

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

A N U A R

XX

2016 - 2017

Tipărit cu binecuvântarea ÎPS Părinte

ANDREI

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

**Editura Renașterea
Cluj-Napoca, 2018**

**EDITORIAL BOARD OF
ANUAR**

EDITORIAL OFFICE OF ANUAR: STR. EPISCOP NICOLAE IVAN, F.N.,
CLUJ-NAPOCA
PHONE: 0264-43.10.05

EDITOR-IN-CHIEF:

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu - Dean

ADVISORY BOARD:

Prof. Univ. Dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent
al Academiei Române

Prof. Univ. Dr. Konstantin Nikolakopoulos, München,
Germania

Prof. Univ. Dr. Nicolas Cernokrak, Paris, Franța

Prof. Univ. Dr. Ștefan Munteanu, Paris, Franța

EXECUTIVE EDITOR:

Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru Moraru

EDITORIAL BOARD:

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă

Pr. Prof. Univ. Dr. Valer Bel

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan-Vasile Leb

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană

Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan Iloaie

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Gordon

Arhim. Prof. Univ. Dr. Teofil Tia

Pr. Conf. Univ. Dr. Gabriel-Viorel Gârdan

Pr. Lect. Dr. Cosmin Cosmuța

Dr. Dacian But-Căpușan

Pr. Cosmin-Vasile Trif

Pr. Dr. Nicolae-Dragoș Kerekes

© 2018. Toate drepturile rezervate
Reproducerea integrală sau parțială a textului
este interzisă și se pedepsește conform legii.

ISSN 2457-6719
ISSN-L 2457-6719

ANUAR

XX

2016 - 2017

CUPRINS

Vasile Stanciu, <i>Editorial</i>	7
--	---

I. TEOLOGIA BIBLICĂ

Nicolae-Olimpiu Benea, <i>Autoritatea lui Hristos în relațiile familiale și sociale creștine (Col 3, 18-4, 1)</i>	9
Călin-Felician Ficior, <i>Repere etice juridice în scrierile sapiențiale</i>	23
Gabriel Ralph Bultz, <i>Semnificațiile teologice ale slavei lui Dumnezeu în Cartea profetului Iezechiel</i>	39
Călin Mărginean, <i>Prologul creației (Fc 1, 1-2) în interpretarea rabinică și patristică</i>	57
Bianca Sabou, <i>Dobândirea identității creștine prin comuniunea dialogului. Femeia samarineancă (In 4, 7-26)</i>	77

II. TEOLOGIA ISTORICĂ

Alexandru Moraru, <i>Două documente privitoare la Institutul Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj (1924-1952)</i>	91
Cosmin Cosmuța, <i>Completări la biografia Pr. Prof. Dr. Virgil Ciobanu (1876-1965), cadru didactic la vechiul Institut Teologic Ortodox Român din Cluj</i>	99
Nicolae-Dragoș Kerekes, <i>Țentea – studiu demografic</i>	105
Vasile Rojneac, <i>Mitropolitul Antim Ivireanul și învățătura sa despre cei adormiți. Considerații eshatologice și exegetice asupra omiliilor funebre</i>	119

III. TEOLOGIA SISTEMATICĂ

Ana Baci, <i>O perspectivă asupra filantropiei misiunii creștin-ortodoxe</i>	127
Dacian But-Căpușan, <i>Lucrări ale teologilor ortodocși români referitoare la protestantism</i>	137
Simeon Pinte, <i>Iisus Hristos – Darul suprem al iubirii lui Dumnezeu</i>	155
Nicolae Lăpuște, <i>Aspecte ale lucrării misionare pe continentul american</i>	173

IV. TEOLOGIA PRACTICĂ

Teofil Tia, <i>Preliminarii psiho-afective în „construcția” intimității cu Dumnezeu optica prof. Giacomo Dacquino din Torino</i> -.....	189
---	-----

Marcel Gh. Muntean, <i>Temele picturii murale din Moldova veacului al XVI-lea. Pictura exterioară. Studii de caz</i>	205
Gheorghe Șanta, <i>Educația religioasă și Împărăția lui Dumnezeu</i>	221
Marius Dan Ghenescu, <i>Amprenta artistului</i>	243

V. RECENZII

Ioan-Vasile Leb, <i>Henkel, Jürgen: Dumitru Stăniloae. Leben □ Werk □ Theologie, Freiburg: Herder 2017, 560 S., gebunden, 38 €, 978-3-451-83755-5</i>	247
Dacian But-Căpușan, <i>Vasile Rojneac, Sfântul Niceta de Remesiana. Viața și activitatea, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, 330 p.</i>	257
Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, <i>Christine Chaillot (coord.), O scurtă istorie a Bisericii ortodoxe din Europa occidentală în secolul XX, trad. Emil Mărginean, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017</i>	260
Johann Malaki, <i>Cele cinci cuvântări teologice ale Sf. Grigorie de Nazianz</i>	263
Dacian But-Căpușan, <i>Iuliu-Marius Morariu – Restitutio Grigore Pletosu, Ed. Renașterea/Eikon, Cluj-Napoca, 2014, 190 p.</i>	270

VI. CRONICA FACULTĂȚII

<i>Documentar</i> întocmit de Cosmin Trif, Nicolae-Draagoș Kerekes și Dacian But-Căpușan.....	275
--	-----

EDITORIAL

**PR. PROF. UNIV. DR. VASILE STANCIU
DECAN**

Cu ajutorul lui Dumnezeu și prin grija PC Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru, iată, vede lumina tiparului cel de-al XX-lea volum al Anuarului Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. Potrivit unei tradiții editoriale, Anuarul este structurat pe cele patru direcții de cercetare în teologia românească: Teologie biblică, Teologie istorică, Teologie sistematică și Teologie practică.

Pe lângă contribuțiile importante aduse cercetării teologice din toate specializările teologiei ortodoxe academice, Anuarul își propune să evidențieze și să consemneze toate activitățile mai importante care s-au organizat în facultate, precum și activitatea științifică și pastorală a profesorilor în anul universitar 2016-2017. Parcurgând acest traseu misionar și de cercetare, realizăm că de la an la an facultatea noastră dobândește o tot mai evidentă vizibilitate în comunitatea academică clujeană și în spațiul eclezial ortodox românesc. Aceste merite câștigate prin muncă asiduă și dăruire, demonstrează capacitatea profesională a cadrelor didactice și implicarea studenților în receptarea informației teologice și perfecționarea metodelor de cercetare privind teologia în ansamblul ei.

Teologia biblică în facultatea noastră este ilustrată de cei doi profesori : PC Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, pentru Studiul Vechiului Testament și PC Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, pentru Studiul Noului Testament, ambii conducători de doctorat și excelenți exegeți ai Sfintei Scripturi. Lucrările publicate la secțiunea "Teologie Biblică" aparțin doctorilor Călin Felician Ficior, Gabriel Bultz, Călin Mărginean, Bianca Sabou și PC Arhid. asist. univ. dr. Olimpiu Benea. Toate studiile sunt axate pe o cercetare de specialitate coordonată de cei doi profesori amintiți.

Teologia Istorică este reprezentată de PC Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru și PC Pr. lect. univ. dr. Cosmin Cosmuța, care au și publicat câte

un studiu, alături de Pr. Nicolae Dragoș-Kerekes și Vasile Rojneac, proaspeți doctori în teologie.

În cadrul Teologiei sistematice au publicat excelente studii Lect. univ. dr. Ana Baci, Dr. Dacian But Căpușan, Protos. Dr. Simeon Pinteș și Pr. dr. Nicolae Lăpuște, preot în Canada.

Teologia Practică s-a bucurat de prezența unor studii semnate de PC Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, Prof. univ. dr. Marcel Muntean, Lect. univ. dr. Marius Ghenescu și Pr. lect. univ. dr. Gheorghe Șanta.

Anuarul cuprinde și 5 recenzii, precum și Cronica Facultății.

Aducem calde mulțumiri tuturor aceluia care au publicat studii și articole de actualitate teologică și nutrim speranța că și acest număr al Anuarului Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca va trezi un interes major în rândul preoțimii noastre, al studenților teologi și al întregii comunități academice din Universitatea "Babeș-Bolyai".

I. TEOLOGIA BIBLICĂ

AUTORITATEA LUI HRISTOS ÎN RELAȚIILE FAMILIALE ȘI SOCIALE CREȘTINE (COL 3, 18-4, 1)

NICOLAE-OLIMPIU BENEĂ

Abstract.

In this study we will analyze *Colossians* 3,18 – 4,1, trying to emphasize the specificity of the household code in relation to those belonging to the Greek-Roman world. One of the oldest lists, with family-related exhortations, belongs to Aristotle, who divides the defining relationships of the Household in three pairs: masters and slaves, husbands and wives, father and children, emphasizing the natural superiority of the master over the slave, the man (as husband and father) over the woman and child. The manner in which the St. Apostle Paul relates to the three relationships of Household Code is a hierarchical one and not egalitarian. The Apostle Paul does not propose to change the social structures of the Household, but only to present them in a Christological paradigm. The present study will subsequently be developed in other studies, on the three relational dimensions, in order to outline both the reception of the text of *Col* 3,18 – 4,1 in church life, throughout its history, and the relevance of this text, for assuming a Genuine Orthodox experience in contemporary society.

Keywords: *Colossians*, „έν κυρίω”, *Household Code*, *wife*, *to submit*, *husbands*, *to love*, *children*, *to obey*, *parents*, *slave*, *master*

Cercetătorii nou-testamentari confirmă existența unor îndemnuri, atât din spațiul iudaic, cât și din cel greco-roman, care se regăsesc în afirmațiile textului din *Coloseni* 3,18-4,1.¹ Una dintre cele mai vechi liste, ce

¹ A se vedea abordările critice din E. LOHSE, *Colossians and Philemon*, Hermeneia; Philadelphia: Fortress, 1971, pp. 154-157; E. SCHWEITZER, *The Letter to the Colossians*, London: SPCK, 1982, pp.

cuprinde îndemnuri referitoare la familie, îi aparține lui Aristotel, care împarte relațiile definatorii ale căminului familial în trei perechi: stăpâni și sclavi, soți și soții, tată și copii, accentuând superioritatea naturală a stăpânului față de sclav – sclavul făcea parte din familie asemenea tuturor bunurilor însuflețite și neînsuflețite –, a bărbatului (ca soț și tată) peste femeie și copil.² Relația de stăpânire (stăpân – sclav), de cuplu (soț – soție)³ și relația părintească (părinte – copil) erau parte integrantă din cadrul „administrării familiei”,⁴ care, în limbaj nou-testamentar, poate fi conturată de sensul cuvântului οἰκονομία.⁵

În perioada secolului I d.Hr., îndemnul folosit de către Sf. Apostol Pavel, ὑποτάσσω (Col 3,12) și ὑπακούω (Col 3,20.22), reflectau modelul supunerii și ascultării din familia romană, potrivit căruia soțul, tatăl, stăpânul – *pater familias* –, își exercita *patria potestas*, „puterea paternală” în administrarea familiei.⁶ Unii bibliști consideră că suspiciunea oamenilor din lumea greco-romană față de noile mișcări religioase, l-ar fi determinat atât pe Apostolul Pavel, cât și pe ceilalți autori nou-testamentari, să respecte structura ierarhică a familiei existentă în societate.⁷ Însă, chiar și la o primă impresie a cititorului contemporan, în fața contextului paulin în care verbele ὑποτάσσω și ὑπακούω sunt folosite, se poate observa că modelul ierarhic amintit este într-o anumită tensiune cu *egalitatea* despre

213-220; P. O'BRIEN, *Colossians, Philemon*, Word Biblical Commentary, vol. 44, Word Books, Publisher, Dallas, Texas, 1982, pp. 215-218. J. D. G. DUNN, DUNN, James D.G., *The Epistle to the Colossians and to Philemon. A Commentary on the Greek Text*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan and The Paternoster Press Lt., Carlisle, Cumbria, England, 1996, p. 243. Un studiu aprofundat îl găsim la David L. BALCH, „Household Codes”, în David AUNE (ed.), *Greco-Roman Literature and the New Testament: Selected Forms and Genres*, Atlanta: Scholars Press, 1988, pp. 25-35; vezi și BARTH, BLANKE, *Colossians*, The Anchor Bible Series 34B, New Haven, Conn. / London: Yale University Press, 1995, pp. 462-474; A. T. LINCOLN, „Colossians”, în *New Interpreter's Bible* 11, Nashville: Abingdon Press, 2000, pp. 652-654. Una din cele mai recente și complexe abordări este a lui James P. HERING, *The Colossians and Ephesians Haustafeln in Theological Context. An analysis of Their Origins, Relationship, and Message*, American University Studies VII, seria Theology and Religion, vol. 260, Peter Lang Publishing, New York, 2007.

² ARISTOTEL, *Politica* 1,1253b, 7-8, în *Politica*, ed. a II-a revizuită, ediție biblingvă, traducere, comentarii, note și index Alexander Baumgarten, Univers Enciclopedic Gold, București 2010, p. 17.

³ Despre sensul și contextul mariajului în Vechiul și Noul Testament, vezi *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*, Moises Silva, rev. ed., 2014 (NIDNTE) 1, p. 540-547.

⁴ NIDNTE 4, p. 551.

⁵ ARISTOTEL, *Politica* 1,1253b, 14 (p. 17). Traducerea lui οἰκονομία cu „administrarea familiei” îi aparține lui Alexander BAUMGARTEN.

⁶ Vezi D. Moo, *The Letter to the Colossians and Philemon*, The Pillar New Testament Commentary Series, Grand Rapids: Eerdmans, 2008, p. 294.

⁷ Vezi, în acest sens, David L. BALCH, *Let Wives Be Submissive: The Domestic Code in I Peter*, SBLMS 26, Chico, Calif.: Scholars Press, 1981, pp. 23-80; David C. VERNER, *The Household of God: The Social World of the Pastoral Epistles*, SBLDS 71, Chico, Calif.: Scholars Press, 1983; Robert W. WALL, *Colossians & Philemon*, (The IVP New Testament Commentary), InterVarsity Press, Downers Grove, 1993, p. 158.

care Sf. Apostol Pavel scrie în Col 3,11: „Acolo [unde este Hristos] nu este elen și iudeu, tăiere-mprejur și netăiere-mprejur, barbar, scit, rob, liber, ci [este] Hristos, totul întru toți”.⁸ Sf. Apostol Pavel nu i-a îndemnat pe creștinii din Colose să se conformeze standardelor societății lor.⁹ Cu toate acestea, morala creștină și standardele seculare, în opinia lui N. T. Wright, nu sunt complet diferite: „în timp ce oamenii sunt creați după chipul lui Dumnezeu, cu un sens înăscut al standardelor lui Dumnezeu (Romani 1,32; 2,1-16), regula vieții care va reînnoi chipul înspre slavă (Col 3,10) nu va înlătura toate valorile non-creștine, ci va fi capabilă să construiască peste ele, aducându-le la deplina maturitate. Mai mult, este clar din Romani 12,9 și 13,1-7 că Apostolul Pavel aștepta de la cei din Biserică recunoașterea standardelor firești ale binelui și răului.”¹⁰

Diferențele dintre Sf. Apostol Pavel și perspectivele păgâne asupra relațiilor familiale se conturează la o analiză atentă a textului din Col 3,18-4,1. Apostolul nu folosește doar de șapte ori expresia „κύριος – Domnul” (3,18.20.22.23.24;4,1), ci și subliniază cu atenție responsabilitățile membrilor familiei. Astfel, pe lângă *drepturi*, există și *responsabilități* în cazul bărbaților, părinților, stăpânilor, iar în cazul femeilor, copiilor, sclavilor se cere tratarea lor ca ființe umane responsabile; în cazul lor, au *responsabilități*, dar și *drepturi*.¹¹

În această secțiune sunt analizate trei relații specifice vieții de familie și a celei sociale, care în antichitate erau parte integrantă din ceea ce numim „codul casnic”,¹² ca expresie a asumării trăirii cu Hristos în fiecare aspect al

⁸ Această tensiune aparentă între texte a devenit un argument pentru cei care susțin natura pseudo-epigrafică a *Epistolei către Coloseni*. În opinia acestor bibliști, epistola, fiind scrisă mai târziu (anii 70-90 d.Hr.), a capitulat prin editorul ei în fața normelor culturale ale societății. Vezi o perspectivă asupra acestor aspecte în cartea lui Winsome MUNRO, *Authority in Paul and Peter: The Identification of a Pastoral Stratum in the Pauline Corpus and 1 Peter*, SNTSMS 45, Cambridge: Cambridge University Press, 1983. Autorul sugerează că toate „codurile familiei” din Noul Testament sunt adăugiri târzii.

⁹ Ιωάννης Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Αποστόλου Παύλου Επιστολές προς Εφέςιους Φιλιπησίους Κολοσσαείς Φιλήμονα* (ΕΚΔ 10), Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 2011, p. 515. Pentru autor, omul nou în Hristos, fiind în Hristos și sub autoritatea lui Hristos, în toate relațiile sale rămâne un punct de reper al lui Dumnezeu în societate. De aceea el nu anulează structurile societății, ci trăiește în ele după legea iubirii lui Dumnezeu. Asumarea lor astăzi ilustrează aceeași înțelegere eshatologică a vieții.

¹⁰ N. T. WRIGHT, *The Epistles of Paul to the Colossians and to Philemon: An Introduction and Commentary* (Tyndale New Testament Commentaries), Inter-Varsity Press, Leicester; William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1988, pp. 146-147.

¹¹ Despre o paralelă între listele stoicilor privitoare la relațiile în familie și textele pauline, vezi R. McL. WILSON, *A Critical and Exegetical Commentary on Colossians and Philemon* (The International Critical Commentary), T&T Clark - A Continuum Imprint, London/ New York, 2005, pp. 273-275; E. LOHSE, *Colossians*, pp. 154-157. Despre o paralelă cu iudaismul elenist, vezi James E. CROUCH, *The Origin and Intention of the Colossian Haustafeln*, FRLANT 109; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1972.

¹² O abordare aparte a codului familiei coloseene o găsim în studiul lui Marianne Bjelland KARTZOW, „‘Asking the Other Question’: An Intersectional Approach to Galatians 3,28 and the Colossian

vieții zilnice (3,17).¹³ În toate cele trei relații pe care Apostolul le va aminti, cei care au rolul de a se subordona în relații – soțiile, copiii și robii – sunt amintiți înaintea celor care au rol autoritar în ierarhia relațională – soți, tați, stăpâni. Practic, cel amintit de fiecare dată la urmă, era aceeași persoană în majoritatea cazurilor celor trei relații – bărbatul, capul familiei, al gospodăriei. Adresarea în cazul fiecărei relații începe cu un imperativ, urmat de o motivație din partea Apostolului – cu excepția soților și a taților. Îndemnul pentru sclavi este analizat mult mai amplu decât pentru oricare altă relație, imperativul fiind repetat și urmat de o atenționare.

*

În studiul nostru vom analiza textul paulin din *Col* 3,18-4,1, încercând să creionăm specificitatea acestui cod familial paulin în raport cu cele aparținătoare lumii greco-romane. Studiul prezent va fi dezvoltat ulterior, în alte publicații, pe cele trei paliere relaționale, cu scopul de a contura atât recepțarea textului din *Col* 3,18-4,1 în viața bisericească de-a lungul istoriei sale, cât și relevanța acestui text, în vederea asumării unei trăiri ortodoxe genuine în societatea contemporană.

Iubirea și asumarea conștiință a supunerii „ἐν κυρίῳ - întru Domnul”

[3,18-19] 18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν¹⁴ ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. **19** Οἱ ἄνδρες, ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας¹⁵ καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.

În cadrul relațiilor de familie, Apostolul se adresează mai întâi femeilor, îndemnându-le să se supună voluntar (ὑποτάσσω) soților lor. Deși era de așteptat, spune Sf. Ioan Hristostom, ca Sf. Apostol Pavel să le îndemne să se supună lui Dumnezeu, deoarece această supunere le înfrumusețează, el se gândește mai întâi la înfrumusețarea relației¹⁶. *Supunerea* nu este un

Household Codes” in *Biblical Interpretation* 18 (2010), pp. 364-389.

¹³ Vezi textele paralele: Ef 5,21-6,9; Tit 2,2-10; 1 Pt 2,18-3,7. Aceleași abordări ale relațiilor le găsim și în Părinții Apostolici: Sf. CLEMENT ROMANUL, *Epistola I către Corinteni* 21,6-8, în *Scrierile Părinților Apostolici*, pp. 64-65; Sf. IGNATIE TEOFORUL, *Către Sf. Policarp al Smirnei* 4,1-6,2 în *Scrierile Părinților Apostolici*, pp. 226-227; Sf. POLICARP al Smirnei, *Epistola către Filipeni* 4,2-6,1, în *Scrierile Părinților Apostolici*, pp. 251-252.

¹⁴ Cuvântul ἀνδράσιν este înlocuit cu ἀνδρασιν în manuscrisele: D* F G 075 it vg^{ms} sy^{p,h,**} | înlocuit cu ἰδιοῖς ἀνδρασιν în manuscrisele: L 6. 365. 614. 630. 1175. 1881. 2464 *permulti* (NA28, p. 619). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 743.

¹⁵ Pronumele υμῶν este *adăugat* în manuscrisele: C² D* F G it vg^{cl} sy; Ambrosiaster, *Speculum* (Pseudo Augustin) | cuvântul εαυτῶν este *adăugat* în manuscrisele: (κ² 075). 1175 | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: ℣⁴⁶ κ* A B C* D² K L P Ψ 33. 81. 104. 365. 630. 1241^s. 1505. 1739. 1881. 2464 ℞ m* vg^{st,ww} sa^{ms} bo^{ms}; Clement al Alexandriei (NA28, p. 619). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

¹⁶ SFINTUL IOAN HRISTOSTOM, *Omilia X*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Thesalonicieni*, trad. de Arhim. Theodosie Athanasiu, Atelierele grafice I.V. Socescu, str. Berzei

dat, definit ontologic în afara relației cu Dumnezeu, nici determinat contextual de *despot*-ismul greco-roman. În opinia lui A. T. Lincoln¹⁷, verbul ὑποτάσσω se referă la *asumarea conștientă și liberă* a rolului de subordonat în raport cu o altă persoană¹⁸. Biblistul grec, Ioannis Karavidopoulos, consideră că acest îndemn a fost motivat de existența posibilă în acea epocă a unei tendințe de „emancipare” a femeilor, aspect pe care îl deducem și din contextul primei Epistole a Sf. Ap. către Corinteni.¹⁹ „Emanciparea” era definită de asumarea priorității raportării femeii la Dumnezeu, ignorând sau desconsiderând, în același timp, raportarea lor față de soți, unii dintre aceștia fiind necreștini (*1 Corinteni* 7,10.11.13-16; *1 Petru* 3,1). Pentru corectarea aceleiași atitudini pledează și alte texte nou-testamentare adresate femeilor: *Efeseni* 5,21-22 – „supunându-vă (ὑποτασσόμενοι) unul altuia întru frica lui Hristos. Femeile, bărbaților lor precum Domnului”; *Tît* 2,5 – „supuse (ὑποτασσομένας) bărbaților lor” și *1 Petru* 3,1 – „femeilor, supuneți-vă (ὑποτασσόμεναι) bărbaților voștri”.²⁰

Motivația pentru o astfel de atitudine, „ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ - cum se cuvine în Domnul” (*Col* 3,18b), presupune că supunerea e necesară nu doar pentru că societatea impune un astfel de model,²¹ ci pentru că, în opinia Sf. Apostol Pavel, ea este proprie celor care își asumă, eclesiologic, trăirea în *tradiția primirii* lui „Hristos Iisus, Domnul”: „așa cum *L-ați primit* pe Hristos Iisus Domnul, așa să umblați întru El, înrădăcinați și zidiți fiind într’Însul, întăriți în credință așa cum ați învățat-o și prisosind în ea cu mulțumire” (2,6-7).²²

no.59, București, 1905, p. 115, PG 62,365.

¹⁷ A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 654.

¹⁸ Despre abordarea textului din perspectiva feministă, vezi Angela STANDHARTINGER, “The Epistle to the Congregation in Colossae and the Invention of the ‘Household Code’”, în Amy-Jill LEVINE, Marianne BLICKENSTAFF (eds.), *A Feminist Companion to the Deutero-Pauline Epistles*, T & T Clark International, London, 2003, pp. 88-97. Din perspectiva feministă, scrierea epistolei s-a făcut în perioada dintre anii 70-95 d.Hr., de către ucenicii Apostolului Pavel, care au modificat atât limbajul, cât și ideile pauline. Vezi detalii la Cynthia Briggs KITTREDGE, „Pauline Texts”, în Letty M. RUSSELL, J. Shannon CLARKSON (eds), *Dictionary of Feminist Theology*, Westminster John Knox Press, Louisville, 1996, pp. 207-209.

¹⁹ Textul din *1 Corinteni* 14,34 poate fi un argument relevant în acest sens: „femeile voastre să tacă’n adunările bisericești; fiindcă lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, așa cum spune și legea”.

²⁰ Textul poate fi înțeles cel mai bine în comparație cu *1 Petru* 3,5-6.

²¹ Vezi Ingrid Johanne MOEN, „Marriage and Divorce in the Herodian Family: A Case Study of Diversity in Late Second Temple Judaism”, teză de doctorat, Duke University, 2009, <http://dukespace.lib.duke.edu/> (13 septembrie 2012). Vezi și In-Yong LEE, „John Howard Yoder on Christian Nonviolence and the *Haustafeln*”, teză de doctorat, Duke University, 2012, <http://dukespace.lib.duke.edu/> (13 septembrie 2012).

²² Vezi Olimpiu-Nicolae BENEĂ, „Epafras – ucenicul paulin din valea Lycusului. Un model al ucenicului în duhul Tradiției Apostolice”, în vol: *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției (13-16 noiembrie 2016)*, Simpozionul Internațional de Teologie, istorie, Muzicologie și Artă, ed. Vasile STANCIU, Cristian SONEA, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 319-334.

Astfel, este întărit modelul patriarhal al familiei,²³ dar, mai mult, i se dă un mandat hristologic. Supunerea femeii își are modelul în supunerea lui Hristos „iconomieii lui Dumnezeu” (1,25), astfel încât „în El a binevoit (Dumnezeu) să sălășluiască toată plinătatea” (1,19). Înțelegând rolul lui Hristos în împăcarea *tuturor*, „prin sângele Crucii Sale” (1,20), femeia își poate asuma cu responsabilitate supunerea. Supunerea îi păstrează aceeași demnitate femeii ca bărbatului, dar îi definește un alt rol decât cel încredințat acestuia. Supunere înseamnă asumarea unui asemenea rol în iconomia familiei.

Sfatul pe care Apostolul îl dă soților, este ca ei să-și iubească (ἀγαπάω) soțiile. Verbul ἀγαπάω nu este un îndemn întâlnit în codul relațional (Haustafeln) al lumii greco-romane.²⁴ De aceea, Sf. Apostol Pavel nu impune în Biserică cadrul relațional specific societății contemporane lor, ci, definește implicarea în relațiile familiale hristologic. Apostolul amintește iubirea Tatălui față de Fiul, subliniind acțiunile ce definesc iubirea: Tatăl îl iubește pe Fiul („împărăția Fiului iubirii Sale” - 1,13), îl înviază pe Hristos din morți („lucrarea lui Dumnezeu Care L-a înviat pe El din morți” - 2,12), îl ridică la ceruri de-a dreapta Sa („unde Hristos este șezând de-a dreapta lui Dumnezeu” - 3,1). În același timp, actul iubirii lui Dumnezeu s-a arătat și față de cei credincioși: „ne-a învrednicit să luăm parte la moștenirea sfinților” (1,12), „ne-a scos de sub puterea întinericului” (1,13a), „ne-a strămutat în împărăția lui Hristos” (1,13b), „ați înviat împreună cu Hristos” (3,1), „voi împreună cu El vă veți arăta în slavă” (3,4). Toate aceste expresii ale iubirii lui Dumnezeu, în Hristos, sunt aduse de către Sf. Apostol Pavel, în contextul din *Coloseni* 3. În opinia Sf. Ioan Hrisostom, faptul că aceste atitudini sunt discutate în această secțiune a epistolei și nu în prima parte, cu accente dogmatice, poate fi un argument că Biserica din Colose era bine consolidată, cu oameni maturi în Hristos, dar care mai aveau să nevoie să se refocalizeze pe calitatea relațiilor în care este implicat omul cel nou în Hristos (Col 3,10-11).²⁵

În Col 3,14, iubirea (ἀγάπη) a fost definită ca fiind „legătura desăvârșirii” tuturor virtuților enumerate în 3,12-13: simțăminte de îndurare, bunătate, smerenie, blândețe, îndelungă-răbdare, îngăduință și iertare, chiar și în cazul când cineva are vreo plângere justificată împotriva altcuiva. Îndemnul Sf. Apostol Pavel de renunțare la prioritatea intereselor personale în favoarea binelui semenului, atât de necesară armoniei relații-

²³ Ιωάννης Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Κολοσσαείς*, p. 516.

²⁴ Vezi Allan BEVERE, „Colossians and the Rhetoric of Empire: A New Battle Zone”, în Scot McKNIGHT, Joseph B. MODICA (eds), *Jesus Is Lord. Caesar Is Not. Evaluating Empire in New Testament Studies*, IVP, Downers Grove, pp. 183-196, care abordează interesul pentru anti-imperialismul roman al Sf. Apostol Pavel în dialog cu perspectiva lui Brian WALSH și Sylvia KEESMAAT, *Colossians Remixed: Subverting the Empire*, 2004. Vezi și Ιωάννης Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Κολοσσαείς*, p. 517.

²⁵ SF. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 115, PG 62,365.

lor comunitare, își găsește aplicația, în acest context, în rolul soțului de a fi implicat pe deplin la crearea și păstrarea armoniei familiale.²⁶ Soții sunt îndemnați ca atitudinea lor de iubire (ἀγάπη), în lumina modelului iubirii hristice, să fie dezinteresată.

Dar, spune Sf. Ioan Hrisostom, „se poate ca, iubind, să se și amărăscă cineva”.²⁷ Forma pasivă a verbului πικραίνω ar implica ideea că amărăciunea e experimentată de soție în urma severității soțului. Dar sensul corect identifică amărăciunea, sau asprimea, ca fiind atitudinea cu care este tratată soția. De aceea îndemnul ar putea fi: „nu fiți amarnici față de ele”.²⁸ Parafrazând, Sf. Ioan Hrisostom reia îndemnul: „nu vă certați între voi, deoarece nimic nu poate fi mai amar ca cearta; nimic nu poate fi mai supărător ca zăzania dintre bărbat și femeie; căci certurile cu persoanele iubite sunt pline de amărăciune.”²⁹ Responsabilitatea bărbatului este de a iubi, iar dacă femeia este iubită, devine și ea iubitoare. Când nu există iubire în inimă, există doar resentimente și amărăciune față de semenii. De aceea, Sf. Apostol Pavel consideră că o asemenea atitudine nu este una hristică, „ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ - cum se cuvine în Domnul” (3,18b), iar, în consecință, consideră că este imperios necesar să le reamintească bărbaților acest îndemn.

Autoritatea și ascultarea „ἐν κυρίῳ - întru Domnul”

[3,20-21] Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα, τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστιν ἐν³⁰ κυρίῳ. **21** Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε³¹ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν.

Apostolul Pavel îi îndeamnă pe copiii (τὰ τέκνα)³² să asculte (ὑπακούω) în toate de părinții lor – un îndemn regăsit și în lumea greco-roma-

²⁶ Vezi A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 655.

²⁷ SF. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 115, PG 62,365.

²⁸ A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 655.

²⁹ SF. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 115, PG 62,365.

³⁰ Prepoziția ἐν este înlocuită cu τῷ în manuscrisele: 0198. 81. 326. 629. 630. 945. 1241^s (ar) vg^{mss}; Clement al Alexandriei Ambrosiaster (NA28, p. 619). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

³¹ Cuvântul ἐρεθίζετε este înlocuit cu (E 6,4) παροργίζετε în manuscrisele: κ A C D* F G L 075. 0198. 0278. 33. 81. 104. 365. 1175. 1241^s. 1505; Ambrosiaster | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: ℞^{46vid} B D¹ K Ψ 630. 1739. 1881. 2464 ℞; Clement al Alexandriei (NA28, p. 619). Vezi și NA27, p. 529; UBS4, p. 693; Bruce M. METZGER, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, p. 558; R. L. OMANSON & B. M. METZGER, *A Textual Guide to the Greek New Testament*, p. 420; BARTH & BLANKE, *Colossians*, p. 443; OCM, p. 744.

³² Termenul „τέκνον” accentuează, în primul rând, existența unei relații, și nu atât de mult vârsta. De aceea putem înțelege textul atât ca făcând referire la toți cei care aveau părinți, inclusiv cei adulți, cât și la copiii care încă nu erau adulți. Vezi detalii la James FRANCIS, “Children and Childhood in the New Testament”, în *The Family in Theological Perspective* (Stephen C. Barton (ed.), Edinburgh: T&T Clark, 1996), pp. 65-85. De asemenea, sub influență semitică, „τέκνον” poate fi înțeles ca membru într-un grup dat (NIDNTTE 4, p. 466).

nă,³³ respectiv în cea iudaică.³⁴ În societatea contemporană scrierii epistolei, tatăl avea drept juridic absolut asupra copiilor săi, de aceea părinții trebuiau să primească respect și ascultare.³⁵ În acest context, *Epistola către Coloseni* susține această structură de autoritate, însă, prin faptul că adaugă: „căci aceasta este bineplăcut (εὐάρεστος) Domnului”, schimbă focalizarea de pe modelul societății pe structura aflată sub *autoritatea* lui Hristos, „ἐν κυρίῳ – întru Domnul”. Acest îndemn amintește de afirmația din *Col* 1,10, unde credincioșii trebuie să fie plăcuți (ἀρεσκεία) înaintea Domnului, „aducând roadă în toată lucrarea cea bună și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu”.

Îndemnul adresat la plural (πατέρες) din 3,21, poate sugera posibilitatea aplicării sensului nu doar taților,³⁶ ci ambilor părinți.³⁷ Formularea Apostolului arată că autoritatea a fost investită în tată, el fiind responsabil de disciplinarea copilului, de pregătirea înspre maturizare la fel ca în cazul unui uce-nic.³⁸ Îndemnul adresat lor nu este de a nu-și exercita autoritatea, ci stabilește doar limitele manifestării ei. Din formularea limitării: „μὴ ἐρεθίζετε, ἵνα μὴ ἄθυμῶσιν – nu-i întărâtați/provocați ca să nu deznădăjduiască”, putem observa ca această categorie a copiilor nu era considerată a fi *proprietate* a părinților, ci, fiecare personal, o ființă umană cu drepturi. A-i duce pe copii la deznădăjduire, la disperare sau la resentimente presupune o „disciplinare excesivă, cereri nejustificate de dure, arbitrare, agasare constantă, cuvinte grele și condamnatoare, precum și insensibilitate față de sensibilitățile copilului”.³⁹ Sf. Ioan Hrisostom parafrazează și în acest caz: „nu-i deprindeți a fi veșnic certați pentru nimicuri, ci sunteți datori a și ierta în anumite situații”.⁴⁰

Responsabilitate, loialitate, integritate și curăție „ἐν κυρίῳ - întru Domnul”

[3,22-25] 22 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα⁴¹ τοῖς κατὰ σάρκα

³³ Margaret Y. MACDONALD, „Reading the New Testament Household Codes in Light of New Research on Children and Childhood in the Roman World”, în *Studies in Religion / Sciences Religieuses* 41 (2012) 3, pp. 376-387. Pentru modelul pregătirii educaționale din bisericile pauline, după modelul școlii filosofice, vezi și W. A. MEEKS, *The First Urban Christians: The Social World of the Apostle*, Yale University Press, New Haven and London, 1983, pp. 81-84.

³⁴ Margaret Y. MACDONALD, „Editorial Introduction: Special Issue on Children and Childhood in Early Judaism and Early Christianity”, în *Studies in Religion / Sciences Religieuses* 41 (2012) 3, pp. 341-349.

³⁵ A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 655. Vezi și Ιωάννης Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Κολοσσαείς*, pp. 517-518.

³⁶ *NIDNTE* 3, p. 681

³⁷ Toate edițiile românești traduc „πατέρες” cu varianta „părinți”.

³⁸ *NIDNTE* 4, p. 529

³⁹ A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 656. Vezi și O'BRIEN, *Colossians*, p. 234.

⁴⁰ Sf. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 117, PG 62,367.

⁴¹ Cuvintele κατὰ πάντα sunt *omise* în manuscrisele: B⁴⁶ 075. 0278. 81. 1241^s vg^{ms} sa (NA28, p. 619). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίᾳ⁴² ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίας φοβούμενοι τὸν κύριον⁴³. **23** ὁ⁴⁴ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε ὡς τῷ κυρίῳ⁴⁵ καὶ⁴⁶ οὐκ ἀνθρώποις, **24** εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήμψεσθε⁴⁷ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ⁴⁸ κυρίῳ Χριστῷ⁴⁹ δουλεύετε· **25** ὁ γὰρ ἀδικῶν κομίσεται ὃ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωποληψία⁵⁰.

În secțiunea cea mai extinsă a codului casnic (3,22-25), robii sunt îndemnați să asculte (ὕπακούω)⁵¹ de stăpânii lor în toate, subliniind loialitatea completă datorată de slujitorii celui care era stăpânul casei. Biblistul A. T. Lincoln afirmă că „dreptul asupra robilor dintr-un cămin, în lumea greco-romană, era axiomatic”.⁵² Accentul permanent era legat de modul de

⁴² Cuvântul ὀφθαλμοδουλίᾳ este *inlocuit* cu οφθαλμοδουλιαις în manuscrisele: κ C K L Ψ 0278. 33^{vid}. 630. 1175. 1505. 1739. 1881. 2464 M sy^h; Clement al Alexandriei | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: Φ⁴⁶ A B D F G 075. 81. 104. 365. 1241^s co (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

⁴³ Cuvântul κύριον este *inlocuit* cu θεον în manuscrisele: Φ⁴⁶ κ² D² K 104. 630 M d vg^{cl} | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: κ* A B C D* F G L Ψ 048. 075. 0278. 33. 81. 365. 1175. 1241^s. 1505. 1739. 1881. 2464 it vg^{sl.wvv} sy co; Clement al Alexandriei (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

⁴⁴ Pronumele ὁ este *inlocuit* cu και παν ο în manuscrisele: 104. 326; Clement al Alexandriei | *inlocuit* cu παν ο κ² 075. 0278 | *inlocuit* cu και παν ο τι în manuscrisele: D¹ K L 630 M | *inlocuit* cu παν ο τι Ψ 1505 (sy^h) | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: Φ⁴⁶ κ* A B C D* F G 33. 81. 365. 1175. 1241^s. 1739. 1881. 2464. (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 744.

⁴⁵ Cuvântul (E 6,7) δουλευοντες este *adăugat* în manuscrisele: A 075; Clement al Alexandriei (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745.

⁴⁶ Conectivul και este *omis* în manuscrisele: Φ⁴⁶ B 1739.; Ambrosiaster (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745.

⁴⁷ Cuvântul ἀπολήμψεσθε este *inlocuit* cu λημψεσθε în manuscrisele: Φ⁴⁶ κ² A C² K L Ψ 075. 0278. 81. 104. 365. 630. 1241^s. 1505. 1739. 1881. 2464 M | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: κ* B C*^{vid} D F G 33. 629. 1175; Clement al Alexandriei (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745.

⁴⁸ Conjuncția γαρ este *adăugată* în manuscrisele: D¹ K L Ψ 075. 104. 630. 1175. 1505 M sy; Clement al Alexandriei | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: Φ⁴⁶ κ A B C D* F G 0278. 33. 81. 365. 1241^s. 1739. 1881. 2464. (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745.

⁴⁹ Cuvintele τῷ κυρίῳ Χριστῷ sunt *inlocuite* cu του κυριου ημων Ιησου Χριστου, ᾧ în manuscrisele: F G (ar d m* bo^{pl}; Ambrosiaster) (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529.

⁵⁰ Cuvintele παρα τῷ θεῷ sunt *adăugate* – probabil sub influența lui Ef 6,9 – în manuscrisele: F G I 629 it vg^{cl}; Ambrosiaster Pelagie Cassiodor (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745; P. W. COMFORT, *New Testament Text*, p. 635.

⁵¹ Imperativul ὑπακούετε este identic cu cel adresat copiilor, în 3,20. Dar, spune sf. Ioan Hrisostom, dacă supunerea copiilor față de părinți este firească, supunerea slujitorilor este una care se deprinde. (Sf. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 117, PG 62,367)

⁵² A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 656. În opinia lui Matthew F. LOWE, „«This Was Not an Ordinary Death»: Empire and Atonement in the Minor Pauline Epistles”, în Stanley E. PORTER, Cyntia Long WESTFALL (eds), *Empire in the New Testament*, Pickwick, Eugene, 2011, pp. 197-229 (224), „O examinare a societății ierarhice romane arată că înțelegerea *personalizată* a puterii din imperiu: calitățile relative ale demnității (*dignitas*) și stăpânirii (*auctoritas*), care separa stăpânul de sclavul său, sunt tratate în același context în care se sublinia rolul și guvernarea împăratului, de exemplu când Augustus a fost proclamat garantul (*auctor*) ultim al păcii și stabilității după decade de război civil. Astfel, structura societății imperiale și integritatea *pax Romana* erau parte a legilor

raportare al stăpânului față de sclavi. În secolul I, o treime din populația imperiului avea statut de rob, proveniența principală fiind prin nașterea în casa unui stăpân, care avea robi. Din acest motiv, legea romană a permis acordarea multor responsabilități, dar, în același timp, acestor robi le erau garantate și anumite drepturi.⁵³ Sf. Apostol Pavel insistă în *Col 3,11* pentru depășirea acestei bariere sociale, afirmând că în biserică nu se mai face distincție între stăpâni și robi.

Având în vedere extinderea acestei secțiuni (vv. 22-25), în comparație cu cea dedicată stăpânilor (4,1), putem spune că foarte mulți dintre cei ce alcătuiau Biserica din Colose aveau statutul de rob.

În același timp, înțelegem că Sf. Apostol Pavel vede această relație ca fiind una paradigmatică pentru motivarea tuturor.⁵⁴ În opinia lui A. T. Lincoln, îndemnul său conține cinci referiri la statutul de κύριος al lui Hristos, deoarece relația rob – stăpân are loc în acest context. Prima, le amintește robilor „φοβούμενοι τὸν κύριον – să vă temeți de Domnul” (3,22c), iar ultimul îndemn este adresat stăpânilor: „εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ - știind că și voi aveți în ceruri un Stăpân” (4,1). Prin aceste îndemnuri, dar și prin ideea că un stăpân putea fi și tată, respectiv soț, întregul cămin era rânduit să intre sub autoritatea domniei lui Hristos. Robii îi reprezintă cel mai bine pe creștini în raportul lor cu Domnul, Stăpânul lor din ceruri. De aceea Sf. Apostol Pavel subliniază îndemnul atât de direct, valabil pentru toți credincioșii din Colose: „τῷ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε – slujiți Domnului Hristos” (3,24b).

Primul îndemn este ca robii să asculte în toate de stăpânii lor cei după trup (κατὰ σάρκα κυρίου) (3,22). După sensul lui κύριος de stăpân „după trup/carne” din 3,22b, acest sens nu îl mai regăsim decât în 4,1, unde Apostolul se adresează direct stăpânilor de pe pământ.⁵⁵ Celelalte referi sunt la Stăpânul din ceruri (4,1).

referitoare la stăpân și sclav”. Vezi, în acest sens și cartea lui Albert J. HARRILL, *The Manumission of Slaves in Early Christianity*, Mohr, Tübingen, 1995.

⁵³ Margaret MacDONALD, „Slavery, Sexuality and House Churches: A Reassessment of Colossians 3,18-4,1 in Light of New Research on the Roman Family”, în *NTS* 53 (2007) 1, pp. 94-113. Vezi și alte dezbateri în James E. CROUCH, *The Origin and Intention of the Colossian Haustafel*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1972; Andrew LINCOLN, „The Household Code and Wisdom Mode of Colossians”, în *JSNT* 74 (1999), pp. 93-112; Angela STANDHARTINGER, „The Origin and Intention of the Household Code in the Letter to the Colossians”, în *JSNT* 79 (2000), pp. 117-130; James P. HERING, *The Colossians and Ephesians Haustafeln in Theological Context. An analysis of Their Origins, Relationship, and Message*, American University Studies VII, seria Theology and Religion, vol. 260, Peter Lang Publishing, New York, 2007.

⁵⁴ A. T. LINCOLN, „Colossians”, pp. 656-657.

⁵⁵ Sensul pământesc îl înțelegem prin comparație cu expresia „ἐν οὐρανῷ - în ceruri”, din text. Sf. Ioan Hrisostom înțelege slujirea celor ce le sunt *stăpâni după trup* ca fiind momentană. Dacă ar fi folosit expresia „după suflet”, însemna că aici, în slujirea stăpânilor, slujitorul ar fi avut tot ceea ce este mai bun. Vezi Sf. IOAN HRISOSTOM, *Coloseni*, Omilia X, p. 117, PG 62,367.

Ascultarea de stăpânul lor cere integritate. Acest îndemn este descris mai întâi negativ: „nu de ochii lumii sau de a plăcea oamenilor” (3,22), apoi pozitiv: „ci întru curăția inimii” (3,23c). Astfel, motivația ascultării lor trebuie să fie curăția (ἀπλότης). Această atitudine e posibilă, consideră Apostolul doar prin temere de Domnul (φοβούμενοι τὸν κύριον) (3,22d). Aceeași frică de Dumnezeu pe care o regăsim încă de la începutul cărții Proverbelor (ἀρχὴ σοφίας φόβος θεοῦ - începutul înțelepciunii e frica de Dumnezeu) (Prov 1,7), trebuia să fie în inimile lor față de Hristos, Domnul întregii creații. În această logică, doar cei care se tem de Domnul vor lucra „din toată inima, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni” (Col 3,23).

Îndemnul din 3,23 se bazează pe motivația redată în 3,24: „răsplata moștenirii (τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας) vine de la Domnul”, identică cu răsplata (κλήρος) eshatologică amintită în Col 1,12. De aceea, față de societatea contemporană bisericii din a doua jumătate a secolului I d.Hr., robii sunt tratați, în Hristos, la fel ca orice fii, cu drepturi depline la moștenirea sfinților în lumină.⁵⁶

Imperativul din 1,24b „δουλεύετε - slujiți”, îi reasigură pe robi că întreaga lor slujire trebuie să o înțeleagă atât în lumina răsplătirii eshatologice, cât și a judecății obștești: „cel ce face nedreptate își va primi nedreptatea; și părtinire nu poate fi” (3,25). Hristos este Stăpânul drept, fără părtinire, iar aceasta implică nu numai siguranța moștenirii, ci și pedeapsa pentru stăruința în nedreptate față de semenii. Dacă în Vechiul Testament această calitate de judecător fără părtinire era doar a lui Dumnezeu, (*Deuteronom* 10,17; *Sirah* 35,14-16), acum, ea îi este atribuită lui Hristos.

[4,1] Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ⁵⁷.

Când Sf. Apostol Pavel se adresează stăpânilor, le amintește că au un Stăpân în ceruri⁵⁸, de care viața lor, în întregime, este responsabilă. Într-un fel, din perspectiva domniei lui Hristos, stăpânii sunt egali cu robii lor (4,1b). Astfel, se observă din nou același principiu: *a cugeta la cele cerești* (3,1) nu presupune iresponsabilitate în implicarea socială. Dimpotrivă. Aici, Sf. Apostol Pavel insistă că robii trebuie tratați drept și echitabil (τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα).⁵⁹

⁵⁶ A. T. LINCOLN, „Colossians”, p. 658.

⁵⁷ Cuvântul οὐρανῷ este *inlocuit* cu οὐρανοῖς în manuscrisele: κ² D F G K L Ψ 075. 365. 630. 1175. 1505. 2464 ℣ it vg^{ms} sy^h bo^{pt}; Ambrosiaster Speculum (Pseudo Augustin) | Varianta prezentă a textului se găsește în manuscrisele: κ^{*} A B C I 0278. 33. 81. 104. 326. 1241^s. 1739. 1881 lat sa bo^{pt}; Clement al Alexandriei (NA28, p. 620). Vezi și NA27, p. 529; OCM, p. 745.

⁵⁸ Se poate observa legătura cu Col 3,1 – priviți la cele cerești. Este interesantă paralela cu 3,1, unde argumentul pentru creștinii din Colose este același: au un Domn în ceruri, de-a dreapta lui Dumnezeu.

⁵⁹ Se poate observa aici o schimbare față de modul în care erau tratați sclavii în societate: „relația dintre stăpân și sclav, în căminul familial, nu e potrivită pentru a vorbi despre dreptate, deoarece

În concluzie, la fel ca și în celelalte relații, Apostolul Pavel nu își propune să schimbe structurile sociale, ci doar să le circumscrie o dimensiune hristologică.

Concluzie Col 3, 18-4, 1

Modul în care se raportează Sf. Apostol Pavel la cele trei relații este unul ierarhic și nu egalitarist.⁶⁰ De aceea, unii bibliști contemporani consideră că acest „cod casnic” ar fi scris din perspectiva unui bărbat care ar fi dorit să interzică femeii vreun rol ce i-ar fi oferit, într-un final, pretenții de autoritate, respectiv, de un stăpân care ar fi dorit ca sclavii să-și asculte întru totul stăpânii lor.⁶¹ O opinie separată față de această abordare o conține Gordon Fee, care se întreabă dacă e posibil ca acest text să aibă ca destinatari bisericile din casele familiilor bogate, care ar fi pretins reguli mai stricte în privința exercitării autorității.⁶²

Însă, A. T. Lincoln consideră că abordarea acestor relații de către Apostolul Pavel poate fi înțeleasă ca un răspuns la accentul oponentilor paulini pe experiențele extatice și practicile ascetice pregătitoare acestor experiențe, care ar fi negat importanța raportării corecte față de cei care sunt într-un raport de subordonare. De aceea, accentul său ar fi pe ideea că spiritualitatea genuină a celor aflați în funcții ierarhice nu se separă de structurile vieții, deoarece fiecare relație își are importanța ei.⁶³

Atitudinea de *iubire* a soțului și de *supunere* a femeii sunt precedate în epistolă de îndemnuri la smerenie, iertare și dragoste. De asemenea, res-

nu poate exista nedreptate în legătură cu lucrurile pe care un stăpân le face în propria lui casă”. Vezi A. T. Lincoln, „Colossians”, p. 658, n. 141.

⁶⁰ În acest sens, mulți bibliști recunosc că, prin această referire la poziția femeii față de bărbat și a sclavului față de stăpân, bisericile pauline ar fi dorit mai degrabă a se acomoda la o societate patriarhală, care se slujea de sclavie. Concluzia lor este că forma acestor îndemnuri reprezintă o moștenire dureroasă pe care o avem în prezent și pe care nu o putem ignora. Vezi detalii la A. T. LINCOLN, „Colossians”, pp. 658-660. Însă, în opinia noastră, textul pune accentul pe o ierarhie a rolurilor, nu a demnității.

⁶¹ Consecințele negative formulate de bibliști nu se referă la textul paulin, decât prin prisma unei hermeneutici care interpretează textul biblic prin paradigme contemporane.

⁶² GORDON FEE, *First Corinthians* (NICNT), Eerdmans, Grand Rapids, 1987, p. 375, afirmă: „e interesant să observăm diferențele dintre modul în care Ap. Pavel vorbește, pe de-o parte, casei lui Filimon și bisericii care se aduna acolo, și, pe de altă parte, modul în care el le vorbește celor din casa lui Priscila și Aquila, în Rm 16,3-5. În primul caz, Ap. Pavel le trimite salutări atât lui Filimon, cât și soției acestuia, Apfia; însă atunci când salută biserica, el folosește pronumele personal singular („biserica din casa ta”). Pe de altă parte, Priscila și Acvila au fost făcători de corturi, care nu au trăit într-o vilă, ci (cel mai probabil) într-o casă obișnuită, unde biserica s-ar fi întâlnit în camera mare de sus. În cazul lor, și în contrast cu Filimon, nu numai că Priscila e menționată mai întâi, ci și trimiterea salutarilor Apostolului Pavel este pentru biserica adunată în casa lor.”

⁶³ HANSIE WOLMARANS & PIERRÉ JOHAN JORDAAN, „The Function of the Household Code in Colossians 3:18-4:1”, în *Ekklesiastikos Pharos* 80 (1998) 1, pp. 39-46.

pectul pentru părinți și cinstirea demnității copiilor sunt văzute ca expresii ale iubirii și dreptății creștine. Relevanța acestor îndemnuri devine tot mai importantă într-o societate prezentă care abundă în abuzuri relaționale.

În privința relațiilor dintre robi și stăpâni trebuie avută în vedere analogia din societatea contemporană. Există o diferență semnificativă pe care o are astăzi forma relației angajat – angajator, chiar dacă există conturate responsabilități clare în ambele cazuri. Creștinii au responsabilitatea de a se raporta în toate relațiile lor – familiale și sociale – în ascultare de Hristos.

În opinia biblistului Eduard Schweizer, Sf. Apostol Pavel explică în detaliu, cu referință la cele trei paliere relaționale, ce înseamnă principiul din Col 3,17 – „orice ați face, cu cuvântul sau cu lucrul, pe toate să le faceți în numele Domnului Iisus, prin El mulțumindu-I lui Dumnezeu-Tatăl” – în viața socială a comunității creștine. Aceste îndemnuri nu se pot aplica fără contextualizare unui alt timp din istoria bisericească. Însă indiferent de legile unui stat, referitoare la relațiile sociale, nu se pot aduce modificări naturii acestor relații. Forma de sclavie, la un alt nivel, există și în societatea contemporană, chiar dacă la nivelul legilor nu este stipulată această formă de statut social.⁶⁴ În contemporaneitate ea își asumă un alt nume.

Din perspectiva nou-testamentară, dacă femeile, copiii și robii sunt îndemnați să se supună sau să fie ascultători, nu înseamnă că nu au aceeași demnitate cu bărbații, părinții sau stăpânii. Femeia, în lumina textului din *1 Petru* 3,1, are ca scop încreștinarea bărbatul ei necredincios, fără cuvânt, ci doar prin modul ei de viață; un copil poate trăi fericit numai când ascultă de părinți, oferindu-i-se o direcție și un exemplu în viață, nu limitându-l doar la drepturile de egalitate pe care le-ar avea în virtutea faptului că este ființă umană; robii, focalizându-se pe Hristos, vor ști cine este cu adevărat Stăpânul, Domnul tuturor; doar așa sunt eliberați din situația lor încorsetată, din atitudinea de răzvrătire împotriva stăpânilor sau, în context actual, a angajatorilor lor. Supunerea sau ascultarea presupune a vedea și a experia relația hristologică.

Textul nu se oprește doar la cei care trebuie să se supună sau să fie ascultători, ci și la cei care trebuie să iubească, să nu întărească și să fie corecți. Relațiile frânte pot fi refăcute, puse împreună doar prin Domnul, Stăpânul din ceruri (3,18.20.22.23.24a.24b; 4,1).⁶⁵ Aceasta este și rațiunea pentru care responsabilitatea Bisericii – când relațiile în interiorul ei sunt vindicate – este propovăduirea lui Iisus Hristos, *Domnul*.⁶⁶

⁶⁴ E. SCHWEIZER, *The Letter to the Colossians*, London: SPCK, 1982, p. 228.

⁶⁵ Marianne Bjelland KARTZOW, „‘Asking the Other Question’: An Intersectional Approach to Galatians 3:28 and the Colossian Household Codes”, în *Biblical Interpretation* 18 (2010) 4-5, pp. 363-389.

⁶⁶ E. SCHWEIZER, *Colossians*, p. 229.

În împărăția lui Hristos (1,13), în noua zidire unde „Hristos [e] totul întru toți” (3,11), principiul fundamental din 3,17 – „orice ați face, cu cuvântul sau cu lucrul, pe toate să le faceți în numele Domnului Iisus, prin El mulțumindu-I lui Dumnezeu-Tatăl” – devine cheia îndemnurilor din *Col* 3,18-4,1.

REPERE ETICE JURIDICE ÎN SCRIERILE SAPIENȚIALE*

CĂLIN-FELICIAN FICIOR

Abstract

The judicial texts of the sapiential writings have a distinct spirit, comparing with nowadays judicial texts. In the sapiential writings we will discover a great diversity of possible approaches, having a distinguished character, which derive from the Jewish people's faith in God. Through the detailed research of the sapiential writings, we will find answers to the fundamental ethical questions and the way in which the Old Testament, in the present form, is able to offer answers to the actual ethic questions. Justice in the sapiential writings has revealed concord, emerging from the vow which God did with the people of Israel. Here we find expressed the imperative request to live a life pleasant to God, based on justice, truth and righteousness.

Keywords: *law, commandment, justice, truth, ethics, peace, safety, lie, misdeed, punishment.*

Preliminarii

Dreptatea צְדָקָה (tsedaqa) este o obligație evreiască, o responsabilitate care prevede respectarea cu strictețe a legii. O cerință a aplicării legii prevedea să nu fie lipsită de suflet, ci să se ia în considerare mila, conform Pilde 21,3 (Osea 6,6): Dumnezeu, este garantul justiției și va interveni în numele celor săraci prin pedepsirea celor puternici dacă comunitatea însăși nu acționează moral în corectarea nedreptății. Etica este astfel orientată spre crearea și menținerea unor relații corecte - în familie, în societatea mai largă, în afaceri, în funcțiile politice¹.

* Material publicat cu acordul îndrumătorului de doctorat, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă.

¹ Paul J. ACHEMEIER, *Harper's Bible Dictionary*, Harper & Row, Publishers; Society of Biblical Literature, 1st ed. San Francisco: Harper & Row, 1985, S. 284.

În sfera intracomunitară, accentul este pus pe calitatea relațiilor. Prin expresia *făptuirea dreptății*, se înțelege aplicarea legilor ca măsuri coercitive, cu rolul de a reglementa relațiile între oameni și a reface armonia în societate-comunitate.

Legile au rolul de a restabili ordinea și dreptatea, tulburate de decadență morală a poporului sau a oamenilor. Alegerea dreptății e încununată cu viață lungă, bucurie și *întăritură* (Pilde 10,29), cuvânt ce reflectă protecția divină. În antiteză, *nelegiuirea*, ca încălcare a atribuțiilor judecătorului, a martorului mincinos, a persoanei rău intenționate, acționează împotriva celui ce o săvârșește. Calitatea actului de justiție a fost și este un subiect ce a stârnit controverse aprinse, în toate timpurile. Deontologia judecătorilor prevede principiul echității în actul de justiție, act laudat în scrierile sapiențiale, confirmat de Dumnezeu prin *binecuvântarea ce este pe capul dreptului*. Însă sunt condamnați judecătorii corupți, părtinitori, nedrepti, ce se abat de la calea adevărului.

Adevărul este și rămâne o valoare eternă. Adevăr, este unul dintre denumirile atribuite lui Dumnezeu. Prin adevăr se propagă binele în lume. În acest context trebuie văzută cerința mărturisirii adevărului. Adevărul este în strânsă legătură cu moralitatea existentă în ființa umană, ceea ce a constituit un punct practic, de bază, în argumentarea existenței lui Dumnezeu, în gândirea filozofică², din toate timpurile, considerat fiind ca un adevăr fundamental care apare ca evident și nu are nevoie de demonstrație³. Omul trebuie să respire adevărul, spun Sfinții Părinți, să-l considere centrul de gravitație al manifestărilor etice. De asemenea etica evreiască insistă asupra valorii și importanței adevărului pentru gândire, vorbire și acțiune.

Educația în spiritul înțelepciunii divine conferă celui ce și-o însușește o demnitate în permanență apreciată (Sir 39, 5-12). Omul drept încearcă să păstreze pacea și prosperitatea comunității prin îndeplinirea poruncilor lui Dumnezeu, o relaționare etică atât pe verticală cât și orizontală, în ceea ce privește relațiile cu Dumnezeu și cu celelalte ființe.

Dreptatea este de esență divină, Dumnezeu este dreptatea absolută, El este omniprezent, *Cel ce este*, aude, vede, modul de acțiune bun sau rău, *veghind*, la respectarea ordinii pe pământ. În consecință, „Făptuirea drep-

² Postulatul moral conceput de Kant, în favoarea existenței lui Dumnezeu ca punct axiologic al eticii, îl considerăm reprezentativ și poate fi redat într-o formă simplificată astfel: „ 1. Cel mai mare bine este ca toți oamenii să aibă fericirea în armonie cu datoria. 2. Toți oamenii trebuie să se străduiască să realizeze binele cel mai mare. 3. Oamenii pot face ceea ce trebuie. 4. Dar oamenii nu sunt în stare să realizeze binele cel mai mare în această lume fără Dumnezeu. De aceea trebuie să luăm ca premisă că există o viață viitoare și un Dumnezeu care să împlinească acest mare bine.” Norman L. GEISLER, *Filozofia religiei*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1999, pp. 129-130.

³ N. L. GEISLER, *Filozofia religiei*, ...p. 129.

tății și a judecății este mai de preț pentru Domnul decât jertfa sângeroasă” (Pilde 21,3). Înfăptuirea dreptății este o propunere adresată omului creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, singura faptură ce are dreptatea întipărită în ființa sa încă de la creație.

Evoluția dreptului Vechiului Testament nu poate fi studiată fără o incursiune în istoria sfântă a poporului evreu, consemnată în Sfânta Scriptură. Vom încerca să scoatem la lumină, prin intermediul acestei lucrări, nuanțele etice expuse în scrierile sapiențiale, dar nu vom face abstracție de împrejurările istorice și contextul în care s-a dezvoltat mentalitatea poporului evreu, ci ne vom folosi tocmai pentru a argumenta manifestările specifice gândirii acestui popor. Textele juridice ale scrierilor sapiențiale au un caracter distinctiv, comparativ cu textele juridice actuale. Concepțiile juridice actuale sunt nedespărțite de concepțiile juridice ale Vechiului Testament, iar prin prezenta lucrare încercăm să facem o punte între trecut și prezent. Însă, în scrierile sapiențiale vom descoperi o mare diversitate de abordări posibile, având un caracter aparte, ce derivă din credința în Dumnezeu a poporului evreu. Prin cercetarea în amănunt a scrierilor sapiențiale, vom găsi răspunsuri la întrebările etice fundamentale, la modul în care literatura sapiențială a Vechiului Testament, în forma prezentă, poate să ofere răspunsuri la întrebările etice actuale. Terminologia juridică nu o vom găsi clar formulată în toate versetele, dar există proverbe în care se întrevede o temă juridică.

1. Legământul – fundamentul eticii juridice

În abordarea problemelor juridice din Vechiului Testament este obligatoriu să avem în vedere tipul de stat – teocratic – pentru perceperea corectă a adevărului și a dreptății din punctul de vedere al poporului evreu. Mentalitatea poporului evreu, ca popor ales de Dumnezeu, era axată pe ascultarea poruncilor divine. Fiecare membru al poporului era conștient că prin încălcarea poruncilor atrăgea mânia lui Dumnezeu. De asemenea, faptele fiecărui individ din popor, se răsfrâng și au repercursiuni asupra tuturor membrilor aceluși popor. Legile, ca metode de constrângere, aveau un rol coercitiv, cu scopul de a sluji la siguranța vieții celor din popor. Astfel, s-a născut necesitatea sancționării celor ce încălcau legile stabilite de Dumnezeu, legi primite prin intermediul lui Moise.

În conformitate cu Vechiul Testament, înțelegerea iudaică a atributului drept/dreptate (ebraică *Saddiq*) se traduce printr-un comportament loial, de încredere, bazat pe un angajament față de Dumnezeu. “Dreptatea” (Evr. *Şedeq / şedaqâ*) are drept exemplu însuși comportamentul lui Dumnezeu, în cadrul perspectivei relațiilor de viață concrete ale semenilor unul față de

altul⁴. Legile au funcția de a reglementa aceste relații, a asigura ordinea prin evitarea ofensării, lezării sau nedreptățirii semenilor și astfel, implicit, a lui Dumnezeu. Pedepsa era un mijloc de corecție, spre a preveni anarhia și a asigura stabilitatea. Uzanțele timpurii ale termenului דָּן (sedeq), justiție, justete, sau סֶדֶק (sedaqa) dreptate, îndreptățire, sunt în strâsă legătură cu demnitatea teocratică a judecătorilor rânduți a emite hotărâri drepte. O cerință stringentă, impusă judecătorilor, era ca toate hotărârile sau deciziile finale emise, să fie în conformitate cu Adevărul și fără părtinire, conform citatului: “Să nu faceți nedreptate la judecată; să nu căutați la fața celui sărac și de fața celui puternic să nu te sfiești, ci cu dreptate să judeci pe aproapele tău” (Lev 19,15)⁵.

Dreptatea este definită ca practică a ceea ce este drept și corect. Dreptatea sau buna judecată, specifică a ceea ce este drept, trebuie înțeleasă nu numai ca o măsură dată de un cod de legi, ci ceea ce face ca relațiile să fie echitabile, prin intermediul căreia se instaurează armonia și pacea. În Sfânta Scriptură, conceptul de dreptate, depășește cadrul strict legal, instituțional legat de curțile de judecată, tribunalele din viața de zi cu zi. Expresia “*făptuirea dreptății*” exprimă actul prin care se restabilește dreptatea în acord cu voia lui Dumnezeu, în timp ce, din punct de vedere instituțional, ne referim la “obținerea dreptății”: “Făptuirea dreptății și a judecății este mai de preț pentru Domnul decât jertfa sângeroasă” (Pilde. 21,3).

Dreptatea are menirea de a menține ceea ce este drept sau să îndrepte situațiile care degenerază în ceea ce, generic, numim nedreptate. Dreptatea readuce echilibrul în relațiile cu semenii și cu Dumnezeu, menține relațiile onorabile de frățietate, respectiv paternitate în spirit și acțiune⁶.

O observație în acest sens ne-o oferă Păr. Prof. Dr. Ioan Chirilă, care susține că „în mediul ancestral, în zorii civilizațiilor teocentrice, mediul legislativ avea o consonanță revelată”⁷. Este vorba de legământul pe care Dumnezeu l-a făcut cu Israel, în care este exprimată dorința de a trăi o viață plăcută lui Dumnezeu, bazată pe dreptate, adevăr și corectitudine. Acest legământ impune poporului Său un comportament bazat pe loialitate față de Dumnezeu și compasiune față de semenii, acestea constituind integritatea supunerii față de Dumnezeul cel drept⁸. În conformitate cu legământul

⁴ Horst Robert BALZ, Gerhard SCHNEIDER, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Grand Rapids, Mich, Eerdmans, 1990-c1993, S. 1:326.

⁵ R. Laird HARRIS, Robert Laird HARRIS, Gleason Leonard ARCHER, Bruce K. WALTKE, *Theological Wordbook of the Old Testament*, Moody Press, electronic ed. Chicago, 1999, c1980, S. 752.

⁶ Jack W. HAYFORD, *Hayford's Bible Handbook*, Thomas Nelson Publishers: Nashville, 1995.

⁷ Ioan CHIRILĂ, „Viul – Ființă” și legile seculare ale vieții”, *Medicii și Biserica*, vol. V, Teologie și Ecologie, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, p. 69.

⁸ David A. HUBBARD, Lloyd J. OGILVIE, *The Preacher's Commentary Series, Volume 15, Proverbs*. Nashville, Tennessee : Thomas Nelson Inc, 1989 (The Preacher's Commentary Series 15), S. 145.

făcut cu poporul lui Israel și implicit cu toți cei ce doresc a-L sluji, cerința lui Dumnezeu, adresată oamenilor, este îndeplinirea dreptății și asumarea corectitudinii, un comportament ce caracterizează divinitatea, respectiv neprihănirea, ca o probitate etică a conduitei drepte a omului, care își găsește „norma” în conduita dreaptă a lui Dumnezeu⁹.

2. Etica juridică – o reflexie a dreptății Dumnezeiești

Ideea de dreptate și sentimentul de dreptate, existente în om¹⁰, trebuie căutate în profunzimea omului¹¹. Injustiția, ca discordanță între bine și rău, ca urmare a pronunțării sentințelor drepte, ca nedrepte, declanșează în om dorința de dreptate, aceasta fiind o manifestare a reflexiei imaginii lui Dumnezeu în făptura umană¹². Plasându-ne în această perspectivă, ni se descoperă că injustiția, ca formă a decadenței morale, ca manifestare fără control a omului împotriva legilor firii, nu are ca finalitate nedreptatea imanentă, ci dreptatea veșnică, transcendentă, deoarece omul, ca „ființă, oglindire în mic a necuprinsei Ființe, nu pierie, ci are în codul său intim veșnicia”¹³.

Elementele etice vizate de versetul următor, puse în antiteză, respectiv dreptatea și nebunia-fărădelegea, vin în sprijinul omului spre regăsirea stării inițiale de dreptate, după care acesta tânjește permanent. Abordarea fiecărei atitudini, vizează consecințele specifice fiecărui element, respectiv nemurirea și moartea. „Pe cărarea dreptății este viața și pe calea pe care ea o însemnează; nemurirea, iar calea nebuliei duce la moarte” (Pilde 12,28). Traducerea expresiei ebraice בדרך בארה צד, accentuează binefacerea *găzduirii dreptății*, lăsând să se înțeleagă că pe calea dreptății este viața, iar cel ce umblă în ea, lăsându-se în stăpânirea ei, calcă pe căile nemuririi¹⁴.

⁹ H. R., BALZ, G. SCHNEIDER, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, ...S. 1:326.

¹⁰ “Prin intermediul legii morale naturale, care se regăsește în fiecare om, indiferent de gradul său de cultură, omul distinge între bine și rău, între ce trebuie să facă și ce nu trebuie să facă, deci prin intermediul acestei legi Dumnezeu a sădit în ființa umană un cumul de dispoziții morale. Datorită lor omul este în măsură să cunoască adevărurile morale fundamentale. Legea morală naturală sau firească face ca omul să distingă binele de rău și să evite răul. Nu există o similitudine între legea morală naturală și conștiința morală, aceasta din urmă fiind o judecată asupra valorilor morale ale propriilor noastre acțiuni.” Eugeniu SAFTA-ROMANO, *Arhietipuri Juridice în Biblie*, Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 13.

¹¹ Și a zis Dumnezeu: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ...Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.”Fc. 1, 26-27.

¹² David A. HUBBARD, Lloyd J. OGILVIE, *Ecclesiastes, Song of Solomon. The Preacher's Commentary Series, Volume 16*, Nashville, Tennessee, Thomas Nelson Inc, 1991, S. 112.

¹³ I. CHRILĂ, „Viul – Ființă” și legile seculare ale vieții”, ...p. 69.

¹⁴ În calea îngustă a neprihănirii, există viață și viața. Nu există nici o moarte în ea, așa cum există pe drumul larg al nedreptății care conduce spre distrugere. „Viața” descrie aici o existență într-un viitor dincolo de moarte, în viața veșnică. William MACDONALD, Arthur FARSTAD, *Believer's Bible Commentary Old and New Testaments*. Nashville : Thomas Nelson, 1997, c1995, S. Pr 12:28.

Prin urmare, metafora *calea nebuniei* este interpretată ca și calea răului, a fărădelegii, iar mesajul proverbului exprimă cu claritate, faptul că pe calea dreptății garantează viața, iar fărădelegea atrage după sine o moarte prematură (Pilde 11,19)¹⁵. Din traducerea ebraicului תועבה se înțelege „urâciune, obscenitate, nebunie”, o calea aleasă greșit și intenționat, ce apasă sufletul asemenea unei greutăți, provocatoare a מות (morții)¹⁶. Un act necugetat cu repercusiuni negative, este condamnabil atunci când este făcut din pasiune sau din furie de moment, însă pedeapsa e mai mare și mai grabnică când este săvârșită cu răutate și chiar premeditat. Dumnezeu iartă pe cei care pot îndepărta sentimentele de indignare și se grăbesc să le respingă, căutând căile dreptății și evlaviei¹⁷. Pentru o interpretare corectă a versetului 28, vom apela la versetul 27, unde de asemenea sunt puse în balanță două categorii sociale și anume a omului leneș, cel ce nu uzează de avantajele providenței divine, puse în calea lui, respectiv a celui harnic, cel ce face bine pentru el, familia, poporul lui, și astfel primește din partea lui Dumnezeu răspuns la rugăciune și mângâiere pentru ostenele lui. În acest sens, calea credinciosului este o cale dreaptă și curată, este calea neprihănirii.

Dreptul beneficiază pe tot parcursul vieții lui de un confort real, תַּיִם – *viață* îmbelșugată cu toate mijloacele de trai necesare¹⁸. Această învățătură este reluată și în alte versete, aducându-se un elogiu dreptății, în contrast cu impactul negativ al fărădelegii, dar concomitent indică starea de bine și încântare în care intră înțeleptul, odată ce învățătura înțelepciunii este urmată și încorporată în viață¹⁹. Dreptatea nu poate fi concepută fără înțelepciune. Înțeleptul este omul dreptății. Dreptatea își are izvorul în înțelepciunea divină, iar „Căile ei sunt plăcute și toate cărările ei sunt căile păcii” (Pilde 3,17). Înțelepciunea biblică promite, în general, o viață lungă (literal, lungime de zile), bogății și slavă autentică, căi plăcute pe drumul vieții, fără zbucium interior. Prin expresia „*Căile păcii*” se înțelege persoana evlavioasă ce trăiește în armonie cu semenii săi, atitudine ce are ca rezultat o viață lungă, ca dar al însușirii normelor-legilor revelate, ca o conduită etică pusă în practica zilnică, un mod de manifestare a vieții spirituale²⁰.

¹⁵ Daniel CARRO, JOSÉ Tomás POE, Rubén O. ZORZOLI, *Comentario Bíblico Mundo Hispano Proverbios-Cantares*, ed. El Paso, TX, Editorial Mundo Hispano, 1993-c1997, S. 153.

¹⁶ Rowland E. MURPHY: *Word Biblical Commentary : Proverbs*. Dallas, Word Incorporated, 2002 (Word Biblical Commentary 22), S. 88.

¹⁷ H. D. M. SPENCE-JONES, *The Pulpit Commentary: Proverbs*. Bellingham, WA, Logos Research Systems, Inc., 2004, S. 238.

¹⁸ Matthew HENRY, *Comentario De La Biblia Matthew Henry En Un Tomo*, Editorial Unilit, Miami, 2003, S. 494.

¹⁹ Leo G. PERDUE, *Proverbs*. Louisville, Ky., John Knox Press, 2000, S. 103.

²⁰ Louis, GOLDBERG, *Proverbs*. Revised 1996, 2004, Moody Bible Institute : Chicago, IL, 1983.

Finalitatea înțelepciunii este binecuvântarea, care implică înțelegerea intelectuală și spirituală, mai presus decât simpla plăcere a înțelegerii raționale. Înțelepciunea este astfel descrisă, ca oferind avantaje materiale și spirituale²¹. Expresia „căile ei” face referire la înțelepciune și virtuțile ce le însumează, prin intermediul cărora oferă direcționare pe o cale dreaptă și sigură, ce permite o ordonare a vieții fiecărei persoane, pentru a-și atinge obiectivele în viață²². Termenul shalom, שלום, pacea, se referă la bunăstarea generală, consecință a armoniei în relațiile cu ceilalți semeni, la integritatea și sănătatea pe care le conferă. În Vechiul Testament, binecuvântările lui Dumnezeu sunt văzute, în primul rând, în ceea ce privește această viață²³.

În versetele ce le vom analiza, vom găsi menționate mai multe referiri la binecuvântările ce vin asupra celor neprihăniți, viață lungă... bucurie, siguranță, pace. Privitor la viața celor nelegiuți, ei nu beneficiază de nici o binecuvântare, nici de cele ce țin de perspectiva veșniciei. Longevitatea pentru cei neprihăniți și viața de scurtă durată a celor nelegiuți sunt teme frecvente în Pilde (3, 2, 16; 4,10; 9,11; 14,27; 15,24)²⁴. Dumnezeu promite viață lungă, bucurie și protecție divină celor neprihăniți. El asigură pe cei nelegiuți că, prin toate acțiunile lor, acționează împotriva vieții lor, ceea ce va duce la dezamăgirea și disperarea lor²⁵. Menționarea faptului că cei neprihăniți vor trăi mai mult decât cei nelegiuți, este în strânsă legătură cu stilul de viață al înțelepților, ce aduce pace, securitate, precum și o lipsă de anxietate. Aceste binecuvântări ale înțelepciunii contribuie la sănătatea și longevitatea persoanei înțelepte²⁶.

Un exemplu de binecuvântare, ce lasă să se înțeleagă că înțelepciunea oferă „căi” netede, drepte, pașnice, pline de bucurie, tuturor celor care merg pe drumul ei²⁷, este dat și de versetele din Pilde 10,28-30, prin faptul că dezvăluie cum, „Nădejdea celor drepti este numai bucurie, iar nădejdea celor păcătoși sfârșește în rău” (Pilde 10,28). În timp ce ebraicul תלחות- desemnează, „nădejdea, încrederea, speranța” oamenilor drepti ce are ca finalitate bucuria îndeplinirii binelui revelat, la polul opus, speranța păcătosului אבך,

²¹ Walter A. ELWELL, *Evangelical Commentary on the Bible*, Grand Rapids, Mich, Baker Book House, 1996, c1989, S. Pr 2:1.

²² Robert B. HUGHES, J. Carl LANEY, *Tyndale Concise Bible Commentary*, Wheaton, Ill., Tyndale House Publishers, 2001, S. 233.

²³ Luder G. WHITLOCK, R. C. SPROUL, Bruce K. WALTKE, Moisș SILVA, *Reformation Study Bible, the : Bringing the Light of the Reformation to Scripture, New King James Version*, Nashville, T. Nelson, 1995, S. Pr 3:2.

²⁴ John F. WALVOORD, Roy B. ZUCK, *The Bible Knowledge Commentary, An Exposition of the Scriptures*, Victor Books, Dallas, Wheaton, IL, 1983-c1985, S. 1:927.

²⁵ Donald C. FLEMING, *Concise Bible Commentary*, Chattanooga, AMG Publishers, 1994, c1988, S. 224.

²⁶ Nelson THOMAS, *Woman's Study Bible*, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c1995, S. Pr 10:27.

²⁷ D. A. HUBBARD; L. J. OGILVIE, *The Preacher's Commentary Series, Volume 15 : Proverbs, ...S. 75.*

e „deșartă, pieritoare” și sfârșește tragic²⁸. Nădejdea presupune așteptare, iar în acest sens versetul oferă o notă pozitivă și satisfăcătoare așteptărilor celor ce se încred în dreptatea divină; este o speranță care dă sens vieții²⁹.

O proiecție în viitor a așteptărilor sau speranțelor ce le nutresc atât cei buni, cât și cei răi o găsim în proverbul, formulat în antiteză, ce propune două norme cu rezultatele aferente: “Calea Domnului este o întăritură pentru cel desăvârșit și o prăbușire pentru cei ce săvârșesc fărădelegi” (Pilde 10,29)³⁰. Calea Domnului în acest verset semnifică calea înțelepciunii³¹. În relațiile Sale providențiale Domnul se dovedește a fi un turn de putere pentru cel integru, drept, dar și de distrugere a răufăcătorilor³². Calea lui Dumnezeu oferă siguranță celui neprihănit, מַצֵּדָה, este „întăritură, o cetate” care adăpostește, ca un fort de scăpare. Aici „Calea Domnului” este definită la singular, spre deosebire de „căile” la plural, găsite în Exod 33,13 și la sfârșitul cărții Osea 14,10, căi ce conduc spre prăbușire. Versetul face o referire clară la maniera generală al lui Dumnezeu de a proteja pe cei ce umblă pe *Calea Domnului*³³. O propunere a proverbului poate fi tâlcuită astfel; decât alegerea speranței false a necredinciosului, mai bine să umblăm în calea Domnului și să recunoaștem că există un viitor împreună cu El³⁴.

Dacă vom corobora versetele de mai sus cu acest verset, „cel drept găsește scăpare în neprihănirea lui”(Pilde 14,32), este evident că neprihănirea este în strânsă legătură cu Hokma / înțelepciunea, Ea conferă omului puterea de a străpunge limitele vieții prezente, precum și de a anunța viața de dincolo de moarte³⁵. Calea omului credincios este o cale dreaptă și sigură; Este calea neprihănirii, ce oferă, pe tot parcursul vieții, tot confortul conviețuirii pe acest pământ, extinzându-se și în cer³⁶.

A călători, pe calea dreptății Domnului, are o profundă semnificație, astfel că, în Noul Testament, Hristos se numește pe sine *Eu sunt Calea*, acea cale ce are ca finalitate eliberarea omului de sub jugul morții, înălțarea deasupra ei, asigurându-i nemurirea. Calea Domnului desemnează, modul în care

²⁸ Carl Friedrich KEIL, FRANZ DELITZSCH, *Commentary on the Old Testament*, Peabody, MA, Hendrickson, 2002, S. 6:164.

²⁹ R. E. MURPHY, *Word Biblical Commentary: Proverbs*. ...S. 76.

³⁰ Acest proverb afirmă un principiu de bază al teologiei legământului, mai degrabă decât o observație asupra vieții umane. Scriitorii înțelepciunii ne reamintesc că sursa întregii cunoașteri adevărate și înțelepciunea constă în descoperirea lui Dumnezeu și a lucrărilor Sale creatoare, providențiale de salvare, revelate mai ales în Sfintele Scripturi. L. G. WHITLOCK, at all, *Reformation Study Bible* ...S. Pr 10:29-30.

³¹ Eduardo A. HERNÁNDEZ, *Biblia De Estudio, LBLA*, Casa Editorial para La Fundacion Biblica Lockman, La Habra, CA, 2003, S. Pr 10:29.

³² W. MACDONALD, A. FARSTAD, *Believer's Bible Commentary, Old and New Testaments*,... S. Pr 10:29.

³³ R. E. MURPHY, *Word Biblical Commentary, Proverbs*,... S. 76.

³⁴ D. CARRO, J. T. POE, R. O. ZORZOLL, *Proverbios-Cantares*,...S. 135.

³⁵ C. F. KEIL; F. DELITZSCH, *Commentary on the Old Testament*. ...S. 6:195-196.

³⁶ M. HENRY, *Comentario De La Biblia Matthew Henry En Un Tomo*. ...S. 494.

le-a poruncit oamenilor să meargă pe calea poruncilor Lui, ceea ce și fari-seii au mărturisit despre Hristos în timp ce învăța mulțimile: „Învățătorule, știm că ești omul adevărului și într-adevăr înveți calea lui Dumnezeu și nu-Ți pasă de nimeni, pentru că nu cauți la fața oamenilor”(Matei 22,16).

Hristos, prin propovăduirea Sa, reînnoiește în conștiința poporului evreu „Calea Domnului”. Din nou ne confruntăm cu tema căii, la singular, conform versetului anterior, căci se poate înțelege dorința de a exprima autoritatea, stăpânirea, guvernarea, din punct de vedere moral a lumii, prin intermediul poruncilor lui Dumnezeu. Prin întrebuintarea cuvântului *întăritură* - putere, asemenea unei cetăți, se dorește a exprima gradul de siguranță pe această *Cale*. Efectele Legii lui Dumnezeu sunt puse în contrast, în funcție de cum sunt respectate sau neglijate poruncile divine. În timp ce, cei dreپți beneficiază de un regim protecționist, finalitatea păcătoșilor și a nelegiui-ților, este condamnarea și ruina, după cum exprimă și versetele: “Dreptul tresaltă de bucurie când poate să pună în faptă dreptatea, iar spaima e pen-tru cei ce săvârșesc fărădelegea. Un om care rătăcește de pe drumul înțe-lepciunii, se va odihni curând în adunarea celor morți” (Pilde 21, 15-16)³⁷.

În aceeași ordine de idei, putem remarca verbul *a odihni*, din versetul anterior, în strânsă legătură cu făgăduința ascultării poruncilor, asociată cu *bucurie*, iar rătăcirea din aceste căi cu moartea. Poruncile sunt conside-rate factor de echilibru a vieții binecuvântate; “Niciodată cel drept nu se va clătina, iar cei nelegiuiți nu vor locui pământul”(Pilde 10,30)³⁸. Dumnezeu garantează un loc de sălășluire pentru cei dreپți, însă cei nelegiuiți, vor fi exilați, se vor odihni... “în adunarea celor morți” (Pilde 21,16). În același timp, prin intermediul acestui verset se dorește a se prezenta anii de cap-tivitate a lui Israel³⁹. Cel neprihănit nu va fi îndepărtat. Acest lucru este în acord cu promisiunea făcută patriarhilor și adesea reînnoită. Evlavia este mai folositoare, ea se încadrează într-un spectru ce vizează atât făgăduința vieții care este acum, cât și a ceea ce urmează să vină”. Cei răi nu vor locui (sau, nu rămân în) pământul făgăduinței. Pedepsa exilului a fost pentru evrei un răspuns al nesupunerii lor. Hristos ne oferă celălalt aspect al con-ducerii, prin moralitatea instituită de Dumnezeu, atunci când spune: “Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul!(Mt 5,5)”⁴⁰.

Solomon pune în balanța două teme, fiecare cu finalitatea sa, și anume: tema evitării răului, care sfârșește în rătăcire și moarte, și tema dreptății, de a

³⁷ H. D. M. SPENCE-JONES, *The Pulpit Commentary: Proverbs*, ...S. 198.

³⁸ Aici proverbul face referire la legământul lui Dumnezeu cu Israel și la țara făgăduită. Pământul făgăduinței este promis lui Israel, iar posesia sa era de bază pentru viața lor. Posesia pământului a fost condiționată de răspunsul credinței la făgăduințele legământului. L. G WHITLOCK, at all, *Reformation Study Bible, the....* S. Pr 10:29-30.

³⁹ W. MACDONALD, A. FARSTAD, *Believer's Bible Commentary, Old and New Testaments*,... S. Pr 10:29.

⁴⁰ H. D. M. SPENCE-JONES, *The Pulpit Commentary: Proverbs*, ...S. 198.

lucra cu sârguință și onestitate în urmărirea succesului lumesc. Considerația generală impune unui om înțelept realizarea consecventă a dreptății, ca misiune, ceea ce duce la viață, în timp ce calea fărădelegii se termină în moarte⁴¹. Punctul culminant al unui astfel de comportament este bucuria în această viață și în cea viitoare. Pornind de la aceste principii generale cu privire la raportul dintre integritate și viață, textul continuă să afirme că rezultatul neprihănirii este, de fapt, nemurirea⁴².

3. *Adevărul o valoare etică eternă*

În ceea ce privește etica poporul evreu și toate acțiunile etice, acestea erau axate pe respectarea și conformarea la poruncilor din Decalog, cele ce au susținut întreg sistemul politic și administrativ, evreii fiind singurul popor ce a îmbrățișat teocrația⁴³. Putem remarca însă faptul că, „Dumnezeu nu întârzie să îi pedepsească pe israeliți, când Îi întorceau spatele, dar se grăbea să îi ierte și să îi aducă înapoi sub protecția Sa pe cei ce se conformau poruncilor divine”⁴⁴. În concepția rabinică adevărul este accesibil omului doar parțial. Omul ca ființă limitată nu poate pătrunde dincolo de limitele sale. În consecință, „adevărul total aparține numai lui Dumnezeu, așa încât susțineau că *pecetea lui Dumnezeu este adevăr*. În același sens, Franz Rosenzweig afirma că, adevărul nu poate fi asociat decât cu Dumnezeu”⁴⁵.

Legislația revelată a Decalogului, constituie un punct de plecare, prin care se dorește a se corija făptura umană spre adevăr bunătate și dreptate, o funcție holistică atât etică cât și sacramentală. Legea revelată de Dumnezeu în forma comprimată din Decalog, are menirea de a sprijini ființa umană înclinată spre păcat, pentru a-și atinge scopul ultim⁴⁶. Porunca a IX a, reglementează în mod explicit importanța raportării omului la adevăr, prin combaterea minciunii, „a mărturiei strâmbe împotriva aproapelui: Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău!” (Ieșirea 20, 16). În Scrierile sapiențiale găsim aceeași idee formulată diferit, dar cu același conținut „Cel ce spune adevărul vestește dreptatea”, (Pilde 12,17). Martorul credincios, raportându-se la porunca a IX-a, mărturisește adevărul și astfel contribuie la actul de justiție; însă o mărturie falsă deturneză un proces de judecată⁴⁷.

⁴¹ W. A. ELWELL, *Evangelical Commentary on the Bible*, ...S. Pr 10:1.

⁴² Duane A. GARRETT, *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 2001, c1993, S. 134.

⁴³ Josephus, FLAVIUS, *Antichități iudaice*, Ed. Hasefer, București, 1999, p. 355.

⁴⁴ *Biblica: Atlasul Bibliei*, consultant BARTY J. BEITZEL, trad. Graal Soft, Ed. Litera Internațional, București, 2011, p.184.

⁴⁵ *Enciclopedia iudaismului*, Red. Coord. Geoffrey WIGODER, Ed. Hasefer, București, 2006, p. 23.

⁴⁶ Diac. Asistent Mircea CHIALDA, “Îndatoriri moral-sociale după Decalog”, *Studii Teologice*, seria a II-a, Nr. 9-10, 1956, p.606.

⁴⁷ E. A. HERNÁNDEZ, *Biblia De Estudio*...S. Pr 12:17.

În legislația actuală, jurământul martorului în fața instanței de judecată, face referire la Dumnezeu, mai precis la frica de Dumnezeu ce apare ca o garanție a adevărului ce urmează a fi spus într-un proces. Astfel, art. 319 Codul de procedură civilă⁴⁸, aliniatul 1, prevede că; “Înainte de a fi ascultat, martorul depune următorul jurământ: “Jur că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu”⁴⁹ Textul legal ne mai precizează în aliniatele (2-3)⁵⁰ că, “în timpul jurământului, martorul ține mâna pe cruce sau pe Biblie. Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă potrivit credinței religioase a martorului”. Prin urmare, probațiunea administrată într-un proces civil sau penal, indiferent de obiectul acestuia, prin proba testimonială, ne garantează adevărul prin raportare la frica de Dumnezeu a martorilor. Textul legal, art. 319 alin. 9 Codul de procedură civilă, ne arată că după depunerea jurământului, se pune în vedere martorului că, “dacă nu va spune adevărul, săvârșește infracțiunea de mărturie mincinoasă”⁵¹. Se poate spune că, legiuitorul vine și adaugă o altă garanție a sincerității martorului, pe lângă frica de Dumnezeu, frica de pedeapsa legală, umană. Prin legislația actuală se afirmă legătura indisolubilă între adevăr și Dumnezeu.

În literatura sapiențială a-L cunoaște pe Dumnezeu, nu este posibil decât, prin mărturisirea adevărului și trăirea în conformitate cu adevărul. Aceasta reprezintă o experiență de credință, la fel ca orice act de cult, săvârșit în Templu⁵². Este o credință susținută de învățătura revelată potrivit căreia, omul este creat după Chipul și Asemănarea lui Dumnezeu, cu chemarea de a imita pe Dumnezeu: „Fiți sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeuul vostru, sunt sfânt”(Lev. 19, 2). În acest sens se poate înțelege legătura dintre sfințenie adevăr și veșnicie, mărturisită în versetul; „Buzele care spun adevărul vor dăinui totdeauna, iar limba grăitoare de minciună numai pentru o clipă.”(Pilde 12,19). Afirmatia primei părți a versetului, susține că adevărul este etern. De ce? Pentru că adevărul este ceea ce Dumnezeu revelează despre un lucru, prin urmare, nu se schimbă niciodată. În partea a doua a versetului este descrisă plastic scurta durată de viață a minciunii, „numai pentru o clipă”(Pilde 12,19)⁵³.

⁴⁸ Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 545 din 03 august 2012.

⁴⁹ Legea nr. 134/2010, Codul de procedură civilă Ministerul Justiției, Ed. oficială 2012, Magic Print, Onești, 2012, p. 110.

⁵⁰ Legea nr. 134/2010, Codul de procedură civilă..., p. 110.

⁵¹ Legea nr. 134/2010, Codul de procedură civilă..., p. 111.

⁵² David Noel FREEDMAN, *The Anchor Bible Dictionary*, Doubleday, New York, 1996, c1992, S. 6:920-930.

⁵³ W. MACDONALD, A. FARSTAD, *Believer's Bible Commentary...*, S. Pr 12:19.

Plasându-ne în această perspectivă, putem trage concluzia cu privire la binecuvântarea divină a omului ce primește să trăiască în adevăr și anume, 1. adevărul este veșnic, 2. prin mărturisirea adevărului, omul își păstrează verticalitatea, poziție ce simbolizează, putere, unirea pământului cu cerul.

Din formularea primei părți a proverbului, „Buzele care spun adevărul vor dăinui totdeauna”, - דְּבַר אֱמֻנָה תִּמְצֵחַ וְלֹא יִכָּחַשׁ⁵⁴ (Pilde 12,19) reiese că Adevărul este și rămâne o valoare eternă, prin mărturisirea lui în conformitate cu adevărul revelat de Dumnezeu în Sfânta Scriptură⁵⁵. În contrast cu acest verset este (Pilde 12,18), verset în care, cuvântul *limba*, este asociat cu înșelăciunea, “iar limba grăitoare de minciună numai pentru o clipă”, accentuându-se prin această figură de stil⁵⁶, contrastul dintre adevărul durabil și minciuna, *pentru o clipă*. Traducerea încearcă să scoată în evidență, durata scurtă de viață a minciunii, comparativ cu consistența adevărului. Minciuna, doar încetinește pentru puțin timp descoperirea adevărului prin această mărturie, până la proba contrarie, când însă va revenii, va birui, va prevala⁵⁷. Niciodată adevărul nu va suporta amestecarea cu minciuna⁵⁸. Adevărul este biruitor și veșnic, pentru că Dumnezeu este adevărul, iar tot ceea ce se spune în conformitate cu adevărul, este prin urmare neschimbător⁵⁹, idee susținută și de Sfinții Părinți; “Bun este adevărul pe care îl învățăm prin Dumnezeul adevărului, care umple încă de aici, de încredințare sufletul iubitor de Dumnezeu”⁶⁰. Această afirmație, este fundamentală pentru a înțelege cerința adresată omului de Dumnezeu, prin intermediul scrierilor sapiențiale, prin care propune, ca niciodată: „Mila și adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gâtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale;” (Pilde 3,3) Cuvintele, מִלָּה, „milă-bunătate“ și אֱמֻנָה, „adevăr“, sunt două atribute diferite, ce pot fi întrebuițate de asemenea pentru a desemna calitățile divine,⁶¹ precum și cele umane⁶², ca moduri de relaționare între Dumnezeu și oameni, dar de asemenea și a relațiilor dintre oameni⁶³. Omul care mărturisește adevărul, nu are de ce să se teamă de Dumnezeu, el se află

⁵⁴ *Biblia Hebraica Stuttgartensia, With Westminster Hebrew Morphology*, Glenside PA, German Bible Society, electronic ed. Stuttgart, 1996, c1925; morphology c1991, S. Pr 12:19.

⁵⁵ C. F. KEIL; F. DELITZSCH, *Commentary on the Old Testament*,... S. 6:190.

⁵⁶ Chiasm. Figură de stil care constă în reluarea, în ordine inversă a două cuvinte sau expresii.

⁵⁷ R. E. MURPHY, *Word Biblical Commentary : Proverbs*, ...S. 91.

⁵⁸ H. D. M. SPENCE-JONES, *The Pulpit Commentary: Proverbs*, ...S. 280.

⁵⁹ W. MACDONALD, A. FARSTAD: *Believer's Bible Commentary*,... S. Pr 12,19.

⁶⁰ TALASIE LIBIANUL, „Despre Dragoste”, *Filocalia*, vol IV, Edit. Harisma, București, 2000, p. 38.

⁶¹ “Iahve, Iahve, Dumnezeu, iubitor da oameni, milostiv, îndelung-răbdător, plin de îndurare și de dreptate, Care păzește adevărul și arată milă la mii de neamuri”. (Ieș 34, 6-7).

⁶² Ca atribute ale oamenilor, ele exprimă integritatea într-un sens larg (Pilde 16,6; 20,28). Robert JAMIESON, A. R. FAUSSET, A. R. FAUSSET, David BROWN, David BROWN, *A Commentary, Critical and Explanatory, on the Old and New Testaments*, Logos Research Systems, Inc. Oak Harbor, WA, 1997, S. Pr 3,3.

⁶³ R. E. MURPHY, *Word Biblical Commentary, Proverbs*, ...S. 21.

sub ocrotirea binecuvântării Sale prin faptul că se sprijină pe învățătura⁶⁴, și pe adevărul Său. Este modul de a dobândi favoare și cinste înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor⁶⁵. Cele susținute anterior, ne conduc la ideea că, viața fericită este trăită doar de omul ce consideră adevărul centrul de gravitație al eticii, model de viețuire a omului în viața de zi cu zi cu alți oameni, împlinind astfel voia lui Dumnezeu⁶⁶.

Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră adevărul o reîntoarcere la starea inițială a cunoașterii unicului Bine, la înțelegerea celor neînțelese prin simpla cugetare⁶⁷. În acest sens, Sfinții Părinți ne îndrumă ca noi; „Să ne călăuzim inima pururea, povățuiți de înțelepciune, după sfințitul cântăreț (David), respirând neconținut însăși puterea lui Dumnezeu Tatăl și înțelepciunea lui Dumnezeu Iisus Hristos”⁶⁸. Tot pe aceeași linie, respirație–înțelepciune–virtute, își continuă Isihie Sinaitul, argumentarea de a mărturisi adevărul; „Dacă trebuie să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăște din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru ca de răsuflarea proprie”⁶⁹. Despre mărturisirea adevărului, Sfântul Ioan Gură de Aur, spune; „Trudește-te pentru adevăr până la moarte, iar Domnul o să se lupte pentru tine”⁷⁰. Mărturisirea adevărului, este o atitudine etică ce își are izvorul de moralitate în Dumnezeu. Această atitudine în scrierile sapiențiale, se evidențiază prin de două reguli: „prin cuvântul adevărului și prin credința noastră cea cerească”⁷¹.

A respira adevărului este o virtute, iar despre virtute, Păr. Dumitru Stăniloae susține, că aceasta ne conduce la “unirea maximală cu Dumnezeu”. “Comuniunea adevărată se dezvoltă printr-o atenție îndreptată spre ceilalți oameni și spre lumea ca operă a lui Dumnezeu, asociată cu o frânare a pasiunilor ca porniri nesfârșite spre finit, cu o cultivare a virtuților care culminează în iubirea de persoane, de Dumnezeu ca persoană,

⁶⁴ „Păstrează sfaturile mele ca să rămâi în viață și orânduilele mele ca lumina ochilor tăi. Leagă-le pe degetele tale, scrie-le pe tabla inimii tale!” Pilde 7, 3-4.

⁶⁵ W. MACDONALD, A. FARSTAD, *Believer's Bible Commentary*,... S. Pr 3:3.

⁶⁶ Andrew KNOWLES, *The Bible Guide*, Augsburg books ed. Minneapolis, Augsburg, 2001, S. 248

⁶⁷ „Adevărul se descoperă ca unul și singur când e înlăturată pluralitatea prin depășirea ei. El acoperă puterile cunoscătoare ale tuturor celor ce pot să cugete și să fie cugetate, ca unulce este prin subzistența lui supraființială mai presus de cele ce înțeleg și sunt înțelese, îmbrățișând (circumscriind) printr-o putere infinită capetele extreme ale lucrurilor, adică începutul și sfârșitul lor. Prin această el atrage spre sine mișcarea tuturor și unora le dă cunoștința clară, de al cărei har s-au lipsit, iar altora le dăruiește puțința de recunoaștere vădită a binelui pe care îl doreau, printr-o simțire negrăită, datorită împărțării cu el.” SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Răspunsuri către Talasie”, *Filocalia*, Vol. III, Ed. Harisma, București, 1999, pp. 239-240.

⁶⁸ ISIHIE SINAITUL, „Cuvânt despre trezvie”, *Filocalia*, vol IV, Ed. Harisma, București, 2000, p. 88.

⁶⁹ ISIHIE SINAITUL, „Cuvânt despre trezvie”, ... p. 81.

⁷⁰ IEROMONAHUL CHIRIL, *Din înțelepciunea Sfinților Părinți ai Bisericii și a vechilor filozofi greci*, Bunavestire, Bacău, 2011, p. 147.

⁷¹ IEROMONAHUL CHIRIL, *Din înțelepciunea Sfinților Părinți ai Bisericii*, ...p. 151.

deci ca absolut adevărat”⁷². Heraclit din Efes apreciază faptul că; „O judecată sănătoasă este cea mai mare virtute, iar înțelepciunea înseamnă ca în vorbă și în faptă să te conformezi adevărului, dând ascultare naturii lucrurilor”⁷³.

E important să luăm în considerare opinia iudaismului, unde, „adevărul reprezintă o valoare etică supremă, atât pentru individ, cât și pentru colectivitate”⁷⁴. Învățătura rabinică consideră adevărul una din cele valori ce mențin lumea, susținând că; „existența lumii se bazează pe trei lucruri: adevărul, „dreptatea și „pacea” (Avot 1,18) căci, atunci când domnește adevărul, dreptatea decurge în chip necesar, apoi vine pacea, binefacerea cea mai mare pentru o societate. Un comentariu asupra cuvântului ebraic *emet* vehiculează o idee asemănătoare: cuvântul este compus din prima literă a alfabetului ebraic, din cea de la mijlocul său și din cea care încheie alfabetul. În acest fel, de la început până la sfârșit, toate valorile personale și sociale se bazează pe adevăr, în etica evreiască adevărul este strâns legat cu alte valori omenești superioare”⁷⁵.

În ceea ce privește raportul adevăr – viață, viața este considerată o valoare ce are prioritate în fața adevărului⁷⁶.

Concluzii

Dreptatea, ca datorie a fiecărei persoane, este un aspect etic ce intră și influențează întreaga sferă practică. Menționarea dreptății în Sfânta Scriptură are rolul de a reglementa calitatea relațiilor personale și comunitare în societatea iudaică⁷⁷. Înfăptuirea dreptății, spre îndreptarea unei persoane, este considerată o datorie, un act de credință, a împlinirii legilor revelate. Dumnezeu este dreptatea desăvârșită, iar prin porunca «iubește

⁷² Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 274.

⁷³ HERACLIT DIN EFES, *Antologie filozofică. Filosofia antică*, vol I, Biblioteca pentru toți, Ed. Minerva, București, 1975, pp. 22-23.

⁷⁴ „Etica evreiască insistă hotărât asupra valorii și importanței adevărului pentru gândire, vorbire și acțiune. Totodată, ea subliniază însă slăbiciunea judecării individuale și recomandă aspirația la adevăr prin intermediul părerii majorității. În măsura în care nimeni nu poate fi sigur de adevărul opiniei sale personale, ar trebui să se țină seama de părerea opusă, înainte de a ajunge la o judecată finală. Aceasta pare să fi fost abordarea scolii lui Hilel în dezbaterile sale cu scoala lui Șamai. Tocmai pentru că discipolii lui Hilel studiau și opinia adversarilor lor, concluziile lor se apropiau mai mult de adevăr”. *Enciclopedia iudaismului*, ...pp. 22-23.

⁷⁵ *Enciclopedia iudaismului*, ... p. 22.

⁷⁶ „Deși adevărul este o valoare esențială, etica evreiască recunoaște că, în anumite împrejurări, alte valori pot trece înaintea lui, de pildă, păstrarea vieții. În cazul când adevărul și viața sunt în conflict, viața precumpănește” *Enciclopedia iudaismului*, ...pp. 22-23.

⁷⁷ R.L. HARRIS; at all, *Theological Wordbook of the Old Testament*, ...S. 753.

pe aproapele tău, ca pe tine însuși», fiecare trebuie să devină conștient de cerințele dreptății, a obligației de egalitate, de fraternitate, din moment ce Dumnezeu este Tată pentru toți, astfel încât să fie beneficiarii bunătăților lui Dumnezeu Tatăl, ceea ce presupune a nu răni pe nimeni, a nu asupri pe nimeni, a nu se împotrivi unei rugăminți⁷⁸.

Adevărul și dreptatea lui Dumnezeu deci, sunt călăuzele veritabile pe tot parcursul vieții, destăinuindu-ne cine suntem și cum să trăim. Proverbele arată modul în care adevărul lui Dumnezeu, se aplică în situațiile de zi cu zi – acasă și la locul de muncă; în căsătorie și familie; în politică și comerț; în atitudinile inimii. Ele sunt cele care modelează reacțiile noastre, stilul de viață și obiceiurile. În toate aceste domenii, Proverbele luminează calea spre viață și au rolul de a atenționa asupra pericolelor ce îl conduc pe om spre ruină⁷⁹.

⁷⁸ Alexander ROBERTS; James DONALDSON; A. Cleveland COXE, *The Ante-Nicene Fathers Vol. VII: Translations of the Writings of the Fathers Down to A.D. 325*. Oak Harbor: Logos Research Systems, 1997, S. 141.

⁷⁹ Andrew KNOWLES, *The Bible Guide*,...S. 247.

SEMNIFICAȚIILE TEOLOGICE ALE SLAVEI LUI DUMNEZEU ÎN CARTEA PROFETULUI IEZECHIEL*

GABRIEL RALPH BULTZ

Abstract:

The glory of the Lord (*kavod*) it's a way in which God reveals Himself, becomes perceptible to our human senses. This research aims to identify some events of divine glory in the Book of the prophet Jeremiah. The reader will observe that in this biblical book the divine glory represents a very important element. Through this, God expresses his presence in his people life. Unlike Isaiah, the theophany of the glory in which God is shown to the prophet Ezekiel is meant to preach the destruction of Jerusalem and the temple. Because of the wickedness, God proclaims to the people that He will withdraw His glory from the Temple. The discourse of the prophet Ezekiel ends with an unprecedented perspective on the new temple, and with that announcement that divine glory will return and reside on Zion, with the reservation that the people will realize their sin.

Keywords: *divine glory (kavod), light, temple, cherubim, inaugural vision*

Preliminarii

Dacă privim în ansamblu locurile unde apare termenul *kavod* în profetia lui Iezechiel¹ vedem că acestea, cu o singură excepție, aparțin de domeniul viziunilor profetice (Iz 1,28; 3,12.23; 8,4; 9,3; 10,4.18.19; 11,22; 43,2-4; 44,4). Doar Iezechiel 39,21 constituie o excepție, versetul aflându-se în afara viziunilor, într-un cuvânt rostit de Dumnezeu cu pri-

* Material publicat cu acordul îndrumătorului de doctorat, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă.

¹ Pentru o expunere detaliată a viziunii profetului Iezechiel despre *kavod* recomandăm Pieter DE VRIES, *The Kavod of YHWH in the Old Testament: what particular references to Book of Ezekiel*, trad. de Alexander Thomson, Brill, Boston, 2016.

vire la viitor (adică tot într-o prevestire). Având în vedere speciile literare se remarcă în mod limpede că noțiunea *kavod* a preluat o funcțiune bine stabilită, fiind legată doar limitat de vestirea profetică propriu-zisă. În aceste viziuni, Iezechiel ne informează despre cele viitoare. El realizează acest lucru în mod diferit de Isaia, apariția slavei divine neconstituind obiect al prevestirii. Întâlnirea cu Dumnezeu și cu slava Sa este rezervată doar profetului.

Textele pe care le vom analiza provin din trei secțiuni ale cărții: din relatarea legată de vocația profetică (Iz 1-3), din profeția de amenințare a Ierusalimului (Iz 4-33) și din afirmațiile referitoare la reconstruirea Israelului și a Iudeei (Iz 34-48). Distrugerea Ierusalimului și ieșirea slavei divine din templu (descrisă în Iz 11) reprezintă un punct central al întregii cărți². Ciclul relatărilor, început la Iezechiel 1,1 se încheie cu întoarcerea slavei dumnezeiești în noul templu. Interdependența inițială dintre aceste trei secțiuni reprezintă tema controversată a cercetării actuale. Pe lângă aceste observații referitoare la structura textului, în care se fac referiri la o mare parte a scrierii profetului Iezechiel, se găsesc și fragmente legate fie de geneză, fie de alcătuirea cărții³. În ce privește istoria alcătuirii cărții nu s-a ajuns la un numitor comun în cercetarea contemporană, datorită mai ales faptului că s-au folosit metode de cercetare diferite, fără a fi combinate între ele.

Cercetătorii istorico-critici susțin că textele din cartea Iezechiel în care este menționată noțiunea *kavod* provin din epoci diferite, din perioada exilică și cea post-exilică, acestea fiind prelucrate de mai multe ori pentru a se da scrierii o formă finală⁴. În opinia lor, cel mai vechi stadiu al textului se găsește în varianta de bază a relatării viziunii (Iz 1-3 și Iz 8-11). În textul din Iezechiel 1,1-3.11.22-27, profetul este chemat pentru a prevesti căderea viitoare a Ierusalimului. În cel de-al doilea ciclu de viziuni (Iz 8,1-3.5-18; 9,1-10.22; 11,22-25) profetul i se arată care sunt cauzele acestei căutări, înfățișându-se pedeapsa dată de Dumnezeu cetății și locuitorilor ei. La aceste cicluri de viziuni se adaugă Iezechiel 40-43. Fragmentul constituie un al treilea ciclu de viziuni și cuprinde referirile profetului la reconstrucția templului. În ce privește perceperea termenului slavă divină în aceste categorii de texte, trebuie spus că ea este legată

² Thomas WAGNER, *Gottes Herrlichkeit: Bedeutung und Verwendung des Begriffs kabod im Alten Testament*, Brill, Lieben, 2012, p. 245.

³ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 239. Vezi Udo FEIST, *Ezechiel: Das literarische Problem des Buches forschungsgeschichtlich betrachtet* (BWANT 138), Kohlhammer, Stuttgart, 1995, p. 151. Johannes HERMANN, *Ezechielstudien*, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, Leipzig, 1908, p. 34 și G. HÖLSCHER, *Hesekiel, der Dichter und das Buch* (BZAW 39), Topelmann, Giessen, 1924, p. 23.

⁴ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, 255.

de descrierea întoarcerii, care se găsește într-o formă inițială la Iezechiel 43,1-7,9-11. Semnificativ este și pasajul Iezechiel 44, 4 legat de vestirea poruncilor și care relatează din nou faptul că slava divină a umplut templul ierusalimitean. În afara acestor cicluri de viziuni, slava dumnezeiască este menționată o singură dată la Iezechiel 39,21 într-un adaus făcut de alcătuitoari la „pericopa Gog”.

1. Slava Domnului în viziunea inaugurală (Iz 1-3)⁵

BHS	<p>⁴ וְאֵרָא וְהִנֵּה רִיחַ סַעֲרָה בָּאָה מִן־הַצִּפּוֹן עֵנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃</p> <p>⁵ וּמִתּוֹכָהּ דָּמוֹת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מִרְאִיהֶן דָּמוֹת אֲדָם לַהֲנֵה׃</p> <p>²⁷ וְאֵרָא׃ כְּעֵין חֲשָׁמַל כְּמִרְאֵה אֵשׁ בֵּית־לֵה סָבִיב מִמִּרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַעְלָה וּמִמִּרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַטָּה רְאִיתִי כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב׃</p> <p>²⁸ כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיֶּה בְעֵינֵי בְיּוֹם הַנִּשְׁשׁ כִּן מִרְאֵה הֲנֵה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דָּמוֹת כְּבוֹד־יְהוָה וְאֵרָאָה וְאֶפֶל עַל־פְּנֵי וְאֲשַׁמַּע קוֹל מְדַבֵּר׃ ס</p>
------------	--

⁵ Pe lângă textele din cartea profetului Iezechiel pe care le analizăm exegetic mai sunt și alte texte pe care le amintim și la care indicăm pentru lecturare, atât un comentariu critic, cât și unul patristic: „Atunci m-a ridicat Duhul și am auzit la spatele meu un glas mare ca de tunet care zicea: “Binecuvântată fie slava Domnului în locul unde sălășluiește El!” (Iz 3,12). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel: A commentary on the Book of the Prophet Ezekiel*, trad. de James D. Martin, Fortress Press, Philadelphia, 1983, p. 139 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, în: ACCSOT 13, InterVarsity Press, Downers Grove, 2008, p. 23. „Atunci m-am sculat, am ieșit la câmp, și iată mi s-a arătat acolo slava Domnului, pe care o văzusem la râul Chebar, și am căzut cu fața la pământ.” (Iz 3,23). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 149 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 23. „Atunci slava Dumnezeului lui Israel s-a pogorât de pe heruvimul pe care se afla la pragul casei. Și a chemat Domnul pe omul cel îmbrăcat în haină de în, care avea la brâu unelte de scris,” (Iz 9,3). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 248 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 38. „Atunci heruvimii și-au întins aripile și roțile erau lângă ei, iar slava Dumnezeului lui Israel, sus, deasupra lor.” (Iz 11,22). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 256 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 43. „Apoi slava Domnului s-a ridicat din mijlocul cetății și a stat deasupra muntelui, care se află spre răsărit de cetate.” (Iz 11,23). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 256 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 43. „Deci, cu care din arborii Edenului te-ai asemănat tu în strălucire și măreție? Acum însă la rând cu arborii Edenului vei fi prăbușit în adânc, vei. zăcea în mijlocul celor netăiați împrejur, cu cei uciși de sabie. Iată pe Faraon și toată mulțimea supușilor săi”, zice Domnul.” (Iz 31,18). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 152 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 97. „Voi arăta slava Mea între neamuri, și toate neamurile vor vedea judecata Mea, pe care o voi săvârși Eu, și mâna Mea, pe care o voi pune asupra lor.” (Iz 39,21). Recomandăm pentru analiza acestui text: W. ZIMMERLI et alii, *Ezekiel*, p. 319 și K. STEVENSON și M. GLUERUP, *Ezekiel*, p. 125.

B. 1988	„Eu priveam și iată venea dinspre miazănoapte un vânt vijelios, un nor mare și un val de foc, care răspândea în toate părțile raze strălucitoare; iar în mijlocul focului strălucea ca un metal în văpaie. Și în mijloc am văzut ceva ca patru fiare, a căror înfățișare semăna cu chipul omenesc. [...] Și am mai văzut ceva, ca un metal înroșit în foc, ca niște foc, sub care se afla acel chip de om și care lumina împrejur; de la coapsele acelui chip de om în sus și de la coapsele chipului aceuia în jos se vedea un fel de foc, un fel de lumină strălucitoare care-l împresura de jur împrejur. Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, așa era înfățișarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjura. Astfel era chipul slavei Domnului. Și când am văzut eu aceasta, am căzut cu fața la pământ.” (Iz 1,4-5.27-28)
--------------------	---

Cartea Iezechiel relatează istoria unui preot⁶ deportat la Babilon în anul 597 î. Hr. care prin mai multe cicluri de viziuni a reușit să-și arunce privirea în sferile dumnezeiești și a transmis, apoi exilaților mesajul iminenței nimiciri, dar și a restaurării Ierusalimului⁷. După o introducere scurtă la Iezechiel 1,1-3, cartea începe prin descrierea primei viziuni, care declanșează profețiile lui Iezechiel, viziune în care profetul vede slava Domnului.

Din introducere (Iz 1,1-3) se observă că această carte este foarte bine ancorată în istorie. Se menționează foarte clar timpul în care profetul Iezechiel a avut viziunea. Frecvent întâlnită în scrierile profetice, formula „a fost cuvântul Domnului către mine” (Iz 1,3) din acest pasaj are menirea de a marca un început. Acest început poate fi identificat cu momentul în care preotul Iezechiel, fiul lui Buzi, devine profetul lui Dumnezeu. Pentru a sugera faptul că el primește mesajul lui Dumnezeu pe cale supranaturală se folosește de expresia „mâna Domnului” (Iz 1,3; 3,14; 22; 8,1; 33,22; 37,1; 40,1)⁸.

Odată cu recunoașterea faptului că a văzut slava divină și că a putut privi sanctuarul unde Dumnezeu trona peste heruvimi, Iezechiel se afla la începutul misiunii sale. La începutul slujirii vedea templul din interior. Iezechiel, fiul unui preot, a ajuns la vremea în care trebuia să-și

⁶ R. E. CLEMENTS, *The Ezekiel Tradition: Prophecy in a Time of Crisis*, în: R. COGGINS, A. PHILLIPS și M. KNIBB (eds.), *Israel's Prophetic Tradition*, CUP, Cambridge, 1982, p. 128. Vezi și Moshe GREENBERG, *Ezekiel 1-20: A New Translation with Introduction and Commentary*, în: *AYBC* 22, Doubleday, 1983), pp. 62-64.

⁷ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 255.

⁸ Lamar COOPER, *Ezekiel*, în: *The New American Commentary* 17, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 2001, p. 58.

înceapă cariera în templul din Ierusalim⁹. Ajungând însă în exil, a fost chemat de Dumnezeu să vestească sfârșitul templului în care ar fi trebuit să slujească. Lui Iezechiel i se încredințează o misiune, însă nu cea de preot, ci de profet.

În fragmentul Iezechiel cap. 1-3 se înfățișează misiunea încredințată de Dumnezeu lui Iezechiel și anume aceea de a profeti înaintea celor care în anul 597 î. Hr. au fost deportați din Ierusalim în Babilon¹⁰. Conținutul mesajului profetic este constituit de apropiata înrobire a Ierusalimului, care nimicea falsa speranță a exilaților într-o revenire imediată în Israel. În cadrul acestei chemări la misiune, Iezechiel a întâlnit slava divină, fără ca profetul să știe de la început că o vede. Aici, sunt menționate fragmentele care compun slava divină. Ca motiv biblic, viziunea este marcată de concepte specifice Orientului Antic, concepte care au puține corespondente cu cele vechi-testamentare.

Așadar, textul din Iezechiel 1,1-28 relatează despre vederea dumnezeieștii slave și vocația profetului. În cadrul Vechiului Testament nu s-a descris niciodată atât de detaliat apariția slavei divine. Aici se poate zări atât norul înconjurător al slavei, precum și cele înfățișate de prooroc, pentru a înțelege mai bine în ce anume constă slava dumnezeiască¹¹. Din punct de vedere fenomenologic, se observă o apropiere a profetului Iezechiel de cele relatate în Pentateuh. În Pentateuh, slava divină este strâns legată de *nor*, iar în Iezechiel 1, proorocul își îndreaptă privirea spre *norul slavei*.

În prima viziune a lui Iezechiel, descrierea sferei dumnezeiești este legată de fenomenul strălucirii¹². În momentul în care Iezechiel are viziunea întreg cadrul primește caracteristicile unei mari furtuni sau vijelii. Nu este cu totul o noutate în acest sens. Există multe exemple biblice în care Dumnezeu se manifestă într-un mod supranatural. Focul strălucitor și înfățișarea stranie a rugului ce ardea și nu se mistuia i-a atras curiozitatea lui Moise (Iș 3,1-15). În pustie, israeliții au fost conduși de stâlpul de foc noaptea și de nor ziua (Iș 13,17-22). Când Dumnezeu se coboară în vârful muntelui Sinai se petrec diferite fenomene supranaturale ca tunete, fulgere și foc (Iș 19,16-18). În alt loc însuși Dumnezeu este caracterizat drept foc mistuitor (Dt 4,24), care era privit ca un simbol al prezenței sale.

Focul a reprezentat nu doar prezența lui Dumnezeu, ci și un simbol al curățirii de păcate (Mal 3,1-6). Israeliiții din captivitate au pierdut din vedere măreția lui Dumnezeu. Însă El se prezintă profetului având mare putere,

⁹ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 255.

¹⁰ P. DE VRIES, *The Kabod of YHWH...*, p. 87.

¹¹ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 256.

¹² Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1-24* (BKAT 13,1), Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 1969, p. 56.

măreție și sfințenie, în așa fel încât Iezechiel transmite mai departe popoului ales caracterul lui Dumnezeu, așa cu i s-a descoperit¹³.

În timp ce profetul privea furtuna care se apropia, se ivesc patru fiare. Nu este aceasta singura dată când i se arată profetului. Aceste fiare sunt amintite din nou în Iz 10,5 și 10,20, unde sunt numite „heruvimi”. Aceste creaturi angelice erau păzitorii sfințeniei lui Dumnezeu. Misiunea lor era aceea de a preveni orice lucru profan de a se apropia de sfințenia Domnului. Ei indicau prezența lui Dumnezeu în norul acelei furtuni¹⁴.

Mai întâi, cele patru fiare apar înaintea profetului având chipuri ome-nești (Iz 1,5). Mai apoi, fiecare fiară avea patru chipuri. Patru fețe, fiecare pe câte o parte (Iz 1,8) sunt descrise în mod clar în versetul 10. Fiecare față reprezenta cea mai înaltă formă a regnului animal dintr-o anumită catego-rie. Una dintre fețe era de leu și reprezenta sălbăticia, animalele nedomes-tice. Altă față era de bou și reprezenta animalele domestice. A treia față era de vultur, cea mai puternică dintre creaturile înaripate. Aceste creaturi îl arată pe Dumnezeu ca Domn asupra creației. Faptul că în partea dinainte era fața de om arată că omul este coroana creației (Fc 2,8-25). Picioarele lor erau drepte și copitele picioarelor ca de vițel (Iz 1,7) ceea ce denotă sta-bilitate. În decrierea sa, profetul menționează că aveau aripi, iar sub aripi mâini de om (Iz 1,8)¹⁵.

Aceste fiare înaripate își urmau direcția în funcție de cum le dădea duhul (Iz 1,12). Aceasta se referă la voia divină, la Cel care stătea deasu-pra lor și care le direcționa mișcările. Din Vechiul Testament reiese faptul că creaturile care-L înconjoară pe Dumnezeu se află în preajma Sa pentru a-I împlini voia. Înfățișarea lor ca „arama strălucitoare” (Iz 1,7), asemenea cărbunilor aprinși sau făcliilor aprinse (Iz 1,13) este asociată cu o teofanie. Strălucitoarea lor apariție sugerează relația lor apropiată și faptul că se află în proximitatea Domnului. Comparativ, chipul lui Moise radia¹⁶ în mod lumi-

¹³ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 59.

¹⁴ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 60.

¹⁵ „Dacă însă omul menționat în acest loc este înțeles a fi Mântuitorul nostru, atunci mână de om este sub aripile lor pentru că, dacă Dumnezeu nu S-ar fi făcut om care să înalțe la cele cerești mințile celor care propovăduiesc, acele vietăți care apar nu ar zbura. Cu îndreptățire se spune că mână de om este sub aripi, fiindcă este scris despre Mântuitorul nostru: „Care fiind strălucirea slavei și chipul ființei lui, care ține toate”. Mâna Lui ține toate inimile noastre, mâna Lui ne ridică în contemplație. După cum este spus, dacă Cuvântul Atotputernic nu S-ar fi făcut om pentru oameni, inimile oamenilor n-ar zbura pentru a contempla măreția Cuvântului. Sufletele oamenilor au devenit suflete care urcă spre înalt datorită faptului că între oameni a apărut un Dumnezeu smerit. Să se spună, așadar, despre ființele sfinte: „Și mână de om sub aripile lor.” Sf. GRIGORIE CEL MARE, *Omiliile la Profetul Iezechiel*, trad. de Elena Sima și Ileana Ingrid Bauer, Doxologia, Iași, 2015, p. 47.

¹⁶ Origen se minunează de această strălucire a feței: „Cine nu va admira măreția acestei taine? Cine nu se va îngrozi dacă va fi socotit că are inimă oarbă? Fața lui Moise era strălucitoare, însă fiii lui Israel n-o puteau vedea, obștea sinagogii nu se putea uita la el. Dacă are cineva o purtare

nos după ce ieșea din prezența lui Dumnezeu (Iș 34,29-35)¹⁷. În opinia lui Origen, „fața lui Moise a devenit strălucitoare pentru că lucrurile pe care le spune sunt pline de măreție, dar el este ascuns și voalat și toată mărilrea lui este lăuntrică.”¹⁸. Aplicând această imagine la cei patru evangheliști prefigurați de cele patru fiare¹⁹, Sfântul Grigorie cel Mare face următoarele reflecții: „Din gura lor vin la noi ca niște scânteii, căci prin glasul lor abia se face cunoscut în mică măsură ceva despre patria cerească, ceva care, totuși, este iubit de ei nu puțin. Nici nu ajung să vadă slava cerească atâta cât este ea și nici nu pot să spună atâta cât văd. Arama strălucitoare aruncă scânteii deoarece propovăduitorul abia poate să spună puțin despre slava cerească de la care el însuși se aprinde foarte puternic. Bunătatea cerească face ca sufletul celui care ascultă să se aprindă din înseși scânteile mici; fiindcă sunt unii oameni care, de îndată ce aud puțin, se umplu de o mare iubire și de aici ard desăvâșit în dragostea lui Dumnezeu din care primesc scânteile foarte mici ale cuvintelor.”²⁰.

Fiecărei dintre fiare îi era asociată câte o roată (Iz 1,15). Aceste roți au o însemnătate mai degrabă practică decât teologică. Prin ele se asigură mobilitatea „carului-tron”²¹ al Domnului. Roțile pe care Iezechiel le-a văzut se aflau în partea cea mai de jos a „carului-tron” și stăteau pe pământ, lângă

și o viață cât de cât mai îmbunătățită decât poporul de rând, acela ar putea totuși contempla strălucirea feței lui. Într-adevăr, precum spune Apostolul, acum se așterne un văl peste citirea Vechiului Testament, acum vorbește Moise cu o față strălucitoare, însă lumina care strălucește pe fața sa n-o putem vedea. N-o putem fiindcă sîntem încă poporul care nu trăiește cu mai multă însuflețire și vrednicie decât restul poporului.” ORIGEN, *Omiliile la Cartea Numeri*, în: *PSB* 6, trad. de Teodor Bodogae et alii, IBMO, București, 1981, p. 115.

¹⁷ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 61. Sfântul Chiril subliniază faptul că Moise a avut părtășie la slava lui Dumnezeu și ca atare, fața lui iradia o lumină ce nu putea fi privită și în consecință, acesta trebuia să-și acopere chipul luminos cu un văl: „Dar fiindcă fața lui Moise s-a întipărit de lumină prin iradierea luminii dumnezeiești prin faptul că a stat pe munte și s-a reținut de la cele omenești patruzeci de zile, cei aleși din fiii lui Israel și înaintea celorlalți Aaron, nu suportă această lumină. Întorcându-se deci și luînd-o la fugă, îi reîntoarce Moise și grăiește astfel fiilor lui Israel, opunând acoperământul feței și făcând suportabilă prin umbriri mulțimea razelor luminii dumnezeiești ce porneau din fața lui. Dar când intra la Dumnezeu, se ridică acoperământul.” Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Glafire la Ieșire*, în *PSB* 39, trad. de Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 1992, 369.

¹⁸ ORIGEN, *Omiliile la Cartea Numeri*, p. 117.

¹⁹ „Că aceste patru ființe inaripate îi desemnează pe cei patru Sfinți Evangheliști, o dovedește chiar începutul fiecărei Evanghelii. Fiindcă începe cu genealogia omenească, Matei, pe drept, este reprezentat printr-un om; întrucât începe vorbind de un strigăt în pustie, Marcu, evident, este reprezentat printr-un leu; cel ce a început vorbind de o jertfă, Luca, este reprezentat corespunzător printr-un vițel; de vreme ce începe de la dumnezeirea Cuvântului, Ioan este vrednic de a fi reprezentat printr-un vultur, cel ce zice: „La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul”. Când își înalță privirea chiar la firea lui Dumnezeu, el fixează ochii în soare ca și vulturul.” Sf. GRIGORIE CEL MARE, *Omiliile la Profetul Iezechiel*, p. 56.

²⁰ Sf. GRIGORIE CEL MARE, *Omiliile la Profetul Iezechiel*, p. 34.

²¹ Versetele 25-28 clarifică faptul că acest „vehicul” cu roți reprezenta însuși tronul slavei lui Dumnezeu. Și alți profeți au vorbit despre Dumnezeu stând pe tron (3Rg 22,19; Dan 7,9; Is 6,1-9). Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 61.

heruvimi. În momentul în care heruvimii se mișcau, se mișcau și roțile animate de duhul. Duhul dădea direcția spre care să se îndrepte roțile²².

Astfel, Dumnezeu apare înaintea lui Iezechiel într-un cadru dinamic, de mișcare, de acțiune care-L prezintă ca făcând parte atât din mediul transcendent cât și imanent. Întregul tablou al heruvumilor, al carului și al tronului poate fi asociat cu o manifestare a prezenței lui Dumnezeu²³.

Deasupra capetelor fiarelor se vedea un fel de boltă (Iz 1,22). Textura acestei bolte semăna cu cristalul și reprezenta suportul pentru tronul lui Dumnezeu. Sub boltă mișcarea heruvimilor producea un zgomot foarte mare, ca un vuiet de ape mari, ca glasul celui Atotputernic (Iz 1,24). Sunetul glasului lui Dumnezeu este descris asemănător și de Sfântul Ioan Evanghelistul în Apocalipsa sa (Ap 1,15), unde este vorba tot despre o teofanie.

Deasupra boltei era așezat un tron ca piatra de safir. De viziunea tronului divin într-o manieră similară are parte și Moise (Iș 24,10). Tronul este menționat și în Iz 10,1. Deasupra acestui tron stătea era ca un chip de om (Iz 1,26), a cărui apariție radia foarte multă strălucire luminoasă. Aceste elemente denotă faptul că Dumnezeu era înconjurat de splendoare și de atotputernicie. Nu era o idee nouă pentru poporul ales (Iș 3,2-15; 24,17) ci era un aspect pe care l-au neglijat în acele zile de captivitate²⁴.

Una dintre problemele ce intervin în acest text este legată de ideea că niciun muritor nu-L poate vedea pe Dumnezeu și să trăiască. Această idee a fost trată pe larg în episodul când Moise îi cere lui Dumnezeu acest lucru, iar Dumnezeu îl refuză, permițându-i să-I vadă doar spatele (Iș 33,18-23). Însă, în Iș 25,9-18 la fel ca și în Iz 1 și Iz 10, Sfânta Scriptură vorbește despre Dumnezeu șezând pe tronul Său. Din cauza ființei Sale transcendente și sfinte pe care omul nu poate să o vadă și să trăiască, Dumnezeu se reveleză oamenilor într-o formă limitată²⁵. Ceea ce a văzut proorocul este asemănat cu „o platină (aur alb) strălucitoare”²⁶. Datorită acestei străluciri intense, contururile chipului privit puteau fi văzute doar schematic. Ceea ce vedea de fapt proorocul, era în primul rând lumina puternică. Conform versetului 28a, profetul a recunoscut strălucirea slavei divine ca ceva asemănător curcubeului.

Formularea de mai sus face referire la strălucirea luminoasă, adică la culorile cromatice spectral pe care le formează lumina soarelui și nu la forma

²² Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 61.

²³ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 61. A se vedea și Ioan CHIRILĂ, „Anghelofaniile și teofaniile Vechiului Testament”, în: *Credința Ortodoxă*, (1996), 1-2, pp. 32-50; Ioan CHIRILĂ, „Cunoașterea lui Dumnezeu în Vechiul Testament prin teofanie și anghelofanie,” în: *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj*, vol. 1 (1990-1992), pp. 87-104.

²⁴ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 62.

²⁵ Cf. L. COOPER, *Ezekiel*, p. 62.

²⁶ L. KOEHLER și W. BAUMGARTNER, *Lexicon in Veteris Testamenti libros*, Brill, Leiden, 1951-53, p. 348.

arcuită a curcubeului. Cel așezat pe tron era înconjurat, așadar, de o lumină de nuanțe diferite²⁷. Dacă ne gândim la poziția pe care o ocupă Iezechiel în această viziune, atunci înțelegem că frângerea culorilor spectrale nu se datora norului, ci plăcii de gheață. Aceasta, potrivit versetului 22 era alcătuită din „cristal de munte” ori din gheață „din cristalul cel mai curat”, adică era transparentă, și permitea răstrângerea luminii, așa că cel care se afla deasupra acestui plan putea fi văzut neclar, nefiind conturat clar. Cel care s-a scufundat vreodată într-o apă, pătrunzând sub calota de gheață, pricepe sub ce formă a putut întrezări Iezechiel chipul aflat deasupra plăcii de cristal. Obiectele care sunt privite printr-un strat de gheață, nu pot fi recunoscute decât schematic și distorsionat. Pe temeiul acestei străluciri de lumină, profetul a continuat descrierea în Iezechiel 1,28: „Aceasta era arătarea chipului slavei Domnului Dumnezeu”. După această strălucire luminoasă care i era deja cunoscută, profetul a recunoscut că a văzut slava lui Dumnezeu.

Iezechiel zărește patru ființe care slujesc ca purtători ai cerului. Planul cerului este înfățișat ca strat de gheață sau de cristal, iar pe ea este așezat un tron din piatră prețioasă. Iezechiel percepe pe acest jilț de piatră nobilă o figură schematică care iradiază lumina strălucitoare. Pe baza acestei străluciri, profetul recunoaște slava divină (Iz 1,28). Descrierea slavei dumnezeiești cuprinde în viziunea lui Iezechiel întregul ansamblu: purtătorii cerului, planul cerului, tronul, pe Dumnezeu și strălucirea care izvorăște din El. Pentru a ne apropia mai mult de acest fenomen cu totul excepțional, trebuie să analizăm și cea de-a doua viziune²⁸.

2. Kavod în contextul răpirii în duh din Caldeea în Ierusalim (Iz 8)

BHS	<p>וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית בְּשָׁשִׁי בְּחֻמְשָׁה לְחָדָשׁ אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי וְזָקְנֵי יְהוּדָה יוֹשְׁבִים לִפְנֵי וַתְּפֹל עָלַי שֵׁם יָד אֲדֹנָי יְהוָה: ² וְאָרְאָה וְהִנֵּה דְמוּת כְּמִרְאֵה־אֵשׁ מִמִּרְאֵה מִתְנַוֵּי וּלְמִשָּׁה אֵשׁ וּמִמִּתְנַוֵּי וּלְמַעְלָה כְּמִרְאֵה־זָהָר כְּעֵיִן הַחֲשֻׁמְלָה: ³ וַיִּשְׁלַח תְּבִנֹת יָד וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצַת רֹאשִׁי וַחֲשָׂא אֶתִי רוּחַ בֵּין־הָאָרְצִים וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַחֲבֹא אֹתִי יְרוּשָׁלַיִם בְּמִרְאֹת אֱלֹהִים אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה צְפוֹנָה אֲשֶׁר־שָׁם מוֹשֵׁב סֹמֵל הַקְּנָאָה הַמְּקַנָּה: ⁴ וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִרְאֵה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבִקְעָה:</p>
-----	---

²⁷ Thomas PODELLA, „Das Lichtkleid JHWHs”, în: *Forschungen zum Alten Testament* 15, Mohr, Tübingen, 1996, 202.

²⁸ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 263.

**B.
1988**

„În anul al șaselea de la robirea regelui Ioiachim, în cinci ale lunii a șasea, pe când ședeam eu în casa mea și bătrânii lui Iuda ședeau înaintea mea, s-a lăsat peste mine mâna Domnului Dumnezeu. Și privind eu, am văzut un chip ca de om, de foc parcă; și parcă de la brăul lui în jos era foc, iar de la brăul lui în sus era o strălucire, ca de metal în văpaie. Și a întins, parcă, acela un fel de mână, și m-a apucat de părul capului meu și m-a ridicat Duhul între pământ și cer, și m-a dus, în vedenii dumnezeiești, la Ierusalim, la intrarea porții dinăuntru, îndreptată spre miazănoapte, unde era așezat idolul geloziei care stârnește gelozia. Și iată acolo era slava Dumnezeului lui Israel asemenea aceleia pe care o văzusem eu în câmp.” (Iz 8,1-4)

În cea de-a doua viziune, slava divină apare din nou, deși acum elementele pe care Iezechiel le-a descris în prima vedenie apar într-o situație diferită. Data cu care începe acest pasaj introduce o nouă viziune semnificativă pe care a avut-o profetul Iezechiel. Aproximativ după paisprezece luni după viziunea inițială, Iezechiel primește o nouă viziune extraordinară care este descrisă în capitolele 8-11 ale cărții sale.

Iezechiel stătea în casa sa și bătrânii comunității aflate în exil vin să-l viziteze. Probabil că l-au vizitat cu un anumit scop. Recunoscându-i calitatea de profet ei au venit să se consulte cu el despre viitorul Ierusalimului. Aflați în exil, ei se gândeau la viitorul țării și capitalei lor. Ei se puteau considera exilați doar atâta timp cât aveau un loc în care să se întoarcă. În cazul în care acel loc nu mai exista, ei nu se mai puteau numi exilați, ci persoane fără de țară, fără o casă permanentă²⁹.

În timp ce bătrânii stăteau înaintea profetului așteptând un răspuns, el este introdus într-o profundă experiență religioasă. Nu se știe cât timp a durat această experiență, însă când Iezechiel s-a întors din viziune la normal, a relatat ceea ce a văzut celor duși în robie (Iz 11,24-25)³⁰.

Pe larg, în viziune, o ființă cerească apare înaintea lui Iezechiel și îl apucă de părul capului. Pe urmă Duhul lui Dumnezeu îl duce, aflându-se tot în experiența viziunii, și-l așază în Ierusalim. Fizic, profetul se afla în exil, în Babilon, însă în viziunea în care a fost răpit el devine un vizitator al Ierusalimului, care odată era casa sa. Iezechiel observă că se află la intrarea porții dinăuntru a Templului, într-un loc aproape de intrarea dinspre nord. Stând acolo, el vede din nou slava divină, la fel cum a văzut-o și în capitolul 1,28³¹. Privirea profetului este introdusă de apariția slavei divine. În textul din

²⁹ Peter C. CRAIGIE, *Ezekiel*, în: *The daily study bible series*, Westminster John Knox Press, Louisville, 2001, p. 51.

³⁰ P. CRAIGIE, *Ezekiel*, p. 51.

³¹ P. CRAIGIE, *Ezekiel*, p. 51.

Iezechiel 8,2 persoana pe care o cunoaștem din capitolul întâi și care ședea pe tron, apare iarăși, se face mențiune de cele patru ființe³². Acest chip îi apare lui Iezechiel în locul unde se afla în exil. Conform versetului 3, mâna lui Dumnezeu l-a apucat și l-a dus de părul creștetului la Ierusalim. Acolo a văzut din nou slava divină: „Și iată acolo era slava Dumnezeului lui Israel, asemeni celei pe care am văzut-o eu în câmp” (v. 4). Aceasta înseamnă că Iezechiel vedea acum ființa care l-a apucat de creștet, stând pe tronul său, deasupra celor patru ființe mitice și că el descrie întregul ansamblu, nu doar chipul de pe tron ca fiind slava divină.

În cadrul acestei viziuni, profetului îi este adus la cunoștință motivul și modul în care va fi nimicit Ierusalimul. Aici, Iezechiel folosește din nou motive biblice, care ne trimit la originea sa preotească. Ca pricină a înfrângerii Ierusalimului sunt menționate practicile cultice idolatre care contravin adevăratei închinări datorate lui Dumnezeu. Plângerea ierusalimitenilor, anume că Dumnezeu ar fi părăsit cetatea, ducându-i pe ei la adorare idolatră, nu este menționată în mod explicit³³. Prin vederea repetată a slavei divine în cadrul viziunilor, profetul a priceput că Însuși Dumnezeu este inițiatorul judecării poporului său. Această acuză a ierusalimiteanilor, cum că Dumnezeu ar fi părăsit cetatea este absurdă. Nu prin absența lui Dumnezeu se motivează starea deplorabilă care domina în Ierusalim. Mai mult decât atât, dacă Dumnezeu ar fi fost într-adevăr absent, aceasta ar fi dus la dispariția definitivă a vieții din această cetate. Pedeapsa care va veni, va aduce cu sine nu numai o înrăutățire a condițiilor de trai, ci ar putea însemna chiar sfârșitul Ierusalimului.

3. Slava Domnului în cadrul vedeniei focului și heruvimilor (Iz 10)

BHS	<p>וַאֲרָאָה וְהִנֵּה אֱלֹהִים רִקְעֵי אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הַכְּרֻבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר כְּמִרְאָה דְמוּת כֶּסֶף נִרְאָה עֲלֵיהֶם:</p> <p>² וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי־אִישׁ׃ לְבָשׁ הַבְּרִים וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל־בֵּינוֹת לְגִלְגָל אֶל־תַּחַת לְכְרוֹב וּמִלֵּא חֲפְנֶיךָ נְחֹלֵי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לְכְרֻבִים וּזְרֹק עַל־הָעִיר וַיִּבֹא לְעֵינַי:</p> <p>³ וְהַכְּרֻבִים עֲמֹדִים מִימֵן לְבַיִת כְּבָאוּ הָאִישׁ וְהָעֵנָן מִלֵּא אֶת־הַצֵּר הַפְּנִימִית:</p> <p>⁴ וַיֵּרֶם כְּבוֹד־יְהוָה מֵעַל הַכְּרוֹב עַל מִסְתָּן הַבַּיִת וַיִּמְלֵא הַבַּיִת אֶת־הָעֵנָן וְהַצֵּר מִלֵּא אֶת־נֶגְהַ כְּבוֹד יְהוָה:</p>
------------	---

³² W. ZIMMERLI, *Ezechiel*, p. 210.

³³ Vezi Othmar KEEL, *Jahwe-Visionen und Siegelkunst: Eine neue Deutung der Majestatsschilderungen in Jes, Ez 1 und 10 und Sach 4*, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart, 1984-85, p. 145.

B. 1988	<p>„Privind eu atunci, am văzut pe bolta, care era deasupra capetelor heruvimilor, ceva asemănător la înfățișare cu un tron de rege, ca piatra de safir. Și a zis Domnul către omul cel îmbrăcat în haina de în: „Intră între roțile cele de sub heruvimi și umpleți pumnii de cărbuni aprinși, pe care-i vei lua dintre heruvimi, și-i aruncă asupra cetății!” Și el a intrat acolo înaintea ochilor mei; Și când a intrat omul acela, heruvimii stăteau în partea dreaptă a casei și un nor umplea curtea cea dinăuntru. Atunci s-a ridicat slava Domnului de pe heruvimi spre pragul templului și templul s-a umplut de nori, iar curtea s-a umplut de strălucirea slavei Domnului.” (Iz 10,1-4)</p>
--------------------	---

Capitolul 10 din cartea profetului Iezechiel conține multe cuvinte, fraze și idei paralele cu viziunea slavei lui Dumnezeu din capitolul 1 și câteva pasaje paralele cu capitolul 8. Capitolul 10 este o prelungire a temei de îndepărtare de Dumnezeu introdusă din Iz 9,3. De asemenea, în acest capitol se subliniază rolul heruvimilor în transportarea și acompanierea slavei lui Dumnezeu³⁴.

În Iezechiel 10,4 este menționată din nou slava dumnezeiască. Acolo, profetul descrie faptul că vede slava și că figura omenească era legată de slavă. Apoi, s-a dat unui slujitor nevinovat (omul cel îmbrăcat în veșmânt de in) misiunea de a aduce cărbuni aprinși dinlăuntrul templului. Aici, cele patru ființe, care în capitolul 1 nu au putut fi identificate, sunt numite *heruvimi* (v. 1). Că aceste ființe sunt identice cu cele privite anterior este foarte clar și semnificativ. În versetul 4 se face clar o separație între heruvimi și kavod: „Atunci s-a ridicat slava Domnului de pe heruvimi spre pragul templului și templul s-a umplut de nori și curtea s-a umplut de strălucirea slavei divine.

4. Revenirea slavei Domnului în templu (Iz 43 și 44)

BHS	<p>וַיֹּלֶכְנִי אֶל־הַשָּׁעַר שֶׁעַר אֲשֶׁר פְּנֵה דֶרֶךְ הַקְּדָיִם: ² וְהָיָה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקְּדָיִם וַקּוּלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאֵרֶץ הָאִירָה מִכְבֹּדוֹ: ³ וַכְּמֵרָאָה הַמֵּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי כַּמֵּרָאָה אֲשֶׁר־רָאִיתִי בְּבֹאֵי לְשַׁחַת אֶת־הָעִיר וּמֵרָאוֹת כַּמֵּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל־נְהַר־כְּבֹד וְאֶפֶל אֶל־פְּנֵי: ⁴ וַכְּבוֹד יְהוָה בָּא אֶל־הַבַּיִת דֶּרֶךְ שֶׁעַר אֲשֶׁר פְּנֵי דֶרֶךְ הַקְּדָיִם: ⁵ וַחֲשָׂאֲנִי רוּחַ וַתְּבִיאֲנִי אֶל־הַחֲצַר הַפְּנִימִי וְהָנָה מִלְּאָ כְּבוֹד־יְהוָה הַבַּיִת</p>
------------	--

³⁴ L. COOPER, *Ezekiel*, p. 129.

<p>B. 1988</p>	<p>„Apoi m-a dus la poartă, la poarta dinspre răsărit. Și iată slava Dumnezeului lui Israel venea dinspre răsărit; glasul Lui era ca glasul de ape multe și pământul strălucea de slava Lui. Vedenia aceasta era ca aceea pe care o văzusem mai înainte, tocmai ca aceea pe care o văzusem când am venit să vestesc pieirea cetății; vedenia aceasta era asemenea vedeniei pe care o văzusem la râul Chebar. Atunci am căzut cu fața la pământ. Și slava Domnului a intrat în templu pe poarta care este cu fața spre răsărit. Și m-a ridicat Duhul și m-a dus în curtea cea dinăuntru și iată slava Domnului umplea tot templul.” (Iz 43,1-5)</p>
<p>BHS</p>	<p>וַיֵּשֶׁב אֲתִי הַרְדָּךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחַיְצוֹן הַפְּנֵה קִדְמִים וְהוּא סְגוּר: ² וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה הַשַּׁעַר הַזֶּה סְגוּר יְהוָה לֹא יִפְתָּח וְאִישׁ לֹא־יָבֵא בּוֹ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סְגוּר: ³ אֶת־הַנְּשִׂיָא נְשִׂיָא הוּא יֵשֶׁב־בּוֹ (לְאֹכֹל־) [לְאֹכֹל־] לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדְּרָךְ אֵלֶם הַשַּׁעַר יָבֹא וּמִדְּרָכּוֹ יֵצֵא: ⁴ וַיְבִיאֵנִי הַרְדָּךְ־שַׁעַר הַצִּפּוֹן אֶל־פְּנֵי הַבַּיִת וְאָרָא וְהִנֵּה מְלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה וְאֶפֶל אֶל־פְּנֵי:</p>
<p>B. 1988</p>	<p>„Apoi m-a dus bărbatul acela înapoi la poarta cea din afară a templului, spre răsărit, și aceasta era închisă. Și mi-a zis Domnul: „Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide și nici un om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeu lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă. Cit privește pe rege, el se va așeza acolo, ca să mănânce pâine înaintea Domnului; pe calea porții va intra și pe aceeași cale va ieși”. După aceea m-a dus pe calea porții de la miazănoapte, în fața templului, și am privit, și iată slava Domnului umplea templul Domnului, și am căzut cu fața la pământ.” (Iz 44,1-4)</p>

Faptul că slava divină s-a așezat în apropierea orașului, dă o scântee de speranță ierusalimitenilor, îndreptățindu-i să creadă într-o revenire la viață după pedepsirea cetății. Această speranță este însă puțin conturată în prima parte a cărții profetului Iezechiel. Abia după ce se comunică clar căderea Ierusalimului (Iz 33,21u) restaurarea cetății pătrunde în mesajul profetic al cărții. În cadrul acestor texte, care anticipează soarta Ierusalimului de după ispășirea pedepsei, se menționează slava divină. Această slavă este amintită în acest sens de trei ori și anume la: Iezechiel 39,21u ; 43,1-12 și 44,4.

Textul Iezechiel 43,1-12 este legat prin felurite referințe de Iezechiel 1-11. În versetul 2, slava divină vine dinspre Răsărit la Ierusalim. Acest aspect e în deplin acord cu Iezechiel 11, 22u. În versetul 3 slava divină este identificată cu cele văzute la Iezechiel 1 și Iezechiel 8-11. Versetul 5 relatează despre o nouă umplere a templului cu slavă, eveniment care este înfățișat și la Iezechiel 10,4. Odată cu misiunea descrisă în versetul 11 și anume aceea de a schița planul recunoașterii vinei de către întregul popor, acest ciclu al relațiilor legate de *kavod* se încheie. Poporul va privi noul templu, vestindu-i se totodată prezența dumnezeiască. Prin conexiunile la prima parte a cărții Iezechiel, viziunea templului se leagă strâns de întregul mesaj al proorocului³⁵.

Odată cu sălășluirea slavei dumnezeiești în sanctuarul cel nou de la Ierusalim s-a încheiat înfățișarea noului templu³⁶. Ca și în Ieșire 40,34u termenul are rolul de a descrie prezența dumnezeiască în acest spațiu sacru și de face văzută această prezență celor ce stăteau afară. Prin faptul că întoarcerea slavei divine în sanctuar spațiu este legată de o anumită condiție, viziunea rămâne deschisă din punct de vedere temporal. Timpul exact al reconstruirii și înzestrării templului nu este menționat aici. Prin intermediul acestei viziuni, profetului i se transmite doar cum va arăta viitorul națiunii sale. Recunoașterea vinei din partea poporului ales și ispășirea fărădelegilor din perioada anteexilică sunt considerate condiții necesare de îndeplinit pentru sălășluirea lui Dumnezeu în templu. Întoarcerea slavei dumnezeiești dă de înțeles că Israelul și-a înțeles greșeala și și-a ispășit-o mărturisindu-L pe Yahwe ca Dumnezeu al poporului ales. Odată cu înțelegerea fărădelegii și cu schimbarea de comportament petrecută în perioada post-exilică, potrivit mesajului transmis de cartea Iezechiel, poporul Israel putea să trăiască prezența lui Dumnezeu. Toate aceste prelucrări redacționale legate de rânduielele templului, ne arată că un scriitor ulterior a descris prezența divină prin umplerea templului de slava divină.

Aceasta corespunde formulelor de sălășluire de la Ieșire 40,34 u; 3 Regi 8,11; 2 Regi 7,1-2. Prezența slavei dumnezeiești este despărțită de locul de sălășluire a lui Dumnezeu. Prin folosirea formulei, rânduiala templului este legată de întoarcerea lui Dumnezeu în sanctuarul Său. Prezența divină îi obliga pe israeliți să respecte rânduiala, deoarece Dumnezeu va sancționa orice încălcare a rânduielelor printr-o nouă pedeapsă. Preluarea motivului de la Iezechiel 30,21u ne conduce la două idei bazate pe textele citate (Iz 38u)³⁷. Judecata dumnezeiască este la Iezechiel 39,21u înfățișată ca dăruire a slavei divine între neamuri. Dumnezeu Yahwe își dovedește puterea, prin faptul că pedepsește popoarele. În sensul din Iezechiel 39,6u, lucrarea lui

³⁵ P. DE VRIES, *The Kabod of YHWH...*, p. 58.

³⁶ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 279.

³⁷ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 283.

Dumnezeu nu se limitează doar la neamuri, la neamurile care pătrundeau cu Gog în Israel, și privește toate popoarele.

Slava divină se arată așadar în judecata și în vestirile despre condamnarea iminentă. Yahwe Dumnezeu se face în acest mod cunoscut pretutindeni în lume. În versetele 21-23 se răspândește ideea că suveranitatea lui Dumnezeu nu putea fi pusă la îndoială, nici sub semnul întrebării, nici în cadrul popoului Său, nici în cadrul neamurilor, celorlalte națiuni³⁸. Pedepsirea dușmanilor, și totodată cruțarea lui Israel, va duce la recunoașterea lui Dumnezeu în Israel, lucru care trebuia să se întâmple în mod firesc în aceste circumstanțe. Slava Sa nu s-a arătat doar ca manifestare a prezenței dumnezeiești, precum observăm în Iezechiel 1-3 și Iezechiel 8-11, ci în judecarea tuturor popoarelor. Lovind cel mai puternic dușman pământesc, Yahwe Dumnezeu își dovedește puterea, Această putere va fi recunoscută de toate popoarele.

Concluzii

În cartea Iezechiel, slava lui Dumnezeu este înfățișată ca prezență a Acestuia, a Celui Care – de fapt – intră în contact cu profetul. În viziunile lui Iezechiel, acesta a fost îndemnat de Dumnezeu să-i înștiințeze pe israeliții exilați de iminenta cădere a Ierusalimului³⁹. În primele capitole (1-3) în cadrul unei prime viziuni, Iezechiel este pregătit pentru această misiune. În prima sa viziune, (Iz 1-3) profetul Iezechiel a recunoscut că a intrat în contact cu slava divină. În capitolul 1, privirea profetului ajunge în sfera dumnezeiască și începe să descrie acest univers tainic, dominat de motive legate de vederea lui Yahwe Dumnezeu. Treptat, profetul a devenit din ce în ce mai conștient, de faptul că vede slava dumnezeiască. În capitolul 2 se precizează și pricina acestei vederi și anume: Iezechiel trebuie să devină profetul lui Israel, care să-și conducă poporul la recunoașterea lui Dumnezeu⁴⁰.

În cea de-a doua viziune din cartea Iezechiel (cap. 8-11) profetul este lămurit de ce și cum va fi distrus Ierusalimul de către Dumnezeu în anii următori. Nimicirea cetății și uciderea ierusalimitenilor este înfățișată prin motivele literar-biblice ale unei purificări cultice. Nimicirea Ierusalimului corespunde acuzei aduse de Dumnezeu și anume că în cetate s-au săvârșit ritualuri cultice idolatre, impurificându-se templul. Într-adevăr, ierusalimitenii au practicat astfel de ritualuri, deoarece odată ajunși în robie, credeau că Dumnezeu ar fi părăsit cetatea. Aceste ritualuri idolatre L-au determi-

³⁸ Karl-Friedrich POHLMANN, *Das Buch des Propheten Hesekiel* (ATD 22), Vandenhoeck & Ruprecht, Gottingen, 1996, p. 516.

³⁹ T. WAGNER, *Gottes Herrlichkeit...*, p. 284.

⁴⁰ Bernard STEIN, *Der Begriff Kebod Jahwe und seine Bedeutung für die alttestamentliche Gotteserkenntnis*, Heinr. & J. Lechte, Emsdetten, 1939, p. 285.

nat pe Yahwe Dumnezeu să părăsească cetatea spurcată. Înainte însă, El va nimici spurcăciunea din Ierusalim. El va distruge templul și cetatea, iar pe locuitori îi va ucide sau înrobi. În această prezentare vizionară, Ierusalimul și Iudeea vor deveni ținuturi lipsite de viață și depopulate⁴¹. Această primă succesiune de relatări vizionare din cartea Iezechiel cuprinde capitolele 1-33 descriind vina ierusalimitenilor și iminenta distrugere a cetății. În acest context, slava divină înfățișează prezența văzută a lui Dumnezeu. Profetul vede slava dumnezeiască (1,26) și apoi o reîntâlnește (Iz 3,23; 8,4). Slava divină este forma în care Dumnezeu Se revelează profetului în cadrul viziunilor pentru a fi recunoscut.

În cea de-a doua parte a cărții, slava divină apare din nou. La Iezechiel 38u s-a folosit un motiv care inițial părea cu totul neobișnuit pentru această carte profetică. În „pericopa Gog”, slava divină este înfățișată și înțeleasă ca o dovadă a tăriei lui Dumnezeu Care are puterea de a judeca și pedepsi popoarele. Folosindu-se verbul *kvd* în forma *hifil*, la Iezechiel 39,13-21u se prezintă pedeapsa dată de Dumnezeu dușmanilor și care ia forma văzută a slavei divine.

În Iezechiel 43,1-12 adică în finalul viziunii din templu (cuprinsă în cap. 40-48) slava divină este descrisă din nou într-un mod asemănător cu cel din fragmentul Iezechiel 1-11⁴². Slava dumnezeiască vine dinspre Răsărit și pătrunde în sanctuarul cel reconstruit și instaurează în acest fel prezența de durată a lui Dumnezeu în templu, sălășluirea divină⁴³. La Isaia 66,1-4 respectiv 3 Regi 8,27-32, prezența lui Dumnezeu este înțeleasă ca stăpânire cerească (tron în ceruri). Odată cu întoarcerea slavei divine, această sferă a tronului ceresc este prezentă în templul ierusalimitean. La Iezechiel 1-3 și Iezechiel 8-11 slava divină este înfățișată ca formă vizibilă a prezenței dumnezeiești. Din punct de vedere temporal, întoarcerea lui Yahwe Dumnezeu în templu nu este precizată, ea fiind legată de recunoașterea greșelii de către exilați.

Această concepție se potrivește în mod deplin cu laboriosul proces de recunoaștere a lui Dumnezeu înfățișat de cartea Iezechiel. Țelul urmărit de profeția lui Iezechiel este acela că poporul să-și înțeleagă vina și astfel să ajungă la recunoașterea Dumnezeului lui Israel. Acest aspect este reliefat și în adausul de la Iezechiel 44,4. Rânduielele templului, reglementările cultice sunt introduse (redacțional) de vederea templului plin de slava divină *kvd*. Aceasta ne arată că reconstruirea și înzestrarea templului a fost impusă de necesitatea de a se evita o impurificare a sanctuarului și a poporului prin false practici rituale. Astfel, cartea Iezechiel subliniază responsabilitatea

⁴¹ P. DE VRIES, *The Kabod of YHWH...*, p. 77.

⁴² B. STEIN, *Der Begriff Kābôd Jahwe*, p. 72.

⁴³ Martin METZGER, „Schöpfung, Thron und Heiligtum: Beiträge zur Theologie des Alten Testaments”, în: *Biblich Theologische Studien*, Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 2003, p. 29.

oamenilor, care trebuie să trăiască precum un popor curat, urmând îndemnul divin și avându-L mereu pe Dumnezeu în mijlocul său. Acest lucru era necesar, iar la Iezechiel cap. 43 s-a înfățișat extinderea „sfintei sfintelor” pe toată colina templului, în așa fel încât toată cetatea să fie considerată ca ceva sfânt. Procesul de recunoaștere descris de cartea Iezechiel se încheie odată cu această perspectivă asupra noului templu, și odată cu înștiințarea că slava divină se va întoarce și se va sălășlui pe Sion, dacă poporul își va conștientiza păcatul.

PROLOGUL CREAȚIEI (FC 1, 1-2) ÎN INTERPRETAREA RABINICĂ ȘI PATRISTICĂ *

CĂLIN MĂRGINEAN

Abstract.

Beyond the most known passages of Scripture, there is the first verse, translated traditionally as it follows: „In the beginning God created the heavens and the earth” (Genesis 1, 1). Although at first sight everything seems clear, this verse produced lots of controversy and polemics between biblical scholars, specially because of the way in which it was translated and of the meaning it has. It may cause a couple of problems: As a start, the first verse should be translated as a independent clause? Or more eloquently, it should be translated under the form of a dependent clauses as in the forward statement: „When God started to create...”, and although being subordinated to subsequently clauses of the Creation story. Secondly, which is the connexion between first and second verse of Genesis, and which is the chronological, exegetical and theological relationship with the entire chapter? To these issues we try to respond in this paper, having as benchmark as much as the Jewish tradition posted by Moise ben Maimon, known by the acronyms of Maimonide or Ramban, as the patristic tradition accounted by Saint Basil the Great, John Chrysostom and Ambrose the Great.

Keywords: *Bereshit; to create; Spirit of God; Elohim; heaven; earth; waters; rabbis; Fathers*

Prolog sau cuvânt despre *reșit* (început)

Există diferite opțiuni și moduri de traducere a primului verset: (1) Primul cuvânt tyviare (*beresit*) este în formă absolută (adică funcționează independent de orice alt cuvânt) și tot versetul 1 este o clauză independentă

* Material publicat cu acordul îndrumătorului de doctorat, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă.

și o propoziție completă. (2) Primul cuvânt este un substantiv nedeterminat, folosit ca denumire temporală relativă: „Inițial (sau mai întâi, pentru început) Dumnezeu a creat...”. (3) Primul cuvânt este într-o formă constructivă (adică funcționează în strânsă legătură cu un alt cuvânt, de obicei un substantiv) iar versetul este o clauză temporală subordonată versetului 2: „Când Dumnezeu a început să creeze... pământul a fost netocmit și gol”. (4) Primul cuvânt este în forma constructivă, iar versetul 1 este o clauză temporală subordonată versetului 3, versetul 2 reprezentând o simplă paranteză între cele două: „Când Dumnezeu a început să creeze cerurile și pământul – pământul fiind netocmit și gol – Dumnezeu a spus...”.

Referindu-se la sensurile pe care sintagma *la început/întru început* le are în textul Sfintei Scripturi, Sfântul Vasile cel Mare, afirmă: „Poartă numele de *început* și cea dintâi mișcare, ca în acest text al Scripturii: *început al căii celei bune este a face dreptate*; că mai întâi de da săvârșirea faptelor de dreptate pornim spre viața cea fericită. Poartă numele de „început” și lucrul din care se face ceva și care există în el, ca de pildă temelia casei sau carena corăbiei, după cum este scris : *Început al înțelepciunii este frica de Domnul*; că evlavia este temelia și fundamentul desăvârșirii. Poartă numele de *început* și tehnica sau arta, potrivit căreia se săvârșesc lucrurile tehnice sau artistice, de pildă înțelepciunea lui Veseleil, folosită pentru împodobirea cortului. Adeseori poartă numele de *început* și faptele care au un sfârșit bun, de pildă, început al milosteniei este lauda de la Dumnezeu, iar început al oricărei fapte de virtute este sfârșitul pregătit în făgăduințe.”¹.

Prin aceste cuvinte se afirmă în primul rând ceea ce se obișnuia să se tăgăduiască, anume că trebuie să se accepte că lumea are un început, ca să nu-și închipuie oamenii că lumea ar fi fost lipsită de un început. De aceea și subliniază David, atunci când vorbea despre cer, despre pământ și despre oceane, că *toate cu înțelepciune le-ai făcut*⁵. Prin aceasta Moise a atribuit lumii un început, iar creațiunii i-a recunoscut nedesăvârșirea, și aceasta pentru ca să nu le socoată fără început, ori să se spună cumva că ar fi necreate și având parte de aceeași fire ca și Dumnezeu².

Revenind la problematizarea de mai sus lansăm întrebarea, cum se poate alege cea mai potrivită traducere? O cunoaștere a limbii evreiești nu va fi suficientă pentru rezolvarea problemei, căci toate cele patru poziții au fost susținute de către specialiști în ebraică competenți, atât în trecut cât și în prezent. Un sondaj al literaturii extinse pe această temă arată că interpretările (1) și (4) au de departe cel mai larg sprijin.

¹ SF. VASILE CEL MARE, „Omiliile la Hexaemeron,” în: *PSB*, vol. 17, trad. de Dumitru FECIORU, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1986, p. 76.

² SF. AMBROZIE CEL MARE, „Hexaemeron,” în: *PSB*, vol. 52, trad. de Teodor BODOGAE et al., Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 2007, p. 32.

Principalele direcții de argumentare în sprijinul luării versetului 1 drept clauză dependentă care pregătește pentru clauza principală din versetul 3 sunt următoarele: (a) Vocalele în cuvântul *bereșit* indică faptul că cuvântul care urmează să fie construit, nu la forma absolut, iar expresia trebuie să se traducă astfel ca „La început de”, nu „La început” (pentru care era mai potrivit *bareșit*). (b) Când se amintește pentru a doua oară că Dumnezeu a făcut cerul și pământul (Fc 2, 4), pe lângă faptul că se face o paralelă cu Facere 1, 1, se folosește o construcție temporală („din ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul”). (c) Cuvântul *reșit* se găsește de cincizeci de ori în Vechiul Testament și în toate acestea, cu excepția Isaia 46, 10, sunt în formă constructivă. Oare Facere 1, 1 să fie o excepție? (d) Dacă se consideră Facere 1, 1 o clauză dependentă se oferă argumente pentru fundamentarea creației în tradiția babiloniană într-o perspectivă preotească. În poemul creației din cultura babiloniană denumit „Enuma elish”³, primele nouă versuri constituie o paralelă cu primele două versete din Facere⁴.

Facere 1, 1 – în forma „Când Dumnezeu a început să creeze cerul și pământul” – echivalează cu primele două versuri din „Enuma elish”⁵: „Când deasupra, cerul nu fusese numit (și) jos, pământul nu primise nume.” Unele dintre edițiile Bibliei au acceptat această traducere numai în subsol (New English Bible, The New American Bible, New Jewish Publication Society Version, Revised Standard Version) în timp ce altele au rămas fidele traducerii tradiționale (New King James Version, New International Version, Jerusalem Bible).

Problema alegerii între aceste două opțiuni – „La început când...” și „La început” – nu reprezintă un exercițiu de micrometrie. Cea mai mare grijă trebuie să fie următoarea: Facere 1, 1 ne prezintă un început absolut al creației ca act direct al lui Dumnezeu⁶? Sau afirmă existența unei materii înaintea crării cerului și pământului? Cu alte cuvinte, Facere 1, 1 sugerează că la început a existat doar Dumnezeu singur? Sau sugerează că la început a existat atât

³ Pentru o descriere mai amplă asupra poemului a se consulta David N. FREEDMAN, *ABD*, vol. 2, Doubleday, New York, 1996, p. 526.

⁴ E. A. SPEISER, *Genesis: Introduction, translation and note*, în *The Anchor Yale Bible*, Yale University Press, London, 2008, p. 9.

⁵ Remus RUS, „Considerații asupra concepțiilor biblice și mesopotamiană despre Creație,” în: *GB*, 6-9 (1980), pp. 524-534.

⁶ „Așadar, dacă lumea are început și a fost făcută, caută să afli cine i-a dat început și cine ăste Creatorul! Dar, mai bine spus, ca nu cumva tu, căutând cu gânduri omenești, să te abați de la adevăr, Moise ți-a luat-o înainte cu cele ce ne-a învățat, punând ca o pecete și ca un talisman în inimile noastre numele cel de mult preț al lui Dumnezeu, zicând: *întru început a făcut Dumnezeu. Dumnezeu, fericita fire, îmbelșugata bunătate, Cel dorit de toți cei înzestrați cu cuvânt și rațiune, frumusețea cea mult dorită, începutul existențelor, izvorul vieții, lumina cea spirituală, înțelepciunea cea neapropiată. Acesta a făcut întru început cerul și pământul.*” Sf. VASILE CEL MARE, *Omilia la Hexaemeron*, p. 73.

Dumnezeu, cât și un haos preexistent? Prin această întrebare din urmă se afirmă existența unui haos înainte de creație. În fond, ideea de creare a haosului ar fi o contradicție cu crearea tuturor în stare bună încă de la început⁷.

În acest context credem că este indicat să amintim faptul că Sfântul Ioan avertiza cu mult timp înainte că nu este indicat să fie iscodite toate lucrurile care privesc creația fiindcă sunt cu anevoie de înțeles și pot fi rastăl-măcite cu ușurință: „Să primim cu multă recunoștință cuvintele Scripturii; să nu depășim măsura noastră, dar nici să iscodim cele mai presus de noi, așa cum au pățit dușmanii adevărului, care, voind să cerceteze totul cu propriile lor gânduri, nu s-au gândit că este cu neputință omului să cunoască desăvârșit creația lui Dumnezeu. Dar pentru ce vorbesc eu de creația lui Dumnezeu? Nu ne e cu putință să cunoaștem desăvârșit nici lucrurile ieșite din mâna omului.”⁸

Pentru a evita această concluzie care ar putea surveni din traducerea (4), câțiva savanți (cum e spre exemplu Westermann⁹) au optat pentru traducerea tradițională nu pe baza unor criterii obiective lingvistice – deoarece ei au observat că acest termen ebraic este ambiguu – ci pe baza contextului mai larg al capitolului. Ei susțin, de exemplu, că relatarea creației din Facere 1 este o repudiere deliberată și o demitologizare a cosmogoniei păgâne, așa cum se găsește în „Enuma elish”. Dacă ar fi să se caute paralele cu poemul „Enuma elish”, s-ar ajunge să se admită că și autorul Facerii ar susține unul dintre conceptele pe care se bazează mitul babilonian, anume că lumea a fost creată dintr-o materie preexistentă. Această concepție este însă în afara perspectivei biblice.

Sf. Vasile cel Mare a criticat de la începutul tâlcuirii Hexaameronului lipsa de înțelepciune a filosofilor care nu îl considerau pe Dumnezeu cauza tuturor lucrurilor, ci născociau tot felul de teorii. Referindu-se la acești înțelepți, ierarhul capadocian zice: „Necunoscînd pe Dumnezeu, n-au pus la temelia creației universului o cauză rațională, ci ideile lor despre facerea lumii sunt concluziile neștiinței lor inițiale despre Dumnezeu. De aceea unii, pentru a explica facerea lumii, au alergat la ipoteze materiale, atribuind elementelor lumii cauza creării universului; alții și-au închipuit că natura celor văzute este formată din atomi, corpi indivizibili, molecule și pori; corpi indivizibili, care, când se unesc unit cu alții, când se despart unii de alții; și astfel duc la nașterea și distrugerea existențelor din natură; corpurile, la rândul lor, care dăinuiesc mai mult, își au cauza dăinuirii lor în unirea mai trainică a atomilor.”¹⁰

⁷ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 103.

⁸ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omiliile la Facere*, p. 40.

⁹ WESTERMANN, *Théologie de l'Ancien Testament*, p. 121.

¹⁰ SF. VASILE CEL MARE, *Omiliile la Hexaameron*, p. 73.

Vorbind despre Facere 1, 1, Brevard Childs spune că acest verset poate fi interpretat din punct de vedere gramatical în două moduri diferite. Pe de o parte, el poate fi considerat dependent, sub forma unei clauze temporale subordonate versetului 3, însă pe de alta accentul trebuie să fie pus mai degrabă pe efortul scriitorului de a accentua transcendența absolută a lui Dumnezeu asupra materiei¹¹. În mentalitatea iudaică este imperios necesar ca un om credincios să creadă că Dumnezeu a făcut toate din nimic. Astfel că Maimonide afirmă: „Pentru că este o mare nevoie pentru a începe Tora cu „La început Dumnezeu a creat”, pentru că [începutul creației] este baza tuturor celor cu credință și dacă cineva care nu crede în creație, afirmă că lumea a existat dintotdeauna fără început, neagă un principiu fundamental al iudaismului.”¹². Și tot el subliniază asemenea lui Rași că „Tora nu putea să înceapă altfel decât cu „La început Dumnezeu a creat” din nimic, în prima zi și apoi ce a fost făcut în a doua zi și în celelalte zile.”¹³.

Însă traducerea Facere 1, 1 nu poate fi argumentată pur și simplu pe baza unei teologii a creației biblice pe care a dorit să o transmită scriitorul. Cu toate că acesta este un criteriu legitim, dacă el reprezintă singurul argument prin care să susținem crearea lumii din nimic, el nu are consistență. În opinia noastră, argumentele lexicale, gramaticale, sintactice, comparative și stilistice au fost dezvoltate suficient pentru a fundamenta traducerea „la început”. Acestea întăresc afirmația că Dumnezeu a făcut lumea din nimic¹⁴. Maimonide este extrem de categoric în privința afirmării acestui adevăr: „Acum ascultă interpretarea versetului, în funcție de sensul său simplu, într-un sunet și mod clar: Sfântul, Binecuvântat este El, a creat toate de la neexistență absolută. Noi nu avem nici un cuvânt în limba Sfântă (ebraică) pentru a exprima ideea de a aduce mai departe ceva din nimic, cu excepția cuvântului *bara*, pentru *a crea*.”¹⁵. Sfântul Vasile cel Mare susținea cu câteva sute de ani înainte același lucru: „Pentru cel care vrea să vorbească despre întocmirea lumii, potrivit început este să pună, înainte de a-și începe cuvântul, începutul, care stă la temelia ordinii celor ce se văd în lume. Că nu trebuie să vorbești de facerea cerului și a pământului ca de o întocmire făcută de la sine, așa cum și-au închipuit unii, ci ca de o lucrare, ce-si are pricina de la Dumnezeu.”¹⁶.

¹¹ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 104.

¹² RAMBAN, *The Torah with Ramban's commentary translated, annotated, and elucidated. Bereishis*, vol. 1, trad. de Yaakov BLINDER și Yoseph KAMENETSKY, Mesorah Pubns Ltd, 2004, p. 18.

¹³ RAMBAN, *The Torah. Bereishis*, p. 18.

¹⁴ „Este semnul celei mai mari nebunii să spui că toate s-au făcut dintr-o materie preexistentă și să nu mărturisești că Dumnezeu, Creatorul universului, le-a adus din neființă.” Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, p. 40.

¹⁵ RAMBAN, *The Torah. Bereishis*, p. 23.

¹⁶ SF. VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaameron*, p. 71.

Acestea pot fi prezentate pe scurt, după cum urmează. Din punct de vedere lexical, P. Humbert a scris două studii utile. În cadrul lor, el arată că *reșit* este aproape întotdeauna folosit în Vechiul Testament în formă constructivă, plecând de la Isaia 46, 9-10: „Eu sunt Dumnezeu... de la început [*mereșit*] Eu vestesc sfârșitul [*aharit*]”. Nu poate fi negat faptul că profetul, citându-l pe Dumnezeu, gândește în termenii dispunerii absolute a atotputerniciei sale de la început și la sfârșit, indicând nu o anumită perioadă a timpului în istorie, ci mai degrabă timpul istoric ca atare. Dacă luăm în considerare acest lucru, în afară de Facere 1, 1, Isaia 46, 10 este singura ilustrare asemănătoare a acestui cuvânt în formă absolută. Prin urmare, acest singur exemplu este suficient pentru a demonstra că *reșit* poate fi folosit pentru a exprima un sens temporal prin utilizarea construcției de stat absolute.

Același cuvânt folosit aici în Facere 1, 1, *bereșit* (prepoziție plus substantiv), apare încă patru ori în Vechiul Testament (Ir 26, 1; 27, 1; 28, 1; 49, 34 – „la începutul domniei lui”)17. De fiecare dată, substantivul este urmat de un alt substantiv. Numai în Facere 1, 1 substantivul este urmat de un verb într-o formă finită (o formă perfectă). Această construcție nu este frecventă, dar este cunoscută în majoritatea limbilor semitice. În acest caz se poate face o corelație cu Facere 2, 4b: „din ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul”. Toată lumea este de acord că aceasta este o propoziție relativă: „când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul”. Dar substantivul din acest verset nu este urmat de un verb într-o formă finită, ca în Facere 1, 1, ci de un verb în formă nefinită (formă de infinitiv). Nu este plauzibil să sugerăm o nuanță diferită în cele două versete în virtutea diferitelor lor forme verbale?

Absența articolului nu este un argument fatal împotriva interpretării cuvântului ca absolut. În primul rând, după cum am văzut, în Isaia 46, 10 verbul *reșit* este folosit sub formă absolută. Datorită acestui fapt ne este oferită o ilustrare a acestui cuvânt folosit atât la modul absolut cât și la cel nedeterminat și avem astfel o paralelă exactă cu Facere 1, 1. În al doilea rând, toate versiunile antice traduc cuvântul ca absolut, iar întregul verset ca o clauză independentă. În al treilea rând, masoreții au înțeles cuvântul ca fiind absolut, pentru că au accentuat cuvântul cu accentul disjunctiv, care este normal pentru cuvinte în starea absolută, mai degrabă decât cu un accent conjunctural, care este normal pentru cuvintele în formă constructivă.

Din punct de vedere sintactic, argumentul în sprijinul traducerii tradiționale sau al traducerii care subordonează primul verset la următoarele,

¹⁷ John KOHLENBERGER, James SWANSON, *The Hebrew English Concordance to the Old Testament with the New International Version*, Zondervan Grand Rapids, Michigan, 1998, p. 238.

se referă la interpretarea relației versetului 1 cu versetul 2 și 3. În legătură de această problemă stă literatura cosmogonică comparativă, adică presupusa paralelă în sintaxă dintre Facere 1, 1-3 și versurile 1-9 din „Enuma elish”. Este mai corect să spunem că există o asemănare sintactică între „Enuma elish” 1-9 și Facere 2, 4, iar nu între „Enuma elish” 1-9 și Facere 1, 1-3. Dacă există o paralelă între Facere 1, 1-3 și „Enuma elish” 1-9, aceasta este următoarea: Facere 1, 2 este paralelă cu „Enuma elish” 1-8 și Facere 1, 3 este paralelă cu „Enuma elish” 9. În mod evident, Facere 1, 1 este unic. H. Gunkel a afirmat destul de corect: „Cosmogoniile altor popoare nu conțin niciun cuvânt care să se apropie măcar de primul cuvânt al Bibliei”¹⁸.

Din motive stilistice, traducerea tradițională s-a conformat cu modelul lungimilor propozițiilor din cadrul capitolului 1. Regula nu este alcătuirea de propoziții lungi care combină clauze subordonate și principale, ci mai degrabă o serie întregă de fraze scurte, așezate în stil paratactiv. Hus Shanks se întreabă de altfel că de ce să adaptezi o traducere nepotrivită, care ar distruge, ar înlătura o deschidere sublimă a celei mai mărețe cărți din lume?

Așadar, expresia *beresit* – „la început”, trebuie înțeleasă în sensul că lumea nu este o parte din ființa lui Dumnezeu, ci vine „din neființă”¹⁹, este un element creat „din veșnicie”, nu din „ceva ce există prin sine”, ci prin lucrarea unei ființe atotputernice²⁰. Prin urmare, toate textele biblice, începând cu: „Rogu-te, fiule, ca, la cer și la pământ căutând și văzând toate cele ce sunt într-însele, să cunoști că din ce n-au fost le-a făcut pe ele Dumnezeu și pe neamul omenesc așijderea l-a făcut” (2 Mc 7, 28) se referă la creația *ex nihilo* „Prin credință înțelegem că s-au întemeiat veacurile prin cuvântul lui Dumnezeu, de s-au făcut din nimic cele ce se văd” (Evr 11, 3), și continuând cu Sfinții Atanasie cel Mare²¹, Vasile cel Mare²², Chiril al Alexandriei²³, Sf. Ioan Gură de Aur²⁴ și alții, care afirmă, foarte clar, că lumea, creată de

¹⁸ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 104.

¹⁹ „Expresia *la început* vrea să spună că toate au fost create îndată, fără nici o amânare, căci cuvintele *la început* nu suferă să ne gândim la vreo trecere de vreme. Așa cum punctul formează începutul liniei, iar atomul particică dintr-un întreg, tot așa și clipa este începutul timpului.” Sf. GRIGORIE DE NYSSA, *Cuvânt apologetic la Hexaemeron*, p. 97.

²⁰ „Când Moise spune că s-au făcut *întru început*, n-o spune ca și cum ar da mărturie că timpul este mai vechi decât toate cele făcute, ci spune că cele văzute și percepute de simțurile noastre au luat început în urma celor nevăzute și spirituale.” Sf. VASILE CEL MARE, *Hexaemeron*, p. 73.

²¹ Sf. ATANASIE CEL MARE, „Trei cuvinte împotriva arienilor”, în: *PSB*, vol. 15, trad. de Dumitru STĂNILAOE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 282.

²² Sf. VASILE CEL MARE, *Omiliile la Psalmi*, în *PSB*, vol. 17, trad. de Dumitru FECIORU, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 438.

²³ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Tâlcuirea psalmilor VIII (50-62)”, trad. de Dumitru STĂNILAOE, în: *MO*, 1 (1991), pp. 58-59.

²⁴ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, „Omilia la Facere”, în: *PSB*, vol. 21, trad. de Dumitru FECIORU, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 41.

Dumnezeu, nu provine nici din ființa Lui și nici dintr-o altă ființă preexistentă, ci a fost creată ca o existență nouă și ea are un început, care e începutul timpului însuși. „Moise a zis: *întru început a făcut* din pricină că facearea cerului și a pământului s-a făcut într-o clipită și în afară de timp, deoarece începutul este ceva indivizibil și fără dimensiune. După cum *începutul* căii încă nu-i calea, iar *începutul* casei nu-i casa, tot așa și *începutul* timpului nu-i timpul, dar nici cea mai mică parte din timp. Iar dacă cineva s-ar ambiționa să spună că *începutul* este timp, să știe acela că împarte *începutul* în părțile timpului, adică în început, în perioada de la mijloc și în perioada de la sfârșit. Este, însă, cu totul de rîs să te gîndești la un început al. Cel care împarte *începutul* în două face două începuturi în loc de unul; dar, mai bine spus, multe și nenumărate, pentru că părțile tăiate se împart mereu în altele. Deci Moise a spus: *întru început a făcut*, ca să cunoaștem că lumea a luat ființă fără scurgere de timp, odată cu voința lui Dumnezeu. Alți traducători ai Scripturii au redat mai clar sensul acestui cuvînt, spunînd: *în scurt a făcut Dumnezeu*, adică: dintr-o dată, în puțină vreme.”²⁵

Majoritatea bibliștilor sunt de acord cu faptul că Ioan se bazează pe versurile inițiale ale Facerii pentru prologul său propriu, cu toate că nu există citate în sine în prolog. Este evident că *en arhe* din Ioan 1, 1 se bazează pe *bereșit* din Facere 1, 1. Spre deosebire de Facere, totuși, „la început” din Evanghelia după Ioan nu se referă la începutul creației, ci la perioada anterioară creării lumii văzute. Ca atare, expresia vizează o desemnare mai mult calitativă decât temporală a sferei lui Dumnezeu. În viziunea Sf. Ioan Gură de Aur, această diferență se datorează capacității omului de a înțelege începutul lumii: „Pe atunci, pe timpul lui Moise, oamenii erau încă nedesăvârșiți și nu puteau să se ridice la înțelegerea lucrurilor celor mai înalte; de aceea Duhul cel Sfînt a istorisit așa pe toate acestea, coborînd limba profetului la puterea de înțelegere a ascultătorilor. Și ca să cunoști că din pricina nedesăvârșirii minții lor s-a folosit de acest pogorământ în istorisirea sa, ascultă pe fiul tunetului. Când oamenii au propășit în virtute, Ioan Evanghelistul n-a mai mers pe această cale, ci pe una care ducea pe ascultători la o învățătură mai înaltă. Că, după ce a spus: *La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul*, a adăugat: *Era Lumina cea adevărată, Care, venind în lume, luminează pe tot omul*. După cum la *facerea* lunii, când, la porunca Stăpînului, a fost adusă la ființă lumina aceasta materială s-a ascuns întunericul acesta văzut, tot așa și acum lumina cea spirituală a alungat întunericul înșelăciunii și a condus la adevăr pe cei rătăciți.”²⁶

²⁵ Sf. VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaemeron*, p. 77.

²⁶ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, p. 84. Origen consideră că aceste cuvinte fac trimitere directă la Cuvîntul lui Dumnezeu: „Care este *începutul tuturor*, dacă nu Domnul

Legăturile dintre Facere 1 și Ioan 1 depășesc formula introductivă. Peder Borgen susține că prologul lui Ioan este în esență o expunere targumică a Facere 1, 1-5. Borgen argumentează că Ioan 1, 1-18 este o expunere a Facere 1, 1-5, fiind expusă de două ori într-o ordine inversată astfel: (a) versetele 1-2 – Cuvântul, Dumnezeu; (b) versetul 3 – „toate prin El s-au făcut”; (c) versetele 4-5 – Lumina; (c') versetele 7-9 – Lumina; (b') versetele 10-13 – „lumea prin El s-a făcut”; (a') versetele 14-18 – Cuvântul, Dumnezeu²⁷.

Observațiile lui Borgen despre fundalul Facerii în prologul lui Ioan par destul de legitime. Evanghelistul ne informează în versetul 3 despre rolul Cuvântului în creație. Cuvântul este atât agentul creației – „prin el” – cât și elementul indispensabil al creației – „fără el nu s-a făcut nimic”. Astfel, Ioan începe cu locul și rolul Domnului Iisus Hristos în creație. În versetele 4-5 Ioan trece de la faptele și forma creației la conținutul creației. El alege să vorbească doar despre unul dintre fenomene – lumina. În timp ce Facere 1 vorbește despre lumină ca ceva natural, Ioan folosește motivul luminii pentru a desemna ceva etern. Ceea ce a venit prin Cuvântul creator al lui Dumnezeu a fost darul vieții veșnice.

În cadrul descrierii slujirii lui Iisus Hristos față de creație, Pavel îi aplică, printre alte titluri, denumirea „începutul” (Col 1, 15-20). C.F. Burney a sugerat că în Coloseni 1, 16-18, Pavel prezintă o expunere amănunțită despre primul cuvânt ebraic din Fac 1, 1 – *bereșit* – în care apostolul face leagă „începutul” din Facere 1, 1 și Proverbe 8, 22 de Hristos. Într-adevăr, pentru Pavel, aceste două referințe din Vechiului Testament („la început”) se referă la Hristos. Hristos îndeplinește orice înțeles care poate fi extras din *bereșit*²⁸. Argumentul Sfântului Apostol Pavel este determinat în mod circumstanțial. Nu este potrivit să presupunem că astfel de fraze au fost născute din cauza mediului elenistic în care a activat Sfântul Apostol Pavel. Mai degrabă, Sfântul Pavel, a îndreptat un atac frontal împotriva elementelor gnostice incipiente la Colose, afirmând primatul absolut și prioritatea lui Hristos asupra tuturor lucrurilor, mai ales a creației și a cosmologiei. Lumea nu aparține celui rău, ci este a lui Hristos.

nostru și *Mântuitorul tuturor*, Iisus Hristos, *Întâiul născut al întregii creaturi*. Întru acest început, așadar, adică întru Cuvântul Său, *a făcut Dumnezeu cerul și pământul*, după cum și evanghelistul Ioan spune la începutul Evangheliei sale: *întru început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut*. Deci început nu numește aici ceva ce ține de timp, ci [Scriptura] spune că *întru început*, adică *întru Mântuitorul* au fost făcute cerul, pământul și toate câte au fost făcute.” ORIGEN, „Omilia la Cartea Facerii,” în: *PSB*, vol. 6, trad. de Teodor BODOGAE et al., Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1981, p. 21.

²⁷ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 143.

²⁸ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 144.

Verbul *bara* („a crea”) și zidirea *ex nihilo* a lumii

Verbul *bara* – „a crea” este folosit numai atunci când Dumnezeu este subiectul care realizează acțiunea²⁹. Semnificativ este faptul că acest verb este folosit doar când Dumnezeu crează ceva din nimic: cerul și pământul (1,1; 2,3; 2,4), respectiv pe om (1,27)³⁰. Acest verb ar putea să sugereze și o rezidire, o regenerare, o creare a unei trăiri virtuoză, o transformare a unei inimi împietrite, într-una vie, de carne așa cum se exprimă și profetul Iezechiel: „Vă voi da inimă nouă și duh nou vă voi da; voi lua din trupul vostru inima cea de piatră și vă voi da inimă de carne.” (36, 26)³¹.

Maimonide face o distincție între verbele ebraice *bara*, *asa*^h și *iața*, deși toate aceste cuvinte, pot fi traduse ca „a crea”. După cum explică el mai jos, *bara* este folosit doar pentru a indica faptul că ceva a fost creat din nimic, în timp ce celelalte cuvinte sunt folosite pentru a descrie ceea ce face / se face, un produs dintr-o materie primă pre-existentă. Acesta este motivul pentru care spune el, „a fost creat” atunci când se descrie prima zi a creației, și „a fost făcut” atunci când menționează celelalte zile, după cum se explică în comentariul său mai târziu. „Numai El Sfântul are atributul de Creator, el este izvorul tuturor lucrurilor, acest verb *a crea* – *bara*, se folosește numai cu privire la Dumnezeu, lui I se atribuie, pe când verbul *a face* este atribuit celorlalte creaturi, care provin din Dumnezeu.”³²

Chirilă lămurește problematica generată de folosirea verbului *bara* care exprimă creația *ex-nihilo* și este propriu numai lui Dumnezeu, astfel: „*Zidire* se numește în Scriptură nu numai aducerea la existență din ceea ce nu este, ci și mutarea de la ceea ce este la mai bine. [...] Dumnezeu crează și când face pe omul rău, bun. Aici *a crea* înseamnă a preschimba lucrurile spre mai bine. Și auzi pe David. Căci după ce a fost creat el și inima lui, făcându-se rău prin preacurvie șiucidere, și era dus spre stricăciune, zice: *inimă curată zidește întru mine*, nu o spune aceasta pentru că n-avea înainte inimă, nici nu vorbește despre ființa sufletului, ci despre viețuirea cea prea bună. Poate și pentru că s-a întinat inima tuturor prin neascultarea

²⁹ „A spus mai întâi *întru început* ca să nu socotească unii că lumea este fără început. Apoi a adăugat: *a făcut*, ca să arate că ceea ce a făcut este o foarte mică parte din puterea creatoare a lui Dumnezeu. După cum olarul, cu aceeași meserie, face nenumărate vase, fără să-și irosească meseria și puterea, tot așa își Creatorul acestui univers nu are putere creatoare numai pe măsura creării unei singure lumi, ci puterea lui este nesfârșită; și-a exprimat numai voința, și a și adus la existență mărețiile celor ce se văd.” Sf. VASILE CEL MARE, *Hexaemeron*, p. 73.

³⁰ E. A. SPEISER, *Genesis: Introduction, translation and note*, 11.

³¹ Stelian PAȘCA-TUȘA, *Doamne miluiește – premisă a rugăciunii inimii în Psalmi*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2015, p. 204. Cf. Dragomir DEMETRESCU, „Psalmul 50 – Studiu exegetic-biblic V,” în: *BOR*, 6-7 (1896), pp. 642-644.

³² RAMBAN, *The Torah. Bereishis*, p. 38.

lui Adam și prin abaterea spre rău, cer sfinții o preschimbare a vieții noastre de la Făcătorul tuturor care și cunoaște făptura noastră și poate să facă toate și a și făcut de fapt ceea ce i s-a cerut. Căci am fost zidiți din nou în Hristos prin înnoirea minții noastre și am dobândit o inimă curată, întorși spre dorința virtuții.”³³

„Ce frumoasă orânduire de cuvinte, exclamă Sfântul Vasile cel Mare! A spus mai întâi: *întru început*, ca să nu socotească unii că lumea este fără de început. Apoi a adăugat: *a făcut*, ca să arate că ceea ce a făcut este o foarte mică parte din puterea creatoare a lui Dumnezeu. După cum olarul, cu aceeași meserie, face nenumărate vase, fără să-și irosească meseria și puterea, tot așa și Creatorul acestui univers nu are putere creatoare numai pe măsura creării unei singure lumi, ci puterea lui este nesfârșită; și-a exprimat numai voința, și a și adus la existență mărețiile celor ce se văd.”³⁴

***Tohu vavohu* sau cum arăta pământul înainte *iehi or* (să fie lumină!)**

Pe măsură ce parcurgem versetul 1 și versetul 2 nu lăsăm în urmă problemele legate de traducere și interpretare. După cum se va evidenția mai jos, și asupra versetului 2 s-au dezvoltat puncte de dezbateră la fel de mult ca asupra versetului 1. Prima problemă este înțelegerea celor două cuvinte: *tohu vavohu*³⁵. Este neobișnuit, dar nu nemiîntâlnit să avem în ebraică două cuvinte alăturate care să formeze o rimă. Rima ar putea indica, împreună cu alți factori, că versetul este mai degrabă poezie decât proză³⁶. Este mai puțin probabil ca această expresie să fie înțeleasă ca fiind alcătuită din cuvinte fără sens, a căror semnificație să fie determinată din context. Nu a fost descoperit nici un fel de conotație semitică pentru *bohu*, dar acesta ar putea fi asemănat cu ugariticul *thw* (deșert)³⁷.

Ambele cuvinte sunt substantive și astfel au fost tradus „deșert și pustie”. Traducerea tradițională – „netocmit și gol – lasă impresia că cuvintele sunt adjective. Cum se ajunge la o traducere corectă în această situație? Pe de o parte, cel de-al doilea cuvânt – *bohu* – apare doar de trei ori în Vechiul Testament și mereu în legătură cu *tohu*: în Isaia 34, 11: „Domnul va întinde peste el frânghia nimicirii (*tohu*) și cumpăna pustiirii (*bohu*); și în Ieremia 4, 23: „Mă uit peste țară și iată este ruinată (*tohu*) și pustie (*bohu*)”.

³³ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Tâlcuirea psalmilor VIII (50-62),” trad. de Dumitru STĂNILAOE, în: *MO*, 1 (1991), pp. 58-59.

³⁴ Sf. VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaemeron*, p. 73.

³⁵ Norman SOLOMON, *The Talmud. A selection*, Penguin classics, London, 2009, p. 54.

³⁶ Claus WESTERMANN, „Genesis 1-11”, în: *A Continental Commentary*, Fortress Press, Minneapolis, 1994, p. 77.

³⁷ C. WESTERMANN, *Genesis 1-11*, p. 93.

Pe de altă parte, *tohu* apare de douăzeci de ori în Vechiul Testament și spre deosebire de *bohu* poate fi întâlnit singur. În opinia lui Rași, acest termen implică ideea de uimire și de dezolare³⁸. Unsprezece ocurențe le găsim în cartea profetului Isaia (24, 10; 29, 21; 34, 11; 40, 17.23; 41, 29; 44, 9; 45, 18.19; 49, 4; 59, 4). În Deuteronom 32, 10, termenul este folosit împreună cu pustiu (*midbar*) și sălbăticie (*iesimon*). Cuvântul desemnează, de asemenea, „pustiul” în Iov 6, 18 – aici un loc de moarte virtuală pentru călători în călătorii.

Din punct de vedere figurat, cuvântul descrie ceea ce este fără substanță sau realitate, ceea ce este neîntemeiat, fie că este vorba de o conversație (Is 29, 21), de idolii religioși ai națiunilor („Drept aceea, toți sunt nimic, lucrările lor deșertăciune, idolii lor sunt vânare de vânt!” (Is 41, 29)), de cei care creează acești idoli (Is 44, 9) și de inutilitatea în muncă, exprimată prin cuvintele unui rob suferind (Is 49, 4).

Pentru scopul nostru, Isaia 45, 18-19 este cel mai util pasaj: „Că așa zice Domnul, Care a făcut cerurile, Dumnezeu, Care a întocmit pământul, l-a făcut și l-a întărit; și nu în deșert l-a făcut, ci ca să fie locuit: „Eu sunt Domnul și nu este altul!” N-am grăit acestea într-ascuns, undeva în vreun colț întunecos al pământului; și n-am zis fără rost neamului lui Iacov: „Căutați-Mă!” Eu sunt Domnul Cel ce grăiește drept și spune adevărul”. Dacă din Isaia 45, 18 se poate deduce că Dumnezeu nu a creat pământul pentru a fi un haos, acest fapt poate fi folositor pentru interpretarea Facere 1, 2. Observăm că nuanțele termenului *tohu* sunt reliefate prin cuvinte cu care apare în paralel: deșert, pustiu, vânt, nimic, deșertăciune/vanitate³⁹. Nici unul dintre acestea nu atrage, în mod evident, un sentiment plăcut. În același timp, este necesar să analizăm dacă utilizarea acestor două substantive în Facere 1, 2 desemnează o creație odată „bună foarte”, dar acum pervertită, dacă Facere 1, 2 descrie crearea lumii dintr-un haos primordial sau dacă ideea din acest verset este una generală, care prinde particularitate abia în Facere 1, 3.

Maimonide vine cu o terorie extrem de interesantă. Pentru a explica ce anume înseamnă cei doi termeni *tohu* și *bohu*, el face apel la terminologia greacă și vorbește de o substanță complexă, compusă care a generat ulterior la porunca lui Dumnezeu tot ceea ce s-a văzut pe pământ. „Dumnezeu a adus din neexistență absolută o substanță primară extrem de bine compusă. Dar această esență are potențialul de a duce mai departe aceste lucruri, gata să primească și să iasă din potențialul actual. Aceasta este substanța primară, numită de greci *hule*, iar limba ebraică *tohu*. Dumnezeu a adus toate lucrurile în ființă din *hule*, pe care apoi le-a înzestrat cu forme și le-a per-

³⁸ RASHI, *The Torah with Rashi's commentary translated, annotated, and elucidated. Genesis*, vol. 1, ed. de Yaakov BLINDER, Mesorah Pubns Ltd, 1999, p. 8.

³⁹ Cf. Abraham COHEN, *Talmudul*, ed. de C. LITMAN, Hasefer, București, 2002, p. 88.

fecționat. Sfântul, El binecuvântat să fie, a creat totul din nimic. Pământul a provenit din *hule* cum se cheamă în greacă, se numește *tohu* în limba sfântă ebraică. Iar forma care o ia această substanță în sfânta limbă ebraică se numește *bohu*.⁴⁰

Folosind textul Septuagintei, Părinții Bisericii își construiesc discursul lor exegetic pe termenii *netocmit* și *nevăzut*. Pentru a lămuri motivul pentru care pământul, spre deosebire de cer a fost *netocmit* și *nevăzut*, ierarhul capadocian afirmă: „Cum se face că, deși amândouă — și cerul și pământul — au fost create având aceeași cinste, cerul a fost făcut desăvârșit, iar pământul este încă nedesăvârșit și neterminat? Sau, pe scurt, care era partea *netocmită* a pământului și pentru care pricină pământul era *nevăzut*? Tocmirea desăvârșită a pământului o formează, belșugul din el: odrăslirea a tot felul de plante, creșterea pomilor înalți — roditori și neroditori — culorile frumoase și mirosurile plăcute ale florilor și toate câte, puțin mai în urmă, răsărind din pământ, la porunca lui Dumnezeu, vor împodobi pământul care le-a dat naștere. Așadar, pentru că nimic din acestea nu era pe pământ, pe bună dreptate, Scriptura a numit pământul *netocmit*.⁴¹

Apoi pentru a oferi o explicație motivului pentru care pământul încă era *nevăzut*, același Vasile spune: „Scriptura a mai spus încă și că pământul era *nevăzut*. Aceasta, pentru două pricini: sau pentru că nu era încă omul, cel care avea să-l privească, sau pentru că era cufundat sub apă, care plutea pe suprafața lui și nu putea să fie văzut; că nu erau încă adunate apele în adunările lor, pe care, adunându-le mai pe urmă Dumnezeu, le-a numit mări? Dar ce vrea să spună cuvântul *nevăzut*? Cuvântul *nevăzut* arată pe de o parte ceea ce nu se vede cu ochii trupului; de pildă: mintea noastră; pe de altă parte arată ceea ce este văzut, datorită naturii lui, dar este ascuns de un corp care îl acoperă, de pildă: fierul în adâncul pământului. Socotim că potrivit acestei din urmă însemnări s-a spus despre pământ că era *nevăzut*; că era acoperit cu apă. Mai mult, pentru că nu fusese făcută încă lumina, nu este de mirare ca pământul să se găsească în întuneric; că văzduhul, care era deasupra lui, era neluminat; deci, și pentru această pricină, Scriptura a spus că pământul era *nevăzut*.⁴²

Sfântul Ioan Gură de Aur are o interpretare inedită la acest pasaj și afirmă că motivul pentru care pământul era *netocmit* era unul de natură formativă, și anume pentru a-l determina pe om să nu se alipească atât de mult de ei, conștientizându-i nimicnicia: „Spune-mi, te rog, pentru ce a făcut Dumnezeu cerul luminos și desăvârșit, iar pământul *netocmit*? N-a făcut-o fără de rost nici pe aceasta, ci pentru ca, aflând tu puterea Lui creatoare

⁴⁰ RAMBAN, *The Torah. Bereishis*, pp. 23-24; A se vedea și N. SOLOMON, *The Talmud. A selection*, p. 58.

⁴¹ SF. VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaameron*, p. 84.

⁴² SF. VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaameron*, p. 85.

din partea cea mai bună a universului, să nu te îndoiești, nici să socotești că pământul s-a făcut așa din pricina slăbiciunii puterii Lui. De altfel și pentru altă pricină Dumnezeu a făcut pământul netocmit. Pământul este mama și hrănitorea noastră și din el am fost făcuți și din el ne hrănim; el ne este și patrie și monnânt de obște; în el ne întoarcem iarăși, după ce ne-am îndulcit din el cu mii și mii de bunătăți; de aceea Dumnezeu a arătat pământul netocmit și fără de formă, ca nu cumva oamenii, din pricina nevoii ce o au de el, să-l cinstească mai mult decât merită, ca nu cumva să socotească binefacerile pământului datorate naturii pământului și nu datorită Celui ce l-a adus din neființă la ființă⁴³.

Pentru a afla ceea ce autorul a dorit să transmită prin Facere 1, 2, este necesar să urmărim sintaxa acestui verset. „Întuneric era deasupra adâncului”. Cu toate că în Facere 1, 3 ni se arată că Dumnezeu a creat lumina, nu ni se spune nicăieri că El este și creatorul întunericii. Să presupunem de aici că întunericul, spre deosebire de lumină, nu face parte din creația lui Dumnezeu, ci este independent de el? Ziua este superioară nopții? Alte tradiții ale creației din cadrul Vechiului Testament plasează și crearea întunericii tot în sfera faptelor creatoare ale lui Dumnezeu (Is 45, 7: „Eu întocmesc lumina și dau chip întunericii”)⁴⁴.

Începând cu descoperirea și publicarea poemului „Enuma elish” la sfârșitul anilor 1800, o mare atenție a fost acordată relației dintre o divinitate numită Tiamat și cuvântul ebraic pentru adâncime – *tehom*. În tezaurul babilonian, Tiamat este zeița oceanică beligerantă și monstruoasă. Ea conduce lupta împotriva zeului suprem Anu, și prin urmare este personificarea răului. Înainte de a putea câștiga această bătălie împotriva lui Anu, o altă zeitate – Marduk – o învinge și o ucide, apoi îi despică corpul în două. Din aceste două părți ale corpului lui Tiamat, Marduk creează cerul și pământul. Ideea posibilității relației dintre *tehom* și Tiamat a fost dată de faptul că cuvântul ebraic este feminin. În toate cele treizeci și cinci de apariții este fără articol, cu excepția lui Isaia 63, 13 și Psalmi 105, 9. Acest fapt sugerează că *tehom* poate fi într-adevăr un nume propriu-zis. *Tehom* ca formă ebraizată a termenului Tiamat se găsește în primul rând în asocierea sa cu verbe care pot fi aplicate numai ființelor umane sau animalelor. În Facere 49, 25 întâlnim acest fapt: „de la El să vină binecuvântările, de sus din ceruri, și binecuvântările adâncului de jos”. În mai multe utilizări ale lui *tehom*, cu excepția celei din Facere 1, 2, acest termen apare cu referire la modul în care Dumnezeu ucide niște monștri supranaturali. Cel mai bun exemplu în acest sens este Isaia 51, 9-11 unde se enumeră mai multe victorii ale lui Dumnezeu, dintre care Rahab, balaurul, marea și apele adâncului celui fără fund.

⁴³ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, pp. 43-44.

⁴⁴ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 106.

Chiar dacă din punct de vedere etimologic se pot crea anumite echivalențe între *tehom* și Tiamat, asta nu ne duce la faptul că relatarea biblică ar avea un fond babilonian. Mulți antici credeau în faptul că toată creația s-a născut dintr-o apă primară, fie că acești antici erau egiptenii cu conceptul lor de zeu al apelor primitive – numit Nu – care este sursa tuturor lucrurilor sau filosoful grec Tales. În al doilea rând, profunzimea Facere 1 este atât de îndepărtată în modul de prezentare a lui Tiamat din „Enuma elish”, că orice relație posibilă este neclară dincolo de recunoaștere. „Adâncul” din Facere 1, 2 nu este personificat, și în niciun caz nu este văzut asemenea unei forțe malefice antagonice⁴⁵.

***Ruah Elohim* (Duhul lui Dumnezeu) și pregătirea apelor pentru actul creator**

Din sfârșitul versetului 2 aflăm că „Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor”. Principalele probleme ale acestei fraze sunt traducerea cuvintelor *ve ruah Elohim* („Duhul lui Dumnezeu, duhul lui Dumnezeu, un vânt al lui Dumnezeu, un vânt impresionant”) și traducerea verbului *merahefet*.

În ceea ce privește *ve ruah Elohim*, traducerea „un vânt impresionant” poate fi eliminată cel mai ușor. Această sugestie ia *ruah* drept „vânt” (o traducere validă a cuvântului în multe pasaje biblice) și nu ca un nume al divinității, ci ca o modalitate de a exprima superlativul în ebraică – de aici „un puternic, minunat, intempestiv vânt. Pentru a descrie această imagine a intensității și a unei atmosfere asemănătoare unei furtuni, următorul verb, *merahefet*, este redat ceva de genul „a măturat” sau „a fost agitat”⁴⁶.

Mai mulți factori militează împotriva acestei traduceri. În primul rând, niciuna dintre celelalte optsprezece apariții ale acestei fraze în Vechiul Testament nu înseamnă „vânt puternic sau impresionant”. Următoarea apariție a acestei fraze este în Ieșire 31, 3, unde Bețaleel este umplut de *ruah Elohim* pentru a putea începe construirea tabernacolul. Evident, nu un „vânt furtunos” a venit asupra lui Bețaleel. Această expresie-cheie combină, printr-o aluzie intertextuală, zidirea lumii și zidirea tabernacolului, crearea unei lumi și crearea unui altar. Prin urmare, este foarte puțin probabil ca această frază să fie citită într-o perspectivă negativă în Facere 1 și alta pozitivă în Ieșire 31.

⁴⁵ „Ce este *abisul* se întreabă Origen? Acela în care vor fi *diavolul și ingerii lui*, fără îndoială. Acest lucru este arătat ulterior, foarte clar, și în Evanghelie, când se spune despre Mântuitorul: *Și îl rugau demonii pe care fi scosese să nu le poruncească ca ei să meargă în abis.*” ORIGEN, *Omilii la Facere*, pp. 121-122.

⁴⁶ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 107.

În al doilea rând, este adevărat că există câteva exemple plauzibile în Biblia ebraică a lui *Elohim* folosit ca un superlativ, adică ca un adjectiv atributiv, mai degrabă decât un substantiv. Dar aceste exemple sunt ambigue. În Facere 23, 6, Avraam este considerat „un prinț al lui Dumnezeu” sau ca „un prinț puternic”? În 30, 8, Rachel duce „o luptă dumnezeiască” sau o luptă puternică”? Este Ninive „un oraș mare al lui Dumnezeu” sau doar „un oraș extrem de mare” (Iona 3, 3). Dar cu toate că traducerea a fost transparentă sau clară în aceste trei referințe, aceasta nu înseamnă ca această forță să fie aplicată în Facere 1, 2c din două motive. În primul rând, cum ar putea cititorul textului original sau al traducătorul să diferențieze *Elohim* din versetul Facere 1, 2c de toate celelalte apariții ale lui *Elohim* din primul capitol? În al doilea rând, luând *Elohim* ca superlativ, reiese că *Elohim* din versetul 2c este în opoziție cu *Elohim* care în versetul 1 creează cerul și pământul și care în versetul 3 vorbește.

Părinții văd în acest nume o prefigurare clară a Sfintei Treimi. Părintele Ioan Chirilă explică această problematică precizând că: *Elohim* (*Dumnezeu* – derivat de la două rădăcini: *alah* – *a speria, a înfricoșa și ul* – *a fi puternic*) este o formă de plural a numelui lui Dumnezeu, singularul *Eloah* folosindu-se numai în poezie. „Folosirea pluralului în limba ebraică era expresia deplinătății și totalității unei noțiuni, de exemplu, pluralul cuvintelor *Urim* și *Tumim* exprimă lumina și adevărul, dar nu oricum, ci la cea mai înaltă potență (cf. Is 19, 4). În același fel, *Elohim* este un plural al majestății, prin care poporul evreu îl desemna pe Dumnezeu în care se concentrează toate perfecțiunile. Interpretarea sa treimică aparține exclusiv discursului creștin”⁴⁷.

Ca a treia obiecție față de această traducere, observăm că, dacă autorul intenționa să spună „un vânt puternic”, ar fi putut folosi expresii lipsite de ambiguitate, cum ar fi *ruah gedola* (1 Par 19, 11; Iov 1, 19; Iona 1, 4, „un vânt mare”) sau *ruah șeara* (Ps 106, 25, „un vânt furtunos”).

Traducerea preferată este atunci „D/duhul” sau „vântul” lui Dumnezeu. În epoca modernă, H. M. Orlinsky a prezentat cele mai convingătoare argumente pentru „vânt”. Pentru Orlinsky, traducerea „D/duhul” este o perspectivă creștină neautentică asupra textului ebraic, o tradiție atribuită în special interpretării filosofice a *ruah* de către Filon, faimosul filosof evreu din Alexandria, în prima jumătate a secolului I d.Hr.⁴⁸. În opinia lui Orlinsky, *ruah*, care apare aproape de 400 de ori în Vechiul Testament, nu se traduce ca „duh” în Facere până în 41, 8, „dimineața s-a tulburat duhul lui Faraon”. Prin contrast, întrebuintările lui *ruah* în prima parte a Facerii se referă la

⁴⁷ Ioan CHIRILĂ, „Philological reflection – Genesis 1:1,” în: *ROOTS*, 1 (2009), p. 156.

⁴⁸ PHILON DIN ALEXANDRIA, *Comentariu alegoric al legilor sfinte după lucrarea de șase zile*, trad. de Zenaida A. LUCA, Paideia, București, 2002, p. 43.

„vânt” sau „respirație”. Astfel, în Facere 3, 8 ei „au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai, în răcoarea serii (*leruah haiom*)”, adică în timpul când bate vântul în decursul unei zile⁴⁹.

În mod similar, în Facere 8, 1 „a adus Dumnezeu vânt (*ruah*) pe pământ și a încetat apa de a mai crește”. „Respirația” pare a fi cea mai naturală traducere pentru *ruah* în 6, 17; 7, 15.22 – „suflu de viață”.

Un sprijin pentru traducerea termenului „vânt” se găsește în anumite targume evreiești redactate în aramaică. În Targumul Onquelos este întâlnit acest text: „un vânt din fața Domnului sufla peste fața apelor”. Celelalte targume renumite, Targumul Jonathan și Targumul ierusalimitean, păstrează atât verbul „suflare”, dar, pe lângă acesta, califică *ruah* ca subiectul – ca *ruah* al milei Domnului.

Septuaginta redă acest verset astfel: *kai pneúma theóu epephéreto epánō tou hýdatos*. Vulgata reproduce acest verset în mod identic – *spiritus Dei ferebatur* [...]. Orlinsky traduce Septuaginta prin „iar vântul lui Dumnezeu a străbătut peste ape”. Este de reținut că atât *epephéreto* cât și *ferebatur* sunt la diateza pasivă. Astfel o traducere literală ar fi „a fost adus” sau „a fost purtat”. Forma pasivă a verbelor ușurează faptul de a vorbi despre *pneúma/spiritus* ca „vânt”.

Probabil cea mai slabă parte a argumentului lui Orlinsky este dat de faptul că susține că traducerea termenului prin „vânt” oferă o altă legătură între Facere 1 și „Enuma elish”. În acest mit Anu creează cele patru vânturi, în primul rând ca parte a arsenalului său, pentru a se folosi de el în a-l elimina pe antagonistul Tiamat și apoi pentru a-i îndepărta rămășițele cât mai departe. Ar fi greu să vedem o relație valabilă între *ruah* din Fac 1 și aceste furtuni sau vânturi, numite *abubu* și *imhullu*, care sunt armele lui Marduk.

Argumentele lui Orlinsky sunt susținute în continuare prin afirmația lui R. Luyster potrivit căreia cheia expresiei „*ruah* lui Dumnezeu” se găsește în întreaga clauză: „*ruah* lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor”. Abilitatea lui Dumnezeu de a stăpâni și de a conduce asupra apelor cosmice este o dovadă sigură a puterii sale; de exemplu, „stăpânești puterea mării” (Ps 88:10). În plus, vântul sau respirația lui Dumnezeu (spre deosebire de Duh) este cea mai puternică manifestare a prezenței Sale⁵⁰. Aceste două fapte ne sugerează că în Facere 1, 2, la antipodul apei în creștere este respirația sau vântul lui Dumnezeu, însă nu Duhul lui⁵¹.

Argumentele lui Orlinsky și ale lui Luyster par inconsistente. În primul rând, se poate spune cu siguranță că conceptul de bază din *ruah* este

⁴⁹ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 108.

⁵⁰ Cf. James SWANSON, *Dictionary of Biblical Languages With Semantic Domains: Hebrew (Old Testament)*, Logos Research Systems, Oak Harbor, 1997, p. 386.

⁵¹ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 109.

„respirația”. În mod normal, contextul ne va indica dacă prin „respirație” se înțelege „vânt” sau „Duh”. Ceea ce Luyster nu a observat este că în acele pasaje el citează despre vânt ca cea mai puternică manifestare a prezenței lui Dumnezeu – vântul este distructiv. Astfel, în Ieșire 15, 10: „Dar ai trimis Tu vântul Tău și marea i-a înghițit” (a se vedea și Is 11, 15; 40, 7; Os 13, 15).

În acele texte în care cineva poate să facă o alegere legitimă între „respirație” și „spirit” (Fc 6, 3; Iov 27, 3; 33, 4; Iz 37, 14), accentul este unul de vitalizare, de oferire a vieții, de creare, iar nu de distrugere. Dacă accentul pe care îl dorește Facere 1, 2 este ca *ruah* să exprime o forță distructivă, atunci trebuie să optăm pentru „vânt”. Dar, dacă accentul pe care vrea să ni-l ofere Facere 1, 2 este acela că prin *ruah* se manifestă o forță benefică, atunci trebuie să optăm pentru „D/duh”. Este clar că ultima opțiune este preferabilă. Chiar și Luyster traduce participiul *merahefet* prin „plutea” ca un protector. Desigur, alfabetul ebraic, spre deosebire de alfabetele moderne, nu face distincția între majuscule și litere mici. În consecință, nu există nici o modalitate de a spune dacă cineva ar trebui să citească „duh” sau „Duh”. Traducând „Duh” există riscul inserării conceptelor trinitare asupra Facere 1, care nu sunt neapărat prezente.

Ne îndreptăm acum atenția asupra participiului *merahefet*, care poate fi tradus în mod diferit: „se mișca”, „mișcat”, „plutea”, „plutit”, „măturând”, „mângâind”, „grăbit”, „învârtit”. Evident, traducerile, cum ar fi „măturat” sau „grăbit”, sunt dictate de alegerea „vântului” pentru *ruah*.

Verbul *merahefet* este folosit rar în Vechiul Testament. În forma Qal este folosit în Ieremia 23, 9: „Mi se sfâșie inima în mine (*șabar*) și toate oasele mi se cutremură (*rahap*)”. Singura altă utilizare este în Deuteronom 32, 11 (în forma lui Piel ca în Facere 1, 2): „ca vulturul care îndeamnă (*ur*) la zbor puii săi și se rotește pe deasupra lor (*rahap*)”. Cercetătorii au presupus în mod tradițional că acest verset se referă la modul în care o pasăre îi învață pe tineri să zboare, mai exact cum mama îi provoacă pe tinerii ei pui să zboare. Pasărea-mamă îl îndeamnă pe vulturul tânăr să sară de la înălțime prin intimidare, aruncându-și cu putere aripile asupra lui⁵².

Dar această interpretare poate fi pusă sub semnul întrebării de posibilitatea ca în Deuteronom 32, 11 *ur* să nu însemne „a însemna”, ci mai degrabă „a privi, a proteja”, ca în ugariticul *gir*. Această paralelă ar indica probabilitatea unui sens similar pentru *rahap*, cel puțin în pasajul din Deuteronom. În Facere 1, 2 *ruah* se referă la „măturat” peste ape sau „veghează peste” apele? Dacă este acesta din urmă, atunci „duhul” ar fi cu siguranță mai potrivit. Într-adevăr, există un haos acolo, un întuneric uimitor, dar totul este ținut sub control și sub control de duhul lui Dumnezeu.

⁵² V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 110.

Într-un mod interesant, în textele ugaritic acest verb este întotdeauna asociat cu vulturi. Pentru ugariticul *rhp* C. H. Gordon sugerează semnificația „a se înălța”, „a zbura sus”. A fost întâlnit astfel în epopeea lui Aqhat: „Peste el [Aqhat] vulturul se va înălța, și vor pluti peste el păsări în zbor”. Astfel, din pasajele ugaritice și din pasajul Deuteronom, se pare că *rahap* descrie acțiunile păsărilor, iar nu vânturile.

Sf. Vasile cel Mare referindu-se la interpretarea lui Diodor din Tars care aseamănă purtarea Duhului pe deasupra apelor cu modul în care o cloșcă își încălzește ouăle, zice: „[Diodor din Tars] [subls. ns.] spunea că în limba siriană, cuvântul se *purta* arată mai mult decât cuvântul grec, pentru că limba siriiană este înrudită cu limba ebraică și deci mai apropiată de ceea ce Scripturile au vrut să spună. Înțelesul acestui cuvânt ar fi următorul: Cuvântul se *purta*, spune el, se interpretează prin: *încălzea și dădea viață apelor*, după chipul găinii, care clocește și dă putere de viață ouălor. Acesta este înțelesul, spune sirianul, pe care îl au cuvintele: *Duhul se purta*, adică pregătea apele pentru nașterea vieții. Încât din acest text se poate vedea ceea ce se căuta de unii, anume că nici Duhul cel Sfânt nu este lipsit de putere creatoare.”⁵³.

În loc de concluzii

În cele din urmă, trebuie să discutăm sintaxa întregului verset. Acest verset are trei clauze circumstanțiale cu trei subiecte diferite și trei tipuri diferite de redactare: un verb perfect (Fc 1, 2a), o clauză nominală (Fc 1, 2b) și un participiu (Fc 1, 2c). Dar conținutul versetului 2 descrie ceva care a venit după ce Dumnezeu a creat un univers perfect original? Sau este posibil ca prin acest verset să se clarifice forma pe care a avut-o pământul când Dumnezeu l-a creat pentru prima dată? Sau descrie situația înainte ca Dumnezeu să înceapă creația Sa reală așa cum a fost introdusă în versetul 3?

Prima dintre aceste întrebări sugerează că în versetul 1 se descrie creația originală, care era perfectă. Apoi s-a întâmplat ceva catastrofal (căderea lui Satana din cer?), aruncând pământul perfect al lui Dumnezeu în turbulențe și judecăți, astfel încât a devenit fără formă și vid. Ulterior, Dumnezeu a început o a doua creație, astfel încât versetul 3 descrie nu creația, ci re-creația. Lungimea acestui decalaj între prima și a doua creație este imposibil de determinat.

Pentru această analiză, sunt esențiale două puncte. Primul este că versetul 2 este înțeles ca descriind ceva secvențial din versetul 1. Acest lucru se realizează prin înțelegerea verbului „a fost” din versetul 2 ca având o forță mai degrabă activă decât statică, și prin citirea verbului la modul perfect compus: „pământul a devenit netocmit și gol”. Cel de-al doilea punct

⁵³ SF. VASILE CEL MARE, *Hexaemeron*, p. 92.

este dat de faptul că expresia „netocmit și gol” este interpretată ca rezultat al judecății divine, deoarece descrie exact opusul unei creații benefice. Se poate face diferența dintre acest Facere 1,v2 și Isaia 45, 18: „Dumnezeu, Care a întocmit pământul, l-a făcut și l-a întărit; și nu în deșert (*tohu*) l-a făcut”.

Uneori verbul „a fi” în timpul perfect poate avea o forță activă. Desigur, Facere 3, 22 spune: „Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi”. Dar din două motive nu poate avea această forță în Facere 1, 2. În primul rând, dacă scriitorul intenționa ca versetul 2 să fie citit ca o secvență pentru versetul 1, el nu ar fi folosit niciodată construcția pe care a făcut-o: *waw* consecutiv plus subiect plus verb (la perfect). În schimb, ar fi: *wow* conversiv atașat la verb (în imperfect) plus subiect. Astfel, s-ar aștepta mai degrabă *vatehi haareț* decât ceea ce avem: *we ha areț haieta*⁵⁴.

În al doilea rând, în alte clauze circumstanțiale, verbul *haia* la timpul perfect, poartă în mod normal sensul său static (Facere 3, 1: „Șarpele însă era cel mai șiret”; 29, 17: „Rahila era chipeșă la statură și tare frumoasă la față”; Ieșire 1, 5: „Iosif era de mai înainte în Egipt”). Dificultatea cea mai mare intervine asupra celor care insistă că aici avem un exemplu de *haia* într-o clauză circumstanțială, cu sensul de „a devenit”.

Am prezentat deja motivele pentru care nu am interpretat *tohu vavohu* ca un fel de timpuriu Șeol sau Hades împotriva cărora s-a manifestat mânia lui Dumnezeu. În schimb, vedem aici o referire la situația anterioară creației specifice, o situație de formă, dar peste care duhul lui Dumnezeu supravezează.

Din punct de vedere sintactic, rămân două posibilități în înțelegerea versetului 2. În primul rând, prin el se poate descrie începutul unei clauze care se continuă în versetul 3: „pământul era netocmit și gol, și a spus Dumnezeu...”. Aceasta este abordarea lui Orlinsky, Speiser și a altor bibliști. În al doilea rând, a doua posibilitate presupune ca versetul 2 să fie înțeles ca distinct de la și înainte de versetul 3.

Așadar, versetul 1 este o declarație de deschidere care funcționează atât ca o suprascriptie cât și ca rezumat. Acest fapt echivalează funcțional cu expresia „acestea sunt neamurile”, care este fraza introductivă a fiecărei diviziuni majore a Facerii. Versetul 2 descrie apoi situația anterioară creării detaliate care este descrisă în versetul 3 și următoarele. Este observabil faptul că zilele creației intră în modelul unei mișcări de la generalizare la particularizare. Zilele 1, 2 și 3 sunt zile paralele cu 4, 5 și 6. Astfel, ziua 1 – crearea luminii este paralelă cu ziua 4 – crearea anumitor tipuri de luminați. Noi sugerăm că aceeași mișcare are loc în versetul 2 (generalizare) și versetele 3-31 (particularizare)⁵⁵.

⁵⁴ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 111.

⁵⁵ V. P. HAMILTON, *The Book of Genesis*, p. 113.

DOBÂNDIREA IDENTITĂȚII CREȘTINE PRIN COMUNIUNEA DIALOGULUI. FEMEIA SAMARINEANCĂ (IN 4, 7-26)*

BIANCA SABOU

Abstract: Acquiring Christian identity through the communion of dialogue. The Samaritan woman.

The encounter between Jesus and the Samaritan woman is considered by far, the most carefully narrated account of this type in the Bible. The message of the encounter between the Samaritan woman and Jesus suggests the dynamic interpenetration of the fundamental categories describing the Christian identity. The Savior's speech is structured in a reverse relationship with that of Samaritan woman: the assertions are ordered from the top of the pyramid to the bottom. The values by which He wishes to carry the dialogue and, implicitly, lead the Samaritan woman to a new understanding are "the gift of God" and "living water."

The Dialogue with the Samaritan woman highlights the meaning and significance of the dialogue in communion.

Keywords: *Jesus, Samaritan woman, communion, dialogue, Christian identity.*

Întâlnirea dintre Iisus și femeia samarineancă este considerată „de departe, relatarea cea mai atent construită de acest tip din Biblie. Prezentarea pe care Ioan o face în dreptul lui Iisus subliniază multele dificultăți care se pot ridica în înțelegerea persoanei Sale și a adevăratei Lui semnificații. Femeia samarineancă este doar una dintre numeroșii interlocutori care la început Îl înțeleg greșit pe Iisus. Cadrul acestui dialog este asigurat de tipologia fântânii ca locație perenă a epifaniei, a conflictului între clanuri și a întâlnirii dintre un bărbat și o femeie.”¹ O semnificație mai profundă a acestui dia-

* Material publicat cu acordul îndrumătorului de doctorat, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

¹ L. RYKEN, J. WILHOIT, T. LONGMAN, *Dicționar de imagini și simboluri biblice*, Oradea 2011, p. 329.

log ni se dezvăluie printr-o interpretare alegorică ce ne tâlmăcește faptul că: „femeia smarineancă [...] înfățișează atât firea oamenilor îndeobște, cât și sufletul fiecărui om în parte” căci „sufletul stătea cu Cuvântul lângă fântâna lui Iacob.”²

Pe parcursul convorbirii, Iisus nu anulează modelul femeii. Și El vorbește de o apă, dar de o apă vie, și El vorbește de o închinare, dar o închinare în duh și adevăr. Astfel modelul femeii este integrat ca un element necesar, dar acestui model i se adaugă noi calități. Structurile specifice firii umane se suprapun cu structurile transcendente.

a. Conflictul dintre iudei și samarineni erau alimentate de mai multe cauze: odată cu cucerirea Samariei de către asirieni, în această regiune au fost aduși coloniști din Babilonia și Media. Locuitorii Samariei refuzau pelegrinajele la Ierusalim și în secolul 2 î.H. sprijiniseră monarhii sirieni în războiul împotriva iudeilor. În 128 î.H. iudeii incendiaseră templul samarineților de pe muntele Gerizim.³ În acest context al ostilităților este firească uimirea cu care femeia i Se adresează lui Hristos. Iisus lansase o oportunitate de manifestare a *slujirii aproapelui*, dar, din moment ce această slujire stă sub semnul vrajbei care există între iudei și samarineni, reacția femeii este marcată de ură și dezbinare. Prin răspunsul Său, Iisus adaugă acestei concepții o informație superioară: cea legată de „darul lui Dumnezeu” ca expresie a iubirii lui Dumnezeu și „apa vie”, adică puterea Duhului Sfânt, mărturisind ca valori supreme *iubirea față de Dumnezeu și iubirea față de aproapele* prin harul *Duhului Sfânt*. El îi cere femeii să înfăptuiască slujirea aproapelui nu în numele legilor social-politice, ci în numele iubirii aproapelei și a iubirii lui Dumnezeu. Astfel identitatea creștină dobândește valențe noi, ce se constituie în raportul dintre cei doi poli: *literă-duh*. Căci femeia aplică Legea în mod literal, în timp ce Iisus cere o interpretare în duh.

b. Ca să poată scoate apă din fântână, oricine are nevoie de găleată, ori femeia nu poate înțelege cum se așteaptă Iisus să facă aceasta, din moment ce fântâna e adâncă. Judecata femeii se situează la nivelul *rațiunilor celor văzute*, care sunt *vremelnice* și efemere. Iisus dorește ca acest tip de judecată să fie extins cu preocupările legate de lucrurile *veșnice*. Făptura omească trebuie să trăiască cu convingerea că *rațiunile firii* sunt superioare și dătătoare de viață și că importantă nu este „găleata” și „adâncimea fântânii”, adică limitele lumii sensibile. Omul este chemat să își îndrepte gândurile ca o „apă curgătoare” spre rațiunea creatoare a tuturor, pentru că aceasta îi dezvăluie înțelepciunea spre *viața veșnică*.

² Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, în Col.: Părinți și scriitori bisericești (PSB)3, București 1994, p. 155-156.

³ cf. R. BROWN, *The Gospel according to John*, The Anchor Bible, New York 1966, p. 170.

c. Cea de-a treia afirmație a femeii sugerează prin cuvintele „să nu mai însetez” deprinderile unei vieți care stă sub *semnul simțurilor*, iar cel care permite ca simțurile să depășească măsura firească e robit de *patimi*. Pentru a scăpa de sete, pentru a se curăța de patimi, Iisus o îndeamnă să apeleze la *rațiune*, căci o viață trăită doar prin intermediul simțurilor, nu poate fi nicicând satisfăcută, fără a apela la puterea de contemplație care există în ființa umană.⁴ Doar prin însușirea deprinderii întru *virtute*, făptura umană se poate păzi să nu se apropie vreo vătămare de la lucrurile sensibile și firea umană poate să ajungă la odihnă și nu mai este nevoită să tot vină la fântână. Dar această deprindere trebuie subordonată deprinderii întru *cunoștințe*. Firea umană preocupată de aspectele *vieții practice* trebuie să se împletească cu atributele minții *contemplative*.

d. Iisus pomenește în următorul pasaj al convorbirii despre cei cinci bărbați ce i-a avut și despre cel pe care îl are acum, dar nu-i este bărbat. Raymond Brown trece în revistă variantele interpretative ale simbolisticii acestui fragment⁵:

i.) Deoarece la evrei erau admise trei căsnicii, femeia samarineancă se înscrie în rândul celor imorali. Aceasta ar explica și ora neobișnuită la care dorește să ia apă de la fântână, dar și motivul pentru care Iisus o alege tocmai pe ea .

ii.) Coloniștii aduși de asirieni pentru a coloniza Samaria proveneau din cinci orașe diferite, iar cei cinci bărbați ar simboliza culturile lor păgâne aduse în cetatea Samariei, simbolizată de femeia de la fântână. Deoarece cuvântul ebraic bărbat avea sens de soț, dar denumea și o divinitate păgână, cei cinci bărbați ar reprezenta aceste divinități.

iii.) În viziunea alegorică a lui Origen, cei cinci bărbați sunt cele cinci legi ale lui Moise pe care samarinenii le considerau canonice.

În interpretarea Sfântului Maxim Mărturisitorul, acești bărbați reprezintă „toate *legile date firii*; dintre acestea cinci trecuseră, iar a șasea, deși ființa, nu era bărbat al firii sau al sufletului, deoarece nu făcea să se nască din el dreptatea care mântuiește pentru vecie. Prima lege pe care a avut-o firea de bărbat a fost cea din rai, a doua a fost cea care i s-a dat după izgonirea din rai, a treia cea din vremea potopului lui Noe, a patra cea a tăie-

⁴ Sfântul Maxim Mărturisitorul explică aceasta în felul următor: “bărbatul este mintea care cultivă contemplația naturală în duh,... femeia acestei minți este simțirea (lucrarea de percepție), care este tovarașă ei de viață și prin care pătrunde în natura lucrurilor sensibile și adună rațiunile mai divine din ea”...”bărbatul este mintea activa care are drept cap rațiunea credinței...femeie a acestei minți spunem că este însăși deprinderea făptuirii”...”bărbatul este mintea ajunsă înlăuntrul cunoașterii tainice a lui Dumnezeu....femeia acestei minți este cugetarea curățită de toată imaginația sensibilă” SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 3, p. 95-103.

⁵ R. BROWN, *The Gospel according to John*, The Anchor Bible, New York, 1966, p. 171.

rii împrejur din timpul lui Avraam, a cincea cea a aducerii lui Isaac. Toate acestea primindu-le firea, le-a lepadat, adică a murit, din pricina nerodirii faptelor virtuții. Iar a șasea lege, cea dată prin Moisi, era ca și când n-o avea, fie pentru că firea nu săvârșea dreptatea poruncită de ea, fie pentru că urma să treacă la Legea Evangheliei, ca la un alt bărbat, întrucât Legea nu s-a dat firii oamenilor pentru veci, ci spre călăuzirea ei la ceva mai înalt și mai tainic.”⁶

e. Din clipa în care femeia este convinsă de noul model, dorește să știe cum trebuie să se închine (pe Gerizim, muntele sacru al samarinenilor sau la Ierusalim), deci nu se mai pune problema, *dacă* să se închine, ci *cum* să se închine. Și în acest fragment al dialogului apar două noțiuni în oglindă: lumea și Tatăl. Femeia este dispusă să realizeze o lucrare ostenitoare a virtuților prin fapte, iar Iisus completează această convingere cu cerința ca starea minții să fie mai presus de lume, punând astfel capăt disjunției ce exista până în acest moment al dialogului. Rudolf Schnackenburg ne oferă o analiză amanunțită a cuvintelor utilizate de Iisus în versetul 23 refritoare la închinarea în „duh și adevăr”. Schnackenburg consideră aceste cuvinte drept o cotitură în întregul mesaj, ce îi conferă un sens religios, eshatologic. Din perspectiva identității creștine, aceste aspecte prezintă repere identitare fundamentale: 1. închinarea în „duh și adevăr” presupune ca făptura omenească să fie pătrunsă de Duhul Sfânt, fapt care se realizează prin botez. 2. Împărțășirea cu Duhul Sfânt este posibilă odată cu întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, de aceea închinarea autentică se poate face doar prin Hristos. 3. Închinarea trebuie făcută Tatălui, Celui care are iubire nemărginită pentru făpturile omenești. 4. Anulând cultul închinării în templu din Ierusalim, Hristos instaurează universalitatea comunității creștine. 5. Nouă formă de închinare anulează jertfele de sânge, căci nouă jertfă este însuși Mântuitorul, ceea ce ridică închinarea la un nivel sacramental - spiritual superior.⁷

f. În ultima replică, nădejdea femeii reiese din forma de viitor a verbului ἀναγγελεῖ - *va vesti*. Iisus transformă acest viitor în prezent: εἰμι - *sunt*, coborând astfel modelul calitativ superior în immanent, pentru ca el să fie accesibil femeii. Cuvântul οἶδα - *știu* din replica femeii sugerează o *cunoaștere rațională*, în timp ce ἐγώ εἰμι *Eu sunt*, evocă *cunoașterea tainică* a întruparea Cuvântului lui Dumnezeu.⁸

⁶Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, p. 156-157.

⁷R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, Herders Theologischer Kommentar zum NT, Freiburg-Basel-Wien, 1967, p. 469-475.

⁸Un comentariu amănunțit al expresiei ἐγώ εἰμι se poate vedea la R. BROWN, *The Gospel according to John*, The Anchor Bible, New York, 1966, p. 533-538, E. SCHWEIZER, *Ego eimi*, Göttingen, 1939, H. ZIMMERMANN, *Das absolute Ego eimi als die neutestamentliche Offenbarungsformel* BZ 4, 1960, p. 54-69.

Mesajul întâlnirii dintre femeia samarineancă și Iisus sugerează între-pătrunderea dinamică a categoriilor fundamentale care descriu identitatea creștină:

iubirea față de aproapele	-	iubirea față de Dumnezeu
literă	-	duh
vremelnic	-	veșnic
rațiunile celor văzute	-	rațiunile firii
faptă	-	contemplație
deprinderea întru virtute	-	deprinderea întru cunoștințe
discernământ rațional	-	legile date firii
lumea	-	Tatăl
Legea veche	-	Legea nouă
cunoaștere rațională	-	cunoaștere tainică

Alternanța dintre aceste perechi generează dinamismul cunoașterii lui Dumnezeu. „Taina Noului Testament este anunțată ca schimbare a vieții, ca slujire îngerească, ca înstrăinare de bunăvoie a sufletului de trup și ca început al prefacerii dumnezeiești în duh.”⁹

Modelul planurilor logice ne deschide o nouă perspectivă asupra modului în care se realizează comunicarea în dialogurile Mântuitorului. Limbajul ales nu este unul întâmplător sau paradoxal, întrebările și răspunsurile sunt structurate după un plan anume și urmăresc să îndeplinească o funcție clară. Iată, de pildă cum se “întâlnesc” la fântâna din apropierea Siharului strategia discursivă a samarinencei cu mesajul Mântuitorului:

Afirmațiile samarinencei sunt ordonate de la baza piramidei spre vârf. Prima ei replică din acest dialog face referire la o lege exterioară din mediul în care ea trăia potrivit căreia “iudeii nu au amestec cu samarinenii”, oglinzind vrajba și dezbinarea lumii în care ea trăia. A doua replică se situează pe un plan mai apropiat, al propriului comportament în care e important să ai o găleată ca să scoți apă din fântâna dată lor de părintele Iacob. Cea de-a treia replică afirmă dorința femeii de a avea parte de apă vie, pentru a nu mai înseta și pentru a nu mai fi nevoită să vină la fântână. Urmează apoi recunoașterea faptului că nu are bărbat. Planul al cincelea exprimă convingerea femeii că: „Doamne, văd ca tu ești prooroc!”, cerând lămuriri legate de închinare. Ultima afirmație a samarinencei pomenește de Mesia, care va veni și va vesti toate.

⁹ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, p. 118.

S. Tofană identifică în replicile femeii un „itinerariu cu mai multe trepte, începând de undeva, foarte de jos în înțelegerea Persoanei lui Iisus:

1. un simplu iudeu
2. mai mare decât Iacob
3. Prooroc
4. Mesia, Dumnezeu și Mântuitor.”¹⁰

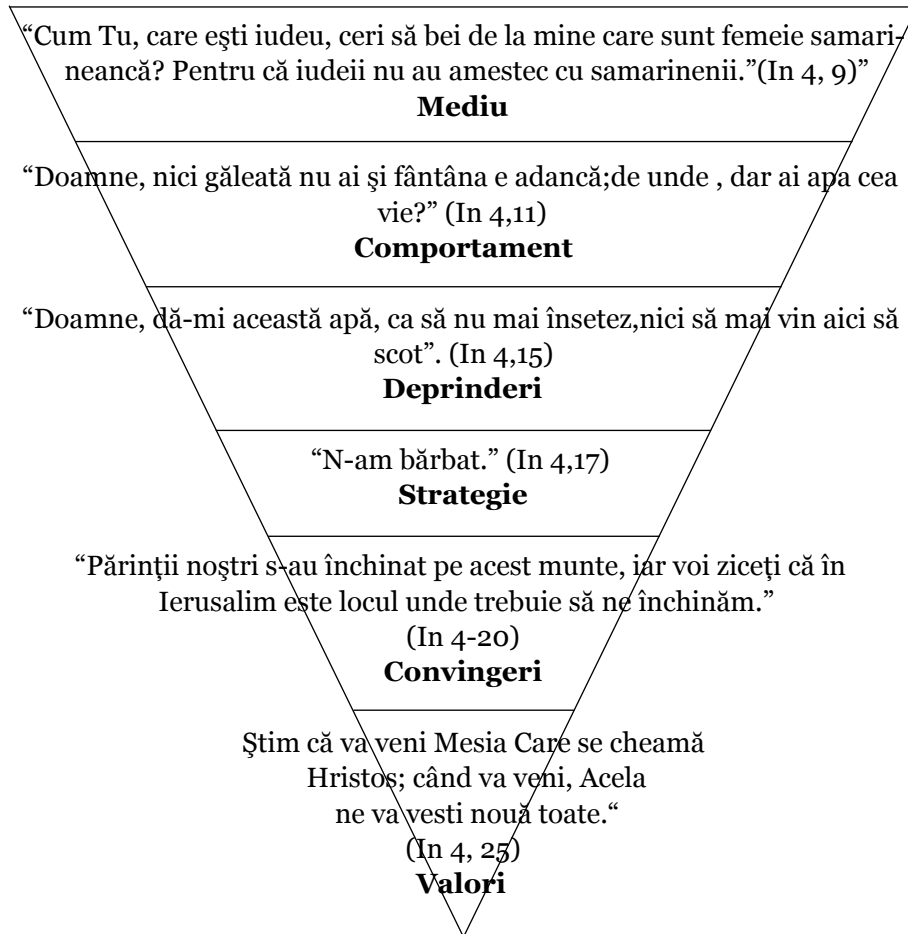

Fig. 1 Mesajul femeii samarince structurat conform planurilor logice de comunicare

Discursul Mântuitorului este structurat în raport invers față de cel al femeii samarince: afirmațiile sunt ordonate pe planul piramidei din

¹⁰S. TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, p. 225.

vârf spre bază. Valorile în virtutea cărora dorește să poarte dialogul și, implicit să o conducă pe femeia samarineancă spre o nouă înțelegere, sunt “darul lui Dumnezeu” și “apa vie”. A doua intervenție a lui Iisus exprimă convingerea Sa, că cine va bea apa de care vorbește samarineanca va înseta, în timp ce apa vie este izvor de apă curgătoare spre viață veșnică. Strategiile și abilitățile invocate de Iisus în acest dialog sunt intermedicate prin motivul celor cinci bărbați, iar comportamentul descrie închinarea în duh și adevăr.

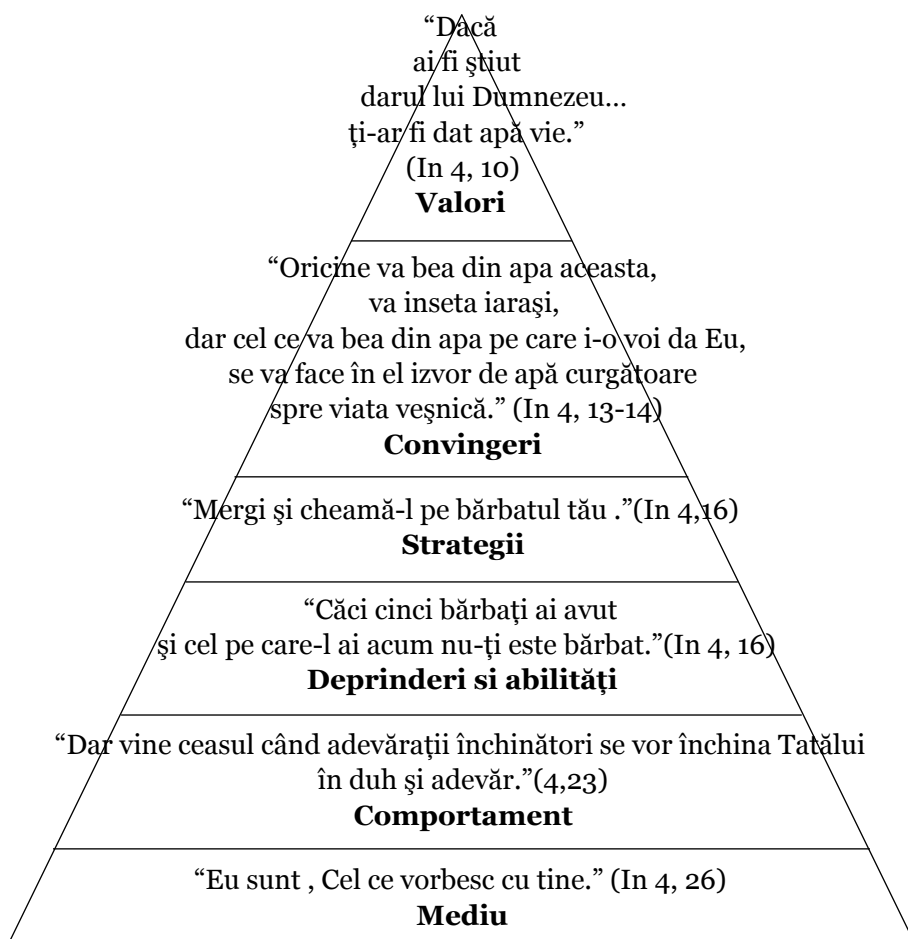

Fig. 2. Mesajul Mântuitorului structurat conform planurilor logice de comunicare

Dacă analizăm planurile logice din perspectiva afirmației lui Umberto Eco, potrivit căreia „Interpretarea este un fenomen care se realizează între

două strategii discursive și nu între doi indivizi.”¹¹ atunci comunicarea narativă se poate reprezenta în felul următor¹²:

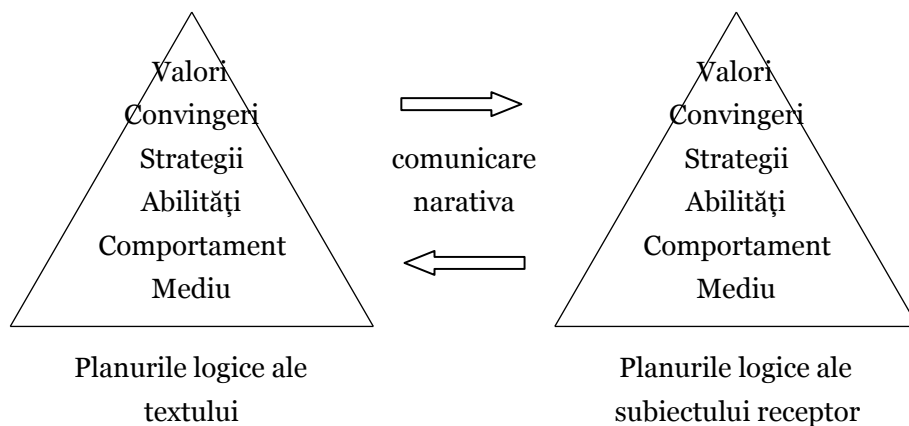

Fig.3. Planuri de comunicare între două strategii discursive

Această reprezentare evidențiază numeroasele variabile care joacă un rol însemnat în procesul configurării identității religioase, precum și corelația care apare între acestea cu prilejul unei situații de comunicare. Modul în care întâlnirea cu textul biblic este una transformatoare depinde atât de modul în care este structurat textul pe planurile logice, dar și de modul în care este structurată personalitatea ființei umane care intră în contact cu textul respectiv. Planurile logice funcționează ca niște filtre care codează informația la nivelul textului, dar ajută și receptorul să selecteze informația din text.

Acest proces se derulează asemănător și în dialogul dintre două persoane. Felul în care se configurează mesajul de către un vorbitor depinde de starea sa interioară, de convingerile sale, de abilitățile și strategiile de care dispune. Atunci când planurile logice sunt alinuate, vorbitorul este congruent și mesajul este integru. Dar apar situații în care la nivelul unui plan pot exista conflicte ce interferează cu mesajul, distorsionându-l. De pildă, convingerea pe care se bazează mesajul poate fi una pozitivă, dar pentru că vorbitorul nu dispune de abilități de comunicare eficiente, mesajul transmis se distorsionează. Apoi, modul în care mesajul este preluat și interpretat depinde de planurile logice ale ascultătorului. Și aici planurile pot fi congruente, iar în acest caz mesajul este preluat în totalitate. Când elementele

¹¹ U. ECO, *Tratat de semiotică generală*, București 1982, p. 56.

¹² O reprezentare asemănătoare se poate vedea și la G. KUTSCHERA, *Tanz zwischen Bewußtsein und Unbewußtsein*, Junfermann, Paderborn 2007, p. 80-103.

de noutate restructurează unul dintre planuri, toate celelalte se reconfigurază și astfel avem de-a face cu apariția unei noi identități.

În alternanța dintre replici, planurile se înfățișează în raport invers proporțional după cum se poate vedea și pe reprezentarea de mai jos :

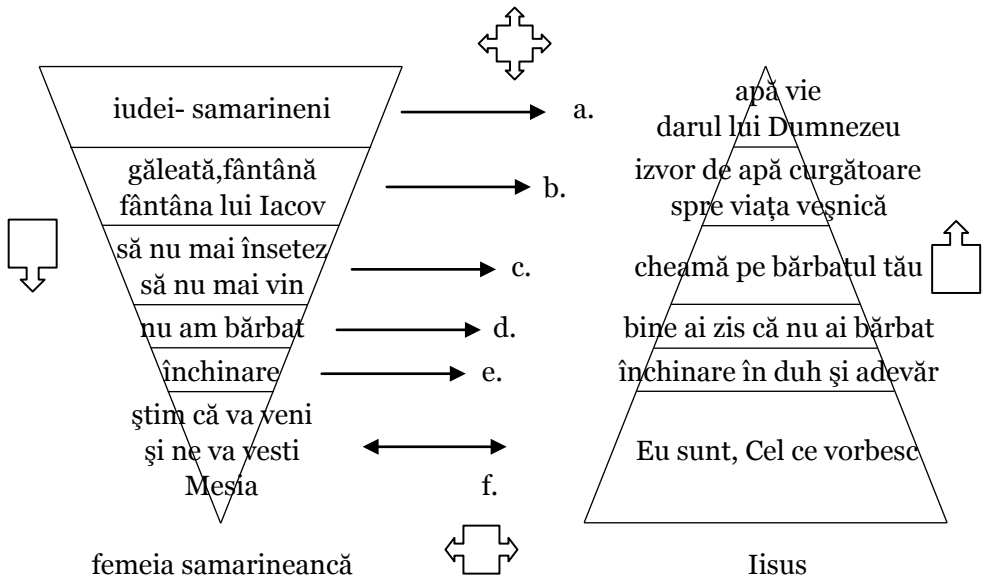

Fig.4 Raportul planurilor de comunicare în dialogul cu femeia samarineancă

Această inversare este o dovadă a intenției Mântuitorului de a realiza o lucrare de profundă transformare în și prin ființa umană cu care intră în dialog, deoarece o restructurare la un nivel superior al piramidei, declanșează modificări și în nivelele subordonate.¹³ Mântuitorul transformă nu doar planurile superioare, ci prin dialogul pe care îl poartă urmărește să realizeze resemnificări la fiecare nivel, începând de sus în jos. Aceasta idee a intervenției de sus în jos au afirmat-o și Sfinții Părinți. Sfântul Maxim Marturisorul, tălmăcind semnificația celor șase vase de apă de la nunta din Cana Galileii, ne explică direcția în care se petrece transformarea identitară: „starostele mesei declară în chip înțelep că vinul cel mai bun, pe care L-a adus Cuvântul mai pe urmă prin venirea Sa, adică rațiunea cea mai înaltă despre Dumnezeu, trebuie să îl bea firea omească la început, ca pe cel dintâi și cu el să se îmbete, și numai pe urmă

¹³ Potrivit teoriei structurării informației pe planuri logice, o schimbare profundă și de durată se poate realiza doar dacă în comunicare sunt vizate toate planurile piramidei. Cu cât informația nouă se află la un nivel mai înalt din piramidă, cu atât ea declanșează modificări în planurile subordonate. Vezi în acest sens R. DILTS, R. BANDLER, J. GRINDER, *Strukturen subjektiver Erfahrung*, Junfermann, Paderborn, 1994.

să cunoască alte vinuri, adică rațiunile lucrurilor, ca pe niște vinuri inferioare față de cel dintâi.”¹⁴

Dialogul femeii samarince cu Iisus este unul cu efecte semnificative în planul identității creștine. La baza transformării se află „setea” făpturii omenești pentru desăvârșire și mântuire, căci femeia vine din Samaria „să scoată apă din fântână”. Dar transformarea poate avea loc, doar dacă Iisus inițiază dialogul¹⁵. Aceasta o dovedește chiar prima replică a dialogului: „Dă-Mi să beau.” Această chemare este adresată samarincei, dar răsună pentru fiecare făptură omenească, cerând să devenim noi înșine izvoare de apă vie pentru aproapele nostru¹⁶, fântâni duhovnicești „din care, atunci când te uiți în penumbra lor , te privește, luminos și albastru un ochi de cer.”¹⁷ În virtutea acestui scop va purta dialogul cu femeia samarineancă.

1. Prima replică a femeii stă într-un contrast accentuat cu modul în care i s-a adresat Iisus. În timp ce cuvintele Mântuitorului reflectă o realitate clară, simplă, liniștită și nedezbinată, cuvintele femeii se nasc dintr-o percepție superficială a realității ce se consumă în dezbinarea dintre iudei și samarineni. Contrastul acesta se naște din planul de referință la care se raportează fiecare interlocutor: în timp ce femeia se raportează la o realitate externă, la Legea exterioară din vremurile acelea, situându-se pe planul mediului, Iisus inițiază dialogul de pe planul superior al valorilor pentru a-Și atinge scopul propus. Contrastul născut din această distanță a planurilor referențiale o uluiește pe femeia samarineancă și face ca reprezentarea interioară a femeii să se zdruncine. Prin felul în care Iisus înlănțuie replicile, o detremină pe femeia samarineancă să coboare de la nivelul superficial al percepției realității până în adâncurile ființei sale, trecând-o prin mai multe stări interioare de la dispreț și mândrie, la uimire și dorința

¹⁴ Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, p. 155-156.

¹⁵ În acest sens Sf. Maxim Mărturisitorul afirmă: „Sufletul nu se poate întinde niciodată după cunoștința lui Dumnezeu, dacă nu se va atinge Dumnezeu de el, făcând pogorământ și nu îl va ridica spre Sine . Căci nu poate să străbată mintea omenească atâta cale, încât să ajungă la perceperea vreunei iluminări Dumnezeiești, dacă nu o atrage însuși Dumnezeu (cât e cu puțință minții omenești să fie atrasă) și nu o luminează cu razele dumnezeiești.” (Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, p. 158).

¹⁶ În acest sens, profesorul Vasile Mihoc afirmă: „Domnul Hristos nu numai că îi vorbește femeii despre un alt fel de apă - anume despre apa Duhului Sfânt – ci și despre faptul că cei care beau din apa Duhului Sfânt devin ei înșiși fântâni izvorătoare ale apei Duhului....A fi în comuniune cu Hristos înseamnă, în primul rând, a te adăpa tu însuși din apa pe care o dă el, adică din apa cea vie a Duhului Sfânt , dar această comuniune înseamnă chiar mai mult decât atât: cel ce bea din apa Duhului Sfânt, devine el însuși izor al “apei” Duhului și , prin el se adăpa alții din această “apă” minunată și dătătoare de viață veșnică.” (V. MIHOC, *Meditații la Evangheliile Duminicilor Triodului și Pentecostarului*, Sibiu, 2008 , p. 45).

¹⁷ A. CORNEA, *Penumbra*, Iași, 1998, p. 139-142.

de schimbare. În momentul în care toate planurile logice au fost puse sub semnul îndoielii, în momentul în care valorile, convingerile, strategiile și deprinderile femeii s-au dovedit a fi insuficiente și există dispoziția pentru schimbare, cele două lumi se pot întâlni.

2. Pe parcursul dialogului, contrastul dintre afirmațiile celor doi interlocutori scade în intensitate, ajungând la un moment de armonizare în care cele două discursuri ajung la un numitor comun. Acest moment de legătură, de comunicare pe același plan este versetul 25-26, când femeia zice: „Știu că va veni Mesia care se cheamă Hristos; când va veni, Acela ne va vesti nouă toate.”, iar Iisus îi răspunde: “Eu sunt, cel ce vorbesc cu tine.” Același *ἐγώ εἰμι* ca și în îndrumările date ucenicilor pe muntele din Galileea (Mt 28,20) are menirea să creeze o stare de nădejde, în care femeia se poate abandona și poate porni pe o nouă cale. Pentru a avea acces la noul model, trebuie îndeplinită o condiție fundamentală: întâlnirea cu Iisus Cel ce vorbește, respectiv cu Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat. În această reprezentare Iisus cel întrupat constituie temelia împărtășirii cu tainele lui Dumnezeu și cu harul Duhului Sfânt. Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu coboară din transcendent în imanent pentru a deveni cheia și puntea care intermediază trecerea de la modelul vechi la modelul nou. În această comuniune putem să ne împărtășim cu darul revelației eshatologice. Părintele Stăniloae afirmă în acest sens: „Cuvântul ne arată comuniunea eternă cu Tatăl, dar și puțința Tatălui de a se folosi liber de El pentru crearea, susținerea și apropierea fapturilor conștiente de El. Căci în Cuvânt are loc nu numai întâlnirea între oameni și între ei și Cuvântul Dumnezeiesc. Prin numele de Cuvânt ni s-a arătat de Sfântul Evanghelist Ioan nu numai interpersonalitatea divină, ci și voința și puțința lui Dumnezeu de a se întâlni cu oamenii și de a-i ajuta pe ei să se întâlnească între ei și cu El însuși. Căci a pus și în ei puțința și trebuința cuvântului, sau a întâlnirii lor și cu cuvântul dumnezeiesc.”¹⁸

3. Prima condiție care se cere făpturii umane este să coboare de la nivelul superficial în adâncuri și să realizeze activ curățirea de patimi prin porunci. A doua cerință este întâlnirea cu Iisus cel întrupat. Dacă aceste două condiții sunt îndeplinite, poate urma urcușul spre apa vie și darul lui Dumnezeu prin îmbogățirea tuturor planurilor cu toate cele vestite de El. Această idee o exprimă și părintelui Dumitru Stăniloae: „Setea după vârful absolut al existenței, sădită în natura umană de Dumnezeu însuși, e satisfăcută de aceea din iubire de Unul din ipostazurile dumnezeiești, de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu. Astfel, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu s-a făcut om ca să împlinească setea umanității pentru adevărata înțelegere a

¹⁸ D. STĂNILOAE, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, București, 2005, p. 48.

sensului ei filial cu Tatăl, ca origine suprema a ei. Fără întruparea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, omul ar fi rămas lipsit de adevărata raționalitate și afecțiune, a cărei culme curată stă în filiație, care i se întărește prin Fiul făcut om.¹⁹

4. Dovada faptului că schimbarea s-a produs este chiar comportamentul pe care femeia îl are înaintea și după discuția cu Mântuitorul. „Femeia care a venit din Samaria să scoată apă” (In 4,7) a fost condusă spre o altă treaptă a identității sale religioase în urma conversației cu Iisus, și, ca urmare a acestei restructurări, „și-a lăsat găleata și s-a dus în cetate și a zis oamenilor.” (In 4,28) „A lăsat găleata” poate semnifica aici renunțarea la vechiul model identitar, iar cuvintele ei sunt o dovadă a integrării celui nou. Dacă unor interlocutori Hristos le cere să nu spună nimă-nui despre schimbarea care a avut loc în urma întâlnirii cu persoana Sa, pe femeia samarineancă o trimite să preaslăvească în cetate, pentru a zice tuturor despre acestea, iar aceasta este o dovadă că identitatea ei religioasă a atins un grad înalt de complexitate, prin acele energii dumnezeiești comunicabile și participative, care ne pătrund și ne înalță.

Mesajul transformator se conturează în acest dialog prin două modalități: una este cea prin care planurile piramidelor sunt în raport proporțional inversat, iar cea de-a doua constă în contrastul care există și se diminuează treptat între replicile celor doi interlocutori până în momentul în care femeia Îl recunoaște pe Mesia și Îl mărturisește. Pe măsură ce ea se micșorează, El crește treptat. Aceste procedee declanșează o tensiune care favorizează implicarea femeii samarince, dar și identificarea ascultătorului acestui dialog cu modelul samarincei, astfel încât restructurarea identitară este posibilă nu doar la femeia samarineancă, ci în procesul de configurare treptată a identității religioase a fiecărui creștin.

Dialogul cu femeia samarineancă pune în lumină *sensul și semnificația dialogului în comuniune*: „Comunicarea este o relație existențială, adică de la existență la existență. E necesar să creăm situații comunicative, adică un mediu, întâlniri care să poată face posibilă comunicarea autentică. În primul său aspect, comunicarea este dragoste, adică dăruire de sine și primire de celălalt, sau încă disponibilitate. Dar această dragoste nu suprimă diversitatea persoanelor, ci se întemeiază pe un respect activ, adică voința ca celălalt să fie el însuși în libertatea sa cea mai întregă și adevărul său cel mai propriu.”²⁰

La fel cum găleata coboară și urcă cu apa din fântână, la fel a coborât femeia samarineancă în adâncurile ființei sale, condusă fiind de cuvintele

¹⁹ D. STĂNILOAE, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 61.

²⁰ A. SCRIMA, *Antropologie apofatică*, București, 2005, p. 299.

Mântuitorului pentru a-L descoperi și a-L mărturisi altora. La fel cum Iisus le-a transmis oamenilor din acea vreme să coboare din tradiția părinților și să urce pentru a descoperi taina lui Hristos, la fel ne îndeamnă și azi și oricând să ne lăsăm ispitiți de tentația fântânarului pentru a ne curăți de patimi și pentru a urca spre apa vie, spre veșnicie și spre comuniunea cu Dumnezeu. Iar puntea care creează legătura dintre coboraș și urcuș este însuși Cuvântul Lui Dumnezeu cel întrupat care și-a asumat natura umană pentru mântuirea neamului omenesc.

II. TEOLOGIA ISTORICĂ

DOUĂ DOCUMENTE PRIVITOARE LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR ORTODOX ROMÂN DIN CLUJ (1924-1952)

ALEXANDRU MORARU

Abstract.

In the study entitled *Two documents related to the Romanian Orthodox Theological University Institute of Cluj (1924-1952)*, the author presents a short history of the Institute during the aforementioned period, and then, he made a general overview of the two aforementioned documents; they include recommendations of appointments of Professors (Orthodox and former united Greek-Catholic who converted to Orthodoxy in 1948); they finalized at the beginning of 1949; through these appointments it was pursued a quick church unification between the Greek-Catholic and the Orthodox of Transylvania also through the Orthodox Theological Schools of here.

Keywords: *Institute, Theology, Cluj, documents, Professors, Orthodox, Greek-Catholic (united), Transylvania*

1. Generalități cu privire la vechiul Institut Teologic Ortodox din Cluj (1924-1952)

Ctitorul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, a altor instituții bisericești și culturale și, implicit, a Institutului Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj, a fost arhimandritul Nicolae Ivan de la Sibiu¹; în perioada

¹ Nicolae Vasîu, Ioan Bunea, *Episcopul Nicolae Ivan, 1855-1936: ctitorul reînviatei Eparhii a Vadului, Feleacului și Clujului: studii și documente*, Ed. a II-a, îngrijită de Preot Iustin Tira și tipărită cu binecuvântarea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Andreicuț, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2015, 479 p. + imagini și documente.

1919-1921, a depus eforturi considerabile pentru reînvierea vechilor Eparhii de Vad și Feleac, cu scaunul la Cluj; prin Decretul Regal nr. 3235/1921, din 5/18 iulie 1921, visul Marelui Mitropolit Andrei Șaguna (1848-1873), dar și a românilor din centrul și nordul Transilvaniei și Maramureșului era împlinit; o nouă Eparhie Ortodoxă românească își începea viața în capitala culturală a Transilvaniei².

Încă din anul reînvierii Eparhiei Ortodoxe de la Cluj (în 1921), vladica Nicolae Ivan (1921-1936), „a nutrit ideea înălțării Catedralei eparhiale și a înființării unei școli teologice superioare la Cluj”³. După demersuri susținute către autoritățile de stat și cele superioare bisericești, în toamna anului 1924, au fost deschise cursurile Institutului Teologic Universitar din Cluj; cu sprijinul a două personalități universitare de la Cluj (și ei teologi): *Silviu Dragomir* și *Ioan Lupaș*, Episcopul *Nicolae Ivan*, în urma unei selecții serioase, au promovat cadre didactice de frunte, care au făcut cinste Învățământului Teologic Ortodox din România; cu toate că, de la un an la altul, s-a observat un evident progres teologic, științific, cultural, și, mai cu seamă, de ordin moral-duhovnicesc, din motive politico-ideologice, autoritățile comuniste, au desființat, după 28 de ani de activitate remarcabilă, Institutul Teologic Universitar din Cluj, în vara anului 1952⁴. Dar, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, a fost readus la lumină în anul 1990; de atunci înapoi, Învățământul Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj, din 1992 intrat în cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, cunoaște un progres teologic de neînchipuit în cultura teologică românească și cu reverberații internaționale⁵.

2. Documente – prezentare generală

Cu ceva vreme în urmă, am aflat în Arhiva Arhiepiscopiei Clujului două documente, ce ne ajută la întregirea datelor despre vechiul Institut Teologic Ortodox din Cluj, pe care le vom prezenta pe scurt mai jos, dar, și în forma lor originală și completă.

Cele două documente descoperite întâmplător, aduc unele completări la *Istoricul Învățământului Teologic Ortodox Universitar din Cluj*, într-o perioadă însemnată, îndată după Unificarea Bisericească din anul 1948⁶.

² Alexandru Moraru, *Scurt istoric al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, 1921-2006*, Ed. a II-a, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu Anania, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2006, 410 p. + ilustrații.

³ Ioan Vască, *Zece ani în slujba Bisericii și Neamului, 1924-1934*, Cluj, 1934, p. 7.

⁴ Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1996, 373 p.

⁵ Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2009, 206 p. + ilustrații.

⁶ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. a III-a, Iași, Editura Trinitas, 2008, pp. 434-436 + Bibliografia temei, pp. 446-447.

În vederea unificării depline între Biserica Ortodoxă din România și Biserica Unită (Greco-Catolică) de aici, în Instituțiile noastre bisericesti, îndeosebi, din Transilvania, s-a căutat să fie promovați și foști clerici uniți în trepte ierarhice însemnate: episcopi, vicari și consilieri eparhiali, proto-popi, preoți parohi ș.a., creându-se, astfel, un echilibru numeric între ortodocși și uniți, cel puțin în funcțiile administrative; așa s-a întâmplat și în Învățământul Teologic Universitar din România, în cazul de față, în cel din Cluj.

Primul Document (Nr. 77/1949), alcătuit din partea Decanatului de Teologie, de pe lângă Institutul Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj, a fost adresat Comitetului de Unificare a Bisericilor din Cluj, prin care se prezintă posibilitățile de încadrare a unor foști preoți uniți, cu studii superioare, cu doctorate în Teologie, sau în alte științe umanistice, în organigrama Institutului Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj, iar unele cadre didactice ortodoxe fiind mutate de la o catedră la alta⁷.

Cel de al doilea Document (Nr. 129/1949), emis de către Rectoratul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj și înaintat, se pare, atât autorităților de stat cât și înaltelor foruri bisericesti ortodoxe, a recomandat câțiva clerici uniți și un ortodox, cu pregătire temeinică, pentru a ocupa posturi didactice la Cluj; au fost recomandați, cu o scurtă bio-bibliografie: Pr. Dr. *Alexandru Filipașcu*, Pr. Dr. *Petru Suciu*, Diacon *Ioan Zăgrean* (ortodox) și Pr. *Vasile Bondrea*; de o importanță deosebită sunt și datele despre fiecare în parte, care pot să reîntregească bio-bibliografia celor menționați⁸.

De remarcat că toți cei patru se vor afla menționați între cadrele didactice până la desființarea Institutului, în anul 1952, cu excepția Pr. Dr. Petru Suciu, care din motive subiective, n-a continuat să mai rămână la Cluj; în cele de mai jos redăm documentele menționate:

3. Documentul I

„On.

Comitetul de Unificare a Bisericilor Cluj

Nr. 77/1949

Decanatul Facultății de Teologie de pe lângă Institutul Teologic Universitar din Cluj, - însărcinat de consiliul membrilor Corpului Didactic întrunit la 5 Ianuarie a. c., - are onoare de a Vă comunica următoarele:

⁷ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, *Document Nr. 77/1949, din 11 ianuarie 1949*, eliberat de către Decanatul Facultății de Teologie din cadrul Institutului Teologic Ortodox din Cluj, 2 pagini (document necatalogat).

⁸ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, *Document Nr. 129/1949, din 14 ianuarie 1949*, eliberat de către Rectoratul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj, 4 pagini (document necatalogat).

Din cele cinci catedre revenite fostei Biserici Unite, sunt vacante următoarele trei:

1. Catedra de Istoria Religiilor și Dogmatica Fundamentală prin renunțarea Păr. Dr. Coriolan Ciobanu, încadrat de On. Min. al Cultelor.
2. Catedra de Drept Canonic și Administrație Bisericească, prin trecerea Păr. Dr. Petru Suci, încadrat de On. Minister al Cultelor, la Catedra Biblică: Testamentul Vechiu.
3. Catedra de Teologie Practică, prin renunțarea verbală a Păr. Ioan Moldovan, încadrat de On. Min. al Cultelor.

Lectoratul de limbă ebraică, în urma neprimirii acceptării postului, de către Păr. Ioan Pele, încadrat de On. Minister al Cultelor, la adresa primită la 14 Dec. 1948 și care, afirmativ, ar fi fost arestat, în calitate de fost administrator al bunurilor imobile ale fostei Episcopii Unite din Oradea, din Stâna de Vale.

Lectoratul de limbă latină, prin renunțarea în scris a Păr. Ioan Seplecan, încadrat de On. Minister al Cultelor.

Dat fiind că, cursurile încep – fără amânare –, la data de 10 Ianuarie a. c., și că posturile de mai sus nu pot rămânea vacante, Vă rugăm, a propune de urgență numele candidaților pe care îi propuneți, iar în cursul săptămânii viitoare, să putem face formele de numire către On. Min. al Cultelor, prin intervenția personală a unui delegat special, dintre profesori, care va fi însărcinat de Rectoratul acestui Institut, și anume prin Păr. Dr. P. Suci...

Cu referire la completarea lectoratului de l. latină, am sugera ideea, ca Păr. Ioan Pop, să treacă de la asistență la lectorat, și în locul lui să fie propus Păr. I. Bunea, pentru a păstra proporția egalității de doi asistenți din vechii ortodocși și doi asistenți din cei reveniți; sau Păr. I. Pop să rămână asistent, iar Păr. I. Bunea, să fie propus pentru lectoratul de limbă latină.

Cu referire la catedra de Drept Canonic și Administrație Bisericească, Dl Dr. Vasile Petrașcu și-a exprimat dorința să ocupe această catedră, fiind specialist și calificat în materie, având și practică îndelungată, punând la dispoziția reveniților conferința de Tipic și Cânt, respective Muzică bisericească și ritual. Aceasta ar constitui o răsplată justificată pentru susnumitul, cu atât mai mult, că, catedra ar ocupa-o numai la sfârșitul căreia D-sa se pensionează pentru limită de vârstă, când, catedra și conferința vor sta la dispoziția reveniților.

În cazul când Dv. ați aproba acest aranjament, am sugera să propuneți drept candidat la conferința de Muzică bisericească și ritual, pe Păr. Costea, profesor titular definitiv și absolvent al Conservatorului, care a propus și la fosta Academie Teologică Unită din Cluj.

În continuare, ținem să menționăm că numărul studenților înscriși la acest Institut a ajuns la 132, înscrierile fiind încă prelungite până la data de

20 a.c. Binevoîți a încunoștiința despre acesta pe teologii reveniți, putându-se înscrie la acest Institut chiar și absolvenții Academiei Teologice [Unite], în vederea obținerii diplomei de licență în teologie – sunt numai trei, cu toate că au fost avizați personal”.

4. Documentul II

„R.P.R.

RECTORATUL INSTITUTULUI TEOLOGIC ORTODOX
DE GRAD UNIVESITAR DIN CLUJ

Nr. 129/1949

Rectoratul Institutului Teologic Ortodox din Cluj, la recomandarea Consiliului Profesorat întrunit în ședința lunară extraordinară în ziua de 14 Ianuarie 1949, ora 11, pe temeiul pregătirii științifice, a activității desfășurate în învățământul secundar, superior și în preoție, a lucrărilor tipărite și în manuscris, a bunului renume de care se bucură, a distincțiilor primite, a străduinții depuse pentru adâncirea actului revenirii la Biserica Strămoșească și a atitudinii politice, - face următoarele propuneri de *titularizare* la catedrele, conferințele, lectoratele și asistențele, la care au fost încadrați cu titlul de suplinitori prin Decizia Ministerială Nr. 45176/1948:

1. Prof. Pr. DR. ALEXANDRU FILIPAȘCU se propune titular la catedra de „Istoria Bisericii Române cu noțiuni despre artă și literatura Bisericii Române”. Numitul are Doctorat în S. Teologie de la Lemberg-Polonia și Doctoratul în Filosofie de la Roma.

- a funcționat în învățământul secundar ca profesor de Religie și Istorie de la 1 Sept. 1923 – 30 Nov. 1948;

- a funcționat în învățământul superior ca „asistent” și „șef de lucrări” la Centrul de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania al Universității din Cluj, de la 1 Iunie 1943 – 31 August 1948;

- în afară de numeroase recenzii și articole publicate în diferite ziare și reviste, a tipărit următoarele lucrări mai însemnate în domeniul istoric și teologic:

- a. Roma și frumusețile ei, Zalău, 1925, 80 p., în 8-0;
- b. Adevărul istoric al Genesei, Oradea, 1930, 136 p., în 8-0;
- c. Istoria Maramureșului, București, 1940, 274 p., în 8-0, cu două hărți;
- d. Contribuții documentare la administrarea Maramureșului, în anii 1886-1894, în „Transilvania”, Sibiu, 1942, Nr. V-VI, utilizând 83 de documente, depuse apoi la Academia Română;

- e. Cauzele înstrăinării unor familii nobile maramureșene, în „Transilvania”, 1942, Nr. X;
- f. Descrierea întâmplărilor Revoluției din 1848/49 în Protopresviteratul Hălmagiului, în „Transilvania”, 1943, Nr. XI-XII, după manuscrisul Protopopului Petru Moldovan din Hălmagiu;
- g. Luptătorul Protopop Ioan Fodoru și urmașii lui, în „Transilvania”, 1943, Nr. XI-XII, după documente familiare;
- h. De la Români din Maramureș, Sibiu, 1943, 80 p., în 16, în „Biblioteca Populară a Astei”, Nr. 135;
- i. Le Maramureș, Sibiu, 1944, 60 p., în 8-0, cu o hartă, Nr. X, „Bibliotheca Rerum Transilvaniae” a Centrului de Studii Transilvane;
- j. Luptătorul maramureșan Dr. Vasile Filipciuc, Sibiu, 1944, 16 p., în 8-0;
- k. Voevodatul Maramureșului, Sibiu, 1945, 32 p. în 8-0.
 - De la începutul funcționării în învățământ, prin străduința depusă la catedră, prin pregătirea științifică și-a creat un nume bun, fiind apreciat în cercurile oamenilor de știință a Universității din Cluj și a întregii Transilvanii. Studiul „Istoria Maramureșului” a fost premiat de Academia Română.
 - Prezintă garanția științifică și morală, că la Facultatea noastră va satisface cu prisosință misiunea încredințată, contribuind într-o largă măsură la ridicarea Institutului nostru și la încheierea unificării religioase.
 - E membru devotat și activ al P. N. P., în care activează din 1946, fiind secretar de grupă.
 - Este membru activ al sindicatului prof. universitari din Cluj și a absolvit cursurile I. C. D. din August 1948 la Cluj.

2. Prof. Pr. DR. PETRE SUCIU se propune titular la catedra „Studiul Vechiului Testament și exegesa cărților respective, arheologia biblică.

- a. Numitul are Doctoratul în S. Teologie de la Roma;
- b. A împlinit următoarele funcțiuni în biserică și în învățământ, din Iulie 1937 și până-n 1 Decembrie 1948: majoritatea timpului servit a funcționat ca protopop al Lugojului; în 1939 ca profesor la Academia Teologică Unită din Oradea, unde n-a putut rămînea, refuzându-i-se eliberarea literilor dimisionale de către Eparhia Lugojului; din Oct. 1945 până-n Aprilie 1947 a fost inspector delegat în Ministerul Cultelor; ca paroh și protopop al Lugojului a ținut misiuni pentru popor la orașe și sate; a suplinat mai mult timp catedrele de religie, latină, filosofie și limba franceză la școlile secundare din Lugoj;
- c. A câștigat casă parohială pentru parohia Criștior, iar pentru Lugoj a câștigat o casă cu grădină mare, 2 jugăre locuri de case și a reparat ambele

biserici; la Borșa Maramureșului, unde a funcționat ca paroh din Mai 1948, a înființat și condus 7 cantine unde mâncau 560 copii săraci;

d. Orator și conferențiar apreciat, are în manuscris teza de doctorat cu subiect dogmatic oriental și 300 de predici;

e. Pe teren politic, a ținut legături cu partidele democratice înainte de 23 August 1944; în Noiembrie 1946 a aderat la P. C. R., în care calitate a fost președintele unei secții de votare;

f. A luat parte activă la acțiunea de revenire a Bisericii Unite la Legea Strămoșească;

g. Prezintă garanția științifică și morală că la Facultatea noastră își va îndeplini cu demnitate misiunea încredințată, contribuind la ridicarea Institutului nostru și la sudarea unificării religioase.

3. Prof. Diacon DR. IOAN ZĂGREANU se propune titular la catedra de „Teologie Morală”.

Numitul este licențiat în Litere și Filosofie și Doctor în S. Teologie de la Cernăuți;

A împlinit următoarele funcțiuni: din 1935 până-n Decembrie 1948 ca profesor de filosofie în învățământul secundar, fiind titular definitiv; la 5 Martie 1947 a dat concursul cu toate formele legale de profesor titular la catedra de „Teologie Practică” de la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, pe care o suplinise în anul academic 1946/47, fiind titularizat de către Veneratul Consistor Eparhial al Clujului, dar confirmarea numirii, conf. Ord. Min. Cultelor Nr. 24391/1948, nu s-a făcut din cauza schimbării legii Cultelor;

Pe lângă numeroasele articole de caracter moral și filosofic, publicate în diferite reviste de specialitate, are următoarele lucrări tipărite:

Despre Sf. Tradiție, Cluj, 1936.

Mitropolitul Simion Ștefan, Cluj, 1937.

Lucrări gata spre tipărire:

Virtutea creștină și virtutea antică, cca 250 pagini.

Neomaltucianismul un rău social, cca 100 pagini.

Biserica și Tineretul, conferință ținută în 1937 la Tg. Mureș, 50 pagini.

Spovedania ca mijloc de convertire, cca 30 pagini.

Curs de Liturgică Generală, cca 150 pagini.

Încadrat în P. N. P. din 1 Oct. 1947.

Memburu al sindicatului și responsabil cultural al grupei sindicale. A absolvit cursurile I. C. D. August 1948 la Cluj.

Prezintă garanția morală și științifică, atât prin pregătirea temeinică în domeniul specialității sale, cât și prin numele bun de care se bucură în societate și în Biserică.

4. Prof. Pr. VASILE BONDREA se propune pentru titularizare ca asistent la „Secția Biblică” la care a fost încadrat ca suplinitor.

Numitul este Absolvent în Teologie și Licențiat în Pedagogie, Filosofie și Arheologie, având și absolvența Seminarului Pedagogic Universitar din Cluj.

A împlinit următoarele funcțiuni: de la 1 Sept. 1926 – 1 Dec. 1935 profesor de Pedagogie în învățământul secundar; de la 1 Dec. 1935 – 1 Febr. 1948 confesor militar în gradul de colonel plin; de la 1 Febr. 1948 – 30 Sept. 1948 profesor de partea literară în învăț. Secundar din Cluj.

A publicat în Revista școlară Oradea, articole despre Orientarea profesională, și numeroase alte articole cu caracter moral și social, în diverse ziare și reviste.

Lucrări în manuscris: „Legea Vechiului Testament și Legea Noului Testament”; „Palestina în vremea Mântuitorului; „Iisus Omul”.

Pentru activitatea misionară desfășurată în școală și armată, a fost distins din partea Bisericii cu titlurile onorifice de Protoereu și Consilier.

Este încadrat din 1947 în P. M. R., unde s-a achitat cu conștiinciozitate în spirit real democratic de toate însărcinările date.

Este membru activ al Sindicatului Corpului Didactic Secundar și responsabil cultural.

A terminat în August 1948 cursurile I. C. D. la Cluj.

Este un bărbat activ și gata oricând de a îndeplini îndatoririle date.

A dat o lăgă mână de ajutor la organizarea Institutului nostru.

Cluj, la 15 Ianuarie 1949.

RECTOR:

SECRETAR:

**COMPLETĂRI LA BIOGRAFIA
PR. PROF. DR. VIRGIL CIOBANU (1876-1965), CADRU DIDACTIC
LA VECHIUL INSTITUT TEOLOGIC ORTODOX ROMÂN DIN CLUJ**

COSMIN COSMUȚA

Abstract.

In the present material we tried to add some specifications to the bibliography of Rev. Dr. Virgil Ciobanu, professor at the old Orthodox Theological Institute of Cluj. We made the completions based on his daughter's manuscript. Ruxandra Ciobanu brought some interesting novelties about his father's life and activity. Virgil Ciobanu was in the same time a doctor, a priest and also a military priest, participant in the World War I, man of culture, a strong supporter of the Romanians in Vienna, where he founded a Romanian Orthodox Chapel in 1906; returned in his country, he dedicated to both: medical science and clerical life until his death, in 1965.

Keywords: *Virgil Ciobanu, doctor, ecclesiastic, military priest – major, Vienna, Cluj, Bucharest, pastoral medicine.*

Anul 1918 poate fi caracterizat ca fiind cel al unirii tuturor românilor într-un singur stat, România Mare (Basarabia cu România la 28 martie; Bucovina cu România la 27 noiembrie; Transilvania cu România la 1 Decembrie).

De atunci încoace vor avea loc o serie de mari înfăptuiri și în viața Bisericii Ortodoxe Române. Legat de Transilvania, amintim reînființarea vechilor Eparhii de Oradea Mare, în 1920, cu sediul la Oradea¹, de Vad și Feleac, în 1921, cu scaunul la Cluj² și întemeierea Episcopiei Armatei, cu sediul la Alba-Iulia, tot în 1921 (a dăinuit numai până în 1948, când a fost desființată de către regimul comunist din România).³

¹ Elisaveta Roșu, *Roman R. Ciorogariu (1852-1936), repere istorice*, Oradea, Editura Arca, 2007.

² Alexandru Moraru, *Scurt istoric al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, 1921-2006*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2006.

³ Petru Pinca, *Istoricul Episcopiei Armatei (cu sediul la Alba Iulia, 1921-1948)*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2013.

Între realizările de seamă din cadrul Eparhiei Clujului, din perioada interbelică, se evidențiază înființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj în 1924 (care a funcționat până în 1952, când a fost desființat de autoritățile aceluiași regim totalitar)⁴ și ridicarea Catedralei eparhiale din Cluj, construită în perioada 1923-1933⁵, ambele cu efortul vrednicului de pomenire, Episcopul Nicolae Ivan, primul ierarh al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului.⁶

În ceea ce privește Institutul Teologic, ca o noutate și necesitate pentru pastorația viitorilor clerici, s-a introdus disciplinele *Igienă și Medicină pastorală*.

Întrucât Școala de Medicină românească nu putea, în acele vremuri, să satisfacă nevoile credincioșilor din localitățile de țară, această stare de fapt trebuia să fie suplinită de cineva, și anume de „medicul spiritual” al comunității, preotul paroh; pentru aceasta, era absolut necesară o pregătire minimală a clericilor în domeniul medicinei, pentru „un prim ajutor”, motiv pentru care această disciplină a fost introdusă și în Programă analitică a vechiului Institut Teologic Ortodox din Cluj (1924-1952).⁷

De pildă Igiena, la fel cu Medicina pastorală (ca discipline de studiu), o aflăm în Programă analitică, cu câte o oră pe săptămână pentru fiecare an de studiu: I, II, III și IV, până în 1936; din anul universitar 1936-1937 încoace – până în 1952, apare cu mici modificări, dar ea se păstrează pe mai departe în programă analitică a Institutului⁸; medicii care au predat această disciplină au fost: *Dominic Stanca* (1892-1979), *Octavian Stanca* (1908-1977), *Virgil Ciobanu* (1876-1965), *Eugen Nicoară* (1893-1985) și *Liviu Telea* (a suplinit Medicina pastorală la Institutul Teologic Ortodox din Cluj în anii 1940-1945).

În ceea ce-l privește pe *Dr. Virgil Ciobanu*, avem câteva surse bibliografice care creionează personalitatea sa din punct de vedere medical, teologic și istoric: născut în 23 februarie 1876, în Roșia Montană, județul Alba,

⁴ Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1996.

⁵ Alexandru Moraru, *Catedrala Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, Editura Arhidiecezana, 1998.

⁶ Nicolae Vasiliu, Ioan Bunea, *Episcopul Nicolae Ivan, 1855-1936, ctitorul reînviatului Eparhiei a Vadului, Feleacului și Clujului. Studii și documente*. Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreașfințitului ANDREI, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, ed. a II-a, îngrijită de pr. Iustin Tira, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2015.

⁷ Vezi și: Ioan Vască, *Zece ani în slujba Bisericii și Neamului, 1924-1934*, Cluj, 1934.

⁸ Alexandru Moraru, „Igienă și medicina pastorală în Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1950)”, în *Anuar XVIII, 2014-2015*, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2016, pp.209-210.

⁹ Vezi Marin Braniște, „70 de ani de la înființarea Capelei Ortodoxe Române din Viena”, în *Almanahul Parohiei Ortodoxe Române din Viena, 1977*, Viena, 1977, pp. 57-71; XXX, *Academia Teologică Ortodoxă Română din Cluj, Anuar 1935-1937*, Cluj, 1937, pp. 151 și 155; *Anuar 1937-*

cu școala primară în localitatea natală, apoi la Liceele din Brad și Brașov, Academia Teologică din Sibiu, Facultatea de Teologie din Cernăuți, cu doctorat; hirotonit preot, confesor militar, din 1905, la Viena, pentru Regimentele românești de aici; în 1906 a înființat Capela Ortodoxă românească de la Viena, unde a slujit până în 1912; în 1911 s-a înscris la Facultatea de Medicină din Viena, însă mai târziu, din cauza Primului Război Mondial, a trebuit să o întrerupă; a fost chiar pe front în calitate de preot militar, ajungând la gradul de maior; după aceea și-a continuat studiile în Medicină, luându-și doctoratul; în 1919 s-a căsătorit și s-a mutat cu soția la Cluj; au avut o fiică, Ruxandra; la Cluj a predat cursuri de Medicină legală la Universitate; apoi, la Institutul (Academia) Teologic Ortodox din Cluj, în trei etape: 1932-1938, 1 octombrie 1939-30 august 1940 și 1951-1952, iar la urmă, la Școala de cântăreți bisericești din Cluj (1952-1953); după ce i-a murit soția (Mărioara, n. Dima - 1952), din 1953, îl aflăm călugăr la mănăstirea Hodoș-Bodrog; între 1958-1962 a predat Medicină pastorală la Institutul Teologic Universitar din București; reîntors la Cluj în 1962, a trecut la Domnul în 24 septembrie 1965; alte amănunte interesante despre preotul militar, medicul și profesorul Dr. Virgil Ciobanu, pe care le-am primit de la fiica acestuia, Ruxandra, le vom reda în cele ce urmează:

Dr. Virgil Ciobanu s-a născut la 23 februarie 1876, la Roșia Montană din munții Apuseni, dintr-o familie de intelectuali foarte numeroasă. Clasele primare le-a urmat la școala din Roșia Montană, iar primele clase de liceu la Brad; restul liceului l-a urmat la Brașov, la liceul „A. Șaguna”, unde a dat și bacalaureatul, după ce între timp a întrerupt studiile din lipsă de bani, bani pe care i-a câștigat lucrând ca „băieș” la minele de aur din satul natal. După terminarea liceului, s-a înscris la Teologie la Sibiu, apoi la Cernăuți, luându-și doctoratul și sfințindu-se preot călugăr. Ca preot militar, cu grad de căpitan, a fost confesorul celor două regimente românești din Viena, făcând totodată catehizarea elevilor români din Viena și în același timp îi învăța să scrie și să citească românește. Catehizarea o făcea în casa doctorului Cuparescu.

În 1906 înființează Capela română din Viena, fiind sprijinit în această acțiune de un grup de români aflați în acea vreme la Viena, cum au fost: generalul Lupu, doctorul Sterie Ciurcu, arhitectul Cezar Popovici, doctorul Marius Sturza, doctorul Lazăr Popovici, profeso-

1938, Cluj, 1938, pp. 90, 92 și 94; *Anuar 1938-1939*, Cluj, 1939, pp. 143, 144 și 146; *Anuar 1939-1940*, Cluj, 1940, pp. 325, 327 și 328; Alexandru Moraru, *Învățămintul Teologic...*, pp. 328-330; Mircea-Gelu Buta, „Medici profesori la Academia Teologică din Cluj”, în *Anuar XVIII, 2014-2015...*, pp. 248-249; același text este reprodus în: *Arhivele Bistriței*, Anul II, Fascicula 3(7). *Medicii și istoria*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2017, pp. 42-44.

rul Sextil Pușcariu atunci docent la Universitatea din Viena, și alții. Cu ocazia inaugurării Capelei s-a înființat un cor mixt, format din conservatoriști români stabiliți la Viena. Corul a fost instruit și dirijat la inaugurare de compozitorul George Dima. Una din coristele de bază, care a animat și susținut moral corul, a fost și doamna Florica Gramatovici. Corul a continuat să cânte la Capelă, studiind printre altele și liturghia lui G. Dima. În 1912, acest cor a participat la festivitățile naționalităților din Austria, organizate cu ocazia jubileului împăratului. Din cor au făcut parte, printre mulți alții, cântăreții Ionel Crișan și Ștefan Mărcuș, pianista Ana Voileanu.

Virgil Ciobanu a fost deosebit de activ în cadrul clubului român din Viena, unde a reușit să reunească și pe numeroșii meseriași răsfărați în Viena; a fost unul din elementele de bază în activitatea clubului român, care era în strânsă legătură cu Capela română. Un sprijinitor activ al înființării Capelei române a fost și primarul Vienei, Dr. Karl Lueger, care prin autoritatea pe care o avea în calitate de primar, a fost un prețios ajutor. Cu Karl Lueger a avut V. Ciobanu strânse legături, legături cu atât mai prețioase, primarul Vienei fiind un mare simpatizant al românilor. A reușit să creeze o atmosferă foarte favorabilă pentru cauza românilor. Rolul lui Virgil Ciobanu în relațiile cu toți românii din Viena, a fost și în relațiile cu politicienii români, care prin el luau legătură cu Bardolff – colonel apoi general și omul de încredere al arhiducelui Franz-Ferdinand. Aceste legături cu românii au fost foarte strânse, până la izbucnirea primului război mondial, și cu legația română din Viena.

Prin 1911, s-a înscris la medicină, la Universitatea din Viena, însă odată cu izbucnirea războiului, a întrerupt studiile. Tot timpul războiului a fost în deplasare și pe front și a ajuns la gradul de maior. Spre sfârșitul războiului, ajungând în garnizoana Praga, continuă studiile de medicină și își ia și doctoratul în medicină, încă în timpul războiului. În ultimul an de studii, a îndrăgit studiul medicinei legale, care l-a interesat în mod deosebit, având ocazia să studieze cu vestitul medic legist Dr. Hoffmann din Praga.

În 1919 se căsătorește cu Marioara Dima din Brașov, fiica profesorului de matematică Pantelimon Dima și nepoata compozitorului George Dima, stabilindu-se la Cluj. După unire (1919), când a luat ființă Universitatea din Cluj, a fost numit șef de lucrări la medicina legală, sub conducerea profesorului Nicolae Minovici. Profesorul Minovici fiind profesor și la București, l-a suplinat la cursuri, astfel că în primii ani, medicina legală a fost predată la Cluj, de dr. Virgil Ciobanu. În această perioadă a tipărit lucrarea „Terminologia medico-

legală” și studiul „Omorul ritual”, în care combate această legendă. Pe bază de experimente făcute de el, dovedește că acele înțepături în piele, găsite la unele cadavre care se bănuia că au fost omorâte pentru extragerea de sânge, nu sunt altceva decât modificări postcadaverice ale pielii. Aceste două cărți, au fost cele dintâi cărți medicale tipărite la Cluj. Experimentele lui în legătură cu pielea cadavrelor acuatică, ca și o altă lucrare despre suicidul prin curent electric, au apărut și în reviste de specialitate germane.

Părăsind cariera universitară și-a făcut o fermă model lângă Brașov la Stupini, pe care a vândut-o făcând o altă fermă la Cluj, unde a trăit o bună parte din viață și ca pensionar.

După moartea soției sale (1952), în 1953 a intrat în cinul călugăresc la mănăstirea Hodoș-Bodrog, unde a primit titlul de stavrofor.

Cât timp a stat la Cluj, până în 1940, a făcut cursuri de medicină pastorală la Institutul Teologic al Eparhiei ortodoxe (gratuit), cursuri pe care le-a continuat și la Patriarhia din București, cu titlul de conferențiar, între anii 1958-1962.

În vremea cât a fost la Viena, înainte de primul război mondial, a descoperit la arhivele de acolo acte foarte interesante datând din sec. XVIII, în legătură cu unirea bisericilor și acțiunea generalului Buccov în această direcție. Toate aceste acte le-a copiat pe cheltuiala lui, copiile existând în prezent la Institutul de istorie din Cluj. Despre materialul cuprins în aceste acte a publicat un studiu valoros în Anuarul Institutului de istorie din Cluj.

În 1962, s-a reîntors la Cluj, unde a trăit ultimii trei ani frământat de neputința de a mai activa din cauza ochilor, energie și vitalitate mai având cu toată vârsta înaintată. La 24 septembrie 1965 s-a stins din viață în vârstă de aproape 90 de ani.¹⁰

În încheiere, se poate arăta că, din relatările fiicei sale, Ruxandra Ciobanu, reies câteva evenimente și momente noi din viața Părintelui Dr. Virgil Ciobanu; că, pentru a-și termina liceul, a lucrat „ca «băieș» la minele de aur din satul natal”; că și-a luat doctoratul în Teologie la Cernăuți; că a fost hirotonit ca ieromonah; după plecarea sa la Viena s-a implicat în viața bisericească, culturală și națională a românilor de acolo, învățând copiii români să scrie și să citească românește și catehizându-i; în 1906 a înființat Capela Ortodoxă Română din Viena, unde a săvârșit Sfintele Slujbe bisericesti pentru românii ortodocși de acolo; în același timp a fost înființat un cor mixt care a susținut îndeosebi slujba Sfintei Liturghii și concerte cu prilejul unor manifestări imperiale; s-a înconjurat de personalități românești

¹⁰ Manuscris întocmit de Ruxandra Ciobanu, fiica părintelui Virgil, în 1995.

din Viena, „lucrând” în folosul națiunii române din Imperiul Austro-Ungar; că a avut relații de amicitie cu personalități politice și militare din Viena; că a fost opreot militar în timpul Primului Război Mondial, înaintând în grad, la căpitan și apoi la maior; că la Viena a descoperit documente importante despre Istoria românilor, pe care le-a copiat; în 1919 s-a căsătorit, în țară, cu Mărioara Dima din Brașov, nepoata compozitorului Gheorghe Dima, având împreună o fiică, Ruxandra Ciobanu; că a fost (după 1919) șef de lucrări (după ce obținuse doctoratul la Praga) la Medicina legală, în cadrul Universității românești din Cluj; că a publicat două lucrări importante, în domeniu, la Cluj; o vreme a avut „o fermă model” în localitatea Stupini-Brașov, iar după ce a vândut-o și-a înființat alta, la Cluj, de care s-a bucurat până la pensionare; după moartea soției sale (în 1952), a intrat din nou în cinul monahal, la Mănăstirea Hodoș-Bodrog din județul Arad; s-a mai precizat că în perioada interbelică a predat Igiena și Medicina pastorală la Institutul, respectiv Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, iar între 1958-1962 la Institutul Teologic Universitar din București; reîntors la Cluj (în 1962), s-a stins din viață la 24 septembrie 1965, fiind la o vârstă înaintată (90 de ani) și cu multe neputințe.

ȚENŢEA – STUDIU DEMOGRAFIC

NICOLAE-DRAGOŞ KEREKES

Abstract:

In the present study we will analyze some statistical data regarding the village Țențea, Chiochiș commune, Bistrita-Nasaud county, from the 18th-20th centuries. Far from being an exhaustive study of the problem, it is intended to be an overview of the demographic evolution - ethnic and confessional through the view of some of the state or church statistical data of that period. The study aims to contribute to completing a gap in the history of the locality and a prelude to an extensive and complex monographic study.

Keywords: *Țențea, villa Scenta, population statistics, demographic, 18th-20th centuries*

Redescoperirea adevărului istoric, adunarea laolaltă a datelor istorice care ne vorbesc de localități mai mici presupune de cele mai multe un efort major, precum reconstituirea unui spectacol la care au luat parte alte persoane decât cele care fac reconstituirea și care înaintează prin desigurile istoriei, prin bezna veacurilor și prin ceața documentelor ghidați de scurte însemnări ocazionale prilejuite, de cele mai multe ori, de neînțelegeri patrimoniale, de acordarea sau reconfirmarea de privilegii. Acolo unde neînțelegerile erau ușor și rapid soluționate în interiorul comunității și aceste puține mențiuni lipsesc. Datorită necunoașterii istoriei locului și lipsei informațiilor istoria este pentru unele localități ca și „o tragedie”¹.

În Transilvania, străvechiul pământ românesc, râvnit datorită bogățiilor naturale încă de pe vremea romanilor, populația română a răzbit în

¹ Exprimarea că „istoria este o tragedie” aparține lui August Treboniu Laurian: „Istoria în genere, e o tragedie, istoria Românilor în speție, e o tragedie κατ' ἐξοχήν; dară o tragedie în care persoanele n'au nici mângâierea de a fi privite de spectatori compătitori, ba nici de spectatori indiferinți”, cf. A. T. Laurian, *Documente istorice despre starea politică și ieratică a romanilor di Transilvania*, Vienna, 1850, p. 3.

ultimele două milenii precum stâncă în fața furtunilor care vin peste ea. Existența populației române aici este incontestabilă. Teritoriul actual al Transilvaniei a fost din vremuri străvechi locuit fapt întărit de descoperirile arheologice mai vechi sau recente atât în marile orașe cât și în cele mai mici și neînsemnate localități.

Astăzi când vorbim despre o localitate, despre vechimea ei pornim de la ceea ce numim *prima atestare documentară*. Prima atestare documentară a unei localități nu este „certificatul ei de naștere”, ci „certificatul ei de atestare în lume” cu o anumită denumire, care, de cele mai multe ori, nu mai corespunde cu cea de astăzi. De cele mai multe ori această „atestare documentară” nu are legătură cu localitatea în sine, ci cu împrejurări la care iau parte oameni care locuiau acolo sau îndeplineau anumite funcții administrative. Însăși limba în care apare prima denumire a localității în documente este grăitoare în ceea ce privește vechimea acesteia, astfel dacă mențiunea este în limba latină, spre exemplu, deducem că denumirea este moștenită dinainte de secolul al XIV-lea. Un asemenea sat este și satul Țentea.

Lipsa studiilor sau a lucrărilor monografice privitoare la satul Țentea, ne-a determinat ca la *centenarul* României Mari și în prag de împlinire a *opt sute de ani de la prima atestare documentară a localității* să trecem în revistă câteva aspecte, din puținele cunoscute, despre satul Țentea.

Așezarea și denumirea localității

Localitatea Țentea face astăzi parte din județul Bistrița-Năsăud și este actualmente arondată administrativ comunei Chiochiș alături de localitățile Chiochiș, Apatiu, Bozieș, Buza Cătun, Chețiu, Jimbor, Manic, Sânnicoară și Strugureni². Țentea este, din punct de vedere al atestării documentare, cea mai veche localitate din comuna Chiochiș și totodată singura atestată documentar în secolul al XIII-lea, la anul 1291³, celelalte localități ale comunei fiind atestate documentar în secolul al XIV-lea, cu excepția localității Buza Cătun atestată documentar abia în secolul al XX-lea⁴.

Țentea este situată la limita administrativ-teritorială cu județul Cluj în partea de Sud-Vest, Vest și Nord-Vest. În partea de Sud-Vest se învecinează

² Luca Mircea Chira, *Atlas statistico-descriptiv al localităților județului Bistrița-Năsăud*, Institutului Național de Statistică, București, 2018, p. 99.

³ Ion Ionașcu et al. (ed.), [Nr. 227 în Documentul nr. 67] <Registrul dela Oradea> 1208-1235, în „Documente privind Istoria României. Veacul XI, XII și XIII. C. Transilvania vol. I (1075-1250)”, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1951, p. 100; Joannis Karacsonyi, Samuelis Borovszky, 227, în „Regestrum Varadinense examinum ferri candentis Ordine Chronologio digestum, descripta effigie editionis a. 1550 illustratum sumptibusque capituli varadinensis lat. rit.”, Budapest, 1903, p. 238.

⁴ Luca Mircea Chira, *op. cit.*, p. 100.

cu localitatea *Diviciorii Mari*, în partea de Vest cu localitatea *Sânmartin*. La Nord se învecinează cu localitatea *Vița*, iar în partea de Nord-Est, pe o scurtă distanță, cu localitatea *Bozieș*. La Est cu localitatea *Apatiu*, iar în partea de Sud-Vest cu localitatea *Chiochiș*. În partea de Sud se învecinează cu localitatea *Sânnicoară*.

Satul este situat la o altitudine de 370 m înălțime cu un relief deluros, iar actuala vatră a satului este așezată pe valea care străbate satul pe drumul județean DJ172I, accesul făcându-se pe acesta prin *Vița* sau *Sânnicoara*. Pe la anul 1921 avea o suprafață totală de 1568 jugăre cadastrale⁵, aproximativ 902,38 ha, suprafață pe care o are și astăzi.

În decursul vremii denumirea localității a variat de la denumirea latină *villa Scenta* la denumirea română *Țentea* de astăzi.

Prima mențiune a satului, sub denumirea de *villa Scenta*, este datată în anul 1219 în Registrul de la Oradea⁶ privitor la 389 spețe care au fost decise în final prin proba fierului. În acest registru la speța 227 care înregistrează o pricină a locuitorilor din Kenesy cu cei din Pelenka, judecată de comitele curial din Canar anume Turdemetz sunt trimiși la Oradea pentru proba fierului cu *pristavul Ochy* din „*villa Scenta*”. Mențiunea este importantă în ceea ce privește *atestarea documentară a localității*, chiar dacă nu ne oferă alte amănunte privind satul.

În statistica de la 1733 numele localității era *Czentye* și făcea parte din Arhidiaconatul *Petea*⁷, iar în statistica de la 1750 făcea parte din *Archi-*

⁵ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite III*. Indicatorul alfabetic al comunelor cu fosta numire ungurească și cu cea actuală românească, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 12.

⁶ Textul în limba română este următorul:

„227

Sătenii din Kenesy, anume Kerew, Uruz, Micus și toți ceilalți din comitatul [n. *provincia*] Dobâca, s` au judecat înaintea lui Turdemetz comitele curial din Canar cu sătenii din Pelenka, anume Turuz, Jolgvén, Gyok și alții, pentru un pământ de două pluguri și pentru două sute de clăi de bucate [n. *capetiis frugum*], spunând că <aceștia> au lucrat acel pământ după ce-l cuprinseseră cu puterea. Dar sătenii din Pelenka au răspuns că pământul cetății este propriul lor pământ. Cercetându-i, suszisul judecător Turdemetz i-a trimis, cu pristavul Ochy din satul Țentea [n. *Scenta*], pentru proba fierului, la Oradea, unde omul sătenilor din Kenesi, cu numele Petru, s` a ars”, cf. Ion Ionașcu et al. (ed.), [Nr. 227 în Documentul nr. 67] <Registrul dela Oradea> 1208-1235, București, 1951, p. 100. Textul în limba latină este următorul:

„Nr. 227 (97).

Villani Kenesy, scilicet: Kerew, Uruz, Micus et omnes alii de provincia Doboka litigaverunt coram Turdemetz, curiali comite de Canar, cum villanis Peleka, scilicet: Turuzo, Jolegvén, Gyok et aliis pro terra ad duo aratra, et ducentis capetiis frugum, dicentes, quod illam terram violenter occupantes coluissent; villani vero de Pelenka responderunt: quod terra castrî et propria terra eorum esset. Quo praedictus iudex Turdemetz discutiens per pristaldum Ochy de villa Scenta [n. *Csente pagus comitatus Doboka*], misit ad examen ferri Varadinum, ubi homo villanorum Kenesi, nomine Petrus, combustus est”, cf. Joannis Karacsonyî, Samuelis Borovszky, 227, Budapest, 1903, p. 238.

⁷ *Statistica românilor din Transilvania în 1733*, în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, anul XXIX, IX-X (11 decembrie 1898), p. 177.

Diaconatus Ketyensis Cottus Doboka & Szolnok, Cottus Doboka, și se numea *Czente*⁸, aceeași numire o întâlnim și în 1767⁹.

În timpul recensământului din anul 1850 denumirea localității era *Czente*, făcea parte din Districtul militar Reteag, Circumscripția Reteag, Cercul Nușeni¹⁰.

La 1862 localitatea este numită *Czentea*¹¹.

În anul 1900 este menționată în *Șematismul* episcopiei greco-catolice de Cluj-Gherla pe anul 1900 denumirea satului *Czente (Tientea)*, iar arondarea acestuia era la „Districtus Buzaensis”, ca făcând parte din „Comitatu Szolnok-Doboka”¹².

Denumirea din limba română a localității pe la 1920 era *Țentea*, iar denumirea maghiară *Czente*¹³, făcea parte din județul Solnoc-Dobâca¹⁴, plasa Cheuchiș¹⁵, iar secretariatul cercual era la Sânt-Nicoară¹⁶ și aparținea de judecătoria Gherla față de care se afla la 26 km¹⁷ și se situa la 10 km de gara Beclean¹⁸.

⁸ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclearum, Ecctcorum, rerumque Ecctcarum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris (statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan)*, în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, anul XXX, IX (noiembrie 1901), p. 269; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan*, Tipariulu tipografie arhidieceșane, Sibiu, 1901, p. 33.

⁹ ***, *Districtus Terrae Fogaras [XXX. 11 noiembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...” . Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 233.

¹⁰ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1850 Transilvania*, ediția a II-a revăzută, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014, p. 518.

¹¹ I. Cav. de Puscariu, *Conscriptiunile familielor nobile române din a. 1862*, în „Date istorice privitoare la Familiele nobile române”, Publicate sub auspiciile Asociațiunii transilvane pentru literatur'a română și cultur'a poporului român, Tipariulu tipografie arhidieceșane, Sibiu, 1892, p. 77.

¹² *Schematismus Cleri diocesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC*, Typis typographiae dioecesanae, Szamosújvárini, 1900, p. 91.

¹³ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite III*, p. 12.

¹⁴ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite I*. Partea administrativă și judecătorească, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 40.

¹⁵ Chiochiș.

¹⁶ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite I*, p. 41.

¹⁷ *Ibidem*, p. 60.

¹⁸ *Anuarul „Socec” al României Mari II*. Provincia Ardealul 1924-1925, „Socec & co.” Soc. Anon., București, 1928, p. 718. Informația potrivit căreia se afla la 10 km de gara Beclean este greșită întrucât până la localitatea Beclean sunt de fapt 25 km.

Demografie: etnii și confesiuni

Satul Țentea a fost din cele mai vechi timpuri un sat românesc. Ulterior, odată cu apariția altor etnii a rămas majoritar român (~95-100%), populația străină formând o minoritate (~0-5%) și era compusă din evrei și maghiari. Componenta etnică a variat în fiecare secol în funcție de evenimentele istorice politice și religioase care au avut loc.

Urmare a componenței etnice a fost și componența confesională a localității care a fost la început alcătuită doar din ortodocși și mai apoi împărțită în ortodocși (~95-100%), evrei și alte culte (~0-5%). Componenta confesională a suferit de-a lungul timpului diverse modificări ajungându-se ca astăzi să fie un sat cu o comunitate preponderent ortodoxă ~60-70%, urmat de comunitatea greco-catolică ~30-39% și ~1% alte confesiuni.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea apar primele statistici ale populației românești din Transilvania. Acestea nu erau statistici oficiale, de stat, ci religioase. Ele se refereau în special la situația numerică a populației din punct de vedere confesional uniți și neuniți – ortodocși. Scopul elaborării acestor statistici era bine definit, astfel pentru a se știi câți preoți se pot scuti de sarcinile publice și cât pământ s-a dat sau ar putea să se dea preoților și bisericilor unite s-au făcut, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea două statistici de către Episcopia greco-catolică, una la 1733 de către episcopul Inochentie Micu Klein și una la 1750 de vicarul episcopesc unit Petru Aron.

Cea din anul 1733, la fel ca toate statisticile bisericesti greco-catolice de mai târziu, s-a născut din rațiuni practice. Unirea cu Roma de la anul 1700 aducea cu sine noii biserici anumite promisiuni și privilegii pentru clerul unit. Nefiind îndeplinite condițiile materiale care erau de fapt *obiectul* unirii cu biserica Romei, clerul a început să fie nemulțumit și să constate că au fost înșelați. Doar una din părțile implicate în *tranzacție*, cea română, și-a îndeplinit obligațiile. Datorită faptului că aceste privilegii și promisiuni nu s-au materializat nici după 30 de ani de la „unire” episcopul greco-catolic Inochentie Micu Klein voind să mai salveze ce a rămas din „unirea” cu Roma începe să petiționeze la împăratul Carol al VI-lea, astfel în perioada 1729-1732 trimite un număr de 8 petiții în această cauză, iar mai apoi până în anul 1740 numărul acestora va crește la 24, „toate ilustrând aceleași gravaminte și plângeri ale clerului și națiunei române, privitoare la realizarea privilegiilor și promisiunilor făcute Românilor cu ocaziunea unirii bisericesti”¹⁹. În cadrul acestei statistici se dorește a arăta că numărul românilor care au îmbrățișat „unirea” este covârșitor de mare în comparație cu cei care au rămas „schismatici” (ortodocși). Conscripția sumară

¹⁹ *Statistica românilor din Transilvania în 1733* anul XXIX, anul XXIX, 11 decembrie 1898, p. 170.

cuprindea preoții uniți și neuniți, numărul familiilor și mențiunea de sat „valah” sau mixt.

În această statistică bisericească a anului 1733 localitatea *Czentye* este menționată integral cu populație română, fără alte etnii, și ca făcând parte din Arhidiaconatul Petea. Numărul familiilor unite menționat în conscripție era de 28 și exista un preot unit *Michaël*²⁰. Întrucât nu avem alte date privitoare la înțelesul vremii pentru temenul de *familie* nu putem știi cu exactitate numărul locuitorilor satului.

Nu se știe exact motivul pentru care Maria Tereza se îndoiește de rezultatul conscripției de la 1733 deoarece 10 ani mai târziu la 9 septembrie 1743 printr-un decret limitează numărul preoților uniți care ar putea fi scutiți de sarcinile publice în funcție de mărimea localității, astfel: „dacă comuna era mare, se scutiau 3 preoți, în comună de mijloc 2 și în comună mică 1 preot”, iar „unde Români nu aveau loc de biserică, să li se dea”²¹. În acest context are loc o nouă conscripție la anul 1750.

În cadrul acestei conscripții este menționat satul *Czente* ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Ketyensis Cottus Doboka & Szolnok, Cottus Doboka*, avea 268 de suflete, avea *un* cântăreț și *un* preot²² cărora nu li se menționează numele. Spre deosebire de conscripția din anul 1733 în cadrul acesteia populația este numărată după numărul de locuitori și nu după numărul de familii. Din compararea datelor celor două statistici din anul 1733 și 1750 observăm fie o creștere rapidă a populației fie o medie mare a persoanelor care alcătuiau o familie și anume 9 sau 10 persoane pe o familie. Dacă populația ar fi fost aceeași în vremea celor două conscripții media ar fi fost de 9,57 persoane pe familie.

Având în vedere scopul alcătuirii acestor statistici, acela de justificare a numărului mare de români care îmbrățișaseră „unirea” cu Roma și de dobândirea unor suprafețe de teren ca și sesiune pentru preot precum și de loc de biserică în cadrul conscripției din 1750 sunt adăugate rubrici privind existența sau nu a suprafețelor de teren din intravilan, precum și întinderea de teren extravilan pe categorii în arabil și fâneată, suprafețele fiind exprimate în „găleți de sâmbânță” la terenul arabil și în „care” de fân pentru fâneată.

În multe cazuri între conscripțiile bisericești din anii 1733 și 1750 există diferențe mari, fapt pentru care se impunea o recenzie din partea auto-

²⁰ *Ibidem*, p. 177.

²¹ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclearum, Ecctcorum, rerumque Ecctcarum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris (statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan) anul XXX, anul XXX, noiembrie 1901, p. 237.*

²² *Ibidem*, p. 269; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan, Sibiu, 1901, p. 33.*

rităților de stat și nu bisericești, cei din urmă având interesul de a relata o populație mai mare pentru obținerea de privilegii și terenuri mai mari.

Datorită informațiilor contradictorii sosite la curtea împărătească de la Viena privitoare la situația confesională a românilor din Transilvania are loc primul *recensământ oficial* sau *statistică oficială* între anii 1760-1762. Pentru alcătuirea acestei statistici²³ au fost desemnați *Nicolae Adolf Baron de Buccow*, general de cavalerie și comandantul tuturor trupelor împărătești din Transilvania, *Baronul L. B. de Möringer* consilier al tesauriatului și secretar al comisiei și *Baronul Fr. L. Dietrich* de asemenea consilier al tesauriatului cu „scopul vădit și mărturisit ca curtea din Viena să fie odată corect informată asupra numărului adevărat al Românilor și despre progresele Unirii”²⁴.

Trebuie reamintit că populația română care și-a păstrat credința ortodoxă și preoții ortodocși care o păstoreau *nu* intrau între cei care urmau să primească privilegiile materiale de la stăpânirea lumescă, fapt pentru care în statistica oficială s-a încercat obținerea cu *acuratețe* a datelor privind confesiunea populației românești din Transilvania recenzate cu această ocazie. Dacă în alcătuirea conscripțiilor religioase scopul era de a „îngroșa” numărul credincioșilor pentru a crește posibilitatea primirii unor privilegii mai consistente, recensământul oficial avea în vedere aflarea realității pentru ca imperiul să *nu* ofere mai multe privilegii decât promise în anul 1700.

În această statistică oficială privind populația românească din Ardeal sunt menționate în ceea ce privește localitatea *Czente* următoarele: *un* preot unit (greco-catolic) pentru cele 6 familii de uniți (greco-catolici) fără lăcaș de cult și *un* preot neunit (ortodox) pentru cele 58 familii neunite (ortodoxe) cu *un* lăcaș de cult ortodox și cu o casă parohială²⁵.

Rezultatul consemnat de autoritatea statală, în majoritatea cazurilor, este total diferit în ceea ce privește populația unită. Așa se întâmplă și în cazul localității *Czente*. Din populația existentă în momentul recenzării împărțită în 64 de familii doar 6 (9,38%) erau greco-catolice, în vreme ce 58 (90,62%) erau în continuare ortodoxe. În ceea ce privește *locașul de cult*

²³ Această statistică se păstrează sub denumirea *Tabellæ Dismembrationis Templorum Unitorum et non Unitorum in Principatu Transilvaniæ existentium, ab aulica Comissione in Annis 1760, 1761 et 1762 successive elaborata et authentice extradata în arhivele de război de la Viena la nr. 881 din Decembrie 1762 și a fost publicată integral de Dr. Virgil Ciobanu sub denumirea de *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de războiu din Viena*, în *„Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”*, III (1924-1925) (1926), pp. 623-699.*

²⁴ *Ibidem*, p. 617.

²⁵ *Ibidem*, p. 644.

doar comunitatea ortodoxă deținea locaș de cult, și fiecare comunitate era deservită de câte un preot.

Din perioada imediat următoare avem o altă statistică bisericească, de data aceasta ortodoxă, denumită *Conscripția Mitropoliei*²⁶ Ardealului din vremea lui Dionisie Novacovici, la 1766 unde localitatea Țentea era arondată în Protopopiatul Ortodox *Sic* din varmeghia *Dăbâca* și număra 311 de suflete *ortodoxe* din care 166 bărbați și 145 femei²⁷.

Conscripția lui Atanasie Rednic 1765-1767 făcută aproape simultan cu cea a mitropoliei ortodoxe, proaspăt reînființată la anul 1761 arată că localitatea Țentea era arondată în Eparhia Cheatului din varmeghia *Dobâcii* și număra 7 gazde (capi de familie) și un total de 48 de suflete *unite* și 43 de gazde (capi de familie) cu un total de 200 de suflete ortodoxe. Având în vedere că capii de familie nu erau incluși la numărarea sufletelor deducem că întreaga populație a satului era de 298 persoane din care 81,54% erau ortodocși. Tot aici este amintit numele preotului unit *Constandin*, hirotonit în *Moldoa* și blagoslovit / confirmat de către *Clain*²⁸.

Cele două statistici ortodoxă și greco-catolică din cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea ne relevă existența aici a două confesiuni, în ambele cazuri populația este majoritar ortodoxă, peste 80%.

Avem în secolul al XVIII-lea trei categorii de recenzatori: reprezentanții bisericii unite cu Roma – greco-catolice, reprezentanții bisericii ortodoxe și reprezentanții puterii laice. Din cele trei categorii de recenzori una singură era dezinteresată, cea ortodoxă. Greco-catolicii doreau să arate că uniția a cuprins întreaga populație românească pentru a beneficia la maxim de privilegiile materiale din partea autorității statale, iar autoritatea statală nu dorea acordarea de privilegiu „peste măsură” degeaba. „Târgul” de la 1700 dintre ortodocșii și autoritatea statală prevedea ca în urma vinderii credinței clerul să primească niște privilegiile materiale. Cum privilegiile nu au fost acordate credincioșii „noii confesiuni” au fost puși în fața a două posibilități: pe de o parte să denunțe unirea datorită neprimirii privilegiilor și să fie reprimiți în sânul Bisericii Ortodoxe sau pe de altă parte să își ceară insistent privilegiile promise. În multe localități comunitățile s-au împărțit în două, o parte care a renunțat la unire preferând să trăiască în sărăcie,

²⁶ Conscripția este tipărită ca anexă cu titlu *Conscriptia Eparhii Legii Grecești Neunite în Ardeal la anul 1766* la studiul Prof. Keith Hitchins, Prof. Ioan N. Beju, *Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766*, în „Mitropolia Ardealului”, an XXII, 7-9 (1977), pp. 505-550.

²⁷ *Ibidem*, p. 524.

²⁸ *** , *Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767 [XXVIII. 3-30 septembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtute decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, pp. 198-199.

cu conștiința împăcată, și să își ducă viața mai departe în dreapta credință, ceilalți și-au păstrat adevărată la „noua confesiune” și totodată și-au arătat nemulțumirea din pricina neprimirii privilegiilor, ceea ce îi va determina pe episcopii greco-catolici să petiționeze pentru a primi privilegiile care erau *prețul vinderii credinței*.

Când a primit rezultatul conscripțiilor episcopului greco-catolic Inochentie Klein, respectiv a vicarului Petru Aron părea că populația românească din Transilvania a îmbrățișat unirea în proporție covârșitoare. Când autoritatea statală a înțeles că, în fapt, populația românească din Transilvania nu a îmbrățișat unirea în totalitate, ba mai mult în unele localități s-au iscat tulburări mari din motive religioase a solicitat o situație reală și astfel a făcut demersuri pentru un recensământ propriu. Recensământul oficial arată exact inversul conscripțiilor bisericești greco-catolice din 1733 și 1750 și anume faptul că în proporție covârșitoare populația românească din Transilvania nu a îmbrățișat unirea. Conscripția, dezinteresată, ortodoxă care le urmează pe celelalte este mai aproape de statistica oficială.

Privitor la satul Țentea avem în conscripțiile greco-catolice la 1733 menționate 28 de familii și la 1750 recensate 268 de persoane, toate unite (greco-catolice) și doar 55 suflete / persoane la anul 1767. În statistica oficială de la 1762 avem recensate 6 familii greco-catolice (unite) și 58 de familii ortodoxe (neunite), iar în statistica ortodoxă de la 1766 avem menționate 311 persoane. Chiar dacă ultimele trei conscripții au unitate de măsură diferită prima folosind termenul de familie, iar ultimele două de persoane, rezultatele sunt comparabile, existând posibilitatea ca o familie să fie alcătuită din 5 sau 6 membri, media fiind 5,36 persoane / familie.

Comparând datele statistice oficiale din 1762 cu cele din 1733 și 1750 privind populația unită întâmpinăm două probleme: dacă există posibilitatea existenței unor familii de 10-11 persoane în decurs de doar 16 ani nu putem avea familii de 44-45 de persoane și pe de altă parte scăderea excesivă a numărului credincioșilor uniți de la 268 la 48 sau 55 în decursul a 17 ani. Avem aici verosimile două ipoteze: în prima dintre ele putem suspecta sau chiar deduce că statisticile greco-catolice sunt fie eronate, fie conțin întreaga populație, atât cea greco-catolică cât și cea ortodoxă laolaltă pentru obținerea unor beneficii mai mari, cel mai probabil în cazul vacantării parohiei ortodoxe sau decesului preotului. În cea de-a doua ipoteză este revenirea în masă la ortodoxie a credincioșilor uniți în perioada 1750-1762 din diferite motive, cel mai probabil constatarea înșelării datorită neprimirii privilegiilor promise.

Promovarea unirii, atragerea „schismaticilor” la unire și îmbunătățirea situației materiale a clerului unit pentru îndeplinirea cu mai multă „râvnă” a atragerii la unire au fost singurele aspecte care au motivat clerul și episco-

patul unit din secolul al XVIII-lea. Un exemplu elocvent este cel al memoriului lui Atanasie Rednic care trimite un memoriu în acest sens.

„Cele șase puncte ale memoriului se referă la necesitatea înființării unor noi școli pentru pregătirea tinerilor și cu deosebire a viitorilor preoți, la statutul defavorabil al clerului unit, care trebuia să beneficieze de privilegii comparabile celor ale sacerdoților de rit latin, la restituirea bisericilor, respectiv a proprietăților trecute în posesia neuniților în timpul tulburărilor profesionale, la extinderea propriei jurisdicții asupra celor care părăsiseră unirea în cursul aceluiași tulburări și refuzau să revină la vechea lor confesiune, după un model care funcționase în timpul episcopilor Atanasie Anghel și Ioan Patachi (în acest caz este evidentă adversitatea ierarhului față de politica de toleranță tereziană la adresa neuniților), și la acordarea de capeții parohilor uniți acolo unde nu erau disponibile terenuri pentru porțiunile canonice”²⁹.

Pretenția de a avea jurisdicție asupra credincioșilor de altă confesiune este vădit abuzivă, chiar dacă ea a fost practică în secolul al XVIII-lea. Doar așa se explică rezultatele covârșitoarea ale statisticilor din 1733 și 1750 în care, zdrobitor, populația română era trecută ca fiind unită, după principiul enunțat mai sus prin care îi considerau și pe ortodocși sub jurisdicția lor pentru obținerea privilegiilor promise.

Cu o eroare de aproape 10% toate statisticile deceniului al VII-lea din veacul al XVIII-lea arată populația localității Țentea ca majoritar ortodoxă, indiferent că este vorba de statistica oficială de stat, de cea greco-catolică sau de cea ortodoxă, ceea ce ne încredințează de acest lucru.

Recensământul alcătuit în anul 1850 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe etnii și confesiuni, precum și reparțizarea lor pe sexe: bărbați și femei. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe, precum și numărul de animale mari: cai și bovine. În momentul efectuării recensământului localitatea era *sat* și erau în localitate 328 persoane, dintre care 7 străini, iar 6 persoane din populația de drept erau plecare din localitate. Populația de drept era alcătuită din 158 bărbați și 169 de femei, astfel erau 61 de familii (bărbați și femei căsătoriti), 91 de bărbați necăsătoriti și 6 bărbați văduvi, iar dintre femei 90 erau necăsătorite și 18 erau văduve. Numărul bărbaților redați ca incorporabili, adică cu vârsta între 17 și 26 de ani se ridica la 19. La această dată erau 52 case, 71 de locuințe³⁰. Populația de drept era 327 de persoane și era

²⁹ Dumitran, Daniel, *Studiu introductiv*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 9.

³⁰ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1850*, pp. 82-83.

împărțită etnic (după naționalitate) după cum urmează: 314 români și 13 maghiari, iar confesional (după religie) situația era următoarea: 0 ortodocși, 314 greco-catolici, 5 romano-catolici și 8 reformati și dețineau 16 cai și 268 bovine³¹.

Recensământul din anul 1850 este primul recensământ în cadrul căruia este amintită populație și de altă etnie decât cea română.

Recensământul alcătuit în anul 1880 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după limba maternă. Tot aici găsim și numărul de case starea alfabetizării. În momentul efectuării recensământului erau în localitate 353 de persoane care locuiau în 71 de case. Numărul de 71 de case coincide cu numărul de locuințe de la recensământul din anul 1850, ceea ce ne determină să considerăm că în anul 1850 în 19 case erau câte 2 locuințe.

Populația era împărțită după religie (confesional) în 0 ortodocși, 327 greco-catolici, 8 romano-catolici, 2 reformati și 16 izraeliți și după limba maternă (etic) erau 317 români, 10 maghiari, 16 germani și 10 cu limba maternă necunoscută, iar numărul persoanelor alfabetizate era de 17³².

Din relaționarea datelor confesionale și etnice deducem că populația greco-catolică era alcătuită din români și din persoane cu limba maternă necunoscută, populația romano-catolică și reformată era alcătuită din persoane care aveau ca limbă maternă maghiara, iar populația izraelită avea ca limbă maternă germana.

Între recensământul din 1850 și 1880 se observă apariția în sat a naționalității germane – 16 persoane și confesional a izraeliților – tot 16 persoane, fapt pentru care putem deduce că izraeliții aveau ca limbă maternă germana.

În anul 1900 este menționată o populație de 439 de locuitori din care 430 români³³. În *Șematismul* episcopiei greco-catolice de Cluj-Gherla pe anul 1900 găsim arondarea satului *Czente (Tiente)* la „Districtus Buzaensis”, ca făcând parte din „Comitatu Szolnok-Doboka” populația localității era 429 locuitori împărțită confesional, astfel întâlnim 415 greco-catolici, 5 romano-catolici, 2 de confesio helvetica și 7 evrei mozaicii³⁴. Între cele două mențiuni privind anul 1900, cea civilă și cea religioasă se observă o diferență de 10 persoane, eroare care cel mai probabil s-a ivit din diferența de perioadă a anului la care au fost făcute cele două.

³¹ *Ibidem*, pp. 84-85.

³² Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1880 Transilvania*, în *Studia Censuaria Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1997, pp. 84-85.

³³ Silvestru Moldovan, Nicolau Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiunea română din Ungaria*, „Asociațiunii” [pentru literatura română și cultura poporului român], Sibiu, 1909, p. 102.

³⁴ *Schematismus Cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC*, Szamosujvári, 1900, p. 91.

Ultimele două decade ale secolului al XIX reflectă o creștere susținută a nivelului populației astfel în doar douăzeci de ani numărul a crescut cu 86 persoane (24,36%).

Recensământul din anul 1910 este unul dintre cele mai complexe, astfel găsim informații privind numărul total al populației localnice împărțită ca cetățeni străini sau plecați, ca populație civilă sau militară, apoi avem împărțirea după limba maternă și după religie, după gradul alfabetizării în care știe să scrie și să citească și câți știu limba maghiară, avem apoi o împărțire după vârstă, după sexe și după starea civilă. Alături de numărul de case este trecută și suprafața localității și sunt incluse detalii despre materialele din care sunt construite casele și din ce este confecționat acoperișul acestora.

În ceea ce privește localitatea Țentea erau în momentul recensământului un număr total al populației localnice de 464³⁵. Din aceștia nici unul nu era cetățean străin și o singură persoană era plecată și toți făceau parte din populația civilă. Populația era împărțită după limba maternă (etnic) după cum urmează: 440 români, 13 maghiari și 11 de alte limbi afară de germană, slovacă, ruteană, croată sau sârbă care au fost evindețiate în cadrul recensământului. După religie (confesional) situația era următoarea: 1 ortodox, 450 greco-catolici, 5 romano-catolici, 3 reformați și 5 izraeliți. Întinderea localității era în suprafață de 1568 jugăre și numărul caselor era 99³⁶.

La gradul alfabetizării locuitorilor erau trecute 39 de persoane care știau să scrie și să citească și 23 de persoane care știu ungurește, fără a se specifica nivelul la care știu aceștia. Pe categorii de vârstă erau 80 persoane până la 5 ani, 54 persoane între 6 și 11 ani, 27 persoane între 12 și 14 ani, 49 persoane între 15 și 19 ani, 127 persoane între 20 și 39 de ani, 92 persoane între 40 și 59 de ani și doar 35 de persoane peste 60 de ani³⁷. Observăm o localitate cu populație tânără, 210 persoane din cele 464 erau sub vârsta de 20 de ani, din acestea 134 sub 12 ani, 72,2% din populație având vârsta sub 40 de ani.

La împărțirea după sexe observăm 244 bărbați și 220 femei, iar după starea civilă erau 218 căsătoriți (109 familii), 242 necăsătoriți și 41 de văduvi. Nu existau familii divorțate în sat³⁸. Observăm aici numărul mare de persoane necăsătorite – 242 datorită vârstei tinere a majorității populației menționată mai sus (210 persoane sub 20 de ani) și deducem de aici faptul că majoritatea persoanelor încheiau o căsătorie după vârsta de 20 de ani.

³⁵ Numărul este reconfirmat în C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* II, p. 268.

³⁶ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1910 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1999, pp. 160-161.

³⁷ *Ibidem*, p. 162.

³⁸ *Ibidem*, p. 163.

În ceea ce privește materialele din care erau construite casele sunt menționate 5 case din piatră sau cărămidă, 5 din chirpici sau pământ și 89 din lemn sau altceva, în afară de piatră și pământ, categorie evidențiată separat în cadrul recensământului. În ceea ce privește materialul din care era confecționat acoperișul acestora sunt menționate una singură cu țiglă, 9 cu șindrilă și restul de 89 cu trestie sau paie³⁹. Din datele înregistrate la acest recensământ privitoare la materialele din care erau confecționate casele și acoperișurile acestora deducem faptul că doar 5% din populație era înstărită, 5% erau de stare medie și restul de 90% erau oameni de rând. Raportând numărul de case la populație observăm o medie de 4,68 persoane ca locuitori ai unei case deci o familie cu doi sau trei copii.

Pe la anul 1920 numărul locuitorilor se ridică la 435 împărțiți etnic între români care erau 424, unguri 5 persoane și evrei 6 persoane și trăiau în 94 de case⁴⁰, populația de etnie română a scăzut cu 16 persoane, în timp ce maghiarii și evreii au scăzut la mai puțin de jumătate.

Datele privitoare la anul 1924-1925, la scurtă vreme după reîntregirea României din 1918, arată că populația comunei rurale Țentea se ridică la 439 locuitori⁴¹.

Observăm astfel că în cea de-a doua decadă a secolului al XX-lea populația este în scădere cu 6,25%, de la 464 la 435, anulându-se trendul crescător din prima decadă a aceluiași secol (de la 439 la 464) și punctul de maxim numeric al populației localității a fost anul 1910.

Satul Țentea a fost dintru început un sat *românesc* cu populație de confesiune *ortodoxă*. În decursul secolelor XVIII-XX evoluția etnică și confesională a populației localității Țentea a păstrat elementul românesc și elementul confesional ortodox majoritar până astăzi. Din punct de vedere etnic astăzi, la fel ca acum trei secole populația este alcătuită din români, iar confesional dacă acum trei secole erau doar ortodocși astăzi este alcătuită din ortodocși ~70% și greco-catolici ~30%.

³⁹ *Ibidem*, pp. 162-163.

⁴⁰ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite II*, p. 268.

⁴¹ *Anuarul „Socec” al României Mari II*. Provincia Ardealul 1924-1925, p. 718.

MITROPOLITUL ANTIM IVIREANUL ȘI ÎNVĂȚĂȚURA SA DESPRE CEI ADORMIȚI. CONSIDERAȚII ESHATOLOGICE ȘI EXEGETICE ASUPRA OMILIILOR FUNEBRE

VASILE ROJNEAC

Abstract:

In this research we aim to approach and analyze the teaching of Metropolitan's of Wallachia, Antim Ivireanul (1650-1716), about those who are asleep. His teaching is exposed in the four funeral homilies, found in his Didaches: „*Word of teaching at the funeral of the glorified man*”, „*Word of teaching again of the glorification of the man*”, „*Word of teaching over the dead man*” and „*Teaching for the memorial service*”. In this endeavor we will resort to an exegetic analysis of the texts, highlighting his theological reflections upon eschatology and the state of souls after death. The theology of the Metropolitan Antim Ivireanul accurately expresses the teaching of the Ortodox Church, left to us by our Lord Jesus Christ and preached by the Holy Apostles and their descendants.

Keywords: *Antim Ivireanul, Didaches, life, death, funeral, memorial service, heaven, hell, redemption, doom, canonization.*

Introducere

Între cele mai de seamă personalități care au activat în sânul Bisericii Ortodoxe Române la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, se numără și marele cărturar și teolog Antim Ivireanul (1650-1716), Episcop de Râmnic (1705) și, mai apoi, Mitropolit al Țării Românești (1708)¹, care și-a desfășurat activitatea didactică și teologică în timpul domnitorilor Constantin Brâncoveanu (1688-1714), Ștefan Cantacuzino (1714-1716) și Nicolae Mavrocordat (1715-1716)².

¹ NICULAE ȘERBĂNESCU, „Mitropoliții Ungrovlahiei”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (1959), nr. 7-10, pp. 785-787.

² Lucrări mai importante cu privire la viața și activitatea Mitropolitului Antim Ivireanul, recomandăm: MIRCEA PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Manual pentru Seminariile Teologice Liceale,

Între multele preocupări ale Mitropolitului Antim Ivireanul s-a numărat și predica, prin care a contribuit substanțial la zidirea duhovnicească a credincioșilor săi. Până astăzi, *Didahiile* sau *Predicile* sale reprezintă un izvor nesecat de învățături teologice, care dau mărturie despre erudiția și formarea duhovnicească a acestui prestigios ierarh al Țării Românești. *Didahiile* Mitropolitului Antim Ivireanul conțin 28 de predici la diferite duminici și sărbători bisericești și un număr de 7 cuvântări ocazionale, rostite în sărbătorile mari, în bisericile din Târgoviște și din București³. Întreaga lucrare a rămas în formă de manuscris, fiind tipărită după moartea sa în diferite ediții⁴. Potrivit conținutului, „cele două linii axiale ale *Didahiilor* lui Antim, sunt: apropierea de Dumnezeu prin cultură și promovarea unui cod social centrat pe morala creștină”⁵.

Învățătura Mitropolitului Antim Ivireanul despre cei adormiți

Reflecțiile teologice cu privire la moarte și la cei adormiți ale Mitropolitului Antim Ivireanul, se regăsesc în cele trei cuvântări funebre: „*Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*”, „*Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*”, „*Cuvânt de învățătură asu-*

Ediția a V-a, București, Editura Sophia, 2000, pp. 220-221; ION IONESCU, „Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul”, în vol. *Sfinți Români și apărători ai legii strămoșești*, Lucrare alcătuită din încredințarea Sfântului Sinod sub directa purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987, pp. 648-651; ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, Volum publicat din inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Basilica, 2015, pp. 30-32; MIRCEA PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, Ediția a III-a, Sibiu, Editura Andreiana, 2014, pp. 321-322; MIHAI RĂDULESCU, *Antim Ivireanul – învățător, scriitor, personaj*, București, Editura Ramida, 1997, 99 p.; NICOLAE DOBRESCU, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, Mitropolitul Ungrovlahiei*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1910, 120 p.; GABRIEL POPESCU, „Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei”, în *Studii Teologice*, XX (1969), nr. 1-2, pp. 5-97; TEODOR BODOGAE, „Personalitatea Mitropolitului Antim Ivireanul”, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7-9, pp. 467-482; ȘTEFAN DINULESCU, *Viața și activitatea Mitropolitului Țării Românești Antim Ivireanul*, Cernăuți, 1886, 100 p. (extras din revista „Candela” de la Cernăuți).

³ DOREL MAN, *Didahiile. Norme de educație și pastorație*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 80; ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 31.

⁴ Edițiile *Didahiilor*: Ioan Bianu (1886), Constantin Erbiceanu (1886) - ambele ediții au atașat și biografia mitropolitului Antim Ivireanul, realizată de către episcopul Melchisedec Ștefănescu; Nicolae Iorga (1911). Cele mai reușite ediții au fost realizate de către Gabriel Ștrempel: ANTIM IVIREANUL, *Predici*, Ediție critică, studiu introductiv și glosar, București, Editura Minerva, 1962, 322 p.; ANTIM IVIREANUL, *Opere*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1972, 479 p.; ANTIM IVIREANUL, *Scrieri*, Ediție îngrijită de Mihail Stanciu și Gabriel Ștrempel, București, Editura BASILICA a Patriarhiei Române, 2011, 212 p.

⁵ DOREL MAN, *Didahiile. Norme de educație...*, p. 77.

pra omului mort”, dar și într-o predică rostită la un parastas, intitulată: „Învățătură când se face parastas”, toate făcând parte din corpusul ce alcătuiește lucrarea „Didahiile”⁶. Cele patru omilii cu caracter funebru ni-l prezintă pe Mitropolitul Antim Ivireanul în ipostaza de păstor sufletesc, care își înconjoară cu dragoste, compasiune și devotament credincioșii, atât în viața aceasta trecătoare, cât și în clipa despărțirii sufletului de trup, moment crucial în viața fiecărui creștin. Cuvintele sale rostite la căpătâiul unor credincioși adormiți sunt dătătoare de speranță și de mângâiere, având menirea să liniștească și să micșoreze suferința celor care au pierdut o persoană apropiată, dar și să-i întărească în credință pe cei care participau la slujba de înmormântare.

Mitropolitul Antim nu privește moartea ca o nimicire totală sau ca o trecere în neființă a persoanei celui decedat. Dimpotrivă, pentru cel credincios, care și-a pus nădejdea în Domnul nostru Iisus Hristos și care s-a străduit să păzească poruncile Lui, „moartea este începutul vieții celei fericite”⁷, devenind astfel „mântuitoare”⁸, dar numai pentru cei care au trăit cu nădejdea Învierii și au rămas credincioși. Reflectând asupra condiției umane, Mitropolitul Antim Ivireanul afirmă că fiecare creștin se naște de trei ori sau parcurge trei etape până să ajungă la viața cea mântuitoare și fericită. Prima etapă este *nașterea biologică* din părinții cei trupești, a doua etapă este *nașterea duhovnicească* prin Sfântul Botez, iar a treia etapă este *nașterea mântuitoare* prin moarte sau adormire:

„Deci nașterea cea trupească este aceea ce se naște neștine trupește, din tată și din mamă, precum o vedem aceasta totdeauna nu numai la oameni, ci și la dobitoace, și pentru aceasta să numește naștere trupească, precum zice și Domnul Hristos: «că ce este născut din trup, trup este» [In. 3, 6]. A doua naștere este cea duhovnicească și nu este la toți oamenii, ci numai la cei ce s-au născut duhovnicește din baia Sfântului Botez, pentru care iarăși aceasta și Hristos zice cătră ucenicul cel ascuns, cătră Nicodim: «De nu să va naște neștine din apă și din Duh, nu va putea să intre întru împărăția ceriului» [In. 3, 5]. Iar a treia naștere ce am zis că este mântuitoare, este aceasta ce zice dreptul Iov: cum că este tată moartea [Iov 17, 14], pentru că, precum la nașterea cea dintâi trupească, născându-să omul iese dintru întunecatele închisori ale pântecelui maicii sale și vede strălucita lumina soarelui, și precum la a doua naștere a baiei cei duhovnicești a Sfântului Botez iese omul dintru întunericul necredinții și vine la lumina cunoștinții de Dumnezeu, strălucindu-se și luminându-se dintru lumina cea cu trei

⁶ ANTIM IVIREANUL, *Predici*, Cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș, București, Editura Minerva, 1915, pp. 213-224. Facem mențiunea că vom cita în continuare numai din această ediție.

⁷ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, p. 221.

⁸ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

străluciri a Sfintei Troițe; același chip și la nașterea cea de a treia, care este mântuitoare, să naște sufletul omului și iese dintru întunericul și tina trupului, ca dintr-o pușcărie întunecată, și merge să vadă lumina cea strălucitoare și slava cea fericită a vieții cei deapănarea”⁹.

Așadar, nașterea cea de a treia devine cea mai importantă și cea mai de dorit, întrucât, prin aceasta, Mitropolitul Antim vede eliberarea omului de cele pământești și trecătoare și intrarea în viața cea veșnică și fericită, care este socotită de el mântuitoare. Nimic nu este mai de dorit, afirmă Mitropolitul Antim, decât această a treia naștere.

Întotdeauna Mitropolitul Antim se străduiește să argumenteze scripturistic cele afirmate, ceea ce dă omiliilor sale o valoare științifică din punct de vedere teologic, dar și din punct de vedere literar, discursul său fiind unul convingător și pe înțelesul tuturor auditorilor săi. Astfel, cele afirmate mai sus sunt în concordanță cu rugăciunile psalmistului David, care zice: „Scoate din temniță sufletul meu, ca să laude numele Tău, Doamne” [Ps. 141, 7], dar și cu reflecțiile teologice ale Sfântului Apostol Pavel, care afirmă: „Sunt strâns din două părți: doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos, și aceasta e cu mult mai bine” [Fil. 1, 23]. În lumina acestor mărturii, Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, concluzionează cu certitudine:

„Această naștere este a treia cu mult mai bună și mai de folos decât celelalte, pentru căci nașterea cea trupească se numește naștere întunecată, iar nașterea cea duhovnicească a Sfântului Botez să numește luminată, și pentru aceasta Sfântul Botez să zice luminare, și cei botezați să zic luminați. Iar a treia naștere a morții, carele este mântuitoare, este fără de greșală și fără de primejdie la omul cel credincios și drept, căci nu poate să mai păcătuiască după moarte”¹⁰.

Nădejdea în Înviere este ceea ce dă substanță și greutate teologiei Mitropolitului Antim, căci moartea nu înseamnă nimicire, ci adormire, până la obșteasca Înviere. Cu această viziune optimistă, cel adormit este însoțit la groapă sau „beserică” de către preoți, de către rude, de către prieteni și de către creștini credincioși, care participă la ritualul funebru prin aprinderea de „făclii”, prin „tămâieri” și prin „alte slavoslovii și podoabe luminate”¹¹. Se poate observa aceeași rânduială a slujbei de înmormântare păstrată până astăzi în cărțile noastre de ritual (Molitifelnic sau Aghiasmatar). Singura datorie a celor vii este să-l ierte pe cel adormit, aceasta fiind „rânduiala cea creștinească”, căci „de vreme ce au viețuit ca un om și au petrecut cu noi într-această lume, poate că va fi amărât, sau va fi scârbit pe cineva, sau cu

⁹ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, pp. 214-215.

¹⁰ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

¹¹ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215.

cuvântul, sau cu fapta, și pentru aceasta să-i zicem cu toții: Dumnezeu să-l ierte”¹², formulă întâlnită în toate omiliile sale cu caracter funebru.

În *Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*, Mitropolitul Antim expune mult mai profund învățătura Bisericii despre moarte, arătând că este o consecință a neascultării lui Adam față de porunca lui Dumnezeu. Astfel, Dumnezeu îi spune lui Adam: «pământ ești și în pământ te vei întoarce» [Fac. 3, 19], dar această hotărâre nu trebuie înțeleasă ca o pedeapsă, ci ca o binefacere a lui Dumnezeu față de om, pentru ca nu cumva răutatea să rămână fără de moarte. Aceasta este pricina pentru care toți oamenii trebuie să treacă prin moarte:

„Priceputa-ți pricina, cum că după ce au mâncat din lemnul cunoștinții și au căzut în păcatul neascultării, l-au oprit Dumnezeu să nu care cumva să mănânce și din lemnul vieții și va trăi în veci [Fac. 3, 22], și să se facă răutatea nemoartă, și va semăna omul cu păcatul fără de moarte; și apoi ce altă nevoie mai rea și mai cumplită ar fi putut fi și la ticălosul om decât aceasta? Drept aceea dar mare folos și mare dar și milostivnică vindecare s-au dat omului de la Dumnezeu, ca să moară și să se strice acest trup al păcatului, și să învieze la învierea cea de obște alt trup duhovnicesc [I Cor. 15, 44], fără de stricăciune, și fără de moarte; că mare dobândă să face omului moartea”¹³.

Textul din Epistola I către Corinteni cap. 15, v. 44 este folosit de autor pentru a scoate în evidență realitatea învierii cea de obște. Astfel, prin moartea biologică trupul păcatului moare și se descompune pentru a face loc la înviere trupului duhovnicesc, care nu va mai fi supus stricăciunii și va fi fără de moarte. În felul acesta moartea nu mai este pricină de întristare, căci ea devine pentru cel credincios mântuitoare și izbăvitoare.

Nu la fel se întâmplă cu cei necredincioși și păcătoși. Pentru Mitropolitul Antim nimic nu este mai înfricoșător și mai de plâns decât moartea cea spirituală. Dacă pentru un credincios moartea este adormire până la obșteasca înviere, pentru cei necredincioși și păgâni moartea este cu adevărat moarte. Astfel, spune Mitropolitul Antim, „vrednice de plâns sunt limbile, limbile cele păgâne, că n-au credință, jidovii că n-au botez, ereticii că sunt despărțiți de brațele Bisericii; pentru că aceștia adevărat mor, aceștia iau vecinica moarte, precum zice fericitul Pavel la al 6 capitol cătră Romani: «că cel care a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna» [Rom. 6, 10]”,

¹² ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit*, p. 215. Observăm că Mitropolitul Antim inserează în omilia sa părți importante din *Molitfelnic*, mai precis bucăți de text din *Rugăciunile de dezlegare* de la slujba Înarmorântării, ceea ce dovedește că tradiția liturgică de atunci s-a păstrat nealterată până în zilele noastre. A se vedea *MOLITFELNIC*, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002, pp. 233-236.

¹³ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură iară la prestăvirea omului*, pp. 216-217.

însă cel credincios, care s-a născut în baia Sfântului Botez, care s-a îmbunătățit prin faptele cele bune și plăcute lui Dumnezeu, „unul ca acesta adevărat n-au murit, ci doarme”¹⁴.

Cel credincios nu moare și existența sa nu încetează după moarte, căci a zis Domnul în Evanghelie: „Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac” [*In.* 11, 26], deci sfârșitul lui „nu este moarte, ci adormire”, afirmă Mitropolitul Antim, citând în continuare un fragment dintr-o rugăciune de la Slujba Rusaliilor:

„Că nu este, Doamne, moarte, robilor Tăi, când ieșim noi din trup, și venim la Tine, Dumnezeul nostru; ci schimbarea dintr-acelea mai cu grijă la cele mai vesele, și la odihnă, și la bucurie”¹⁵.

Chiar dacă moartea este o certitudine, ea nu trebuie să-l înspăimânte pe cel credincios. Trecerea dintr-un plan de existență efemer, supus durerilor și nenorocirilor, într-un alt plan de existență, mântuitor, îi oferă posibilitatea celui credincios să experimenteze mântuirea, liniștea, odihna, comuniunea cu Dumnezeu și cu sfinții Săi îngeri. Într-o astfel de dimensiune, patimile și suferințele încetează, robia a ajuns la sfârșit și moartea nu mai stăpânește pe nimeni. Iată cum descrie Mitropolitul Antim Ivireanul aceste realități duhovnicești, făgăduite celor credincioși:

„Și de vreme ce aici după adormirea cea firească să întoarce iară omul la ostenele, la scârbe, la supărări, la patimi; acolo, după adormirea cea de pe urmă, care o numim noi a morții, trece din scârbe, la bucurie; din stricăciune, întru nesticăciune; din orașul lăcrămiilor, la locul veseliei; din tulburarea vieții, la adăpostirea cea lină a mântuirii; din patimile Egiptului, în pământul cel fericit al făgăduinții; din robia lumii, la mântuirea ceriului; din petrecanie omenească, în ceata fericitorilor îngeri; [...] ce altă adormire [este] mai dorită decât adormirea morții”¹⁶.

În concordanță cu învățătura Bisericii Apostolice și a Sfinților Părinți, Mitropolitul Antim Ivireanul reușește să expună învățătura despre cei adormiți în cuvinte alese și pe înțelesul tuturor credincioșilor săi. Omiliile sale reflectă profunzimea și acuratețea credinței sale, nădejdea în înviere, în judecata de apoi și în milostivirea lui Dumnezeu, Care va răsplăti fiecăruia

¹⁴ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, pp. 219-220.

¹⁵ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, p. 220. Mitropolitul Antim citează din *Rugăciunea a șasea* care se citește în cadrul Vecerniei din ziua Pogorării Duhului Sfânt sau a Rusaliilor. Textul este identic cu cel prezent în edițiile actuale ale cărților de ritual ortodoxe, cu mici diferențe de conținut și topică: «Că nu este, Doamne, moarte, pentru robii Tăi, când ieșim din trup și venim la Tine, Dumnezeule, ci mutare de la cele mai pline de întristare la cele mai bune și mai vesele, și odihnă și bucurie», în *PENTICOSTAR*, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a VII-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988, pp. 334-335.

¹⁶ ANTIM IVIREANUL, *Cuvânt de învățătură asupra omului mort*, pp. 220-221.

după faptele lui. El îndeamnă la trăirea unei intense vieți duhovnicești, la îmbogățirea în faptele cele bune și plăcute lui Dumnezeu, căci acestea sunt singurele dătătoare de viață și mântuitoare.

Și pentru că toți suntem muritori și trecători pe acest pământ, datori suntem a ne ruga unii pentru alții, atât pentru cei vii, cât și pentru cei adormiți, dar, în special, pentru cei adormiți. În omilia intitulată *Învățătură când se face parastas*, Mitropolitul Antim Ivireanul insistă asupra acestor rugăciuni pe care Biserica le face pentru cei adormiți, arătând că lacrimile și întristările nu aduc nici un folos celor adormiți și nici nu-i ridică dintre cei morți, însă le sunt de mare folos milosteniile, precum și rugăciunile care se fac la sfintele altare pentru pomenirea lor de către sfinții slujitori, aducând în acest sens ca argument reflecțiile teologice ale Sfântului Dionisie Areopagitul, expuse în lucrarea *Despre ierarhia bisericească*:

„Căci lacrimile și întristăciunile nu dau nici un folos morților, nici nu pot să-i întoarcă din viața cea vecinică, nici să-i scoată din gropi. Și pentru aceea au pus lege dumnezeieștii apostoli, să nu plângeți pre morți, ci să-i pomenim la înfricoșatele taine, și să facem milostenie și alte faceri de bine pentru ei; căci este plăcut înaintea lui Dumnezeu, și li se face mare folos și aduc multă dobândă și mântuiește sufletele. Precum adeverează și Sfântul Dionisie Ariopaghitul la cuvântul ce face asupra morții; «rugăciunile, zice, ce se fac la sfintele jertvelnice, sunt de folos nu numai celor vii, ci mai vârtos celor morți»¹⁷. „Și pentru aceea și Sfânta Biserică să roagă neîncetat bunătății lui Dumnezeu, să lase toate greșalele celui mort pentru neputința omenească și să-l odihnească în locul celor vii, în sânul lui Avraam, și al lui Isaac, și al lui Iacov, de unde lipsește toată durerea, grija și suspinarea și să nu uite puterea lui Dumnezeu, să lase toate greșalele celui mort pentru neputința omenească, și să-l odihnească în locul celor vii în sânul lui Iacov, de unde lipsește toată durerea, grija și suspinarea și să nu uite puterea lui Dumnezeu, pentru multa și nespusa Lui bunătate, spurcăciunilor ce s-au făcut de cel mort pentru neputința omenească; de vreme ce nu este nimenea curat de spurcăciuni, după cum este zis”¹⁸.

Concluzii

Ca o concluzie la cele expuse până acum, Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, s-a dovedit a fi un ierarh iscusit, a cărui cultură teologică

¹⁷ DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre ierarhia bisericească*, VII, 3, §6, în vol. *Opere complete și Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Ediție îngrijită de Constanța Costea, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, București, Editura Paideia, 1996, p. 99.

¹⁸ ANTIM IVIREANUL, *Învățătură când se face parastas*, p. 224.

și trăire duhovnicească o depășește cu mult pe cea a înaintașilor săi¹⁹. Om de cultură și desăvârșit orator, a slujit cu credință și cu devotament Neamul nostru românesc, precum și Biserica noastră strămoșească, lăsând în urma sa o moștenire sfântă și neprețuită. Reflecțiile sale cu privire la moarte și la Înviere fac parte din această zestre spirituală pe care a lăsat-o înaintașilor săi.

Considerăm că nădejdea în Înviere și în viața cea veșnică l-au întărit duhovnicește în fața morții sale martirice, petrecute în noaptea de 22 septembrie 1716²⁰. Probabil că tot atunci, în clipa morții, i-a iertat din toată inima și pe cei care l-au caterisit și l-au nedreptățit, și care, ulterior, l-au condamnat, în definitiv, la o moarte nemeritată, neștiind că-l ajută să devină martir al Neamului Românesc.

Este cunoscut faptul că, cu știrea domnitorului Nicolae Mavrocordat, soldații turci, care l-au însoțit în surghiun, l-au executat și i-au aruncat trupul într-un afluent al Mariței, anume Tungia, care trece prin Adrianopol²¹. Astfel avea să treacă la „*viața cea mântuitoare*” unul dintre cei mai vrednici Mitropoliți pe care i-a avut Țara Românească.

Pentru întreaga sa osteneală și jertfelnicie, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992²², a hotărât ca Mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, să fie trecut în rândul sfinților, fiind prăznuit în fiecare an la data de 27 septembrie.

¹⁹ DOREL MAN, *Pastorație și Duhovnicie I*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 227.

²⁰ ION IONESCU, „Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul...”, p. 661.

²¹ MIRCEA PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Manual pentru Seminariile Teologice Liceale, Ediția a V-a, București, Editura Sophia, 2000, p. 224.

²² ALEXANDRU MORARU, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 31.

III. TEOLOGIA SISTEMATICĂ

O PERSPECTIVĂ ASUPRA FILANTROPIEI MISIUNII CREȘTIN-ORTODOXE

ANA BACIU

Abstract:

The philanthropic and social assistance work of the Church is part of the “serve our fellowmen” dimension and is one of the main aspects of contemporary Christian theology, with ever deeper implications in the most varied aspects of the life of the Church, especially in the field of pastoral and social apostolate. Serving in this aspect is embraced as a fundamental truth in the biblical revelation, in the patristic tradition and in the history of the Christian Church and constitutes a God in the Holy Trinity, the Father, the Son and the Holy Ghost, on the basis of the Holy Scripture and the Holy Tradition, and participates in the life of the Church through the same Holy Sacraments, liturgical services and canonical ordinances.

Keywords: *phylantrophy, Christian social assistance, charity, serve our fellowmen, the legislation of the Romanian state and the Church*

După învățătura scripturistică a Noului Testament, filantropia cuprinde toată Legea și Profeții, cea mai mare poruncă (Mt. 22, 37-40) având ca fundament dragostea.

Incompatibilă cu dragostea lumească, dragostea față de Dumnezeu constă în împlinirea Poruncilor și în iubirea oamenilor între ei. Sentimentul dumnezeiesc al filantropiei și milei este rodul unei îndelungate și laborioase educații creștine, făcută cu tact și cu iubire fără margini de către cei înzestrați pentru aceasta.

Astăzi, mai mult ca altădată, lumea secularizată, dominată de tehnologii, în care viețuim, are nevoie de umanizare, de milă și iubire față de om, de filantropie¹.

Istoria poporului român este mereu contemporană și în neîncetată comuniune cu istoria Logosului întrupat. Odată cu începuturile creștinismului la români, asistența social- religioasă ia forma unor acțiuni umanitar-creștine.

Călătorind, pe drumul vieții, îi găsim pe foarte mulți dintre semenii noștri nu atât însetați de apa cea de toate zilele, fără de care nu putem trăi, ci de apa înțelepciunii dumnezeiești, care ne poartă pe calea mântuirii. „A fi flămând și însetat de dreptate” mai înseamnă și a dori și a ne strădui din toate puterile pentru înfăptuirea dreptății, ca virtute socială, atât pentru noi, cât și pentru semenii noștri. Iar când, din pricina smereniei, sărăciei, neîndemânării noastre sau a puterii pârâșului, suntem nedreptățiți în această viață, trebuie să nu ne descurajăm, ci să avem nădejde tare că vom primi dreptatea noastră; și sufletul își are setea lui, însetoșarea lui.

Aceasta e setea de care vorbea proorocul Amos: setea de a auzi Cuvântul lui Dumnezeu setea de a bea și de a te adăpa din Cuvântul lui Dumnezeu: „*Iată, vin zile, zice Domnul Dumnezeu, când voi trimite foamete în țară, nu foamete de pâine, nici sete de apă, ci foame și sete după auzirea cuvintelor Domnului. Vor pribegi atunci, de la o mare la alta, de la miazănoapte la răsărit, vor umbla istoviți, încoace și încolo, ca să caute cuvântul Domnului, și tot nu îl vor găsi. În ziua aceea, se vor topi de sete fetele frumoase și flăcăii*”. (Amos 8:11-13).

Biserica, mai mult ca oricare altă instituție, este datoare să se implice în rezolvarea tuturor problemelor lumii. Facem această afirmație tocmai datorită faptului că, indiferent de ceea ce prestează cineva, indiferent de sistemul în care este integrat, cultural, politic, economic, ș.a.m.d., omul este afiliat Bisericii lui Hristos, indiferent de gruparea religioasă de care aparține. Implicarea aceasta poate fi numită „slujirea necondiționată a aproapelui” ceea ce ar avea corespondent într-un limbaj mai laic cu sistemul de asistență socială.

Oamenii, ca fii ai bisericii, dar și în calitate de cetățeni cu drepturi depline ai țării noastre, au posibilitatea de a beneficia atât de prevederile Sistemului Național de Asistență Socială, cât și de cel pe care este întemeiată asistența socială creștină, conform căreia, la baza societății se află o solidaritate bazată pe conștiința frățietății și iubirea necondiționată în numele lui Hristos.

Părintele Dumitru Stăniloae a făcut în monumentală sa lucrare, *Teologia Dogmatică*, următoarea afirmație „adevărata societate este Biserica, aceasta

¹ Pr. prof. Ion Bria, *Teologia ortodoxă în România contemporană. Evaluări și perspective*, Trinitas, Iași, 2003, p. 121.

este un eu comunitar în Hristos”, este comuniunea de iubire a oamenilor adunați virtual în Hristos. Această afirmație dar și întreaga structură pe care este bazată asistența socială a Bisericii este fundamentată pe cuvintele Sfintei Scripturi: „*Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții.*” (In. 13:34-35).

Un erudit profesor de asistență socială al universității din Florida, Mary P. Van Hook², consideră că poruncile biblice asigură baza a două abordări care reflectă două laturi importante ale asistenței sociale: caritatea și justiția socială. Caritatea constă în a da răspunsuri utile la crize specifice, fără a încerca schimbarea structurii sociale care creează și perpetuează suferința și opresiunea. Aceste aspecte, ale carității sau filantropiei și cele ale justiției sociale pot fi urmărite atât în Vechiul Testament cât mai ales în Noul Testament, și chiar în viața actuală a Bisericii, ca o prelungire a acestor principii vădite și descoperite și în misiunea socială a Bisericii contemporane.

În cadrul fiecărei religii creștine există preocuparea pentru viața socială a semenilor, a celor aflați într-o stare de dificultate. Bineînțeles că toate Bisericile au întruchipate toate virtuțile creștine și, mai ales, milostenia și iubirea de semenii. Datorită acestor două virtuți esențiale, oamenii Bisericii se implică pe tărm social, înființează și susțin diferite instituții bisericesti spitalicești, în care să fie tratați cei bolnavi, cei aflați în diferite stări de neputință.

În contemporaneitate, trebuie să avem, permanent, în vedere îmbunătățirea modului de implicare, a metodelor și tehnicilor utilizate în „slujirea aproapelui” prin evaluarea activităților derulate, atât în cadrul parohiilor, cât și în cadrul asociațiilor și centrelor de asistență socială organizate de către Biserică sau de către Stat.

Acțiunile de caritate trebuie să aibă în vedere posibilitatea de a efectua cercetarea pe teren în cadrul unuia dintre cei mai practici și dezvoltăți furnizori de servicii sociale de la nivelul Patriarhiei Române, implicarea activă în coordonarea activităților de asistență socială în cadrul unei structuri bisericesti, centrată pe activitate social, elaborarea unor regulamente, care să fie bazate pe evaluarea nevoilor beneficiarilor.

Opera filantropică și de asistență socială a Bisericii face parte din „dimensiunea slujirii aproapelui” și constituie unul din aspectele principale ale teologiei creștine contemporane, cu implicații tot mai profunde în cele mai variate aspecte ale vieții Bisericii, în special pe planul pastorației

² Mary P. Van Hook - *Spirituality Within Religious Traditions*, in *Social Work Practice: 1st (first) Edition Paperback* – November 21, 2002.

și al apostolatului social. Slujirea sub acest aspect este cuprinsă ca adevăr fundamental în revelația biblică, în tradiția patristică și în istoria Bisericii creștine și constă într-un factor de dinamism în mișcarea ecumenică din contemporaneitate³.

După anul 1990, activitățile tradiționale cu caracter social, din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, s-au amplificat și diversificat, adresându-se unui număr mai mare de persoane și cu o complexă problemă socială, generate de transformările profunde ce au avut loc în societatea României contemporane.

Constituția din anul 1991, precum și actuala formă a acesteia, intrată în vigoare la 29 octombrie, 2008, la articolul 29, definește libertatea religioasă din două perspective: din perspectiva libertății și autonomiei grupurilor religioase față de Stat și din perspectiva libertății pozitive, Statul garantând exercitarea liberă a religiei, toleranța religioasă, educația religioasă și ajutorul material al comunităților religioase, recunoscute de Stat⁴.

În respectivul articol, din Constituția României, publicată în anul 2003, se stipulează că:

1. Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

2. Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

3. Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

4. În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.

5. Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.

6. Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

În conformitate cu *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Dispoziții generale Art. 1*, Biserica Ortodoxă Română este comunitatea creștinilor ortodocși, clerici, monahi și mireni, constituiți canonic în parohii și mănăstiri din eparhiile Patriarhiei Române aflate în interiorul și în afara granițelor României, care mărturisesc pe Dumnezeu în Sfânta Treime, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, pe temeiul Sfintei Scripturi și al

³ Pr. prof. Ion Bria, *Teologia ortodoxă în România contemporană*, p. 122.

⁴ *Constituția României, art. 29, alin.3 și art. 29, alin.5*, în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991.

Sfinteii Tradii și participă la viața Bisericii prin aceleași Sfinte Taine, slujbe liturgice și rânduieli canonice.

În conformitate cu prevederile aceluiaș *Statut*, al articolul 14, alineatele t, u, v,w, se stipulează:

t) aprobă normele privind organizarea și funcționarea unităților de învățământ teologic preuniversitar și universitar, precum pe și cele privind predarea religiei în școlile de stat, particulare și confesionale. Stabilește normele privind învățământul confesional de toate nivelurile, precum și programele pentru catehizarea tinerilor și adulților;

u) aprobă normele activității misionar-pastorale și pe cele pentru promovarea vieții religioase și morale a clerului;

v) stabilește normele activității de asistență social-filantropică pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română și aprobă măsurile pentru organizarea asistenței religioase în armată, penitenciare, spitale, cămine pentru copii și pentru bătrâni, așezăminte sociale destinate persoanelor defavorizate etc.;

w) hotărăște înființarea, organizarea și desființarea asociațiilor și fundațiilor bisericești cu caracter național, care sunt constituite și conduse de către Biserica Ortodoxă Română; acordă sau retrage binecuvântarea (aprobarea) pentru înființarea, organizarea și desființarea asociațiilor și fundațiilor ortodoxe din Patriarhia Română, care au conducere proprie și activează în eparhiile acesteia;

Din perspectiva Statului, implicarea socială a cultelor religioase nu poate fi decât benefică pentru societatea românească, în ansamblul său, dacă ar fi să avem în vedere numai cota de credibilitate de care se bucură în prezent Biserica.

La rândul său, Biserica deține o experiență îndelungată, pe care Statul o poate valorifica în eforturile sale de rezolvare a problemei persoanelor defavorizate.

Sprrijinul Statului, acordat cultelor în vederea participării lor la viața socială a țării, nu constituie un privilegiu, ci un act reparator față de perioada comunistă, în care au fost îngădite manifestările de ordin social ale cultelor religioase. Sprrijinul Statului se constituie într-un act de reintrare în normalitatea unei tradiții îndelungate a asistenței sociale patronate de culte, abuziv întreruptă de regimul comunist.

Astăzi prezența Bisericii în societate este văzută de sociologi prin prisma unei analize funcționale a societății și se postulează existența unui relații strânse între structura socială și funcțiile sociale.

În viziunea sociologilor, religia prescrie anumite norme morale, care sunt impuse oamenilor sub forma unor cerințe venite din partea unei

instanțe mai înalte, supranaturale în unele cazuri, iar tradiția creștină oferă un bun exemplu în acest sens⁵.

Data fiind diferența lor de natură, în statul majoritar ortodox, Biserica și Statul au la dispoziție mijloace diferite pentru a-și atinge scopurile. Astfel, ierarhia Bisericii poate întreprinde, în cazul imposibilității supunerii față de legile statului, la următoarele acțiuni: poate să facă apel la popor pentru ca acesta să facă uz de mecanismele democratice pentru a schimba legislația sau poate să-și îndemne fiii la opoziție civică pașnică⁶.

O propunere, care ar putea fi un model numit „post-bizantin” este cea în care teologul Radu Preda identifică trei coordonate care ar trebui urmate. Prima dintre ele ar fi „simfonia bizantină” în ceea ce are ea mai bun: o colaborare distinctă între puterea spirituală și cea politică, prin practicarea unei soluții de mijloc între separarea radicală, „modelul francez” și identificare „modelul englez”. Această colaborare este bazată pe principiul subsidiarității, în care statul este chemat să se implice în probleme privitoare la aspectele sociale ale misiunii Bisericii, aspecte la care Biserica însăși trebuie să solicite Statului implicare în susținerea acestui tip de proiecte.

Al doilea element al acestui model ar putea privi angajarea laicilor în misiunea Bisericii și în luarea deciziilor care interesează întreaga societate. Acest aspect este cât se poate de urgent și de necesar, pentru că în acest „interval”, zis „de tranziție”, laicii, în special intelectualii, s-au simțit marginalizați fie de către Biserică, fie de către Stat, deoarece aceștia au un loc și o funcție specială și deloc neglijabilă, în Biserică și, împreună cu ierarhia, formează comunitatea eclesială. Instrumentalizați de tendințe colaterale ei pot fi aduși pe poziții anticlericale, care nu folosesc nimănui.

În felul acesta s-ar evita tendințe precum cea laicistă și cea anticlericală. Ar trebui să învățăm din experiența celorlalți și să nu comitem aceleași erori din aceeași indiferență sau imaturitate sau să-i lăsăm pradă ideologiilor de orice fel. Pentru a ieși cu succes dintr-o criză, cum este cea a globalizării, din contemporaneitate este nevoie de soluții clare, credibile, soluții pe care Biserica le poate oferi. Este nevoie doar de mai multă încredere reciprocă și, mai ales, de o solidă cultura teologică, politică și civică.

Al treilea element constitutiv al acestui model „post-bizantin” ar fi promovarea unei culturi a dialogului între Biserică și societate, de la intelectuali la oameni politici și de la dialogul cu cultura la cel cu sindicatele. Acest dialog este mai mult decât necesar și ar completa, în mod fericit, misiunea pastorală a Bisericii, iar pentru un dialog real și constructiv cu modernitatea este nevoie de o convertire zilnică la Ortodoxie care să asigure propria identitate⁷.

⁵ Pr. Ion Vicovan, *Dați-le voi să mănânce*, Ed. Trinitas, Iași, 2001, p. 145.

⁶ c. f. volumul *Un suflet pentru Europa*, coord. Radu Carp, Ed. Anastasia, București, 2005, p. 60.

⁷ Protos. Vasile Vasilache, *Monahul Ilarion - un binefăcător*, Mănăstirea Neamțul, 1938, p. 9.

Deși dorințele clasei politice românești se îndreaptă spre o totală integrare europeană, fără să țină seama că de aici decurg toate acțiunile care ni se impun, trebuie spus că în societatea europeană, dominată de număr și, cantitativ, de statistică, domnește clar o confuzie, care va duce la apariția unei societăți dezumanizate, cu manifestări excesiv individualiste, aproape animalice, un furnicar perfect, lipsit de orice simțământ religios, care va duce la sucombarea Europei creștine⁸.

Această Europă, care trebuia să fie centrată pe calitatea omului, pe sufletul său caracterizat de un fericit amestec de imaginație și rigoare logică, de un misticism nereșemnat, în aceste condiții aspiră vizibil să fie condusă de o comisie americană. Toate acțiunile ei într-acolo se îndreaptă și asta pentru că, în politica sa, identificăm o discrepanță între spiritul ei subtil și politica ei rudimentară. Fie că este vorba de partide, de regimuri sau de oameni de stat, ar putea fi foarte instructiv să extragem din tacticile și actele lor ideile pe care și le-au făcut sau și le fac despre om. Or, Europa a însemnat, înainte de orice, crearea prin elenizare, romanizare și creștinare a unui homo europaeus, miza întregului său proiect istoric. Este clar că Europa trăiește o criză a politicii care este criza omului european, mai exact a „sufletului” european și a „culturii” europene⁹.

Comună tuturor națiunilor est-europene, dezbaterea din România dobândește o complexitate deosebită, întrucât ea atinge problema spinosă a identității și a „specificului românesc”. Exemplul vrednic de urmat ar fi acela al unei culturi abundente și ingenioase, al unui respect pentru demnitatea persoanei umane, al unei diversități ametoare și tenace susținute, al libertății ca ghid suprem în relațiile dintre semeni, al deschiderii creatoare spre potențialul transcendenței, mai curând decât supunerea oarbă la o imagine fixă a acesteia, „al căutării neobosite de noi raporturi între material și ideal.”¹⁰ Constantin Noica vorbește pe larg despre această proiectată lume a valorilor autonome „O bucată de pâine și orice bun obișnuit dezină pe oameni, în timp ce o valoare îi unește, îi însumează. Se poate spune atunci că există bunuri de consumare și bunuri de însumare, dacă lărgim ideea de bun. În orice caz, valoarea, în același timp, însumează pe oameni și se păstrează ca atare în distribuirea ei. (...) Valoarea își păstrează ființa și unitatea, în propria ei distribuire”, numai că va creiona alăturat și un prim semnal de alarmă cu privire la labilitatea culturii europene, care pare să-și refuze, adesea ostentativ, caracterul ei deschis, larg permisiv: „Numai că europenismul, intrat în expansiune și adoptat la fel de firesc cum, în mic, a

⁸ C.f. art. *Jan Patočka and the European Heritage*, in *Studia Phaenomenologica VII* (2007) - Ivan Chvatik (guest editor).

⁹ Constantin Noica, *Modelul cultural european*, Ed. Humanitas, București, 1993, p. 60.

¹⁰ C. Noica, *Modelul...* p. 60.

adoptat lumea tracică civilizația romană, riscă să strivească sensurile tradiționale aparținând acelor configurații culturale în izolarea lor.”¹¹

„Românii sunt confrunțați actualmente cu trecerea de la „Europa liberă” la exigențele mai prozaice ale „Europei unite”, riscând serios să devină „victimele unei proaste investiții a libertății” în fața unei „Europe unite” ce le apare tot mai puțin ca încununare a «Europei libere» și a spiritului, în care unificarea administrativă tinde să șteargă tot mai mult diferențele. Integrarea este făcută dificilă și de optica dominantă în Occident, după care aceasta ar fi un proces de reintrare a unei „lumi bolnave” (Estul) într-o „lume sănătoasă” (Vestul). Or, mai realistă decât această viziune triumfalistă, e cea a „două infirmități” diferite produse de răsfățul sau barbaria istoriei, care trebuie să se completeze reciproc în vederea unei sănătăți comune. În fața noii Europe occidentale, Europa de Est are conștiința de a fi trecutul Europei, de a fi vechea Europă, Europa elixirului întineritor al spiritului, dar și al toxinelor periculoase ale naționalismelor. Problema ei este aceea de a valorifica elixirul și a transsubstantia toxina, iar problema „Europei noi” este aceea de a fi o Europă „în care să se vadă prin transparență prestigiul Europei vechi și eterne”¹² [30]

Realitățile românești în condițiile aderării sunt: ultimul recensământ al populației din România din anul 2002 a evidențiat existența unui procent de 86,7% de credincioși ortodocși, iar sondajele de opinie indică o încredere a populației în Biserică ca fiind între 85-89%, de departe cea mai mare. Având în vedere aceste considerente Biserica Ortodoxă Română este un actor de primă importanță, în contextul social-confesional românesc și deciziile politice luate de puterea seculară nu pot să nu țină seama de punctul de vedere exprimat de conducerea colegială a Bisericii, adică de Sfântul Sinod¹³.

În contemporaneitate, asistăm la câteva fenomene incongruente filantropiei, precum: voluntariatul fără experiență în asistența socială, insuficiența filantropică, amatorismul filantropic, particularismul filantropic, paternalismul filantropic și alte manifestări dăunătoare gestului filantropic propriu-zis.

Toate aceste limite pot fi depășite print-un amplu proces de profesionalizare a serviciilor și a pregătirii personalului care deservește aceste servicii.

În momentul de față, când rolul comunității trebuie să fie esențial în impulsivizarea vieții sociale, în realizarea coeziunii între oameni, preotul trebuie să găsească modalitățile actuale, percutante, de mobilizare a energiilor comunității, spre progres și dezvoltare.

¹¹ C Noica, *Modelul...* p. 60.

¹² c.f. volumul *Un suflet pentru Europa*, p. 60.

¹³ <http://www.provitaortodoxa.ro>.

Demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este, în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri, ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine, căci acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului, ci de intervenția „in micro-”, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de urmaș al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.”¹⁴

În cartea sa despre bunătatea sufletească, *Jurnalul Fericirii*, scriitorul, publicistul și monahul Nicolae Steinhardt, scria că „degeaba le-am avea pe toate: inteligența, cultura, istețimea, supracultura, doctoratele, supradoc toratele dacă suntem răi, haini, mojici și vulgari, proști și nerozi, doi bani nu facem, se duc pe apa sâmbetei și inteligența, și erudiția”.

Trăim într-un secol care ne pune la încercare nu numai puterea de a depăși greutățile de tot felul, ci chiar latura profund umană a existenței noastre. Astăzi, cuvinte ca „milă”, „solidaritate”, „sprijin”, „ajutor”, „dragoste față de cei din jur par a se fi pierdut în iureșul unei vieți tot mai grăbite.

Ca întotdeauna, Biserica rămâne un reazem pentru credincioșii săi, încercând să-i întoarcă unii cu fața către ceilalți și să le reamintească unul dintre principiile fundamentale ale Ortodoxiei: dragostea față de aproapele.

Auzim, adesea, în jurul nostru vorbindu-se despre filantropie, un concept cu rădăcini vechi în istoria creștinismului, dar la fel de actual și, mai ales, necesar în zilele noastre.

Poate că nu avem timp, fiecare dintre noi, să ne dovedim, în fiecare zi, dragostea, sprijinul și solidaritatea față de cei din jurul nostru, însă cu siguranță putem răspunde din când în când chemării Bisericii, care, prin structurile sale specializate, este mereu alături de cei aflați în nevoie.

Slujirea Bisericii, în societate, a purtat mai multe denumiri: „filantropie”, „caritate”, „apostolat social”, „slujire socială”, „diaconie” sau „asistență socială religioasă”. Fiecare dintre acești termeni a căpătat, în decursul istoriei, conotații confesionale.

Astfel, termenul „filantropie” pare să fie mai aproape de inima ortodoxilor, în timp ce cuvântul „caritate” s-a încetățenit mai mult în lumea catolică, mai ales pentru faptul că structurile sociale de la diocenze poartă numele de „Caritas”, iar termenul „diaconie” este preferat de protestanți,

¹⁴ Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, *Misiunea Bisericii în contextual secularizării*, în rev. „Renașterea”, 2006, nr. 11, p. 2.

care îl folosesc cu precădere. Cele trei noțiuni sunt folosite, adesea, ca sinonime și foarte puțini sunt aceia care sesizează diferențe semantice între ele.

Opera filantropică și de asistență socială a Bisericii face parte din „dimensiunea slujirii aproapelui” și constituie unul din aspectele principale ale teologiei creștine contemporane, cu implicații tot mai profunde în cele mai variate aspecte ale vieții Bisericii, în special pe planul pastorației și al apostolatului social. Slujirea sub acest aspect este cuprinsă ca adevăr fundamental în revelația biblică, în tradiția patristică și în istoria Bisericii creștine și constituie un Dumnezeu în Sfânta Treime, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, pe temeiul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții și participă la viața Bisericii prin aceleași Sfinte Taine, slujbe liturgice și rânduieli canonice.

**LUCRĂRI ALE TEOLOGILOR ORTODOCȘI ROMÂNI
REFERITOARE LA PROTESTANTISM**

DACIAN BUT-CĂPUȘAN

Abstract. Works of Romanian Orthodox Theologians on Protestantism.

The interest of the Romanian Orthodox theologians, especially the Transylvanians, for the knowing of Protestantism and the history of the Churches emerging from Reformation - from the end of the nineteenth century to the present - materialized in doctoral theses and works published in volumes or studies in periodicals on which we will enumerate in the present study, marking, now in 2017, the 500th anniversary of the outbreak of the Protestant Reformation.

We hope that in the theological dialogue between Orthodoxy and Protestantism will continue the process of mutual approach and knowledge and will discuss and solve the issues remaining still open.

Keywords: *Reform, Protestantism, theologians, works, Orthodoxy, anniversary.*

Anul 2017 înseamnă marcarea a 500 de ani de la izbucnirea Reformei protestante - al doilea eveniment major în Istoria bisericească, o schimbare care a însemnat o piatră de hotar în cursul ei, după Marea Schismă de la 1054, o mișcare complexă, cu substanțiale implicații, conexiuni, consecințe în multiple planuri ale culturii și civilizației - Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca aflându-se între cele peste 120 de instituții din întreaga Europă afiliate programului internațional Refo 500.

Îndeosebi după Reformă, apar și se adâncesc diferențele doctrinare între cele trei mari Biserici creștine, fapt care a generat o întreagă literatură cu caracter interconfesional, începând chiar cu secolul al XVI-lea.

Interesul teologilor ortodocși români, în special transilvăneni, pentru cunoașterea Protestantismului și a istoriei Bisericilor ieșite din Reformă - de la sfârșitul secolului al XIX-lea până în prezent - s-au concretizat în teze

de doctorat și lucrări publicate în volume sau studii în periodice pe care le vom enumera în studiul de față:

Lucrări în volum:

Bel, Valer - *Unitatea Bisericii în Teologia contemporană. Studiu inter-confesional-ecumenic*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2003,

Benga, Pr. Dr., Daniel - *Marii reformatori luterani și Biserica Ortodoxă. Contribuții la tipologia relațiilor luterano-ortodoxe din secolul al XVI-lea*, Ed. Sofia, București, 2003,

But-Căpușan, Dacian - *Eclesiologia protestantă din perspectivă ortodoxă, în lumina cercetărilor mai noi*, Ed. Limes, Florești, 2015,

Carebia, Adrian - *Biserica între tradiție și Reformă*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2004,

Carebia, Pr., Adrian - *Istoriografia Reformei protestante*, Ed. Canonica, Cluj-Napoca, 2008,

Carebia, Pr., Adrian - *Jean Calvin și triumful Reformei*, Ed. Universității din Oradea, Ed. Canonica, Cluj-Napoca, 2009,

Croitoru, Ion I. - *Ortodoxia și Apusul în tradiția spirituală a României: unitatea Ortodoxiei și apărarea credinței ortodoxe în fața propagandei protestante din secolul al XVIII-lea*, vol. I-II, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012,

Feurdean, Cristian Octavian - *Reforma lui Luther și implicațiile acesteia în Europa sec. XVI*, Ed. Casa Cărții deștiință, Cluj-Napoca, 2015,

Filimon, Petre - *Protestantismul și românii din Ardeal. Combaterea unei teorii uniate*, Arad, 1938,

Pătuleanu, Pr. dr., Constantin - *Teologia Ecumenică. Istoria și evaluarea dialogului teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania, cu publicarea comunicatelor finale*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2003,

Pricop, Cosmin D. - *Dialogul Bisericilor Ortodoxe cu Federația Luterană Mondială*, 2 vol., Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2011,

Remete, Pr. Lect., George - *Sfintele Taine în contextul dialogului ortodox-luteran*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe, Alba-Iulia, 1999,

Remete, Lect. Dr., George - *Sfintele Taine în Reforma luterană și la Wolfhart Pannenberg din viziune ortodoxă*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe, Alba-Iulia, 1999,

Sandu, Pr. Conf. Dr. Ștefan - *Primele contacte ecumenice dintre ortodocși și luterani. Răspunsurile patriarhului Ieremia al II-lea către teologii luterani din Tübingen (1573-1581)*, EIBMBOR, București, 2001 și în G. B. LII (1996), nr. 1-4, pp. 74-95, nr. 5-8, pp. 58-106,

Sandu, Pr. Conf. Dr., Ștefan - *Teologia Mărturisirilor de credință luterane și ortodoxe*, Ed. IBMBOR, București, 1993 și în O. XLIII (1991), nr. 3, pp. 13-104, nr. 4, pp. 5-96, XLIV (1992), nr. 1-2, pp. 5-96, nr. 3-4, p. 3-96, XLV (1993), nr. 1-2, pp. 3-102.

Stoica, Ion - *Preoția în lumina Teologiei Catolice, Protestante și Ortodoxe. Studiu istoric, exegetic și dogmatic*, Ed. ASA, București, 2006,
Șesan, Dr., Milan P. - *Vaclav Budovec și încercările de unire ale protestanților cu Biserica Ortodoxă din Constantinopole*, Cernăuți, 1937,

Tudorie, Ionuț-Alexandru - *De la Reformă la unitatea vizibilă deplină: dialogul teologic dintre anglicani și luterani*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012,

Tulcan, Ioan - *Unitatea Bisericii și temeiurile ei dogmatice în teologia ortodoxă și luterană mai nouă*, Editura Universității „Aurel Vlaicu” Arad, 1999,
Țepelea, Marius - *Renaștere și Reformă. Pagini de istorie bisericească*, Oradea, 2011,

Studii publicate în volume sau periodice:

Alexandru, D. - *Interpretări protestante ale Noului Testament*, în M. O. IX (1957), nr. 11-12, pp. 880-881,

Alexe, Gheorghe - *Teoria protestantă a “ramurilor”* în M. B. XIII (1963), nr. 5-8, pp. 324-326,

Alexe, Gheorghe - *Realizarea unității creștine văzută de protestanți* în M. B. XIV (1964), nr. 1-3, pp. 90-92,

Alexe, Pr. Conf., Șt - *Curenți și tendințe noi în teologia contemporană* în O. XXIX (1977), nr. 1, pp. 86-124,

Anania, Arhid., V. - *Despre monahismul protestant* în O. IX (1957), nr. 2, pp. 357-362,

Anania, Arhid., V. - *Orientări protestante* în O. IX (1957), nr. 3, pp. 517-520,

Androni, Protos. Drd., Vartolomeu - *Starea originală a protopărinților în cele trei mari confesiuni creștine* în O. XLVIII (1996), nr. 1-2, pp. 62-91,

Balcă, Diacon Dr., Nicolae - *Teologia dialectică ca teologie a crizei* în R. T. XXVI (1936), nr. 7-10, pp. 294-299,

Balcă, Diac. Prof., N. - *Învățătura despre chipul lui Dumnezeu în om în teologia protestantă contemporană. Confruntarea dintre Karl Barth și Emil Brunner*, în O. XX (1968), nr. 4, pp. 522-536,

Benga, Nicolae - *Protestantismul și primele tipărituri românești (1544-1582)* în vol. *Teologie și cultură transilvană în contextul spiritualității europene în sec. XVI-XIX*, ed. Ioan Vasile Leb, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, pp. 153-186,

- Bărbulescu, L. - *Autoritatea bisericească privită interconfesional* în G. B. XXXIV (1975), nr. 3-4, pp. 331-338,
- Bel, Valer - *Teologia ca știință și mărturisire în viziunea părintelui Profesor Dr. Ioan Ică* în vol. *Omagiu Părintelui Profesor Ioan I. Ică la împlinirea vârstei de 75 de ani 1932-2007 40 de ani de teologhisire*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, pp. 113-124,
- Belu, Pr. Prof. Dr., D. - *Eclesiologia ortodoxă și ecumenismul creștin* în O. XVII (1965), nr. 4, pp. 493-519,
- Belu, Pr. Prof. Dr., D. - *Ideea de unire a Bisericilor în Dogmatica lui Emil Brunner* în M. B. XX (1970), nr. 4-6, pp. 305-310,
- Benga, Drd., Daniel - *Patriarhul Chiril Lucaris și legăturile lui cu protestanții*, în B. O. R., CXV (1997), nr. 1-6, pp. 263-276,
- Benga, Drd., Daniel - *Hușiții premergători ai Reformei; prezența lor pe pământ românesc*, în B. O. R., CXVII (1999), nr. 1-6, pp. 349-361,
- Benga, Pr. Asist. Dr. Daniel - *O încercare de recitare a dialogului teologic dintre patriarhul Ieremia al II-lea și luteranii din Tübingen (1573-1581)* în Anuar III, Facultatea de Teologie Justinian Patriarhul, București, 2003, pp. 449-470,
- Benga, Pr. Asist. Dr. Daniel - *Receptarea și autoritatea Părinților Bisericii de Răsărit la Martin Luther și Philip Melancton* în Anuar II Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, 2002, pp. 155-179,
- Benga, Pr. Dr., Daniel - *Cele 95 de teze ale lui Martin Luther (1517) prezentare și scurt comentariu* în O. LIX (2003), nr. 1-2, pp. 97-105,
- Benga, Pr. Drd., Daniel - *Propaganda protestantă printre ortodocși în secolele XVI-XVII*, în O., LI (2000), nr. 1-2, pp. 97-116,
- Benga, Daniel - *Despot Vodă (1561-1563) - un domn protestant pe tronul Moldovei lui Ștefan cel Mare și Sfânt*, în vol.: *Prezența Bisericilor într-o Europă unită. O nouă dimensiune a dialogului ecumenic și religios*, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2005, pp. 258-273,
- Bidian, Augustin Alex - *Revelația divină după concepția protestantă contemporană* în M. A. XV (1970), nr. 3, pp. 3-140,
- Bidian, mgrd., Augustin Alexandru - *Ideea de transcendență în teologia dialectică protestantă* în S. T. VIII (1956), nr. 3-4, pp. 194-210,
- Braniște, Preot Prof., Ene - *Cultul Bisericii Ortodoxe Române față de cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor din țara noastră* în S. T. III (1951), nr. 1-2, pp. 3-25,
- Braniște, Pr. Prof., Ene - *Deosebiri interconfesionale cu privire la Sfintele Taine* în O. XI (1959), nr. 4, pp. 499-517,
- Buchiu, Pr. drd., Ștefan - *Concepția despre om și mântuire în Confessio Augustana* în S.T., XXXVI (1984), nr. 5-6, pp. 388-400,

Buchiu, Pr. lector dr., Ștefan - *Aspecte antropologice în teologia lui Karl Barth*, în B. O. R., CXVI (1998), nr. 7-12, pp. 310-319,

But-Căpușan, Dacian - *Biserica Unitariană continuatoare a arianismului. Repere istorice și doctrinare* în rev. Studia U.B.B. seria Theologia Orthodoxa, an LIX (2013), nr. 2, pp. 227-234,

But-Căpușan, Dacian - *Câteva aspecte de eclesiologie la Philipp Melancton (1497-1560)*, Studia U.B.B. T.O. LVII (2011), nr. 1, pp. 111-122,

But-Căpușan, Dacian - *Câteva reflecții asupra eclesiologiei lui Karl Barth expuse în volumul L'Eglise* în Studia UBB TO XLVII (2002) nr. 1-2, pp. 187-198,

But-Căpușan, Dacian - *Eclesia Noului Testament și Biserica instituțională la Emil Brunner* în Studia U.B.B. T.O. L (2005), nr. 2, pp. 145-150,

But-Căpușan, Dacian - *Eclesiologia ortodoxă și eclesiologia protestantă la Părintele Profesor Ioan Ică* în Studia UBB T.O. XLVII (2002) special issue, p. 63-68,

But-Căpușan, Dacian - *Eclesiologia protestantă din perspectivă ortodoxă în scrierile Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran* în Studia U.B.B. T.O. XLVIII (2003), nr. 1-2, pp. 189-198,

But-Căpușan, Dacian - *Învățătura despre Biserică în cărțile simbolice protestante* în Studia UBB TO XLVI (2001), nr.1-2, pp. 203-218,

But-Căpușan, Dacian - *Învățătura despre Biserică și preoție în Documentul ecumenic Botez, Euharistie, Ministeriu (B. E. M.). Elemente de convergență între Ortodoxie și Protestantism și probleme rămase deschise* vol. *Ortodoxie și ecumenism*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, pp. 267-281,

But-Căpușan, Dacian - *Învățătura despre Sf. Euharistie în Documentul ecumenic Botez, Euharistie, Ministeriu (BEM). Elemente de convergență între marile confesiuni creștine și probleme rămase deschise* în rev. Studia U.B.B. seria Theologia Orthodoxa, an LX (2014), nr. 1, pp. 123-131,

But-Căpușan, Dacian - *Învățătura despre Taina Sf. Maslu în Mărturisirile de credință ale secolelor al XVI-lea - al XVII-lea - ortodoxe, romano-catolice și protestante* în *Credință și viață în Hristos*, Anuarul Episcopiei Sălajului, an V, 2012, pp. 525-538,

But-Căpușan, Dacian - *Jean Calvin (1509-1564) și învățătura lui despre Biserică* - Studia U.B.B. T.O. L IV (2009), nr. 1, pp. 235-244,

But-Căpușan, Dacian - *Mântuirea în Hristos și în Biserică – aspecte interconfesionale* Studia U.B.B. T.O. LVIII (2012), nr. 1, pp. 203-214,

But-Căpușan, Dacian - *Martin Luther și Reforma Bisericii din perspectiva ortodoxă în Omagiu Părintelui Profesor Ioan I. Ică la împlinirea vârstei de 75 de ani 1932-2007. 40 de ani de teologhisire*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, pp. 222-233,

But-Căpușan, Dacian - *Probleme de Teologie simbolică legate de Sf. Taină a Cununii* Credință și viață în Hristos, Anuarul Episcopiei Sălajului, an IV, 2011, Editura Episcopiei Sălajului Credință și viață în Hristos, Zalău, 2011, pp. 493-504,

But-Căpușan, Dacian - *Relații interconfesionale între românii ortodocși și maghiarii reformați din Transilvania (sec. XVI-XXI) - aspecte generale* - în vol. *Arhivele Bistriței*, Anul II, fasciculul 2 (6). *Relații interconfesionale în Transilvania*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 123-138, coord.: Mircea Gelu Buta,

But-Căpușan, Dacian - *Scriptură - Tradiție - Biserică în Ortodoxie și Protestantism* în rev. *Studia U.B.B. seria Theologia Orthodoxa*, an LXI (2015), nr. 1, pp. 153-166,

But-Căpușan, Dacian - *Sfânta Euharistie ca Taină și Jertfă. Aspecte interconfesionale* în vol. *Euharistie, Spovedanie, Martiriu*, vol. I, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, pp. 240-264 (coord. Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Pr. lect. univ. dr. Adrian Podaru),

But-Căpușan, Dacian - *Simboale și mărturisiri de credință în cele trei mari confesiuni creștine* în *Credință și viață în Hristos*, Anuarul Episcopiei Sălajului, an II, 2009, pp. 347-361,

But-Căpușan, Dacian - *Taina Sf. Botez – aspecte interconfesionale* *Studia U.B.B. T.O. LVII* (2011), nr. 2, pp. 129-140,

But-Căpușan, Dacian - *Taina Sfântului Maslu – aspecte interconfesionale* *Studia U.B.B. T.O. LVIII* (2012), nr. 2, pp. 157-166,

But-Căpușan, Dacian - *Teoria ramurilor Bisericii - distanțare de ecleziologia autentică*, Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, tomul VII (2002-2004), pp. 254-262,

But-Căpușan, Dacian - *Trei catehisme de factură protestantă în limba română în Transilvania secolelor al XVI-lea și al-XVIII-lea* în vol. *Teologie și istorie: In honorem Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014, pp. 401-416, coord. Pr. lect. univ. dr. Gabriel-Viorel Gârdan, Pr. asist. dr. Cosmin Cosmuța,

Buzdugan, D-rand, Costache - *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine în cele trei confesiuni*, în *M. M. S. XLVIII* (1972), nr. 9-12, pp. 734-748,

Calciu-Dumitreasa, pr. drd., Gheorghe - *Considerații interconfesionale privind ontologia divină* *S. T. XXVII* (1975), nr. 7-8, pp. 568-572,

Caraza, Diac. asist, Ioan - *Botezul în lumina Sfintei Scripturi după mărturiile Sfinților Părinți și în teologia reformatorilor* în *O. XLIII* (1991), nr. 4, pp. 97-123,

Carebia, Pr., Adrian - *Cadrul general al timpului Reformelor în Europa secolului al XVI-lea* în *A. B. XVI LV* (2005), nr. 1-3, pp. 77-84,

- Carebia, Pr., Adrian - *Teologia și controversele teologice ale lui Zwingli*, în A. B. XVI (2005), nr. 10-12, pp. 83-101,
- Carebia, Pr., Adrian - *Un calvin scolastic englez: John Wicliffe*, în A. B. XVI (2005), nr. 4-6, pp. 103-114,
- Carebia, Pr., Adrian - *Un calvin umanist elvețian Huldreich Zwingli*, în A. B. XVI (2005), nr. 7-9, pp. 40-504,
- Carebia, Pr. drd., Adrian - *Gândirea lui Calvin și calvinismul*, în M. O. LVII (2005), nr. 5-8, pp. 58-73,
- Carebia, Pr. Dr., Adrian - *A doua perioadă a lui Calvin la Geneva 1541-1564* în A. B. XVII (2006), nr. 7-9, pp. 45-55.
- Carebia, Pr. Dr., Adrian - *Conflictul dintre Jean Calvin și Michael Servetus* în R. T. XVIII (2008), nr. 4, pp. 177-194,
- Carebia, Pr. dr., Adrian - *Istoriografia paradigmelor ca interpretare a relației dintre Renaștere și Reformă*, în O. LVIII (2007), nr. 1-2, pp. 92-105,
- Carebia, Pr. dr., Adrian - *Istoriografia Reformei protestante, în actualitate* în A. B. XXVIII (2017), nr. 4-6, pp. 125-129.
- Carebia, Pr. Dr., Adrian - *Jean Calvin și reformarea Genevei (1536-1538)* în A. B. XVII (2006), nr. 4-6, p. 53-64,
- Carebia, Pr. Dr., Adrian - *Jean Calvin și triumful Reformei* în A. B. XXIII (2012), nr. 4-6, pp. 51-72,
- Carebia, Pr. dr., Adrian - *Reforma protestantă din perspectiva istoriografiei sociale* în O. LVII (2006), nr. 3-4, pp. 141-158,
- Călina, Drd., Gelu - *Cartea de cult din a doua jumătate a secolului al XVI-lea și din secolul al XVII-lea în Transilvania în contextul mișcării reformatoare*, în M. O. LIII (2001), nr. 1-2, pp. 91-97,
- Chifăr, Lect. Dr. Pr., Nicolae - *Filip Melancton (1497-1560) teoreticianul ideologiei luterane*, în Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, tom IV, 1997-1998, pp. 119-128,
- Chifăr, Lect. Dr. Pr., Nicolae - *Martin Luther - Retrospectivă istorică la 450 de ani de la moartea sa* în Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, tom III, 1995-1996, pp. 253-259,
- Chifăr, Nicolae - *Patriarhul Ieremia al II-lea și întărirea unității Ortodoxiei ecumenice la sfârșitul secolului al XVI-lea* în vol. *In memoriam Alexandru Elian*, Ed. Arhiepiscopiei, Timișoara, 2008, pp. 267-283,
- Chira, Ionel - *Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în Teologia sfinților părinți capadocieni sub aspect eclesiologic. Diferențe interconfesionale* în Anuarul Ep. Sălajului I (2008), pp. 417-427,
- Chirvasie, Preot magistrand, Ioan Gh. - *Slujitorul Tainei Nunții în cele trei confesiuni creștine* în O XI (1959), nr. 2, pp. 218-233,
- Chițescu, N. - *“Biserica Ortodoxă față de celelalte Biserici creștine văzută de un teolog grec”* în O. X (1958), nr. 3, pp. 339-351,

- Chițescu, N. - *Însemnătatea Mărturisirilor de credință în cele trei mari confesiuni creștine* în O. VII (1955), nr. 4, pp. 483-512,
- Chițescu, N. - *Ortodoxie și Protestantism* în O. II (1950), nr. 3, pp. 383-439,
- Chițescu, Prof., N. - *Despre predestinație* în S. T. nr. 7-8/1954, pp. 399-438,
- Chițescu, Prof., N. - *Esența doctrinară a celor trei mari confesiuni creștine* în S. T. I (1949), nr. 9-10, pp. 762-780,
- Chițescu, Prof., N. - *Frământări și contradicții ideologice în sânul Protestantismului* în M. O. VIII (1956), nr. 4-5, pp. 275-294,
- Chițescu, Prof., N. - *Sinteză asupra dogmei soteriologice privitye inter-confesional* în O., XI (1959), nr. 2, p. 196-217,
- Chițescu, Prof., N. - *Trei sute de ani de la Răspunsul la Catehismul calvinesc al lui Varlaam al Moldovei (1645-1945)* în B. O. R. LXIII (1945), nr. 11-12, pp. 618-638,
- Chițescu, Prof., Nicolae - *Mărturisirile de credință protestante actuale* în G. B. XL (1981), nr. 9-10, pp. 837-870,
- Citirigă, Pr. Drd., Vasile - *Sacerdoțiul în Teologia reformată contemporană și învățătura ortodoxă despre Preoție* în S. T. XXXV (1983), nr. 7-8, pp. 490-502,
- Citirigă, Vasile - *Cina Domnului după Calvin, privityă din punct de vedere ortodox* în Studia UBB TO, LI (2006), nr. 2, pp. 45-58,
- Ciutacu, Drd., Ion - *Protestanții și creștinismul primar. Ierarhia după protestanți* în S. T. XIX (1967), nr. 5-6, pp. 334-342,
- Cornițescu, Doctorand, Emilian - *Canonul Sfintei Scripturi la cei doi reformatori Martin Luther și Jean Calvin* în S. T. XXI (1969), nr. 3-4, pp. 199-209,
- Covan, Pr. drd., Adrian D. - *Analiza bibliografiei reformatorului protestant Jean Calvin* în A. B. XIV (2003), nr. 7-9, pp. 71-78,
- Covan, Drd., Adrian - *Girolamo Savonarola, un Ioan Botezătorul al Evului Mediu* în A. B. XIII (2002), nr. 1-3, p. 64-69,
- Crăciunaș, Arhim, Irineu - *Aspectul moral al răscumpărării în cele trei confesiuni creștine* în O. XV (1963), nr. 2, pp. 225-260,
- Cristescu, Lect. Dr., Vasile - *Aspecte antropologice în gândirea teologică apuseană și răsăriteană de astăzi* în A. B. XV LIV (2004), nr. 10-12, pp. 7-16,
- Cristescu, Lect. Dr., Vasile - *Aspecte antropologice la Wolhart Pannenberg și Dumitru Stăniloae* în T. V. XIII (2003), nr. 7-12, pp. 62-74,
- Cristescu, Vasile - *O excepție în înțelegerea hristologiei clasice: Karl Barth*, în T. V., XV (2005) nr. 1-6, pp. 50-66,

Cristescu, Vasile - *Deschiderea omului față de lume și de aproapele ca expresie a deschiderii lui spre Dumnezeu la W. Pannenberg și D. Stăniloae* în T. V. XIII (2003), nr. 1-6, pp. 141-155,

Cristescu, Vasile - *Semnificația fundamentală a Învierii lui Hristos pentru om după Wolfhart Pannenberg* în T. V. XIII (2003), nr. 7-12, pp. 104-115,

* * * - *Curențe ale Teologiei luterane* în M. B. XVI (1966), nr. 7-9, pp. 540-541,

Dani, Pr. lect. univ. dr., Dorinel - *Începuturile calvinismului în Transilvania* în Ortodoxia maramureșeană, VI (2001), nr. 6, pp. 195-204,

David, Diac. conf., Petre I. - *Martin Luther și urmările Reformei religioase* în M. B. XXXIV (1984), nr. 1-2, pp. 92-94,

Demetrescu, Drag. - *Din ale Protestantismului din zilele noastre* în B. O. R. XXXVI (1912), nr. 7, pp. 689-702,

Demetrescu, Drag. - *Sfântul Iustin Filosoful și Martirul și critica teologilor protestanți*, București, 1893, 31 p. și în B. O. R. XVI (1892-1893), nr. 12, pp. 961-974 și XVII (1893-1894), nr. 1, pp. 66-81,

Dobrei, Lect. dr. Florin - *Ortodoxie și Reformă în Transilvania secolilor XVI-XVII* în R. T., XXII (2012), nr. 1, pp. 124-134,

Drăgulin, Pr., Gheorghe I. - *Părerii noi despre Ortodoxie în literatura protestantă contemporană* în G. B. XXV (1966), nr. 1-2, pp. 69-78,

Dură, Pr. Prof., Nic - *Teologie și teologii. Teologia ortodoxă și noile curente teologice* în O. XXXVIII (1968), nr. 4, pp. 46-77,

Enăceanu, Arhim., G - *Biserica protestantă* în B. O. R. III (1877), nr. 7, p. 311-318, nr. 8, p. 369-374, V (1881), nr. 6, pp. 396-398,

Enăceanu, Ghenadie - *Biserica reformată* în B. O. R. I (1874), nr. 2, p. 140-158, I (1875), nr. 4, p. 299-318, nr. 6, p. 458-478, nr. 7, p. 543-558, IV (1877), nr. 2, pp. 124-127,

Erbiceanu, C. - *Scrierea lui Meletie Sirig contra calvinilor și a lui Chiril Lucaris* în B. O. R. XVIII (1894), nr. 1, pp. 6-27,

Floca, Arhid. prof. Dr. Ioan N. - *Particularități și convergențe în Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă și în Confessio Augustana privitor la Sfintele Taine* în S. T., XXXII (1980), nr. 7-10, pp. 720-729,

Gârdan, Gabriel - *Dialogul dintre teologia cuvântului și teologia misterului. Corespondența între teologii luterani de la Tübingen și Patriarhul Ieremia al II-lea*, în Studia UBBTO, LIII (2008), nr. 2, pp. 53-72,

Gârdan, Gabriel-Viorel - *Mărturisiri de credință protestante vectori ai procesului de confesionalizare în Europa secolilor XVI-XVII* în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, tom XVII (2013-2014), pp. 71-86,

Gârdan, Pr., Gabriel-Viorel - *Mărturisiri de credință protestante, catolice și ortodoxe în secolele XVI-XVII* în vol. *Mărturisirea de credință – locul*

și rolul ei în Tradiția Bisericii Ortodoxe. Relația dintre Teologia academică și Teologia doxologică, Ed. Doxologia, Iași, 2013, pp. 398-423 (coord. Pr. Ion Vicovan, Pr. Dan Sandu, Emilian-Iustinian Roman),

Ghiț, Florin-Cătălin - *Concepții despre iubirea agape și eros în gândirea secolului XX cu referire specială la opera lui Anders Nygren* în Tabor I (2007), nr. 1, pp. 70-84,

Glăjar, Diac. Magstrand, Ioan - *Problema interconfesională a inspirației biblice* în O. IX (1957), nr. 2, pp. 216-238,

Grigoraș, Pr., Aurel D. - *Dogmă și cult private interconfesional și problema intercomuniunii* în O. XXIX (1977), nr. 3-4, pp. 292-498,

Grumăzescu, Pr. Prof., Corneliu - *Ortodoxieși Protestantism* B. O. R. XLVIII (1930), nr. 1, pp. 82-86,

Ică, Ioan I. - *Frământări și preocupări actuale în protestantism* în M. B. XXI (1971), nr. 4-6, pp. 252-282,

Ică, Ioan I. - *Problemele teologiei existențialist-demitologizante în Protestantismul actual*, în M. B., XXI (1971), nr. 7-9, pp. 408-413,

Ică, Lector, Ioan I. - *Criza în Teologia protestantă și catolică contemporană* în G. B. XXIX nr. 7-8/1970, pp. 697-711,

Ică, Magstrand, Ioan I. - *Concepții teologice eronate asupra raportului dintre natură și har* în O. (1960), nr. 4, pp. 526-551,

Ică, Magstrand, Ioan I. - *Importanța dogmatică a Răspunsurilor patriarhului Ieremia al II-lea* în O. XIII (1961) nr. 3, pp. 368-392,

Ică, Pr. Prof. Ioan I. - *Catolicism și protestantism - consens ecumenic și diferență fundamentală* în M. A. XXXIV (1989), nr. 6, p. 115-124 și în vol. *Unitatea Bisericii. Accente elesiologice pentru mileniul III*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2005, pp. 173-189,

Ică, Pr. Prof., Ioan I. - *Convergența în credință după documentul ecumenic Botez, Euharitie, Ministerium* în S. T. XXXVI (1984), nr. 5-6, pp. 429-437,

Ică, Pr. Prof. Dr., Ioan I. - *Comuniune și intercomuniune* în G. B. XXXVII (1978), nr. 5-6, pp. 529-542,

Ică, Pr. Prof. Dr., Ioan I. - *Libertatea de credință în țara noastră. Biserica Evang. C. A. în România azi* în M. A. XXIII (1978), nr. 7-9, pp. 621-624,

Ică, Pr. Prof. Dr., Ioan I. - *Martin Luther și Reforma Bisericii din perspectivă ortodoxă*, în O. XXXV (1983), nr. 4, pp. 487-495,

Ică, Pr. Prof. Dr., Ioan I. - *Rolul și importanța Mărturisirilor de credință în Teologie și viața Bisericii* în S. T. XXXII (1980), nr. 1-2, pp. 275-282,

Ică, Pr. Prof. Univ. Dr., Ioan I. - *Implicațiile elesiologiei euharistice privind unitatea Bisericii. din perspectiva ortodoxă și interconfesională*, în Altarul Reîntregirii, XII (2007), nr. 2, pp. 57-77,

Ică, Ioan I Jr. - *Paul Tillich și sfârșitul erei protestante? Sau o perspectivă filozofico-teologică asupra ecumenismului* în vol. *Unitatea Bisericii. Accente elesiologice pentru mileniul III*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2005, pp. 289-304,

Iliescu, Victor - *Ecouri palamite într-o revistă protestantă germană*, în M. O. X (1958), nr. 7-8, pp. 595-598,

Ionescu, Șerban - *Etica protestantă* în S. T. VIII (1940), nr. 2, pp. 55-88,

Iordache, Mihai - *Predestinația și justificarea în gândirea teologului protestant Emil Brunner. O evaluare critică ortodoxă* în Tabor X (2016), nr. 9, pp. 12-24,

Iordache, Mihai - *Viața și activitatea teologului protestant Emil Brunner (1889-1966)* în Tabor X (2016), nr. 7, pp. 24-32,

Iordache, Mihai - *Viața și activitatea teologului protestant Rudolf Bultman (1884-1976)* în Tabor XI (2017), nr. 1, pp. 23-30,

Iordache, Mihai - *Scurte noțiuni de antropologie ale teologului protestant Rudolf Bultman* în Tabor XI (2017), nr. 6, pp. 5-10,

Iordache, Pr. dr., Mihai - *Cauzele Reformei protestante și noțiunea de libertate la marii reformatori: Martin Luther, Jean Calvin și Ulrich Zwingli* în R. T. 99 (2017), nr. 3, pp. 36-59.

Iordache, Pr. dr., Mihai - *Responsabilitatea și liberul arbitru în gândirea lui Emil Brunner. Considerații critice ortodoxe* în T. V. XXVI (2016), nr. 1-4, pp. 88-105,

Iordache, Pr. dr., Mihai - *Responsabilitatea și liberul arbitru în gândirea teologului protestant Karl Barth* în A. B. XXVII (2016), nr. 10-12, p. 42-53.

Jivi, Diac. prof. dr., Aurel - *Relațiile patriarhului Kiril Lukaris cu protestanții transilvăneni* în R. T. II (1992), nr. 3, pp. 17-27,

Lazăr, Pr. drd., Liviu - *Jean Calvin - originea și evoluția doctrinei sale religioase* în M. O. LVIII (2006), nr. 5-8, pp. 75-85,

Leb, Drd. Ioan-Vasile - *Relațiile husiților cehi cu Patriarhia Constantinopolului în secolul al XV-lea* în S. T. XXX (1978), nr. 3-4, p. 254-263 și în vol. *Teologie și istorie. Studii de Patristică și Istorie bisericească*, Ed. Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1999, pp. 110-131,

Leb, Ioan-Vasile - *Confesiune și libertate în Transilvania în secolul al XVI-lea* în Studia UBB TO XL (1995), nr. 12, pp. 73-84,

Lemeni, Adrian - *Relația dintre cunoașterea teologică și cea științifică ilustrată din perspectiva Teologiei protestante contemporane* în Tabor II (2009). nr. 12, pp. 8-14,

Leonte, Constantin C. - *Chenoza Fiului lui Dumnezeu intrupat din punct de vedere interconfesional* în M. M. S. LXV (1989), nr. 2, pp. 25-41,

*** - *Luthers și Reforma germană în perspectivă ecumenică* în M. B. XXXII (1982), nr. 7-9, pp. 570,

- Maksim, Pr., Nicolae - *Concepții protestante mai noi despre Sf. Scriptură* în M. M. S. LI (1975), nr. 5-8, pp. 407-554,
- Manolache, Anca - *Un pastor protestant despre gândirea teologică a Părintelui Dumitru Stăniloae*, în O. XXXII (1980), nr. 3, pp. 569-572,
- Manu, Pr. Drd., Dănuț I. - *Pătrunderea husitismului în țările române și apariția primelor texte religioase în limba română* în G. B. XXXIII (1974), nr. 3-4, pp. 284-293,
- Marcu, Pr. prof., Grigore - *Preocupări exegetice în teologia protestantă actuală* în O. VIII (1956), nr. 2, pp. 278-280,
- Mehedințu, Drd., Viorel - *Concepția eclesiologică a lui Karl Barth privită din punct de vedere ortodox* în O. XVIII (1966), nr. 4, pp. 561-598,
- Mircea, Mgr. Pr., Ioan - *Învățătura despre Biserică în Evanghelia privită interconfesional* în O. VII (1955), nr. 1, pp. 72-100,
- Miron, Arhim, asist., Vasile - *Răspuns împotriva Catehismului calvinesc, o pavază a Ortodoxiei românești în lupta contra protestantismului (350 de ani de la apariție)* în S. T. LIV (2002), nr. 3-4, pp. 76-87,
- Miron, Arhim, lect. dr., Vasile - *Scurtă privire de ansamblu asupra cultului religios al celor trei confesiuni creștineși importanța cultului divin ortodox în contextul ecumenic de astăzi* în O. LIII (2002), nr. 1-2, pp. 139-156,
- Moca, Pr., Dumitru - *Conținutul și structura anaforalei liturgice primate istoriceși interconfesional* în M. B. XXXVIII (1988), nr. 1, pp. 63-74,
- Mocanu, drd., Ginel - *John Wycliff și Lollarzii: precursorii Reformei protestante* în R. T. 97 (2005), nr. 1, pp. 137-153,
- Moldovan, Pr. Conf., Ilie - *Importanța și rolul Mărturisirii de credință în viața Bisericii. Scriptură, Tradiție și Mărturisire* în S. T. XXXII (1980), nr. 1-2, pp. 265-275.
- Moraru, Alexandru - *Catehismul calvinesc (1640 sau 1642) în contextul vieții românilor din Transilvania veacului al XVII-lea* în Anuar III (1994-1996), 1999, pp. 97-104,
- Moraru, Alexandru - *Pătrunderea luteranismului în Transilvania* în Studia UBB ThO XLI (1996), nr. 1-2, pp. 3-10,
- Moș, Grigore-Dinu - *Influența Ortodoxiei asupra Occidentului catolic și protestant* în Studia UBB TO XLIX (2004), nr. 1-2, pp. 63-82,
- Naumescu, D - *Biserica Romano-catolică și protestantismul în raport cu Biserica Ortodoxă* în Raze de lumină V (1933), nr. 5, pp. 334-340,
- Niculcea, drd. asist., Adrian - *Poziții protestante și ortodoxe recente despre Întrupare* în S. T. XXXIV (1982), nr. 9-10, pp. 683-690,
- Niculcea, Pr. Lect., Adrian - *Doctrina protestantă a predestinației și consecințele ei eclesiologice* în O. LV (2004), nr. 1-2, pp. 65-86,
- Niculcea, Pr. lect. dr., Adrian - *Doctrina protestantă despre Sfintele Taine*, în Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei, V (2001), nr. 9, pp. 197-206,

Niculcea, Pr. Lect., Adrian - *Eshatologia catolică și protestantă din perspectivă ortodoxă* în O., nr. 3-4/2002, pp. 113-127,

Niculcea, Pr. Lect., Adrian - *Învățătura protestantă despre Sf. Treime și consecințele ei eclesiologice* în O. LIV (2002), nr. 3-4, pp. 16-36,

Niculcea, Pr. Lect., Adrian - *Originile istorice și metafizice ale doctrinei protestante a predestinației* în S. T. LIV (2002), nr. 3-4, pp. 88-102,

Niculcea, Pr. Lect., Adrian - *Semnificația Mărturisirilor de credință în Protestantism și sarcinile Teologiei Ortodoxe* în O. LIX (2003), nr. 1-2, pp. 23-49,

Nișcoveanu, George-Gabriel - *John Wyclif și ordinele religioase călugărești* în A. R. XX (2015), nr. 2, pp. 209-219.

Oancea, Arhid. Conf. Dr., Dorin - *Semnificația ecumenică a Confesiunii Augustane* în R. T. XII (84) 2002, nr. 2, pp. 39-58,

Ocoleanu, Dr., Picu - *Duplex și Tertius usus legis în mărturisirile de credință ale Bisericii Evanghelic-Luterane sec. XVI* în M. O. LVII (2005), nr. 1-4, pp. 82-107,

Paul, Adrian - *Învățătura despre har în abordarea teologică a lui Martin Luther*, în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, tomul IV pp. 247-264,

Paul, Adrian - *Relația cu Dumnezeu element constitutiv al chipului dumnezeiesc în om în concepția lui Martin Luther*, în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, tomul V, pp. 237-254,

Pavel, asist., Const. C. - *Aspecte din preocupările actuale ale Teologiei morale protestante* în O. IX (1957), nr. 3, pp. 487-490,

Petraru, Pr. conf. dr., Gheorghe - *Principiile rigorii protestanteși continuitatea lor în ideologiile neoprotestante* în Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, tom VIII, 2003, pp. 19-44,

Plămădeală, Ierom. mag., Antonie - *Neliniști protestante* în M. M. S. XXXIII (1957), nr. 5-7, pp. 520,

Pomian, Ștefan - *Posibilitatea unirii omului cu Dumnezeu din punct de vedere ortodox, romano-catolic și protestant* în O. M. II (1997), nr. 2, pp. 104-125,

Pop-Bistrițeanul, Irineu - *Ortodoxie și Protestantism ieri și azi* în Studia UBBTO XXXVIII (1993), nr. 1-2, pp. 3-6,

Popescu, Drd., Bogdan Ioan - *Relația dintre stat și Biserică în tradiția reformată și câteva reflecții ortodoxe* în O. LVII (2006), nr. 1-2, pp. 114-131,

Popescu, Magistrand, Dumitru - *Eclesiologia luterană* în O. XIV (1962), nr. 2, pp. 413-427,

Popescu, Pr., Niculae M. - *Chiril Lucaris și Ortodoxia românească ardeleană* în B. O. R. nr. 7-9/1946, pp., 425-466,

Popescu, Prof., Teodor, M. - *Sfânta Tradiție în Biserica Ortodoxă spre deosebire de celelalte Biserici* în S. T. IV (1952), nr. 7-8, pp. 401-431,

Popescu, Prof., Teodor M. - *Bisericile protestante* în M. O. IX (1957), nr. 3-4, pp. 269-270,

Popescu, Diac. Prof., Vintilă - *Învățătura diferitelor Biserici creștine despre preoție* în G. B. XX (1961), nr. 5-6, pp. 430-434,

Prelipceanu, Pr. Prof., Vladimir - *Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ca izvoare ale revelației divine în cele trei mari confesiuni creștine* în M. M. S. XLVI (1970), nr. 3-6, pp. 218-230,

*** - *Protestanții și Sfinții Părinți* în M. B. XV (1965), nr. 4-6, pp. 433,

Răducă, Drd., Vasile - *Voință și libertate în concepția lui Martin Luther și punctul de vedere ortodox* în S. T. XXXVI (1984), nr. 3-4, pp. 248-259,

Rămureanu, Diacon asist., I. - *Specificul Ortodoxiei în comparație cu Biserica romano-catolică și protestantismul* în M. M. S. XXXII (1956), nr. 10, pp. 577-600,

*** - *Reconsiderarea lui Luther* în M. B. XVIII (1968), nr. 1-3, pp. 123-124,

Rezuș, Petru Al. - *Christologia de la Filipeni 2, 5-11 și kenosa protestantă modernă* în R. T. XXVIII (1938), nr. 2, pp. 53-59 și nr. 3, pp. 85-89,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Atitudinea marilor confesiuni creștine față de cultură* în O. VIII (1956), nr. 3, pp. 431-437,

Rezuș, Pr. Prof. Dr., Petru - *Circulația dogmatică interconfesională. Studii preliminare la o ofensivă ortodoxă mondială* în A. B. I (1944), nr. 9-10, pp. 340-367,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Curente și probleme noi în Teologia fundamentală contemporană* în M. M. S. XLVI (1970), nr. 7-8, pp. 366-376,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Experiența religioasă din punct de vedere interconfesional* în O. X (1958), nr. 3, pp. 367-381,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Învățătura creștină despre structura revelației din punct de vedere interconfesional* în O. VIII (1956) nr. 1, p. 58-70,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Învățătura despre ființa religiei creștine din punct de vedere interconfesional* în O. X (1958), nr. 1, pp. 15-22,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Învățătura despre religia subiectivă din punct de vedere interconfesional* în S. T. X (1958), nr. 5-6, pp. 365-375,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Învățătura ortodoxă despre cuvânt - mijloc de expresie în cele trei confesiuni* în O. XI (1959), nr. 1, pp. 48-62,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Învățătura protestantă despre cuvântul lui Dumnezeu față de învățătura ortodoxă* în O. VII (1955), nr. 2, pp. 232-240,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Problema actualizării teologice din punct de vedere interconfesional și interortodox* O XXV (1973), nr. 2, pp. 210-217,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Problema interconfesională a Revelației divine* în O. II (1950), nr. 2, pp. 515-558,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Servitutea rațională a protestantismului* în O. VII (1955), nr. 3, pp. 390-400,

Rezuș, Pr. Prof., Petru - *Teologi, probleme și curente noi în protestantismul contemporan* în S. T. XIX (1967), nr. 5-6, pp. 247-275,

Samurianu, Pr., Gh. P. - *Biserica Luterană* în B. O. R. XI (1887), nr. 5, p. 479, nr. 6, pp. 584-588,

Samurianu, Gheorghe, P. - *Biserica Reformată* B. O. R. XI (1887), nr. 6, p. 479, nr. 6, pp. 584-588,

Sandu, Doctorand, Ștefan - *Întruparea Mântuitorului după învățătura celor trei confesiuni creștine* în S. T. XXII (1970), nr. 7-8, pp. 575-584,

Sandu, Drd., Ștefan - *Ființa Bisericii după doctrina celor trei confesiuni creștine* în O. XXII (1970), nr. 4, pp. 539-552,

Sandu, Drd. N., Ștefan - *Lucrarea harului în realizarea mântuirii subiective după învățătura celor trei mari confesiuni creștine* în S. T. XXIII (1971), nr. 3-4, pp. 235-247,

Sandu, Drd. N, Ștefan - *Unitatea Bisericii după învățătura celor trei mari confesiuni creștine* în O. XXIII (1971), nr. 3, pp. 403-414,

Sandu, Pr. Asist., Ștefan - *Simbolul apostolic în tradiția protestantă actuală. Punct de vedere ortodox* în O. XLI (1989), nr. 3, pp. 41-62,

Sandu, Pr. Asist., Ștefan - *Sobornicitatea Bisericii în Teologia ortodoxă și luterană actuală. Importanța sobornicității Bisericii în dialogul ortodoxo-luteran* în G. B. XLVI (1987), nr. 6, pp. 94-115,

Sandu, Pr. Conf. Dr., Ștefan N - *Noțiunea Bisericii la unii teologi evanghelici luterani* în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian, 2000-2001, Ed. Universității din București, 2001, pp. 321-344,

Sandu, Pr. Prof. Dr., Ștefan - *Aspecte dogmatice ale Slujirii bisericesti (Ministeriu) la unii teologi evanghelici luterani și punctul de vedere ortodox* în Studii de Teologie Dogmatică și Simbolică, vol. II, Ed. Bren, București, 2007, pp. 188-220,

Sandu, Pr. Prof. Dr., Ștefan - *Problema dogmatică a învățăturii luterane despre Sfânta Euharistie* în Studii de Teologie Dogmatică și Simbolică, vol. I, Ed. Bren, București, 2005, pp. 141-166,

Săbăduș, Prot., Ioan - *Rudolf Bultmann și demitologizarea Sfintei Scripturi* în M. A. XVII (1972), nr. 9-10, pp. 669-682,

Scriban, Arhim., I. - *Frământări în Biserica Protestantă* B. O. R. LI (1993), nr. 11-12, pp. 593,

Sîrbu, Pr. Prof., Comeliu - *Sfintele Taine și ierurgiile ortodoxe în prezentare protestantă*, în M. O. XVIII (1966), nr. 7- 8, pp. 706-714,

Sîrbu, Pr. Prof., Corneliu - *Spiritul doctrinar dogmatic ortodox, catolic și protestant* în O. 4/1955, pp. 593-607,

Sîrbu, Pr. Prof., Corneliu - *Un document inedit cu privire la mișcarea husitismului în Moldova pe vremea lui Alexandru cel Bun* în M. M. S. XL (1964), nr. 1-2, pp. 75-78,

Stan, Pr. conf. dr., Alexandru I. - *Ortodoxia și celelalte confesiuni creștine în dialogul interreligios contemporan* în O. XLI (1989), nr. 3, pp. 82-106,

Stan, Pr. Prof., Liviu - "*Ecclesia semper reformanda*" în B. O. R. LXXXVIII (1970), nr. 1-2, pp. 72-85,

Stăniloae, Dumitru - *Sfintele Taine după Mărturisirea de la Augsburg în concepția luterană de astăzi și în învățătura Bisericii Ortodoxe* în vol. *Sfintele Taine ale Bisericii în Confessio Augustana și Mărturisirile de credință ortodoxe din secolele XVI-XVII*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2008, pp. 149-158 (coord. Prof. dr. Stefan Tobler, Prof. dr. Aurel Pavel),

Stăniloae, Dr., D. - *Curențe nouă în Teologia protestantă germană* în R. T. XIX (1929), nr. 7-8, pp. 234-238,

Stăniloae, Pr. Prof., D. - *Doctrina luterană despre justificare și cuvânt și câteva reflexii ortodoxe* în O, XXXV (1983), nr. 4, pp. 495-509,

Stăniloae, Pr. Prof., D. - *Doctrina protestantă despre păcatul ereditar, judecată din punct de vedere ortodox* în O. IX (1957), nr. 2, pp. 195-205,

Stăniloae, Pr. Prof., D. - *Ființa Tainelor în cele trei confesiuni* în O. VIII (1956), nr. 1, pp. 3-28,

Stăniloae, Pr. Prof., Dumitru - *Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni* în O., V (1953), nr. 1, pp. 46-115,

Stăniloae, Pr. Prof., Dumitru - *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni* în O., VIII (1956), nr. 3, pp. 323-357,

Șebu, Pr. asist., Sebastian - *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania apuseană* în M. A. XXV (1980), nr. 4-6, pp. 299-498,

Șesan, Prof., M. - *Husiții și Ortodoxia* în M. M. S. XXXIV (1958), nr. 3-4, pp. 218-227,

Șesan, Pr. Prof. Dr., Milan - *Ortodoxia în fața Reformei și a Uniației*, în M. A. VII (1962), nr. 3-6, pp. 262-283,

Ștefănescu, Episc., Melchisedec - *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu Protestantismul, în special cu calvinismul în veacul al XVII-lea* în B. O. R. XIV (1890), nr. 5, pp. 310-332, nr. 6, pp. 385-399, nr. 7, pp. 503-520, nr. 8, pp. 601-616, nr. 9, pp. 690-702, XIV (1891), nr. 12, pp. 869-884, XIV (1891), nr. 2, pp. 133-145, nr. 3, pp. 209-222,

Tache, Pr. doct., Sterea - *Mântuirea obiectivă privită interconfesional* în S. T. XXIX (1977), nr. 1-2, pp. 101-112,

Todoran, I. - *Teologia protestantă pe drumul spre înțelegerea Tradiției* în M. A. IV (1959), nr. 1-2, pp. 150-154,

Todoran, Pr. Prof., Isidor - *Noi orientări eclesiologice în protestantism* în O. XVIII (1966), nr. 2, pp. 284-305,

Todoran, Pr. Prof., Isidor - *Starea paradisiacă a omului și cea de după cădere în concepția ortodoxă, romano-catolică și protestantă* în O. VII (1955), nr. 1, p. 29-45,

Todoran, Pr. Prof., Isidor - *Atitudini protestante contemporane față de Tradiție* în O. XVII (1965), nr. 3, pp. 367-399,

Todoran, Pr. Prof., Isidor - *Conceptul de Dumnezeu în Teologia lui Karl Barth* în S. T. VII (1955), nr. 1-2, pp. 39-63,

Todoran, Pr. Prof. Dr., Isidor - *Vademecum teologic barthian* în M. A. nr. 11-12/1965, pp. 915-930,

Tulcan, Ioan - *Locul și semnificația teologică a lui Dumnezeu Tatăl în comuniunea Sfintei Treimi la teologii Jurgen Moltmann și Dumitru Stăniloae*, în *Teologia*, XIII, 2009, nr. 2, pp. 45-59,

Ungureanu, Pr. dr., Dragoș - *Aspecte ale Teologiei protestante și ale gândirii sectare cu privire la Sfânta Scriptură* în T. V. XXVI (2016), nr. 1-4, pp. 106-125,

*** - *Un sens nou al Reformei* în M. B. XIX (1969), nr. 1-3, p. 118,

Vasilescu, Prof. Diac. Em. - *Sfintele Taine (generalități și controverse interconfesionale)* în S. T. II (1950), nr. 1-2, p. 21-39.

Voicu, Arhid. prof. dr., Constantin - *Sfântul Duh în teologia interconfesională* în S. T. XXXI (1979), nr. 5-10, pp. 740-746,

Zamfir, Pr. Lector, Gheorghe - *Păcatul strămoșesc și urmările lui private interconfesional*, în *Analele Universității din Craiova, Seria Teologie*, nr. 10/2002, pp. 202-215,

Zamfir, Pr. Lector, Gheorghe - *Relația între Hristos și Euharistie în Teologia ortodoxă, catolică și protestantă*, în *Analele Universității din Craiova, Seria Teologie*, nr. 2/1997; pp. 149-156,

Zamfir, Pr. Lector, Gheorghe - *Starea primordială a omului privită interconfesional*, în *Analele Universității din Craiova, Seria Teologie*, nr. 9/2002, pp. 218-228,

Zăgrea, Diacon prof. dr., I. - *Opinii protestante cu privire la epicleza euharistică și la dezvoltarea acestora în Liturghiile răsăritene* în M. B. XV (1965), nr. 10-12, pp. 689-717.

Sperăm că în cadrul dialogului teologic început între cele două Biserici, ale căror credincioși și păstori sufletești conviețuiesc în pace, bună înțelegere și respect, va continua procesul de apropiere și cunoaștere reciprocă, se vor discuta și soluționa problemele rămase încă deschise. Un pas hotărâtor spre plinirea idealului evanghelic "ca toți să fie una" (Ioan 17,22) va fi stabilirea unei eclesiologii creștine unice, pe temeiul celei biblice și patristice.

IISUS HRISTOS – DARUL SUPREM AL IUBIRII LUI DUMNEZEU

SIMEON PINTEA

ABSTRACT:

The Christian mission has its origin and deep source in the love of the Most Holy Trinity, Creator and supporter of the world through divine energies. Jesus Christ, Father's Messenger, Supreme Model and Target of Mission, discovers the Trinity and the perfect model of love, as well as the purpose-vocation of the world, being the Word, the Incarnate Logos. The authentic Christian mission, extending the sending of the Son and the Church, will be manifested in the world according to the Christ's Chenoic love pattern and through the availability of Christlike gift, Christ being the God's Supreme Gift to the world. Only a mission that draws its life from Christ by receiving and sharing the grace of God is light to the world.

Keywords: *Mission of the Son, Supreme Gift, Word, chenoic, energies, creation, sending, dialogue*

Introducere:

Motivul trimiterii Fiului este iubirea lui Dumnezeu față de lume așa cum Însuși Hristos arată în convorbirea Sa cu fariseul Nicodim: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (*Ioan 3,16*). Vedem de aici că atât izvorul iubirii cât și al misiunii este Dumnezeu¹. De aceea, în misiunea Fiului se revelează iubirea lui Dumnezeu față de lume: „Dumnezeu este iubire. Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem. În aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele

¹ Vezi la: Joachim Gnilka, *Az Ujszövetség Teológiája*, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2007, p. 232.

noastre” (*I Ioan 5,8b-10*). Această manifestare a iubirii divine în Persoana Fiului întrupat este esențială pentru lume; ea descoperă valoarea eternă a lumii și dă sens existenței create. Prin trimiterea Fiului, Dumnezeu inițiază un dialog al comuniunii în iubire cu lumea pentru a atrage lumea în comuniunea tot mai deplină cu Sine. De aceea, iubirea lui Dumnezeu față de lume revelată în misiunea Fiului indică scopul prioritar al misiunii creștine care este transmiterea vieții de comuniune din Dumnezeu Sfânta Treime sau atragerea creației în comuniunea de viață și iubire a Sfintei Treimi².

1. Premisele dialogului dintre Dumnezeu și creație revelate în misiunea Fiului

La baza acestei comuniuni stă modul în care gândirea ortodoxă Îl conține pe Dumnezeu, dar și lumea creată, dându-ne posibilitatea de a ne apropia într-o oarecare măsură de această taină. Potrivit învățăturii ortodoxe, Dumnezeu poate intra în relație voluntară cu altceva decât este El prin Ființa Sa fără ca aceasta să-i atingă neschimbabilitatea în ceea ce privește viața Sa internă. Pe de altă parte, lumea creată are capacitatea de a sta în legătură cu Dumnezeu cel mai presus de ființă, de a se umple tot mai mult de El și de a se face mediu iradiant al prezenței Lui³.

Posibilitatea lui Dumnezeu de a trăi în relație cu creaturile Sale este dată de distincția între ființa, energiile și ipostasurile dumnezeiești⁴. Prin Ființa Sa Dumnezeu este total inaccesibil, firea Lui „nu este împărtășibilă” fiind „mai presus de ființă și de viață, mai presus de Dumnezeu ca lucrare”, ea rămâne în termenii apofatismului ca „supranecunoscută”⁵. Cu toate acestea, potrivit revelației, noi Îl cunoaștem pe Dumnezeu ca ființă vie, lucrătoare, Care inițiază relația cu lumea, manifestându-Se în nesfârșit de variate acte de iubire. Toate aceste acte sau lucrări sunt energiile necreate ale ființei lui Dumnezeu, care izvorăsc din ființa Lui, deci sunt ființiale, dar ele

² *Go Forth in Peace. Orthodox Perspectives on Mission*. Compiled and edited by Ioan BRIA. WCC Mission Series, No. 7, Geneva, 1986, p. 3.

³ Pr. Dumitru STĂNILOAE, „Dumnezeu este iubire (*I Ioan 4,8*)”, în *Ortodoxia*, 23/1971, nr. 3, pp. 371; 374.

⁴ Sfântul Grigorie Palama în disputa cu adversarii săi, în secolul al XIV-lea, vorbind despre o reală îndumnezeire a omului prin har, face această distincție: „Trei lucruri sunt în Dumnezeu: ființa, lucrarea și ipostasurile dumnezeiești ale Treimii. Cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu, făcându-se un duh cu El, nu se unesc după ființă. Căci toți cuvântătorii de Dumnezeu mărturisesc că Dumnezeu nu se poate împărtăși după ființă; iar unirea după ipostas e proprie numai Cuvântului, Dumnezeu-Omul. Rămâne deci că cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu se unesc după lucrare”. (Sf. GRIGORIE PALAMA, *150 de capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, 75, *Filocalia*, vol. 7, traducere de Pr. Dumitru STĂNILOAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2013, p. 560).

⁵ Sf. GRIGORIE PALAMA, *150 de capete despre cunoștința naturală.....*, pp. 577, 581.

sunt altceva decât ființa⁶, și prin ele Dumnezeu Se comunică: „Una este ființa lui Dumnezeu și cu totul altceva însușirile lui – spune Sfântul Vasile cel Mare. Căci lucrările sunt diferite, pe câtă vreme ființa e simplă, iar noi putem afirma că din lucrări îl cunoaștem pe Dumnezeu, pe când de ființa Lui nu suntem în stare să ne apropiem, pentru că lucrările Lui sunt cele care coboară spre noi, dar ființa Lui rămâne inaccesibilă”⁷.

Părintele Stăniloae precizează că „energiile necreate ale lui Dumnezeu înseamnă, în definitiv, pe de o parte posibilitățile ființei Lui de a-și manifesta bogățiile ei inepuizabile, iar pe de alta actele în care se manifestă aceste posibilități. Ființa dumnezeiască trebuie să aibă prin ea însăși infinite posibilități de a se manifesta, dar și libertatea de a activa din aceste posibilități, pe cele pe care le vrea. Fără aceste posibilități n-ar fi nesfârșit de bogată și dacă nu le-ar putea activa pe care le vrea, n-ar fi liberă, ci ar fi monotonă și supusă aceleiași manifestări în veci”⁸. Observăm că energiile sunt pe de o parte nesfârșite potențe ale firii, pe de alta nesfârșite lucrări activate prin voie liberă, adică manifestări voluntare⁹. Ca atare, ele presupun Persoana sau Persoanele divine care le activează în actele lor libere și voite.

Dacă Dumnezeu, potrivit Revelației, stă prin energiile sau lucrările Sale într-o relație cu lumea, aceasta înseamnă că are mai întâi în Sine o relație între Persoanele treimice. Aceasta este relația supremă de iubire veșnică și desăvârșită. Sfinții Părinți accentuează iubirea intratrinitară reciprocă drept miez al existenței Trinitare arătând că unitatea Dumnezeirii stă în comuniunea Persoanelor Sfinte Treimi¹⁰. Relația de iubire intratrinitară este ființială, ține de însăși existența lui Dumnezeu¹¹ și face pleneră existența Lui

⁶ „Firea și lucrarea nu sunt unul și același lucru”. (Sf. GRIGORIE PALAMA, *150 de capete despre cunoștința naturală...*, p. 570).

⁷ Sf. VASILE CEL MARE, *Epistola 234*, în PSB, vol. 3, seria nouă, traducere, introducere și note de Pr. Teodor BODOGAE, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 375.

⁸ N. CHIȚESCU, Isidor TODORAN, I. PETREUȚĂ, *Teologia dogmatică și simbolică*, vol. 1, ediția II, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 253.

⁹ John Meyendorff afirmă că „învățătura despre energii din tradiția bizantină este miezul atât al înțelegerii creației, cât și al hristologiei”, John MEYENDORFF, *Teologia bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, ediția a II-a revizuită, trad. Pr. Alexandru I. STAN, Editura Nemira, București, 2011, p. 274.

¹⁰ Sfântul Vasile cel Mare afirmă că: „între Persoanele divine există un fel de comuniune continuă și indivizibilă”. Această comuniune perfectă și desăvârșită face ca între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt să nu existe „niciun interval unde cugetul ar înainta în gol”. Relația iubirii desăvârșite dintre Persoanele Sfinte Treimi indică antinomia desăvârșitei unități și în același timp a distincției particulare a Persoanelor treimice: „concepi în același timp în Ei o comunitate și o deosebire negrăită și cumva neînțeleasă, fără ca deosebirea ipostaselor să rupă continuitatea ființei, fără ca această comunitate de substanță să elimine particularitatea semnelor distinctive”. (Sf. VASILE CEL MARE, *Epistola 38,4*, în PSB 3, seria nouă..., pp. 90-91).

¹¹ Wolfhart Pannenberg afirmă că iubirea nu este numai un atribut al lui Dumnezeu ci „ea hotărâniceste însăși ființa sau esența divină”. Iar Părintele Stăniloae spune că iubirea ține

în Sine însuși, datorită relațiilor dintre cele trei Persoane. Însă Dumnezeu poate intra și într-o relație externă cu o existență creată, diferită de existența Sa proprie. Cu toate că relația în acest plan extern își are baza în relația sa internă, ființială, ea nu este necesară, ci voită. Ființa Lui nu Se definește prin relația cu existența creată, deși cele două planuri de relații interferează, se întrepătrund fără să se slăbească vreuna dintre ele¹². Pentru Dumnezeu „toată participarea la existența fapturilor e pur voluntară, convingetă, nesupusă necesității”¹³.

Relația de iubire intratrinitară stă la baza aducerii la existență a lumii create. Numai această iubire desăvârșită și veșnică, care e din veci pleneră, poate explica crearea unei alte existențe diferite de cea a lui Dumnezeu. Creația este astfel opera Treimii. Dumnezeu n-ar fi creator dacă nu ar fi Treime. „Sfânta Treime este începătoarea fapturilor”¹⁴, zice Origen iar apoftegma patristică spune că „Tatăl creează toate prin Cuvântul, în Duhul Sfânt”¹⁵. Dumnezeu fiind Treime, deci Iubire, cele trei Persoane divine, în bogăția dragostei Lor, nu au nevoie de o altă formă de existență care să le împlinească și să le desăvârșească existența. Plinătatea absolută în sine nu are nevoie să aspire la un plus de existență, la o perfecțiune mai înaltă. Însă caracteristica proprie a iubirii este aceea de a se împărtăși, de a se dărui, Dumnezeu din iubire dăruiește existență lumii create. Ființa creației este darul voit și liber al iubirii lui Dumnezeu: „El a zidit firea omenească și anume nu pentru că ar fi fost silit la aceasta de ceva, ci l-a adus pe om pe lume, numai și numai dintr-o revărsare a dragostei Sale”¹⁶, zice Sfântul Grigorie de Nyssa. Iar Dionisie Areopagitul spune că „binele prin însuși faptul că e bine fiin-

de existența Persoanelor Sfintei Treimi, întrucât iubind existența sau ființa proprie, fiecare Persoană iubește existența celorlalte două Persoane sau ființa Lor, astfel încât „una dintre Persoanele dumnezeiești e dăruitoarea existenței desăvârșite și nemărginite din veci Celorlalte două Persoane. În ea iubirea are calitatea dăruirii părintești. În altă Persoană iubirea are calitatea recunoscătoare a primirii filiale a existenței. Iar în a treia, iubirea are calitatea participării la bucuria Tatălui de Fiul și a Fiului de Tatăl, primind însă această calitate tot de la Tatăl”. (Wolfhart Pannenberg, *Rendszeres Teológia*, 2 kötet, Editura Osiris, Budapest, 2006, p. 325; Pr. D. Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, p. 439).

¹² Pr. D. STĂNILOAE, „Chipul lui Hristos în Biserica Răsăriteană: Iisus Hristos, Darul și Cuvântul suprem al lui Dumnezeu”, în *Ortodoxia*, nr. 25 (1973), nr. 1, pp. 5-17.

¹³ Pr. D. STĂNILOAE, „Dumnezeu este iubire...”, p. 371.

¹⁴ In *Psalmm XVII*, 16, PG, XII, 12298.

¹⁵ A se vedea, de exemplu, ORIGEN, *Despre principii*, I, 3, 8, PG 11, 155AB (trad. Pr. Prof. Teodor BODOGAE, în *PSB* 8, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, pp. 78-79); Sf. ATANASIE AL ALEXANDRIEI, *Epistola către Serapion*, I, 24, PG 26, 588A (trad. Pr. D. STĂNILOAE, *PSB* 16, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 53).

¹⁶ Sf. GRIGORIE DE NYSSA, *Marele cuvânt catehetic sau despre învățământul religios*, 5, în *PSB*, vol. 30, traducere de Pr. Teodor BODOGAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 295 (PG 45, col. 21).

țial, întinde bunătatea la toate cele ce sunt”¹⁷. Tot aceeași iubire care stă la baza creației și care pune în lucrare voința lui Dumnezeu de a o aduce la existență, stă și la baza Trinității Fiului în lume pentru realizarea misiunii Sale. Ea își găsește revelată expresia ei cea mai desăvârșită în misiunea Fiului care este culmea Revelației Dumnezeiești.

2. Creația ca dar și dialog cuprins în acesta în vederea împlinirii vocației ei

Lumea este un dar al lui Dumnezeu. Darul constituie ființa creaturii, afirmă părintele Galeriu¹⁸. Însă fiind un dar gratuit și voluntar al iubirii lui Dumnezeu, creația constituie o relație. Prin darul creației, Dumnezeu inițiază un dialog cu creația însăși. Astfel Dumnezeu aduce la existență lumea creată cu capacitatea de a sta în legătură cu El, pe de o parte, iar pe de altă parte, aduce la existență un reflex sau chip creat al Său, pe om, care, datorită faptului că este ființă rațională și persoană, are capacitatea de a răspunde la chemarea divină. Sensul acestui dialog indică adevăratul scop al creației, comuniunea în energiile dumnezeiești, sau participarea prin har la viața dumnezeiască sau, potrivit expresiei Sfinților Părinți, „îndumnezeirea”. Aceasta arată capacitatea creaturilor de a fi penetrate de energiile necreate și de a se face medii iradiante ale eternității necreate. Taina creației stă în conformitatea ei față de energiile necreate îndumnezeitoare.

În ceea ce-l privește pe om, se poate sesiza aspectul de taină al acestuia. Acesta ca subiect este indefinibil. El nu poate fi delimitat precis în granițele lumii și ale posibilităților sale. El „se scaldă în ambianța energiilor divine și acestea pătrund în ființa lui”¹⁹. El poate trăi și în registrul unei vieți strict naturale dar și în planul energiilor divine, pe trepte tot mai înalte de sfințenie, fiind atras de harul lui Dumnezeu. Prin darul lumii, Dumnezeu intră cu omul într-un dialog iubitor ca o Persoană cu alte persoane, comunicându-ne iubirea Lui prin daruri. În acest dialog, Dumnezeu Se revelează ca Persoană iubitoare de oameni. Iar omul, ca persoană creată de Dumnezeu după chipul Său, dă sens darurilor primite de la Dumnezeu prin răspunsul de care este capabil în virtutea caracterului său personal. Omul face parte din ansamblul creației, deci este și el un dar, însă nu într-un sens pasiv, deoarece fiind persoană rațională, e capabil să dăruiască.

Darul este expresia iubirii. Dumnezeu Își manifestă iubirea Sa atunci când creează lumea, dar și ori de câte ori ni se adresează prin ansamblul

¹⁷ *De divinisnominibus*, PG 3, col. 693-696 (traducere de Pr. D. STĂNILOAE în Sf. DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, Editura Paideia, București, 1996, 189-190).

¹⁸ Pr. Constantin GALERIU, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, 1991, p. 50.

¹⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos în Biserica...*, p. 6.

creației ca dar. Persoanele umane au nevoie firească de daruri deoarece prin ele se comunică iubirea și fără iubire nu au nici o bucurie de viață și existența n-are niciun rost. Părintele Stăniloae zice în acest sens că „Dumnezeu ca Persoană gânditoare și creatoare înființează dialogul iubirii ca o comunicare prin cuvinte și lucruri între Sine și noi, ca bază pentru dialogul între noi. Căci dăruindu-ne lucrurile ca daruri și cuvinte ale Sale, ne face și pe noi capabili să le primim ca atare și să le dăruim altora. Dumnezeu înființează prin aceasta nu o existență creată pur și simplu, ci o existență creată în iubire, hrănită din iubirea Sa. Prin fiecare semen care ne vorbește și ne dăruiește ceva comunicându-ni-se, ne vorbește și ne dăruiește ceva, comunicându-ni-Se, Dumnezeu, sau și Dumnezeu, căci cuvântul și darul Lui stau la baza cuvântului și darului semenului nostru [...] toți comunicăm între noi ca persoane din actul comunicării lui Dumnezeu către noi, prin care suntem făcuți parteneri de comunicare”²⁰.

Prin darurile Sale, Dumnezeu ne comunică iubirea Sa, dar în același timp ne-o cere și pe a noastră. Dumnezeu nu are de fapt nevoie de iubirea noastră, deoarece El are o supraplinătate de iubire în relațiile intratremice, „însă și-a asumat în mod liber dorința după iubirea noastră, pentru a ne imprima și nouă trebuința de a o da, dar și de a o cere”²¹. Numai având această nevoie lăuntrică după iubire, omul va căuta împlinirea sa în dăruirea de sine. Astfel darul lui Dumnezeu către noi se întoarce de la noi către Dumnezeu, ca jertfă, așa cum spune părintele Galeriu: „Jertfa se revelează a fi dintru început calea comunicării cu Dumnezeu prin dar. Dăruiesc pentru că El dăruiește”²². Sfântul Maxim Mărturisitorul spune chiar că Dumnezeu „primește de la noi, ca daruri, cele ce ni le-a dat, ca și când nu ne-ar fi dat mai înainte nimic, socotind ca venind de la noi tot ce-I aducem”²³. Dumnezeu ne-a oferit lumea ca un dar al Său, dar o primește înapoi ca pe un dar al omului²⁴. În acest circuit al darului, deci al iubirii, vede Lossky împlinirea finală a omului și a lumii ca îndumnezeire în har: „Adam dăruindu-se deplin lui

²⁰ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos în Biserica...*, p. 8.

²¹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos în Biserica...*, p. 8.

²² Pr. C. GALERIU, *Jertfă și răscumpărare...*, p. 73.

²³ Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie* (51,21), în *Filocalia*, vol. 3, trad. Pr. D. STĂNILOAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009, p. 248. Vezi și Pr. ISIDOR TODORAN, „Creștinismul și tehnica”, în *Studii teologice*, nr. 7-8/1956.

²⁴ Acest lucru îl mărturisește Liturgia ortodoxă în momentul în care Darurile Euharistice sunt înălțate înainte de prefacere: „Ale Tale, dintru ale Tale, Ție Ți aducem de toate și pentru toate”. Biserica are conștiința că darurile pe care le pune înainte sunt, de fapt, primite de la Dumnezeu. Omul însă nu le întoarce lui Dumnezeu așa cum le-a primit ci, prin geniul său creator, le transformă în daruri raționale peste care și-a pus amprenta rațiunii sale. Adică Dumnezeu îi dă bobul de grâu și rodul viței de vie, dar omul aduce pâine și vin, transformând darurile primite de la Dumnezeu în darurile sale, iar Dumnezeu primindu-le le preface în ceea ce este El, în Trupul și Sângele Fiului Său, într-un dar și mai mare, în darul vieții veșnice. Astfel darul intră în circuitul iubirii care culminează în comuniunea desăvârșită, prin îndumnezeirea creației.

Dumnezeu, i-ar fi dat înapoi întreaga Sa creație, și ar fi primit de la El, prin reciprocitatea iubirii, adică prin har, tot ceea ce Dumnezeu este prin natură: astfel, în depășirea separării primordiale dintre creat și necreat, s-ar fi realizat îndumnezeirea omului și, prin el, a întregului univers²⁵.

Omul, care avea în mod natural dispoziția de a-L cunoaște și de a-L iubi pe Dumnezeu, a avut însă și libertatea de a-L refuza. De aici o viziune exactă asupra păcatului arată că acesta nu are un caracter existențial, ci unul personalist²⁶, deci vizează relația personală dintre om și Dumnezeu. Omul, chemat la îndumnezeirea prin har, refuză harul, adică iubirea lui Dumnezeu, din dorința egoistă de autoîndumnezeire. Omul nu și-a dat seama că nu e ființă autonomă ci existența lui veșnică e dată doar de relația pe care o are cu Dumnezeu. El a refuzat tocmai această relație. Păcatul l-a făcut să nu mai vadă în lume ansamblul de daruri și cuvinte divine comunicate lui de Dumnezeu, ci o realitate de sine stătătoare. Păcatul a acoperit caracterul clar și transparent al lumii de dar al lui Dumnezeu și l-a împiedicat pe om de a-L vedea pe Dumnezeu ca Persoană dăruitoare. Această stare a slăbit dialogul iubirii dintre om și Dumnezeu, dar și dintre om și semenii săi. Cu toate că comunicarea nu s-a întrerupt total, adesea a devenit o „manifestare a orgoliului și a urii”, un mijloc de despărțire și „n-a mai servit comuniunii”²⁷.

În realitate Dumnezeu nu a încetat nicio clipă să ne ofere chemarea iubirii Sale. El ne-a chemat la comuniunea dragostei prin însuși faptul că ne-a creat capabili de a răspunde la iubirea Sa. În această comuniune stă viața noastră eternă, căci „numai în comuniunea dintre subiecte e viața – zice părintele Stăniloae. Numai o comuniune perfectă între subiecte inepuizabile și într-o perfectă interioritate reciprocă este viața inepuizabilă, nelimitată și eternă. Și cel ce se împărtășește de o asemenea comuniune interpersonală divină, primește și el viața eternă”²⁸. Dumnezeu însă așteaptă răspunsul liber al omului: „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine” (*Apocalipsa* 3,20). Aceasta implică efort și înseamnă creștere, așa cum arată Sfântul Chiril al Alexandriei: „La Dumnezeu poți intra numai în stare de jertfă”. Iar intervalul dintre oferta iubirii divine și răspunsul omului este timpul.

Dumnezeu crează timpul și-l oferă creaturilor ca dar al iubirii Sale tocmai ca acestea să se înveșnicească prin dăruirea lor totală lui Dumnezeu și unul altuia. Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că: „Iubirea convinge

²⁵ V. LOSSKY, *Teologia dogmatică*, trad. Pr. Cristian GALERIU, Editura Anastasia, București, 2014, p. 123.

²⁶ Păcatul nu ține de ființă, ci de voință. Dacă ar ține de ființă, atunci ar trebui să acceptăm că Dumnezeu a creat răul sau existența veșnică a răului ca dualism gnostic, V. LOSSKY, *Teologia dogmatică...*, p. 131.

²⁷ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos în Biserică...*, p. 9.

²⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Dumnezeu este iubire...*, p. 379.

liberul nostru arbitru (γνώμη) să procedeze conform cu firea noastră și să nu se mai opună rațiunii firii, potrivit căreia, precum având o singură fire, așa și o singură voință deliberativă (γνώμη), vom putea să ne unim cu Dumnezeu și întreolaltă, nemaivând niciun interval între noi și Dumnezeu și întreolaltă”²⁹. Iar în alt loc: „Taina Cincizecimii este deci unirea firii cu Cuvântul prin lucrarea Providenței, unire în care nu se mai arată nici timp, nici devenire”³⁰.

Prin energiile Sale, Dumnezeu intră în sfera creatului, deci pătrunde în timp. După cădere, El lucrează conducerea credincioșilor spre depășirea intervalului dintre aceștia și El. Teologii văd această lucrare a lui Dumnezeu în timp, în determinările lui ca „timp al făgăduinței”, „timp profetic”, „timp al împlinirii făgăduințelor”, „timp mesianic”, „timp eshatologic”, Dumnezeu punând diferite peceti pe timp, desfășurând o „istorie a mântuirii”³¹. Toată această lucrare culminează în „plinirea timpului” atunci când Dumnezeu pătrunde în timp și Se dăruiește pe Sine și ca Ipostas, în Persoana Fiului, nu numai prin energii ca până atunci: „Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea” (*Galateni* 4,4-5).

„Plinirea vremii” este momentul în care lumea creată este pregătită ca să-L primească și să-L accepte liber pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu ca Dar și Cuvânt suprem. Lucrarea lui Dumnezeu în Vechiul Testament avea ca scop și să ridice și să pregătească o astfel de umanitate demnă de întruparea Fiului care să nu aibă nicio distanță sau zid al păcatului care să împiedice întruparea. Sfinții Părinții spun că treapta superioară la care a ridicat Dumnezeu prin prooroci și prin lucrare directă în oamenii care I s-au deschis, umanitatea pentru primirea Lui și-a atins culmea în Sfânta Fecioară. Ea a reușit să activeze prin iubire acele puteri așezate în firea umană de la început încât dăruirea ei lui Dumnezeu a fost totală în ciuda slăbiciunii firești general umane, astfel încât s-a făcut capabilă să devină Maica Domnului. Sfântul Nicolae Cabasila zice că „Fericita aducându-se ofrandă lui Dumnezeu pe ea însăși, a putut să contribuie atât de mult la împăcare, încât să-L aducă oamenilor pe Reconciliatorul și să facă din ambasador un frate și deși natura era vrăjmașă și deși zidul despărțitor rămânea, alegerea ei a fost atât de puternică, încât s-a unit cu Dumnezeu, [...] Dumnezeu n-a făcut-o îndeosebi capabilă de o viață înțeleaptă, nici n-a învrednicit-o pe ea, care-i aducea aceleași lucruri ca și ceilalți, de ajutorare mai mare decât pe ceilalți, ci ea a câștigat această nouă și supranaturală biruință folosindu-se

²⁹ *Epist. Ad. Ioann. Cubicularum*, PG XCI, col, 397,

³⁰ Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, 65..., p. 491.

³¹ Jürgen MOLTSMANN, *Gott in der Schöpfung: ökologische Schöpfungslehre*, Kaiser Verlag, 1985, p. 125, apud Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, p. 502.

numai de ea însăși și de imboldurile spre virtute date în comun tuturor [...]. Astfel, nimic n-a împiedicat pe Dumnezeu să coboare peste ea atunci când a trebuit, și Care n-ar fi putut coborî dacă între ei ar fi fost înălțat zidul care să împiedice aceasta”³² [adică păcatul n.n.].

În persoana, sfințenia și răspunsul Fecioarei Maria, omenirea întregă acceptă pozitiv Darul suprem al Iubirii dumnezeiești. De aceea, Maria nu este numai instrumentul pasiv ci și „condiția directă și pozitivă a întrupării, aspectul ei omenesc”³³. „Dumnezeu însă n-a găsit atât o unealtă [οργάνον] care să-i fie de folos în toate, cât un colaborator foarte oportun [συνεργουεπικαιροτατου], pe Fericita, și așa S-a arătat pe Sine Însuși”³⁴, zice Cabasila. Căci Fiul lui Dumnezeu nu putea să se întrupeze siluind natura omenească în mod mecanic. Trebuia ca această natură să spună de la sine prin persoana și gura Preacuratei: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul Tău” (*Luca* 1,38). În acest răspuns trebuie să vedem disponibilitatea Fecioarei de a renunța la sine pentru a se angaja total în slujirea iconomiei lui Dumnezeu ca reprezentant al neamului omenesc.

3. Iisus Hristos trimis în lume ca Dar și Cuvânt suprem

Pentru a restabili raportul de iubire între ființa umană și Dumnezeu, precum și între persoanele umane, Dumnezeu Însuși „S-a introdus în lume ca Dar și Cuvânt suprem”³⁵. Sfântul Nicolae Cabasila zice că, deși multe și felurite daruri ne-a făcut Dumnezeu din veac, în faptul că El S-a dăruit în cele din urmă pe Sine Însuși se concentrează întreaga plenitudine sau „tot excesul [χυπερβολη]” darurilor Sale făcute nouă: „Căci darul n-a avut o proporționalitate cu primitorul lui, ci era comensurabil cu puterea Dăruitorului; și Acesta n-a putut să dea ceva mai mare fiindcă S-a dat pe Sine Însuși”³⁶.

Dumnezeu Se dăruiește pe Sine lumii în Persoana Fiului sau a Cuvântului, al doilea Ipostas al Sfintei Treimi, Care se întrupează pentru a restabili comuniunea cu lumea și pentru a revela întru Sine din nou lumea și pe om ca dar și cuvânt al Său. Această misiune Îi revine în chip deosebit Fiului,

³² Sf. NICOLAE CABASILĂ, *Cuvânt la Preaslăvita Naștere a Preaslăvitei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoarea a preînțeleptului și prea eruditului între toți preasfântul domn Nicolae Cabasila – Chamaetos*, în diac. Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pp. 447, p. 450. *Cuvânt al aceluiași la Preaslăvita Adormire a Preasfintei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoare în Diac. Ioan I. Ică jr., Maica Domnului...*, p. 482;

³³ Serghei BULGAKOV, *Ortodoxia*, trad. Nicolae GROSU, Editura Paideia, 1994, p. 158.

³⁴ Sf. NICOLAE CABASILĂ, *Cuvânt la Preaslăvita Naștere...*, p. 458.

³⁵ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 9.

³⁶ Sf. NICOLAE CABASILĂ, *Cuvânt la Pătimirile mântuitoare și făcătoare de viață ale Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos*, în Sf. NICOLAE CABASILĂ, *Cuvântări teologice: la Iezechiel – Hristos – Fecioara Maria*, *Scrieri* 1, studiu introductiv și trad. Diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2010, p. 140.

prin locul pe care îl deține în Sfânta Treime, „ca intenționalitate ipostatică după comuniune”³⁷ așa cum arată părintele Stăniloae: „Una din Persoanele dumnezeiești e dăruitoarea existenței desăvârșite și nemărginite din veci celorlalte două Persoane. În Ea iubirea are calitatea dăruirii părintești. În altă Persoană, iubirea are calitatea recunoscătoare a primirii filiale a existenței. Iar în a treia, iubirea are calitatea participării la bucuria Tatălui de Fiul și a Fiului de Tatăl, primind însă această calitate tot de la Tatăl [...]. Nu numai Tatăl Îl afirmă pe Fiul, ci și Fiul Îl afirmă pe Tatăl, bucurându-Se de existența dăruită de El. Aceasta e bunătatea sau iubirea reciprocă a unei Persoane față de alta. Bunătatea aceasta este legată de însăși existența Lor. Tatăl nu-Și poate trăi existența și nu Se poate bucura de ea, decât ca existență ce se dăruiește, plină de iubire, Fiului. Iar Fiul nu-Și poate trăi existența decât însoțită de bucuria primirii ei de la Tatăl, Care i-o dăruiește dintr-o iubire nemărginită [...].”³⁸

În această mișcare interioară de iubire și de viață a Sfintei Treimi în care Fiul își primește Ființa ca dar veșnic de la Tatăl, dăruindu-Se pe Sine Tatălui ca răspuns veșnic la iubirea părintească, se întemeiază și relația dintre Fiul întrupat sau Dumnezeu-Om și Dumnezeu-Tatăl. De aceea Iisus Hristos este manifestarea ipostatică și veșnică a iubirii interioare a Sfintei Treimi, dar nu numai ca Dumnezeu adevărat ci și ca om adevărat. „Numai existând un Dumnezeu întreit, una din Persoanele dumnezeiești – și anume Cea care se află într-o relație de Fiu față de alta și poate rămâne în această relație afectuoasă de Fiu și ca om – Se întrupează, punând pe toți frații Săi întru umanitate în această relație de fii față de Tatăl ceresc, sau pe Tatăl Său în relație de Părinte cu toți oamenii”³⁹. De aceea, prin trimiterea Lui în lume, Fiul restabilește adevărata relație care trebuie să existe între om și Dumnezeu dar și între om și semenii lui, iar această misiune o împlinește făcându-Se El Însuși Dar și Cuvânt suprem.

Motivul pentru care Dumnezeu Îl trimite pe Fiul Său în lume, făcându-ni-L dar, este nemăsurata sa iubire față de lume: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (*In.* 3, 16-17). Sfântul Apostol Pavel precizează că trimiterea a fost un act al libertății divine născut din iubire (αγάπη)⁴⁰, „după buna socotință a voii Sale, spre

³⁷ Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, p. 133.

³⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, p. 441.

³⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, ediția a III-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 297.

⁴⁰ Unii comentatori ai Noului Testament subliniază faptul că în locurile citate, Sfântul Pavel folosește cuvântul grecesc αγάπη pentru a exprima dragostea lui Dumnezeu care dăruiește liber,

lauda slavei harului Său, cu care ne-a dăruit pe noi, prin Fiul Său cel iubit” (*Efeseni* 1,5-6). Măreția covârșitoare a iubirii milostive a lui Dumnezeu față de noi constă în aceea că pe Fiul Său ni-L face dar fără să-L merităm, chiar când eram încă „fii ai urgiei”⁴¹: „Dar Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit, pe noi cei ce eram morți prin greșelele noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos – prin har sunteți mântuiți! – Și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru ceruri, în Hristos Iisus, ca să arate în veacurile viitoare covârșitoarea bogăție a harului Său, prin bunătatea ce a avut către noi întru Hristos Iisus” (*Efeseni* 2,4-7).

Dar dacă iubirea Îl determină pe Dumnezeu să facă lumii un asemenea Dar prin trimiterea Fiului Său, Fiul acceptă să vină în lume tot din iubire⁴².

nemotivat și sincer, care dă fără să se aștepte la realizări anterioare și care există din exces la Dumnezeu. Iar în *Efeseni* 3,17-19, Sfântul Pavel se va ruga ca cititorii epistolei să fie tot mai profund înrădăcinați în această dragoste care este în toate dimensiunile ei mai mare decât ar putea înțelege vreodată cineva. În general, astăzi, se folosește aproape numai cuvântul *αγάπη* pentru a exprima atât iubirea lui Dumnezeu față de oameni, cât și cea a oamenilor față de Dumnezeu. Ba mai mult, unii teologi moderni socotesc că celălalt termen de a exprima iubirea, *εργος*, se referă la iubirea lumească iar *αγάπη* desemnează iubirea bazată pe credință. O astfel de paralelă făcea în secolul XX teologul suedez Anders Nygren, care socotea că erosul e iubirea omenească față de Dumnezeu, plină de elan spre infinit, iar agape e iubirea blândă, ocrotitoare a lui Dumnezeu față de oameni. Papa emerit Benedict al XVI-lea, în enciclica *Deus caritas est*, analizând însă sensul celor doi termeni, așa cum apar în filosofia și literatura greacă antică, în Sfânta Scriptură și în scrierile patristice, mai ales la Sfântul Dionisie Areopagitul care pledează pentru identitatea de înțeles a cuvintelor eros și agape când sunt aplicate la Dumnezeu, scrie: „În realitate, eros și agape – iubirea ascendentă și iubirea descendentă – niciodată nu pot fi separate complet una de alta. Cu cât mai mult aceste două forme de iubire, deși în dimensiuni diferite, își găsesc justa lor unitate în realitatea unică a iubirii, cu atât mai mult se realizează natura adevărată a iubirii în general”. (Sf. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numirile divine*, IV, 12-14 în PG, 3, col. 709-713 [trad. Sf. DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete și Scoliiile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, traducere de Pr. D. STĂNILOAE, Editura Paideia, București, 1996, pp. 150-151]; BENEDICT al XVI-lea, *Deus caritas est. Serisoarea enciclică a suveranului pontif Benedict al XVI-lea către episcopi, preoți și diaconi, către persoanele consacrate și către toți credincioșii laici*, I, 7, Editura Presa bună, Iași, 2006, p. 10; Helge STADELMANN, *Epistola către Efeseni*, Editura Lumină lină, p. 76; Florin Cătălin GHÎȚ, „Concepții despre iubirea *agape* și *eros* în gândirea secolului XX cu referire specială la opera lui Anders Nygren”, în *Tabor*, nr. 1, aprilie 2007, pp. 70-84).

⁴¹ Sfântul Teofilact se întreabă: „cum era cu puțință a fi iubiți de Dumnezeu, noi cei ce eram fii ai urgiei, dacă nu S-ar fi îndurat Dumnezeu asupra noastră, și nu ar fi fost pornit de bogata Sa milă?” Iar comentând cuvintele Sfântului Pavel „cu darul sunteți mântuiți” (*Efeseni* 2,5), zice că „Pavel a pus în mijloc acest cuvânt și l-a glăsuț dintr-o înspăimântare și mirare din lăuntru, căci s-a mirat de negrăitul și covârșitorul dar și dăruire a lui Dumnezeu, de vreme ce voi, cei din neamuri – zice – nu v-ați mântuit cu ostenele și lucrările voastre, ci doar cu darul lui Dumnezeu, căci din faptele voastre erați vrednici de muncă și de urgie, iar nu de mântuire” (Sf. TEOFLACT, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către Galateni, Efeseni, Filipeni și Coloseni a Slăvitului și Prealăudatului Apostol Pavel*, Sophia, București, 2006, pp. 123-124).

⁴² Trebuie să precizăm aici că trimiterea Fiului de către Tatăl revelează iubirea pe care Tatăl o are față de lume prin Fiul dar și față de Fiul însuși: „Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat...” (*Ioan* 3,17) și „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit” [mântuirea lumii n.n.] (*Matei* 3,17). Dar în același timp acceptarea de către Fiul să vină în lume ca trimisul Tatălui, revelează iubirea Sa față de Tatăl dar și față de lume așa cum arată El însuși

Însă ca să intre în sfera lumii create fără să o desființeze prin măreția slavei Sale dumnezeiești, Fiul se smerește acceptând de bună voie chenoza sau golirea de slava pe care a avut-o „mai înainte de a fi lumea” (Ioan 17,5). Astfel chenoza este modalitatea manifestării Darului prin care Dumnezeu coboară la capacitățile noastre de a-L primi și a-L înțelege conformându-Se în mod voluntar cu modul existenței umane. Pe de o parte noi „în chenoză Îl primim pe Dumnezeu ca dar”⁴³, iar pe de altă parte chenoza este „condiția îndumnezeirii noastre”⁴⁴ după cum reiese din cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți” (II Corinteni 8,9).

Chenoza este manifestarea iconomică a Fiului⁴⁵ dar în fond, așa cum observă părintele Stăniloae, chenoza e „manifestarea întregii măreții a dragostei divine”⁴⁶. Această observație e deosebit de importantă în ceea ce privește înțelegerea aspectului etern al chenozei lui Hristos, care trebuie perceput în cadrul „iubirii chenoticeintratrinitare”⁴⁷. Înțelegem această expresie în sensul că iubirea în sine este autorestrângere prin autodăruire, cu alte cuvinte cel ce iubește se smerește reducându-și propriul ego pentru a admite existența celui iubit la nivelul propriului subiect. În Sfânta Treime, aceasta se manifestă la modul absolut, de aceea „Dumnezeu e smerenie așa cum e și dragoste”⁴⁸. Sau deoarece Dumnezeu e Iubire, e și Smerenie, așa cum ni S-a revelat în Iisus Hristos. Astfel chenoza pământească a Fiului e o manifestare a celei cerești, așa cum arată Arhimandritul Sofronie Saharov: „Prin El (Hristos) ni se dă o descoperire despre natura Dumnezeului-Iubire.

când le spune ucenicilor Săi: „Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui” (Ioan 15,10) sau „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul să și-l pună pentru prietenii Săi” (Ioan 15,15).

⁴³ Pr. C. GALERIU, *Jertfă și răscumpărare...*, p. 121.

⁴⁴ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică*, vol. II..., p. 66.

⁴⁵ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI zice că „toată taina iconomiei stă în deșertarea și micșorarea Fiului lui Dumnezeu” (PG, vol. 75, col. 1308, 1332).

⁴⁶ Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 186.

⁴⁷ Cercetarea teologică mai nouă a demonstrat că Părinții răsăriteni n-au explorat suficient dimensiunea chenotică a Dumnezeirii, șovăind să-I atribuie lui Dumnezeu autenticitatea iubirii chenotice pe care o recunosc în Iisus Hristos, deoarece pentru ei chenoza implica în ea însăși mutabilitate ceea ce nu se putea accepta cu privire la Dumnezeu. Abia în secolele XVIII-XIX, ca o reacție la hristologia metodei istorico-critice care apărea în teologia protestantă în Apus, în gândirea rusă, chenoza a început să fie privită prin prisma iubirii intratrinitare. Astfel mitropolitul Filaret Drezdov al Moscovei privea crucea ca „o icoană pămânească” și „umbră a crucii iubirii din cer”. Mai târziu și aici vor apărea unele exagerări, ca de exemplu în concepția chenotică a părintelui Serghei Bulgakov care însă a fost criticat și combătut de V. Lossky dar și de Părintele Stăniloae (a se vedea Ierom. Nicolas SAHAROV, *Iubesc deci exist. Teologia arhimandritului Saharov*, trad. Ioan I. ICA jr., Deisis, Sibiu, 2008, pp. 118, 119, 121-125; Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 163).

⁴⁸ Pr. C. GALERIU, *Jertfă și răscumpărare...*, p. 125.

Desăvârșirea constă în aceea că această Iubire se predă pe sine în chip smerit și fără rezerve: Tatăl Se revarsă pe Sine însuși în întregime în nașterea Fiului, Care întoarce Tatălui Său toate⁴⁹.

Fiul care coboară în lume „ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (*Filipeni 2,8*) tălmăcește iubirea a două Persoane divine: iubirea Tatălui față de lume dar și iubirea Fiului față de Tatăl, Căruia îi rămâne ascultător până la capăt, și față de lume, care se manifestă prin sacrificiul ultim (cf. *Ioan 15,13*). Dar în Fiul întrupat nu avem numai tălmăcită iubirea lui Dumnezeu ci în El, Dumnezeu ca izvor al iubirii veșnice și inepuizabile, ni se face accesibil pentru că în El Dumnezeu Însuși Se face om. Dumnezeu nu mai creează daruri și nu mai trimite cuvinte ca El să rămână ascuns. În Fiul și Cuvântul Său Întrupat, Dumnezeu Se dăruiește pe Sine ca subiect accesibil nouă prin cuvinte omenești și prin lucrările teandrice care sunt tot atâtea daruri ale iubirii Sale inepuizabile. Astfel Iisus Hristos „e darul cel mai prețios și Cuvântul suprem al Tatălui către noi” sau „comunicarea supremă a iubirii Tatălui către noi”⁵⁰.

Iisus Hristos este darul suprem și pentru că, fiind Persoană divino-umană, El se dăruiește în mod suprem Tatălui dar și nouă în mod desăvârșit, ca viață și cuvânt, imprimându-ne imboldul de a ne dărui și noi, în comuniune cu El, lui Dumnezeu și semenilor. El Se dăruiește Tatălui nu numai ca Dumnezeu ci și ca om din pricina unirii ipostatice, dar se dăruiește la maxim, cum nici un om nu s-ar fi putut dărui deoarece în El omul este unit la maxim cu Dumnezeu. De aceea, Sfântul Apostol Pavel zice despre El că „Hristos s-a dat pe Sine prinos și jertfă lui Dumnezeu într-un miros de bună mireasmă” (*Efeseni 5,2*) și că „S-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără de prihană” (*Evrei 9,14*). El este astfel și dar și jertfă.

În Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, Tatăl iubește pe oricare dintre oameni, și oricare dintre oamenii care se unesc cu Fiul întrupat Îl iubește pe Tatăl cu iubirea Fiului. Iar Fiul ne iubește și El cu iubirea care L-a făcut să se întrupeze: „Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi: rămâneți într-o iubire Mea” (*Ioan 15,9*).

Iisus Hristos este Darul suprem pentru că El este Persoană divino-umană. De aceea în El se împlinesc toate darurile ajungând la capătul final, deci toată iubirea atât din partea lui Dumnezeu cât și din partea omului. Această plenitudine de daruri și iubire divino-umane sunt în El în același timp actualizate dar și ca arvună pentru cei care vor crede în El. Ca Persoană divino-umană El este dar suprem pentru că ne este dăruit de către Tatăl și pentru că în același timp El Însuși este Dumnezeu în Persoană. Prin darul întru-

⁴⁹ ARHIM. SOFRONIE SAHAROV, *op. cit.*

⁵⁰ Pr. D. STĂNILAOE, *Chipul lui Hristos...*, p. 9.

pării același Ipostas Fiu veșnic al lui Dumnezeu și purtătorul firii dumnezeiești devine și Fiu al Omului, purtător al naturii umane deci om adevărat. Sfântul Maxim vorbește de „un singur ipostas compus” al lui Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat⁵¹. Astfel El este Dar suprem nu numai ca Dumnezeu ci și ca om, sau ca Ipostas real al firii umane, deoarece El ca Om Se dăruiește Tatălui în modul cel mai desăvârșit, umanitatea Sa îndumnezeită fiind eliberată de orice piedică egoistă spre dăruire, dar în aceeași măsură și semenilor sau semenilor Săi întru umanitate. Astfel, prin Persoana divino-umană a lui Iisus Hristos se restabilește desăvârșita relație de comunicare și comuniune dintre Dumnezeu și oameni, dintre oameni și Dumnezeu și dintre oameni și semenii lor.

Iisus Hristos este Dar suprem fiindcă se dăruiește în mod desăvârșit Tatălui, nu numai ca Dumnezeu răspunzând cu iubire filială la apelul iubirii părintești în relația intertrinitară veșnică, ci și ca om. El este și ca om Fiu iubit al Tatălui (cf. *Matei* 3,17). De fapt, toată viața pământească și misiunea lui Iisus ni se prezintă ca o dăruire de Sine și împlinire a voinței Tatălui. Sfântul Apostol Pavel zice despre El că S-a făcut ascultător „până la moarte, și încă moarte pe cruce” (*Filipeni* 2,8). În El ascultarea ce se cuvenea dată lui Dumnezeu din partea oamenilor are „o valoare infinită”⁵². Desăvârșita Sa dăruire s-a concentrat în Jertfă și în moartea pe cruce unde își încredințează viața în mâinile lui Dumnezeu, abandonându-Se total voinței Tatălui: „Și Iisus, strigând cu glas tare, a zis: Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu. Și aceasta zicând, Și-a dat duhul” (*Luca* 23,46). Sfântul Apostol Pavel zice despre Hristos că „s-a dat pe Sine prinos și jertfă lui Dumnezeu întru miros de bună mireasmă” (*Efeseni* 5,2) și că „S-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără de prihană” (*Evrei* 9,14).

În aducerea lui pe Sine Tatălui El ne cuprinde însă pe toți. Iisus Hristos recapitulându-ne ca om pe noi toți, El ne cuprinde virtual în omenitatea Sa pe toți. Fiind capul umanității, El este și centrul acesteia. Dar El ne cuprinde în Sine și în virtutea unei unități spirituale a umanității întregi revelate în Sine ca Ipostas – cap al acesteia. De aceea El jertfindu-Se ca om, deci aducându-Se ca Dar suprem Tatălui, și îndumnezeindu-Și firea umană, virtual noi toți am fost aduși jertfă și dar și îndumnezeire⁵³. Însă în calitatea Sa de om adevărat și ca pârgă a întregii umanități Hristos este și Darul

⁵¹ Sfântul Maxim, vorbind despre taina lui Hristos, arată că aceasta este de fapt unirea ipostatică a celor două firi, divină și umană în Ipostasul Cuvântului întrupat: „Iar această taină este, desigur, unirea negrăită și neînțeleasă a Dumnezeirii și omenității într-un singur ipostas. Unirea aceasta adună omenitatea la un loc cu Dumnezeirea în tot chipul în rațiunea ipostasului și face din amândouă un singur ipostas compus, fără să aducă niciun fel de micșorare a deosebirii lor ființiale după fire” (Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, 60..., p. 371).

⁵² N. CHIȚESCU, I. TODORAN, I. PETREUȚĂ, *Teologia dogmatică*, II, ..., p. 45.

⁵³ N. CHIȚESCU, I. TODORAN, I. PETREUȚĂ, *Teologia dogmatică*, II, ..., p. 57.

nostru făcut lui Dumnezeu. Umanitatea nu putea aduce ceva mai bun lui Dumnezeu în Dar decât pe Omul care este în același timp și Dumnezeu. Dar în această dăruire se actualizează la maximum calitatea noastră de daruri lui Dumnezeu și unii altora.

Iisus Hristos este Darul suprem fiindcă ni se dăruiește și nouă ca Persoană supremă și Cuvânt suprem. El ni se dăruiește prin și în toate darurile oferite oamenilor în timpul viețuirii Sale pământești dar și după Învierea și Înălțarea Sa. El ni se dăruiește și în calitate de Cuvânt comunicându-ne iubirea Tatălui și propria Sa iubire dar totodată și tâlcuindu-ne această iubire. De aceea El este „Dar dăruitor” și „Cuvânt cuvântător”⁵⁴. Limita ultimă a dăruirii Sale nouă este echivalentă cu limita maximă a iubirii față de noi arătată în autosacrificarea pentru lume: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (*Ioan 15,13*). Această putere a dragostei se descoperă în martiriu și-i insuflă pe toți aceia care se jertfesc pentru Hristos cu prețul vieții lor fiind limita dragostei lor pentru El. De aceea, martiriul a fost considerat de la început în Biserică calea cea mai directă și sigură spre împărăție, iar martirii creștini, sfinți.

Iisus Hristos nu este numai Darul suprem ci și Cuvântul suprem al lui Dumnezeu către noi. Fiind Cuvântul – Ipostas veșnic al Tatălui prin întrupare, El ni Se comunică și ni Se tâlmăcește în forma cuvintelor omenești, ca noi să-l pricepem. Cuvintele lui Iisus Hristos fiind cuvintele lui Dumnezeu rostite în forma omenească au și valoare maximă și eternă. Hristos spune în acest sens: „Cerul și pământul vor trece dar cuvintele Mele nu vor trece” (*Luca 21,33*) și „Cuvintele Mele sunt Duh și viață” (*Ioan 6,63*) deoarece acestea sunt „cuvintele vieții veșnice” (*Ioan 6,68*). Fiind rostite de Însuși Cuvântul întrupat aceste cuvinte nu trebuie detașate niciodată de Persoana Sa⁵⁵. Biserica nu citește și nu tâlcuiește cuvintele rostite cândva de Hristos detașate de Persoana Lui. În Biserică, Cuvântul lui Hristos are o valoare sacramentală, este o formă a prezenței lui Hristos în Biserică. De aceea, creștinii ortodocși venerază Evangheliarul ca pe o icoană a lui Hristos, deci ca pe o prezență iconică a Persoanei Sale în lume⁵⁶.

Când vorbim despre Iisus Hristos ca Dar și Cuvânt suprem trebuie să accentuăm mereu că El este Persoană divino-umană. Numai în această calitate El este Darul și Cuvântul cel mai desăvârșit. Caracteristicile persoanei de a se manifesta în relație, de a se descoperi, de a fi vie, de a fi liberă, de a

⁵⁴ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 11.

⁵⁵ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 10.

⁵⁶ Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 134; Pr. Alexander SCHMEMANN, *Euharistia Taina împărăției*, trad. Pr. Boris RĂDULEANU, Editura Bonifaciu, București, 2003, p. 89.

transcende limitările, de „a îmbrățișa tot ce este, chiar și infinitul”⁵⁷. Persoana se realizează numai în relație cu alte persoane, ceea ce implică capacitatea dăruirii și primirii iubirii. Toate aceste caracteristici sunt absolute în Iisus Hristos fiindcă sunt ale unei Persoane divine dar comunicate nouă în formă umană sau ca Persoană divină care în același timp este și persoană umană. Astfel în Iisus Hristos Persoana este izvor activ de iubire pe care ne-o comunică prin cuvinte și fapte umane. El coboară la manifestările omenești ca și cum ar fi propriile sale manifestări, ridicându-le la capacitatea de manifestare a Persoanei Sale Divine⁵⁸. El comunică cu noi direct ca om dar ne comunică plenitudinea iubirii divine. În relației cu Omul Iisus Hristos, noi experiem relația cu Persoana divină dar și relația cu un semen de-al nostru. Prin El accesul nostru la Dumnezeu este mult mai ușor căci se face printr-un semen de-al nostru.

Trimițându-L în lume pe Fiul Său ca Dar și Cuvânt suprem, Dumnezeu ne-a redescoperit și împlinit în El vocația omului de a se dăruii lui Dumnezeu și semenilor până ajunge la deplina comuniune. Prin Iisus Hristos Dar și Cuvânt suprem ni se descoperă modul viețuirii trinitare la care este chemată să participe creația. El fiind omul cel mai deplin realizat ne este model, țintă dar și cale de realizare a noastră în relația cu El. Părintele Stăniloae zice în acest sens: „În Hristos e restabilit omul ca subiect al iubirii infinite și atotgeneroase divine. Cuvintele Lui umane tălmăcesc această iubire infinită a lui Dumnezeu devenit om și a omului devenit Dumnezeu. Dăruirea de Sine a lui Hristos ca Dumnezeu e dăruirea de Sine a Lui ca om. În Hristos e descoperită destinația mea, sensul meu deplin de persoană, ca chip al Persoanelor divine, ca sursă a cuvântului iubitor, ca subiect dăruitor și atotdăruitor, ca subiect de relație atotgeneroasă, după asemănarea și din puterea Persoanelor divine [...]. În Hristos e descoperită și realizată în mod culminant destinația mea de a fi partener în dialog cu Persoanele divine, dialog în care Dumnezeu se coboară la nivelul uman în manifestările Sale și credinciosul e ridicat la capacitatea de mediu de exprimare a lui Dumnezeu. În Hristos s-a realizat în mod culminant destinația mea de a fi subiect al iubirii divine, al energiilor divine, dar totdeauna cu conștiința că sunt aceasta nu de la mine, ci prin participare; iar în unire cu Hristos își realizează această destinație orice credincios creștin”⁵⁹.

Iisus Hristos ni se dezvăluie ca Dar și Cuvânt suprem în mod desăvârșit numai după Învierea Sa și Înălțarea Sa la ceruri. Prin Înviere Hristos – omul și prin El umanitatea întregă, se deschide darului lui Dumnezeu. Astfel umanitatea prin Învierea și Înălțarea lui dobândește darul deplinei

⁵⁷ Ierom. Nicolas SAHAROV, *Iubesc deci exist...*, p. 86.

⁵⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 12.

⁵⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 13.

îndumnezeiri prin har. Iar comunicarea cu El nu mai este limitată numai la cei din jurul Lui, ci e o posibilitate pentru toți care i se deschid Lui prin credință în Duhul Sfânt. Părintele Stăniloae zice că „de abia Hristos cel înviat ni Se revelează ca Darul și cuvântul suprem, pentru că El e darul vieții veșnice; dar și ca Cuvânt suprem, pentru că lămurește deplin rostul nostru ca destinați vieții veșnice”⁶⁰. Dar acestea toate le avem deocamdată doar în forma „de arvună a unei plenitudini”, în forma „unei perspective spre țintă”⁶¹. Aici avem dimensiunea eshatologică a lui Hristos ca Dar și Cuvânt suprem care pune în lumină sensul și valoarea persoanei umane dar și a întregii creații destinate transfigurării.

Concluzii:

1. Motivul trimeriei Fiului a fost iubirea lui Dumnezeu. Misiunea Bisericii trebuie să se identifice cu misiunea lui Hristos, deci și la baza ei va fi aceeași iubire teandrică. Motivația misiunii va fi iubirea față de lume cu scopul de a cuprinde lumea în iubirea lui Dumnezeu. Sfântul Siluan Athonitul concentrează această atitudine misionară în următoarele cuvinte, pe care le adresează unui arhimandrit tânăr care se ocupa cu misiunea față de eterodocși, având față de ei o atitudine ostilă: „Dumnezeu dragoste este, și astfel propoveduirea trebuie totdeauna să porcească din dragoste; atunci se va folosi și cel ce propoveduiește, și cel ce ascultă; dar dacă tot mereu îi prihăniți, sufletul norodului nu vă va asculta, și nu va ieși niciun folos”⁶². Sfântul Pavel spune: „voi să aveți gândul lui Hristos” (*Filipeni 2,5*). Aceasta înseamnă aceeași atitudine, aceeași simțire, aceeași lucrare pe care a avut-o Hristos, aceasta trebuie să fie în fiecare misionar creștin. Lumea trebuie privită din perspectiva și cu ochii lui Hristos. Numai așa putem realiza o misiune adevărată așa cum este ea gândită de Dumnezeu.

2. Hristos ca trimis al Tatălui reprezintă o provocare pentru lume. El a fost o provocare reală pentru contemporanii Săi, dar trebuie să fie și pentru toate generațiile. Înțelegem prin aceasta că, prin El, Dumnezeu ne provoacă la un dialog, la o relație, și că în acestea se descoperă sensul existenței noastre. Lumea trebuie eliberată de închiderea egoistă a lipsei de sens în care se scufundă necunoscându-L pe Hristos sau refuzând relația cu El. Prin Hristos lumea își are restabilită relația cu Dumnezeu ca sens al existenței sale. Misiunea trebuie să-l dăruiască pe Hristos lumii în care lumea își poate regăsi sensul existenței sale ca relație – dialog cu Dumnezeu. Misiunea

⁶⁰ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 15.

⁶¹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 15.

⁶² Arhim. SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere de Ierom. Rafail (NOICA), Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009, p. 71.

nu transmite simple concepte ci o Persoană, Persoana divino-umană a lui Hristos făcut lumii Dar și Cuvânt suprem în care avem prin relație darul vieții veșnice și în care ni se lămurește destinul nostru final.

3. Hristos „ipostasul – cap”⁶³ al fiecărui credincios, prin har, face ca tot cel ce I se deschide Lui „să grăiască cuvintele sale ca cuvintele lui Dumnezeu sau ale lui Hristos, și cuvintele lui Hristos ca cuvintele sale” (cf. *IPetru* 4,11), iar faptele sale pentru alții să fie ca niște daruri ale lui Hristos. În unire cu Hristos orice creștin devine misionar deoarece fiind purtător al energiilor divine necreate, devine vehicol al darurilor și cuvintelor lui Dumnezeu. Aceasta se realizează mai ales în sfințenie. De aceea, sfinții sunt întotdeauna și un punct de atracție căci, prin minunile pe care le săvârșesc, în ei transpare lucrarea lui Dumnezeu și darul Său, iar cuvintele lor duhovnicești au valoare de apoftegmă. Sfinții sunt darurile omenirii către Dumnezeu, dar și darurile lui Dumnezeu către oameni. De aici principiul misionar ortodox este cuprins în următoarele cuvinte ale Sfântului Serafim de Sarov: „Fă-te sfânt și mii se vor mântui în preajma ta”. De sfințenie este legată mărturia creștină, care atunci când merge până la sacrificiu este o dăruire totală. Martiria este însă și o exigență a misiunii.

⁶³ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos...*, p. 14.

ASPECTE ALE LUCRĂRII MISIONARE PE CONTINENTUL AMERICAN

NICOLAE LĂPUȘTE

Abstract: Missionary aspects on American continent.

The de-Christianization of society in Canada and United States has devastating consequences in the life of millions of people. While trying to quantify the damage caused by secularization and atheism of today's North American society, the church is called to identify its missionary creed and find renewed energies for its work in the world. For the Eastern Orthodox Church, Christ is the Savior. „Christianity is the personal revelation of the theanthropos (God-man), Christ through his Church.” - *Metropolitan Hilarion Alfeyev*. On the other hand, the Protestant Church, in an attempt to boost its missionary work in the world, struggles to find its missionary model archetype.

Keywords: *mission, church secularization, gospel, Canada, America.*

*„Cine are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii:
Celui ce va birui îi voi da să mănânce din pomul vieții,
care este în raiul lui Dumnezeu.” (Apocalipsa 2, 7)*

Provocările societății contemporane

Pe continentul Nord American profund secularizat, creștinismul pare a fi detronat, iar Biserica naufragiată într-o eră pre-creștină. Scriitorii și media de aici nu se sfîesc să vorbească fățiș despre dispariția creștinismului, despre cum ea a fost doborâtă de pe pedestalul respectului civic. Ateismul profund, secularizarea și dezinteresul spiritual al lumii contemporane e împins până la ridiculizare pe canalele de televiziune. Într-un desen animat *The Simpsons*, fiul Bart își întreabă tatăl, Homer, care îi este credința. Acesta îi răspunde: „Știi, aceea cu reguli bine intenționate, dar care nu sunt funcționale în viața reală. Oh, creștinismul”. Secularizarea a făcut ca manualele de istorie să abunde cu detalii despre bomba atomică, Hitler, asasinarea președintelui Kennedy, dar, surprinzător, să omită detalii despre primii misi-

onari creștini pe continentul american. După o jumătate de secol de sondaje despre principalele preocupări naționale ale americanilor, un sondaj Gallup din 1999, în premieră dezvăluia că „declinul eticii, moralității și al familiei” conducea cu 18 procente.¹

Printre cauzele nenumărate ale laxității și ale indiferenței spirituale se numără: violența tulburătoare din școli,² corupția liderilor politici care adâncesc starea de neîncredere în instituțiile politice, incoerența între stilul de viață al oamenilor și valorile morale promovate de sute de mii de clerici³, abuzul de alcool și de droguri (jumătate din tinerii americani intervievați în sondajele Gallup considerau că alcoolul e o problemă pentru cei de vârsta lor), sărăcia, rasismul, destrămarea familiilor (șase din zece căsătorii sfârșesc în divorț încât mulți copii cresc în căsnicii deprivat de educația părinților lor), consumerismul și materialismul (stimulate de insatisfacția materială și competiția cu vecinii)⁴ etc.

În acest decor, spiritual deprimant, metodele misionare folosite de catolici și protestanți în trecut au fost puse din nou sub microscop și sunt analizate pentru a crea noi coordonate misionare. Dintre consecințele acestei situații, notăm intensificarea mișcărilor harismatice pe continentul nord american.

Secularizarea în Canada

Secularizarea în Canada a început să se manifeste către sfârșitul secolului al XIX-lea și mai ales în pas cu accentuarea modernizării Canadei, după primul război mondial, 1920. Guvernul federal și cele provinciale au început să restrângă autoritatea Bisericii și să preia unele din responsabilitățile ce le fuseseră încredințate înainte. În anii 1960, funcționarii civili din Ontario, inconfortabili cu predarea religiei în școli, au militat pentru îngrădirea religiei creștine și a reprezentanților Bisericii în școli. *Carta Drepturilor Și a Libertăților* și grija pentru un sistem public școlar secular a dus la descreștinarea școlilor publice de-a lungul Canadei.

Același fenomen s-a întâmplat și în spitale, azile și agențiile sociale de caritate, deși în unele cazuri ele continuă să fie administrate de comunități religioase. În ciuda strădaniei de a-l face pe servantul secular neutru din punct de vedere religios, creștinismul continuă să fie privilegiat în Canada. Spre exemplu, numeroase aspecte ale vieții publice canadiene precum: constituția, Regina, Parlamentul, imnul național, însemnele monetare, motto-ul natio-

¹ George Gallup, Timothy K. Jones, *The next American spirituality: finding God in the twenty-first century*, 2000, p. 31.

² *Ibidem*, p. 32 ”copiii americani sub 15 ani sunt de cinsprezece ori mai mult predispuși să moară în împușcături fatale decât copiii din alte 25 de state supra industrializate”.

³ *Ibidem*, p. 33. ”oameni care cred în ingeri, dar aleg să nu-și achite taxele sau studenți care se roagă, dar se îmbată cu regularitate”.

⁴ *Ibidem*, p. 34.

nal - toate conțin referințe la creștinism. Sesiunile legislaturilor sau ședințele consiliilor municipale încep cu rugăciunea domnească (Tatăl nostru), sărbătorile creștine precum Nașterea Domnului, Vinerea Mare etc. continuă să fie zile legale de odihnă. În anul 2005 toți preoții ofițeri din armată cu două excepții - un rabin și un musulman - sunt creștini. Cu toate acestea trebuie spus că fenomenul de descreștinare a instituțiilor statale importante este în desfășurare. Mulți canadieni care experiază perioada curentă a descreștinării o privesc ca o trădare a așezămintelor pe care ea a fost fondată.⁵

Ca o notă separate, Bisericile locale sunt încurajate să obțină statutul de organizație non-profit pentru a beneficia de unele avantaje fiscale precum deducerea la taxe a donațiilor, scutirea de taxă pe proprietate etc. Aspectul benefic din punct de vedere fiscal al scutirii la taxe pentru creștinul de rând, conferă statutului nu doar o poziție preeminentă asupra Bisericii, dar prin rapoartele trimise anual, și un instrument de control secular federal și provincial (reglementarea condițiilor de vot, condiții la alegerea episcopilor). Din acest unghi de vedere, avantajul atașat statutului „non-profit”, poate căpăta și conotația unui instrument de secularizare a Bisericilor.

Misiunea Bisericii lui Hristos

Analizînd viziunea societății contemporane asupra creștinismului, Paul Evdokimov constată că lipsa realității mesajului ei se datorează înhămării credinței la mașina de propagandă comunistă despre „noua ființă”. În acest context „Creștinii nu sunt „oamenii noii”, ci din punct de vedere sociologic, ei reprezintă doar un tipic grup sociologic printre altele, și aici ajungem la inima decăderii creștinismului. Credința nu mai este sursa (n. t. trăirii), ci a devenit o povară, ceva adăugat la structurile lumii în care credincioșii se angajează, un blatant exemplu de alienare...

Subjugarea ideologică a mesajului Evangheliei deturneză mesajul Bisericii, punându-o fie în slujba apărării dreptului la proprietate, fie în cel al colectivizării. Pentru un grup elementul demonic este „socialism”, iar pentru celălalt „capitalism”. Împărăția lui Dumnezeu este doar o categorie etică sau „instrument” de propagandă care încununează edificiul.⁶

Biserica, care este misterul mărșăluind spre Eshaton, Mireasa în așteptarea Regelui ei, a ajuns să fie percepută ca o simplă „asociație religioasă”, dependentă de legile evoluției naturale. Consecințele sunt dezastruoase⁷.

⁵ Paul Bramadat și David Seljak, *Christianity and Ethnicity in Canada*, University of Toronto Press, Toronto, 2008, p. 12, 13.

⁶ Paul Evdokimov, *In the World of the Church*, trad. Michael Plekon and Alexis Vinogradov, St Vladimir's Seminary Press, 2001, p. 53.

⁷ *Ibidem*, p. 51-52.

Atunci când din punct de vedere istoric s-a identificat cu structurile istorice ale lumii, Biserica și-a pierdut orice putere înnoitoare sau de a pogori cerul pe pământ. Când credința creștină este propovăduită ca fiind cea mai sănătoasă, fericită și cel mai efectiv aranjament pentru viața omenească, iar Euharistia și Tainele ca făgăduință a eternității - cei afectați de schimbări sunt atrași spre această aparentă „stabilitate” a valorilor spirituale. Dar acest lucru e tocmai contrar autenticei realității spirituale. „Evanghelia – spune Evdokimov- nu este o funcționalitate adaptabilă (realității n. t.). Ea este explozivă. Evanghelia cere metamorfoza, transformarea, metanoia care zguduie nu doar structurile istorice, dar face ca istoria însăși să radieze cu lumină.”⁸

Creștinismul nu poate fi redus la învățăturile morale, nici la teologia, nici la canoanele Bisericii și nici la serviciile ei religioase. Ea nu este o simpla sumă a acestora. Religia creștină este revelația personală teandrică (Dumnezeu - Om) a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, prin Biserica Sa⁹. Domnul Iisus Hristos nu a lăsat nici o scriere sau alt semn vizibil al prezenței Sale pe pământ. Ce a rămas a fost un grup de ucenici, pe care El i-a numit Biserica. Biserica este sinonimă cu Creștinismul: nimeni nu poate să se numească *creștin* fără a fi membru al Bisericii. A urma pe Hristos a însemnat întotdeauna a deveni membru al trupului lui Hristos.¹⁰

Misiunea creștină este trimiterea Bisericii în lume în vederea universalizării Evangheliei și a integrării oamenilor în Împărăția lui Dumnezeu, întemeiată prin lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, inaugurată ca anticipare a ei în Biserică prin pogorârea Duhului Sfânt, împărăție ce se va manifesta în plenitudine a ei la doua venire a lui Hristos într-o slavă. Misiunea creștină își are temeiul său adânc și punctul de plecare în însăși comuniunea veșnică a Sfintei Treimi, în mișcarea iubirii Tatălui către Fiul în Duhul Sfânt și către întreaga lume. Astel, misiunea este „participare” la trimiterea Fiului (In 20, 21-23) și a Duhului Sfânt (In 14, 26) în lume, Care revelează viața de comuniune a lui Dumnezeu pentru a face părtași la ea. O înțelegere a lucrării misionare autentice a Bisericii în lume nu e completă fără lucrarea și slujirea pastorală Domnului nostru Iisus Hristos.

Pastorația lui Hristos și slujirea Bisericii

Domnul nostru Iisus Hristos este Păstorul și conducătorul Bisericii Sale, a Împărăției Sale. În Vechiul Testament profetul Isaia proorocește despre Domnul: „El va paște turma Sa ca un Păstor și cu brațul Său o va aduna. Pe

⁸ *Ibidem*, p. 53.

⁹ Metropolitan Hilarion Alfeyev, *Orthodox Christianity*, vol. 1, St Vladimirs Press, Yonkers, New York, 2011, p. 16.

¹⁰ *Ibidem*, p. 15.

miei îi va purta la sânul Său și de cele ce alăptează va avea grijă” (Is 40,11), iar în Noul Testament, Domnul nostru Iisus Hristos - împlinirea profeției lui Isaia - spune despre Sine: „Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale... Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, și vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un pastor” (In 10,11). Înțelegem așadar ca Păstorul cel bun, Domnul nostru Iisus Hristos își manifestă dragostea Sa atât spre turma Sa cât și pentru cei aflați în afara turmei Sale cu motivația clară de a-i călăuzi spre staulul Său. Despre această lucrare de regăsire întru Hristos va pomeni Sf. Petru în Epistola sa: „Căci erați ca niște oi rătăcite, dar v-ați întors acum la Păstorul și la Păzitorul sufletelor voastre. (ποιμένα και ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν)” (I Pet 2, 25).

Temelia mântuirii noastre stă în Întruparea, viața de ascultare, Răstignirea, Învierea și Înălțarea Fiului lui Dumnezeu care a asumat pârga firii noastre din Fecioara Maria¹¹.

Lucrarea de slujire a lui Hristos nu se limitează la „cuvinte bune și învățături potrivite”. Această slujire a lui Hristos devine temei al pastorației desfășurate în trupul Său, istoric, Biserica.

Dimensiunea „istorică” și „eshatologică” a continuității apostolice

Trimiterea Fiului și a Duhului Sfânt pentru mântuirea și desăvârșirea lumii întregi se permanentizează în trimiterea Apostolilor (In 20, 21-23; Mt 28,18-20) și a Bisericii apostolice. De aceea, misiunea face parte din însuși planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii.¹²

Îndatorirea de a propovădui Evanghelia la toată făptura (Mc 16, 15), a avut drept urmare întemeierea de Biserici în fiecare localitate unde Apostolii și-au desfășurat activitatea. Pentru săvârșirea lucrării de sfințire, de propovăduire și de păstorie a credincioșilor, după porunca Mântuitorului, Sfinții Apostoli au orânduit pe preoți, adică pe slujitorii bisericești din cele trei trepte ale ierarhiei bisericești. Potrivit „cu harul dumnezeiesc primit de fiecare la hirotonie, ei continuă în lume însăși lucrarea de mântuire săvârșită de Iisus ca Arhiereu, Profet și Împărat”¹³.

„Și Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (In 20,21). Prin aceste cuvinte, Domnul Iisus

¹¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 129.

¹² Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiune, Parohie, Pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 5.

¹³ Pr. Drd. Remus Onișor „Preoția în lumina cuvântării Sfântului Apostol Pavel către preoții din Efes (Fapte 20, 17-35) în Studii Teologice, nr. 3/1989, p. 20.

Hristos extinde lucrarea Sa ca Păstor Sfinților Apostoli și ucenicilor Săi. Sfântul Evanghelist Marcu accentuează în Evanghelia unicitatea acestei chemări: „Și S-a suit pe munte și a chemat la Sine pe câți a voit, și au venit la El. Și a rânduit pe cei doisprezece, pe care i-a numit apostoli, ca să fie cu El și să-i trimită să propovăduiască” (Mc 3,13-14). Evident, desprindem din această chemare aleasă, că nu-i este dat oricui spre a sluji ca păstor (deși acest lucru desigur nu exclude faptul că fiecare este chemat a sluji într-o formă sau alta înălăuntrul comunității, potrivit darului lui Dumnezeu)¹⁴.

În alegerea Apostolului Matia, unul din cei șaptezeci de ucenici, după căderea lui Iuda Iscarioteanul, avem o prima împrejurare legată de succesiunea apostolică. Este interesant răspunsul lui Petru la întrebarea cu cine ar trebui el înlocuit. Înlocuitorul lui Iuda va trebui ales din: „unul din acești bărbați, care s-au adunat cu noi în timpul cât a petrecut între noi Domnul Iisus, începând de la botezul lui Ioan, până în ziua în care S-a înălțat de la noi, să fie împreună cu noi martor al învierii Lui” (Fapte 1,21-22). Această alegere indică fără tăgadă că exista un grup de ucenici credincioși, în fapt șaptezeci la număr, care L-au urmat pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos îndeaproape asemeni celor doisprezece apostoli. Existența unor asemenea ucenici ne mai spune și faptul că există o slujire „generală” care noi zicem azi că este oferită prin botez (Slujirea mirenilor care este distinctă de slujirea clericilor). În Epistolele sale către Timotei (I Tim 1, 3) și Tit (Tit 1,5) , Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă să stăruie în Efes și, respectiv Creta „ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți prin cetăți, precum ți-am rânduit”. Din acestea vedem că Apostolul Pavel îi trimite pe ucenicii săi și îi rânduieste într-o Biserică locală cu scopul explicit de a așeza, hirotoni pe alții. Așadar ei reprezintă a treia și ultima etapă în expansiunea slujirii apostolice: Cei Doisprezece (cu diaconii care nu sunt păstori), cei Șaptezeci trimiși de Domnul, și acum, păstori (presbiteroi) și supraveghetori (episcopi) ai Bisericii trimiși de Apostolul Pavel.¹⁵

Pentru misiunea Bisericii, Apostolii și Tradiția Apostolică reprezintă veriga importantă dintre Hristos și Biserică și face parte dintr-un proces istoric în care joacă un rol decisiv și normativ. Tradiția Sfinților Apostoli a fost păstrată și transmisă în Biserică mai departe.

Termenul „apostolic este prin urmare aplicabil tuturor misionarilor care posedă autoritatea și harisma vestirii Evangheliei”¹⁶.

¹⁴ Joseph J. Alen, *The Ministry of The Church*, St Vladimirs Seminary Press, Crestwood, New York, 1986, p. 41.

¹⁵ *Ibidem*, p. 54.

¹⁶ John D. Zizioulas, *Being as Communion*, St. Vladimirs Seminary Press, Crestwood, New York, 1985, p. 172.

Atât în Noul Testament cât și la părinții apostolici găsim numeroase mărturii care vin să autentifice descendența harică ce izvorăște de la Domnul Iisus Hristos, curgând prin Sfinții Săi Apostoli spre ucenicii acestora.

Sfântul Apostol Pavel cheamă la sine pe preoții (πρεσβυτεροι) Bisericii din Efes (Fapte 20, 17). Dar în cuvântarea care le-o ține acestora îi numește ἐπισχοποι (Fapte 20, 28). Același lucru îl întâlnim și în Tit 1,5, unde se spune: „te-am lăsat în Creta...să așezi preoți (πρεσβυτεροι) prin cetăți” ca apoi în v. 7 să citim ”căci se cuvine episcopului (ἐπισκοπος) să fie fără de prihană...”. Așadar aceiași slujitori bisericești sunt numiți și πρεσβύτεροι și ἐπισχοποι. Cum se știe, numele de episcopi se mai da - preoților și spre sfârșitul veacului întâi. În Epistola sa către Corinteni, Clement Romanul menționează slujitorii bisericești în trei cete: diaconi, preoți - căroră le dă numele de episcopi (XLII, 4,5) - și alți bărbați eminenti (XLIV, 3)¹⁷. Sfântul Clement Romanul zice: „Apostolii ne-au vestit Evanghelia primită de la Domnul nostru Iisus Hristos; iar Iisus Hristos a fost trimis de Dumnezeu. Hristos dar a fost trimis de Dumnezeu, iar Apostolii de Hristos. Amândouă s-au făcut în bună rânduială din voința lui Dumnezeu. Apostolii primind, deci, poruncă, încredințați fiind prin învierea Domnului Iisus Hristos și având încredere în cuvântul lui Dumnezeu, au ieșit cu adevărarea Duhului lui Dumnezeu, binevestind că are să vină împărăția lui Dumnezeu. Predicând dar, în țări și în cetăți, au pus episcopi și preoți pentru cei ce aveau să creadă, pe cei care au crezut întâi, după ce au fost probați de la Domnul”¹⁸.

Astfel ideea de misiune și cea de proces istoric merg mână în mână și conduc la o schemă a continuității într-o mișcare liniară: Dumnezeu l-a trimis pe Hristos - Hristos îi trimite pe Apostoli - Apostolii transmit mesajul lui Hristos prin așezarea Bisericilor și a slujitorilor. Această abordare poate fi numită: „historica”¹⁹.

Apostolii sunt concepuți ca persoane cu o funcție eshatologică. În acest caz, apostolii sunt trebuie priviți ca și colegiu sau grup al tuturor apostolilor. Dacă misiunea presupune trimiterea apostolilor până la „marginile

¹⁷ Pr. Drd. Remus Onișor, *art. cit.*, p. 20.

¹⁸ Pr. Dumitru Fecioru, col. PSB, vol. 1, București, 1979, p. 67 (*orig grec.* Οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐξεπέμφθη. Ὁ Χριστὸς οὖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐγένοντο οὖν ἀμφότερα εὐτάκτως ἐκ θελήματος θεοῦ. Παραγγελίας οὖν λαβόντες καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πιστωθέντες ἐν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου ἐξήλθον εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. Κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρῦσσοντες καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεῦναι. Καὶ τοῦτο οὐ καινῶς· ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγγέγραπτο περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων· οὕτως γὰρ ποῦ λέγει ἡ γραφή· «Καταστήσω τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ τοὺς διακόνους αὐτῶν ἐν πίστει.» - ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄. Τοῦ ἁγίου Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους Α΄.)

¹⁹ John D. Zizioulas, *Being as Communion*, p. 173.

pământului”, aceasta implică convocarea oamenilor lui Dumnezeu dispersați de la marginile pământului într-un singur loc. „*După cum această pâine frântă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta de la marginile lumii în împărăția Ta. Că a Ta este slava Și puterea, prin Iisus Hristos în veci*” (Didahia celor 12 Apostoli IX, 4).

Oriunde este menționată funcția eshatologică, colegiul celor 12 Apostoli este prezent.

Cu alte cuvinte, dacă dimensiunea istorică înseamnă urmarea lui Hristos spre vestirea Evangheliei, în cea eshatologică îi vedem pe Cei Doisprezece Apostoli înconjurându-L pe El. În această ipostază ei nu sunt o simplă legătură între Hristos și Biserică într-un proces istoric, ci ei sunt temelia Bisericii într-o prezență a Împărăției lui Dumnezeu aici și acum. Aceste două dimensiuni sunt clar reflectate în viața Bisericii primare²⁰.

Foarte curînd s-a ajuns la fixarea definitivă a terminologiei creștine referitoare la preoție. Sfântul Ignatie Teoforul face distincția clară între preot și episcop, vorbind lămurit despre cele trei trepte ale ierarhiei bisericești²¹.

Până destul de recent, Biserica Ortodoxă a fost considerată în Occident ca o Biserică non-misionară. A existat o opinie răspândită care aprecia că marea mișcare misionară care a marcat atât de profund Occidentul creștin în cursul ultimelor secole a depășit oarecum creștinismul de Est „static”. Astăzi, acest punct de vedere pare să fi pierdut o parte din puterea sa: studii de cercetare istorică mai recentă demonstrează destul de clar că realizările ortodoxe în domeniul misiunii, deși oarecum diferite de cele ale Occidentului, sunt totuși importante și impresionante.²²

Teologul Alexander Schmemmann (†) vorbește despre o imperativă misionară în tradiția Ortodoxă și o teologie a misiunii ortodoxe. „O teologie a misiunii este întotdeauna fructul întregii *fiiințe* a Bisericii și nu o simplă specialitate pentru aceia care au primit o chemare particular misionară”²³.

Atât Biserica Răsăriteană cât și cea Apuseană (protestantă și romano-catolică) consideră dialogul cu societatea contemporană esențial. Biserica apuseană plecând de la unele experiențe eșuate se află într-o interogație cu ea însăși cu scopul redefinirii misiunii ei și în căutarea de noi modele misionare pentru evanghelizarea și misiunii Bisericii în lume.

²⁰ *Ibidem*, p. 174, 175.

²¹ *Epistola către Magnezieni*, VI, 1; *Epistola către Tralieni* III, 1, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. cit. p. 166 și 171.

²² Alexander Schmemmann, *Church, World, Mission. Reflections on Orthodoxy in the West*, St. Vladimirs Seminary Press, Crestwood, NY 10707, 1979, p. 209.

²³ *Ibidem*, p. 209.

În opinia unui teolog contemporan, privind retrospectiv istoria, Biserica a suferit presiunea a două tendințe opuse pe de o parte instituționalismul, conducând la o supralicitare a nevoii de acțiune a Bisericii, la un activism creștin, iar pe de altă parte o abordare spiritualistică, conducând la o înțelegere monistică a învățăturii creștine. Acuzația de instituționalism este frecvent asociată Bisericii romano-catolice, pe când cea de spiritualism, Bisericii protestante²⁴.

Criticii misiunii Bisericii ortodoxe, încercând să-i justifice un prezumabil caracter ne-misionar au identificat cauza tocmai în ceea ce constituie esența Ortodoxiei, anume ethosul ei sacramental, liturgic și mistic, afirmă părințele Alexander Schmemmann. Cu alte cuvinte: „Poate o Biserică a cărei viață este centrată aproape exclusiv pe Liturghie și Sfintele Taine, a cărei spiritualitate este primordial mistică și ascetică să fie cu adevărat misionară?”²⁵.

Răspunsul la această întrebare și la altele puse de ortodocși au fost formulate în termeni vestici și adeseori condiționate de experiența și dezvoltările vestice. Răspunsurile ortodoxe au fost catalogate în conformitate cu modelele vestice, „redușe” la categorii familiare în Vest, dar dificil de adecvat Ortodoxiei. Această situație în decursul anilor, adăugate la diferențele dogmatice de bază, explică „agonia” participării ortodoxe în mișcările ecumenice și constituie un foarte real impas, nu doar în calea unui acord, dar și a simplei înțelegeri.²⁶ „Cerul pe pământ” sintagmă familiară fiecărui ortodox exprimă mai degrabă fundamentala experiență ortodoxă a Bisericii. Biserica este, înainte de toate, și de orice o de Dumnezeu creată și de Dumnezeu dăruită realitate, este prezența vieții noi a lui Hristos, manifestarea unui nou „aeon” al Duhului Sfânt. Biserica este locul prezenței vii a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, receptacolul harului său. Dar nu este vorba atât de mult despre Biserica care salvează oamenii prin harul lui Hristos, cât mai degrabă de Hristos care salvează oamenii prin Biserică²⁷.

Ea este realizarea în această lume a *eshaton*-ului, realitatea ultimă a mântuirii și răscumpărării²⁸.

Prin Biserică s-a inaugurat un nou curs în istoria umanității spre unitate, spre o *koinonia* (comuniune, asociere) diferită și ordine. Acesta este scopul pentru care Biserica e chemată împreună în Hristos, prin Duhul Sfânt, într-o comuniune (*koinonia*) a dragostei, unde toate lucrurile care divizează oamenii – rasa, limba, sexul, clasa socială, diferențele culturale - sunt abo-

²⁴ Constantine B. Scouteris, *Ecclesial Being. Contributions To Theological Dialogue*, Mount Thabor Publishing, 2006, South Canaan, PA, USA, p. 144.

²⁵ Alexander Schmemmann, *op. cit.*, p. 211.

²⁶ *Ibidem*, p. 211.

²⁷ Metropolitan Hilarion Alfeyev, *Orthodox Christianity*, vol. 1, St Vladimirs Press, Yonkers, New York, 2011, p. 16.

²⁸ Alexander Schmemmann Church, *op. cit.*, p. 212.

lite. Adevărata Biserică creștină nu este prin urmare concepută ca fiind ceva nou, o comunitate insulară sau un fel de corporație de afaceri care urmărește lărgirea ei cu scopul de a-și mări puterea; dimpotrivă, Biserica este un simbol, un indiciu al dorinței de unitate a întregii lumi. Biserica operează ca o „sfântă taină”, ca o bază vitală a împărăției lui Dumnezeu, care se extinde dincolo de horarele perceptibile ale comunității locale. Tot ce are Biserica și tot ce face ea aparține tuturor; totul e făcut - trebuie făcut - pentru folosul întregii lumi.²⁹ Firește, nu vorbim aici de o disoluție într-un amalgam fără trăsături, ci, mai degrabă despre o unitate care există ca într-un organism viu, nu ca într-o bucată de piatră.

Credinciosul creștin este o celulă vie în trupul Bisericii. Fiecare persoană, de asemenea fiecare comunitate de persoane, este chemată să-și realizeze propriul unic sine, să-și dezvolte puterile interioare în armonie cu întregul și în iubire, iubirea fiind atributul fundamental al „chipului dumnezeiesc”. Universalitatea Bisericii nu însemnează exclusivitate, ci înseamnă includerea tuturor. În Sfânta Liturghie creștinii se roagă pentru unitatea de credință prin ectenia:

„Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim: Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită”, rugăciune urmată de rostirea Simbolului credinței.

Criza identității misionare protestante sau „Quo vadis, Domine?”

Unii teologi protestanți, rătăcind busola apostolică și străini de Tradiția Bisericii încearcă să redescopere adevăratul model misionar: Domnul Iisus Hristos sau Pavel? În funcție de răspunsul primit ei sunt apoi încadrați fie ca reprezentanți ai incarnaționalism-ului („înrupări” virtuale ale lui Hristos „pentru mine a trăi este Hristos” Fil 1,21), fie simpatizanți ai Reprezentationism-ului („ambasadori” chemați la misiune după modelul chemării apostolului neamurilor). Această frământare a teologiei protestante este scoasă la iveală în lucrarea „Paradigms in Conflict” scrisă de David J. Hesselgrave, profesor la Trinity Evangelical Divinity School din Deerfield, Illinois. Incursiunea făcută de profesorul Hesselgrave în istoria evului mediu, cu scopul de a identifica rădăcinile crizei identității misionare, este binevenită.

Exemplul lui Thomas de Kempis (1380 -1471) care a scris *Imitatio Christi* sau scrierea „Pe urmele Lui”, a pastorului congregaționalist Charles Sheldon (1857-1946), ilustrează preocuparea de a urma lui Hristos și de a „creștina” societatea („*What would Jesus do?*” - *Ce ar face Iisus?*”). Ambele cărți au

²⁹ Archbishop Anastasios Yannoulatos, *Facing The World, Orthodox Christian Essays on Global Concerns*, St. Vladimirs Seminary Press, Crestwood, New York, 2003, p. 28-29.

fost și sunt prețioase surse de inspirație în vest. Ele au făcut parte din recuzita teologiei romano-catolice și protestante mai ales în secolul al XIX-lea , când oamenii căutau modele și îndrumare pentru o viață virtuoasă și mântuire. Ei credeau că treaba Bisericii este aceea să organizeze viața persoanei și a comunității, după exemplul oferit de Iisus. Avocații evangheliei sociale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX au rămas deziluzionați după experiența inumană și ororile primului război mondial (Walter Rauschenbusch (1861 -1918).

După al doilea război mondial, lideri romano-catolici și protestanți au început să fie preocupați de re poziționarea misiunii Bisericii. Divizia de Misiune Mondială și Evangheliism a Consiliului Mondial al Bisericilor l-a însărcinat pe Johannes Blauw să revizuiască și să summarizeze studiile asupra bazelor biblice ale misiunii între 1930 și 1960. Studiul său și cele care au urmat au arătat o emfază asupra motivelor de slujire și a motivelor de eliberare în misiunea lui Israel, Iisus și Biserica. În special după Conciliul Vatican II (1962 -1965), diverse forme ale teologiei de eliberare au devenit tot mai influente în romano-catolicism și cercurile conciliare. Suferința celor săraci și fără drept de vot, mai ales în America Latină, unde Biserica avea un rol dominant din punct de vedere religios și politic, a început să atârne tot mai greu de gâtul Bisericii.

Teologia eliberării a cauzat multe dezbateri în ambele, romano-catolicism și cercurile ecumenice protestante, dar și evanghelicii au intrat în dezbateri. Rezultatul a fost dezvoltarea unei noi forme de evanghelizare care accentua grija pentru problemele sociale, atât în teorie, cât și în faptă. Întrunirea de la Lausanne (1947) a reflectat această grijă și „Manifestul de la Manila” al Consultării globale asupra Evanghelizării lumii, iar misiunea faptei, „*deed ministry*”, a devenit de interes primordial. Anglo-catolicul John R.

Scott a devenit avocatul unei noi înțelegeri a Marii Trimiteri, potrivit căreia Iisus și misiunea Lui devine modelul pentru Biserica misionară.³⁰

Atât incarnaționalismul cât și reprezentaționalismul recunosc pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu și Mântuitor. Plecând de la Ioan 17, 18 („Precum M-am trimis pe Mine în lume, și Eu i-am trimis pe ei în lume”) și Ioan 20,21 („Pace vouă! Precum M-am trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi”), incarnaționalismului afirmă că doar Iisus este arhetipul misionarului. Iisus a fost 1) Eliberator al societății sau/și a 2) Transformator al culturii sau/și 3) Mântuitor al oamenilor. Adepții incarnaționalității, într-un sens metaforic, se consideră a fi „replici” ale lui Hristos, prezențe reîncarnate ale lui Hristos în lume. O parte a încarnaționaliştilor misiologiști tind să fie mai puțin pre-

³⁰ David Hesselgrave, *Paradigms in Conflict*, Kregel Academic & Professional, Grand Rapids, MI, USA p. 143.

ocupați de interpretarea centrată pe Sf Scriptură, iar alții mai avangardiști sunt în principal îngrijorați de stabilirea păcii și armoniei sociale - shalom. Reprezentaționaliștii îl au pe Sf. Pavel ca model misionar și se socotesc ambasadori , evangheliști și întemeietori de Biserici (engl. „Church planter”). Ei se consideră ucenici, martori, reprezentativi și ambasadori ai lui Hristos. Din punct de vedere literar și biblic, misionarii lor sunt reprezentanți ai unui Mandatar cu autoritate. Relația Mandatar-trimis, spun ei, se schimbă cu fiecare generație, cultură și sarcină desemnată în cursul misiunii. Iisus a avut o misiune, Cei Doisprezece alta, cei Șaptezeci alta (Mt 10; Lc 10), iar cei care au răspuns Marii Chemări (Mt 28,18-19, Mc 16) o alta.

În opinia profesorului Hesselgrave tendința ușuratică a post-modernismului de a nesocoti teologia și doctrina Bisericii pare să agreeze folosirea metaforică a cuvântului „incarnare” fără a se preocupa prea mult de faptul că prin aceasta identitatea lui Hristos ar putea deveni obscură sau că, prin aceasta, s-ar detracta misiunea Lui. „În privința păstrării unicității întrupării lui Hristos, trebuie amintit - spune Hesselgrave- că Vestul se confruntă cu pluralismul, sincretismul, new age-ismul, falșii hristoși, și dezintegrarea absolutului. Lumea Orientală e confruntată cu varii avatare ale Hinduismului, bodhisattva și manushi buddhas of Mahayana, kami numeroși ai Shintoism-ului, revendicări sectariene ale unor mântuitori cultici și primatul iluminării individuale”³¹.

Reprezentaționaliștii îl consideră pe Sf. Pavel aproape în exclusivitate ca fiind modelul lor misionar, întrucât Sf. Pavel a avut o pregătire și chemare aleasă de a evangheliza și așeza biserici în lumea Mediterană. Pavel a fost *Ambasadorul* lui Hristos (de la grecescul presbeo - „actul de a reprezenta”), care a explicat Evanghelia, a extins Biserica și a lăsat posterității aproape jumătate din cărțile Noului Testament.³²

Misionarii reparaționaliștilor focalizați aproape în exclusivitate pe personalitatea lui Pavel s-au străduit să desprindă caracteristicile misiunii sale care pot fi utile misionarului și în ziua de azi. Dintre cele subliniate de Hesselgrave aratăm:

- a) umilitatea, spiritul de sacrificiu personal (I Cor 9, 15 -23);
- b) concentrarea misiunii din punct de vedere al impactului spre centrele de studiu și comerț;
- c) Sf. Pavel s-a auto-întreținut (Fapte 18, 1-4, I Cor 4,12);
- d) a avut conștiința trimiterii sale ca „ambasador a lui Hristos” în numele lui Hristos pentru a le cere oamenilor să se împace cu Dumnezeu (2 Cor 5, 20, Efes 6,19);

³¹ *Ibidem*, p. 155.

³² *Ibidem*, p. 155.

e) a zidit comunități locale care să nu fie dependente nici de misionari și nici de Bisericele care i-a trimis;

f) Sf. Pavel nu a petrecut timp îndelungat în fiecare loc, alegându-și ucenici și numind lucrători care vor duce mai departe lucrarea sa chiar după plecarea lui;

g) a păstat legătura cu comunitățile așezate, îndemnându-le să fie demne de chemarea lor (Efes 4,1);

h) i-a îndemnat pe credincioși să-i miluiască pe cei aflați în nevoi din Ierusalim (Rom 15, 25-27, I Cor 16, 1-3);

i) iar pentru Evanghelia lui Hristos, Sf Pavel s-a făcut pe sine „*tuturor toate*” ca să-i mântuiască (1 Cor 9, 22);

j) păstrându-și autoritatea ca Apostol a lui Hristos, și-a mărturisit nevrednicia ca păcătos și prigonitor al Bisericii (1 Cor 15, 9 -10)³³;

În concluzie, deși pentru incarnaționaliști Iisus Hristos este arhetipul misionarului contemporan, prin folosirea noțiunii de „incarnare” ei tind să uzurpe unicitatea persoanei Lui teandrice. Pe de altă parte, reprezentăționaliștii, al căror arhetip e Sf. Pavel, văd unilateral în misiunea lui, paradigma care definește cel mai bine chemarea misionarilor de azi.

Concluzii finale

Din punct de vedere ortodox, dihotomia între misiunea lui Hristos și cea a Apostolilor este o exagerare și vădește o interpretare exclusivistă a eclesiologiei pauline. Atât incarnaționaliștii, cât și reprezentăționaliștii situați pe tărâmul teologiei protestante, privesc lucrurile doar din unghiul strâmt al misiunii laicului, neluând în considerare rolul ierarhiei Bisericii.

Începând cu ziua Rusaliilor, Biserica Apostolilor a trăit - după cum ea continuă să trăiască și azi - prin viața divină împărtășită ei de Întemeietorul ei. Această viață este cea care ordonează și organizează structurile Bisericii. Prin urmare Biserica lui Hristos în ziua de azi este aceeași cu Biserica apostolilor, în esența ei, în mandatul ei, în scopul ei, și în ordinea ei ierarhică.³⁴ Sf Pavel a fost conștient de faptul că Hristos este capul Bisericii: „*Pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui mântuitor și este*” (Efes 5,23). Sfântul Pavel, nu doar că nu-și îngăduie să-i neglijeze pe ceilalți apostoli trimiși de Mântuitorul, dar se socotește chiar a fi mai mic decât ei: „*Căci eu sunt cel mai mic dintre apostoli, care nu sunt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonit Biserica lui*

³³ *Ibidem*, p. 157, 158.

³⁴ Archbishop Gregory Afonsky, *Christ and the Church*, St Vladimirs Seminary Press, Crestwood, New York, 2001, p. 52, 53.

Dumnezeu” (I Cor 15, 9). Lucrarea lui, la fel ca aceea a celorlați Apostoli, este doar o extensie în timp și spațiu a lucrării lui Hristos, prin puterea și cu lucrarea Duhului Sfânt. Misiunea Apostolilor și a Bisericii Apostolice sunt legate ființial de trimiterea Fiului și a Duhului Sfânt în lume de către Tatăl precum și de misiunea Fiului și a Duhului Sfânt pentru viața lumii.

Scopul trimiterii și a misiunii lui Iisus Hristos și a Duhului Sfânt în lume are dimensiuni cosmologice și constă în: recapitularea și unirea întregii creații în trupul lui Hristos- Biserica, prin unitatea credinței, prin Sfintele Taine și prin creșterea în viața lui Hristos. În misiunea Bisericii se permanentizează misiunea lui Hristos. De aceea „El i-a dat pe unii să fie apostoli, pe alții profeți, pe alții binevestitori, pe alții binevestitori, pe alții păstori și învățători, ca sa-i pregătească pe sfinți pentru lucrarea slujirii, pentru zidirea trupului lui Hristos, până toți vor ajunge la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos (Efes 4, 11-13).

Acest program misionar a fost și este valabil pentru toate timpurile și este împotriva oricărei forme de individualism și sectarism. Misiunea Bisericii a fost angajată de la început îndreptată „ad extra” spre propovăduirea Evangheliei în vederea convertirii popoarelor și „ad- intra” prin care Biserica s-a preocupat de cei botezați, de organizând viața internă, liturgică și socială³⁵.

Biserica Ortodoxă din America, prezentată ca un întreg cu toate jurisdicțiile ei, poate fi considerată o Biserică misionară în sensul celor exprimate mai sus.

Conștiința acestei realități o desprindem din declarația făcută cu prilejul celui de-al 14- lea Consiliu al Bisericii Ortodoxe Americane ținut în Toronto, Ontario în iulie 17-22 2005 unde se reafirmă imperativul misiunii Bisericii în lume, faptul că biserica fără suflu misionar este închisă în sine și nu poate fi ”Biserica”. Misiunea Bisericii Ortodoxe în America, biserică ortodoxă autocefală, este de a fi credincioasă îndeplinirii poruncii Domnului nostru Iisus Hristos: „*Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin*” (Mt 28,19-20). În așa fel ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința Adevărului să vină; de a propovădui în acord cu voința Domnului, plinătatea Evangheliei Împărăției către toți oamenii din America de Nord și de a-i invita să devină membri ai Bisericii Ortodoxe; de a utiliza în misiunea ei diversele limbi ale oamenilor acestui continent; de a fi Trupul lui Hristos în America de Nord și de a fi păstrători ai tradiției Sfintei Biserici Ortodoxe: de a mărturisi Adevărul, și

³⁵Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiune, Parohie, Pastorație*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 7, 8.

prin harul lui Dumnezeu și puterea Duhului Sfânt, de a revela tuturor calea lui Hristos de sfințire și spre veșnica mântuire.³⁶

³⁶“Our Church and the Future” Council Study Papers V. Evangelization 14th All-American Council Toronto, Ontario, Canada July 17-22, 2005 p. 1. *“The mission of the Orthodox Church in America, the local autocephalous Church, is to be faithful in fulfilling the commandment of Christ ” Go into all the world and make disciples of all nations, baptizing them in the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Spirit, teaching them to observe all things that He has commanded” so that all people may be saved and come to the knowledge of the Truth; to preach in accordance with God’s will, the fullness of the Gospel of the Kingdom to the peoples of North America and to invite them to become members of the Orthodox Church; to utilize for her mission the various languages of the peoples of this continent; to be the Body of Christ in North America and to be faithful to the Tradition of the Holy Orthodox Church: to witness to the Truth, and by God’s grace and in the power of the Holy Spirit, to reveal Christ’s way of sanctification and be Holy Spirit, to reveal Christ’s way of sanctification and eternal salvation to all.”*

IV. TEOLOGIA PRACTICĂ

PRELIMINARIILE PSIHO-AFECTIVE ÎN „CONSTRUCȚIA” INTIMITĂȚII CU DUMNEZEU OPTICA PROF. GIACOMO DACQUINO DIN TORINO -

TEOFIL TIA

Abstract:

Throughout this itinerary of analysis and reflection, we try to make an enriching journey through the universe of concepts, experiences and reflections of the professor emeritus (and psychiatrist) Giacomo Daquino of Torino, who in his works is constantly considering psychiatry and psychopathology, as precursor, preparatory and forerunners for the construction of a healthy, solid, and fully therapeutic spirituality. God is not just outside of us, a "You" - a dialogue partner, but it is also in the deepest depths of our being, and access gates to Him are blocked by insufficient psycho-mental hygiene: as a result, to claim spiritual performance, we must pay attention to the maladministration and intoxication of our own unconscious. The entire lifetime work of the emeritus professor (now 83 years old) warns us of this truth: without touching psychic maturity, you will not acquire a healthy spirituality but will use religion to justify and express your camouflaged psychopathologies, tyrannizing your being. Therefore, three concepts must be correctly understood from the Christian point of view: self-esteem (as non-hostile reporting to own identity), disharmonic personality (in which the self is in contrast, antagonism initiated perhaps even in the prenatal phase of life) and psycho-emotional immaturity, a reality that compromises any chance of promoting a healthy spirituality. As a result, all three of these are the prerequisites for a healthy reconstruction of the self, the condition of success in the initiative of acquiring intimacy with God, the ultimate ideal of spirituality. Otherwise, we remain stuck - in different phases, it is true - only to the desideratum of getting closer to Him. Our journey is done by

exploiting exclusively the materials published by the renowned teacher in books (articles and studies reserving them another research).

Keywords: *Reconstruction of the self; affective dependence; mutilated childhood; axis of verticality; failed intimacy; disharmonic personality; incongruity myself; denied protagonist.*

1. „Stima de sine” - raportare non-ostilă la propria identitate

Fiecare dintre noi căutăm, pe parcursul întregii vieți – într-o manieră inconștientă – să ne menținem și să ne reînnoim *stima de sine, deoarece aceasta este generatoare de forță, de energie și dinamism*. Ea are și un rol analgezic, diminuând enorm durerile din clipele de restriște. Gradul de autostimă influențează modul de a gândi și de a acționa al oamenilor, condiționând stările emoționale, activitatea, relațiile, interacțiunile lor, îmbunătățind raportul omului cu sine însuși, deoarece, când există o consistentă stimă de sine, omul, privindu-se în oglindă, *nu se refuză pe sine, acceptându-și cu entuziasm inclusiv corporalitatea*. Ea ne ajută să iubim viața, să ne facem mai plăcută existența pe acest pământ, contribuind inclusiv la prelungirea vieții și la creșterea calității acesteia, deoarece ne invită să acordăm mai multă atenție propriei sănătăți, ne îndeamnă la precauție în a ne expune la anumite riscuri, ne propune anumite activități fizice, sportive, și chiar ne menține viu interesul pentru o anumită igienă a minții, care se obține prin lectură zilnică. Tot ea, stima de sine, ne îndeamnă să ne punem și problema mântuirii, adică a supraviețuirii noastre într-un alt plan existențial, postmortem, și al griii corecte de propriul suflet.¹

Numai cel care posedă o sănătoasă autostimă *știe ceea ce vrea de la viață și acționează în consecință*, făcând ceea ce consideră mai potrivit lui, având un proiect existențial coerent și savuros. Cei deposedați de ea nu știu ce sens are viața lor, în ce direcție să o ia, ce i-ar face fericiți, de ce trăiesc pe acest Pământ. În plus, persoana sigură pe sine niciodată nu este suspicioasă în raport cu alții mai înainte de a avea motive, acceptă criticile altora, e capabilă să inițieze și să mențină relații de prietenie; este capabilă să-și schimbe locul de muncă, obiceiurile, chiar sentimentele, cu o precauție: aceasta să nu se facă din oportunism sau dictat de prejudecăți. Este foarte important ca noi să învățăm să trăim cu responsabilitate față de noi înșine:

¹O apreciere pozitivă de sine este foarte importantă, mai ales atunci când trebuie să luăm decizii de unul singur, potrivit propriului mod de a gândi, de a simți și de a evalua lucrurile, uneori în contrast cu sfaturile sau voința celor care ne înconjoară. Dacă suntem înzestrați cu suficientă autostimă, putem lua astfel de hotărâri, depășind chiar eventualele șantaje emoționale ale celor semnificativi pentru noi. Cf. Giacomo Dacquino, *Se questo e amore. Consocersi meglio per imparare a farsi amare*, Edizioni Oscar Mondadori, Milano, 2006, p 89.

maturitatea psihică înseamnă să nu ne trădăm pe noi înșine. Prietenia cu sinele înseamnă echilibru interior, pace și armonie.²

a. Te simți bine când stai doar cu tine însuși?

Stima de sine se naște din prețuirea pe care părinții o acordă copilului în primii ani de viață, care-l ajută pe acesta să-și construiască și să-și mențină o idee pozitivă de sine, să se vadă pe sine însuși cu îngăduință și cu dragoste. Este deci datoria părinților să o promoveze, pentru ca acesta să se simtă bine cu el însuși și cu alții. Cu acest scop, este foarte important ca părinții să profite de orice ocazie pentru a-l aproba când este mic, transmițându-i încredere, și nu să-i reproșeze permanent eventualele greșeli. Disprețul de sine înseamnă să nu ai încredere în tine însuși, să te desconsideri (înțelegând greșit îndemnul Mântuitorului: *Cel ce vrea să vină după Mine, să se lepede de sine!*) el generează nesiguranță, auto-critică excesivă, autoculpabilizare.³ *Acesta retează pofta de a trăi, seninătatea, bucuria, făcându-l pe om nesigur când trebuie să ia decizii, privat de orice inițiativă, perpetuu defensiv, pasiv în fața sorții, convins permanent că viața proprie depinde de factori externi, precum: destinul, stelele, zodiacul, ceilalți etc.*⁴

b. Geneza personalității incoerente și deficitare structurate

Cel care nu are încredere în sine însuși este produsul unei copilării mutilate de niște părinți excesiv de autoritari și hiper-critici. El posedă un eu fragil, care nu a avut șansa de a se auto-structura, este o ființă interioară nevertebrată. Suferă de scăzută stimă de sine cel care în copilărie a fost victima unor șantaje afective, fiind întotdeauna *iubit de părinți doar dacă furniza ceva în schimb.* Pentru el dragostea părinților trebuia câștigată cu un preț foarte ridicat, ei promovând o educație de tip comercial. Trocul era logica dominantă: *Te iubesc, doar dacă...* Iubirea venea întotdeauna cu o condiție.

² *Ibidem.*

³ Pe lângă faptul că cel care este victimă a disprețului de sine este *incapabil să-și rezolvele micile probleme cotidiene*: el tot timpul se gândește că nu valorează nimic, refuză orice promovări la locul de muncă, își autofalimentează cariera, renunță la avantajele care ar rezulta de pe urma eforturilor sale. Disprețul sau refuzul de sine prejudiciază enorm și spontaneitatea, făcându-l pe om incapabil să reacționeze cu fermitate la o agresiune exterioară. În plus, cel caracterizat de lipsă de stimă de sine are o gândire înceată, nefiind niciodată pregătit de un răspuns prompt în momentul în care este atacat, replica potrivită venindu-i doar după ce agresorul s-a îndepărtat deja. Idem, *Bisogno d'amore. Superare l'immaturità psicoaffettiva*, Mondadori, 2002, p. 98;

⁴ Când rezultatele sau performanțele atinse sunt atribuite propriului potențial, abilităților însușite, talentului sau implicării dinamice, ele cresc stima de sine, generând o mai mare încredere în prestațiile de viitor; dacă victoriile se pun pe seama întâmplării, a norocului, a bunăvoinței altcuiva, alimentează neîncrederea în sine. Idem, *Bisogno d'amore. Superare l'immaturità psicoaffettiva*, Mondadori, 2002, p. 99;

El a fost victima constantă a unor atitudini de agresivitate emoțională, care l-au făcut să se simtă singur și abandonat. Sau doar tolerat, dar nu iubit. A crescut astfel *construindu-și un fals sine, articulat exclusiv în funcție de ceea ce le plăcea persoanelor pe care le avea aproape*, sau de ceea ce pretindeau persoanele cu autoritate asupra lui. Drept urmare, pentru a obține dragoste, și ca adult crede că trebuie permanent să facă voia altora, renunțând la propriile dorințe. Trăiește permanent în *dependență afectivă, fiind dominat de un raționament: „Dacă sunt eu însumi, nu o să mai fiu iubit de ei!”*. Dar el nici măcar nu mai știe – ajuns adult – cine este el însuși. Așa că adevărata sa identitate este aproape complet zdrobită în adâncuri, îngenunchată, invitată la dispariție, somată să nu mai existe. Și nevoia aceasta (devenită automatism) de o continuă verificare a dorinței celorlalți îi înrăutățește situația, alimentând nesiguranța de sine și infuzând depresie, continuă tristețe.

Scăzuta stimă de sine este generatoare de continue falimente: în viața intimă, în familie, viața social-comunitară, în atitudinile religioase, și vom creiona căile consolidării stimei de sine, condiție a vindecării și a gustării bucuriei de a trăi.

c. Regenerarea stimei de sine pe axa verticalității; al 6-lea simț

Oamenii cu stimă de sine deficitară își evaluează în mod greșit propria valoare, în funcție de ceea ce spun cei din jur despre ei, situând permanent în alții instanța maximă și criteriile de evaluare, în loc să privească dincolo de semeni, la Dumnezeu Însuși. Evaluarea e deci doar pe un vector orizontal, uitând de dimensiunea verticală, singura caracterizată de o maximă obiectivitate și corectitudine. Contează – cu adevărat – doar ceea ce gândește Dumnezeu despre noi.

Cel care reușește să se conecteze pe verticală, respectiv să intre într-o relație validă cu Dumnezeu, dobândește un al șaselea simț, dincolo și mai presus de toate celelalte simțuri pământești, grație căruia este călăuzit mult mai bine spre adevăratele sale obiective și idealuri: își coagulează astfel *o voce interioară cu putere de far lăuntric*, care orientează spre esențial. Există oameni aflați foarte în urmă la acest capitol, aflați parcă în faza ființelor nevertebrate: *nu știu cine sunt, nu știu ce își doresc, nu-și găsesc sensul propriei vieți, nu știu ce îi poate face fericiți*. Acești oameni trebuie să își fortifice curajul de a recuceri lumea înconjurătoare, după ce au investigat cu atenție adâncurile proprii și au descoperit sursele bucuriei, ale entuziasmului de a trăi, și-au descoperit locul în planul cosmic și universal al lui Dumnezeu (loc existent încă de la începutul lumii, adică au înțeles cu ce scop au existat ei în gândul lui Dumnezeu mai înainte de a fi lumea și întreaga creație).⁵

⁵ Astfel, acești oameni își vor descoperi propriul potențial, vor înțelege ce vor ei de la ei înșiși, punând pe plan secundar ceea ce doresc alții de la ei. Lipsa stimei de sine cauzează auto-marginalizare,

d. Stima de sine și intimitatea

În viața relațional-sentimentală, cel care suferă de o scăzută stimă de sine tinde să se îndrăgostească de persoana care l-a ales pe el, chiar dacă nu este persoana cea mai potrivită și el nu avea în plan acest fapt. Se gândește în inconștient că nu poate nicidecum aspira la ceva mai mult, la o altă ființă, de mai mare valoare, și dacă nu va profita de ocazia pe care o are, va rămâne singur pentru întreaga viață. Drept urmare, un astfel de om se căsătorește cu cineva care-l va ajuta să-și camufleze propriile probleme emoționale: un partener de viață cu rol de medicament sau tranchilizant, care-l va scuti de o adâncă analiză de sine. Uneori se îndrăgostește mai mult de activitatea cuiva decât de persoana lui...; în raportul de cuplu el permanent tinde să se subevalueze, întrucât idealizează, evaluează excesiv partenerul, devenindu-i repede „sclav”, situându-se într-un raport cu acesta de totală dependență.

Cel care însă e lipsit de stimă de sine, *cu timpul se anulează pe sine*; drept urmare, treptat ajunge să fie disprețuit, deoarece în viața cotidiană tace și suferă permanent fără să reacționeze, refuzând să se revolte. Întrucât va trebui în vreo formă sau alta să descarce în timp tensiunea acumulată, o va face sub forme mascate, ca de exemplu refuzând, episodic, viața conjugală.⁶ Drept urmare, persoana cu stimă de sine redusă va fi foarte mult pândită de riscul auto-erotismului⁷, cu sentimente de învinovățire mai mult sau mai puțin consistente, în funcție de atitudinile față de această realitate pe care le-a acumulat de-a lungul vieții, în mediul în care a trăit: amenințări, atitudini moraliste, intoleranțe, false sau corecte informații. Acest comportament poate deveni obsesiv-compulsiv (în funcție de cât de tare este com-

auto-excludere, întrucât cel care suferă de ea are o imagine negativă despre sine: se consideră urât, ridicol, nedorit, chiar dacă adeseori primește laude de la cei din jur. El este incapabil să se aprecieze pe sine, iar complimentele primite nu le poate folosi pentru a-și regândi poziția față de sine. Idem, *Credere e amare*, Mondadori, 2000, p. 45;

⁶ În general, în raportul de cuplu, femeia care se sacrifică excesiv pentru propriul partener va sfârși prin a nu mai fi dorită. Bărbatul „vânător” își pierde atracția pentru o pradă care se dobândește prea ușor. Femeia în cauză va sfârși prin a se auto-pedepsi, fie devenind imună și neparticipativă la toate intimitățile pe care i le propune soțul, fie răzbunându-se pe el și trădându-l cu cineva care o ajută să fie ea însăși. Soțul care, însă, se mulțumește doar cu intimități, mortificându-se într-o viață conjugală exclusivistă, uitând de componenta psihică și emoțională a relației, va acumula la rândul lui o violență autopunitivă care va exploda periodic și pe neprevăzute în izbucniri de ură necontrolată. Idem, *Guarire l'amore. Strategie di speranza per la famiglia di oggi*, San Paolo Edizioni, 2014, p. 102.

⁷ Individul lipsit deci de stimă de sine și ajuns și pradă auto-erotismului, va aluneca într-o spirală a disprețuirii se sine, presărată cu multe stări depresive, anxietate și neliniște, multe generate tocmai de singurătatea emoțională. Pentru a se simți mai dinamic, va recurge cu disperare la energia de tip sexual, consumând situări indecente, dar care vor alimenta disprețul de sine, făcându-l să se simtă inferior celorlalți semenii. Deci, în viața conjugală, persoana dotată cu o auto-stimă sănătoasă are o viziune senină despre raportul de cuplu, știe iniția, păstra și întreține iubirea conjugală, este flexibilă în relația cu partenerul de viață și nu are izbucniri furibunde sau necontrolate în momentele trecătoare de tensiune sau de aparență epuizare din viața de cuplu. *Ibidem*.

promisă de propriul conflict interior profund posibilitatea unor relaționări sănătoase cu persoane reale din arealul propriu). În schimb, omul cu o sine de stine sănătoasă, admite că poate săvârși erori, este pregătit să le corecteze sau să sufere eventualele consecințe, se acceptă pentru ceea ce este, proclamându-și intenția autocorectivă, și punându-o în practică.⁸

Iată deci tipologia omului înzestrat cu o sănătoasă stimă de sine: este caracterizat de o mare demnitate: e conștient de propriile defecte și calități, e bine situat pe traiectoria vieții, e conștient de propriul loc în societate (și în grupul propriu de prieteni), are o profesie asumată care-l împlinește, are o familie bine încheată în jurul său, cu o relație conjugală fericită, e aflat într-o relație consistentă cu Dumnezeu, ducând o viață constelată de valorile creștine, între care primează, asemenea unei stele polare, dragostea.

2. Eul real, eul ideal și balansul dintre ele. Alterarea propriei identități

Imediat după naștere, când mama primește în brațe pentru prima dată copilul, intră într-un nou contact emoțional și fizic cu el, diferit de cel prenatal, și se instaurează o comunicare reciprocă, care favorizează dezvoltarea Sinelui nou-născutului, declanșându-se *procesul de formare a unei noi identități conștiente de sine*. Însă, doar începând cu al doilea an de viață, copilul are deja o identitate cât de cât încheată, un sine suficient de articulat, o conștiință de sine structurată, care apoi este îmbogățită constant de-a lungul creșterii de noi elemente precum: dragostea, așteptările, speranțele, fanteziile părinților, iar în anii ulterioari, de relațiile sociale cu colegii de joacă, de școală, cu prietenii, profesorii etc. Procesul de construcție a propriei identități și de dezvoltare de sine prin dobândirea autonomiei nu are sfârșit, prelungindu-se în întreaga viață, și continuând chiar după moarte, prin relaționarea eternă cu Dumnezeu, dincolo de materie.⁹

⁸ Acest tip de om exercită o viață conjugală sănătoasă, fără să apeleze la instanțele promoatoare ale sexului atotprezente în lumea noastră, care pun la dispoziția celor interesați materiale de incitare (reviste, situri internet, obiecte, jucării specifice). Un om cu o stimă de sine sănătoasă nu se simte deloc fascinat de ceea ce este prohibit și nu e bântuit de nevoia de a experimenta ceea ce este la limita normalului. De fapt, în sinteză, vom spune că nu cade *victimă exacerbării eroticului din lumea noastră, știind, cu mult echilibru, să se țină la distanță de orice exces*. Dar, în schimb, nu este nici exponentul unei atitudini sexofobice, care blamează viața intimă și consideră spurcat tot ceea ce ține de acest aspect al ființei umane. Idem, *Educazione psicoaffettiva*, Edit. Borla, Torino, 1972, p. 49.

⁹ Deci, *factori foarte importanți în formarea Sinelui* (și încheierea identității) sunt: relațiile cu semenii, interacțiunile îmbibate de iubire creștină, opțiunea și preocupările profesionale, și întreg universul material din jur, mai exact, tot tot ceea ce se posedă. Chiar și obiectele aparent ne semnificative au o relevanță în reprezentările interioare ale omului, pentru că pot simboliza legături inter-personale mai vechi și pot face trimiteri relevante la origine. Adeseori ne sunt dragi anumite obiecte în virtutea relevanței lor sentimentale proprii, nu pentru valoarea lor intrinsecă;

a. Sinele nostru adânc în constelația relațională cu semenii

Identitatea noastră cea mai profundă, Sinele nostru cel mai adânc corespunde trăirilor psiho-emoționale, indicând cum ne simțim și percepem pe noi înșine în constelația relațională cu ceilalți semenii. El are o legătură strânsă cu eul (adică partea conștientă a psihicului nostru); cele două trebuie să fie în *congruență*, pentru a evita declanșarea psihopatiilor în propria viață. *Nu mai știi cine sunt!* – este constatarea frecventă a celor ajunși la stadiul unei *personalități dizarmonice*. În subiectul ajuns în conflict cu sine însuși, Eul este separat de sine, renegat și reconstruit pe modele confecționate de părinți, de societate sau de ideologia predominantă.

Eul ideal constituie o instanță specială a personalității. Este, de fapt, o suprastructură a eului care corespunde *aspirațiilor privitoare la propriul sine*. E reprezentat de normele transmise de părinți și de cultură, și este întrucâtva corelativ și compensativ fanteziilor de omnipotență și de perfecțiune din copilărie. Fiecare om își construiește un Eu ideal, un model care corespunde idealului său, corespunzător a ceea ce dorește să devină, în funcție de care își modelează conduita și își proiectează viitorul.¹⁰

Totuși, eul ideal, când s-au eliminat entuziasmele imature și ambițiile excesive, nu este ceva complet diferit de eul real, pentru că este redimensionat și adus la realitate de slăbiciunile și de neputințele umane. De fapt, subiectul matur din punct de vedere psihologic posedă capacitatea de a-și modifica reprezentarea ideală de sine prin conectarea la realitate, apelând deci la principiul inteligent al ajustării la realitate. Într-o ființă echilibrată, Eul ideal este un stimul pentru a face mai mult, dar când Sinele nu este corect structurat provoacă conflicte care-l conduc pe om spre faliment. Se vorbește atunci despre un eu patologic, care corespunde la o *dezvoltare hipertrofică al eului ideal*, ridicat pe niște ambiții situate deasupra propriilor posibilități concrete. Subiectul se simte atunci constrâns înspre a realiza anumite acțiuni pentru a se alinia comportamentului idealizat pentru care nu a optat el, ci care i-a fost impus de către alții.

b. Vinovăția părinților în nașterea unei personalități dizarmonice

15% dintre copiii de astăzi cu vârsta între 2 și 7 ani suferă de stres, pentru că nu mai au timp să se joace, nu li se mai lasă timp pentru a fi mici. Sunt sub presiune continuă, împinși spre concurență, constrânși la asumarea prematură a unor sarcini de adulți. *Părinții au tendința să nu le respecte vâr-*

le prețuim pentru că au un status *symbol*, amintindu-ne de evenimente plăcute, ocazii importante, momente unice din propria viață. Idem, *Bisogno d'amore. Superare l'immaturità psicoaffettiva*, Mondadori, 2002, p. 144.

¹⁰ Corespunde la o imagine de sine care (conștient sau nu) este considerată a fi o stare perfectă, chiar dacă doar la maturitate individul constată fractura dintre aspirațiile adolescenței și realitatea efectivă, prin conștientizarea reușitei sau nu a ceea ce se dorea a face. *Ibidem*, p. 146;

sta. Vor ca micuții să abandoneze prea repede mingea; au existat pretenții din partea părinților ca la 4 ani copiii să știe să citească, cu mult înainte ca aceștia să meargă în clasa 1, cu rezultatul previzibil ca ei să se plictisească la școală, așteptând ca și ceilalți să ajungă la nivelul lor. Această ardere de etape și violență contra propriilor copii se face din dorința de fală lumească, cheltuindu-se precoce resursele micuților și generându-se un capital de oboseală care își va spune negativ cuvântul ulterior.

Dorința de performanță a tatălui și a mamei se reflectă și în copil, căruia, în mediul în care el trăiește și se dezvoltă, *nu îi mai este transmis simțul participării, ci doar cel al prestației. Așa că acesta substituie prietenia cu rivalitatea, sinceritatea cu oportunismul, colaborarea cu competiția.* În plus, așteptările excesive ale părinților îi generează copilului o senzație de imperfecțiune, în ciuda eforturilor pe care le depune; nemulțumirile părinților îi vor da acestuia senzația că este necorespunzător, chiar „defect”.¹¹

Când conștientizează că greșelile lui au drept consecință pierderea dragostei părinților, face totul pentru a nu le mai comite, întrucât *are nevoie de aprobarea lor pentru a-și menține o anumită doză de stimă de sine.* Așa că nu mai devine ceea ce ar trebui să fie, ci crește după cum alții îi poruncesc, deoarece, oricum, aspirațiile sale sunt sistematic ignorate, sufocate și reprimite. Devine un copil cuminte, care se supune prompt tuturor dorințelor părinților, reușind chiar să le anticipeze; când va crește va fi un student supus, niciodată nedisciplinat, dar excesiv de pasiv, iar ca adult va fi un bun muncitor sau funcționar, dar care va sta luni de zile în concediu medical din cauza depresiei, și apoi va fi un bun pacient, punctual la întâlnirile cu medicii, care-i vor prescrie tratamente pe care le va urma cu multă conștiinciozitate.¹²

Această *convingere își are originile în primele luni de viață, când din experiența de fuziune primară pre-natală și din intimitatea post-natală mamă-copil se naște Sinele, acel bulgăre emoțional care va crește constat.* Dacă mama nu este suficient de bună și nu încurajează și nici nu pune în valoare comportamentele spontane ale copilului, acesta pierde din vedere cine este realmente, construindu-și un fals sine. Mulți oameni au o identi-

¹¹ Drept urmare, crește cu multe limitări și frâne în tentativa sa de auto-afirmare, fiind obligat să asume atitudini defensive când dragostea îi este furnizată doar în schimbul supunerii, și copilul ajunge alienat de sine însuși și înstrăinat de propria identitate. Dezvoltă deci un fals sine pentru a fi acceptat și pentru a se proteja de critici și pedepse. Idem, *Relazioni difficili. Trovare la via della serenità nell'amore, nella sessualità, in famiglia, sul lavoro*, Mondadori, 2006. p. 174.

¹² Întrupează pe deplin, cu alte cuvinte, imaginea unui rol (fiu, elev, muncitor, funcționar, pacient), dar atitudinea lui corespunde unei perfecte conformări la ceea ce alții pretind de la el: aceasta pentru că el ajunge să creadă că a fi el însuși nu este important (și nici nu este relevant și prețios pentru alții, apreciabil de aceștia), căci aceasta ar însemna să fie neacceptat, și chiar refuzat de ceilalți. *Ibidem*.

tate labilă, provizorie, fundamentată pe imitarea altora; sunt niște oameni care simt, gândesc și acționează ca și când ar avea același profil și temperament cu cei pe care și i-au luat drept model. Dar mai mult decât de imitare – pentru că este vorba de un comportament absolut inconștient și profund înrădăcinat – se poate vorbi de identificare. Sunt ființe care încearcă să fie copii *xerox* ale altora, uitând că propria personalitate este unică, și dacă nu se exprimă cu originalitate vor avea senzația sufocării și a anulării.

Dumnezeu ne-a creat pe fiecare unic, și abdicarea de la acest adevăr se penalizează cu senzația de insignificanță.

3. Reacțiile imature la provocările vieții

Există doar *două maniere, diametral opuse, de a reacționa la dificultățile vieții*: cea imatură, adică infantilă, și cea matură, superioară, profundă: prima, o întâlnim atunci când prevalează *principiul comodității asupra principiului conectare la realitate*, și este specifică copilului care, jucându-se, la prima piedică ce apare în timpul interacțiunii cu alți copii, spune: *Nu mă mai joc!*

a. Principiul „conectare la realitate” versus opțiunea pentru comoditate

Care sunt cauzele care generează reacții imature la oamenii maturi? Uneori, reacția este imatură deoarece se bazează pe o prezumție: aceea că evenimentul negativ se va rezolva de la sine sau că alții vor interveni pentru rezolvarea situației; deci, atitudinea este de resemnare pasivă la jocurile destinului, punându-se în paranteze propria responsabilitate.¹³ Cel care se îndoiește de propriul potențial nativ, de calitățile sale, are tendința ca, în fața unei probleme, să nu reacționeze deloc, căci orice schimbare, chiar una pozitivă, este pentru el generatoare de anxietate, chiar de panică; în schimb, cel care are o stimă de sine robustă, sănătoasă, este pregătit să pună în aplicare strategii pentru a depăși dificultățile.¹⁴

¹³ O absență de reacție întâlnim în anumite psihopatii, precum depresia, când subiectul cunoaște o paralizie a voinței. A-i cere acestuia să iasă din situație este precum a-i cere să fugă unui om cu piciorul rupt. Se obține doar culpabilizarea ulterioară a subiectului, ca și cum fuga ar fi depins doar de voința sa. Lipsa de reacție promptă la o problemă gravă ar putea trăda o psihopatie în embrion. O altă formă de a reacționa cu imaturitate la adversitățile vieții este refugiul în produse psiho-farmaceutice sau în droguri (alcoolul inclus). Sau, deși ai avea tot timpul la dispoziție, iei o decizie în grabă, pe moment, greșind. Este specific imaturului psiho-afectiv să *nu știe să reziste la tensiunea așteptării*, și deci, să nu folosească timpul ce-l are la dispoziție pentru o construire a deciziei optimă, ci să se pripească. Idem, *Paura di amare. Come evitare e superare i fallimenti affettivi*, Mondadori, 2013, p. 59;

¹⁴ Un exemplu grăitor este victima horosco-po-maniei patologice, care își delegă propriile decizii astrelor. Este omul care consultă cu meticulozitate horoscopul, își face programul zilei în funcție de prezicerile acestuia, acționează sau nu acționează în funcție de prevederile acestuia. Însuși Adolf

Când ești prea agitat și în confuzie, trebuie să eviți orice decizie grăbită, așteptând clipele de clarificare și decantare a situației, pentru a evita erorile. Chiar și în universul dragostei¹⁵, capacitatea de a iniția și a menține o relație presupune să beneficiezi de un echilibru sănătos, consecință a unui bun nivel de autostimă. Cel care nu este înzestrat cu auto-stimă, sau se teme să înceapă o relație de iubire, sau investește în dragoste *așteptări foarte înalte, irealizabile*; este exponentul unor expectative utopice, astrale, stratosferice; de fapt, însăși dragostea este, pentru un imatur, nu o stare a inimii, o trăire profundă, ci o experiență a minții, sesizată la alții, dorită și pentru sine, dar, parcă, de neatins! ...o fantasmă care-i locuiește psihicul și îi bântuie mintea, dar nu-i atinge inima.

Reacția matură este specifică aceluia care se implică total pentru a rezolva corespunzător o situație, optând pentru soluția cea mai bună, cea mai puțin dăunătoare și dureroasă pentru sine și pentru ceilalți. Omul deplin maturizat psiho-afectiv așteaptă momentul propice, dând înconjur obstacolului pentru a-l evalua corespunzător, acționând etapizat, constant și cu fermitate.¹⁶

Capacitatea de a exercita un control activ al propriei vieți, de a fi *protagonist pe scena propriei existențe*, de a fi ctitor al propriului destin este deci consecința unei identități de sine consistente, care se formează începând din copilărie, în timpul relațiilor cu părinții, continuând cu tinerețea, în timpul studiilor și a interacțiunilor cu tovarășii de școală, și culminând cu experiența religioasă-spirituală, cu viața duhovnicească, când ajungi să te

Hitler, cu doar câteva zile mai înainte de a se sinucide, având armatele sovietice în apropierea bunkerului, era convins, analizând stelele, că va învinge războiul. Sunt oameni care se rup de realitate, substituind învățătura creștină cu învățături tiranice, totalitariste, rupte de realitate. Mărturisește o femeie care s-a vindecat de horosco-po-manie după un deceniu de venerare a horoscopului: „Într-o zi, scria în horoscop: Astăzi vei primi o veste bună de la distanță. În nici o oră m-au anunțat prin telefon că a murit tatăl meu în accident rutier! Din acea clipă m-am lepădat de maniera asta infantilă de a mi se prezice viitorul cotidian”. *Ibidem*, p. 87.

¹⁵ Arareori între logodiți se vorbește despre educarea eventualilor (și viitorilor) copii, de parcă cuplul ar pleca de la prezumția că este steril. La fel de rar, viitorii părinți se arată interesați de cursuri, cărți sau emisiuni având drept scop dotarea adulților cu abilități comportamentale și atitudini afective necesare pentru creșterea și formarea corectă a copiilor. Adulții uită atât de ușor că datoria lor principală ar putea fi tocmai aceea de a construi viitorul, de a-și învăța urmașii cum să înfrunte dificultățile vieții. O generație se împlinește formând o altă generație, pentru ca experiența răului să nu se repete la infinit, să nu se rostogolească în istorie cu facilități, ci fiecare generație să evite traumele pe care ce-a anterioară le-a trăit, luând măsurile corective. Aceasta este șansa fiecărei generații de a crește în iubire, de a se jertfi pe altarul unui bine superior, de a exorciza răul care i-a parazitat viața. *Idem*, *Impara a dire ti amo (prima che sia troppo tardi)*, Mondadori, 2013, p. 113;

¹⁶ Această capacitate nu se improvizează, ci se cucerește prin antrenament: zile, săptămâni, luni și ani de-a rândul; totul începând cu cea mai fragedă copilărie, printr-o tehnică psiho-spirituală consacrată: *altenarea premiului cu pedeapsa, a elogiului cu penalizarea*: adică, pe de o parte, copilul primind feliicitări, aprobări, încurajări pentru realizările sale, iar pe de alta, impunându-i-se reguli, norme, limite. Aceasta este calea pregătirii lui pentru viață, a dobândirii dispoziției spre sacrificiu, spre implicare, spre tenacitate. *Idem*.

vezi cu ochii lui Dumnezeu, descoperind locul tău în lume, în istorie și în planul veșnic divin.

b. Pseudo-relațiile afective unilaterale

Vom analiza – foarte pe scurt - pseudo-relațiile unilaterale sau îndrăgostirile lipsite de reciprocitate. Sunt relații „pseudo”, tocmai pentru că sunt unilaterale, unidirecționate. Ele înseamnă angajare afectivă cu sens unic, adică doar a unuia dintre parteneri. Li se întâmplă adolescenților, dar li se pot întâmpla și oamenilor deja angajați în viață, cu o profesie consacrată. Sunt situații în care o relație cu dimensiune afectivă în sensul propriu al cuvântului nu a început deloc, sau dacă a început, a durat foarte puțin. Întotdeauna este vorba de o dragoste imatură, chiar ireală, întrucât este confundată realitatea cu fantezia. Ființa umană, pentru a fi fericită, are nevoie nu doar să iubească, să emită dragoste, ci și să primească iubire, să fie iubită, să simtă că este iubită. Când iubirea nu găsește reciprocitate naște frustrare, tulburare lăuntrică, măcinare, chiar chin.¹⁷

Mulți se întreabă: ce este mai bine, să fii trădat după ce ai început o relație sau să fii respins dintru început? Ambele lucruri sunt negative, dure-roase, dar mai traumatic este să fii trădat. Dacă adultul care este matur din punct de vedere psiho-afectiv se îndrăgostește, iar dacă dragostea lui nu îi este împărtășită, suferă, dar nu este demolat psihic, suferința lui este mai mică decât cea a celui care este trădat; trădatul simte că îi este furată și ărsită acea parte de inimă pe care a investit-o în celălalt. Cel care însă nu este maturizat psiho-afectiv, nu se resemnează cu situația, și continuă să fie îndrăgostit chiar fără să aibă indicile unei minime reciprocități, activând o relație unilaterală. După ce sesizează lipsa reciprocității protestează, apoi cade în depresie, apoi devine obsedat, e dornic să aibă persoana iubită și o persecută cu lacrimi, scrisori, telefoane anonime, mesaje, amenințări de suicid sau omucidere, șantaj, acte de vandalism. Adeseori aceste îndrăgostiri refuzate se termină în tragedii.¹⁸

¹⁷ Un exemplu sugestiv în această privință este cel al copilului care a pierdut în copilărie, pentru un timp, dragostea unuia dintre părinți din cauza divorțului acestora, tatăl îndepărtându-se de casă pentru o vreme, el simțindu-se neglijat. Ajuns adult, el va fi incapabil să înfrunte durerile din dragoste sau aparentele fluctuații în exprimarea dragostei de către parteneră, deoarece nu este obșnuit să-și exprime durerea și să o împărtășească. Idem, *Legami d'amore. Come uscire dall'isolamento affettivo*, Mondadori, 1998, p. 87.

¹⁸ Termenul „obsesie” derivă de la latinescul *obsessio*, care înseamnă *a te afla sub ocupație, a fi asediat*, și este o stare indezirabilă, în care cel afectat este stăpânit de un gând nedorit, persistent, prigonitor, opriment. Fiecare am avut în viață, cândva, obsesiile noastre. Exemple clinice sunt fobiile de murdărire sau de contaminare, nevoia totalitaristă de ordine sau de simetrie, mania de acumulare (de obiecte non-necesare) și de economisire, dubiile sau neliniștile patologice cu conținut sexual, agresiv sau religios care elimină buna dispoziție și pacea lăuntrică din viața cuiva. *Ibidem*.

Nimeni nu-l poate poseda pe celălalt ca pe un obiect, nu avem niciodată drepturi strivitoare asupra ființei iubite. În cazul în care o pierdem, trebuie sublimată propria durere, respectând libera decizie a persoanei iubite, de a avansa pe calea pe care crede de cuviință. Nouă ne rămâne așteptarea calmă a unui deznodământ favorabil și împlinitor pentru amândoi. Din păcate, sunt foarte mulți cei care, victime ale unei iubiri refuzate, sunt îmbolnăviți de o boală cruntă: aceea de a nu ști pierde! Însă învățăm să pierdem doar primind putere de Sus, exersându-ne în înțelepciunea divină, înțelepciune care ne orientează spre adevăratele valori, neperisabile și eterne. Iar instrumentul de metabolizare corectă a oricărei dureri, rămâne rugăciunea.

c. Paradigmă a imaturității și indiciu tipologic al stimei de sine scăzute: gelozia

Există o gelozie obsesivă, de mari proporții, dureroasă pentru ambii membri ai unui cuplu; gelosul trăiește permanent cu părerea (devenită repede convingere) că este trădat, și caută cu disperare confirmări ale infidelității partenerului. Uneori chiar își supune logodnica¹⁹, adevărată victimă, unor interogatorii amănunțite; are o certitudine inconștientă absolută că este înșelat.²⁰ Ce nu știe logodnicul gelos este că noi, oamenii, *cu cât conștientizăm faptul că suntem iubiți, cu atât simțim că valorăm mai mult.*

Există o legătură între tendința de a fi gelos și scăzuta stimă de sine însuși. Cu cât cineva nu are încredere în sine însuși, cu atât frica de a-l pierde pe celălalt este mai mare. Așa că un logodnic gelos, îmbolnăvit de frica de a-și pierde obiectul iubirii sale, își distruge sistematic raportul cu iubita, se

¹⁹ Iată ce mărturisește logodnica unui gelos: *În relația mea cu el eu caut respectul, încrederea, iubirea, dar cu el nu pot fi deloc împăcată. Are un comportament agitat, neliniștit, contaminând cu tensiunea lui pe cei din jur. Frica de a fi trădat îl face insuportabil: mă sună de nenumărate ori pe zi, „pentru plăcerea de a mă auzi” – declară. Eu cred însă că o face pentru a mă controla. Dacă nu îi răspund, se înnervează și apoi cade în depresie. La începutul relației noastre, gelozia lui mă făcea să mă simt importantă, chiar dacă atitudinile lui inchizitoriale mă puneau în derută. Dar acum sunt epuizată. Pentru mine, a iubi înseamnă și a renunța, a face spațiu celuilalt, a-i dărui atenție și dragoste. El nu o face... Idem, *Relazioni difficili. Trovare la via della serenità nell'amore, nella sessualità, in famiglia, sul lavoro*, Mondadori, 2006, p. 167.*

²⁰ Ceea ce nu știa logodnica noastră este că a te dedica partenerului nu înseamnă a te anula pe tine însăși. Orice relație evoluează de la faza de îndrăgostire, și dacă nu va exista reciprocă autonomie psihologică, raportul va falimenta. Logodnica, neavând suficientă încredere în sine, la începutul relației a fost victima unui raționament de genul: *Dacă nu îl mulțumesc în detaliu, îl voi pierde, căci nu am suficiente calități pentru a fi iubită de un alt bărbat!* Cu timpul însă, relația a devenit strângulantă. Continuă ea: *Lucrurile s-au degradat continuu, căci el pare acum să vrea să-mi controleze gândurile, sentimentele, emoțiile. Mă vede ca pe o proprietate a lui, ca pe un obiect: îmi caută în geantă, îmi citește notițele de pe celular, emailurile... totul, pentru a descoperi probe ale unor posibile trădări. Nu sunt în centrul gândurilor tale! – îmi reproșează adeseori. Și chiar așa și este, căci de când sunt astfel hărțuită, nu mai reușesc să construiesc cu el un raport de complicitate. Suspiciunea lui că sunt pregătită permanent să-l trădez îmi provoacă o stare de nesiguranță perpetuă. Ibidem, p. 168.*

auto-sabotează. *Am ajuns să fiu dispusă să mărturisesc trădări inexistente – mărturisesc victima – pentru ca să îl determin să termine cu torturile lui presupunerii.*²¹ Minciunile albe, *white lies*, sunt însă contraproductive, căci acestea intensifică agresivitatea partenerului.²²

Victima noastră a găsit puterea de a se *revolta contra umilirii, contra mortificării și contra violențelor psihice ale logodnicului*. Pentru o vreme, după despărțire, a practicat o oarecare retragere din viața socială, pentru a lucra asupra propriului sine. Și-a dat seama că inconștientul ei a rămas parțial infantil, și de aceea a putut îngădui pentru multă vreme o relație atât de mutilantă. Imaturitatea ei a permis prelungirea exagerată a dependenței de acest om bolnav. Pentru că gelozia, când depășește niște limite, devine o adevărată boală psihică. *Când se întrerupe o legătură de dependență, se diminuează pentru scurt timp și pofta de a trăi*. Apar chiar simptome fizice ale durerii psihice: alergii de diferite tipuri, artimii respiratorii, colici intestinale etc. toate exprimând o *tensiune interioară care nu reușește să se exteriorizeze prin cuvinte sau acțiuni*.²³

Grație rugăciunii și intervenției psihoterapeutice, victima noastră și-a *recâștigat progresiv o anumită doză de autostimă*, s-a fortificat în convingerea că opțiunea de a întrerupe relația cu acest om a fost alegerea cea mai potrivită pentru ea, chiar dacă dureroasă: libertatea nu are preț!²⁴

²¹ Gelosul nu se controlează și oricând poate izbucni în spațiul public: e cazul victimei noastre care aude din partea logodnicului, când aștepta verificarea pașaportului la rând, la aeroport, la întoarcerea acasă, o frază de birjar de genul: *Te grăbești să ajungi să-ți întâlnești concubinul!...* După un scandal public isteric susținut de el, supărată, ea se retrage în sala de așteptare, dar acolo revine el după 20 de minute, și o sărută ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ea mărturisesc: *În clipa aceea m-am dezîndrăgostit definitiv. Mi-am dat seama că o duci mult mai bine singură decât cu un astfel de om!* *Ibidem*, p. 169.

²² Epuizată de gelozia paranoică a logodnicului, tânăra se gândește la terapie: o vacanță în doi în străinătate, care să-i vindece suspiciunile. Dar acolo, sună o dată la telefon un coleg, iar telefonul lui declanșează represalii: *Cine este? De ce a sunat? Nu ai fost clară... Sigur ai conștiința murdărită... Ce loc ocupă el în viața ta? etc...* *Mi-am dat seama în trei zile de concediu că nu mai pot suporta iubirea lui bolnăvicioasă presărată cu amenințări, șantaje, strigăte, agresivitate psihică etc. E o relație care mă obligă să plătesc un preț prea mare, o relație periculoasă pentru identitatea mea. O relație care mă devorează și mă distruge.* *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, p. 170.

²⁴ Astfel a devenit mai autocritică și mai realistă: își dă seama că reacțiile logodnicului la despărțire, violența și brutalitatea lui, erau exprimări ale fricii de pierdere a obiectului posesat. Adeseori, cel care se teme de trădarea partenerului, proiectează asupra lui propria tendință transgresivă de a trăda. Astfel, persoana geloasă utilizează un mecanism defensiv (numit proiecție) care constă în a atribui altora ceea ce este în adâncul nostru: deci, sentimentul de gelozie nu e altceva decât o proprie tendință incoștientă spre trădare, care este pusă pe seama partenerului. Dacă gelosul refuză vindecarea, va continua să persecute alte femei cu acuze nejustificate. Posesivitatea sa necontrolată nu va accepta replică, și va încălca victimele cu tot felul de vinovății. În esență, gelosul este un subiect profund nesigur, care se înșeală pe sine, cultivându-și convingerea că întâlnește permanent persoana greșită: un handicapat în sentimente și incapabil să iubească cu o iubire sănătoasă... un om care are nevoie de terapie duhovnicească și intervenție psihoterapeutică, pentru a-și pune pe noi baze propria existență și a nu mai genera suferință în jur. *Ibidem*.

d. Iertare deplină a semenilor – o performanță înnobilitoare și terapeutică

Există soți care se cimentează într-o răutate reciprocă, sedimentată etapizat, ani în șir. Reacții ușor colerice poate avea orice om uneori, dar nu trebuie să se ajungă la *resentimente solide, la o dispoziție de ansamblu spre represalii*, fapt ce creează o atmosferă toxică atât pentru cei doi parteneri, cât și pentru copii. Mulți alunecă într-un joc păgân al contabilizării stricte a binelui distribuit și al răului suferit, îndârjindu-se într-o competiție dementă a corectitudinii stricte la acest capitol: să pedepsești maximal răul suferit și să premiezi cu exactitate binele ce ți-a fost furnizat, uitând că în lumea sentimentelor nu se poate lucra cu măsuri exacte, matematizate.

Din păcate, lumea noastră este dominată de alte mentalități, precum regula economică, transferată și în planul emoțional, al *profitului mai înainte de toate!* Așa că, gestul gratuit al iertării, care eliberează vinovatul de povara vinei este *perceptut în plan public ca o slăbiciune*; din punct de vedere spiritual și psihologic, în schimb, iertarea te eliberează de toxicitatea faptei celuilalt, elimină represaliile și face mult spațiu auto-corecției vinovatului; prin iertare sunt eliminate multe sentimente negative capabile să producă rupturi familiale și sociale greu de refăcut. Cu alte cuvinte, *iertarea este putere, iar nu slăbiciune*: putere generatoare de pace, echilibru lăuntric, forță psihică. În plan duhovnicesc, ea este o condiție *sine qua non* pentru practicarea unei rugăciuni autentice.²⁵

Într-o familie creștină autentică trebuie să domine *forțele centripete, iar nu cele centrifugale*, logica continuității și a durabilității familiei, nu cea a fracturii, a inconsecvenței, a segmentarului, a provizoratului. Doar în familiile postmoderne necreștine domină *logica confortului reciproc imediat*, fapt ce declanșează despărțirea partenerilor de viață de îndată ce acesta s-a diminuat sau pare că a dispărut, demonstrându-se dezinteres față de nevoile pe termen lung ale copiilor.

De aceea, conflictele familiale trebuie rezolvate prioritar, pentru a recupera cât mai repede *relația de sinceritate reciprocă și intimitate neipocrită*. Unul dintre parteneri trebuie să aibă această inițiativă chiar în ciuda riscului de a fi refuzat și fără a se simți umilit de eventualele reticențe sau încrâncenări ale celuilalt. Rezistența la împăcare este, în general, un indiciu al poziției celuilalt pe scara valorilor creștine. Lucrul este valabil și când apare un conflict între rudenii (sau la locul de muncă), conflict care poate fi depășit prin comunicare, prin apropierea de aceștia fără pretenția de a nu fi gre-

²⁵ Unei femei care se plânga că nu poate să se roage Părintele Teofil de la Sâmbăta i-a spus: „Mai întâi să ierți și să iubești, și apoi să vezi cum poți să re rogi!” Neiertarea este un mare obstacol în calea realizării rugăciunii curate.

șit, fără îndârjire pe propriile poziții, și fără a gândi că trebuie să fie alții cei care să facă primul pas.²⁶

Neiertarea celui alt este o stare generatoare de stres prelungit, foarte dăunătoare pentru psihicul și trupul, atât ale celui care refuză să ierte, cât și ale celui care nu beneficiază de iertare. Iertarea face mult bine celui care o primește, deoarece îl ajută să nu se identifice cu propria greșeală, după logica ascunsă în dictonul creștin: *Să urăști păcatul, dar să iubești pe păcătos!* Beneficiarul iertării primește energie vitală, e fortificat lăuntric, se bucură de o rație neprevăzută de entuziasm. Totuși, este foarte important să învățăm să cerem iertare, nu să o pretindem. Și aceasta cu o atitudine defensivă, impregnată de bun simț și smerenie.

Cel care este capabil să dăruiască iertarea are și el, multe avantaje: sănătatea lui psihică este potențată, are loc o benefică restructurare a eului lezat.²⁷ Iertarea este deci un act eliberator, opțiunea cea mai inteligentă pentru a ajunge rapid la pacea lăuntrică, întrucât facilitează concentrarea pe viitor, pe o bunăstare psiho-fizică profundă și durabilă. Permite să depășim problema spre a avansa, spre a acționa dincolo și mai presus de ea, spre iubire.²⁸

Concluzie: Reconstrucția (restructurarea) corectă a sine-lui, condiție a cultivării intimității cu Dumnezeu, prin iubire

Tendința generală este aceea de a căuta soluția la dificultățile externe și interne în afara noastră. Unii se refugiază în mâncare, alții în alcool, alții în droguri, alții în depresie, fără a căuta să-și re-construiască personal pro-

²⁶ Nu este necesar ca să ți se ceară scuze pentru a ierta, deoarece iertarea este consecința unui proces mental, punctul de sosire al unui parcurs interior, cu macro-efecte în planul sentimentelor. Iertarea este o performanță innobilatoare pentru cineva. E o poziție dobândită de cineva, cucerită de el prin trudă, grație unei gândiri superioare. Și apoi, nu există greșeli impardonabile, dar există motive pentru a le justifica. Cf. Idem, *Impara a dire ti amo (prima che sia troppo tardi)*, Mondadori, 2013, p. 112.

²⁷ Medicina a încercat să inventarieze efectele biologice măsurabile ale iertării din plan psihic: eliberarea poverilor de resentimente susține mușchiul cardiac, menține tensiunea scăzută, scade riscul infarctului, iar mintea relaxată previne tulburările psihice datorate amintirii obsesive și toxice a răului suferit. Iertând, ești eliberat de tensiunea generată de ostilitate și ură. Ura este, de altfel, un sentiment exclusiv uman, animalele neavând instincte de răzbunare. *Ibidem*.

²⁸ Limfa dragostei se scurge pe sub coaja cotidiană a vieții. Copiii au experiența îndrăgostirii deja la 3 ani, cu simptome similare adulților (înroșire, bătăi ale inimii, freamăt lăuntric). Tinerii de astăzi, chiar dacă o fac în spatele modelor masificante, suferă și se bucură de aceleași sentimente pe care le-au trăit părinții și bunicii lor. Problema este că atunci când oamenii se iubesc, consideră că totul va merge bine, deoarece se cred la înălțimea dragostei. Este o convingere răspândită aceea că este ușor să iubești, mai greu este să găsești partenerul potrivit. (Statisticile privitoare la falimentele în căsnicie arată că o căsătorie din două – în Italia – naufragiază în divorț, separare sau o conviețuire formală, pur socială, „de ochii lumii”, dar dezastruoasă în fapt.) Deci problema nu este atât a găsi partenerul, a-l întâlni pe cel potrivit, cât *a ști să iubești pe termen lung*. Idem, *Paura di amare. Come evitare e superare i fallimenti affettivi*, Mondadori, 2013, p. 117.

pria viață și așteptând miracole exterioare. Fiecare, pe cont propriu, trebuie să găsim remediile la propria imaturitate psiho-afectivă. În timpurile de criză și de mare agresivitate, dragostea este unicul bine suprem, de refugiu permanent. Dragostea a fost puțin studiată de psihologi, psihiatri și antropologi, toți fiind mai mult preocupați de comportamentele de patologie, cu toții fiind victime ale unei convingeri comune: că noi știm, prin natură, să iubim! Pentru mulți, aceasta este o dogmă, răspîndită și foarte credibilă, în cultura noastră postmodernă, o cultură a iluziilor.

Progresul tehnologic nu s-a suprapus unui progres psiho-afectiv. În lumea occidentală, o foarte accentuată dezvoltare rațional-tehnologică a fost corelată unei *eroziuni a țesutului emoțional și a limbajului afectiv*, ajungându-se la o înstrăinare, la o alienare: se fac discursuri erudite (politice, științifice, culturale), dar care nu mai sunt capabile să transmită emoții. Cuvintele și-au pierdut enorm din potențialul lor comunicativ, reducându-se la formalități plicticoase; oamenii au devenit tot mai mult ființe fără dispoziție de a iubi. Nu e bine ca omul să fie singur pe pământ! (Fac. 2,18) – a fost constatarea Creatorului; cea mai profundă exigență a omului este aceea *de a se comunica pe sine însuși altora*, și dragostea este cel mai eficace și mai convingător culoar relațional existent.

Suntem noi la înălțimea exigențelor dragostei? Știm noi să iubim? Dragostea se învață sau e o abilitate înnăscută? Constatăm cu toții că suntem deci foarte carenți la capitolul „iubire”. Mulți iubesc cu intermitențe, doar din calcul mintal, nu dintr-o dispoziție a inimii, dintr-un elan emoțional. Dacă puterea noastră de a iubi este fluctuantă și deloc constantă, avem nevoie de tratament. Este o disfuncționalitate serioasă și devastantă.

Primul pas pentru a iubi „cum trebuie” este să înțelegem gradul sau intensitatea iubirii de care suntem capabili; dacă identificăm carențe, să înfruntăm cauzele, nu doar efectele. Soluțiile exterioare nu vor rezolva problema, căci este nevoie de o soluție interioară, de o re poziționare lăuntrică, posibil de realizat doar prin viață duhonică. Exercițiul elementar este să te vezi cu ochii lui Dumnezeu, în rugăciune, fără să îți ții partea excesiv.

Disfuncționalitățile relaționale ale cuplului, crizele căsniciei, nevrozele, toate demonstrează că *dragostea are fluctuații*, că noi nu ne controlăm suficient emoțional și comportamental. Procesul exact prin care dragostea se structurează sau se destructurează este, de fapt, relativ ne-exploatat. Științele cognitive au oferit baza pentru studiul dinamicilor emoționale care acționează în selecția partenerului de viață, asupra legăturii afective care urmează și asupra eventualului faliment. Deci, să ne concentrăm pe cel mai important lucru: *să învățăm să iubim!* Și acest lucru doar în context religios-ecclesial se poate face.

TEMELE PICTURII MURALE DIN MOLDOVA VEACULUI AL XVI-LEA. PICTURA EXTERIOARĂ. STUDII DE CAZ

MARCEL GH. MUNTEAN

Abstract

The phenomenon of decorating the exterior walls of churches in Moldova, generalized in the 16th century is a unique one.

Creation of the time of Prince Petru Rares, the outer painting first appeared in 1530 at the Church of St. George in Harlau.

As a valence of this established program is that the theme once set is repeated unchanged at several monuments: the Siege of Constantinople, the Last Judgment - plasticized postulates in the defense of the Moldovans against the Ottoman enemies, the Hymn of Acatist, the Tree of Jesse, the Prayer, the Stairs of John Climax.

Along with these topics there may be others in the Genesis area, but also in the life or martyrdom of local saints or patrons of the church.

Keywords: *outer painting, Moldova, church, monuments, the Siege of Constantinople, the Last Judgment, the Hymn of Acatist, the Tree of Jesse, the Prayer, the Stairs of John Climax.*

Acest așa zis fenomen de decorare a zidurilor exterioare a bisericilor din Moldova, generalizat în veacul al XVI-lea este un unicat așa cum sublinia J. Strzygowski ce amintea că... *ceva asemănător nu ne oferă o a doua țară în lume*¹.

După mai mulți cercetători izvoarele acestei manifestări artistice este unul teologic, dar a reprezentării propriu-zise pare să fie unul din afara granițelor noastre. Creație a vremii voievodului Petru Rareș, pictura exterioară a apărut pentru prima dată în anul 1530, la Biserica Sfântul Gheorghe din Hârlău. Printre aceste lăcașuri de cult reținem: Probota 1532, Sfântul Gheorghe Suceava 1534, Humor 1535, Baia 1535-1538, Moldovița 1537,

¹ *Istoria Artelor Plastice în România*, vol. I, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 366.

Bălinești 1535-1538, Sfântul Dumitru Suceava 1537-1538, Coșula 1536-1538, Arbore 1541, Voroneț 1547, la un an după moartea domnitorului Petru Rareș.²

Ca o valență a acestui program consacrat este faptul că tematica odată stabilită se repetă *neschimbat* la câteva monumente. Decorația absidelor reprezintă mai totdeauna rugăciunea închinată lui Hristos - *Deisis*, care este redată de multitudinea serafimilor, îngerilor, profeților, apostolilor, părinților bisericii, martirilor, schimnicilor.

Pe cele două fațade figurează *Imnul Acatist*, iar în partea de jos a lui există tema *Asediul Constantinopolului* - reprezentare ce lipsește doar de la Voroneț, *Arborele lui Ieseu*, ce la rândul său este însoțit de șirul filozofilor antici.

Pe fațada de vest este pictată *Judecata de Apoi*. Alături de aceste teme pot exista și altele din aria *Facerii* - *Genezei*, dar și din viața ori martiriul unor sfinți locali sau patroni ai bisericii.

1. Asediul Constantinopolului reprezintă prima temă majoră, temă pictată pe fațada sudică, care, așa cum s-a precizat stă la baza altor cicluri iconografice. Una din cele mai interesante și ample redactări se găsește la Moldovița și datează din anul 1537. Autorul picturii nu se cunoaște, doar se consideră că ar fi fost din același atelier cu Toma zugravul³. Ea se află zugrăvită de regulă, în intrarea în biserică, pe latura de sud, pentru a putea fi vizionată de cei ce intrau și ieșeau din lăcașul de cult⁴.

Această temă prezintă silueta unui oraș, puternic fortificat și asediat, atât pe uscat, cât și pe apă de armatele și flota islamică, fiind, totodată apărat cu strășnicie de asediați. În spațiul interior al cetății se observă alaiul de demnitari, credincioși și norod, având în centrul lor pe împăratul, împărăteasa și pe patriarh, purtând icoanele Mântuitorului de tip *Mandilion* (Sfânta Năframă) și pe cea a Maicii Domnului de tipul *Odighitria* (Hodighitria). Caracteristica acestor reprezentări tematice este că asediatorii sunt îmbrăcați cu costume turcești, ei folosesc săgeți, sulii și artilerie (în locul perșilor). Excepție reprezintă imaginea omonimă de la Arbore, unde lipsesc elementele de detaliu. O inscripție în partea de sus, ne arată de asediul persan al Constantinopolului din anul 626⁵.

² *Ibidem*, p. 367.

³ Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Moldovița*, Ed. Tehnică, București, 1958, p. 51.

⁴ Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Dan Mihalache, *Pictura românească în imagini*, Ed. Întreprinderea Poligrafică Arta Grafică, București, 1970, p. 63.

⁵ Dr. Bogdan Botezatu, *Cultul divin și imaginea. Teologia și funcția liturgică a icoanei*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013, p. 335. Constantinopolul în vremea împăratului Heraclius a fost salvat cu ajutorul Maicii Domnului a cărei icoană nrfăcută de mână omenească a fost purtată în procesiune pe străzile orașului. Drept mulțumire Patriarhul Serghie a redactat o strofă introductivă pentru Acatistul Maicii Domnului.

Zugravul a introdus în iconografia temei un detaliu ce face aluzie la lupta antiotomană a moldovenilor din veacul al XVI-lea, este vorba de un călăreț ce străpunge cu sulița sa lungă comandantul cavaleriei inamice. Detaliul apare pentru prima dată la Mănăstirea Humor în anul 1535, fiind întâlnit și la Moldovița doi ani mai târziu. Deasupra călărețului se indică numele: Toma, el are, totodată o bonetă specifică demnitarilor moldoveni din acel timp. Se consideră că acesta nu era altul, decât Toma zugravul bisericii și care este primul autoportret din arta moldovenească⁶.

De reținut este faptul că Sorin Ulea a văzut în reprezentarea acestei teme o adaptare a ei la realitățile Moldovei, descifrând limbajul simbolic acesta a văzut o invocare a divinității pe care a formulat-o astfel: Așa cum Fecioara i-a ajutat odinioară pe bizantini să-i înfrângă pe asediatorii perși, tot așa astăzi să-i ajute pe moldoveni să-i înfrângă pe cotropitorii turci. De data aceasta cetatea asediată nu mai este Constantinopolul, ci Suceava și implicit întreaga Moldovă⁷.

Asediul Constantinopolului, detaliu, frescă, 1537, Mănăstirea Moldovița

Asediul Constantinopolului, frescă, 1537, Mănăstirea Moldovița

⁶ *Istoria Artelor Plastice în România*, p. 369. Un document al vremii confirmă faptul că pe la anul 1541, Toma din Suceava era curtean al slăvitului și măritului domn Petru Rareș.

⁷ Vasile Florea, *Istoria artei românești, veche și medievală*: în 3 volume, v. I, Ed. Hyperion, Chișinău, 1991, p. 274.

2. ***Imnul Acatist*** reprezintă cea de-a doua temă întâlnită în decorurile exterioare însoțind tema *Asediului*, fiind desfășurată amplu și având o strânsă legătură cu cea dintâi mai cu seamă prin faptul că *Imnul Acatist* este un imn de laudă adresat Fecioarei cu prilejul asediului persan din anul 626, deja amintit, iar bizantinii au învins prin intervenția miraculoasă a Maicii Domnului⁸.

Se consideră de exegeți că acest imn a fost compus mai înainte de asediu, probabil de Sfântul Roman Melodul, ca un imn liturgic închinat Bunei Vestiri, având o directă relație cu iconografia *Asediului*. Cu ocazia rededicării acestuia în cinstea victoriei bizantinilor, s-a așezat înaintea lui un Proemium (strofă introductivă lămuritoare), închinat *Comandantului nebirit*, iar după André Grabar, întreaga scenă a *Asediului Constantinopolului*⁹ ar fi transpunerea acestei prime strofe¹⁰.

Imnul Acatist este împărțit în 24 de scene ori tablouri (după numărul icoanelor și condacelor din care este alcătuit acest imn liturgic), acestea sunt despărțite prin linii colorate în roșu carmin, dispuse în zone orizontale. Fiind așadar una din temele preferate, ea se întâlnește și se păstrează în stare bună la Mănăstirile: Moldovița, Humor și Sucevița. La Arbore e deteriorată, iar la Probota și la biserica Sfântul Gheorghe din Suceava, din nefericire, scenele sunt greu de descifrat. Ilustrarea Imnului pe peretele de nord, la Mănăstirea Voroneț a dus la dispariția picturii, din cauza interperțiilor.

La Moldovița, unde scenele se văd bine se observă relația armonică între cele 24 de compoziții. Scenele sunt rânduite câte șapte, pe două planuri orizontale, deasupra celor două ferestre ale pronaosului. Primele 12 scene constituie prima parte a Imnului Acatist și sunt mai clare ca reprezentare iconografică.

Imnul Acatist, detaliu, frescă, 1537,
Mănăstirea Moldovița

Primele patru scene, de sus ilustrează momente din *Buna Vestire*¹¹. În aceste scene apar Arhanghelul Gavriil și Maica Domnului în clipa acceptării dorinței divine. Aceste lucrări sunt

⁸ Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, Ed. Sophia, București, 2001, pp. 141,144.

⁹ Gabriel Herea, *Pelerinaj în spațiul sacru bucovinean*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2010, p. 83. Slujba *Imnului Acatist* se găsește inserată în Cântările Triodului din săptămâna a V-a din Postul Mare, în timpul Utreniei din Sâmbătă dimineața. După Condacul al XIII-lea începe Sinaxarul ce pomenește despre asediile Constantinopolului, asedii în care cetatea a fost salvată miraculos de Dumnezeu.

¹⁰ *Istoria Artelor Plastice în România...op. cit.*, p. 368.

¹¹ Egon Sendler, *Icoanele bizantine ale Maicii Domnului*, Ed. Sophia, București, 2008, p. 189.

investite cu dinamism, pline de culoare, expresive. Al 5 –lea tablou redă întâlnirea dintre Fecioară și Elisabeta, verișora ei¹²; în vreme ce al 6-lea ne-o prezintă pe Maria nevinovată în prezența Dreptului Iosif, scena a 7-a este cea a *Nașterii Domnului*¹³. Iconograful a închipuit scena, plasând în partea de sus pe cei trei îngeri, iar mai jos pe magi, tot în număr de trei ce se închină Pruncului Iisus. În planul de jos, vizualizăm pe cele două femei, Salomeea și Zelonia – Zemeli, a căror prezență este dictată de legile firii; Maica Domnului a născut fără dureri și puritatea nașterii nu se potrivește cu scena îmbăierii. Păstorii și Dreptul Iosif încheie compoziția pe latura dreaptă. Scenele a 8-a și a 9-a arată venirea și închinarea magilor ce au fost călăuziți de stea să vină la Nazaret, în timp ce următoarea scenă (a 10-a) înfățișează plecarea lor, tot povățuiți de îngerul Domnului¹⁴. Compoziția ni arată într-un peisaj muntos. Scena a 11-a ilustrează *Fuga în Egipt*, cea de-a 12-a *Întâmpinarea Domnului*¹⁵.

Următoarele compoziții preamăresc Născătoarea, ea fiind reprezentată în scene de adorație din partea credincioșilor. Aceste scene constituie cea de- doua parte a Imnului. Cea de-a 13-a numită *Creația din nou* și cea de-a 14-a este *Creația cerului* redau aceste momente de rugăciune închinare ei, prin faptul că apar în imediata apropiere a Mariei, personaje de vârste diferite, având nimburi¹⁶.

Al 15-lea este *Prezența Cuvântului* tablou are în centru tema *Sfintei Treimi*, în variata occidentală cu Tatăl pictat sub forma unui bătrân, cu Fiul tânăr, având crucea pe umăr și ambii binecuvântând și ținând un sul de pergament. Deasupra lor Sfântul Duh în chip de porumbel stă așezat pe crucea cu șapte brațe.

Iisus de tip *Emmanuel* apare într-un medalion colorat, fiind adorat de îngerii ce se găsesc în josul compoziției, aceste detalii corespund scenei a 16-lea este *Admirația îngerilor*. Viitoare scenă redă pe Fecioară în prezența ritorilor (melozi) – scena a 17-a este *Nepuțința cunoașterii ome-nești*. Compoziția a 18-a este *Mântuirea lumii*, ea Îl închipuie pe Hristos, mergând spre Patima Sa¹⁷. Scena a 19-a este *Zidul feioarelor* ne-o arată pe Maica Domnului ca ocrotitoare a lor. A 20-a scenă este *Rugăciunea nepu-tincioasă*, ea ni-L arată pe Iisus ca Drept Arhieru. Cea de-a 21-a scenă este intitulată *Făclie primitoare de lumină* fiind dedicată Mariei lumină-toarea, Fecioara susține în mâna dreaptă o făclie aprinsă¹⁸. Cea de-a 22-a

¹² *Ibidem*, p. 339.

¹³ *Ibidem*, p. 340.

¹⁴ *Ibidem*, p. 341.

¹⁵ *Ibidem*, p. 342.

¹⁶ *Ibidem*, p. 343.

¹⁷ *Ibidem*, p. 344.

¹⁸ *Ibidem*, p. 345.

scenă *Iertarea datoriilor* arată tema *Pogorârii la iad*. Următoarea scenă a 23-a *Templu duhovnicesc* ilustrează icosul al 12-lea care o preamărește pe Fecioara Maria ca *Biserică vie*, de aceea imaginea ilustrează într-o scenă simetrică pe mai mulți ierarhi, având în centru un personaj cu veșminte împărătești, cu coroană ori mitră și care înalță o icoană a Născătoarei deasupra zidurilor unei cetăți.

Scena 24 *Laudă și rugăciune*, condac 13, înfățișează pe Născătoare ca mijlocitoare și biserică vie – ea începe prin cuvintele: *O Maică prealăudată, care ai născut pe Cuvântul...* Această ultimă scenă e așezată în registrul de jos, fiind și cea mai importantă, frumoasă, încheiind ciclul preamării Mariei¹⁹.

Ilustrând acest Imn liturgic Acatistul pictat (scenele corespund conținutului imnografic) constituie un real tezaur artistic, teologic, pedagogic, dar și liturgic²⁰.

Imnul Acatist, detaliu, frescă, 1537, Mănăstirea Moldovița

3. Judecata de Apoi este cea de-a treia scenă iconografică și o întâlnim pentru prima dată la Probota în anul 1543. Cea mai amplă și binecunoscută redactare o vizualizăm la Mănăstirea Voroneț, scenă ce se derulează pe peretele de vest. Tema prezintă înrudiri iconice cu scena omonimă de la Trapeza Lavrei pictată către anul 1512.

¹⁹ *Ibidem*, p. 347.

²⁰ Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, vol. 2., Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, p. 188, 189.

Judecata de Apoi, fațada vestică, registrul de sus, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

Megaloicoana se desfășoară pe cinci registre asimetrici, astfel încât în partea superioară observăm desfășurarea veacurilor și a vremurilor sub forma celor douăsprezece semne zodiacale. În mijlocul lor îl vedem pe Cel Vechi de Zile sub chipul unui bătrân cu nimb, dinaintea ușilor deschise ale Împărăției. El binecuvintează cu dreapta, în vreme ce cu stânga ține un rotulus înfășurat.

Cel de al doilea registru e dominat de amplul *Deisis* cu Iisus în centru, tronând, având de o parte și de cealaltă pe Năcătoarea și pe Prorocul Înaintemergător, ca intercesori și pe Sfinții Apostoli și Oștile cerești, de asemenea, stând așezați pe lavițe de lemn²¹.

Judecata de Apoi, fațada vestică, registrul al doilea, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

De la picioarele Mântuitorului pornește un râu ce își are traiectoria direct în iad, este așa zisul *râu de foc*.

Judecata de Apoi, fațada vestică, registrul al treilea, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

Registrul al treilea cuprinde *Tronul Etimasiei (Judecății)* sau a Pregătirii (Celei de a Doua Veniri), fiind înconjurat de protopărinții noștri îngenunchiați și purtând nimburii - Adam și Eva. Pe Tronul Etimasiei se găsește: hla-

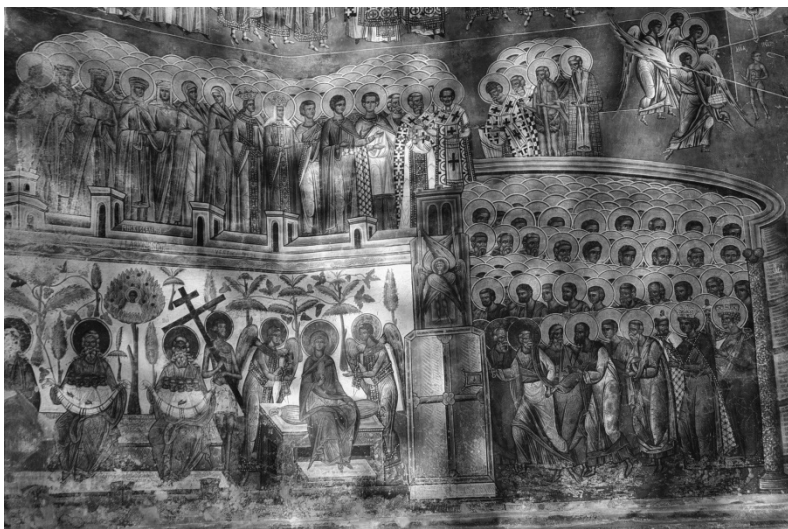
²¹ Dionisie din Furna, *Erminia...op. cit.*, 215.

mida lui Hristos, Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce, Porumbelul - simbolul Duhului Sfânt, acesta din urmă alături de Dumnezeu Tatăl și Iisus Hristos formează întreaga Sfântă Treime, prezentă la Judecata Finală²². La baza tronului stau așezate într-un vas, piroanele de la răstignire. Apostolul neamurilor, Pavel (în partea stângă) conduce ceata credincioșilor la Judecată, respectiv: dreptilor, mucenicilor, episcopilor, proorocilor, iar Profetul Moise (în partea dreaptă) se află înaintea popoarelor necreștine: evreilor, turcilor, tătarilor, armenilor, latinilor.

Judecata de Apoi, fațada vestică, registrul al patrulea, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

Al patrulea registru este marcat de prezența grupurilor de drepti ce se îndreaptă spre rai, în timp ce în mijloc asistăm la episodul cântării păcatelor, a luptei îngerilor cu diavolii și implicit a vestirii învierii de obște.

Judecata de Apoi - Raiul, fațada vestică, registrul inferior, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

²² Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine...op. cit.*, p. 215. Dionisie amintește și de alte elemente ce intră în compoziția Parusiei: cununa de spini, sulița, buretele, precum și de cei doi îngeri cu filactere desfășurate. Totodată autorul pune în mâinile profeților mai însemnați sftoace cu înscrieri din proorocii.

Ultimul registru prezintă momentul de dinaintea deschiderii porții ferecate a paradisiului de către Apostolul Petru însoțit de multitudinea de sfinți. În partea stângă vedem zugrăvit raiul, iar în cea dreaptă iadul. Raiul pe fondul imaculat și alb îi are dimpreună pe cei trei patriarhi: Iacov, Issac și Avraam (fiecare ținând în ștergere sufletele dreptilor), pe tâlharul cel pocăit, purtându-și crucea, pe Hristos Emmanuel în pomul vieții și pe Maica Domnului pe tron însoțită de Arhanghelii Mihail și Gavriil²³. În continuare se remarcă scena dublă a morții credinciosului și a celui păcătos și bineînțeles iadul unde domină diavolii și suferința celor răi.

Întreaga desfășurare pe registre este dominată de fondul albastru, specific Voronețului.

Judecata de Apoi - Iadul,
fațada vestică,
registru inferior, frescă, 1547,
Mănăstirea
Voroneț

Judecata de Apoi - Raiul,
detaliu, fațada
vestică, regis-
trul inferior,
frescă, 1547,
Mănăstirea
Voroneț

²³ *Ibidem*, p. 216. Se menționează totodată că în partea de jos a raiului, la picioarele patriarhilor: Avraam, Isaac și Iacov să se redea și cele patru râuri ce curg din paradis: Fison, Gihon, Tigr și Eufrat.

Judecata de Apoi, fațada vestică, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

Judecata de Apoi – Judecata celui credincios și a păcătosului, fațada vestică, registrul inferior, frescă, 1547, Mănăstirea Voroneț

4. Arborele lui Ieseu este cea de-a patra temă majoră a decorului exterior pictat moldav. Se consideră că tema iconografică a apărut pentru prima dată într-un exemplar în arta franceză la Saint Denis în anul 1144 (azi dispărut). Se crede că tema dezvoltată în decorațiile moldovenești ar avea o asemănare cu tema omonimă din Trapeza Lavrei, ce datează din anul 1512²⁴. Singura mare deosebire este cea de ordin estetic. La noi tema cuprinde un spațiu vast și monumental.

Compoziția se dezvoltă atât pe verticală, cât și pe orizontală, simbolizând descendența directă a lui Hristos din regii Israelului, într-o simbioză directă dintre Vechiul și Noul Testament. Din trupul lui Ieseu se ridică tulpina *Arborelui* cu reprezentările succesive ale lui: David, Solomon, Rovoam, Ozia, Manasia, Iehonia, Maica Domnului și Iisus Hristos. În ambele părți ale tulpinii se observă căpeteniile celor 12 triburi ale lui Israel, și acestea redată suprapuse două câte două. În imediata lor vecinătate se găsesc siluete de sfinți și scene biblice. Pe cele două laturi ale grandioasei teme sunt înfățișați filozofii elini (Socrate, Platon, Aristotel, Pitagora etc), prezența lor face înțeleasă ideea că nu doar profetii poporului ales au vestit venirea lui Mesia, ci și înțelepții păgâni²⁵.

Tema se explică ca fiind una de glorie și laudă adusă Mântuitorului, ea regăsindu-se pandant *Imnului Acatist*, temă ce o glorifică pe Fecioară, de aceea aceasta se poate interpreta ca fiind u preludiu consecvent sau o continuare firească a amplei redactări a *Rugăciunii*.

Arborele lui Ieseu, detaliu, frescă, 1537, Mănăstirea Moldovița

²⁴ *Istoria Artelor Plastice în România...op. cit.*, p. 372.

²⁵ *Ibidem*, p. 373.

5. Rugăciunea este cea de-a cincea temă întâlnită în picturile exterioare din aria mănăstirilor bucovinene. Ea este poate cea mai vastă din toate cele enunțate mai înainte, cuprinzând fațadele absidelor laterale, și implicit cea a Sfântului Altar.

Registre multicolore par să se înmulțească de la un monument la altul. O grațioasă procesiune de: îngeri, prooroci, apostoli, episcopi (ierarhi), sfinți militari, mucenici și monahi stau rânduți pe registre suprapuse de sus în jos, îndreptându-se spre altar, respectiv axul vertical unde sunt redactate plastic teme hristologice – Iisus Emmanuel, Maica Domnului cu Hristos pe tron, Iisus pe tron înconjurat de Fecioara și Sfântul Ioan Botezătorul (Deisis), Hristos pe disc (Iisus în paternă) etc.

Întreaga înlanțuire de sfinți converg prin poziționare și mișcare, în rugăciune spre Hristos, dând plidă credincioșilor că toți sfinții ortodocși se roagă împreună lui Hristos Mântuitorul lumii.

Dacă marile teme tratate, asemeni: *Asediului Constantinopolului*, *Imnului Acatist și a Judecății de Apoi* exprimau într-un înțeles simbolic mijlocirea ajutorului divin, a moldovenilor împotriva cotropitorilor otomani și această ultimă temă majoră a *Rugăciunii* vine să amplifice această idee la care se adaugă faptul că, ea devine o temă cu caracter național – militar. Prezența regulată a sfinților militari (un registru întreg), a Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava în veșminte de luptă sau cu spada, ori a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe la Voroneț (pe axa verticală a absidei altarului), precum și a scenelor de martiriu a Sfântului Sucevei, tot la Voroneț vin să întărească și să justifice acest deziderat²⁶.

Nu întâmplător în ultimul monument zugrăvit, la Voroneț, zugrăvii au așezat la intrare, pe fațadă un impozant *Deisis* ce are alături alte compoziții ce istorisesc iconic năzuința de libertate și luptă împotriva otomanilor: *Viața și mucenicia Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava* dimpreună cu reprezentarea *Sfântului Mare Mucenic Gheorghe omorând balaurul*, ori cea a prezenței celor două figuri speciale ale Moldovei, *Sfântul Cuvios Daniil Isihastrul* alături de *Mitropolitul Grigori Roșca*. Toate acestea explică caracterul, nu doar religios al picturilor exterioare din nordul Moldovei, ci și cel laic impus de politica vremii și de domnitor, sprijinit de biserică și dinainte stabilit și comun tuturor zugrăvilor acestei epoci. De aceea avem de a face cu un program iconografic comun, program ce explică organizarea luptei pentru apărare și independență a Moldovei veacului al XVI-lea²⁷.

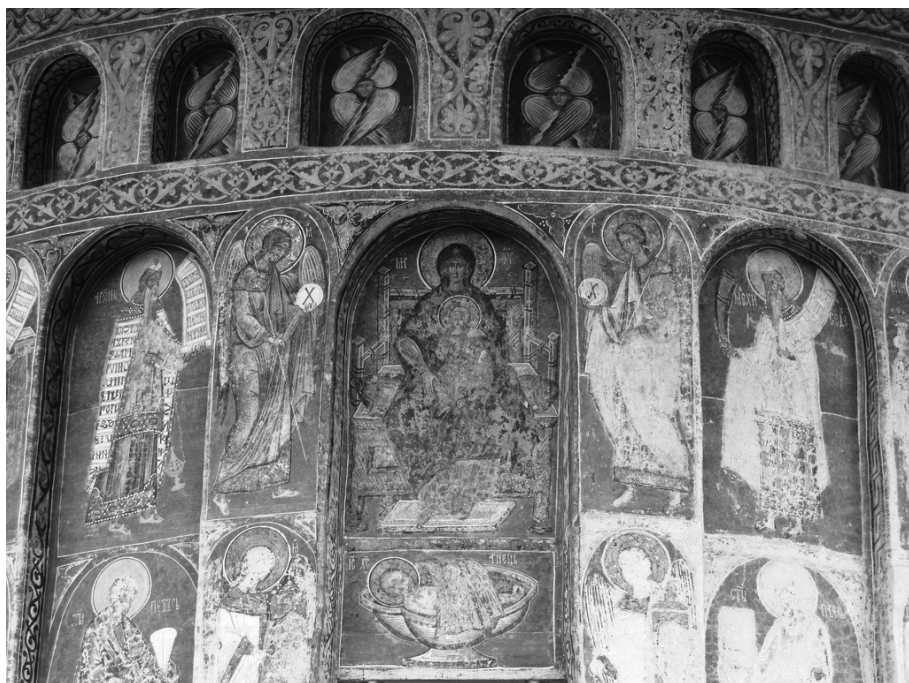
Alte teme întâlnite cu caracter unicat sau repetativ sunt: *Scara lui Ioan Climax*, *Viața și martiriul Sfântului Ioan de la Suceava*, *Viața Sfântului Ierarh Nicolae*, *Viața Sântului Antonie*, *Facerea* etc.

²⁶ *Ibidem*, pp. 374, 375.

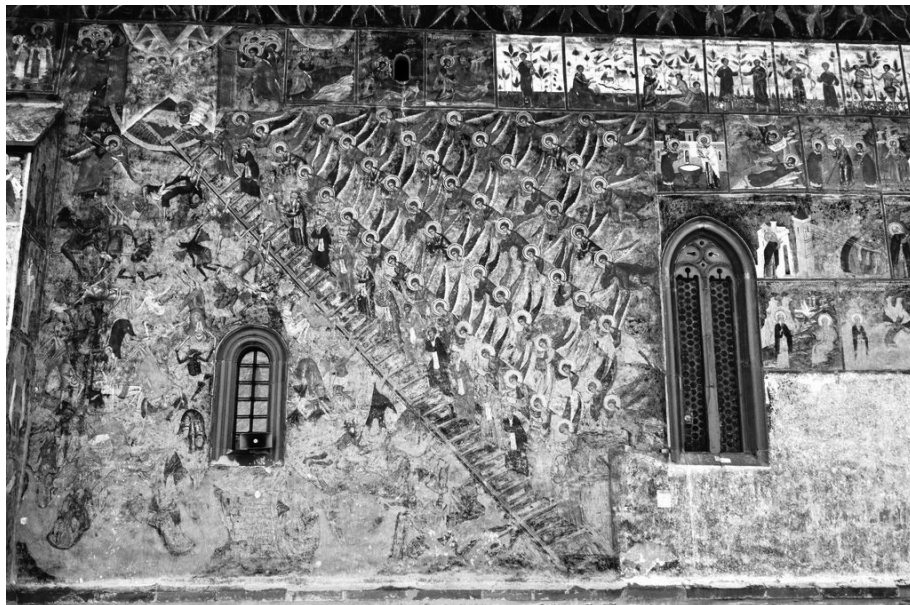
²⁷ *Ibidem*, p. 377.

Rugăciunea, detaliu, frescă, 1595/96, Mănăstirea Sucevița

Rugăciunea, detaliu, frescă, 1535, Mănăstirea Humor

Scara lui Ioan Climax, frescă, 1595/96, Mănăstirea Sucevița

Scara lui Ioan Climax, detaliu, frescă, 1595/96, Mănăstirea Sucevița

Scara lui Ioan Climax este cea de-a șasea temă existentă și întâlnită la câteva monumente, respectiv: Dobrovăț - 1529, Râșca - 1552 și Sucevița - 1595-96 și mai târziu la Hurezi- 1697. Aparținând celei de-a doua jumă-

tăți a veacului al XVI-lea, tema are profunde legături stilistice cu prototipul bizantin, existent încă din veacul al XI-lea, temă iconografică inspirată după cartea călugărului de la Sinai trăitor în cel de VI-lea secol²⁸.

Compoziția numită și *Scara dumnezeiescului urcuș* cea mai cunoscută se găsește la Mănăstirea Sucevița, scena cuprinde peretele de nord a fațadei exterioare, unde o scară monumentală de lemn cu 30 de trepte e dominată de o serie de călugări, surprinși în urcușul obositor al ei²⁹.

În dreapta lor se observă câte 6 rânduri de îngeri protectori și însoțitori, în vreme ce în partea stângă, la fiecare treaptă, sunt redați părinți călugări, prăbușindu-se în prăpastia ce la baza sa are simbolizat iadul. Acest spațiu este populat de demoni în mișcare haotică, ei au coarne, urechi de bovine și aripi. Portetele lor sunt un amestec de figuri de boi, maimuțe și oameni. Un balaur cu două capete semnifică diavolul feroce.

În partea de sus Iisus apare aplecat spre scară, întinzând mâna primului ajuns la porțile raiului. Ele sunt deschis și înăuntrul lor sunt figurați îngerii. Deasupra capului celui ajuns sus se vede o coroană așezată de către un înger.

Reluând înțelesul picturii, reținem faptul că esența temei o constituie lupta credinciosului cu păcatul, de aceea, cel chemat la călugărie e dator să urce pe acest drum, luptându-se cu puterile trupești și spirituale, simbolizate, aici prin cele 30 de trepte. Ele sunt văzute ca virtuți –puteri. Firea călugărească este prezentată ca o luptă de biruire neconținută de sine. Cele 30 de trepte sunt amănunțit descrise de Ioan Scărarul, ele încep de la retragerea din lume, trec printr-o serie de renunțări la poftă și la rele, pentru ca, în sfârșit să se ajungă la stăruința rugăciunii, liniștea minții și în final la dobândirea celor trei virtuți teologice: iubire, nădejdea și credința – iluminare și cunoașterea lucrurilor dumnezeiești. Întreaga serie de trepte de la 22 la 30 reflectă taina iubirii.

Facerea - Crearea lui Adam, detaliu, frescă, 1595/96, Mănăstirea Sucevița

Finalizând acest discurs plastic în aria picturii exterioare, monumentale din Moldova veacului al XVI-lea înțelegem importanța pe care au dat-o pic-

²⁸ *Ibidem*, p. 378.

²⁹ Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine...op. cit.*, p. 221, 222. În mod diferit reprezentării de la Sucevița, Dionisie menționează că nu un înger îl încununează pe cel ce s-a nevoit și a ajuns să fie primit în rai de Hristos, ci însuși Mântuitorul îi așează cumuna de flori, zicându-i: *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați [și Eu vă voi odihni pe voi]*.

torii epocii respective anumitor teme, spre exemplu: *Rugăciunii*, *Asemiului* și *Judecării*, teme considerate majore, fundamentale. *Rugăciunea* prin amploarea și profunzimea ei este unică. Celelalte două teme enunțate sunt postulate plastice în lupta de apărare a moldovenilor în fața inamicilor otomani. Simțul narațiunii, mentalitatea laică în raport cu cea solemnă și cu un scop transcendent regăsită în pictura interioară, gustul rafinat pentru culoare, elementele de sorginte populară – autohtonă, asemeni: cobzei cu care cântă David, cușmele specific moldovenești, tulnicele, motivele populare etc., reflectă într-o formă simbolică însuși sufletul și năzuințele poporului nostru.

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ȘI ÎMPĂRĂȚIA LUI DUMNEZEU

GHEORGHE ȘANTA

Abstract:

The Kingdom of God is the expression of God's will concerning creation, the central theme and the main purpose of the preaching and life of our Savior Jesus Christ. Therefore, when an educational activity aims immediately to strengthening people in the Christian faith, the ultimate goal of such an education is the promotion of the Kingdom of God through Jesus Christ.

Undoubtedly, preaching Christ as Lord and Savior automatically implies the preaching of the Kingdom of God. Both themes must be constantly in our sermons as well as in religious education.

The Church belongs to the new eon of the Kingdom of Messiah, which in relation to this world is the kingdom of the coming age. That is why it is not from this world; but yet the Church exists in the world in this eon. In Christ, the Kingdom entered this world and exists in it through the Church. From the perspective of this world, it is something of the future; in God it is eternal and present as well as the future.

Spiritual education in its kerygmatic or educational form is an ecclesial reality, on the one hand it can not be understood without the Church, and on the other hand the Church can not be built and can not be conceived without spiritual education. Between spiritual education and the Church there is a relationship of reciprocity and complementarity. The kingdom of God is expecting from us constant transformation, metanoia. That inner transformation must change us externally to God through our neighbor.

Keywords: *education, spiritual, Church, preaching, Christian educators, the kingdom of God.*

Întâlnirea cu Dumnezeu produce o ruptură în existența umană, revelându-i sau făcându-i mai clar decât înainte lumea în înțeles spiritual, sfințenia, libertatea, pe scurt, existența ca o creație divină sau lumea sanctifi-

cată de prezența lui Dumnezeu. Problema fundamentală a condiției umane constă în modul cum reușește să-și echilibreze starea de neliniște, cum descoperă sensul vieții și al lucrurilor într-o altă formă de expresie. Experiența religioasă - viața în Hristos - deschide un orizont valoric deosebit, ea nu este o speculație, ci o mergere directă la existența reală a lui Dumnezeu. Intrarea în interiorul acestui orizont valoric înseamnă depășirea de sine a individualității naturale, golirea de independența individuală și restaurarea persoanei în deplinătatea ipostasului hristic.

Apreciem faptul că scopul nostru ca educatori creștini este de a conduce oamenii la Împărăția lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos. Dar am înțeles noi oare această misiune încredințată de El prin Biserica Lui ? Sfântul Simeon Noul Teolog se întreabă la rândul lui: cum poți să vorbești de Hristos dacă nu te-ai întâlnit cu El ? Iar profesorul Grigorie Cristescu menționează un aspect deosebit privitor la misiune: ca preot tânăr am dorit să schimb fața lumii, dar Dumnezeu mi-a arătat că mai întâi trebuie să mă schimb eu.

Dacă cercetăm scrierile veterotestamentare descoperim imaginea Împărăției lui Dumnezeu cu imaginea însăși a lui Dumnezeu și voia Lui în legătură cu oamenii și creația. Acest aspect este făcut cunoscut în lumina Noului legământ prin faptul că Iisus Hristos este Acela care propovăduiește Evanghelia, „Vestea cea Bună” a Împărăției Lui Dumnezeu. Iisus, pe care noi îl cunoaștem ca fiind Hristos Fiul Lui Dumnezeu S-a întrupat din Fecioara Maria, a propovăduit Evanghelia, vestind Împărăția lui Dumnezeu. Dincolo de aceste aspecte, fundamentală este jertfa Sa mântuitoare care a adus împăcarea cu Tatăl deschizând pentru noi porțile Împărăției cerurilor. Acesta a fost scopul venirii Sale pe pământ. Considerăm că acesta ar trebui să fie scopul mesajului acelora care vor învăța pe ceilalți în numele Lui.

Cu toate că Împărăția lui Dumnezeu privită ca temă centrală a Evangheliei creștine a suferit o neglijență după perioada Bisericii primare, ea a devenit centrală în teologia contemporană. Deși există o mare divergență de păreri printre teologii de azi în legătură cu semnificația Împărăției lui Dumnezeu, există totuși un consens general referitor la tema centrală a Evangheliilor adică „Împărăția lui Dumnezeu”, și la faptul că trăirea creștină trebuie să fie o reflecție a Împărăției lui Dumnezeu în lume. Educația religioasă-creștină are ca scop promovarea unei asemenea reflecții a Împărăției lui Dumnezeu în viața credincioșilor.

Pentru a putea pătrunde în taina Împărăției lui Dumnezeu considerăm că este absolut necesar a înțelege simbolismul ei cu ajutorul hermeneuticii învățământului teologic.

În sensul acesta vom încerca să răspundem la unele întrebări care se impun: Ce înseamnă pentru creștinismul de azi simbolistica Împărăției lui

Dumnezeu ? Care sunt implicațiile ei pentru modul în care noi facem educație oamenilor să urmeze asemenea cale ?

Împărăția lui Dumnezeu în Vechiul Testament

Simbolistica „Împărăției lui Dumnezeu” este adânc înrădăcinată în conștiința poporului evreu. Se pare a fi o antologie a tradițiilor evreiești, dar și o tradiție comună printre popoarele învecinate. Aceasta înseamnă o recunoaștere a suveranității lui Dumnezeu în calitate de creator al lumii, precum și nădejdea în Providența divină spre desăvârșire.

Pentru iudei Împărăția lui Dumnezeu nu este un teritoriu condus de cineva și nici un concept abstract. Mai precis este simbolul care se referă la activitatea concretă a lui Dumnezeu în istorie, prin care se stabilește suveranitatea Lui. Credința evocată în întreaga cultură iudaică este într-un Dumnezeu care a creat lumea și s-a îngrijit în mod activ de această lume. Pentru evrei, Dumnezeu este în suveranitatea Sa cel care dirijează lumea și istoria și-și dezvăluie voia Sa cu privire la toată creația. Timpul și istoria nu sunt concepte fără înțeles, secvențe de evenimente fără o direcție, ci sunt expresia voii lui Dumnezeu cu privire la creație, în mijlocul căreia Dumnezeu lucrează în mod real și constant. Autorii biblici adesea folosesc un limbaj poetic, un limbaj al imaginației pentru a descrie Împărăția, înțelegând-o ca pe o realitate concretă a ceea ce Dumnezeu face și va face în continuare. Prin puterea lui Dumnezeu, Împărăția a fost realizată și nu doar imaginată.

Ca un simbol pentru israeliți, Împărăția lui Dumnezeu accentuează veșnicia lui Dumnezeu și completa dominare a Sa, asupra creației: „Împărăți-va Domnul în veac și în veacul veacului” (Exod 15,18) sau: „Împărăția Ta este împărăția tuturor veacurilor și stăpânirea Ta din neam în neam” (Ps 144,13); asupra cerului: „Domnul este în locașul Său cel Sfânt, Domnul în cer își are tronul” (Ps 10,4); asupra pământului: „Domnul cel preînalt e înfricoșător, Împărat mare peste tot pământul” (Ps 46,2); asupra tuturor oamenilor: „Cine nu se va teme de Tine, Împărate al neamurilor ? Că Ție Ți se cuvine aceasta. Că nimeni nu-i asemenea Ție, între toți înțelepții neamurilor și în toate regatele lor... Domnul însă e Dumnezeu adevărat, Dumnezeul cel viu și Împăratul Cel veșnic; când El se mânie, pământul se clatină, neamurile nu-I pot suferi urgia” (Ier 10,7; 10); „Domnul în cer și-a pregătit tronul, iar împărăția Lui pe toți îi stăpânește” (Ps 102,19). Dar referirea psalmistului la tronul din ceruri nu înseamnă că Împărăția lui Dumnezeu este doar o realitate necunoscută. Noțiunea de împărăție pur transcendentă a lui Dumnezeu, limitată doar la un regat ceresc, a fost străină poporului lui Israel.

Pentru israeliți, Împărăția lui Dumnezeu este deja o realitate prin aceea că Dumnezeu este Acela care împărățește peste toate lucrurile și peste toți

oamenii. Și totuși desăvârșirea finală a Împărăției trebuie să vină. Este o promisiune și Dumnezeu o va respecta în numele poporului Său. Împărăția lui Dumnezeu nu este una autoritară a unui dumnezeu schimbător. Este o dovadă a grijii și încrederii lui Dumnezeu ce intervine în istorie pentru a transforma ordinea prezentă și pentru a aduce creația la desăvârșire și plinătate. La împlinirea voii lui Dumnezeu referitoare la creație, natura va fi transformată în întregime, iar frumusețea paradisiacă este reînnoită (vezi Is 35).

Dumnezeu își iubește poporul, El dorește dreptate și pace, desăvârșire și întregire, unitate și fericire, plinătate și plenitudine, bucurie și victorie, un sfârșit pentru suferința umană. Astfel profetul Isaia descrie aceasta în felul următor: „Ospăț va face Domnul Atotțiitorul pentru toate neamurile, pe muntele acesta vor bea veselie, vin vor bea cu mir se vor unge în muntele acesta...nimicește moartea pe vecie..., dar iarăși a luat Dumnezeu toată lacrima de pe tot pământul căci gura Domnului a grăit acestea” (Is 25,6-8).

Împărăția lui Dumnezeu este promisă ca și o realizare a nevoilor și dorințelor oamenilor, de fapt teme, ca, pacea și dreptatea sunt accentuate constant în Vechiul Testament. Dreptatea lui Dumnezeu va fi revelată și în final stabilită: „Cunoscută și-a făcut Domnul mântuirea, înaintea neamurilor și-a descoperit dreptatea” (Ps 97,2). Dumnezeu este Cel ce voiește dreptate pentru tot omul, pentru tot poporul. Împărăția lui Dumnezeu este așteptată, așa cum apare în Vechiul Testament, pentru a stabili legea și dreptatea în societatea umană. De aceea poporul evreu poate avea încredere în Dumnezeu, pentru că El este Domnul care:

„Face judecată pentru cei năpăstuiți.

Cel ce dă hrană celor flămânzi;

Domnul dezleagă pe cei ferecați în obezi,

Domnul îi ridică pe cei prăbușiți,

Domnul înțelepțește orbii,

Domnul îi iubește pe cei drepți,

Domnul îi păzește pe cei străini;

Pe orfan și pe văduvă îi va lua asupra Sa,

Iar calea păcătoșilor o va nimici.

Domnul va împărăți în veci,

Dumnezeul tău, Sioane în neam și în neam” (Ps. 145,7-10).

Imaginea lui Dumnezeu pentru toată creația este aceea că, Împărăția lui Dumnezeu va veni ca o împărăție a păcii și a dreptății, a întregirii și a desăvârșirii, a fericirii și a libertății. Această Împărăție vine ca un dar din marea iubire a lui Dumnezeu, Dumnezeu este Cel care o va aduce. Dumnezeu este Cel care ne salvează.

Dar ce așteaptă această Împărăție ca răspuns de la oameni? Dumnezeu a intrat într-o comuniune cu Israel, Dumnezeu împărățește peste ei într-un

mod special: „Și le-a zis Ghedeon, eu nu voi domni peste voi, nici fiii mei nu vor domni peste voi, ci Domnul va domni asupra voastră” (Jud 8,23), iar tristețea lui Samuel este dublată de tristețea lui Dumnezeu - „Nu pe tine te-au lepădat, ci pe Mine M-au lepădat, pentru ca nu Eu să domnesc peste ei” (I Reg 8,7). Aceste alternanțe sunt des întâlnite în Vechiul Testament, ajungerea din vârful piramidei la o prăbușire totală. Dumnezeu așteaptă totuși de la poporul iudeu, ceea ce de fapt El voiește pentru ei, ascultare și iubire.

În teologia creștină contemporană, ne întâlnim adesea cu o temă frecvent dezbătută și anume: „Hristologia”, iar pentru lucrarea noastră această temă de interes este abordată din perspectiva „Împărăției lui Dumnezeu”. Tema centrală în propovăduirea și viața Mântuitorului Iisus Hristos a fost „Împărăția lui Dumnezeu”. O privire mai atentă asupra textului Evangheliilor sinoptice ne face să descoperim modul frecvent în care Iisus Hristos vorbește despre Împărăția lui Dumnezeu sau „Împărăția cerurilor”. Astfel găsim în Evanghelia după Marcu, prima apariție a Domnului: „După ce Ioan a fost întemnițat, Iisus a venit în Galileea, propovăduind Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu și zicând: Plinitu-s-a vremea și Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat” (Mc 1,14-15). De la acea primă propovăduire, Împărăția a fost tema la care Iisus Hristos Domnul s-a referit în mod constant și a fost tema centrală a propovăduirii Lui, așa cum a folosit „parabola” ca formă literară caracteristică pentru ilustrarea mesajului evanghelic în termeni concreți. Astfel Mântuitorul a dus tradiția iudaică într-un punct unde nimeni nu a ajuns vreodată, pentru El „Împărăția lui Dumnezeu” înseamnă a face voia lui Dumnezeu având o relație de iubire și de ascultare față de El, iar creația adusă la înnoire și desăvârșire.

Continuitatea ei, este evidentă; în primul rând prin faptul că pentru Mântuitorul Iisus Hristos Împărăția lui Dumnezeu este o realitate dinamică și concretă, subliniind acțiunea de mântuire a lui Dumnezeu de-a lungul istoriei. Există totuși întrebări în sensul realizării Împărăției lui Dumnezeu dependente de împrejurări. Caracterul dinamic al expresiei evreiești pentru a desemna „Împărăția lui Dumnezeu” - este peste tot în Vechiul Testament, dar cum poate fi ea cunoscută prin fapte? Continuitatea ei evidentă se cunoaște în propovăduirea Domnului, de unde reiese veșnicia ei: Mt. 8,11 - „Și vă spun Eu vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor ședea la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacob în Împărăția cerurilor”, precum și la Lc 13,29.

Un element important al prezenței Împărăției lui Dumnezeu se poate cunoaște din cuvintele Mântuitorului: „Dacă Eu îi scot pe demoni cu degetul lui Dumnezeu, iată că Împărăția lui Dumnezeu a ajuns la voi” (Lc 11,20). Prin aceste cuvinte se subliniază faptul că lucrarea lui satan și puterile răului sunt semne că Împărăția deja a sosit. Pe de altă parte El fără îndoială, ne arată că Împărăția va fi realizată în totalitate doar în viitor și învăț pe

oameni cum să se roage pentru venirea ei (Mt 6,10 - „Vină Împărăția Ta...” (Lc 11,2). Odată a fost întrebat de către farisei: „Când va veni Împărăția lui Dumnezeu ?” El a răspuns: „Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut, și nimeni nu va zice că este aici sau acolo. Împărăția lui Dumnezeu este deja înlăuntrul vostru” (Lc 17,20-21). Mântuitorul Iisus Hristos prin predica Sa precizează că Împărăția a venit deja definitiv și raportează aceasta la persoana Sa proprie, la lucrarea și misiunea Sa. El nu doar propovăduiește Împărăția, ci o leagă de persoana Sa proprie și de misiunea Sa. El arată că minunile ca și semne fizice și vizibile sunt semne ale Împărăției lui Dumnezeu. Când Sfântul Ioan Botezătorul în închisoare fiind își trimite ucenicii să-l întrebe: „ești tu Cel care trebuie să vină sau trebuie să așteptăm pe altul ?” Răspunzând Iisus Domnul le spune: „Mergeți înapoi și spuneți-i lui Ioan ce ați auzit și ce ați văzut: orbii își capătă vederea, șchiopii umblă, leproșii sunt curățiți, surzii aud, morții sunt înviați și săracii au primit vestea cea bună” (Mt 11,3-5). Iertarea păcatelor și scoaterea demonilor este un semn că puterea răului a fost zdrobită. Propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu realizată de Mântuitorul nu este o simplă teorie ci o viață trăită în conformitate cu această propovăduire, adică fără de păcat: „Cine Mă vedește pe Mine de păcat ? (In 8,46).

Dimensiunea cea nouă a Împărăției lui Dumnezeu propovăduită de Domnul, complet diferită de cea propovăduită oamenilor înainte este „iubirea” legea supremă a Împărăției Sale.

Hristos este la începutul Împărăției, e prezent în ea până la sfârșitul veacurilor. E prezent activ în faza de instaurare a acestei Împărății și e prezent și în faza ei definitivă, la judecata din urmă.¹

Iată ce spune părintele Stăniloae în legătură cu Împărăția lui Dumnezeu sprijinindu-se pe referate pauline: „Această Împărăție s-a făgăduit de Hristos celor ce cred în Sfânta Treime, care din iubire și cu voința de a-i ridica la calitatea de fii ai Tatălui, a trimis pe Fiul Său să Se facă om, să Se răstignească pentru ei, să învie, să Se înalțe ca om și să șadă de-a dreapta Tatălui spre a-i atrage și pe ei la această înălțime. Prin aceasta se arată că ea este o Împărăție a iubirii întru Dumnezeu și noi înșine, nu a unui Dumnezeu dornic de stăpânire, sau a unor oameni care se întrec în a fi unul mai mare decât altul. Ea e Împărăția Treimii iubitoare, dat fiind că Fiul iubit și iubitor din veci al Tatălui ne-a ridicat și pe noi cei ce credem în El la vrednicia de împărați, dezlegați de orice robie a patimilor egoiste. Hristos ne-a ridicat prin Duhul Sfânt la libertatea desăvârșită față de poftă, de patimi acaparatoare și dornice de stăpânire, căci unde este Duhul care sfințește, acolo este libertatea (II Cor 3,17). În Împărăția aceasta toți vom fi împărați, deci liberi,

¹ Pr. dr. Haralambie Roventă, *Epistola I către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel*, introducere și comentariu, București, 1938, p. 55

odată ce vom fi fii ai Împăratului Tată și frați ai Împăratului Fiu, nestăpâniți de nici o patimă și deci nici unul de altul. Ea va fi o Împărăție adevărată, pentru că nici o patimă egoistă nu-i va dezbina, și va fi Împărăția iubirii și comunicării desăvârșite, care e în același timp o libertate desăvârșită. Cei ce se iubesc nu voiesc să se stăpânească unul pe altul și nici nu sunt siliți să se supună unul altuia. Și toți au cea mai mare bucurie să se dăruiască unii altora și să se îmbogățească spiritual reciproc, deci o fac în cea mai desăvârșită libertate. Împărăția aceea va fi unirea desăvârșită în libertate, în libertatea iubirii. Membrii ei se vor bucura de libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu (Rom 8,21).²

Predica Domnului referitoare la dubla poruncă - să iubești pe Dumnezeu și să-ți iubești aproapele - a făcut ca această dimensiune a Legii să devină mult mai evidentă. În primul rând El insistă asupra faptului că nimeni nu poate să-L iubească pe Dumnezeu fără să-și iubească aproapele și în al doilea rând El anulează toate limitele cu privire la expresia „aproapele meu”. În tradiția iudaică „aproapele” este acela dintr-un neam cu iudeii. Mântuitorul extinde înțelesul cuvântului „aproapele” la toți oamenii, chiar și la dușmani. Iisus Hristos completează legea „Împărăției” făcând-o mai clară, afirmând că nu este iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapelui, ci iubirea lui Dumnezeu prin iubirea aproapelui, arătând sensul nelimitat al termenului „aproapele”.

După cum ne învață Domnul Iisus Hristos, și din întreaga Sa misiune reiese foarte clar ce implicații are „Împărăția lui Dumnezeu” pentru viața noastră, atât chemarea spre aceasta, cât și promisiunea desăvârșirii la sfârșitul veacurilor. Pocăiți-vă căci s-a apropiat Împărăția cerurilor și credeți în Evanghelie (Mc 1,15), sau adevărat, adevărat vă spun, cine ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică (In 5,25). Sfântul Apostol Pavel scoate în evidență necesitatea câștigării unui comportament duhovnicesc pentru a dobândi cele duhovnicești, aceasta îl face să repete în epistolele sale, cadrul spiritual în care trebuie să se desfășoare viața creștină. Spirituală este Împărăția lui Dumnezeu, deci: „fraților: carnea și sângele nu pot să moștenească Împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea” (I Cor 15,50). Apostolul este aici de o claritate covârșitoare: „carnea și sângele” sunt exprimări metaforice pentru păcatele săvârșite, reprezentând simbolic orientarea telurică și hedonistă a omului cufundat în iraționalitatea păcatului fărămător de duh și de transcendere.

Convergența, comuniunea între persoane și Rațiunea ipostatică a lui Dumnezeu, este izvorul care poate să ne aducă mântuirea din nonsensul egoismului sărac și sterp. Unde slăbește această comunicare prin experiență, transcendere, convergență, viața spirituală a omului slăbește și odată

² Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 136.

cu aceasta și lipsa de sens și de bucurie. Acolo se instalează egoismul trist și neputincios de a trăi viața adevărată. Aceasta e moartea trăită sau trăirea tristă a lipsei de sens, se petrece aceasta pentru că omul nu mai comunică în mod real viața sa semenului, sau se închide comunicării ei din partea aceluia. Lipsa iubirii aduce singurătate și izolare apoi, neputință, iar peste propria ființă duhul mândriei, care disprețuiește pe celălalt. El nu mai vede taina semenului și a lumii, ci atât acela cât și lumea sunt văzute la suprafața lor, ca ultimele realități menite doar spre o exploatare asemenea obiectelor. Acolo omul e singur. El nu mai vede în sine decât trupul cu scurtele lui plăceri trecătoare.³

Anunțarea „Împărăției lui Dumnezeu” este un îndemn de a urma voia lui Dumnezeu, și de vreme ce voia lui Dumnezeu este de a iubi pe toți oamenii, aceasta ne cere transformarea noastră în „aproapele”, Împărăția lui Dumnezeu, o „metanoia” ce ne întărește în manifestarea noastră în credință, într-un mod de viață în conformitate cu venirea „Împărăției sale”.

Vestirea Împărăției de către Iisus Hristos este vestirea modelului de viață pe care trebuie să o trăim. Împărăția lui Dumnezeu este manifestarea dragostei lui Dumnezeu față de noi, noi aderăm la această împărăție, iubindu-l pe Dumnezeu prin aproapele. Astfel Domnul propovăduiește Împărăția lui Dumnezeu ca fiind un simbol al nădejzii dar și al supunerii. Nădejde, pentru că este promisiunea și asigurarea venirii mântuirii de la Dumnezeu, care se va împlini în final. Dar Dumnezeu cere și din partea noastră un răspuns la activitatea Sa. Este deci și o supunere, un apel la respectarea voii lui Dumnezeu, care în schimb ne cere transformarea noastră în „aproapele” pe care Dumnezeu voiește să-l iubim.

Împărăția ca simbol al speranței, dar și al supunerii, ne conduce în prezentarea noastră la o întrebare ce privește propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu de către Domnul. Dacă Împărăția vine în deplinătatea sa prin harul și puterea lui Dumnezeu, care este aportul nostru în sensul venirii acesteia? Așa cum am notat mai înainte, această problemă este mult dezbătută în teologia contemporană și are relevanță pentru a înțelege scopul educației creștin-religioase. Nicăieri nu este consemnat faptul că Iisus a zis: „Duce-ți-vă și construiți împărăția!” ci El a zis: „Noi trebuie să căutăm Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui” (Mt 6,33), apoi să fim precum pământul cel bun care aduce roadă multă (Mt 13,4-23) sau, împărăția este precum o comoară neprețuită sau ca un mărgăritar foarte scump, lucruri ce sunt mult mai valoroase, în comparație cu celelalte lucruri (Mt 13,44-46). Cu alte cuvinte, Iisus Hristos Domnul ne vestește Împărăția ca un dar ce vine prin harul și puterea lui Dumnezeu, cerându-ne și nouă un răspuns la toate acestea, o reacție în conformitate cu Împărăția.

³ Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 35.

Dacă centralitatea temei Împărăției lui Dumnezeu este atât de evidentă în propovăduirea Mântuitorului, de ce atunci în educația creștin-religioasă nu se accentuează această realitate concretă prezentată. În special când este vorba de educația religioasă, acceptăm unanim sensul expresiei „Împărăția cerurilor” de la Matei, ca desemnând „Împărăția lui Dumnezeu”. Împărăția lui Dumnezeu este un dar, care vine prin harul lui Dumnezeu, iar harul vine la noi în prezentul nostru în realitatea noastră să ne dea posibilitatea să trăim și să facem Împărăția prezentă chiar și acum, având modele de trăire pe sfinții martiri și mărturisitori ai Evangheliei Lui Hristos, înaintașii noștri. Dumnezeu ne aduce Împărăția în istoria noastră, dar nu fără activitatea umană, ceea ce constituie această istorie. Împărăția vine la noi ca o responsabilitate și ca o promisiune. Ca și promisiune este nădejdea noastră, că binele va triumfa asupra răului și viața asupra morții. Dar Împărăția vine și ca o responsabilitate, cerându-ne implicare ca și mădulare ale trupului tainic a lui Hristos, Biserica. Acțiunea lui Dumnezeu de-a lungul istoriei și la sfârșitul ei sunt inseparabile, la fel cum timpul este unul. Iisus Hristos este același ieri azi și-n veci (Evr 13,8). Iminenta venire a Împărăției lui Dumnezeu înseamnă că prezentul nu este independent față de viitor, și mai mult viitorul are un drept imperativ asupra prezentului, conștientizând și avertizând omenirea cu privire la exclusivitatea căutării mai întâi a Împărăției lui Dumnezeu.

Implicațiile pastorale ale Împărăției, așa cum sunt înțelese de teologia contemporană ar putea fi schițate prin adunarea responsabilităților care trebuie asumate de noi ca și comunitate liturgică în Biserica lui Hristos, dar și ca membrii ai structurilor sociale.

Iisus Hristos și Împărăția lui Dumnezeu: implicații personale

Aceasta este vremea împlinirii. „Împărăția lui Dumnezeu este la îndemâna voastră! Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie!” (Mc 1,15). Împărăția trebuie totdeauna să răsară din inimile membrilor ei. Fără o astfel de transformare ea nu poate fi întruchipată în realitățile sociale.

Necesitatea unei reale transformări duhovnicești și dorința neîncetată, după fericirea vieții veșnice, eliberarea de lanțurile trupului și ale poftelor păcătoase sunt redată de Sfântul Apostol Pavel în a doua Epistolă către Corinteni: „căci știm că dacă acest cort, locuința noastră pământească se va strica, avem zidire la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică în ceruri. Căci de aceea și suspinăm, în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer, dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi. Căci noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiți, de vreme ce dorim să nu scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca

ceea ce este muritor să fie înghițit de viață. Iar cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu care ne-a dat nouă arvuna Duhului” (II Cor 5,1-5). Acest text paulin face o referire clară la superioritatea celor viitoare față de cele prezente. Însăși denumirea de cort arată nestatornicia și nimicnicia celor de aici. În opoziție cu denumirea de cort, apostolul prezintă corintenilor trăinicia și veșnicia Împărăției viitoare pe care o vor câștiga cei ce au urmat și vor urma calea desăvârșirii.⁴

Cuvintele Sfântului Apostol Pavel deschid noi orizonturi tuturor creștinilor din toate timpurile. Cunoașterea și apropierea de Dumnezeu prin transformarea întregii noastre ființe într-o creatură duhovnicească, până la contemplația încă în trup a luminii dumnezeiești așa cum au experimentat-o Părinții - este scopul din totdeauna a celor ce au urmat pe Hristos în viața lor pământească. Progresul acesta al spiritului, de la credință mărturisită prin iubire, la rațiunea sănătoasă, și de la aceasta la contemplare (în sens restrâns) și înțelepciune coincide în fond cu ordinea darurilor sau iluminărilor Duhului Sfânt. Sfinții Părinți folosesc pentru această cunoaștere atât termenul de logos - λογος (rațiune) cât și teoria - θεωρια (contemplație), făcând din rațiunile lucrurilor un obiect al contemplației; la ei, raportul între rațiune și contemplație nu e un raport de alternative ce se exclud, ci ele se întregesc, se condiționează, se hrănesc reciproc. Dumnezeu e dincolo de rațiunea discursivă, dar nu e lipsit de rațiune, ci El este Rațiunea supremă. Rațiunea din care pornesc rațiunile tuturor lucrurilor și rațiunea din sufletul nostru, deși e mai mult decât acestea și aceasta, mai mult decât putem cuprinde vreodată în concepte raționale. Dacă Dumnezeu e Rațiunea supremă, de ce n-ar fi prezentă în contemplația noastră și rațiunea, sau de ce rațiunea umană n-ar fi contemplație desfășurată, iar contemplația, rațiunea a ce s-a adunat în această desfășurare? Raționamentul uman e un mod temporal al contemplării lui Dumnezeu, pe când contemplația umană e o anticipare a vieții netemporale, o apropiere de Dumnezeu ca Persoană mai presus de orice explicitare.⁵

Această transformare este o constantă întoarcere către Dumnezeu, o constantă întoarcere către aproapele nostru.

Misiunea bisericii și transfigurarea ființei umane

Misiunea Bisericii poate fi înțeleasă doar în lumina Împărăției lui Dumnezeu venită prin Iisus Hristos. Biserica lui Hristos este comunitatea celor care îl mărturisesc pe Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor, care măr-

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei a II-a către Corinteni*, trad. de Arhireul Theodosie A. Ploieșteanu, București, 1910, p. 135.

⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. III, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 181.

turisc credința în Sfânta Treime și recunosc Împărăția lui Dumnezeu așa cum este propovăduită de Iisus Hristos, anunțând prin cuvânt, sărbătorind în sfințenie și trăind în fapte Împărăția deja promisă.

Biserica are o misiune întreită care poate fi descrisă astfel: Kerygma, Koinonia și Diakonia.

Kerygma este misiunea de propovăduire prin cuvânt și sărbătorire în sfințenie a mesajului Evanghelic al întrupării lui Hristos prin care ne-a venit mântuirea.

Koinonia este misiunea Bisericii de a deveni o comunitate de comuniune autentică de înfrățire, o comunitate de credință, nădejde și iubire. Întruchiparea mesajului în Biserică face din ea un semn credibil al venirii Împărăției în mijlocul lumii.

Diakonia cheamă Biserica la misiunea slujirii aproapelui. Comunitatea trebuie să facă Împărăția lui Dumnezeu prezentă și să pregătească omenirea spre desăvârșire printr-o viață de dăruire și iubire pentru toată umanitatea privită ca o familie.

Biserica este un semn real al Împărăției lui Dumnezeu în mijlocul unor căutări umane, propovăduind valorile acestei Împărății.

Împărăția lui Dumnezeu este exprimarea voii lui Dumnezeu referitoare la creație, tema centrală și scopul principal al propovăduirii și vieții Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Prin urmare când o activitate educațională are ca scop imediat întărirea oamenilor în credința creștină, scopul ultim al unei asemenea educații este promovarea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Dumnezeu așteaptă de la noi o transformare constantă, metanoia. Acea transformare interioară trebuie să ne schimbe în exterior față de Dumnezeu prin aproapele nostru. Această iubire cere în schimb ca noi să ne străduim să trăim valorile Împărăției lui Dumnezeu și să le propovăduim în mijlocul lumii, ceea ce presupune din partea noastră o luptă susținută împotriva răului cu armele luminii, credința, nădejdea, dragostea, iertarea, pacea, răbdarea, îngăduința.

Promisiunea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos este una a Răscumpărării omenirii și a universului.

Misiunea Bisericii ca, comunitate creștină prin Tainele sale îndeamnă credincioșii să se supună voii lui Dumnezeu în prezent, păstrând nădejdea desăvârșirii finale.

Roadele supunerii față de voia lui Dumnezeu cu privire la creație sunt o manifestare a Împărăției în mijlocul istoriei și roadele eforturilor noastre prezente vor rămâne în Împărăția lui Dumnezeu la finele istoriei. Trebuie să fim conștienți că noi suntem primitori ai harului lui Dumnezeu în Biserică ca Împărăție a lui Dumnezeu.

Pentru noi Împărăția lui Dumnezeu și Hristos Domnul Cel Înviat stau împreună în mijlocul propovăduirii noastre și a educației creștine. Fără îndoială faptul de a-l propovădui pe Hristos ca Domn și Mântuitor implică automat propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu. Ambele teme trebuie să fie în mod constant în predicile noastre precum și în educația religioasă.

Omul este numit de literatura patristică înger al creației situându-se la îmbinarea dintre cele sensibile și cele inteligibile sau dintre cele de sus și cele de jos, el este și o ființă relațională după chipul persoanelor Treimii. Valoarea omului de fapt nu stă în complexitatea lui somatică și psihică, în vorbirea articulată sau în conștiința de sine psihologică, ci în faptul că a primit cinstea de a fi purtătorul chipului lui Dumnezeu, ca o pecete distinctă. Sfântul Apostol Pavel vorbește în acest sens de comoara din vasul de lut: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi (II Cor 4,7).

Caracterul excepțional al existenței umane pe pământ, duce în chip firesc, la ideea unei ființe morale perfecte, întrucât omul nu este perfect. Acest motiv major îl conduce spre cunoașterea planului din veșnicie al lui Dumnezeu, acela de a-i mântui pe oameni. Clement Alexandrinul susține: „Logosul a arătat adevărul întreg oamenilor, spre a dovedi înălțimea mântuirii.”⁶

Continuând ideea, el cheamă creștinii la aprofundarea personală, iluminatoare și transfiguratoare prin harul Duhului Sfânt la cunoașterea Logosului: „Am crezut că pot să vă chem la cel mai mare dintre bunuri, mântuirea, prin Hristos Domnul.”⁷

În capitolul al XI-lea a *Protrepiticului* una dintre lucrările lui Clement Alexandrinul descifrăm o mișcătoare mărturisire de credință: „până acum am rătăcit în căutarea lui Dumnezeu, dar pentru că Tu Doamne mă luminezi, și-L găsesc pe Dumnezeu prin mijlocirea Ta, și-L primesc pe Tatăl de la Tine, mă fac împreună-moștenitor cu Tine, pentru că nu Te-ai rușinat de fratele tău.”⁸

Clement a trebuit să dărâme credințe greșite și să construiască o teologie din revelația Sfintei Scripturi, din învățătura și cultul Bisericii, din predica înaintașilor, din tradiția Bisericii și din elemente fundamentale ale filosofiei grecești. Clement subordonează toate căile care conduc la adevăr uneia singure și sigură: credința religioasă pe care o socotește o cale luminată de Logosul divin. Acest Logos a condus, de la început omenirea,

⁶ Clement d'Alexandrie, *Protrepitique*, trad. Claude Monodesert, coll. „Sources chretiennes”, Edition du Cerf, Paris, 1961, cap. XI, pp. 181-184.

⁷ Idem, *Pedagogul*, în *Scrieri*, partea întâi, (col. P. S. B. 4), trad. de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 79.

⁸ Idem, *Le Protrepitique*, pp. 181-182.

prin revelația iudaică și prin filosofia greacă, spre adevărul divin. Ambele s-au întâlnit în Hristos întrupat, în Dumnezeul care S-a făcut om. Clement Alexandrinul ajunge la convingerea că nu ideea de Dumnezeu poate să fie operantă în viața creștinilor, ci numai Omul - Dumnezeu Cel care ne învață prin viața Lui cum să trăim.

După Clement credința și rațiunea sunt însușiri naturale ale sufletului din care concepem binele.

Școala catehetică alexandrină, restaurând valoarea divină a originii noastre, ca faptură creată direct de Dumnezeu, susține că noi toți avem dreptul la înțelepciune și implicit la mântuire. Logosul a coborât pentru mântuirea tuturor, nu numai a elitelor. Criteriul spiritual al valorilor religioase era virtutea morală a asemănării cu Dumnezeu, cu Hristos la îndemâna tuturor.

Lucrarea „Pedagogul” îl înfățișează pe Iisus Hristos celor botezați ca un adevărat dascăl care îi învață pe creștini, precum un pedagog pe un copil, care sunt datoriile elementare ale vieții și comportamentul creștin. Doresc să prezint câteva aspecte esențiale ale acestei capodopere pedagogice-teologice ca repere atât pentru pedagogia generală pe de-o parte cât și pentru educația teologică pe de altă parte:

- emoția contactului cu cea dintâi operă teologică sistematică, creația unui dascăl de geniu;
- sentimentul acut al prezenței sale și participarea noastră totală la celebrele lui prelegeri în formă de colocvii strălucitoare sau cu structură dialogală în manieră socratică;
- prelegerile au caracteristicile unor peisaje, în care didascalul ne revelează gândirea sa bogată simfonică, multicoloră, încărcată cu toate valorile alese din vasta grădină a spiritualității umane, a acestei cugetări nobile și frumoase, care a încercat să descifreze adevărul, frumosul, binele în folosul omului;
- expunerile sale nu au o structură logică abstractă, cu perioade greu de urmărit sau de asimilat, ci sunt mai mult o poezie în proză, o meditație, o rugăciune, în care caută să se lămurească pe sine, apoi își deschide larg aripile înălțându-l pe ascultător spre bolțile pure ale adevărului;
- ele sunt confesiuni patetice ale unei experiențe religioase proprii, ale unei căutări dramatice ale adevărului, ale unei lupte personale și lăuntrice, spre a se lepăda de erorile trecutului și a se converti sau a converti;
- au o forță cuceritoare proprie, prin sinceritatea și căldura ideilor, prin faptul că sunt autentice trăite de el, sunt efluvii de viață duhovnicească, viziuni profetice ale binelui și fericirii omului;
- ele sunt ca un potop de lumină care inundă gândirea și inima, spre a-l uni pe Dumnezeu cu oamenii, prin credință.

„Nu puteți să fiți mântuiți decât prin credința în Iisus Hristos.” Mântuirea nu poate fi cumpărată nici cu legendarul Pactol, fluviul de aur: „Nu deznădăjduiți, puteți dacă vreți, să câștigați mântuirea mai presus de orice preț cu o comoară proprie: iubirea și credința, credința vă va conduce spre unitatea Logosului și a Tatălui, experiența vă va învăța Scriptura, ca un pedagog, vă va lumina, să ne grăbim spre mântuire, spre renaștere.”

De fapt, creștinul este, înainte de toate, o ființă care răspunde unei chemări ce vine din partea lui Dumnezeu. Cuvântul, o recunoaștere clară că omul este creat după chipul lui Dumnezeu - Cuvântul și prin cuvânt, are posibilitatea deschiderii și comunicării cu lumina Cuvântului lui Dumnezeu. Hristos - Logosul este pentru creștin, atât un izvor de învățături pentru reflecția rațională, cât și un model de viață, pe care să-l imite prin trăire. Astfel viața duhovnicească trăită în virtuți este o consecință a curățirii de patimi, de păcate, condiție a cunoașterii creștine.

Sub acest aspect omul are în chip necesar scopuri excepționale, care sunt de fapt valorile și bunurile lui morale și culturale, în care i se reflectă spiritualitatea. Noul orizont valoric este descoperit în Hristos, care ne-a dat o nouă morală și o nouă relație religioasă între om și Dumnezeu, comuniunea iubirii. Comuniunea spirituală se realizează prin educație duhovnicească, care nu este numai de ordin rațional sau afectiv, ci și practic prin viața sa liturgică. Aceasta orientează comunitatea eclesială spre viitorul eshatologic al Împărăției lui Dumnezeu. Pe această dimensiune, Biserica nu este doar o organizație, ci este poporul cel nou al lui Dumnezeu, nu este o simplă religie de cult, ci este Liturghie, care cuprinde în sine întreaga creație a lui Dumnezeu. Ea nu este învățătura despre lumea de după moarte, ci este întâmpinarea plină de bucurie a Împărăției lui Dumnezeu, este Taina lumii, Taina mântuirii și Taina Împărăției lui Hristos.⁹

Împărăția lui Dumnezeu și educația spirituală

Împărăția lui Dumnezeu este exprimarea voii lui Dumnezeu referitoare la creație în general. Prin urmare, când o activitate educațională are ca scop întărirea oamenilor în credința creștină, finalitatea obiectivelor unei asemenea educații este promovarea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Împărăția lui Dumnezeu este prezența lui Dumnezeu prin puterea Sa, deasupra, în și la sfârșitul istoriei. Este astfel pentru suveranitatea lui Dumnezeu în calitate de Creator și Proniator, este deasupra tuturor lucrurilor. Desăvârșirea voii lui Dumnezeu cu privire la creație, s-a arătat prin Întruparea, Răscumpărarea, Învierea și Înălțarea la cer a Mântuitorului

⁹ Alexander Schemann, *Euharistia - Taina Împărăției*, trad. de Pr. Boris Răduleanu, Ed. Anastasia, București, 1993, p. 245

Iisus Hristos, dar cu toate acestea, Dumnezeu prin Duhul Sfânt este prezent și activ în mijlocul istoriei pentru a aduce plinătate în Împărăția Sa.

Cunoscând limitele limbajului omenesc și fiind conștient că timpul este doar un aspect al experienței „același timp”, putem vorbi despre Împărăția lui Dumnezeu ca: trecut, prezent și viitor. Este trecut pentru că a venit definitiv prin Iisus Hristos, este viitor pentru că această plinătate înseamnă „nu încă”, este prezent pentru că sunt semne vizibile că Împărăția lui Dumnezeu este printre noi, și este în mod existențial realizată atunci când voia lui Dumnezeu se împlinește în noi și în timpul nostru. În Dumnezeu nu există nimic ce încetează. Cuvântul Său lucrează și nu trece, el de fapt nu mijlocește idei, ci el comunică și descoperă pe Dumnezeu și lucrarea Sa în lume, în istorie și asupra omului.¹⁰ Astfel Samuel a cunoscut pe Domnul numai după ce Acesta i se descoperise prin cuvânt: „Domnul a chemat pe Samuel. Și Samuel s-a sculat și s-a dus la Eli, și i-a zis: „Iată-mă că m-ai chemat. Eli a răspuns: nu te-am chemat, întoarce-te și te culcă. Samuel nu cunoștea încă pe Dumnezeu, și cuvântul Domnului nu-i fusese încă descoperit (I Reg 3,7).

Împărăția lui Dumnezeu este un dar divin. Ea a venit prin harul și puterea lui Dumnezeu¹¹ chiar dacă avem implicarea noastră în aceasta, ea nu poate fi construită doar pe efortul nostru. Pentru că este darul lui Dumnezeu, noi putem atinge fericirea, pacea, bucuria. Acest dar divin aduce și întrupează o viață nouă, o învățătură a sufletului, care după ce produce o naștere duhovnicească îl eliberează pe om din robia păcatului și îl înscrie pe calea virtuților. Sfântul Apostol Pavel vorbește de „temple ale Duhului Sfânt” (I Cor 6, 19), iar Sfântul Simeon Noul Teolog descrie acest proces în sufletul credincioșilor ca o „zămislire a Cuvântului lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu și îl nasc pe El și el se naște în ei și ei se nasc din El... precum a intrat Dumnezeu Cuvântul Tatălui în pântecele Fecioarei, așa Cuvântul se află și în noi ca o sămânță.”¹²

Împărăția lui Dumnezeu se naște ca și comuniune a oamenilor cu Dumnezeu din și prin Hristos, fiind de fapt cunoaștere a lui Dumnezeu, iubire față de El, unitatea cu El și viața în El este în esență conținutul vieții veșnice.¹³ Relevante și pline de sens sunt cuvintele Sfântului Grigorie cel Mare care ne provoacă la o introspecție autoevaluatoare: „Examinați modul vieții voastre - preaiubiți frați - și vedeți, dacă voi sunteți deja lucrători ai

¹⁰ Andre Borrely et Max Eutizi, *L'oecuménisme spirituel. Perspective orthodoxe 8*, Labor et Fides, Genève, 1988, p. 106.

¹¹ Thomas Gromme, *Christian Religious Education*, Ed. Harper, San Francisco, 1980, p. 145.

¹² Sfântul Simeon Noul Teolog, *Întâia cuvântare morală*, în *Filocalia*, vol. VI, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 156.

¹³ Alexander Schemann, *Euharistia - Taina Împărăției*, p. 47.

Domnului. Fiecare dintre voi să se analizeze, ce face el, și să mediteze, dacă el slujește în via Domnului.”¹⁴

Fiind creștini, suntem chemați prin Iisus Hristos la comuniunea cu Dumnezeu, astfel fiecare dintre noi devine membru al Împărăției lui Dumnezeu. Această posibilitate deschisă nouă ne cere o responsabilitate și slujire față de voia lui Dumnezeu, avându-L pe Iisus Hristos ca model. Omul prin firea lui este o ființă deschisă pentru slujire. Fiecare dintre noi simte că există pentru altul și împreună cu altul: „Eu exist pentru alții și prin alții... Cauza și finalitatea ultimă însă pentru creștini este Dumnezeu.”¹⁵

În învățătura pe care ne-o dă, Mântuitorul Hristos se descoperă pe Sine ca țintă finală și desăvârșită pentru noi, deoarece El este adevărul în persoană, prezentându-ne în mod real starea de sfințenie și slujire realizată de credincios în El. Pentru aceea Se dă pildă pe Sine: „Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima” (Mt 11, 29) iar Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Cel ce îmbrățișează din inimă viața evanghelică, a trăit de la sine și începutul și sfârșitul păcatului și cultivă toată virtutea cu fapta și cu cuvântul și cu rațiunea.”¹⁶

Chemarea adresată nouă oamenilor de a primi Împărăția lui Dumnezeu care începe de la Întruparea Sa, fiind unicul drum al vieții noastre adevărate, pentru dobândirea vieții veșnice, a sfințeniei, a îndumnezeirii, se clarifică în cuvintele: „De vrei să afli calea care duce la viață, caut-o în „Cale” și acolo o vei afla pe ea, adică pe Hristos, care a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața.” (In 14,6) „aceasta se găsește cu osteneală, „Căci puțini sunt cei care o află pe ea” (Mt 7,14).

Dumnezeu a iubit oamenii, dar voia Sa este ca și ei să se iubească. Deci primul semn de slujire este acela de a-L iubi pe Dumnezeu și pe aproapele nostru, ca răspuns la dragostea Lui față de noi.

Se vorbește adesea de două slujiri distincte, slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, sau de o slujire verticală și una orizontală. Este greu de constatat o asemenea distincție în slujirea lui Hristos, între cele două dimensiuni. El se întrupează ca să facă voia Tatălui, dar voia Tatălui prin întrupare este să-i mântuiască pe oameni. Acceptând crucea El face voia Tatălui, dar prin aceasta El mântuiește lumea. Totodată El face voia Tatălui și slujirea lumii, mântuind-o.¹⁷

¹⁴ Sfântul Grigorie cel Mare, *Cartea regulei pastorale*, trad. de Pr. prof. dr. Alexandru Moisiu, Sibiu, 1990, p. 55.

¹⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Servire și pro existență*, în rev. Glasul Bisericii, nr. 11-12/1963, p. 1027.

¹⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete teologice, Suta întâi în Filocalia*, vol. II, Sibiu, 1947, p. 162.

¹⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 3-4/1970, p. 432.

Tot așa și noi iubind pe oameni și slujindu-le, împlinim voia lui Dumnezeu, adică îl iubim pe El și îi slujim Lui. Iubindu-i pe oameni, nu afectăm iubirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, ci împlinim porunca Lui de iubire (In 13,34-35; 14,21). Iubirea este una, însă adresanții sunt doi, Dumnezeu și omul. Cele două iubiri și slujiri se împlinesc reciproc, urmându-se într-o unică responsabilitate umană.¹⁸

Împărăția lui Dumnezeu așteptată de la noi transformare constantă, metanoia. Acea transformare interioară trebuie să ne schimbe în exterior față de Dumnezeu prin aproapele nostru.

Conștiința umană fiind atinsă de păcat, oricare ar fi el și de orice gravitate, nu-și află pacea. Sentimentul neliniștitor că nu ești în ordinea firească a lucrurilor, căci totul este după fire numai păcatul este împotriva firii, a rațiunii. Simțind existența și viața, goale de sens și scop, în starea aceasta începe lucrarea harului care trezește conștiința spre transfigurare. „Trezit de har prin tainicele căi ale existenței; un cuvânt din Sfânta Scriptură, intrarea într-o biserică, atragerea unei icoane, o întâlnire și o convorbire duhovnicească, o încercare deosebită care îmi pune viața mea sa a unei ființe cunoscute, iubite, în cumpănă, obligația de a răspunde pentru faptele nedemne și altele, mă zguduie, îmi răscolește profund trecutul pe fondul de lumină al vieții lui Hristos. Te cuprind muștrări de cuget, remușcări, ciudă, rușine, osândă. Cum am cedat unei ispite a trufiei, a plăcerii, a mâniei, și am lăsat să apună în mine lumina neapusă a vieții în adevăr? Cum nu m-ai oprit, Doamne? Dar dacă m-ai fi oprit, mi-ai fi păstrat libertatea? Tu nu-mi lepezi libertatea, nu-ți iei înapoi darul (Rom 2,29), temelul ființei chiar cu riscul păcatului, iar aceasta pentru că păcatul nu va putea distruge făptura Ta, Tu îi ești reazemul. Tu, Cel ce ai învins păcatul, vei învinge răul din ea și o vei vindeca. Tu ne iubești chiar când nu ești iubit de noi, iar acum pocăința, chinurile conștiinței sunt deja semnul, începutul trezirii sufletului. Libertatea va răspunde chemării: Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni (Mt 11,28).”¹⁹

Evaluând propria ființă în lumina acestor realități, suntem încredințați, că primim nu doar niște sensuri intelectuale care pot să ne mulțumească, ci cu sufletul se petrece un act de transformare, el de fapt participă la un act mai presus de el. Lucrarea aceasta aparține lui Hristos împărțitor de har, acest har are putere transformatoare, înnoindu-se mereu, murind ceea ce este vechi și păcătos și înviind la viața cea nouă, viață în Hristos și cu Hristos, murind de pildă egoismului și înviind unei vieți de dăruire și de dragoste curată.²⁰

¹⁸ *Ibidem*, p. 411.

¹⁹ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii*, în rev. Ortodoxia, nr. 3-4/1979, p. 489.

²⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, p. 411.

Modelarea sufletelor noastre după Chipul divin, ca și încorporarea noastră în Hristos o lucrează Domnul prin harul Său în Biserica Împărăției Sale. Aici prin iubirea Lui dobândim iertarea noastră, dar în aceeași măsură învățăm să-i iubim pe semenii. Ne putem împărtăși de o viață superioară de valori, de darurile lui Dumnezeu în iubire reciprocă.

Ca, comunitate creștină, Biserica și misiunea ei este de a fi taina Împărăției, un semn real al ei, îndepărtând tot ceea ce este străin Împărăției și păstrând speranța desăvârșirii finale.

Împărăția lui Dumnezeu și Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat Cel Înviat, stau împreună în mijlocul educației noastre și a propovăduirii. De aceea spunem că învățământul religios trebuie să fie Hristocentric și ecleziocentric.

Faptul de a-L propovădui pe Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor, implică Biserica lui Dumnezeu, iar Împărăția lui Dumnezeu trebuie să fie văzută și ca un mesaj ce implică kerygma noastră. Condiția propovăduirii creștine a fost și este fidelitatea sau consecvența transducerii învățăturii Mântuitorului: „Să cunoașteți bine puterea cuvintelor Scripturii, în așa fel ca să le cunoașteți nu numai voi, ci să fiți dascălii altora, ca să puteți, după cum spune Fericitul Pavel, să vă zidiți unul pe altul”, zicea Sfântul Ioan Gură de Aur.²¹

Întreaga propovăduire patristică și bisericească reprezintă esența și ființa Evangheliei, este o transmitere mai departe a cuvântului divin și o actualizare a lui, putem spune că este o prelungire a prediciei lui Hristos. Slujirea predicării este în sensul acesta eclezială. Prin cuvântul divin, propovăduirea devine parte integrantă a legăturii supranaturale dintre Dumnezeu și om. Kerygma este vestirea Evangheliei lui Hristos, proclamarea cuvântului mântuirii, propovăduirea veștii despre Împărăția lui Dumnezeu.²²

Kerygma pornește de la un fundament scripturistic și urmărește o integrare a evenimentelor nou-testamentare într-o istorie generală a mântuirii, care include și Vechiul Testament. Acest mod de propovăduire și de transmitere a mesajului educației religioase și spirituale nu este o reistorisire a Evangheliei, ci este și vizează actualizarea plină de semnificații a evenimentelor mântuitoare, fundamentale, printr-o împărtășire și comunicare vie, directă și plină de putere.

Educația spirituală creștină are în centrul ei persoana și activitatea divino-umană a Mântuitorului Hristos. Kerygma înseamnă vestire în numele cuiva, mesaj, anunț, pe care ca educator trebuie să-l aduci la cunoștința celor educați și să-l împlinești. Kerygma apostolică însemna transmiterea mesa-

²¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VIII-a la Facere, Scrieri I*, (col. P. S. B. 21), trad. de Pr. prof. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1987, p. 98.

²² Pr. conf. dr. Ion Bria, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, Geneve, 1984, pp. 77-79.

jului mântuirii în numele lui Dumnezeu.²³ Astfel educația creștină și spirituală ca și kerygma, nu înseamnă doar actul ca mesaj în sine, ci este mai mult, este obiectul educației și mesajul conținut de acesta.

Educația spirituală în forma ei kerygmatică ori învățătoarească este o realitate eclesială,²⁴ pe de o parte ea nu poate să se înțeleagă fără Biserică, iar pe de altă parte Biserica nu se poate construi și nu se poate concepe fără educație spirituală. Între educația spirituală și Biserică există un raport de reciprocitate și de complementaritate. Biserica este comunitatea care urmează și ascultă cuvântul lui Dumnezeu. Biserica în calitate de ascultătoare este mireasa, care ascultă cuvântul iubit ca mesaj al lui Hristos, Mirele revelat, și în acest cuvânt primește pe Mirele ei.

În acest sens educația religioasă și spirituală având în centrul ei pe Hristos și Biserica Sa, nu are doar menirea de a transmite cunoștințe teoretice, ci mai ales de a ne învăța și determina să trăim cu Dumnezeu în Hristos, după modelul Sfântului Apostol Pavel: „Pentru mine a trăi este Hristos” (Filip 1,21), sau: „...voi ați murit, și viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col 3,3).

Ca orice lucrare care are un scop bine definit și obiective clare, care trebuie atinse, demersul nostru conduce spre o valoare creștină care nu este alta decât nădejdea (speranța). Ea se înscrie în șirul valorilor ca un mobil al tuturor acțiunilor educative (formative) ca o finalitate a vieții, un sfârșit al tuturor dorințelor. Finalitatea acestei lumi va deschide porțile unei lumi noi, o patrie mai bună, una cerească (Evr 11,6), iar participarea prin educație spirituală la acest viitor este angajantă deoarece, depinde de o iubire sinceră și curată a lui Dumnezeu, singurul de altfel, care face libertatea fericită.

Mântuitorul Iisus Hristos a proclamat venirea în această lume a Împărăției lui Dumnezeu (Mt 4,17). Această realitate spirituală este accesibilă, credinței și iubirii, însoțite de nădejde. Abordând câteva aspecte ale Împărăției lui Dumnezeu ca loc al întâlnirii cu Hristos Învățătorul prin excelență, dar în același timp, temă a educației spirituale, orientată spre o finalitate eshatologică, care va conduce la o întâlnire de sărbătoare veșnică față către față cu Hristos Domnul. Această așteptare întru întâlnirea finală și veșnică se consumă întru nădejde, El a făgăduit: „Vin curând” (Apoc 22,20), iar cei care printr-o educație creștină duhovnicească asumată au descoperit pe Hristos care le-a devenit Părinte, vor răspunde: „Vino, Doamne Iisuse.” Expresie a nădejzii ca dorință arzătoare a unei iubiri înfometate de prezența Domnului .

²³ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Preoția ca slujire a Cuvântului*, în rev. Ortodoxia, nr. 2/1979, p. 303.

²⁴ Miguel Angelo Moreno, *Prédication* în *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire*, Beauchesne, Paris, 1985, col. 2054.

Cincizecimea creștină a devenit ziua de naștere a Bisericii ca Noul Israel al lui Dumnezeu. Pe de o parte este caracteristică afirmația că, creștinii trăiesc într-o Cincizecime continuă: „Cel ce poate spune că a înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat între cele cerești în Hristos Iisus, atunci petrece mereu în zilele Rusaliilor”²⁵, iar pe de altă parte Împărăția este actualizată, devine reală, în adunarea Bisericii în ekklesia - εκκλησία, unde credincioșii se adună pentru a se împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului. Euharistia este mișcarea Bisericii ca noul eon, este participarea la Împărăție ca parousia, ca prezență a Domnului Înviat și dătător de viață.

Biserica aparține noului eon al Împărăției lui Mesia, care în relație cu această lume este împărăția veacului ce vine. De aceea ea nu este din această lume; dar totuși Biserica există în lume în acest eon. În Hristos, Împărăția a intrat în această lume și există în ea prin Biserică. Din perspectiva acestei lumi, ea este ceva din viitor; în Dumnezeu ea este eternă și actuală, precum și viitoare. Creștinii trăiesc în întregime prin viața acestei lumi, ei sunt trup din trupul ei, totuși în același timp, viața lor ca ființe noi este „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col 3,3) și va fi arătată întru slavă la a doua venire a lui Hristos, atunci când dualismul acestor două eonuri este împlinit și această lume ajunge la sfârșit.²⁶

Eshatologia - Experierea Bisericii ca Noul Eon și anticiparea „Împărăției veacului ce vine” - este legată de afirmarea timpului ca istorie înăuntrul căreia această Împărăție trebuie să crească și să fie împlinită prin credință și viață în Hristos.

În creștinism, mântuirea este privită nu ca posibilitate a unei eliberări individuale sau colective din rău și păcat, sfințirea nu ca posibilitate pentru profani de a atinge sacrul, ci le-a proclamat pe acestea ca împlinire eshatologică a istoriei mântuirii, ca eveniment conducând omenirea spre Eonul Împărăției lui Dumnezeu. Istorie și eveniment, unicitate a faptului mântuitor prin care Împărăția s-a apropiat și s-a revelat.

Acum Biserica și Împărăția încep să fie experiate în relație cu lumea și viața ei. Biserica a rămas mai mult decât oricând în centrul lumii, dar acum ca protectoare și sprijinitoare a ei, ca judecător și lege, ca izvor al sfințeniei și mântuirii, iar nu ca arătare a Împărăției ce va veni cu putere și dând acestei lumi (a cărei formă e trecătoare) credința în veacul ce vine și în Ziua Domnului, convingerea că adevăratul sens și destin al existenței umane se află în altă parte, în Împărăția în care este „dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Rom 14,7).

²⁵ Origen, *Contra lui Celsus*, 8, 22 în *Scrieri alese*, Partea a patra (col. P. S. B. 9), trad. de Pr. Prof. T. Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1984, p. 522.

²⁶ Alexander Schmemmann, *Introducere în Teologia liturgică*, trad. de ierom. Vasile Bârză, Ed. Sofia, București, 2002, p. 122.

Teologul Petru Damaschin (sec. al XII-lea) a alcătuit mai multe lucrări care sunt cuprinse în colecția de scrieri duhovnicești cunoscută sub numele Filocalia. În al patrulea studiu al contemplației,²⁷ el citează cuvintele Domnului de la Luca 17,21, care vorbesc despre prezența Împărăției: „Și nici nu vor zice: iat-o aici sau acolo. Căci iată, Împărăția lui Dumnezeu este în mijlocul vostru.” Expresia „În mijlocul” sau „printre voi” redă termenul grecesc *evtos* / *ευτος*. Totuși în funcție de context, acest cuvânt poate însemna fie „în mijlocul” fie „înăuntru”. Majoritatea interpreților de astăzi observă că de la începutul propovăduirii Sale, Iisus vorbea despre Împărăția lui Dumnezeu care „se apropie” și care este prezentă în chiar persoana Sa.

Acolo unde este Iisus, acolo se află și Împărăția, sau mai bine zis prezența lui Dumnezeu. Dumnezeu este prezent și lucrător prin persoana Fiului Său, sau prin cei care I-au urmat lui Iisus. De aceea ei redau cuvântul *evtos* cu expresia printre voi sau în mijlocul vostru. Aceasta ar putea fi de fapt sensul literal al pasajului, sensul pe care Sfântul Luca a dorit să-l exprime deși cea mai firească traducere a termenului grecesc este într-adevăr „înăuntru”. În conformitate cu aceasta Domnul afirmă că domnia puterii dumnezeiești s-a instaurat deja, iar cei care-L urmează pot descoperi Împărăția așteptată în propria Sa persoană și prin urmare în mijlocul lor. De fapt ținta principală a Sfântului Luca în acest pasaj o reprezintă Iisus și Împărăția Sa.

Pe de altă parte Sfântul Petru al Damascului încearcă să extragă din acest fragment un alt sens, mai duhovnicesc, sau ar spune unii mai existențial, pentru cititorii săi. La fel ca majoritatea Părinților Bisericii, el interpretează *cuvântul* *evtos* în sensul de „înăuntru vostru”, afirmând că prezența și puterea lui Dumnezeu sunt lucrătoare în viața interioară a credinciosului, pentru a-l conduce pe acesta către sfințenie și mântuire.

Ce poate fi mai neînsemnat, se întrebă el decât un pahar cu apă rece, sau decât dăruirea unei bucăți de pâine, sau decât lepădarea voii, sau a unui mic gând, prin care ni se dă Împărăția cerurilor prin harul Celui ce a spus: „Iată Împărăția cerurilor este înăuntru vostru”. Pentru că, după cum spune Sfântul Petru Damaschinul, Împărăția cerurilor nu este departe, nu este în afara noastră, ci înăuntru nostru. Trebuie dar să alegeți să biruiți patimile și o veți avea în voi, fiindcă așa trăiți după voia lui Dumnezeu.

²⁷ Petru Damaschin, *Învățăături duhovnicești*, în *Filocalia*, vol. V, trad. de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 93.

AMPRENTA ARTISTULUI

MARIUS DAN GHENESCU

Abstract:

Every work of art is a confession, and the creator by the art of conceiving all creation has made us an unparalleled confession about beauty, showing us thus his unseen image. Likewise, the artist makes a sacrifice, we could say, sacrificing his soul to give it to mankind, confessing his inner face in which the well of good is housed.

Keywords: *art, creator, confession, beauty, drawing, color, technique.*

Se spune că primul artist, Dumnezeu, Cel ce a creat perfecțiunea tuturor lucrurilor, a lăsat ceva neterminat, pentru a continua omul, sau mai bine zis un anumit om, artistul. Și pentru ca soarta vocației artistului să fie sub semnul luminii, în ziua a opta i-a întins penelul său și i-a spus: „Continuă!”. Astfel artistul a primit ca moștenire o tradiție ce era amprentată de gândirea unui spirit anume pe care trebuia să o continue reînnoind-o cu o nouă amprentă, cea a propriei sala simțiri, ca apoi să o transmită altui artist și tot așa până la infinit. Precum un profesor, El Creatorul, i-a arătat că arta înseamnă frumusețe nelimitată, în descoperirea căreia, o anume imperfecțiune, bine găsită, o însuflețește, redându-i surâsul inefabil al capodoperei.

Nu știu dacă există vreo iubire mai arzătoare decât *șarmanta artă*, e darul pe care Creatorul l-a dat omului spre a nu fi niciodată singur. E un dar și un blestem totodată, acela al neliniștii permanente, al nesiguranței, al extazului și al agoniei. Și totuși câtă frumusețe și împlinire! O providențială întâlnire dintre el, artistul, și ea, arta. Ce pereche minunată! el în negru, ea în alb! Dansează ca o respirație, sfidând reguli, convenții, tot ce le stă în cale, și contopindu-se dau naștere operei înzestrată cu harul de a privi și a vorbi sufletelor dornice să primească această nobilă împărtășanie purificatoare!

Orice operă de artă este o mărturisire, iar creatorul prin arta de a concepe toată creația ne-a făcut o inegalabilă mărturisire despre frumos, arătându-ne astfel chipul Său nevăzut. Tot la fel și artistul face un sacrificiu „manolic” am putea spune, acela de a-și sacrifica sufletul lui spre a-l dărui omenirii, mărturisindu-i chipul său lăuntric în care este adăpostit izvorul binelui.

Nașterea operei de artă e un fenomen complex a cărei durată este nedefinită, care-și trage seva din frageda copilărie, manifestându-se din momentul când, conform legendei, ursitoarele îi înmânează la botez darul ce va semnifica destinul său pecetluit: arta. Nu conștientizează atunci ce a primit însă, de la primii primi pași începe să caute darul, pipăind tot ceea ce vede în jurul său. Când îl găsește se bucură ca și cum ar fi primit o lume întreagă de frumuseți, dar nu e decât un creion și o carte cu foi imaculate. Pare atât de puțin pentru un copil oarecare, dar atât de mult pentru un viitor artist. Este cartea de aur a vieții lui, pe paginile căreia va imprima imagini și scrieri alese cu grijă, pentru oameni aleși, care își vor regăsi astfel calea către paradisul visat.

Primele file exprimă fiorul inocenței și a libertății totale în care descrie noua sa lume într-un mod ce sfidează perspectiva și regulile tipice ale compoziției, prefigurând arta modernă, apoi treptat, reprezentările sale tind spre o așezare ordonată și proporționată, căutând să reproducă formele cât mai aproape de realitate. Această perioadă e amprentată de metoda maestrului a cărui rod va constitui baza educațională pe care va construi și se va construi!

În acest timp al rigorii micul artist se lasă modelat, închide ochii simțirii și-i deschide pe cei ai rațiunii, încercând să înțeleagă în profunzime ideile despre artă, datorite de un maestru cu o mare experiență. După un timp al formării sale bazale, maestrul începe să-i stârnească imaginația, încercând cu mare finețe infinite căi pe care să le urmărească, pentru ca într-o zi să-și regăsească propriul drum spre originalitate. Dacă până atunci accentul era pus pe CE să deseneze, acum, ajuns la un nivel superior al învățării, accentul cade definitiv pe CUM să reprezinte o idee anume, într-un mod cât mai inedit.

Învățarea desenului, a culorii și a tehnicilor se încheie într-un punct care face trecerea la nivelul superior și anume compoziția. Aceasta cuprinde cele trei materii de studiu într-un tot, întrebuițându-le pentru interpretarea ideilor ca mijloace de exprimare plastică. Interpretarea e fereastra deschisă spre geneza operei de artă prin excelență.

Compune, recompune, construiește, deconstruiește, până în clipa când observă că elementele cu care s-a jucat sunt într-un perfect acord cu sentimentele noastre, apoi se îndepărtează la o anumită distanță de noua ființă-opera, o analizează sever, și dacă vede că îi vorbește se apropie și emoționat așteaptă verdictul. Maestrul se apropie și el cu nostalgia despărțirii de „un fiu” pe care l-a pregătit pentru zbor, și îi spune: „-Semnează!” Acest moment semnifică faptul că maestrul i-a înmănat un certificat simbolic prin care îl recunoaște ca artist primind astfel viza de călătorie a cărei destinație este necunoscută, e arhipelagul învăluit în mister asemenea unei himere. Dacă până atunci era îndrumat și protejat de maestru, de acum el trebuie să caute și să își descopere prin propria gândire subiectul și modul de interpretare. De acum începe viața intensă, imprezvizibilă, cu căderi și împliniri. E un drum labirintic în care se lasă ispitit de vocea comorii. Asemenea unui războinic solitar nimic nu-i poate sta în cale și uneori intră în conflict mental cu toți aceia care încearcă, voit sau nu, să îl oprească din drum. Această stare îi este benefică deoarece știe să fructifice înfrângerile, transformându-le în victorie. Operele sale se nasc din vanitatea celor din jur și devin spații ale purității paradisiace. Istoria artei strălucește prin asemenea destine ale artiștilor; dintre ei a fost unul, un artist unic, acela care a transformat oamenii în flăcări, purificându-i, fiind el însuși o flăcără binecuvântată de divinitate, care mai apoi a devenit lumină! Numele lui este Domenikos Theotokópoulos (1541-1614) care se traduce din limba greacă „Fiul Maicii Domnului”, zis „El Greco”. Începutul lui artistic a fost la o mănăstire în Creta unde s-a întâlnit cu sfinții, pictându-i. Însă spațiul însorit al Cretei pe care a iubit-o atât de mult devenise prea limitat pentru un temperament vulcanic. Atunci a hotărât să ia cu el icoana Maicii Domnului, iar în adâncul sufletului amintirea patriei sale, pașii fiindu-i îndemnați de îngerul său spre o altă insulă,

Veneția unde avea să îl întâlnească pe marele maestru Tiziano Vecellio care l-a primit în atelierul său pentru a se descoperi. Educația pe care a primit-o i-a amprentat concepția despre modalitățile de exprimare artistică atât de mult încât a părăsit maniera bizantină păstrând doar esența spirituală pe care o va converti într-un discurs plastic care a redat din nou zborul în frumusețe a artei sacre.

Într-un timp anume a simțit că nu se regăsește creând în stilul maestrului Tiziano. Și atunci i-a spus: „-Maestre, eu nu pot picta ca dumnea-voastră!”, iar el i-a dat marele răspuns: „-Fii El Greco!”. L-a îndemnat să picteze după cum îi dictează sufletul său. Călătoria lui avea să continue la Roma finalizându-se în Toledo, spațiu în care a pictat și a trăit la intensitatea demnă pentru o fire prometeică. El Greco, permanentul insular, a trebuit să coboare în infern pentru a-l putea transforma în iubire.

„Experiența trecerii prin infern și tentația unei absolute insularizări sunt, în unele cazuri, etape firești ale destinului creator. De aceea, ele nu trebuie considerate în pura lor negativitate. În războiul teribil – ca în orice război – nimic nu se câștigă fără asumarea unui risc, a riscului suprem. Nu poți înălța un monument durabil decât acolo unde ai fi putut să-ți lași oasele. Pentru a afla ceea ce ești de fapt, trebuie să riști experiența insularizării tale; să refaci aventura lui Robinson Crusoe naufragiind în pustiul propriului tău cuget, ca într-un loc străin. Și acolo, în acel pustiu, te vei pierde sau te vei recâștiga pentru totdeauna.”¹

În acel pustiu El Greco s-a recâștigat descoperind soluția reprezentării sentimentelor sale, flacăra care se înalță pe verticală sărutând cerul. Astfel el, El Greco, a continuat îndemnul creatorului restabilind un raport cu totul nou între om și divinitate contopindu-i într-un singur tablou al regăsirii insulei care nu însingurează niciodată: Insula Iubirii.

Așadar, dacă simțiți vreodată nevoia regăsiri în pustiul acestei lumi contemporane, așezați-vă mâna sufletului pe amprenta artiștilor și veți auzi în inimă o șoptă ce vă va spune: „Ești în iubire!”

¹ Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile*, Editura Meridiane, București, 1986, pp. 216-217.

V. RECENZII

**HENKEL, JÜRGEN: DUMITRU STĂNILOAE. LEBEN □ WERK □
THEOLOGIE, FREIBURG: HERDER 2017, 560 S., GEBUNDEN, 38 €, 978-
3-451-83755-5.**

Mit dem vorliegenden Buch führt J. Henkel seine Bestrebungen fort die Persönlichkeit D. Stăniloae in seiner Vielfältigkeit darzustellen und dem deutschen Publikum anzubieten. Es ist nicht sein erstes Buch in dem er die rumänische Geschichte und Theologie darstellt, da er schon 2003 seine Doktorarbeit über die Lehre von Asketik und Mystik bei Stăniloae und andere Bücher veröffentlicht hat, aber mit diesem neuen Buch hat er es geschafft einen unbestritten vertvollen Band zu veröffentlichen, der Jahrelang als Referenzbuch bleiben wird. Zum Geleit schreibt Metropolit Serafim aufrecht, dass J. Henkel zu den besten Kennern der Rumänischen Orthodoxen Kirche und zu den verständnisvollsten westlichen Interpreten der orthodoxen Theologie zählt (S. 15). Und zu Stăniloae sagt er weiter: „Vater Stăniloae hat in einer faszynierenden und fast einzigartigen Weise Glaube und Leben, Wissenschaft und Leben, Wissenschaft und Spiritualität, heologie und Frömmigkeit in eine fruchtbare und überzeugende, authentische und glaubwürdige Synthese gebracht bis hin zum persönlichen Zeugnis in den Jahren der politischen Haft zu kommunistischer Zeit”(S.15). In seiner Einleitung unterstreicht Henkel den ausserordentlichen Platz Stăniloae in der rumänischen Theologie und meint, auf recht, sein Werk und Leben spiegele existenziell Geschichte und Schicksal der rumänischen Kirche und Theologie im 20. Jahrhundert. Er gehöre “zu einer mittlerweile regelrecht legendären Generation von Theologen, die von der zarten Pflanze der Demokratie der Zwischenkriegszeit über den Faschismus und dir anschliessenden Diktatur bi shin zur Wende von 1989 und dem demokratischen, politischen und kirchlichen gesamtgesellschaftlichen Neuanfang seit 1990 gleich mehrere polytische Systeme in Rumänien erlebt und überlebt haben und teilweise selbst Opfer des kommunistischen Regimes einschliesslich Haft und Kerker wurden”(S. 22-23). Allen Schwierigkeiten zum Trotz lebte Stăniloae

lang (1903-1993) und entfaltete eine einmalige theologische Tätigkeit, die eine ausserordentliche Auswirkung auf die rumänische Theologie und Kirche ausgeübt hat. Sein umfangreiche Werk wurde und ist immer noch Subjekt verschiedener Doktorarbeiten und Studien besonders im rumänischen Raum aber auch im Abendland, die von Henkel erwähnt sind. Er stellt aber fest, dass eine umfassende und angemessene Rezeption Stăniloae im deutschsprachigen Raum immer noch fehlt. Und dieses ist es so, weil die Kenntnisse der rumänischen Sprache unter den deutschen Theologen nicht genug verbreitet sind. (S.27) Diese Lücke versucht er durch den vorliegenden Band wegstreichen indem er eine Einführung ins Leben und Werk des rumänischen Theologen anbietet. So stellt er fest: „Der Ansatz des vorliegenden Bandes ist dabei ein referierender, der die Theologie Staniloaes aus seinem Werk selbst darstellen will. Entsprechend wird der Theologe ausführlich zu Wort kommen, der nicht nur ein tief frommer Mann und grosser Denker war, sondern seine Theologie auch in eine wunderschöne Sprache kleidete“ (S. 27). So wird der Leser einen Einblick in Staniloaes wichtigste Werke und sein Denken erhalten.

Wie es zu erwarten ist, gliederte Henkel sein Buch in zwei wichtige Ausschnitten, verschiedener Längen. Im ersten Ausschnitt („Leben und Wirken von Dumitru Staniloae [1903-1993]“) bietet er zunächst eine ausführliche Biographie Dumitru Staniloaes an (Kap. 1: Dumitru Staniloae – Lebensbild“) und dann eine Übersicht über sein Werk (Kap. 2: „Das theologische und publizistische Werk von Dumitru Staniloae“). Im zweiten Hauptabschnitt bietet Henkel eine systematische Einführung in die Theologie Dumitru Staniloaes an. Es sind hier acht Kapitel (3-11, jeder mit mehreren Unterkapitel) wo er nach einigen fundamentaltheologischen Vorbemerkungen und einer Darstellung seiner theologischen Methode, die wichtige Themen der Theologie Staniloaes behandelt: Die trinitätstheologie, die Anthropologie (unter Berücksichtigung der Schöpfungslehre), die Christologie, die Theologie und Frömmigkeit der Philokalie und ihre rumänische Übersetzung von Staniloae, sein Konzept der orthodoxen Spiritualität, Askese und Mystik, seine Deutung der Göttlichen Liturgie, die Bestimmung und Beziehung von Nation, Volk und Orthodoxie und die Eschatologie im Denken Stăniloaes. Alle Kapitel haben am Ende eine triftige Zusammenfassung. Am Ende seines Werks fügt Henkel einen Epilog (S.527-529), eine reiche Bibliographie (S. 530-553) und ein Personenregister (S. 554-560) hinzu. Wie schon erwähnt, ist die erste Abschnitt, das dem Leben und Wirken von Dumitru Staniloae gewidmet ist, (S. 31-63) etwas kürzer als die Zweite Abschnitt. Henkel erwähnt die Tatsache, dass Geburt, Jugend und Studienzeit von Dumitru Staniloae in einer schwierigen Periode der rumänischen Geschichte geschehen sind, da 1918 die Vereinigung

Siebenbürgens mit dem rumänischen „Altreich“ durchgeführt wurde, was eine Umstrukturierung des rumänischen Schulwesens mit sich gebracht hat. Trotzdem studierte Stăniloae Theologie in Cernăuți, dann Philologie in Bukarest. Sehr wichtig war dann seine Begegnung mit dem damaligen Metropolit von Sibiu, der ihm überzeugte weiter Theologie zu studieren. Mit seiner Hilfe studierte dann Stăniloae in Athen, München, Berlin, Paris und Belgrad. Besonders wurde sein Studium in Athen wo er Professor Christos Androustos gekannt hat und später seine Dogmatik ins Rumänische übersetzt hat. Dort konnte er feststellen, dass die Universität von Athen unter einem erheblichen Einfluss der deutschen protestantischen Theologie stand und die Theologie der Erfahrung missachtete. Bald danach hat Stăniloae diese Richtung verlassen und wurde zu einem Verfechter der neopalaminischen Theologie. Schon 1938 veröffentlichte er seine Monographie über „Leben und Lehre des hl. Gregorios Palamas“ und begann seine Übersetzungsarbeit der „Rumänischen Philokalia“, deren ersten Band 1946 erschien. Wichtig war für Stăniloae auch sein Aufenthalt in München (1928), wo er bei den renommierten Professoren August Heisenberg und Georg Stadtmüller studierte und mit der Dialektischen Theologie in Berührung kam. Wichtig war auch sein Aufenthalt in Paris im Frühjahr 1929, wo er sich dem Studium von Gregorios Palamas zugewandt hat. Als er zurück nach Sibiu kam, war er gut vorbereitet und obwohl er im Alter von nur 26 Jahren war, wurde Stăniloae zum 1. September 1929 Lehrbeauftragter an der dortigen Akademie „Andreiana“ ernannt, wo er dann Professor und Rektor wurde. Henkel behandelt Stăniloaes akademische Laufbahn in zwei Perioden: die erste Periode stellt seine akademische Laufbahn in Sibiu (Hermannstadt) bis zum Ende nach der kommunistischen Machtergreifung (1929-1946), also die Zeit als Stăniloae eine rege publizistische Aktivität entfaltete, aber auch stets in die Arbeit der Kirchengremien der Metropole war, und besonders als Herausgeber der Erzbischöflichen Zeitschrift „Telegraful Român“ (1934-1945) tätig war und mit wichtigen rumänischen Intellektuellen der Zwischenkriegszeit wie Wiktor Papilian, Grigore Popa und Mihai Beniuc zusammengearbeitet hat. Um die Periode besser zu verstehen fügt hier Henkel zwei Exkurse hinzu, wo er erstens die Machtübernahme der Kommunisten in Rumänien bis zur Entspannung in den 60er Jahren und zweitens, die Kirchen Rumäniens im Kommunismus 1944-1989 darstellt. Da über die ganze dieser Periode viel eine breite Literatur gibt, erwähnt Henkel nur die wichtigsten Ereignisse die für diese Arbeit notwendig sind. Er ist dabei immer gut informiert und gleichgewichtig in seiner Urteilsung und weist daraufhin, dass die Geschichte dieser Periode nicht nur schwarz-weiß zu betrachten ist. Und gerade das Leben Stăniloaes besagt das, denn er wurde von der allgemeinen politischen und kirchlichen Entwicklung nicht verschont. Da er enge Kontakte zu dem

bedeutenden Theologen und Politiker der Zwischenkriegszeit und späteren Regimekritiker Nichifor Crainic (1888-1972) unterhielt, wurde Staniloae 1945 von der Redaktionsleitung des „Telegraful Român entbunden und am 7. Februar 1947 musste er von seinem Rektorenamt demissionieren. Er behielt seinen Lehrstuhl für Dogmatik offiziell bis Dezember 1946. Dennoch gerade in diesen Schweren Jahren von 1944 bis 1948 veröffentlichte Staniloae die ersten vier Bände der „Rumänischen Filokalia“ (1946-1948). Im Januar 1947 wechselte Staniloae nach Bukarest. Diese Zeitspanne ist von Henkel unter dem Titel: Die Versetzung nach Bukarest und die „dunklen Jahre“ (1947-1963) dargestellt. Henkel erwähnt hier die Aktivität des christlicher Kreis „Rugul aprins“ („Brennender Dornbusch“-nach Ex 3,2), der gegen das kommunistische Regierung einen geistlichen Widerstand leistete. Da Staniloae zu diesem Kreis gehörte, wurde es ihm vorgeworfen, er habe „eine reaktiönäre Politik durch Kritik am kommunistischen Regime“. Am 4. November 1958 wurde er zusammen mit 16 anderen Theologen, Intellektuelle und Studenten zu einer Haftstrafe von fünf Jahren. Nach dem Schauprozess im Staatsgefängnis Jilava, wo er bis März 1959 inhaftiert wae, wurde er nach Aiud wo er seine politische Haftstrafe-mit einer kurzen Unterbrechung (September 1961-März 1962) bis 1963 verbüsste. Es folgte die „Phase der Rehabilitation“ nach der Haft (1963-1977). Patriarch Justinian Marina gab Staniloae eine Verwaltungsfunktion im Erzbistum Bukarest und auch es wurde Ihm auch erlaubt an die Theologische Fakultät zurückzukehren. Da wirkte er als Professor für die Doktoranden und nahm seine publizistische Tätigkeit wieder. Im Jahr 1973 veröffentlichte er die umfangreiche Monographie „Der Uniatismus in Siebenbürgen, der Versuch der Spaltung des rumänischen Volkes“. Seine Erscheinung ist von Henkel folgendermassen erklärt: „DIESES Werk durchlief die Zensur, weil sein doch stark antikatholischel Zug, der bei Staniloae apologetisch und im Blick auf Siebenbürgen und katholischen Unionsversuche seit dem 16. Jahrhundert kirchengeschichtlich begründet war, dem Regime wohl politisch durchaus gelegen kam“ (S.51). In der zeit der politischen Entspannung, konnte Staniloae Ende der 60er und in den 70er Jahren wieder seine Beziehungen zu den Universitäten vom Ausland nehmen und auch als verschiedenen Dialogkommissionen ale offizielles Mitglied mit eigenen Referaten teilnehmen. Die Zeitspanne von 1978 bis 1993 ist von Henkel als „Die kreativste Spätphase“ charakterisiert (S. 53-54). Es ist die Zeit in der er seine besten Bücher veröffentlichte und sein theologisches Werk sowohl in Rumänien als auch im Ausland mit zahlreichen Auszeichnungen gewürdigt wurden und ihm von vielen rennomierten Theologischen Fakultäten die Ehrendoktorwürde verliehen wurde. Die Rumänische Akademie hat ihm 1990 zum korrespondierende und 1992 zum Vollmitglied gewählt.

In dem zweiten Kapitel erwähnt Henkel 1. Die Theologische Arbeiten und 2. Die Übersetzungen. Dafür stützt er sich auf die schon existierenden rumänischen bio-bibliographischen Arbeiten über Staniloae besonders auf diejenige von Gheorghe F. Anghelescu und Cristian Untea. Es ist festgestellt, dass Staniloae in fast alle theologischen Disziplinen geschrieben hat: Dogmatik, Moralthologie, Spiritualität, Exegese, Kirchengeschichte und Liturgik u.a.m. Besonders erwähnenswert ist die Bewertung der „bahnbrechende und noch kaum gewürdigte Monographie“ *Leben und Lehre des hl. Gregorios Palamas. Mit drei übersetzte Traktaten*; Sibiu 1938; 250 S. Dazu meint Henkel: „In dieser Arbeit kommt er (Staniloae n.n.) schon Jahre vor der Standardwerk avancierten Studie von Vladimir Losskij „*Essai sur la theologie mystique de l’Eglise d’Orient*“ (1944; *Mystische Theologie der morgenländischen Kirchen*, 1961) zum Rückbezug der orthodoxen Theologie auf die Theologie der Erfahrung im Sinne der heiliger Kirchenväter – in betonter Abgrenzung von einer westlich und scholastisch beeinflussten orthodoxen Schultheologie, wie sie von Androustos und anderen vor allem unter Einfluss der deutschen protestantischen Theologie an griechischen Universitäten gelehrt wurde“ (S. 56.). Und zur Philokalie meint Henkel: „Zu den Besonderheiten dieser rumänischen „Philokalie“ zählt vor allem der grosse Umfang (12 Bände). Staniloae hat viel mehr Autoren und Werke in seine rumänische Version der „Philokalia“ aufgenommen als alle bisherigen Ausgaben. Alle zwölf Bände enthalten ausführliche Kommentare sowohl philologischer als auch geistlich-theologischer Art von Staniloae selbst, aber auch viele Scholien von Kirchenvätern. Diese Sammlung der Philokalia ist sowohl als Erbauungsliteratur für Laien und Theologen wie auch als theologische Quellensammlung patristischer Literatur ersten Ranges für Theologen gedacht“ (S. 61).

In dem zweite Abschnitt seines Buches bieten Henkel eine sehr umfassende Einführung in die Theologie von Dumitru Stăniloae an. Er stützt sich vor allem auf die dreibändige Dogmatik Staniloaes, die vom evangelischen Theologen Hermann Pitters aus Sibiu-Hermannstadt ins Deutsche übersetzt wurde, aber auch auf die anderen Werken des rumänischen Theologen. Er fängt mit einem fundamentaltheologische. Prolegomena an, wo er die Offenbarung Gottes und das Reden von Gott in Schrift und Tradition als Grundlage für die Theologie und die theologische Methode bei Dumitru Staniloae darstellt (S. 66-93). Henkel stellt dazu fest, dass für Staniloae die Offenbarung „nicht so sehr in der Mitteilung einer Summe theoretischen Wissens über einen in seiner Transzendenz verborgenen Gott besteht, sondern im Ereignis des Herabsteigens Gottes zum Menschen und der Erhöhung des Menschen zu ihm bis hin zur Verwirklichung der völligen Vereinigung beider in Christus“ (S.75). Er unterstreicht weiter, die bestehende Dynamik

der Verbindung von Schrift, Tradition und Kirche, da „die Tradition freilich kein Selbstzweck oder von der Wirklichkeit Christi getrenntes oder losgelöstes Reflektieren im geschlossenen Raum, sondern sie gibt wie die Schrift Christus selbst weiter und definitiv Teil der Offenbarung“ (S. 79). Die Aufgabe der Reflexion über den Glaubensinhalt gehört der Theologie, es wird aber einen Unterschied zwischen der akademisch-wissenschaftlichen Theologie und Lehre der Kirche gemacht. Staniloae gibt drei grundlegende Voraussetzungen für die Theologie: zum einen die „Treue zur Christusoffenbarung, wie sie in der Heiligen Schrift enthalten ist und ununterbrochen in der Kirche gelebt wurde“, zum zweiten „die Verantwortung gegenüber den zeitgenössischen Gläubigen“ sowie zum dritten „die Öffnung für die eschatologische Zukunft“. Henkel unterstreicht hier die Auseinandersetzung Staniloaes mit der katholischen scholastischen sowie auch mit der mit der protestantischen Theologie der Entmythologierung, die von Rudolf Bultmann (1884-1976) und seinen Nachfolgern vertreten war. Weiter ist Henkel mit Felmy einig zu sagen, dass Staniloae „auf der Basis eines neopatristischen Ansatzes die orthodoxe Theologie von scholastischen Irrwegen und der ‚Schultheologie, befreit‘ habe, die sich eindeutig der ‚Theologie der Erfahrung‘ zuordnen lässt (S. 89). Das 4. Kapitel, wo die Lehre der Dreifaltigkeit dargestellt wird, trägt den bedeutungsvollen Titel „Am Anfang war die Liebe“ denn, wie es sehr treffend beurteilt wird, das zentrale Axion der Theologie Staniloaes die Liebe ist. Besonders wichtig für das Verständnis der Trinität bei Staniloae ist seine Rezeption der Philosophie des Personalismus bzw. der dialogischen Philosophie („Ich-Du-Philosophie“) bei der Bestimmung des Verhältnisses zwischen Gott und Mensch in der Vergöttlichung als höchste Stufe des Dreischritts aus *Läuterung*, *Erleuchtung* und *Theosis* in seiner Vergöttlichungslehre (99.). Dieser Personalismus ermöglicht es dem rumänischen Theologen, die Liebe zum grundlegenden Strukturmerkmal der Trinität zu erklären, der ihm auch hilft die Person des Heiligen Geistes im Gefüge der Trinität zu bestimmen, wobei eine dritte Person weder ein „zweiter Vater des Sohnes“ noch ein „zweiter Sohn des Vaters“ sein kann (S. 105.). Auch hier wird Staniloaes Auseinandersetzung zu der katholischen und der protestantischen Theologie von Henkel dargestellt, der das Denken Staniloaes sehr einseitig darstellt. Dasselbe kann man aber auch bei dem anderen Kapitel feststellen. Zum Beispiel, wenn er bei der Schöpfungslehre und Anthropologie Staniloaes über die guten Werke spricht, stellt Henkel fest: „Grundsätzlich freilich bejaht Staniloae die Notwendigkeit der Guten Werke in Übereinstimmung mit der katholischen Theologie für die Erlösung des Menschen“, und im Unterschied zu dem Protestantismus der, der die Ansicht vertritt, dass der Mensch nur mit dem Glauben zu seiner Erlösung beizutragen habe, wobei er dazu sagt, dass es sowohl im Katholizismus als auch im

Protestantismus neuere Entwicklungen stattgefunden haben. (S. 137, bes. Anm.19.). Das 6. Kapitel, über die Christologie Staniloaes, fängt mit einer kurzen Einführung in das Bildprogramm der Orthodoxen Kirche, wobei man die enge Verbundenheit der *lex credendi* mit der *lex orandi* unterstreicht. Weiter wird auch den weiten ökumenische interdisziplinäre Blick Staniloaes der „seine Standpunkte auch hier im Abschnitt zur Christologie mit Vertretern der protestantischen und katholischen Theologie ins Gespräch bringt. Immer wieder bietet er eine vergleichende Darstellung der von ihm entfalteten orthodoxen Position mit Werken westlicher konfessioneller Provenienz, zum Beispiel Friedrich Gogarten, Emil Brunner, Karl Barth, Helmut Thielicke und Karl Rahner. Und er bezieht sich auf Philosophen aus der Mitte oder im Umfeld der Existenzphilosophie wie Martin Buber, Nicolai Hartman, Martin Heidegger, Karl Jaspers, Louis Lavelle und Albert Camus. Umgekehrt ist aber leider anders. Relevante aktuelle katholische oder protestantische Dogmatikern greifen Staniloaes Position – wie die der orthodoxen Theologie überhaupt – meist nur sporadisch und oberflächlich oder in der Regel überhaupt nicht“ (S. 156-157). Doch, bleiben als normative Argumentation die Heilige Schrift, die Zeugnisse der Väter und die Lehrentscheidungen der Alten Ungeteilten Kirche. (S.244). Besonders wichtig für die orthodoxe Theologie und Spiritualität im Allgemeinen, bleibt Staniloaes Übersetzung der „Rumänischen Philokalia“, die er in zwölf Bände zwischen 1946 und 1991. Henkel widmet diesem monumentalem Werk einen eigenen Kapitel (Kap. 7., S. 246-262), wo er den Begriff „Philokalie“ präzisiert, ihre Ausgaben bis zur „Rumänischen Philokalia“ darstellt um dann das ganze Werk Staniloaes im Detail zu analysieren und ihre Bedeutung und Rezeption hervorzuheben. So stellt Henkel fest, dass dieses monumentale Werk Staniloaes im deutschen Raum bedauerlicherweise kaum rezipiert wurde und hegt die Hoffnung, dass es in der Zukunft auch hier eine gebührende Würdigung der „Rumänischen Philokalia“ kommen werde (S. 262). Dieser Kapitel kann eigentlich als eine Vorbereitung für den nächsten sehr umfangreichen Kapitel (Kap. 8. S. 263-312) wo er über über die Orthodoxe Spiritualität eingeht.

Askese und Mystik als Erfahrung der Gottesliebe, Gotteserkenntnis und Gottgemeinschaft sind hier Themen die uns helfen das Verständnis der *Theosis* bei Staniloae, die keinesfalls ein bloss theoretischer, theologischer erdachter Begriff ist (S. 266). Man warnt deutlich vor der Gefahr dieses Begriff missinterpretiert zu werden und stellt fest, dass die Vergöttlichung ist keine Vergottung, sondern sie bedeutet das: „wir werden göttlich der Gnade nach, aber nicht dem Wesen nach“ (S. 283). Auch hier wird die Auseinandersetzung Staniloaes mit der katholischen und der protestantischen Theologie erörtert, wobei auch die neueren Entwicklungen in der

westlichen Theologie erwähnt sind. So konnte Henkel folgende Beurteilung treffen: „Staniloae profiliert dieses orthodoxe Verständnis der Vergöttlichung, das in der westlichen Theologie – selbst bei Luther – nie völlig aufgegeben wurde, als das für die Ostkirche wesentliche Modell der gelingenden Gottesbeziehung und Erlösung des Menschen und grenzt es soteriologisch deutlich ab von den westlichen Modellen der katholischen mittelalterlichen Satisfaktionslehre der Anselm von Canterbury und der Rechtfertigungslehre im Protestantismus. (S. 310). Da es bei der Frage von Asketik und Mystik, Spiritualität und Vergöttlichung um das geistlichen Leben des Einzelnen und seine mystische Gemeinschaft mit Gott geht, geht man im nächsten Kapitel (Kap. 9, S. 313-353.) einen Schritt weiter indem man die liturgische Vergöttlichung, die in der gottesdienstlichen Gemeinschaft mit dem dreifaltigen Gott besteht. Dafür wird hier Staniloaes Kommentar zur orthodoxen Liturgie erörtert, das 1986 unter dem Titel *Spiritualität und Gemeinschaft in der orthodoxen Liturgie* veröffentlicht wurde. Um die Theologie Staniloaes besser zu verstehen, vor dem letzten Kapitel (Kap. 11, S. 470-526), über Reich Gottes und Eschaton, fugt man ein spezielles umfangreichen Kapitel hinzu (Kap. 10, S. 354-469) über Orthodoxie, Volk, Nation und Reich Gottes, wo man besonders die Beziehung von Staniloae zu seinem eigenen Volk erörtert da man ihn sehr einfach als nationalist gestempelt hat. Und das wird anhand der drei Bücher, die Staniloae in verschiedene PERIODE SEINES Lebens veröffentlicht hat, nämlich: *Ortodoxie și Românism (Orthodoxie und Rumänismus)* aus dem Jahr 1939, Neuausgabe von 1998, *Der Uniatismus ain Siebenbürgen. Ein Versuch der Spaltung des rumänischen Volkes*, Bukarest 1973 und *Reflexionen zur Spiritualität des rumänischen Volkes*; Craiova 1992. Nach jeder Analyse gibt Henkel eine Zusammenfassung und am Ende ein Fazit. Davon nehmen wir folgendes: Zu 1. *Ortodoxie und Rumänismus* meint Henkel: „Nation und Nationalismus sind bei Staniloae durchgehend positiv, sofern sie Gott die Ehre geben und sich nicht gegen andere richten...Man kann Staniloaes Position heute und vor der Hintergrund der Erfahrungen mit den Auswüchsen des Nationalismus im 20. Jahrhundert wesentlich besser verstehen, wenn man den im heutigen Sprachgebrauch durchwegs negativ besetzten Begriff *Nationalismus* mit *Nationalbewusstsein*, *Nationalgefühl* oder *Patriotismus* übersetzt bzw. ersetzt“; Zu 2. *Reflexionen über die Spiritualität des rumänischen Volkes* meint Henkel: „Von entscheidende Bedeutung ist aus heutiger Sicht, dass Staniloae hier trotz jener grundpositiven Verklärung des eigenen Volkes (gelegentlich durchaus unter abwertender Darstellung anderer Völker) jegliche nationalistische Rhetorik und Apologie des Nationalismus, wie er sie umfangreich in seinem Band „*Orthodoxie und Rumänismus*“ von 1939 vorgeführt hat, weit hinter sich lässt. Weder greift er seine diesbezüglichen frü-

heren Thesen bzw. die Auseinandersetzung um das Thema auf, noch bezieht er sich überhaupt darauf. Das ist auch sprachlich erkennbar, wenn er in diesem Band durchgehend vom „Volk“ und niemals von „Nation“ spricht“ (S. 443). Endlich meint Henkel zu 3: *Der Uniatismus in Siebenbürgen*: „Die Siebenbürgische Kirchenunion sei keine echte Volksbewegung wie die Reformation in Mittel- und Nordeuropa gewesen, sondern ein von interessierten politischen Kreisen gesteuertes Phänomen und Resultat der vorherigen kirchlichen und politischen Diskriminierung der orthodoxen Rumänen, die unprivilegiert waren und weder kirchlich noch als Volksgruppe anerkannt waren“ (S. 464-465). Dazu fügt Henkel seine eigene *Kritische Hinweise*, von denen erwehnen wir nur folgendes: „Auch wenn Staniloae die Kirchenunion in Siebenbürgen für ‚erledigt‘, erklärt, ist dies faktisch nicht und war es selbst zur Zeit der Abfassung seines Werks nicht. Die Kirchen der Union bestehen in Rumänien und der Ukraine bis heute...Die Unierte Kirche lässt sich aber weder per politischen Beschluss oder Rechtsakt noch durch Aussagen der Orthodoxen Kirche eliminieren resp. ‚wegdiskutieren‘, sie ist eine historische wie aktuelle Wirklichkeit. Sie existiert bis heute und wirkte *de facto* auch vor 1989 im Untergrund“ (S.466). Als *Fazit* stellt Henkel fest: „Viele Werke von Dumitru Staniloae sind und bleiben ohne Zweifel zeitlos gültig. Sie sind – trotz mancher konfessionellen Polemik und apologetischen Engführung – geprägt und getragen von einer edlen Theologie, einer noblen Gedankenwelt, grösster interdisziplinärer Offenheit, Dialogbereitschaft und Wahrnehmung auch über Sprachgrenzen hinweg bis hinein in Philosophie und Psychotherapie, äusserst systematischen Denkstrukturen und einer meist wunderschönen poetisch-meditativen Sprache von grosser Eleganz...erweisen ihn epochengreifend als einen wahren Titan der europäischen und der orthodoxen Theologie“ (S. 467).

Zum Schluss können wir sagen, dass dem Autor es gelungen ist eine tiefgreifende Einführung in das Leben, Werk und Theologie Dumitru Staniloae zu realisieren. Er hat Staniloae viel zu Wort kommen lassen und hat auch hier und dort seine Meinungen oder Korrekturen gemacht. Als westlicher Theologe der sowohl die protestantische und katholische aber nun auch die orthodoxe Theologie kennt, konnte er wichtige Hinweise über den theologischen Zustand bis zu der neuesten Literatur geben und die Auseinandersetzungen Staniloaes, aber auch seine Schwäche hervorzuheben. Da jedes Kapitel noch weitere Vertiefungen erlauben anbieten können, werden wir nur noch einige Bemerkungen hinzufügen: 1. Staniloae kann aufrecht als Theologe der Liebe, der Dreifaltigkeit, der Person, der Theosis, und der Liturgie angesehen werden; 3. Sein Verständnis über die Beziehung der Orthodoxie und Nation kann gar nicht in den heutigen Begriffen des Nationalismus (wie Nationalsozialismus-Nazismus) sondern als positiver

Patriotismus verstanden werden; in diesem Sinne ist sei Verständnis von Volk und Nation in der orthodoxen Kirche weiter gültig, und 3. Staniloaes Verständnis vom Uniatismus war damals und ist auch noch von der orthodoxen Kirche vertreten, auch wenn die Sprache nicht so scharf ist, wie bei ihm. Man muss noch wissen, dass sein Buch in einer Zeit erschienen ist, als das Buch von Silviu Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII, Sibiu, Bd. I 1920, Bd. II, 1930*, der dieselbe Ansicht vertritt, unter Prohibition stand und, dass die Rumänische Orthodoxe Kirche in einer Phase der Vorbereitung des Dialogs mit der Römisch-Katholischen Kirche war und eine gute Dokumentation dazu brauchte. Die Machtansprüche der Päpste hier und dort sind schon bekannt und auch von den westlichen Historiker hervorgehoben, und genau diese Machtansprüche sind von Staniloae und der Ortodoxen Kirche bestritten. Es ist wahr, das die Existenz der Unierten Kirche eine Tatsache ist. Es ist auch wahr, dass die Gemischte Dialogkommission in Freising (Juni 1990) und Balamand (Juni 1993) den Uniatismus als eine überholte Einheitsmethode definiert wurde, seine Resultate aber nicht verurteilt (Irimie Marga, *În dragoste și adevăr. Dialogul teologic oficial ortodoxo - catolic, de la Rodos la Balamand*, Editura Paralela 45, Pitești u.a., 2000, S. 310). Die Katholische Kirche vertritt aber weiter eine exklusivistische Ekklesiologie die für die Orthodoxe Kirche unannehmbar ist, denn ihrem Verständnis nach, die Kircheneinheit nur zwischen gleichberechtigten Kirchen durchzuführen ist. Das ist die Ausgabe der gemeinsamen Dialogkommission die leider wieder in Schwierigkeit geraten ist.

IOAN-VASILE LEB

**VASILE ROJNEAC, SFÂNTUL NICETA DE REMESIANA. VIAȚA ȘI
ACTIVITATEA, ED. PRESA UNIVERSITARĂ CLUJJEANĂ, CLUJ-NAPOCA,
2017, 330 P.**

Lucrarea cu titlul: *Sfântul Niceta de Remesiana. Viața și activitatea* este teza de doctorat în Teologie a d-lui Vasile Rojneac, alcătuită sub competența îndrumare a Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru și își propune să exploreze personalitatea (destul de puțin cunoscută în istoriografia românească, confundat deseori cu Sf. Nichita Romanul), opera și învățătura acestui sfânt daco-roman, episcop misionar, scriitor bisericesc de limbă latină - ce aparține veacului de aur a Teologiei creștine - care a contribuit mult la procesul de romanizare și de încreștinare a strămoșilor noștri daco-romani, în special de la Sud de Dunăre, trecut oficial în rândul sfinților de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1992, cu zi de prăznuire 24 iunie, recunoscut și în sinaxarele Patriarhiei ecumenice, al Bisericilor Ortodoxe din Grecia, Bulgaria și Serbia.

Cartea este structurată în patru capitole mari, cu subcapitolele aferente:

Capitolul I: *Receptarea Sfântului Niceta în istoriografia de specialitate* se concentrează asupra analizei scrierilor despre Sf. Niceta din literatura românească (unde i-au fost consacrate două teze de doctorat în Teologie: Pr. Ștefan C. Alexe, respectiv Filologie: Ovidiu Pop, care a oferit publicului român și prima ediție integrală a operelor Sfântului Niceta în limba română) și străină, personalitatea sa bucurându-se de studii foarte serioase ale teologilor și istoricilor din spațiul apusean (Spania, Italia, Franța și Germania). Mărturiile cele mai vechi despre opera sa se datorează lui Ghenadie de Marsilia și Cassiodor, în spațiul românesc fiind menționat pentru prima oară de Gheorghe Șincai în *Cronica românilor*.

Tot aici autorul trece în revistă câteva ipoteze lansate de unii cercetători români din secolele al XIX-lea și al XX-lea privind aria misionară a Sf. Niceta, multe dintre acestea fiind exagerări și interpretări eronate.

Capitolul II: *Viața și activitatea Sfântului Niceta de Remesiana* prezintă contextul politic și eclesiastic în care a trăit și a activat ca episcop în eparhia de Remesiana (azi în Serbia), în perioada 366-414 – marile migrații și sinoadele locale convocate pentru elucidarea problemelor cauzate de

arianism, originea, activitatea didactico-catehetică prin care a îmbogățit Teologia, legăturile cu Apusul, mai exact prietenia sa cu episcopul Paulinus din Nola căruia îi face două vizite (398 și 402) și care îl descrie în două dintre poemele sale ca pe un monah de vocație, ierarh savant, precum și sfârșitul vieții sale, care până astăzi rămâne necunoscut, așa cum sunt din nefericire și anul, locul nașterii, familia, educația sau sau începutul carierei sale eclesiastice. Cert este că numele său e menționat în *Martirologiul roman* al Fericitului Ieronim, iar un manuscris din secolul al IX-lea îl numește Doctor ecclesiae.

Capitolul III: *Operele Sfântului Niceta de Remesiana* vorbește despre scrierile acestui părinte și scriitor bisericesc cu caracter dogmatic: *Libelli instructionis* și *De diversis appellationibus D. N. Iesu Christo convenientibus*, liturgic: *De vigiliis servorum Dei*, *De psalmodiae bono* și *Te Deum laudamus* - cunoscutul imn trinitar și hristologic cu solidă fundamentare scripturistică și moral: *Ad virginem lapsam* și *Epistola* din manuscrisul Corbeinense - toate fiind rezultatul nevoilor pastorale și având un profund caracter apologetic și rămânând mereu actuală -, elucidând problema paternității și a manuscriselor care au păstrat peste veacuri moștenirea literară a episcopului daco-roman.

Ultimul capitol al lucrării, intitulat: *Teologia nicetiană* este cel mai consistent, analizând mistagogic și teologic opera sfântului. Aici autorul insistă asupra instituției Catehumenatului și a ritualului de inițiere creștină din episcopia de Remesiana, așa cum este prezentat în lucrarea *Libelli instructionis*, derulându-se pe parcursul Postului Mare și încheindu-se la sfârșitul Săptămânii Luminată, dar și asupra ritualului de priveghere și al psalmodiei introduse de Sfântul Niceta în eparhia sa, întrucât acestea sunt considerate a fi principalele mijloace folosite de el în lucrarea sa pastoral-misionară, pentru sporirea vieții duhovnicești a păstoriților săi, față de care a manifestat o preocupare deosebită.

Autorul expune reflecțiile teologice ale episcopului Niceta de Remesiana legate de triadologie, hristologie, pnevmatologie, mariologie, eclesiologie și eshatologie, toate în conformitate cu tradiția patristică de până atunci, cu hotărârile primelor două Sinoade ecumenice și învățătura expusă în Simbolul niceo-constantinopolitan. Reținem una dintre cele mai profunde declarații de credință în divinitatea Sf. Duh (*De Spiritu Sancti potentia*) și ideile fundamentale despre ființa și înțelesul Bisericii lui Hristos (*De Symbolo*), militând pentru păstrarea comuniunii cu Biserica unică și Universală.

Este marcată prezența diferitelor erezii în episcopia de Remesiana, în secolele al IV-lea – al V-lea care amenințau dreapta credință, dar și contribuția sfântului la combaterea acestora, în special arianismul și pnevmatomahia, apărând tradiția apostolică.

Remarcăm de asemenea câteva aspecte legate de Taina Pocăinței în spațiul monahal daco-roman, plecând de la epistola *Ad virginem lapsam*.

Opera acestui scriitor bisericesc este în strânsă legătură cu instituția Catehumenatului și cu programul de inițiere creștină din spațiul geografic daco-roman de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, fiind evidențiate cele trei etape ale catehumenatului: treapta catehumenilor, treapta aspiranților și cea a neofiților.

Demersul investigativ surprinde câteva aspecte legate de monahismul daco-roman din timpul vieții și activității misionare a episcopului Niceta de Remesiana, influențat de Regulile Sf. Vasile cel Mare.

Abordarea teologiei nicetaniene, dintr-o perspectivă dogmatică, morală și liturgică este inedită, în comparație cu celelalte scrieri dedicate personalității Sf. Niceta, binevenită și în același timp necesară pentru cunoașterea cultului divin public din spațiul daco-roman.

Este o lucrare temeinică de istoria creștinismului primar, realizată cu minuțiozitate, rezultatul unei munci serioase, demonstrând capacitatea de analiză și sinteză a autorului, precum și buna cunoaștere și valorificare a izvoarelor.

Cartea prezintă interes pentru Istoria bisericească universală, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Patrologie, Spiritualitate, chiar pentru Teologia Dogmatică și Istoria dogmelor sau Liturgică - istoria cultului creștin.

Concluziile ample, bine încheiate, rezumă în mod firesc observațiile consemnate în capitole.

Bibliografia este relevantă, actuală și exhaustivă conținând 393 de titluri în limbile română, latină, franceză, engleză, italiană, germană, clasificate științific în: izvoare - aici fiind incluse și operele Sf. Niceta -, dicționare și enciclopedii, cărți de cult, lucrări de specialitate, studii, articole și adrese web. Notele și explicații subsidiare bogate și numeroase (846).

DACIAN BUT-CĂPUȘAN

**CHRISTINE CHAILLOT (COORD.), O SCURTĂ ISTORIE A BISERICII
ORTODOXE DIN EUROPA OCCIDENTALĂ ÎN SECOLUL XX, TRAD. EMIL
MĂRGINEAN, EDITURA RENAȘTEREA, CLUJ-NAPOCA, 2017.**

Pentru mulți dintre creștinii zilelor noastre, și chiar pentru teologi, Ortodoxia din Occident e o noțiune vagă, legată de existența câtorva comunități din spațiul francez, cel italian sau cel spaniol. De aceea, lucrarea coordonată de elvețianca Christine Chaillot, convertită la această credință și interesată de manifestările ei, după cum o relevă și volumele publicate (*The Coptic Orthodox Church – a brief introduction to its life and spirituality*, Inter-Orthodox Dialogue Press, Paris, 2005; *The Ethiopian Orthodox Tewaedo Church Tradition – a brief introduction to its life and spirituality*, Inter-Orthodox Dialogue Press, Paris, 2002; *The Syrian Orthodox Church of Antioch and All the East – a brief introduction to its life and spirituality*, Inter-Orthodox Dialogue Press, Geneva, 1998; *Towards Unity – the theological dialogue between the Orthodox Church and the Oriental Orthodox Church*, Inter-Orthodox Dialogue Press, Geneva, 1998), ale cărei lucrări nu sunt pentru prima oară traduse în limba română (cea dintâi fiind: Christine Chaillot (coord.), *Biserica Ortodoxă din Europa de Est în secolul XX*, trad. Vasile Răducă, col. „Religie”, Editura Humanitas, București, 2011), este binevenită în acest spațiu, datorită calității de a reliefa dinamica credinței noastre în spații precum Olanda sau Danemarca și de a oferi un aport informațional vast care, datorită frumoaselor prezentări, nu se constituie într-o înșiruire aridă, ci într-o relatare plăcută.

Volumul, precedat de prefețe ce poartă semnătura tuturor ierarhilor comunităților naționale din acest spațiu, respectiv: Mitropolitul Emanuel al Franței, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice (pp. 5-7), Înaltpreasfințitul Părinte Serafim Joantă, din partea Patriarhiei Române (pp. 9-11), Episcopul Luca Kovacevic, parte a Patriarhiei Sârbe (p. 13), episcopul Basil Osborne (la acea vreme în Patriarhia Moscovei, pp. 15-17), dar și cea a părintelui Boris Bobrinsky, fost rector al Institutului Saint-Serge (pp. 19-26), conține o incursiune în universul fascinant și policrom al spiritualității Europei Occidentale, semnată de către coordonatoarele (pp. 27-31), și capitole dedicate Ortodoxiei din fiecare țară importantă.

Fiecare dintre aceste subunități tematice poartă semnătura unui om (sau a mai multora), care activează în cadrul acestor comunicăți, fiind parte integrantă a ei și cunoscându-i situația și realitățile. În plus, în general, textele sunt semnate de oameni ce provin din țările despre care scriu, fiind astfel parte a fenomenului convertirilor de acolo. Astfel, de exemplu, capitolul dedicat Ortodoxiei franceze este semnat de părintele Jean Roberti (pp. 33-52), fost profesor universitar și parohul comunităților „Sfântul Ioan de Kronstadt” și „Sfântul Nectarie” din Rennes, cel dedicat Bisericii din Insulele Britanice (pp. 53-76), se constituie într-un amplu studiu ce poartă semnătura cunoscutului episcop Kallistos Ware de Diokleia, cel ce conține prezentarea dinamicii Ortodoxiei din spațiul German (pp. 77-89) îi aparține lui Wassilios Klein, fost profesor în cadrul Facultății de Filosofie a Universității din Bonn, cel despre Austria și Lichenstein (pp. 91-99), lui Grigorios Larentzakis, fost profesor de Teologie Ortodoxă la Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Graz, iar cel privitor la Elveția (pp. 101-114), este scris de Noel Ruffieux, fost profesor de liceu în Friburg. Istoria Ortodoxiei italiene din secolul trecut (pp. 115-122), este apoi descrisă schematic de ieromonahul Ambrose Cassinascio, parohul comunității aparținătoare de Patriarhia Moscovei din Torino, cea spaniolă (pp. 123-127) este evidențiată chiar de către coordonatoare, cea portugheză (pp. 129-136), de către Miguel Ferro, membru activ al comunității aparținătoare de Patriarhia de Constantinopol din Lisabona, cea din Belgia și Luxembourg (pp. 137-148), este prezentată pe larg de către părintele Serge Model, secretarul eparhiei din Bruxelles, ce aparține de Biserica Rusă, cea olandeză (pp. 149-162) de profesorul Joost van Rossum, cea daneză (pp. 163-166), de către părintele Paul Sebbelov, paroh în Oslo, cea norvegiană (pp. 167-175), de Thomas Arentzen, enoriaș al bisericii „Sfântul Nicolae” din Oslo, cea suedeză (pp. 177-187), de părintele diacon Bengt Hagstrom din Goteborg, iar cea finlandeză (pp. 189-212), de Teuvo Laitila, lector la universitatea din Joensuu de acolo.

Descrierile lor surprind dinamica vremurilor în care s-au format și dezvoltat anumite comunități, evoluția sau dispariția lor, după caz, dar și formele auxiliare de exprimare ale acestora. Astfel, de exemplu, prezentarea situației Ortodoxiei olandeze cuprinde și o scurtă descriere a dezvoltării unora dintre ansamblurile monastice de aici, unele de dată foarte recentă:

„În Asten, în aceeași provincie din Nord-Brabant, a fost fondată în anul 1989 o mănăstire ortodoxă de maici cu hramul Nașterea Maicii Domnului, de către actuala egumenă, maica Maria (Hulsker). Maica Maria a petrecut câțiva ani în Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Haga și, mai târziu, în mai multe mănăstiri din Serbia și Grecia. Mănăstirea din Asten se află sub Patriarhia de Constantinopol. Slujbele sunt ținute în limba olandeză, greacă și, ocazional, în engleză. Este o comunitate internațională, cu călu-

gărițe care provin din diferite țări. Din 2003, comunitatea are propriul ei preot, Matthew Arnold, un englez căsătorit cu o olandeză, care a fost hirotonit preot de către episcopul Atenagora, un flamand din Belgia, episcopul vicar al mitropolitului ortodox grec de Bruxelles, Pantelimon” (pp. 159-160).

Uneori, prezentarea istoricului unei comunități și a rolului ei în contextul socio-politic al spațiului în care s-a format necesită adevărate incursiuni în istoria unui loc. Astfel se întâmplă, de exemplu în cadrul prezentații formării comunității Ortodoxe bulgare din spațiul vienez, unde autorul reușește chiar să comprime istoria mai multor decenii în câteva rânduri:

„Prezența bulgarilor în Viena este înregistrată cel puțin din secolul al XIX-lea. Aceștia erau negustori și emigranți. În Viena, bulgarii nu au desfășurat doar activități comerciale și culturale, ci și activități naționaliste și politice. Întrucât nu au avut nici o Biserică, s-au aflat în grija Bisericii Sârbe sau Ruse. Prima lor parohie, înființată în anul 1967, numită după Sf. Ioan Rilski, a fost recunoscută în 1969 de către statul austriac. Aceasta este legată de Patriaria bulgară din Sofia.

Așa cum este cazul și altor Biserici Ortodoxe, parohia bulgară a urmat îndeaproape evoluția bisericii mame. În primul rând, bulgarii săvârșeau slujbele o dată pe lună în biserica rusă a Sfântului Nicolae, în limba bulgară. Doar în 1993, ambasada Bulgariei a pus la dispoziția comunității o cameră din ambasadă pentru folosirea ca biserică. Aceasta a fost reamenajată și fințită în 1994 de către mitropolitul Simeon, care este responsabil pentru Europa Occidentală și Centrală, inclusiv pentru bulgarii ortodocși care trăiesc în Austria” (p. 96).

Astfel de informații, exprimate în termeni simpli și fraze scurte, oferă autorii coordonați de Christine Chaillot în paginile volumului dedicat istoriei Bisericii Ortodoxe din Europa Occidentală în secolul XX. Monografia propusă de ei și tradusă pentru prima dată în limba română se constituie deopotrivă într-un instrument util pentru istoricii bisericești și cei laici, oferindu-le informații prețioase. Ea este însă și punctul de debut al unei lecturi plăcute, care-l poate familiariza pe cititorul, fie el din mediul teologic sau laic, cu dinamica Ortodoxiei și formele ei de manifestare în spațiul Occidental.

CELE CINCI CUVÂNTĂRI TEOLOGICE ALE SF. GRIGORIE DE NAZIANZ

Cuvântarea întâi despre Dumnezeu

Este intitulată “Către sau împotriva eunomienilor înainte cuvântare”. În această cuvântare nu se tratează probleme de ordin dogmatic, ci principii legate de vorbirea despre Dumnezeu, i.e. discursul teologic sau teologhizare. Sf. Grigorie observă trei principii: principiul conștientizării limitelor rațiunii, principiul profilului potrivit teologului creștin și principiul temelor mai puțin periculoase pentru teologul începător.

Primul principiu vrea să-l facă pe cel ce vorbește despre Dumnezeu să înțeleagă că rațiunea are limitele ei. Dacă aceste limite nu sunt acceptate rațiunea alunecă pe calea raționamentelor subtile, i.e. a sofismelor. În acest caz teologia și în special Dumnezeu se reduc la nivel de obiect tocmai ca să poată fi raționalizate. Aceste probleme apar din necunoașterea profilului potrivit teologului creștin (Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, Anastasia, București, 1993, p. 24).

Principiul al doilea presupune o pregătire a teologului înainte de a vorbi despre Dumnezeu. Nu se pune atât de mult accentul pe o pregătire intelectuală cât pe una spirituală. Cu alte cuvinte, despre Dumnezeu poate vorbi numai cel curățit de patimi. Această curățire trebuie să se reflecte atât la nivel trupesc, prin adormirea simțurilor, cât și la nivel sufletesc, prin ridicarea cu mintea la Dumnezeu i.e. prin contemplație (p. 40). În plus, teologul trebuie să vorbească numai atunci când mitea este liniștită și eliberată de fantezii. Însă un teolog bun riscă să devin un flecar dacă vorbește atunci când nu este momentul potrivit doar ca să stârnească plăcere. Aici intervine al treilea principiu (p. 25).

Principiul temelor mai puțin periculoase se referă atât la anumite teme mai accesibile oamenilor de rând, dar și la timpul potrivit pentru a vorbi. Cu alte cuvinte teologul trebuie să vorbească numai ce este de folos ascultătorilor nu orice doar ca să placă audienței (p. 26-27). Sunt de preferat în special temele de ordin practic: despre virtuți, despre apărarea credinței, despre recompense și pedepse, despre învierea morților despre suflet etc. Aceste teme aduc un folos teologului și ascultătorilor atunci când teologul nu greșește, iar dacă greșește nu aduc o pagubă mare (p. 32).

Cuvântare a doua despre Dumnezeu

Această cuvântarea tratează despre dumnezeire în general. Sf. Grigorie răspunde eunomienilor că Dumnezeu nu poate fi cunoscut în natura Sa. Cuvântarea poate fi împărțită în două părți. O parte (cap. I-XIV) care vorbește despre imposibilitatea de a cuprinde pe Dumnezeu cu mintea și o a doua parte (cap. XV-XXXI) care vorbește despre cunoașterea lui Dumnezeu cu mintea și limitele acestei cunoașteri.

Ideea de imposibilitate în a cuprinde pe Dumnezeu cu mintea are ca punct de pornire convorbirea dintre Dumnezeu și Moise pe muntele Sinai sau urcarea lui Moise pe muntele Sinai. Această urcarea a proorocului pe muntele Sinai reprezintă o imagine și totodată o trăire a urcușului duhovnicesc (p. 33). Urcușul duhovnicesc se referă la apropierea omului de Dumnezeu. Nu mai cei curați cu inima și cu mintea pot urca cu gândul la ce s-a întâmplat pe muntele Sinai. Cine se urcă cu mintea în nor împreună cu Moise acela intră în afara materiei, de aceea nu este în stare să înțeleagă pe Dumnezeu cu mintea. Însuși Moise nu a fost în stare să vadă decât spatele lui Dumnezeu, adică cele dinapoia Lui. Acestea reprezintă măreția lui Dumnezeu care se vede din făpturile Lui și în ordinea din lume pusă de El (p. 35). Prin urmare ființa lui Dumnezeu rămâne cunoscută doar Treimii. Mintea omenească poate cunoaște doar existența ei, dar nu și ce este ea în sine (p. 37). Oricât de mult s-ar strădui mintea omenească rămâne prinsă în închipuiri materiale atunci când vorbește despre Dumnezeu ex. duh, foc, lumină, iubire, înțelepciune, dreptate, minte, cuvânt etc (p. 44). Aici este vorba de o cunoaștere afirmativă a lui Dumnezeu, i.e. teologie afirmativă. Acest tip de cunoaștere este bun spre a urca omul cu gândul la Dumnezeu, însă nu este de ajuns. Teologia negativă este mai bună și mai desăvârșită pe calea apropierii de Dumnezeu.

Sfântul Grigorie compară cele două teologii cu două plutiri ale minții. Prima plutire duce la teologia negativă, iar a doua plutire duce la teologia afirmativă. Teologia negativă se referă mai mult la natura lui Dumnezeu care nu poate fi cuprinsă și înțeleasă cu mintea.

Atunci ne punem întrebarea: Ce rol are mintea în apropierea de Dumnezeu? Trebuie să recunoaștem faptul că mintea păstrează totuși dorul nepotolit de cunoaștere a lui Dumnezeu. Însă, singurul lucru de care poate fi în stare mintea la nivel abstract este să cunoască existența lui Dumnezeu. Aceasta se numește cunoaștere aposteriorică. Însă pe Dumnezeu în Sine nu-l pot cunoaște nici îngerii. Dar, chiar și cunoașterea aposteriorică ajută numai pe cei cu mintea curată, pe cei întunecați la minte i-a dus la politeism și idolatrie (p. 46-47).

Cuvântare a treia despre Dumnezeu

Tratează dumnezeirea Fiului pe care o apară de ariano-eunomieni. Această cuvântare poate fi și ea divizată în două părți. Prima parte tratează posibilitatea existenței mai multor persoane în Dumnezeu sau altfel spus faptul că unicitatea respectiv unitatea dumnezeirii nu exclude prezența mai multor persoane, i.e. pluralitatea persoanelor. Astfel, pluralitatea persoanelor în Dumnezeu nu înseamnă o pluralitate de puteri de sine stătătoare și fără relație.

Sfântul Grigorie explică relația dintre Tatăl și Fiul punând accentul pe nașterea Fiului. Demonstrând nașterea Fiului din Tatăl, Sfântul Grigorie arată prin aceasta unitatea de ființă dintre Tatăl și Fiul. Prin urmare în prima parte a acestei cuvântări este dezvoltată Taina Sfintei Treimi, fiind combătute fiecare obiecție adusă de Eunomie în privința Tatălui sau a Fiului ca Dumnezeu și a relației dintre Aceștia.

În a doua parte a acestei cuvântări se dezvoltă ideea Fiului ca Dumnezeu pe baza argumentelor scripturistice. Este o introducere la următoarea cuvântare care tratează în detaliu dumnezeirea Fiului atacată de eunomieni. Sunt enumerate toate locurile din Scriptură care ar crea o notă de îndoială în privința dumnezeirii Fiului. Se deosebesc atributele firii umane de atributele firii dumnezeiești. Astfel, în mod ecuațional ceea ce sună umilitor se atribuie firii omeneste, iar ceea ce sugerează slavă și cinste se atribuie firii dumnezeiești a lui Hristos.

Cuvântarea a patra despre Dumnezeu

Această cuvântare continuă tratarea dumnezeirii Fiului. Sfântul Grigorie răspunde pe rând tuturor obiecțiilor aduse de Eunomie în privința Fiului lui Dumnezeu. În cuvântare a treia, locurile din scriptură care reprezintă o problemă pentru Eunomieni au fost doar enumerate. După cum am spus mai sus este vorba de afirmații umiltoare cu referire la Iisus care nu s-ar potrivi lui Dumnezeu. Și această cuvântare poate fi divizată în două părți. Prima parte tratează zece obiecții aduse de Eunomieni împotriva dumnezeirii fiului. Partea doua vorbește despre denumirile generale ale dumnezeirii și cele speciale ale fiului cu argumentare scripturistică. Cele generale se referă pe de o parte la substanța lui Dumnezeu: „Cel ce este”, „Cel ce se mișcă”, „Cel ce arde”, i.e. este foc mistuitor, iar pe de altă parte se referă fie la puterea Lui, fie la iconomia Lui, în trup sau mai presus de trup: Atotstăpânitorul, Savaot, Dumnezeul mântuirii, Dumnezeul păcii, Dumnezeul dreptății etc. Denumirile specifice se referă la Fiul: Fiu, Unul-Născut, Cuvântul, Adevărul, Icoană (Chipul Tatălui), Viață, Lumină, Dreptate, Sfințire, Răscumpărare, Înviere. Sunt denumiri cu referirea la firea sa dumnezeiască. Om (Fiul Omului),

Cale, Păstor, Ușă, Miel, Arhieru, Oaie (spre junghiere), Melchisedec sunt denumiri care se referă la firea omenească a Fiului (p. 103-106).

Cuvântarea a cincea despre Dumnezeu

Cuvântare a cincea este dedicată apărării dumnezeirii Duhului. Este îndreptată împotriva pnevmatomahilor care admiteau sau cel puțin tolerau dumnezeirea Fiului, dar nu puteau accepta dumnezeirea Duhului (p. 108). Ei considerau că Duhul Sfânt este o inovație nescripturistică și prin urmare a ortodocșilor. Pnevmatomahii nu puteau înțelege cum și Fiul și Duhul își au proveniența din Tatăl, i.e. au același Tată și totuși unul este fiu, iar altul nu. Sf. Grigorie observă faptul că pnevmatomahii proiectau procesul generării umane asupra procesului generării divine, i.e. explicau dumnezeirea folosind analogii din lumea creată (p. 114).

În prima parte a acestei cuvântări Sf. Grigorie apără dumnezeirea Duhului mai mult prin argumente logice și imagini preluate din natură ca să-i combată pe adversari chiar pe terenul lor. În partea a doua combate ideea că Duhul Sfânt ar fi nescripturistic, demonstrând contrariul exclusiv cu argumente scripturistice.

Sf. Grigorie scoate în evidență faptul că termeni precum nenăscut, fără de început, nemuritor ș.a. nu apar direct în scriptură și totuși se pot subînțelege din context. În același timp, se spun în Scriptură lucruri despre Dumnezeu precum că doarme, merge, se mânie ș.a. însă din context devine evident că nu se aplică literal la Dumnezeu (p. 122-123).

Pe lângă argumentarea dumnezeirii Duhului Sfânt în această cuvântare se regăsesc și formulări exacte cu privire la Taina Sfintei Treimi. În special se demonstrează deoființimea persoanelor Sfintei Treimi.

Taina Sf. Treimi

Sf. Treime – lumina substanțială care este unică și în același timp Tată, Fiul și Duh, Fiul luminează din lumina Tatălui în lumina Duhului

Noi cinstim monarhia în dumnezeire, dar nu prin mărginirea la o singură persoană, ci prin egalitatea de natură și identitatea de mișcare și convergența spre unime a celor din monarhie (p. 64). Există un singur Dumnezeu, pentru că există o singură fire dumnezeiască și totodată sunt trei persoane, dar care își au referința către Unime (p. 118). „Era lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume, Tatăl. Era lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume, Fiul. Era lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume, Celălalt Mângâietor. Era și era și era, dar Una era. Lumină și lumină și lumină, dar o singură lumină,

un Dumnezeu. Lucrul acesta și l-a închipuit și David [...]: „Întru lumina Ta vom vedea lumină” (p. 109).

Sf. Grigorie spune că „Dumnezeirea din starea de Unime la început, mișcându-se către Doime s-a constituit în Treime, i.e. Tatăl, Fiul și Duhul”. Însă acest fapt nu se înțelege în mod evolutiv, ci în sensul posibilității cunoașterii omenești. „Dacă era un timp când nu era Tatăl, er un timp când nu era Fiul. Dacă era un timp când nu era Fiul, era un timp când nu era nici Sfântul Duh. Dacă Unimea era de la început și Treimea era de la început” (p. 110). „Nu este Unul din Cei trei mai Dumnezeu, iar Altul mai puțin Dumnezeu, și nici Unul Dumnezeu mai întâi, iar Altul un Dumnezeu mai pe urmă, nici nu se desparte prin voință, nici nu se împarte prin putere și nici nu există ceva acolo din cele câte sunt proprii lucrurilor care se pot împărți” (p. 118).

Unitatea – Dumnezeirea neîmpărțită între împărțiți

Prin urmare dacă ne referim la dumnezeire vorbim de monarhie și de un singur lucru, iar dacă ne referim la cele în care este dumnezeirea vorbim de treime și de trei lucruri (p. 118-119).

Fiul este născut din Tatăl și prin urmare deoființă cu Tatăl. Chiar dacă Tatăl este nenăscut, iar Fiul născut. Nenăscut, născut și purces sunt proprietăți ale persoanelor și nu aduc o deosebire substanțială între persoanele Sf. Treimi. Această deosebire intervine numai atunci când vorbim de creat și necreat (p. 72).

Homousios – Cele trei dunt una prin Dumnezeirea Lor, iar Unimea trei prin proprietățile (persoanelor)

Dacă aceste numiri ar ține de ființa lui Dumnezeu atunci și Fiul prin naștere din Tatăl ar deveni nenăscut. Asta ar însemna că Fiul ar fi Tatăl al Tatălui. Prin urmare s-ar confunda persoanele Sfintei Treimi (p. 74). Trebuie atrasă atenția asupra faptului că denumirea de Fiul al lui Dumnezeu nu se face pe cale de omonimie, altfel nu ar avea sens, ci se referă la deoființimea Tatălui și a Fiului. Cu alte cuvinte, Logosul nu se numește Fiu, fără să-L înțelegem a fi cu adevărat Fiu, nici nu poate fi vorba de vreo înfiere, ci Fiul este Fiu la modul propriu. Or, acest lucru implică neapărat și nașterea. Iar unde este naștere acolo este și moștenire și deoființime. Prin urmare, Fiul nu poate fi considerat o creatură, altfel nu ar mai fi Dumnezeu și nu s-ar numi Fiu al lui Dumnezeu (p. 76).

Însă, nici Duhul Sfânt nu poate fi considerat un accident, i.e. o energie a lui Dumnezeu. Scriptura demonstrează că Duhul acționează în mod liber ca o persoană dinstinctă, i.e. o substanță care subzistă în Sine (p. 110-111).

Duhul Sfânt este pus în legătură cu sfințenia. El este numit sfințitorul. Prin urmare dacă nu ar fi existat de la început Duhul Sfânt atunci El ar

coborâ în rând cu oamenii (creaturile), deși un pic mai devreme în timp. Apoi, acest lucru ar însemna ori că Dumnezeu nu a avut sfințenia de la început ori că sfințenia este altceva înafară de Duhul (p. 110). Duhul Sfânt este numit Dumnezeu și totuși nu poate fi numit nenăscut, deoarece atunci ar exista două principii în Dumnezeu. Duhul Sfânt nu poate fi numit nici născut, fiind că aceasta ar însemna să existe doi fii și prin urmare doi frați. Duhul nu poate nici precede de la Fiul fiind că atunci ar exista o relație de nepot cu Tatăl și o relație de fiu cu Fiul. Prin urmare ar exista doi fii. Acest lucru este absurd și nefondat scripturistic (p. 112-113).

Cine afirmă că Duhul nu precede numai de la Tatăl, acela inventează una al treilea Testament prin care surpă cuvântul Evangheliei lui Hristos care spune: Duhul cel Sfânt care de la Tatăl precede

Purcederea Duhului din Tatăl face ca Duhul ca și în cazul Fiului să fie deoființă cu Tatăl și prin urmare și cu Fiul.

Din manifestările sau relațiile reciproce ale Persoanelor vin și denumirile lor de Tată, Fiu și Duh. Aceste numiri nu se referă nici la ființa lui Dumnezeu, nici la energiile sale, ci sunt nume de relații, i.e. de arătare cum este Tatăl față de Fiul și Fiul față de Tatăl (p. 77). În ce privește însă firea dumnezeiască, ea rămâne neîmpărțită între împărțiți. Tatăl se numește așa tocmai pentru că este nenăscut și totodată pentru că a născut pe Fiul. Fiul se numește așa pentru că s-a născut din Tatăl. Iar Duhul Sfânt se numește așa pentru că a purces. Astfel, se păstrează neconfundarea persoanelor într-o unică fire a Dumnezeirii.

Nașterea Fiului și purcederea Duhului din Tatăl au avut loc, spune Sf. Grigorie, când era Tatăl, i.e. în afară de ideea de timp fiind că nu era un timp când nu era Tatăl (p. 67). Fiul S-a născut când nu S-a născut Tatăl, iar Duhul a purces când nu a purces Fiul. Totul s-a produs „dincolo de când” (p. 65).

Totuși, se pune întrebarea dacă persoanele Sf. Treimi sunt deoființă, iar Tatăl este fără de început, de ce nu se spune și despre Fiul și Duhul că sunt fără de început? Sf. Grigorie răspunde că Fiul și Duhul nu sunt fără de început fiind că au principiu pe Tatăl. Totuși, Aceștia nu au existat la un timp după El. Fiul și Duhul sunt veșnici, însă raportați la cauza lor, i.e. la Tatăl, nu sunt fără de început. Însă în cazul dat cauza nu este mai veche decât cauzatul. Nașterea Fiului și purcederea Duhului le coincid cu existența (p. 71).

Taina Sfintei Treimi nu este o invenție, ci conformă cu Scriptura, i.e. face parte din Revelarea lui Dumnezeu. Însă este adevărat că lucrurile nu sunt prezentate limpede peste tot. Sf. Grigorie spune în acest sens: „Vechiul Testament a predicat clar pe Tatăl și mai întunecat pe Fiul; Noul Testament a arătat limpede pe Fiul, a lăsat să se întrevadă Dumnezeirea Duhului. Acum se încetățenește cu noi Duhul, oferindu-

ne mai clară arătarea Lui”. Prin urmare descoperirea lui Dumnezeu s-a făcut progresiv în scop pedagogic, deoarece și elevilor învățătura li se dă parțial și treptat după nivelul de înțelegere. Astfel, omul cunoscând tot mai mult pe Dumnezeu înaintează „din slavă în slavă” (p. 127).

JOHANN MALAKI

**IULIU-MARIUS MORARIU – RESTITUTIO GRIGORE PLETOSU, ED.
RENAȘTEREA/EIKON, CLUJ-NAPOCA, 2014, 190 P.**

Sub egida prestigioaselor edituri clujene Renașterea și Eikon, a văzut lumina tiparului în anul 2014, volumul intitulat *Restitutio Grigore Pletosu* ce aparține tânărului cercetător clujean Iuliu-Marius Morariu (Maxim, ca ieromonah), licențiat în Teologie - șef de promoție și Istorie și doctorand al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, poet și prozator, colaborator la diferite reviste literare și posturi de radio, cunoscut cititorilor datorită celor câteva volume¹ și a nenumărate studii și articole publicate (peste 200), distins încă din anii studenției cu importante premii pentru cercetare științifică.

Prefața este semnată de ÎPS Andrei Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului. Volumul a apărut cu sprijinul Consiliului Județean și a Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud.

Cartea este structurată în trei părți sau capitole mari: *Profilul bio-bibliografic al lui Grigore Pletosu*, *Profilul spiritual al protoiereului Grigore Pletosu reflectat în activitatea sa didactică* și *Profilul spiritual al protoiereului Grigore Pletosu reflectat în activitatea sa pastorală*, precedate de *Introducere* și urmate de *Concluzii*, *Anexă*, *Resume* (rezumat în limba engleză) și *Bibliografie*.

Așa cum arată autorul în *Introducere*, volumul este dedicat - la 80 de ani de la trecerea în veșnicie - părintelui Grigorie Pletosu, vrednic păstor și dascăl de seamă, exponent al Țării Năsăudului, personalitate complexă, insu-

¹ *Stări, momente și personalități din Ortodoxia transilvană - pasaje insuficient reliefate istoriografic*, Ed. „Academica Brâncuși”, Târgu Jiu, 2013, *Istoria Mănăstirii „Izvorul Tămăduirii” Salva*, Ed. Astra, Blaj, 2013 (coautor împreună cu prof. Ana Filip), *Habet sua fata libelli, antologie de invitații la lectură*, Ed. Semănătorul, Tismana, 2014, *Sfântul Constantin Brâncoveanu: un model pentru tinerii de astăzi*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, *Autobiografia spirituală a lui Dag Hammarskjöld: o abordare teologică*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2016, *Preoții năsăudeni și ASTRA (1861-1918)*, Ed. Charmides/Argonaut, Bistrița/Cluj-Napoca, 2016, *Noi aspecte ale martiriului sfinților năsăudeni*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016 (coautor împreună cu pr. Gavrilă-Tudor Zinveliu), *Asociațianismul cultural din zona Bistriței și a Năsăudului (1850-1918)*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2017, *Rolul tânărului cercetător în Asociațiunea ASTRA*, Ed. Astra, Dej, 2017.

ficient reliefată de cercetarea istoriografică - dealtfel imposibil de reconstituit în integralitate - „un om de o ținută morală impecabilă, dublată de una fizică ce-i conferea prestanță, un părinte bun și echilibrat” (p. 123).

Primul capitol prezintă în amănunt viața părintelui Pletosu, născut la Chintelnic în 1848, absolvent al primei promoții a Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean, cu studii superioare de Teologie și Filosofie la Sibiu, Leipzig și Budapesta. Devine profesor (din 1878) de Limba română, Filosofie, cântări bisericești, limbi clasice și chiar limba maghiară, precum și catehet pentru Religia ortodoxă la prestigioasa școală din Năsăud pe care o urmasă, preot din 1892, protopop al Bistriței din 1909, activând până la moartea sa întâmplată în 1934. A publicat câteva manuale școlare (*Dogmatica ortodoxă*, Năsăud, 1899, *Retorica și carte de citire*, Bistrița, 1896, în colaborare cu Ion Gheție și *Propedeutica filosofică*, Năsăud, 1899) și mai multe studii și articole în periodice (Școala Română, Gheorghe Lazăr, Transilvania, Gazeta Bistriței, Telegraful Român, Revista Teologică prima revistă teologică de specialitate din România, printre fondatorii căreia se numără), deosebit de interesante și valoroase, atât prin tematica abordată, cât și prin conținutul lor și a contribuit la editarea Enciclopediei Române, coordonate de Constantin Diaconovich (1898-1904).

Capitolul al doilea, după ce creionează chipul dascălului creștin din perspectivă biblică, patristică, pedagogică și cea a literaturii române, ne aduce în atenție profilul spiritual al părintelui Grigore Pletosu, reflectat în latura didactică a prolificiei sale misiuni de peste trei decenii desfășurată cu pasiune, seriozitate și conștiinciozitate la Năsăud, „era în primul rând un trăitor al celor pe care le propovăduia de la înălțimea catedrei” (p. 74). Aici i-a avut ca elevi pe viitorii ierarhi: Elie (Miron) Cristea, Nicolae Bălan, Nechita Duma, dar și pe Constantin Moisil, George Coșbuc - fiind considerat cel dintâi critic al operei lui - Nicolae Drăganu, Emil Isac. A activat în calitate de președinte al societății Virtus Romana Rediviva și al secțiunii școlare a ASTRA.

Referindu-ne la opera sa cea mai importantă, *Dogmatica ortodoxă*, remarcăm că manualul - pentru învățământul secundar, dar și pentru Seminarile teologice - este elaborat într-un stil de școală, bogat în definiții, scris dintr-o perspectivă comparativă, conține elemente valoroase și prezintă corect învățătura de credință ortodoxă, cu unele influențe străine frecvente în epocă, specifice raționalismului apusean. Parcurgându-l și astăzi, cititorul are în față o expunere cuprinzătoare a doctrinei Bisericii și încă o dovadă a progresului formal al dogmelor. *Dogmatica* lui Pletosu, rămâne un moment în istoria Teologiei Dogmatice în Ortodoxia românească. Nu poate decât să ne bucure reeditarea ei în anul 2013, sub auspiciile Editurii Renașterea, ediție îngrijită de preoții Ioan Pinteș și Grigore Linul. Enumerăm

aici și alte cercetări recente ale unor autori preocupați de personalitatea lui Grigore Pletosu².

Cel de-al treilea capitol evidențiază profilul spiritual al părintelui Pletosu așa cum rezultă din activitatea sa pastorală, nu înainte de a ilustra caracteristicile unui preot devotat slujirii așa cum se reflectă în scrierile Sfinților Părinți, în spiritualitatea românească și în literatura română (p. 111). Părintele Grigore fost hirotonit la vârsta de 44 de ani, slujind într-o capelă pe care a întemeiat-o la Năsăud, iar apoi la biserica Sf. Trei Ierarhi din Bistrița, fiind primul slujitor al acesteia, de numele dânsului legându-se construirea ei, este ales apoi protopop al Bistriței - primul conducător al acestuia care a rezidat efectiv în cetate (p. 123) -, funcție pe care o îndeplinește ca un foarte bun administrator, cu discernământ și obiectivitate, întreținând bune relații cu comunitățile greco-catolice și protestante. Toate calitățile enumerate au făcut să fie desemnat membru în „Sinodul” Arhiepiscopiei Sibiului și apoi al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, membru în Congresul Național Bisericesc al Mitropoliei Ardealului, asesor consistorial la Sibiu și apoi la Cluj, mult apreciat de Episcopul Nicolae Ivan care „ îl vedea între cadrele de nădejde ale Institutului Teologic de la Cluj” (p. 14).

Aflându-ne în anul centenar, trebuie să menționăm că Grigore Pletosu a fost „un mare patriot... un mare militant pentru emanciparea culturală a românilor și promovarea românismului” (p. 121), făcând parte dintre delegații de drept la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de acum 100 de ani și dintre semnatarii unirii (p. 122).

Concluziile judicious alcătuite sintetizează conținutul lucrării care se dovedește o contribuție remarcabilă.

Anexa (Pe urmele lui Grigore Pletosu - interviu cu Pavel Jarda, strănepotul protoiereului, fiul compozitorului Tudor Jarda) completează demersul investigativ, cu aspecte inedite despre familia celui evocat, dând lucrării un plus de valoare.

Cartea se bazează pe o bibliografie bogată, dar totodată selectivă și actuală, un număr de 425 de titluri (izvoare scripturistice, patristice și istorice - inedite și editate -, dicționare și enciclopedii, volume auxiliare, studii și articole de specialitate, utilizate în 390 de note de subsidiare.

Calitatea cercetării întreprinse de părintele Morariu este conferită de faptul că, fără a se pierde în literatura secundară, sfinția sa merge direct la

² *Școala de la Năsăud. Profesori de limba română*, Editura Charmides, Bistrița, 2011 (Sorina-Gabriela Costea), „*Grigore Pletosu - Dogmatica Ortodoxă - 110 ani de la apariție*”, în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, tom XIII, 2010 (Dacian But-Căpușan), precum și teza de doctorat a pr. Dan-Marius Goga cu titlul: *Părintele protopop profesor Grigorie Pletosu (1848.1934) profesor, teolog și cărturar ortodox transilvănean* alcătuită sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru, susținută în anul 2016 în cadrul Școlii doctorale „Isidor Todoran” a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

surse, exploatând și redactând informațiile cu mare pricepere și iscusință. Sunt studiate și analizate critic documente aflate în Arhivele Naționale, Arhivele mitropolitane de la Sibiu și Cluj-Napoca, arhive parohiale și familiale. Dintre izvoarele editate amintim doar Rapoartele publicate anual de Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud și ASTRA.

Cercetător de mare activitate al istoriei bisericești și al spiritualității, părintele Maxim, fiu al plaiurilor năsăudene, ne oferă o lucrare monografică de certă valoare, expusă într-un discurs fluent și bine argumentat, expunând viața, opera, activitatea unui slujitor exemplar al altarului, om de carte pasionat, pedagog de vocație, brav înaintaș, figură marcantă a vieții bisericești și culturale, model de urmat pentru generația actuală de preoți și intelectuali laici.

DACIAN BUT-CĂPUȘAN

VI. CRONICA FACULTĂȚII*

CRONICA FACULTĂȚII ÎN ANUL UNIVERSITAR 2016-2017

A. PERSONALUL DIDACTIC

1. Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb
2. Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu
3. Pr. prof. univ. dr. Valer Bel
4. Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană
5. Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă
6. Prof. univ. dr. Mircea-Gelu Buta
7. Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie
8. ÎPS prof. univ.dr. Ioan (Andrei) Andreicuț - pensionar
9. Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru - pensionar
10. Pr. prof. univ. dr. Vasile Gordon - asociat
11. Prof. univ. dr. Constantin Măruțoiu - pensionar
12. Arhim. prof. univ. dr. Cristian (Teofil) Tia
13. Pr. conf. univ. dr. Patriciu-Dorin Vlaicu
14. Pr. conf. univ.dr. Gabriel-Viorel Gârdan
15. Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizău
16. Conf. univ. dr. Radu Preda
17. Conf. univ. dr. habil. Marcel-Gheorghe Muntean
18. Conf. univ. dr. Marin Cotețiu
19. Pr. lect. univ. dr. Gheorghe Șanta
20. Pr. lect. univ. dr. Mircea-Marin Oros
21. Pr. lect. univ.dr. Cristian-Sebastian Sonea
22. Pr. lect. univ. dr. Grigore-Dinu Moș
23. Pr. lect. univ. dr. Adrian-Aurel Podaru
24. Pr. lect. univ. dr. Cosmin Cosmuța
25. Pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci, începând cu semestrul II
26. Lect. univ. dr. Ana Baci
27. Lect. univ. dr. Claudia-Cosmina Trif
28. Lect. univ. dr. Răzvan Alin Trifa
29. Lect. univ. dr. Nicușor Turcan
30. Lect. univ. dr. Paula Bud
31. Protos. asist. univ. dr. Benedict (Valentin-Cosmin) Vesa, începând cu semestrul II lector universitar
32. Diac. asist. univ. dr. Nicolae-Olimpiu Benea
33. Asist . univ. dr. Marius-Dan Ghenescu
34. Asist. univ. dr. Victoria-Alina Grădinar

* Documentar întocmit de Cosmin Trif, Nicolae-Dragoș Kerekes și Dacian But-Căpușan

B. CONDUCEREA FACULTĂȚII

Pr. prof. univ. Vasile Stanciu - decan

Pr. lect. univ. dr. Cristian-Sebastian Sonea - prodecan

Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie - director de Departament

C. PERSONAL DIDACTIC AUXILIAR**SECRETARIAT**

Pr. Cosmin-Vasile Trif - secretar șef Facultate

Mirela Neli Turc - secretar

Ec. Laura Cristina Vancea - secretar

Ec. Dorina Petronela Moga - administrator șef Facultate

Constantin Belei - informatician

BIBLIOTECA

Emilia-Mariana Soporan

Diana Pop

D. LICENȚIAȚII FACULTĂȚII**SESIUNEA FEBRUARIE 2017****NIVEL LICENȚĂ****SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ**

1. DRAGUȚAN M. NICOLAE

2. RĂCHITĂ G. NICOLAE

SPECIALIZAREA: ARTĂ SACRĂ

1. VĂMOȘ P. PETRU

NIVEL MASTER**SPECIALIZAREA: ORTODOXIE ROMÂNEASCĂ ȘI VIAȚĂ LITURGICĂ**

1. CIURBE R. CĂLIN-RADU

SPECIALIZAREA: PASTORAȚIE ȘI DUHOVNICIE

1. TATARU D. ȘTEFAN

SPECIALIZAREA: BIOETICA – ETICĂ, MORALĂ ȘI DEONTOLOGIE

1. ROȘU ȘT. RADU-LIVIU

SESIUNEA IUNIE 2017**SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ**

1. BADIU M. NICOLAE

3. BARZ D. LIVIU-ADRIAN

2. BADIU N. VASILE MIHAI

4. BINDEA I. IOAN

5. BLEAHU N. NICOLAE-RAREȘ
6. BOTAR D. F. DAN-ALEXANDRU
7. BROCA V. O. MARIAN-FLORIN
8. BURLĂ I. BOGDAN-VIOREL
9. CÂRCU N. SERGIU-FLORIN
10. CHIRA I. GRIGORE
11. CÎMPEAN I. ILIE-RAREȘ
12. CIOBANU I. VITALIE
13. CIUTA G. GHEORGHE
14. COȘOFREȚ I. MIHAI
15. CRIȘAN I. IOAN
16. DAN V. ANDREI
17. DANCIU V. A. ADRIAN-CLAUDIU
18. DINCĂ I. BOGDAN CONSTANTIN
19. DRĂGAN I. COSMIN-IONUȚ
20. DRUMEȚU I. ALEXANDRU
21. GRUIȚĂ D. OLIVIAN-RĂZVAN
22. KINDRIȘ T. TOADER ADRIAN
23. LUCA M. V. FLORIN
24. MĂHĂLEAN T. GABRIEL-CRISTIAN
25. MALAKI S. JOHANN
26. MĂNARCĂ N. NICOLAE
27. MARGA G. IOAN
28. MARIȘ A. DANIEL-IOAN
29. MOLDOVAN V. VASILE-COSMIN
30. MUREȘAN V. CĂLIN-VASILE
31. MUSTEA M. BOGDAN-ANDREI
32. NICULA N. C. ALIN NICOLAE
33. ONICA F. ROMAN
34. OSOVEI C. M. RAUL-COSMIN
35. PENȚA I. BOGDAN-IOAN
36. POP I. D. ANDREI-COSMIN
37. POP GH. CRIST
38. ROMAN I. COSMIN-OVIDIU
39. SDRĂBĂU S. IONUȚ
40. ȘERBAN I. TEODOR
41. ȘINCU N. DARIUS-RĂZVAN
42. SOCACI A. RAREȘ-CĂLIN
43. SOMEȘAN I. IOAN-SILIVAN
44. ȘOPTEREA L. BOGDAN-LUCIAN
45. ȘUTEU AL. ANDREI
46. TATAR GH. CONSTANTIN
47. TĂUT V. FLORIN-RADU
48. ȚIBRE L. C. RĂZVAN-LUCIAN
49. TOMOȘ S. CRISTI-DAN
50. VAIDA G. L. IOAN-MĂDĂLIN
51. VIDICAN M. MARIUS

SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ORTODOXĂ DIDACTICĂ

1. CÎMPEAN C. BIANCA-SIMONA
2. SPIRIDON I. ANCUȚA

SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ORTODOXĂ ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. BIRIȘ I. MIHAELA-ONIȚA
2. NEAG A. MARIA-IOANA
3. NICOARĂ A. I. ANDREEA-MARIA
4. RĂCEAN S. DIANA
5. RUS I. G. IOZEFA-ANTOANELA
6. ȘUTU D. ALEXANDRA-MIHAELA

SPECIALIZAREA: ARTĂ SACRĂ

1. COROI V. ADRIANA-VALERIA
2. CRAUS I. IRINA
3. CUTH I. PARASCA
4. FRONEA E. TEODORA
5. LAZĂR C. IONUȚ
6. LOGOȘ M. VASELENA
7. LORINȚ G. LOREDANA
8. MĂLAI G. MARIA-IUSTINA
9. MOCEAN I. CLAUDIA-IOANA
10. PRECUP D. DORIN-EMANUEL
11. ROȘCA D. A. NICOLAE

MASTER-

SPECIALIZAREA: **BIOETICĂ-MORALĂ, ETICĂ ȘI DEONTOLOGIE**

1. CLAPA G. GRIGORE	6. POP V. VICTOR-TOADER
2. COMAN I. IOAN	7. SIMA AL. ALEXANDRA
3. GREC I. MIRCEA-GRIGORE	8. TORCOȘ I. V. IOAN-DORIN
4. IVĂNCICĂ N. A. FLORIN	9. BICHIȘ IOANA MARIA
5. NEGUȚ C. CONSTANTIN-COSTEL	

SPECIALIZAREA: **ORTODOXIE ROMÂNEASCĂ ȘI VIAȚĂ LITURGICĂ**

1. BLEAHU G. I. GABRIEL-NICOLAE	4. PAP M. RAUL-VASILE
2. DENEȘ G. ADRIAN-CRISTIAN	5. RUS I. RAREȘ-NELU
3. IVANOVICI D. DANIELA-LUMINIȚA	6. STOROJA P. RADU
	7. BRICI V. IOAN

SPECIALIZAREA: **PASTORAȚIE ȘI DUHOVNICIE**

1. BUTAȘ O. V. OVIDIU-IONUȚ	MARINEL
2. DRAGOȘ B. LOREDANA-GERALDINA	5. MUREȘAN M. R. DORIN-IOSIF
3. ILOAIE P. PETRU	6. BUCEVSCHI I. CĂTĂLIN
4. MĂRCEAN M. GABRIEL-	7. LĂCĂTUȘ I. CRĂCIUN IOAN
	8. VAMOȘ C. SANDRO VICENȚIU

SPECIALIZAREA: **DOCTRINĂ ȘI HERMENEUTICĂ CREȘTIN-ORTODOXĂ**

1. BILȚ GH. MARIAN	5. OARGA V. CĂTĂLIN-PETRU
2. BÎRTA I. AUREL	6. ONEȚIU T. ELENA
3. FILOTIE M. MARIUS-MIRCEA	7. POP A. ANTON-VIOREL
4. JULA Z. S. IOAN-ZOSIN	8. PAȘCA-TUȘA N. VASILE

SPECIALIZAREA: **ARTĂ SACRĂ-CONSERVAREA, RESTAURAREA ȘI
CREAREA BUNURILOR CULTURALE**

1. BUDAI C. VERONICA	VICTOR
2. GIURCA I. CRISTIAN-PAVEL	4. RADU I. FLAVIUS-EMILIAN
3. PETRAN C. ALEXANDRU-	

SPECIALIZAREA: **CONSILIERE PASTORALĂ ȘI ASISTENȚĂ
PSIHOSOCIALĂ**

1. CICEO M. VLAD	5. PETRAN GH. VALERUȚA
2. GHELAN V. ANCA	6. ȚINCA V. C. LAVINIA-ANAMARIA
3. NEMEȘ P. AURELIA	7. VÎRBAN C. IONUȚ-DAN
4. NEVODAR N. MIHAI	

E. ASPECTE DIN ACTIVITATEA FACULTĂȚII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN CLUJ-NAPOCA ÎN ANUL UNIVERSITAR 2016-2017

CONFERINȚE INTERNAȚIONALE:

Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca a organizat, în perioada 13-16 noiembrie 2016, Simpozionul internațional: *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*. Manifestarea științifică se încadrează în seria de evenimente prilejuite de proclamarea de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anului 2016 ca „Anul omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești“.

Simpozionul a fost deschis oficial în dimineața zilei de 14 noiembrie, în Aula Magna a Facultății cu un cuvânt inaugural rostit de Pr. prof. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății. Apoi, o alocuțiune a fost rostită de către Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Rectorul Universității. În cuvântul său, el a amintit pericolul analfabetismului funcțional prezent într-un grad ridicat în România, conform ultimelor cercetări, și a subliniat importanța educației atât în spiritul științific actual cât și în spiritul valorilor tradiționale care reflectă identitatea unui popor: „Fără tradiție și fără credință nu se poate face educație, dar ca să ajungem la tradiție și la credință e nevoie să ne asigurăm de școală, să ne asigurăm că școala există. La noi, astăzi, constatăm fie că educația nu mai este, fie că este greșită. Universitatea noastră a găzduit zilele trecute un simpozion internațional în care s-a discutat despre cei 42% dintre români care nu mai pot să citească sau care nu mai înțeleg ce citesc, ceea ce demonstrează că am pornit pe o pantă greșită în legătură cu educația și că este nevoie de o redresare urgentă. Atât tradiția cât și credința fac parte din educație, iar acest adevăr este verificat de secole”.

Au urmat comunicările în plen, deschise de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, care a prezentat lucrarea cu titlul: *Familia, copiii și tinerii, educarea lor și viitorul omenirii*. Ierarhul nostru a arătat importanța familiei în educarea copiilor, accentuând rolul mamei, și a subliniat, de asemenea, importanța pe care Biserica o acordă tinerei generații: „Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, ținut în Creta, între 16-27 iunie 2016, în enciclica finală, se adresează în mod special lor: «Sfântul și Marele Sinod se adresează cu dragoste și atenție deosebită tuturor copiilor și tinerilor. Între definițiile felurite și contradictorii cu privire la copilărie, Biserica noastră preasfântă aduce înaintea cuvintele Domnului nostru: «de nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor» (Matei 18, 3)

și «cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea» (Luca 18, 17), precum și ceea ce spune Mântuitorul nostru despre cei care îi «împiedică» (Luca 18, 16) pe copii să se apropie de El și despre cei care îi «smintesc» pe aceștia (Matei 18, 6). Biserica nu le oferă tinerilor doar un simplu «ajutor», ci «adevărul» însuși, adevărul noii vieți divino-umane în Hristos. Tinerii ortodocși ar trebui să devină conștienți de faptul că ei sunt purtători ai tradiției binecuvântate și vechi de secole a Bisericii Ortodoxe, precum și continuatorii acestei tradiții, pe care o vor păstra cu dârzenie și vor cultiva într-un mod dinamic valorile veșnice ale Ortodoxiei, pentru a oferi mărturie creștină de viață dătătoare. Din rândurile lor vor veni viitori slujitori ai Bisericii lui Hristos. Astfel, tinerii nu sunt numai «viitorul» Bisericii, ci, de asemenea, expresia activă în prezent a vieții ei iubitoare de Dumnezeu și oameni”.

De asemenea a fost prezent și a rostit o alocuțiune Preasfințitul Florentin Crihălmeanu, din partea Episcopiei Române Unite (Greco-Catolice) de Cluj-Gherla, care a subliniat importanța temei simpozionului pentru creștinii din întreaga lume, „Atât Biserica Ortodoxă cât și Biserica Catolică au considerat că o problemă deosebit de actuală, importantă și urgentă este educația creștină a tinerilor. Educația este o problemă mereu actuală, un proces obiectiv al umanității, concret, un proces de formare pentru un scop precis. Pentru noi, creștinii, nu este vorba doar de o performanță intelectuală, științifică, fizică sau artistică. Mai presus de aceste opțiuni este vorba de o formare creștină, adică de o formare care are ca prim scop dobândirea aceluși dar pe care Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, întrupându-se și jertindu-se pe lemnul Crucii, ni l-a dobândit nouă tuturor, adică mântuirea sufletului. Încă din timpul vieții sale publice, Iisus Domnul dorea ca apostolii să constituie un model de temperament, pentru toți frații lor: «Așa să strălucească faptele voastre bune în lume, încât ei, văzându-vă pe voi, să-L preamărească pe Tatăl care este în Ceruri». Deci, Mântuitorul Însuși cere mărturia faptelor bune, vizibile celorlalți, și aici este legătura dintre educație și mărturisire. Mărturisirea publică presupune dovedirea prin fapte a propriei credințe, așa cum cerea și Sfântul Apostol Iacob: «Arată-mi credința ta fără de fapte, iar eu, prin faptele mele îți voi arăta credința mea»”.

În cadrul sesiunii inaugurale, a susținut o prelegere Prof. univ. dr. Adrian Opre, decanul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației a UBB, care a vorbit despre participarea unui grup de psihologi ai facultății la programul „Alege Școala!” derulat de Patriarhia Română, prin Sectorul teologic-educational, în parteneriat cu Fundația World Vision România

Menționăm faptul că la simpozion au participat cinci ierarhi ai Bisericii noastre (I. P. S. Mitropolit Andrei, P. S. dr. Visarion Bălțat, Episcopul Tulcii, cu referatul: *Despre educația copiilor la Sfântul Ioan Gură de Aur*, P. S.

dr. Lucian Mic, Episcopul Caransebeșului, cu referatul: *Tradiția școlară în Banat și actualitatea învățământului religios din Episcopia Caransebeșului*, P. S. Dr. Gurie Georgiu, Episcopul Devei și Hunedoarei, cu referatul: *Indulgența educațională, poartă spre declinul civilizației?* și P. S. Dr. Iustin Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, cu referatul: *Tinerii în Biserică în timpurile de secularizare pe care le trăim*).

De asemenea, și-au adus contribuția și peste 100 de cadre didactice și cercetători, clerici și mireni de diferite confesiuni - ortodocși, catolici, protestanți, neoprotestanți - și cu preocupări diverse din țară (de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, București, Sibiu, Iași, Alba Iulia, Oradea, Constanța, Craiova și Târgoviște, dar și de la Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, de la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca și Universitatea Națională de Muzică din București) și din străinătate (dintre care menționăm pe: Prof. univ. Dr. Charbel Maalouf - Franța, Rev. dr. Pavol Bargar - Cehia, Conf. univ. dr. Inna Karnaeva - Rusia și Dr. Jon A. P. Gissel - Danemarca). Din Republica Moldova au fost invitați: Conf. univ. habil. dr. Ion Gumenâi, Pr. conf. dr. Octavian Moșin, Asist. univ. dr. Nadejda Butnari (Universitatea de Stat din Moldova) și Prof. univ. dr. Svetlana Badrajan (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău).

Referatele și discuțiile s-au desfășurat în șase sesiuni și au fost împărțite pe patru secțiuni: Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă și Tineri cercetători.

În cadrul simpozionului a avut loc și o prezentare de carte: Autor: Pr. prof. dr. Vasile Stanciu, *Anastasimatarul Transilvan, Catavasierul Transilvan, Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări liturgice (Pricesne, Irmoase, Axioane, Tropare, Condace) la Sărbătorile de peste an*, toate apărute recent la Editura Renașterea. Volumele au fost prezentate de către: Prof. univ. dr. Elena Chircev (Academia de Muzică „Gheorghe Dima”), Pr. lect. univ. dr. Stelian Ionașcu (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” Universitatea din București) și Pr. lect. univ. dr. Sorin Vasile Dobre (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sf. Andrei Șaguna”, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu).

Pe perioada desfășurării simpozionului, a fost organizată la sediul facultății o expoziție de portret și anatomie artistică *Ziua a 6-a*, coordonată de Lect. univ. dr. Alin Răzvan Trifa. Vernisajul a avut loc luni, 14 noiembrie 2016. Lucrările au fost realizate de studenții și masteranzii specializării Artă sacră.

Luni, 14 noiembrie 2016, în Aula Magna a Facultății de Teologie Ortodoxă a avut loc concertul coral extraordinar susținut de Corul de Cameră *Cappella Transylvanica* al Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, dirijat de Prof. univ. dr. Cornel Groza. Au fost interpretate lucrări compuse de Constantin Drăgușin, Ion Popescu-Pasărea, Augustin Bena, Tudor Jarda, Șerban Marcu, Ludovicus Bardos, Nicolae Ursu, Emil Simon, Pierere Certon,

Enrique Fabrez și Jaakoo Mantyjärvi. La sfârșitul concertului, Părintele Benedict Vesa, secretarul eparhial, a înmânat – în numele IPS Mitropolit Andrei – Diplome de aleasă cinstire membrilor corului Academiei de Muzică și dirijorului Sergiu Stanciu, laureați ai Marelui Premiu la Concursul coral "Laudați pe Domnul" din anul acesta de la Patriarhie, ca reprezentanți ai Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului.

*

În zilele de 25 și 26 noiembrie 2016, a avut loc Simpozionul Internațional al Centrului de Studii Biblice, cu tema: *Hermeneutics of Religious Texts: Religion and Politics*. Din partea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a participat: Lect. univ. dr. Paula Bud, cu referatul: *Fundamentalism and the Risk of Turning the Cult into an Instrument to Defending Identity*.

*

În perioada 26-28 aprilie 2017, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca s-au desfășurat lucrările conferinței internaționale: *Sfântul și Marele Sinod - eveniment eshatologic sau normalitate canonică ?*

Deschiderea lucrărilor s-a bucurat de prezența IPS Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și a d-lui Acad. Prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, care au rostit alocuțiuni.

La conferință au participat teologi și canoniști de prestigiu din țară și străinătate: Pr. prof. univ. dr. VIOREL IONIȚĂ (Geneva), Prof. univ. dr. ALEXANDER RENTEL (St. Vladimir Theological Seminary, New York), Pr. prof. univ. dr. CONSTANTIN RUS (Facultatea de Teologie Ortodoxă, Arad) Pr. conf. univ. dr. IRIMIE MARGA (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu), Prof. univ. dr. ANDRZEJ KUZMA (Varșovia), Conf. univ. dr. RASTKO JOVIC (Facultatea de Teologie Ortodoxă Belgrad), Arhim. lect. univ. Dr. VENIAMIN GOREANU (Facultatea de Teologie Ortodoxă din București) Pr. conf. univ. dr. PATRICIU VLAICU (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, organizatorul principal al conferinței), Protos. Nathanael Neacșu (Iași), Pr. lect. univ. dr. CRISTIAN SONEA (Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca), Lect. univ. dr. IULIAN-MIHAI CONSTANTINESCU (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova), Dr. Ionuț Mavrichi (Patriarhia Română), Asist. univ. drd. Răzvan Perșa, Pr. lect. univ. dr. EMILIAN IUSTINIAN ROMAN (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași), Conf. univ. dr. PANTELIS KALAITZIDIS (Volos, Grecia), Prof. univ. dr. JAMBUL ALEXEI KSHUTASHVILI (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Tbilisi, Georgia)

Ca moderator au fost cooptați profesorii Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca: Pr. prof. univ. dr. VASILE STANCIU, Pr. prof. univ. dr. IOAN CHIRILĂ Pr. prof. univ. dr. ȘTEFAN ILOAIE, Pr. prof. univ. dr. STELIAN TOFANĂ Pr. prof. univ. dr. ALEXANDRU MORARU, Pr. prof. univ. dr. IOAN VASILE LEB și Pr. conf. univ. dr. PATRICIU VLAICU.

Lucrările conferințe s-au desfășurat cu binecuvântarea IPS Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

*

Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca, Asociația Medicală Română - Filiala Bistrița, Societatea Română de Bioetică, Societatea Română de Pediatrie și Consiliul Județean Bistrița-Năsăud prin Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Centrul Județean pentru Cultură, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Asociația „Alexandru Vaida-Voevod” și Colegiul Consilierilor Juridici Bistrița-Năsăud au organizat al XVI-lea Seminar de Medicină și Teologie „Resacralizarea relației medic-pacient” care a avut loc la Bistrița, în perioada 8-9 mai 2017.

Participanți au fost teologi, medici, psihologi și specialiști din țară și străinătate. Facultatea noastră a fost reprezentată de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, Pr. prof. univ. dr. Ioan Vasile Leb, Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, Prof. univ. dr. Constantin Măruțoiu, Pr. conf. univ. dr. Gabriel Gârdan, Conf. univ. dr. Marcel Muntean, Conf. univ. dr. Marin Cotețiu, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea, Protos. lect. univ. dr. Benedict Vesa, Lect. univ. dr. Ana Baci, Lect. univ. dr. Claudia Trif, Lect. univ. dr. Alin-Răzvan Trifa, Asist. univ. dr. Marius Dan Ghenescu și Asist. univ. dr. Victoria Grădinar.

Lucrările s-au desfășurat pe mai multe secțiuni: 1. Prelevarea și transplantul de organ 2. Comunicarea în medicină 3. Consilierea duhovnicească în dialog cu psihologia 4. Mărturisirea creștină în practica medicală 5. Artă Sacră: Identitate și național în arta și iconografia românească

Martți, zi în care a fost prezent IPS Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, a debutat cu o slujbă de Te Deum.

În aceeași zi a avut loc și o conferință susținută de Prof. univ. dr. Felix Unger (președintele Academiei Europene de Științe și Arte din Salzburg, doctor Honoris causa al Universității Babeș-Bolyai, la propunerea Facultății de Teologie Ortodoxă), cu tema: *Sciences and Theology*.

Corală „Armonia” a Arhiepiscopiei Tomisului a susținut un microconcert.

În cadrul Seminarului a fost lansat volumul *Medicii și Biserica*, al ediției a XV-a a Seminarului, ținută în anul 2016, cu tema: *Tendențe și politici demografice ale României într-o Europă unită*, apărut recent la Editura Renașterea.

Cu această ocazie a fost organizată și expoziția *Identitate și național în arta și iconografia românească* (icoane pe sticlă realizate de studenții și masteranzii Facultății noastre, specializarea Artă sacră), membri ai Cercului de pictură Dionisie din Furna, coordonați de Conf. univ. dr. Marcel Muntean.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca împreună cu International Ecumenical Fellowship a organizat duminică 13 noiembrie 2016 conferința internațională: *Orthodoxy around the World*. Invitat special a fost Fr. Samji Thazhathadathu George, Vicar St. George Orthodox Church, Edavattom, India. De asemenea a fost prezentată expoziția de fotografie: *Ortodoxia în Kenya* a dr. Paul Siladi.

SESIUNI DE COMUNICĂRI:

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat în perioada 18-19 mai 2017 o sesiune de comunicări științifice la nivel licență, master și doctorat, cu tema: *Mărturisirea credinței prin cuvânt și artă în Biserica Ortodoxă Română în perioada comunistă*. Manifestarea se încadrează în seria de evenimente organizate cu prilejul proclamării de către Sfântul Sinod al Bisericii noastre a lui 2017 ca „Anul omagial al iconarilor și pictorilor bisericești și Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului” în Patriarhia Română. Au susținut referate aproape 60 de studenți, masteranzi, doctoranzi de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din: Cluj-Napoca, București, Iași, Alba Iulia, Oradea, Craiova și Târgoviște.

CONFERINȚE ALE INVITAȚILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI:

Prof. univ. Dr. Charbel Maalouf de la Institutul Catolic din Paris, a susținut un curs de Patrologie, miercuri 16 noiembrie 2016, adresat studenților de la specializarea Teologie pastorală.

*

Marti, 22 noiembrie 2016, în organizarea Centrului de Studii Ecumenice și Interreligioase și a Facultăților de Teologie Romano-catolică, Ortodoxă, Reformată și Greco-catolică ale UBB a avut loc conferința Prof. univ. dr. Bruce McCormack de la Princeton Theological Seminary (SUA), cu tema: *Fundamentul hristologic al înțelegerii ecumenismului în Teologia lui Karl Barth*.

*

Prof. dr. Marian Gh. Simion de la Harvard University, Divinity School a susținut o serie de conferințe la Facultatea noastră:

- miercuri 7 decembrie 2016: *Riscurile fundamentalismului religios*.
- joi 8 decembrie 2016: *Suicidul misionar*.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca a găzduit miercuri, 8 martie 2017 conferința susținută de Prof. dr. Konstantin Nikolakopoulos de la Institutul de Teologie Ortodoxă al Universității Ludwig-Maximilians Munchen. A fost lansată apoi cartea: *Die Orthodoxe Kirche in Selbstdarstellung. Ein*

Kompendium, LIT Verlag, Munchen, 2016 care îi are ca editori pe Ioan Vasile Leb, Konstantin Nikolakopoulos și Ilie Ursa, al IV-lea volum din seria Lehr- und Studienbücher Orthodoxe Kirche. Au prezentat Prof. dr. Konstantin Nikolakopoulos și dr. Mircea Gheorghe Abrudan. Volumul cuprinde studii a 16 autori dintre care 12 din România (5 cadre didactice ale facultății noastre: Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Pr. prof. univ. dr. Ioan Vasile Leb, Pr. prof. univ. dr. Valer Bel, Pr. conf. univ. dr. Gabriel Gârdan, Conf. univ. dr. Radu Preda) A urmat o discuție cu cadrele didactice și studenții despre studiul Teologiei Ortodoxe în Germania.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat, în cadrul „Anului omagial al Sfințelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești” și al „Anului comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, în Patriarhia Română, conferința cu titlul: *Lupta Icoanei cu sistemul. Miracolul iconic al Sfinților Ostași Militari*, susținută de academicianul Sorin Dumitrescu. Evenimentul a avut loc joi, 9 martie, în Aula Facultății, cu participarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei. Au luat parte profesorii și studenții facultății, dar și alte persoane interesate. Oaspetelui i-a fost decernată de către părintele decan Vasile Stanciu medalia Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat luni, 27 martie 2017, o seară liturgico-duhovnicească cu tema: *Particularități liturgice și tipiconale în perioada pascală*, susținută de părinetele protosinghel Simeon Pinte, preot slujitor la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca.

*

La invitația Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Giovanna Maria Porrino, profesor de Teologie biblică la Instituto Universitario „Sophia” din Italia, a susținut următoarele comunicări în cadrul Facultății noastre:

Repere metodologice pentru alcătuirea lucrării de doctorat, marți, 28 martie, nivel doctorat

Slava Domnului în cartea Ieșirii, miercuri, 29 martie, nivel licență

Slava Domnului în cartea proferului Isaia, miercuri, 29 martie, nivel licență

Fundamentele etice ale Vechiului Testament, joi, 30 martie, nivel master

*

Marți, 4 aprilie 2017, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat în sala Auditorium Maximum a Universității „Babeș-Boyai” o seară culturală și duhovnicească în cadrul careia Pr. conf. univ. dr. Constantin Necula de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu a susținut conferința: *Tineretea cultu-*

rii - cultura tinereții. În deschidere, orchestra clujeană de tineret dirijată de tânărul Sergiu Stanciu a interpretat Simfonia I în Do Major de Ludwig van Beethoven. La eveniment a participat Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, alături de profesorii și studenții Facultății de Teologie, precum și numeroși tineri și cetățeni clujeni.

*

Vineri, 28 aprilie 2017, Pr. prof. univ. dr. VIOREL IONIȚĂ (Geneva) a susținut Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca conferința cu titlul: *Sfântul și Marele Sinod Panortodox și Studiul Teologiei în Europa.*

*

Joi, 11 mai 2017, în organizarea Centrului de Studii Ecumenice și Interreligioase și a Facultăților de Teologie Ortodoxă, Romano-catolică, Greco-catolică și Reformată ale UBB a avut loc conferința Prof. univ. dr. Peter de May de la Facultatea de Teologie și Științe Religioase, director al Centrului de Studii Ecumenice - Universitatea Catolică din Leuven (Belgia), cu tema: *Către o viziune comună asupra Bisericii.*

*

Miercuri, 24 mai și vineri 26 mai 2017, Prof. univ. dr. Joel Molinario de la Institut Catholic de Paris a susținut, pentru studenții anilor III și IV cursul: *Catéchisme et catéchèse catholique: entre modernité et post-modernité.*

*

Marti, 30 mai 2017, Prof. univ. dr. Paolo Odorico, director al Centre d'études en sciences sociales du religieux - L'École des hautes études en sciences sociales Paris a susținut conferința cu tema: *Le temps de l'Empire.*

*

Miercuri, 7 iunie 2017, în organizarea Centrului de Studii Ecumenice și Interreligioase și a Facultăților de Teologie Romano-catolică, Ortodoxă, Reformată și Greco-catolică ale UBB a avut loc conferința Prof. univ. dr. Jad Hatem de la Departamentul de Filosofie a Universității „Saint Joseph” din Beirut (Liban), cu tema: *Despre iubire la Luther*, în contextul aniversării a 500 de ani de la începuturile Reformei. Invitatul, care revine la Cluj-Napoca după 10 ani, este catolic de rit maronit, filosof, poet, preocupat de mistică, cunoscut în România datorită lucrării sale apărute în anul 2007 la Editura Humanitas cu titlul: *Hiperbola mistică a iubirii pure.*

SUSȚINERI TEZE DE DOCTORAT ÎN CADRUL ȘCOLII DOCTORALE DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „ISIDOR TODORAN”:

17 noiembrie 2016: Pr. Emanuel Valică, *Necrologul creștin - gen omiletic în tradiția patristică a secolelor IV-V și actualitatea lui pastorală*, specializarea Omiletică și catehetică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Vasile Gordon.

28 noiembrie 2016: Andrei Tudor Moldovan (ierod. Iosif), *Fiul Omului în Sfintele Evanghelii - O contribuție la dezvoltare a hristologiei neotestamentare*, specializarea Studiul biblic și exegetic al Noului Testament, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

28 noiembrie 2016: Daniela Dolha, *Istoricitate și teologie în episodul Emaus (Luca 24,13-35) - O evaluare critică a cercetării biblice moderne*, specializarea Studiul biblic și exegetic al Noului Testament, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

1 iulie 2017: Lucian-Nicodim Codreanu, *Caracterul kenotic și duhovnicesc al misiunii creștine*, specializarea Misiologie și ecumenism, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Valer Bel

1 iulie 2017: pr. Iosif-Nicolae Lăpuște, *Misiune și mărturie creștină ortodoxă contemporană în Canada*, specializarea Misiologie și ecumenism, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Valer Bel

4 iulie 2017: pr. Adrian-Ioan Platon, *Temple în Canaan și Templul Sfânt în Iudaism*, specializarea Teologia biblică a Vechiului Testament cu noțiuni de Arheologie biblică și limbă ebraică clasică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă

4 iulie 2017: pr. Gabriel-Ralph Bultz, *Slava divină - semnificația și folosirea noțiunii kavod în Vechiul Testament*, specializarea Teologia biblică a Vechiului Testament cu noțiuni de Arheologie biblică și limbă ebraică clasică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă

21 septembrie 2017: Ionuț-Florin Biliuță, *Ortodoxie și națiune în sud-estul Europei în secolul al XIX-lea (Grecia, Serbia, România)*, specializarea Istorie bisericească universală, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb.

21 septembrie 2017: Aniela-Flavia Astălus (căs. Siladi), *Motivul spațiului sacru și al călugărului în prima perioadă iconoclastă: o analiză serială a acestora în Viața Sfântului Ștefan cel Nou*, specializarea Istorie bisericească universală, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb.

22 septembrie 2017: diac. Daniel-Marius Cergan, *Conviețuire și confruntare pentru Ierusalim în perioada cruciadei I*, specializarea Istorie bisericească universală, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb.

22 septembrie 2017: diac. Claudiu-Gabriel Enache, *Dinamica structurilor ecleziale în Arhiepiscopia Atenei și în Patriarhia Română în perioada 1948-2008 O perspectivă istorică*, specializarea Istorie bisericească universală, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb.

25 septembrie 2017: Bianca Bia (căs. Sabou), *De la textul biblic la subiectul uman în formarea identității creștine*, specializarea Studiul biblic și exegetic al Noului Testament, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

25 septembrie 2017: Ioan Szasz, *Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola I Corinteni*, specializarea Studiul biblic și exegetic al Noului Testament, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

26 septembrie 2017: Cristian-Cezar Login, *Înainteprăznuirea Nașterii Domnului în ritul bizantin: origine, dezvoltare, structură, ritual și imnografie*, specializarea Muzică bisericească și Ritual, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

30 septembrie 2017: pr. Călin-Felician Ficior, *Etica profesională în scrierile sapiențiale ale Vechiului Testament*, specializarea Teologia biblică a Vechiului Testament, cu elemente de arheologie biblică și limbă ebraică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă.

30 septembrie 2017: Călin Mărginean, *Referatul creației (Fac 1-3) în interpretarea rabinică și patristică*, specializarea Teologia biblică a Vechiului Testament, cu elemente de arheologie biblică și limbă ebraică, sub îndrumarea Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă.

SUSȚINERI TEZE DE ABILITARE ÎN CADRUL ȘCOLII DOCTORALE DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „ISIDOR TODORAN”:

În data de 4 mai 2017 a avut loc susținerea publică a două teze de abilitare:

- *Logositatea creației* a Pr. prof. univ. dr. Dumitru Megheșan de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Vasile Coman”, Universitatea din Oradea. Din comisia de abilitare au făcut parte: Pr. prof. univ. dr. Ștefan Buchiu (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, Universitatea din București), Pr. prof. univ. dr. Cristinel Ioja (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea”, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad) și Pr. prof. univ. dr. Valer Bel (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca).

- *Teologia morală ca viață în Hristos. viața duhovnicească ca viață liturgică (eclesială) într-o lume postmodernă* a Pr. conf. univ. dr. Vasile Vlad (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea”, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad) Din comisia de abilitare au făcut parte: Pr. prof. univ. dr. Ioan Cristinel Teșu (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Pr. prof. univ. dr. Cristinel Ioja (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea”, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad) și Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca).

EXPOZIȚII:

Luni, 19 decembrie 2016, în Foaierul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” a avut loc, în organizarea Centrului Județean pentru Conservarea și

Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, vernisajul expoziției *Salonul Icoanei Ardelene*, ediția a XVII-a. Au expus icoane pe lemn și pe sticlă, 41 studenți ai Facultății noastre, specializarea Artă sacră (nivel licență și master), coordonați de către Conf. univ. dr. habil. Marcel Gheorghe Muntean. La acest eveniment, a susținut un concert de colinde un grup de studenți Facultății și grupul tradițional de colindători din Răchițele.

*

În cadrul Salonului Studentesc de Artă Religioasă, ediția a XXXV-a, organizat de Casa de Cultură a Studenților din Petroșani în perioada 13-23 aprilie 2017, studenți și masteranzi membri ai Centrului de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca” al Facultății de Teologie Ortodoxă, sub coordonarea Asist. univ. dr. Marius-Dan Ghenescu au prezentat proiectul expozițional: *Noul timp*. Vernisajul a avut loc joi 13 aprilie.

*

În perioada 24 iunie-24 august 2017 la sediul facultății a fost organizată expoziția *Compoziția infinită*, cu lucrări ale Lect. univ. dr. Marius-Dan Ghenescu.

SĂRBĂTOAREA SFINȚILOR TREI IERARHI: VASILE CEL MARE, GRIGORIE TEOLOGUL ȘI IOAN GURĂ DE AUR. HRAMUL FACULTĂȚII

În perioada 26-30 ianuarie 2017 s-au desfășurat o serie de manifestări culturale și științifice:

În 26 ianuarie în Aula Facultății, în prezența ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei a avut loc o seară cultural-artistică.

Au fost invitați: Actorul Dorel Vișan, Prof. Gelu Furdui, Mariana Morcan, interpretează de muzică populară, Grupul instrumental *Cununa Transilvană* a Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, dirijor prof. Ovidiu Barteș;

În program: - Conferința: *Așezările omenești în credințe și obiceiuri (construirea caselor țărănești)* – Prof. Gelu Furdui. Aceasta a subliniat că pentru țărănul roman, casa nu avea numai o valoare materială și utilitară, ci el se simțea profund legat de casă prin calitățile pe care i le conferea: stabilitate, tihnă și armonie.

Recital de poezie, eseu, cugetări: *Despre om și taina lui* – Actorul Dorel Vișan, care a elogiât satul românesc, arătând că acolo s-au pus și se pun bazele credinței;

Recital de muzică populară – Mariana Morcan și Grupul instrumental *Cununa Transilvană* – dirijor: Ovidiu Barteș;

Prezentator a fost Grigore Sâmbuan (Redactor șef Radio Renașterea).

Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății le-a oferit invitaților medalia aniversară a acestei instituții de învățământ teologic.

În ziua următoare, 27 ianuarie 2016 a fost organizată o Seară patristică; coordonator: Pr. lect. univ. dr. Adrian Podaru. Au conferențiat:

Dr. Paul Siladi, *Sfinții Trei ierarhi în Patericul egiptean*

Pr. dr. Liviu Vidican-Manci, *Sf. Ioan Gură de Aur și omilia despre predică*

Pr. lect. univ. dr. Adrian Podaru, *Omonimul Sf. Ioan Gură de Aur personaj de roman*

Luni 30 ianuarie 2016, în Catedrala Mitropolitană, în prezența unui mare număr de credincioși, elevi și student, Sfânta Liturghie arhierască a fost săvârșită de IPS Mitropolit Andrei în sobor de preoți profesori și diaconi; răspunsurile liturgice au fost date de corurile Facultății și Seminarului Teologic. În cadrul Sfintei Liturghii Asist. univ. dr. Olimpiu-Nicolae Benea de la Facultate de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost hirotonit diacon, iar Pr. lect. univ. dr. Cosmin Cosmuța a fost ridicat la rangul de iconom stavrofor.

Universitatea Babeș-Bolyai a fost reprezentată la cel mai înalt nivel: Acad. Prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul instituției, care a rostit o scurtă alocuțiune, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului, prorectorii: Prof. univ. dr. Ioan Bolovan și Prof. univ. dr. Călin Rus.

Liturghia oficiată în Catedrala Mitropolitană s-a finalizat cu un Parastas în memoria Mitropolitului Bartolomeu, de la a cărui trecere la cele veșnice s-au împlinit 6 ani. A fost pomenit și Episcopul Nicolae Ivan, cel care a înființat Academia Teologică clujeană. Preoții alături de ierarh, dar și de credincioși au coborât în cripta de la subsolul catedralei, pentru a rosti o ectenie la mormintele celor doi ierarhi clujeni.

ALTE EVENIMENTE:

Luni, 3 octombrie 2016, a fost deschis în mod festiv anul academic 2016-2017 la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Studenții au participat la Sfânta Liturghie săvârșită în capela facultății de un sobor de preoți din care au făcut parte membri ai corpului profesoral al instituției, apoi la catedrala mitropolitană la slujba de Te Deum.

Prelegerea inaugurală a fost susținută, în Aula Magna, de către Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizău având tema: *Omul și cosmosul în Liturghie*.

În aceeași zi a fost inaugurat noul cămin studentesc al facultății, care oferă 100 de locuri de cazare. Slujba de binecuvântare a acestuia a fost săvârșită de către ÎPS Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, care a rostit și o alocuțiune. De asemenea au luat cuvântul: dl. Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Rectorul Universității Babeș-Bolyai, dl dr. Sorin Călea, consilierul economic al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și părintele decan prof. univ. dr. Vasile Stanciu. Au participat: P.

S. Părinte episcop Vicar Vasile Someșeanul, președintele Senatului UBB Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, dl. prorector prof. univ. dr. Călin Rus, dl. Acad. prof. univ. dr. Emil Burzo, președintele Academiei Române, filiala Cluj, dl. Emil Radu Moldovan, președinte al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, membrii Permanenței Consiliului Eparhial, corpul profesoral al facultății, personalul administrativ, studenți.

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a intrat în anul universitar 2016-2017 cu un număr de 590 studenți (dintre care 10 cetățeni străini: din Republica Moldova, Ucraina și Germania), înmatriculați la nivel licență, la cele patru specializări: *Teologie pastorală*, *Teologie didactică*, *Teologie asistență socială* și *Artă sacră* și la nivel master, la cele șase programe de studiu: *Doctrină și hermeneutică creștin-ortodoxă*, *Ortodoxie românească și viață liturgică*, *Pastorație și duhovnicie*, *Artă sacră (conservarea, restaurarea și crearea bunurilor culturale)*, *Bioetică – morală, etică și deontologie* și *Consiliere pastorală și asistență psihosocială*.

*

Vineri, 7 octombrie 2016, în cadrul celei de-a patra ediții a Festivalului Internațional de Carte Transilvania de la Cluj-Napoca a avut loc lansarea a două volume apărute recent la Editura Renașterea:

- *Chiriadromion contemporan*, semnat de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, ce cuprinde o serie de omilii și predici rostite de Înaltpreasfinția Sa cu diferite ocazii, în duminicile anului bisericesc.

- „*Fratele nostru este viața noastră*”, *Spiritualitatea Cuviosului Siluan Athonitul* ce cuprinde 18 studii a unor autori străini.

Întâlnire a fost moderată de părintele Cătălin Pălimaru, directorul Editurii, despre cele două cărți au vorbit Pr. Liviu Vidican Manci, directorul Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizau de la Facultatea de Teologie Ortodoxă și Lect. univ. dr. Eugenia Bojoga de la Facultatea de Litere a UBB.

La eveniment au participat cadre didactice și studenți ai Facultății noastre, preoți din Eparhia Clujului, oameni de cultură, etc.

*

În perioada 9-12 octombrie 2016 a avut loc la Alba Iulia, în organizarea Facultății de Teologie din cadrul Universității „1 Decembrie 1918”, al VII-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, cu tema: *Misiune și educație religioasă. Rolul Facultăților de Teologie în contextul învățământului religios*. Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost reprezentată de părintele decan prof. univ. dr. Vasile Stanciu, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea, prodecanul facultății, Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, directorul Departamentului de Teologie Ortodoxă. A participat și Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB.

În organizarea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj și a Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița, a avut loc joi, 13 octombrie 2016, lansarea cărții *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, ce îl are autor pe Prof. univ. dr. Mircea-Gelu Buta, apărută la Editura Renașterea. Au prezentat volumul: Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Rectorul UBB, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai”, scriitorul și jurnalistul Zorin Diaconescu, preotul și poetul Ioan Pinteș, managerul Bibliotecii Județene Bistrița-Năsăud, prof. univ. dr. Dan Dumitrașcu, șeful Secției Medicină Internă III a Spitalului Clinic Județean de Urgență Cluj-Napoca și Pr. dr. Cătălin Pălimaru, directorul Editurii Renașterea. Evenimentul a fost moderat de președintele filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, criticul literar Irina Petraș.

*

Joi, 13 octombrie 2016, la Casa de Cultură a Studenților, sub egida Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului și a Organizației Creștine „Agape. Prețuim Familia”, a avut loc conferința: *Conflict și comunicare în familie, provocări, soluții*, susținută de Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

*

În cadrul conferințelor preoțești semestriale desfășurate în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, sub egida *Anul comemorativ al Sfântului ierarh Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești*, prezidate de IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, Pr. lect. univ. dr. Cosmin Cosmuța a susținut comunicarea: *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul (1650-1716)*:

luni, 26 septembrie 2016 la Protopopiatul Turda,
 joi, 29 septembrie 2016 la Protopopiatele Cluj I și Cluj II (în Aula
 Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca),
 marți, 4 octombrie 2016 la Protopopiatul Beclean,
 joi, 6 octombrie 2016 la Protopopiatul Bistrița,
 luni, 10 octombrie 2016 la Protopopiatul Gherla,
 marți, 11 octombrie 2016 la Protopopiatul Năsăud,
 joi, 13 octombrie 2016 la Protopopiatul Dej,
 joi, 20 octombrie 2016 la Protopopiatul Huedin.

*

Vineri, 21 octombrie 2016, a avut loc la Petrova, jud. Maramureș, Simpozionul: *Convergențe și divergențe între știință și religie în lumea contemporană* în prezența P. S. Dr. Iustin Sigheteanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului,

Moderatorul manifestării a fost conf. dr. Radu Preda de la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca, care a fost reprezentată și de Ierom. drd. Maxim (Iuliu Marius) Morariu și stud. Darius Ionuț Sorin Echim.

*

La Praga a avut loc, în perioada 21-23 octombrie 2016, Conferința anuală a Asociației Bioeticienilor din Europa Centrală și de Est, cu titlul *Provocările etice ale infertilității*. În calitate de membru al Asociației, din partea facultății noastre a participat Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, împreună cu doctoranzii Gabriel Noje și Bogdan Gabor, ultimii doi luând parte, tot în Cehia, în săptămâna 17-21 octombrie la o școală de vară care a avut aceeași temă.

*

În cadrul celei de a opta ediții a Congresului Societății Naționale de Medicina familiei – Iași, 26-29 octombrie 2016 – la secțiunea „etică, politici de sănătate și responsabilitate în medicina de familie”, Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie a susținut referatul *Provocări ale responsabilității morale: libertate personală – constrângeri legislative, valori comunitare – valori personale, eu – celălalt...*

*

În prezența Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României, la Palatul Patriarhiei a avut loc joi, 27 octombrie 2015, cu ocazia prăznuirii Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou – ocrotitorul Bucureștilor, finala celei de a IX-a ediții a Festivalului-Concurs Național de Muzică Bisericească: *Lăudați pe Domnul!* Evenimentul a fost organizat de Patriarhia Română, prin Sectorul teologic-educational, și în parteneriat cu Radio România Muzical.

În cadrul *Secțiunii A – Interpretare* la această etapă națională au participat șase coruri universitare, mixte sau de voci egale (fiecare reprezentând una din cele șase mitropolii de pe teritoriul țării) care au interpretat trei piese muzicale la alegere: o piesă religioasă ortodoxă din repertoriul românesc, o piesă religioasă din repertoriul internațional, o piesă românească de inspirație folclorică.

Marele Premiu a fost acordat pentru două coruri: Corul de Cameră al Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca dirijat de Sergiu Stanciu, reprezentând Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, din care fac parte și studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca și Corul Bărbătesc Universitar *Mitropolitul Iosif Naniescu* al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, reprezentând Mitropolia Moldovei și Bucovinei.

La *Secțiunea B - Compoziție muzicală*: premiul I a fost câștigat de dl. conf univ. dr. Șerban Marcu, iar premiul al III-lea: dl. drd. Alexandru-Ștefan Murariu, ambii de la Academia de Muzică *Gheorghe Dima* din Cluj-Napoca.

*

În perioada 30 octombrie - 2 noiembrie 2016 s-a desfășurat la Arad, Simpozionul Național de Teologie, pus sub genericul: *Teologia în Universitate. 25 de ani: asumare a tradiției de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iarion V. Felea” din Arad (1991-2016)*.

Facultatea noastră a fost reprezentată de: Pr. prof. univ. dr. Valer Bel, care a susținut referatul: *Vocația misionară și doxologică a teologiei academice* și de pr. conf. univ. dr. Gabriel Gârdan, care a susținut referatul: *Dimensiunea ecumenică a educației teologice contemporane*.

*

La campania de donare de sânge inițiată de Universitatea Babeș-Bolyai, în parteneriat cu Centrul Regional de Transfuzie Sanguină Cluj, *Donăm împreună, UBB dă startul* a luat parte un număr de peste 50 de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, în ziua de 10 noiembrie 2016, avându-l în frunte pe Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății.

*

Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Protopopiatul Ortodox Beclean, în parteneriat cu Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, a organizat în perioada 10-11 noiembrie 2016, la Beclean, ediția I a Conferinței internaționale *Educație, religie și familie în societatea contemporană* (CIERFSC), cu participarea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei. Reprezentanți ai Facultății noastre care au susținut referate au fost:

Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, *Redescoperirea valențelor pedagogice și misionare ale familiei creștine*

Protosinghel asist. univ. dr. Benedict Vesa, *Educație și experiență – itinerariul de la text la context. O perspectivă teologică*.

*

În perioada 11-12 noiembrie 2016 s-a desfășurat la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București, primul simpozion al bibliștilor ortodocși din România. Pe ordinea de zi a întâlnirii a fost și înființarea Societății Bibliștilor Ortodocși Români (SBOR). Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost reprezentată de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă și Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

*

În perioada 11-13 noiembrie 2016, la Facultatea de Teologie Romano-catolică din Cluj-Napoca a avut loc conferința: *Teologie pentru societate*, prilejuită de împlinirea a 29 de ani de existență a acestei facultăți în Universitatea „Babeș-Bolyai”. Pr. prof. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a susținut o alocuțiune intitulată: *Prieteni catolici ai Bisericii Ortodoxe*.

*

Cercul studentesc „Baladă pentru Basarabia” (responsabil stud. Vitalie Ciobanu) a organizat miercuri 16 noiembrie 2016, prezentarea filmului „Durak”. După film au avut loc discuții cu invitatul special a seriei, Pr. conf. univ. dr.

Octavian Moșin de la Universitatea de Stat din Chișinău, despre mesajul teologic al filmului.

*

În perioada 18-20 noiembrie 2016 un grup de studenți de la specializarea de master *Artă sacră - conservarea, restaurarea și crearea bunurilor culturale* din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, coordonați de Conf. univ. dr. habil. Marcel Gh. Muntean a efectuat o excursie de studii și documentare la mănăstirile din Oltenia: Cozia, Curtea de Argeș, Govora, Dintr-un lemn, Surpatele, Bistrița, Arnota, Hurezi, Polovragi, Tismana și Lainici.

*

Luni, 21 noiembrie 2016, a avut loc întâlnirea corpului profesoral al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca cu Prof. univ. dr. Bruce McCormack de la Princeton Theological Seminary (SUA).

*

Marti, 22 noiembrie, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” a găzduit conferința *Mihai Viteazul, apărător al creștinătății* (organizată în colaborare cu Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului și Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca). Cu acest prilej, au luat cuvântul: ÎPS Părinte Mitropolit Andrei, Acad. Prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul UBB, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă Președintele Senatului UBB și criticul Alex Ștefănescu. Moderatorul evenimentului a fost Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta și amfitrion - managerul Bibliotecii, Pr. drd. Ioan Pinteș.

*

Marti, 22 noiembrie 2016, la Casa de Cultură a Studenților, sub egida Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului și a Organizației Creștine „Agape. Prețuim Familia”, a avut loc conferința: *Crăciunul azi, fără Hristos!?* susținută de Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Evenimentul a fost întregit de un microrecital de colinde, susținut de Lucian, Adelina și copiii Susanu, Maria, Petronela și pr. Ciprian Taloș.

*

Joi, 24 noiembrie 2016, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană și d-na Elena Ivanca, actriță a Teatrului Național din Cluj-Napoca au participat la conferința *Împreună dăruim speranță*, organizată de Consiliul Local al municipiului Cluj-Napoca Direcția de Asistență Socială și Medicală, cu ocazia Zilei Internaționale a persoanelor cu dizabilități.

*

În cadrul zilelor academice andreiene, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna” a Universității Lucian Blaga din Sibiu s-a desfășurat un simpozion al studenților, în perioada 23-24 noiembrie 2016. Temele

pentru discuții au fost *Comunicarea online și offline în Biserică și Tehnici de comunicare în Biserică*. Din partea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a participat stud. Dorin Ioan Sălvan.

*

În zilele de 26-27 noiembrie Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a fost oaspetele comunității românești din Nothpton - Anglia, și a săvârșit Sf. Liturghie și a rostit un cuvânt de învățătură la biserica ortodoxă păstorită cu multă dăruire de Pr. dr. Florin Simionca.

*

Luni 28 noiembrie 2016 a avut loc la sediul facultății lansarea cărții *Patericul mare. Apoftegmele părinților pustiei. Colecția tematică*, apărută recent la Editura Bizantină. Evenimentul a fost moderat de către Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și s-a bucurat de prezența ÎPS Mitropoli Andrei. Au vorbit: Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, Protos. asist. univ. dr. Benedict Vesa, dr. Paul Siladi, directorul Radio Renașterea și traducătorul cărții: Pr. prof. univ. dr. Constantin Coman.

*

Miercuri 30 noiembrie 2016, Rectorul Universității Babeș-Bolyai, Acad. prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Senatului și profesorii Facultății de Teologie Ortodoxă l-au felicitat pe IPS Mitropolit Andrei la reședința mitropolitană cu prilejul zilei onomastice.

*

În duminica a 27-a după Rusalii, 4 decembrie 2016, la Sfânta Liturghie, oficiată de IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și PS Evloghie, Episcopul Adrianopolului în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, credincioșii prezenți s-au bucurat și de un miniconcert de colinde, susținut de corul catedralei, dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

*

În perioada 5-8 decembrie 2016 au fost organizate activități dedicate *Săptămânii Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca*.

Luni, 5 decembrie 2016, decorarea tematică a Facultății prin confecționarea și amplasarea de ornamente specifice perioadei Crăciunului, seară artistică organizată de studenți coordonați de Arhid. dr. Daniel Mocanu (Povestea lui Ignat) și săvârșirea Slujbei Privegherii (Vecernia mare cu Litie și Utrenia) cu ocazia prăznirii Sfântului Ierarh Nicolae, în paraclisul facultății.

Marti, 6 decembrie 2016, de sărbătoarea Sf. Ierarh Nicolae, hramul paraclisului școlii noastre teologice, a fost săvârșită Sfânta Liturghie la capela facultății. A slujit IPS Mitropolit Andrei în sobor de preoți profesori, împreună cu doi ierarhi străini: PS Evloghie, Episcop de Adrianopol și PS Qais, Episcop de Erzurum și Vicar Patriarhal al Patriarhiei Antiohiei. Răspunsurile la Sfânta

Liturghie au fost date de corul mixt al facultății, condus de Arhid. Dr. Daniel Mocanu. La final, părintele decan a mulțumit tuturor celor prezenți, și a oferit celor trei ierarhi câte o frumoasă icoană pe sticlă, pictată de studenții specializării Artă sacră.

Seara, după slujba vecerniei, în Catedrala Mitropolitană a avut loc un concert de colinde susținut de Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica și Corul bărbătesc mixt ale Facultății de Teologie Ortodoxă dirijate de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Arhid. dr. Daniel Mocanu. În program au fost lucrări de Gheorghe Danga, Vasile Popovici, Geraert, Stelian Ionașcu, Gelu Stratulat, D. G. Kiriac și Ioan Bocșa.

Miercuri, 7 decembrie 2016 au fost organizate workshopuri tematice (Cum se face un portret ?, Sf. Nicolae în artă, Tehnică vitraliu și Tiffany, Tehnici de poleire, Integrare cromatică, Fotografie, Kenya – Ortodoxie exotica, Utilizarea managerului bibliografic Zotero, Exerciții de retorică creștină în spațiul public, Toaca – lemnul dătător de viață duhovnicească, Prezentarea de frescă bizantină, Rugăciunea de mijlocire, Prefigurarea și figurarea chipului), o seară de film: ecranizare după Ch. Dickens, *O poveste de Crăciun* și campania *Shoebox – cadoul din cutia de pantofi* și lansare de carte:

- Dr. Mihai Floroiaia, *Inchiziția între mit și realitate*. A prezentat: Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

- Pr. dr. Nicolae-Dragoș Kerekes, *Origenismul în secolele III-VIII*. Au prezentat: Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb, Pr. lect. univ. dr. Adrian-Aurel Podaru și Pr. dr. Nicolae-Dragoș Kerekes

- Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea nemului (1916-1919)*, ediție, studiu introductiv note și indici Mihai Octavian Groza și Mircea-Gheorghe Abrudan. Au prezentat: Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb și Dr. Mircea-Gheorghe Abrudan.

Joi, 8 decembrie 2016, lansare de carte:

Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare. Lucrările Simpozionului Internațional al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (3-5 noiembrie 2015), Vol. I și II, Editura Renașterea, 2016, coordonatori: Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea și Arhid. dr. Daniel Mocanu, Au prezentat: Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea și Arhid. dr. Daniel Mocanu

Lect. univ. dr. Nicolae Turcan *Apologia după sfârșitul metafizicii. Teologie și fenomenologie la Jean-Luc Marion*. Au prezentat: Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă și Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie.

Arhim. Dumitru Cobzaru, *Tudor Claudiu Talos (1994-2016). In memoriam*. A prezentat: Pr. Dr. cătălin Pălimaru și stud. Alex Băieș.

În aceeași zi a fost organizată o seară duhovnicească: întâlnirea studenților cu Protos. Dr. Simeon Pinte.

*

Marti, 6 decembrie 2016 Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, a susținut conferința cu tema: *Spiritualitate și tradiție ortodoxă românească* la biserica cu hramul Tuturor Sfinților, în organizarea Cercurilor Preotești Ortodoxe din Cluj-Napoca.

*

În perioada 7 decembrie 2016 - 4 ianuarie 2017 Casa de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca a găzduit, sub egida: *Tradiție și icoană transilvană de Crăciun*, expoziția de icoane pe sticlă pictate de monahia Justiniana Kiraly în atelierul Mănăstirii Acoperământul Maicii Domnului Florești. Vernisajul a avut loc miercuri 7 decembrie 2016. Au fost prezenți IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și Conf. univ. dr. habil. Marcel Gheorghe Muntean.

*

În data de 8 decembrie 2016 a avut loc, sub egida Colegiului Studențesc de Performanță Academică al UBB lansarea cărții: *Autobiografia spirituală a lui Dag Hammarskjöld. O abordare teologică*, de Ierom. Drd. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, și un concert de colinde românești, susținut de Grupul Coral Axios, dirijat de Ignațiu Banc. Invitat a fost Protos. asist. univ. dr. Benedict Vesa

*

În seara zilei de 8 decembrie 2016, la Zalău, la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj a avut loc o nouă întâlnire în cadrul seriei de conferințe „Glasul Bisericii în cetate”, organizate de Episcopia Sălajului. Președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai”, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă a susținut conferința cu tema *Criza antropologiei și criza mondială sau Pledoarie pentru omul întreg*.

*

În 9 decembrie 2016, în Aula Magna a Facultății de Teologie Ortodoxă a avut loc, cu binecuvântarea și în prezența Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului, gala de premiere *Basarabia acasă* a Platformei Unioniste Acțiunea 2012, filiala Cluj-Napoca. În cadrul festivității au fost premiate o serie de personalități și reprezentanți ai societății civile din Cluj-Napoca care au contribuit la apropierea României de Republica Moldova.

*

În zilele de 9 și 10 decembrie 2016 Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca și Reformation Research Consortium a organizat conferința internațională: *Provocările și culturile schimbării în Transilvania în secolele al XVI-lea – al XVII-lea*. La ceremonia de deschidere a participat Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Seantului UBB. Dr. Dacian But-Căpușan a susținut comunicarea cu titlul: *Câteva scrieri cu caracter dogmatic și simbo-*

lic în literatura teologică românească în secolul al XVII-lea determinate de apariția și răspândirea Protestantismului.

*

În perioada 9-16 decembrie 2016, Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, a efectuat, la invitația Institutului Diakonie din Neuendettelsau, un turneu de promovare a spiritualității românești în Germania, susținând concerte de cântări religioase, prelucrări folclorice și colinde la: Neuen, Rügland, Mitropolia Ortodoxă Română Nürnberg, Erlagen și Parohia Ortodoxă Română din Ansbach.

*

Cercul studențesc pentru filantropie practică, (responsabil drd. Alexandra-Felicia Coroian-Georgiu) a organizat, în cadrul Facultății, în perioada 12-19 decembrie 2016 o colectă destinată unor familii cu posibilități reduse, la aceasta contribuind foarte mulți dintre studenți cu: alimente neperisabile, jucării, îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale pentru curățenie și igienă personală.

*

Marti, 13 decembrie 2016 a avut loc susținerea lucrărilor pentru obținerea gradului I profesional al personalului clerical. La această sesiune au participat 45 de preoți din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, Episcopia Sălajului, Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților și Vicariatul Ortodox Ucrainean. Lucrările au fost întocmite sub coordonarea profesorilor Facultății.

*

Miercuri, 14 decembrie 2016, Seminarul de Cercetare Interdisciplinară a religiilor și Ideologiilor (SCIRI), Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, alături de Centrul de Filosofie Aplicată a organizat conferința cu titlul: *Ființă, timp și veșnicie. Un dialog imaginar Heidegger-Stăniloae*, susținută de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității Babeș-Bolyai.

*

În seara zilei de 16 decembrie 2016 Asociația Ortodoxă Oastea Domnului a organizat, la Cinematograful Victoria din Cluj-Napoca, un concert caritabil de Crăciun: *Și a fost Iisus copil*. Invitat a fost Pr. lect. univ. dr. Gheorghe Șanta.

*

Duminică 18 decembrie 2016 a avut loc concerul de colinde al corului Catedralei mitropolitane, dirijori: Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Sergiu Stanciu. În program au fost lucrări de Gheorghe Șoima, Iulian Cârstoiu, Cornel Groza, Paul Constantinescu, Petru Gherman, C. Albu, Tiberiu Brediceanu, V. Popovici, Emil Monția, Vasile Stanciu.

*

Duminică, 18 decembrie 2016 a debutat un nou proiect cultural-religios: *Muzică și Cuvânt*, în parohia „Adormirea Maicii Domnului” din Cluj-Napoca. A fost organizată o seară duhovnicească, în cadrul căreia a avut loc o conferință religioasă susținută de Protos. asist. univ. dr. Benedict Vesa cu tema: *Dumnezeu se ascunde în lucrurile mici*.

*

În data de 20 decembrie 2016, în Aula facultății a avut loc lansarea cărții cu titlul: *Ființa și credința*, vol. III: *Credința*, a Pr. prof. univ. dr. George Remete, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității “1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, apărută recent la Editura Paideia din capitală. Au participat IPS Andrei, Acad. Prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul Universității “Babeș-Bolyai” și Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB. Prezentarea a fost făcută de Lect. univ. dr. Nicu Turcan. Lansarea a fost urmată de conferința cu tema: *Patologia credinței*, susținută de către părințele Remete. Moderatorul manifestării a fost: Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății.

*

Marti, 20 decembrie 2016, cadrele didactice ale Departamentului de Teologie Ortodoxă și personalul administrativ al Facultății Teologie Ortodoxă, dar și studenții însoțiți de părintele duhovnic Arhim. Prof. univ. dr. Teofil Tia și de conducerea instituției au fost primiți cu colinda, la reședința mitropolitană de către IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

*

În data de 21 decembrie 2016, la Catedrala mitropolitană a avut loc un eveniment devenit tradițional în municipiul nostru și cu impact în viața cetății, Concertul ecumenic de colinde și cântece de Crăciun, la care au participat corurile Bisericilor istorice din Cluj-Napoca (ortodocși, romano-catolici, reformați, greco-catolici), însoțite de reprezentanții acestor Biserici: IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, PS Florentin Crihălmeanu, Episcop Greco-catolic de Cluj-Gherla, Pr. Kovács Sándor, Protopop romano-catolic de Cluj-Dăbâca, lect. univ. dr. Lukács Olga, decanul Facultății de Teologie Reformată a UBB.

Corul Magnificat al Bisericii Greco-catolice, dirijor: Prof. dr. Alexandru Suciu,

Corul Sfânta Cecilia al Parohiei Romano-catolice Sf. Mihail, dirijor: Prof. Dr. Potyo István,

Corul Sf. Ieronim al Facultății de Teologie Romano-catolice, dirijor: Márton Szabolcs,

Corul de cameră al Facultății de Teologie Reformată, dirijor: Windhager-Gered Erzsébet,

Corul mixat al Facultății de Teologie Ortodoxă, dirijor: Arhid. dr. Daniel Mocanu,

Corul de fete Oremus al Seminarului Teologic Ortodox, dirijor: Arhid. dr. Daniel Mocanu,

Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica dirijor Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

*

În data de 4 februarie 2017, s-a desfășurat colocviul pentru obținerea gradului didactic I la specializarea Religie ortodoxă, seria 2017-2019. Au participat 12 profesori din învățământul preuniversitar, din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Episcopia Sălajului, Arhiepiscopia Sucevei, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului. Aceștia vor pregăti lucrările metodico-științifice sub îndrumarea a 6 cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă și de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității “Babeș-Bolyai”.

Reprezentantul facultății în comisia constituită pentru colocviu a fost Pr. lect. univ. dr. Cristisan Sonea.

*

În perioada 7-10 februarie, la Institutul Catolic din Paris, s-a desfășurat conferința internațională: *Etre initié à l'heure des mutations anthropologiques*. La această conferință au participat nume sonore în domeniul Cateheticii, Filosofiei și Antropologiei internaționale. Amintim câteva nume: Jean-Marie Donegani, Guillaume Cuchet, Jean B. Lecuit, Patrick Michel (EHES), Joel Molinario (ICP), Jean Michel Besnier (Paris-Sorbonne), Patrick Pretot (ICP), Jacques Arenes (ICL), André Wenin (Louvain la Neuve), Serge Tisseron (Paris VII), Salvatore Curro (Univ.de Latran), Jean Paul Willaime (EPHE), Yve Citton (Grenoble 3), Francois Moog (ICP). Zilnic, pe durata desfășurării conferinței au avut loc atelierele de lucru pe subiecte convergente temei congresului. Pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci a participat cel intitulat: *Initier à la prière à l'heure des nouveaux médias et des réseaux sociaux*. În ultima zi au fost trase concluziile. E important de precizat că tema a atins un subiect deosebit de sensibil al prezentului și al frământării unei părți a Bisericii, utilizarea instrumentelor TIC în cateheză și misiunea religioasă. Cum poate fi integrată tehnologia în misiunea Bisericii, care sunt riscurile la care se supune, din punct de vedere duhovnicesc, cei care utilizează în exces tehnologia. Ce chip ar trebui să aibă cateheza în era tehnologică?

*

În data de 8 februarie 2017 Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB a participat la ședința de lucru anuală a Adunării Naționale Bisericești, care a avut loc în Aula Magna „Teoctist Patriarhul” a Palatului Patriarhal din București.

*

În perioada 13-17 februarie 2017, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea a participat la conferința internațională: *Love, Live, and Delight: Conversations in Central and Eastern Europe on Present Day Documents on Mission*, organizată în Osijek, Croația, de către Asociația de Studii Misionare din Europa Centrală și de Est (Central and Eastern European Association for Mission Studies) (CEEAMS) la Facultatea de Teologie Evangelicală din Osijek, unde a susținut comunicarea: *Mission as a Common Witness: An Eastern Orthodox Perspective*.

*

Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului, de la Nicula și Protopopiatul Ortodox Gherla, în parteneriat cu Primăria Municipiului Gherla a organizat, sâmbătă 18 februarie 2017, la Casa Municipală de Cultură o conferința cu tema: Vindecarea prin memorie. Închisoarea din Gherla pe harta Gulagului românesc, ce a fost susținută de Conf. univ. dr. Radu Preda, directorul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Manifestarea a fost deschisă de Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului.

*

În zilele de 20 și 21 februarie 2017 s-au desfășurat examenele de finalizare a studiilor, sesiunea a II-a. În urma probei scrise și a susținerii tezelor de licență au fost declarați licențiați în teologie doi absolvenți ai specializării Teologie ortodoxă pastorală, unul al specializării Artă sacră. De asemenea, prin susținerea disertațiilor au încheiat studiile ciclului de Master trei absolvenți ai programelor de studii la acest nivel. Toți aceștia au depus jurământul de credință față de Biserica Ortodoxă, în capela Facultății cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae” din incinta Campusului teologic Nicolae Ivan. Momentul solemn s-a desfășurat în prezența corpului profesoral al școlii.

*

Marti, 21 februarie 2017, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă a participat la conferința de lansare a proiectului de cercetare cu titlul *Parteneriat pentru transferul de tehnologii inovative și materiale avansate în domeniul artelor vizuale (producție, conservare, restaurare)*, proiect cofinanțat din FEDR prin Program Operațional Competitivitate 2014-2020, Axa prioritară 1, contract de finanțare nr. 14/01.09.2016, ID P_40_374, care se implementează în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, prin Facultatea de Teologie Ortodoxă, pentru o perioadă de 5 ani, și al cărui director științific este.

*

În data de 24 februarie 2017, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea a participat la conferința internațională: *Religious Plurality and Religious*

Identity, organizată în Varșovia, Polonia, de către Asociația Internațională a Misiologilor Catolici (International Association of Catholic Missiologists), Societatea Internațională Misionară Catolică "Missio" din Aachen și catedra de Misiologie de la Facultatea de Teologie Catolică din cadrul Universității cardinal Ștefan Wyszyński, din Varșovia, unde a susținut comunicarea: *Confessional Education - a bridge between Churches and Religions. The Transylvanian case.*

*

În perioada 24-25 februarie 2017, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă a participat la Atena, la Proiectul *Science&Orthodoxy around the World*, First International Conference, Tema întâlnirii: *Modern Science and the Orthodox Tradition. An uneasy relationship?*

*

Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, profesori ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, a oficiat miercuri, 1 martie 2017, Sfânta Liturghie a Darurilor înainte sfințite în Capela Facultății cu hramul Sf. Ierarh Nicolae. A fost prima zi din acest an în care în Biserica Ortodoxă se săvârșește această Liturghie specifică Postului Mare. Slujba, la care au participat studenții teologi, dar și credincioși din oraș, a avut loc după amiaza, iar în cadrul ei a fost hirotonit întru ierodiacon monahul Luca de la Mănăstirea Nicula.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul Facultății de Teologie Ortodoxă, dirijat de Arhid. dr. Daniel Mocanu.

În cuvântul de învățătură, IPS Sa a vorbit despre Postul mare ca perioadă de antrenament spiritual.

*

La cursurile de Duhovnicie organizate cu preoții de către Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului în săptămâna 6-11 martie 2017, ediția a 5-a, la Mănăstirea Nicula, din partea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a participat Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, prezentând tema: *Mișcările anti-sistem din perimetrul religios. Revitalizarea credinței într-o epocă cu tendințe post-occidentale.* Coordonarea dezbaterilor a avut loc în ziua de 1 martie.

*

Serile duhovnicești organizate în Postul Mare de Asociația Studenților Creștini Ortodocși (ASCOR), filiala Cluj, au debutat joi, 2 martie 2017. Primul invitat a fost Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, care a participat la slujba Pavcerniței mari și a Canonului Sfântului Andrei Criteanul, săvârșite în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca. La final, a vorbit pe tema: *Cine este Iisus Hristos?*

În aceeași seară, în Amfiteatrul Facultății de Chimie și Inginerie Chimică a UBB, părintele profesor a susținut o conferință cu tema: *Tineretea între prăpăstii și culmi* și a răspuns întrebărilor adresate de cei prezenți.

*

În perioada 3-6 martie, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost invitatul Centrului de Studii Teologice Dumitru Stăniloae de la Bruxelles, unde împreună cu Pr. conf. univ. dr. Patriciu Vlaicu au pregătit lucrările conferinței internaționale: *Sfântul și Marele Sinod din Creta Eveniment eshatologic sau normalitate canonică ?*, care se va desfășura la sediul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în perioada 23-26 aprilie 2017.

*

Luni, 6 martie 2017, în Sala Sinaxar a Muzeului Mitropolitan al Moldovei și Bucovinei a fost organizată de ASCOR, filiala Iași conferința cu tema: *Mama - ființă unică? Ce ne spune Biblia?*, susținută de Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat, în cadrul „Anului omagial al Sfințelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești” și al „Anului comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, în Patriarhia Română, conferința cu titlul: *Lupta Icoanei cu sistemul. Miracolul iconic al Sfinților Ostași Militari*, susținută de academicianul Sorin Dumitrescu. Evenimentul a avut loc joi, 9 martie, în Aula Facultății, cu participarea Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei. Au luat parte profesorii și studenții facultății, dar și alte persoane interesate. Oaspetelui i-a fost decernată de către părintele decan Vasile Stanciu medalia Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

*

În perioada 2-31 martie 2017, Universitatea Babeș-Bolyai și Biblioteca Academiei Române Cluj-Napoca a organizat o serie de conferințe pe tema: *Luther. 500 de ani de Reformă*.

Joi, 9 martie 2017 au fost susținute următoarele comunicări de către cadre didactice ale Facultății de Teologie Ortodoxă:

Pr. prof. univ. dr. Ioan Vasile Leb, *O perspectivă ortodoxă asupra epocii Reformei*,

Pr. lect. univ. dr. Cosmin Cosmuța, *Ortodoxia transilvăneană și mișcarea de Reformă – secolul al XVI-lea*,

Pr. conf. univ. dr. Gabriel Gârdan, *O nouă dimensiune a dialogului teologic: teologii de la Tübingen și Patriarhul ecumenic Ieremia al II-lea*,

Lect. univ. dr. Ana Baci, *Traduceri patristice în mediul reformat transilvănean*.

Prelegerile au fost moderate de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB.

*

Joi, 9 martie 2017, la ședința lunară a Preoșilor din Protopopiatul Ortodox Cluj I, Pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci, inspector pe probleme de catehizare parohială în cadrul Arhiepiscopiei Clujului, a susținut prezentarea intitulată: *Omilia despre predică a Sfântului Ioan Gură de aur și aplicabilitatea ei la predicatorul contemporan.*

*

Duminică 12 martie 2017 Protos. lect. univ. dr. Benedict Vesa, a săvârșit slujba Vecerniei la Parohia Ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Municipiul Dej și a susținut un bogat cuvânt de învățătură având ca temă *Iubirea și jertfelnicia față de aproapele izvorâtă din Hristos care este întruchiparea dragostei și a jertfelniciei noastre.*

*

Vineri 17 martie 2017 părintele decan Vasile Stanciu, împreună cu un grup de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca au făcut o vizită la penitenciatul din Bistrița, unde au discutat cu detinuții, s-au rugat împreună și și-au împărtășit din problemele cu care se confruntă.

*

În Sala Mare a Teatrului Național și a Operei Române din Cluj-Napoca, a avut loc sâmbătă, 18 martie 2017, concertul anual susținut de Cvartetul Transilvan (Gabriel Croitoru - vioara I, Nicușor Silaghi - vioara a II-a, Marius Suărășan - violă și Vasile Jucan - violoncel) organizat de Fundația „Mitropolitul Bartolomeu” în parteneriat cu Academia de Muzică „Gheorghe Dima” și Filarmonica de Stat Transilvania, ediția a VII-a. În deschidere Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a susținut un microrecital, interpretând următoarele piese corale: *Clopote de seară* - din repertoriul clasic rus, *Graiurile mele* - Al. Delcea, *Miorița* - Mircea Neagu, *Fie, Doamne, mila Ta* - Gheorghe Danga și fragment din *Oratoriul Messias* de Georg Friedrich Händel, *Aleluia*. Invitatul conferențiar a fost Cristian Hadji-Culea, directorul Teatrului Național din Iași.

*

Duminică, 26 martie 2017, la Catedrala Episcopala “Sfânta Treime” din Baia Mare, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a susținut conferința cu tema: *Ce mai înseamnă viața pentru omul de azi?* Evenimentul a fost organizat de Asociația “Maramureș pentru Viață și Familie” și Asociația Filantropică Cultural-Creștină “Martyria”, cu binecuvântarea arhierescă a PS Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului.

*

Joi, 30 martie 2017, Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia în parteneriat cu Fundația Nicolae Steinhardt și Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului a organizat, în Sala „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” din incinta Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, în cadrul Anului Comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului, evocarea Monahului Nicolae Delarohia (N. Steinhardt), cu titlul „Am intrat în închiisoare orb și ies cu ochii deschiși...”. A conferențiat Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, – *Transformarea pozitivă a persoanei prin experiența detenției, în viziunea lui N. Steinhardt*;

*

Joi, 30 martie 2017, bătrânii de la Centrul de Servicii Sociale „Sfântul Gheorghe” din Parohia Românași, județul Sălaj, au fost vizitați de către un grup de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”. Aceștia au susținut un concert de pricesne cu caracter pascal, aducând un strop de bucurie în inimile bătrânilor. Acțiunea social-misionară a fost coordonată de părintele Gabriel Gârdan, director executiv al Centrului și conferențiar la Facultatea de Teologie Ortodoxă.

*

Universitatea „Babeș-Bolyai”, în colaborare cu Asociația Română de Istorie a Presei (ARIP), Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului și Eparhia Greco-Catolică de Cluj-Gherla a organizat, în perioada 31 martie - 1 aprilie 2017, cel de-al X-lea Congres Național de Istorie a Presei, cu tema: *Tradiții ale presei religioase din România*. Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai”, a susținut prelegerea cu titlul: *Presa religioasă din Transilvania sec. XIX-XX și receptarea Marii Uniri* (cu accent major pe „Telegraful român”).

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă a fost, împreună cu: Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Seminarul Teologic Liceal Ortodox, Liga Studenților, Asociația Tinerilor Creștini Ortodocși Gherla, Liga Tinerilor Dej și Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România, filiala Cluj coorganizatoare a *Pelerinajului tinerilor pe jos de la Icold la Mănăstirea Nicula*, ediția a VII-a, sâmbătă 1 aprilie 2017.

*

În perioada 3-4 aprilie 2017, un grup format din șapte studenți (Loredana Lorinț, anul III, Artă Sacră; Marius Crișan, Darius Echim, Adrian Leș, Bogdan Negrea, Mihai Repede și Dorin Ioan Sălvan - anul III, Teologie Pastorală) ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, au participat la lucrările celei de-a IX-a ediții a Simpozionului Național Studențesc de la Mănăstirea Tismana, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Univeristății din Craiova, cu binecuvântarea IPS

Mitropolit Irineu al Olteniei. Studenți de la cele mai importante facultăți de teologie din întreaga țară au susținut referate în cadrul celor două secțiuni: „Sfintele icoane în Teologia și viața Bisericii” și „Preoți ortodocși mărturisitori ai dreptei credințe în timpul regimului comunist”.

*

În cadrul Târgului de Carte Gaudeamus, ediția a XVIII-a, la Cluj-Napoca, joi 6 aprilie 2017, au fost lansate, în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Andrei și a altor oameni de cultură, două volume apărute sub egida Editurii Renașterea: *Compașiunea Tatălui* de Boris Bobrinskoy - doctor Honoris causa al Universității „Babeș-Bolyai” la propunerea Facultății noastre de Teologie (traducere de Lect. univ. dr. Nicolae Turcan) și *O scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe din Europa Occidentală în secolul XX* de Christine Chaillot (traducere de drd. Emil Mărginean), acestea au fost prezentate de Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizău, Conf. univ. dr. Șerban Turcuș și Pr. lect. univ. dr. Sebastian Sonea.

Vineri, 7 aprilie 2017, a avut loc lansarea volumului *Scara Cuvântului. Eseuri omiletice* de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, apărută la Editura clujeană Școala Ardeleană. Au vorbit: scriitorul Constantin Cubleşan și Acad. Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Rectorul UBB.

*

Luni, 10 aprilie 2017, la Casa de Cultură a Studenților, sub egida Organizației Creștine „Agape. Prețuim Familia”, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a susținut conferința: *Procesul lui Iisus - din trecut și de zi* susținută. A avut loc și un microrecital: *Cuvintele Patimilor* al Mariei și Petronelei Talos.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca a fost gazda, etapei naționale a olimpiadei de Religie pentru Seminarile și Liceele Teologice Ortodoxe, în perioada 18-22 aprilie 2017. Președintele comisiei a fost Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății. Olimpiada de religie s-a desfășurat cu binecuvântarea IPS Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, care a fost prezent în mijlocul elevilor atât la începutul competiției, cât și la premiarea câștigătorilor.

*

Sâmbătă, 22 aprilie 2017, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a săvârșit slujba parastasului la mormântul marelui compozitor Gheorghe Dima din Cimitirul central al Clujului, la care au participat profesorii și studenții Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” și ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

A devenit o tradiție, începută în timpul păstoririi Episcopului Nicolae Ivan și continuată astăzi cu binecuvântarea IPS Părinte Mitropolit Andrei,

ca în preajma zilei de 23 aprilie, când îl sărbătorim pe Sf. Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, să se officieze slujba parastasului în memoria celui care a slujit cu dăruire învățământul teologic și muzical din Cluj, compozitorul Gheorghe Dima.

*

Marti, 25 aprilie 2017, în cadrul Zilelor Credinței și Culturii, a XI-a ediție, organizate de Episcopia Caransebeșului a avut loc, la Oravița, simpoziunul internațional: „Jertfă și mărturisire”, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană a susținut comunicarea: *Ce ne spune Biblia despre icoană ? De la apoloogie la mărturisire.*

*

În dimineața zilei de 2 mai 2017, după o scurtă, dar grea, suferință a fost chemată la Domnul, la vârsta de doar 33 de ani, lect. univ. dr. Paula Bud.

Trupul neînsuflețit a fost depus în Capela Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, cu hramul Sf. Ierarh Nicolae. Marți 2 mai și miercuri 3 mai 2017, la ceas de seară a fost săvârșită slujba Panihidei.

Joi, 4 mai 2017 s-a săvârșit Sf. Liturghie de către un sobor de preoți profesori. În aceeași zi, la Mânăsirea cu hramul Acoperpământul Maicii Domnului din Florești a fost săvârșită slujba înmormântării de către Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei al Clujului, Maramureșului și Sălajului, și un sobor de peste 50 de preoți. Cuvinte de învățătură și rămas bun au fost rostite de către IPS Andrei și de către Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Senatului Universității “Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Răspunsurile la toate aceste slujbe au fost date de către studenții facultății.

Tânăra membră a corpului didactic a fost condusă pe ultimul drum de către familie, cadrele didactice ale facultății, preoți, studenții pe care i-a îndrumat.

*

În perioada 30 aprilie - 4 mai 2017, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea, prodecanul facultății a participat la o consultare teologică organizată de Comisia pentru Misiune și Evanghelizare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor în Rosario (Argentina).

*

În perioada 3-6 mai 2017, la Iași, a avut loc a cincea ediție a Simpozionului Internațional Dumitru Stăniloae, cu tema Martiriu și Memorie din România comunistă, organizat de Sectorul Învățământ al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei împreună cu Facultatea de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae și Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, în parteneriat cu Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER). Conf. univ. dr. Radu Preda a susținut comunicarea: Biserica în comunism. Adaptare, Rezistență, Sfințenie și a moderat dezbaterile

publică cu titlul: *Comunismul în memoria Bisericii care s-a desfășurat în timpul simpozionului.*

*

În perioada 5-16 mai 2017, Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica“ a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijat de către Pr. prof. univ.dr. Vasile Stanciu, decanul facultății, a efectuat, la invitația Mișcării Focolarelor din Biserica romano-catolică, un turneu în Italia, susținând o serie de concerte în: Celje (Slovenia), Udine, Roma, Padova și Bassano del Grappa. În data de 10 mai 2017, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a susținut, la Roma, conferința: *Dialogul credinței și primatul iubirii.*

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iarion V. Felea” din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad a organizat în zilele de 8 și 9 mai 2017, Simpozionul Național Studentesc intitulat: *Teologia icoanei în contextul mediatic actual. Modele de teologi ortodocși români din a doua jumătate a sec. XX.* Au participat cu referate și reprezentanți ai facultății noastre. *Decriptarea limbajului iconografiei sfinților martiri* (Loredana Lorinț - Artă Sacră), *Icoana, veșnicia comunicării dintre Dumnezeu și om* (Bogdan Negrea - Teologie Pastorală), *Al vostru smerit rugător către Domnul - Fr. Dr. Vasile Vasilachi* (Mihai Repede - Teologie Pastorală) și *Traian Dorz - etos poetic și mărturisitor în perioada comunistă* (Adrian Leș -Teologie Pastorală).

*

În perioada 10-11 mai 2017, s-au desfășurat la Târgoviște (la Facultatea de Teologie Ortodoxă și Științele Educației a Universității Târgoviște) lucrările Colegiului Decanilor Facultăților de Teologie Ortodoxă din România.

Delegatul P. F. Sale la această întrunire a fost P. S. Episcop Vicar Patriarhal Varlaam Ploieșteanul care a transmis mesajul de salut și binecuvântare al P. F. DANIEL.

Pe Ordinea de zi s-au aflat probleme de importanță majoră pentru buna desfășurare a învățământului teologic din România.

Facultatea noastră a fost reprezentată de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Senatului Universității “Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, directorul Departamentului de Teologie Ortodoxă.

*

Joi, 11 mai 2017, în Aula Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca s-a desfășurat, cu participarea ÎPS Sale Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, precedată de un Te-Deum, săvârșit în paraclisul insitituției, cu hramul „Sf. Nicolae”, conferința preoțească de primăvară 2017, la care au luat parte clericii din Protoierile Cluj I și Cluj II. Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizău a susținut comunicarea: *Slujirea iconarului creștin.*

Luni, 15 mai 2017, la Casa de Cultură a Studenților, sub egida Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului și a Organizației Creștine „Agape. Prețuim Familia”, a avut loc conferința: *Ce mai spune Biblia omului de azi ?* susținută de Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană. Evenimentul a fost întregit de un moment artistic - o scenetă de teatru de o intensitate emoțională și de un dramatism cu totul aparte, legată de destinul vieții unui tânăr. Sceneta a fost interpretată de actori de la Teatrul Național din Mediaș.

*

În perioada 15-16 mai 2017, la Centrul de Conferințe și Studii Patristice Sfântul Voievod Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Nicula a avut loc ediția a II-a a Simpozionului Societății Bibliștilor Ortodocși Români, cu tema: *Repere hermeneutice ortodoxe în studiile biblice*. Din partea facultății noastre au susținut referate: Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă: *Ermineutica biblică din perspectivă răsăritean-ortodoxă*, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană: *Viața liturgică a Bisericii ca reper ermineutic* și dr. Stelian Pașca-Tușa (asistent asociat): *Erminia întrupării cuvântului scripturistic în canonul Sf. Andrei Cretanul*. Au participat cadre didactice care predau discipline biblice la Facultățile de Teologie Ortodoxă din București, Cluj-Napoca, Sibiu, Iași, Alba Iulia, Oradea, Craiova, Timișoara, Caransebeș.

*

În zilele de 16 și 17 mai 2017, în cadrul Programului “Școala altfel” ”Să știi mai multe, să fii mai bun!” care se desfășoară în învățământul preuniversitar, Facultatea de Teologie Ortodoxă a organizat următoarele activități: workshop pictură de icoană, incursiune în lumea cărților (la Biblioteca Facultății) și Să cântăm împreună - worksop de muzică bisericească.

*

Miercuri, 17 mai 2017 în Aula Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a avut loc lansarea cărții *Biblia și metalurgia – un capitol de arheologie biblică*. Aceasta a fost prezentată de autor, profesorul și cercetătorul Miosa Ștrul de la Universitatea Ben Gurion din Beerșeba (Israel), cuvântul introductiv a fost rostit de către Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Președintele Senatului Universității “Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

*

Muzeul Mitropoliei Clujului a organizat în data de 20 mai 2017, sub genericul: *Icoanele făcătoare de minuni ale Maicii Domnului din Ilișua și Strâmba* în cadrul programului național Noaptea muzeelor, ediția a XIII-a, un workshop cu tema: *Icoana pe lemn - creație și restaurare*, în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, specializarea Artă sacră.

*

În perioada 22-23 mai 2017 a avut loc, în organizarea Facultății de Teologie Ortodoxă „Sf. Andrei Șaguna” a Universității „Lucian Blaga” și a

Centrului de Cercetare Ecumenică din Sibiu, Conferința națională: *Reformă și Ortodoxie*.

Din partea facultății noastre au fost prezenți cu referate: Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea (prodecan): *Missio Dei și misiologia ortodoxă* și Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb: *Leibniz și Ortodoxia, o întâlnire interesantă*.

*

Liga Studenților din Cluj-Napoca a organizat miercuri, 24 mai 2017, la Casa de Cultură a Studenților, conferința: *Prizonierii libertăților promise*, la care au fost invitați: Teodor Baconski și Conf. univ. dr. Radu Preda.

*

În data de 25 mai 2017 la Galați s-a desfășurat, în prezența IPS Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos, Conferința intitulată: *Societatea de azi – o lume fără familie? Vină și responsabilitate*, susținută de către Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană.

*

În perioada 25-28 mai 2017, studenții Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Mihai Repede, cu referatul *Misiunea creștină, scopul vieții părintelui Vasile Vasilachi* și Adrian Leș - cu referatul *Traian Dorz și Oastea Domnului. Profilul unui destin misionar în perioada comunistă* (ambele alcătuite sub îndrumarea Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea), au participat la Simpozionul național studentesc organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București la Mănăstirea „Înălțarea Sfintei Cruci” - Caraiman.

Tema simpozionului-concurs a fost: *Personalitatea patriarhului Justinian și apărătorii Ortodoxiei în timpul Comunismului*.

Premiul al III-lea la acest simpozion-concurs a fost obținut de studentul Adrian Leș.

*

În perioada 29 mai-3 iunie 2017 la Casa de Cultură a Studenților din Petroșani a fost organizată Tabăra Studențească de Arte vizuale. Facultatea noastră a fost reprezentată de Asist. univ. dr. Marius Dan Ghenescu.

*

Facultatea Teologie Ortodoxă a Universității Babeș Bolyai și Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români au organizat miercuri, 7 iunie 2017 și joi 8 iunie 2017 conferința domnului Florin Marinescu, istoric, paleograf, și cercetător la Centrul de Cercetări Neoeleene al Institutului Național de Cercetări din Grecia, cu titlul: *Un călugăr mirean în căutare de tezaure românești la Muntele Athos*.

*

Joi, 8 iunie 2017, a avut loc ședința lunară a preoților din Protopopiatul Cluj I, găzduită de Parohia Ortodoxă Cojocna.

A fost săvârșită Sfânta Liturghie, la finalul căreia, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană a rostit un cuvânt de învățătură axat pe necesitatea actualizării Cincizecimii. Apoi, invitatul a susținut prelegerea cu tema: *Pastorația timpului de astăzi - reflecții misionar pastorale*.

*

La Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” a Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași a avut loc în perioada 8-9 iunie 2017, la Mănăstirea Putna, ediția a IX-a a Simpozionului Internațional „Studia Theologica Doctoralia” dedicat Anului omagial al Sfințelor icoane, al icoanelor și al pictorilor bisericești și Anului comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului. Evenimentul a fost organizat de Școala Doctorală a Facultății de Teologie Ortodoxă din Iași, împreună cu Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Graz (Universitatea Karl Franzens), Facultatea de Teologie Ortodoxă “Sf. Ioan Damaschinul” din Balamand (Liban) și Mitropolia Moldovei și Bucovinei. Din partea facultății noastre au fost prezenți: Pr. drd. Mihail Iustin Argatu, Arhim. drd. Iov Cristea și Pr. drd. Ciprian Joița.

*

Luni, 12 iunie 2017, Conf. univ. dr. Radu Preda a participat la conferința: *Biserica în dialog. Europa și valorile sale*, în organizată de Mitropolia Banatului și Fundația Konrad Adenauer la Timișoara.

*

În perioada 11-14 iunie 2017, Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea și Protos. lect. univ. dr. Benedict Vesa au participat la un seminar de cercetare la Institutul Universitar Sophia din Lopiano (Italia), cu tema: *Viața în Duh între Orient și Occident - un drum unic, două căi pentru a răspunde provocărilor de astăzi*.

*

În perioada 12-18 iunie 2017, sub auspiciile Universității din Viena și ale Facultății de Teologie Catolică s-a desfășurat Școala de Vară cu titlul: *Ecumenical and Interreligious Approaches to Bioethics*. Evenimentul a adunat laolaltă mai mulți profesori de teologie morală și bioetică precum și studenți din mai multe țări ale Europei Centrale și de Est (Austria, Slovenia, Ungaria, Polonia, Serbia și România). Din partea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a participat Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie, care a susținut următoarele prelegeri: *An Orthodox Approach to Bioethics; Bioethical questions: Do the Christian confessions argue differently?; Bioethics in the Public Square. Perspectives from Romania and Slovenia* (ultimele două reprezentând o discuție la masă rotundă și un curs moderat împreună cu prof. Ștefan Tobler - Sibiu și Roman Globokar - Ljubljana).

*

Marti, 13 iunie 2017, în cadrul manifestărilor dedicate Zilelor Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, la ședința festivă de deschiderea care a avut loc în Aula Magna a Universității Babeș-Bolyai, Corul de cameră *Psalmodia Transylvanica* al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății a susținut un concert de muzică corală românească. A fost prezent și a rostit o alocuțiune Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

*

Marti 13 iunie 2017, la biserica din Zagra a fost oficiată slujba de înmormântare a d-nei preotese Floarea Dâmbu (soția pr. Ioan Dâmbu, protopop al Protoierei Năsăud). A slujit IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei alături de un sobor de preoți, printre care și Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, a Universității din București, a organizat joi, 15 iunie 2017, Seminarul cu tema: *Receptarea hotărârilor Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, Creta, 2016*. Pr. conf. univ. dr. Patriciu Vlaicu, în intervenția sa, a prezentat documentul sinodal despre „Diaspora ortodoxă”.

*

Vineri, 16 iunie 2017, Centrul de Studii Biblice al UBB a organizat conferința cu tema: *Religie și drepturile omului*. Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB a susținut referatul: *Bazele biblice ale drepturilor omului: o dezbatere focalizată pe drept și demnitate*.

*

Vineri, 16 iunie 2017, în Aula Magna a Universității “Babeș-Bolyai”, a avut loc Gala de Decernare a Premiilor Excellentia, ediția a V-a, evenimentul, organizat de Consiliul Studenților din Univeritatea Babeș-Bolyai. Titlul de profesor excellentia din partea Consiliului Studenților din Univeritatea Babeș-Bolyai, la propunerea studenților Facultății de Teologie Ortodoxă, în semn de apreciere și recunoștință pentru prestația didactică deosebită, pentru implicarea și dedicarea dovedite în îndeplinirea misiunii de educare și formare a studenților, i s-a acordat părintelui protos. lect. univ. dr. Benedict Vesa. Titlul de student excellentia i s-a acordat d-lui Darius Ionuț Sorin Echim, studentul senator al facultății noastre.

*

Diac. asist. univ. dr. Olimpiu Nicolae Benea a susținut vineri, 16 iunie 2017, la Protopopiatul Dej, la invitația protoiereului Ioan Buftea, conferința duhovnicească cu tema: *Accentul parenetic al Epistolei către Evrei*.

*

Marti, 20 iunie 2017, în organizarea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, a avut loc lansarea cărții: *Intelectuali îmbisericiți* a Prof. univ.

dr. Mircea Gelu Buta, apărută la Editura Fundației Anastasia (editor Sorin Dumitrescu), Au vorbit: ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Andreicuț, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, scriitorul Adrian Popescu, scriitorul și jurnalistul Zorin Diaconescu și Pr. drd. Ioan Pinteș, managerul Bibliotecii Județene Bistrița-Năsăud.

*

Marti, 27 iunie 2017 a avut loc cursul festiv al absolvenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, promoția 2017 (aproximativ 160 de studenți de la cele patru specializări de la nivel licență și de la cele șase de master), precedat de Sfânta Liturghie, săvârșită la capela cu hramul Sf. Ierarh Nicolae din cadrul Campusului universitar teologic Episcop Nicolae Ivan, de către ÎPS Sa Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei, înconjurat de un sobor de preoți din care au făcut parte cadrele didactice ale facultății. Manifestările au continuat, în Sala Teatrului Național Lucian Blaga din Cluj-Napoca.

ÎPS Sa Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei și decanul Facultății, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu au adresat absolvenților cuvânte de felicitare și îndemn. Au fost prezenți: Prof. univ. dr. Călin Rus, prorector al UBB, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB și Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie care a susținut prelegerea festivă.

*

În după amiaza zilei de marți, 27 iunie 2017, Consiliul Județean Bistrița-Năsăud și Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud au organizat simpozionul: *Minunea timpului trăit: familia Pillat și cultura română*. Au participat: Î.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, Pr. conf. univ. dr. Ioan Bizău, alți oameni de cultură: Monica Pillat, George Ardeleanu, Aurel Rău, Alexandru Cistelecan, Dana Vasiliu, Teodora Stanciu, Alexandru Munteanu. Moderatorul evenimentului cultural a fost Pr. drd. Ioan Pinteș.

*

Vineri, 30 iunie 2017, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu împreună cu Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia au participat la Facultatea de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae a Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, ca membri ai comisiei de evaluare, la concursul pentru ocuparea unui post de conferențiar universitar. Candidat a fost Pr. lect. univ. dr. Adrian Lucian Dinu.

*

Între 23 iunie și 6 iulie 2017 s-au desfășurat examenele de finalizare a studiilor. În urma probei scrise și a susținerii tezelor de licență au fost declarați licențiați în Teologie 52 de absolvenți ai specializării Teologie ortodoxă pastorală, 2 ai specializării Teologie ortodoxă didactică, 6 ai specializării Teologie ortodoxă asistență socială și 11 ai specializării Artă sacră. De asemenea, prin susținerea disertațiilor au încheiat studiile ciclului de Master 43 de absolvenți ai programelor de studii la acest nivel. Joi, 6 iulie,

toți aceștia au depus jurământul de credință față de Biserica Ortodoxă, în capela Facultății cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae” din incinta Campusului teologic Nicolae Ivan. Momentul solemn s-a desfășurat în prezența corpului profesoral al școlii și a ÎPS Sale Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei, care a adresat celor prezenți un cuvânt.

*

În perioada 30 iunie - 2 iulie 2017, la Onești au avut loc o serie de manifestări în cadrul ediției a V-a a Zilelor Betleemului Ștefanian. Vineri, 30 iunie, la Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” Onești, județul Bacău, conf. univ. dr. Radu Preda, președinte al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și a Memoriei Exilului Românesc (IICCMER) a susținut conferința: *Biserica sub comunism. Rezistență, adaptare, sfințenie*.

*

În data de 1 iulie 2017, au avut loc pregătirile în vederea susținerii examenului pentru gradul II didactic pentru profesorii din învățământul pre-universitar. La sediul facultății s-a desfășurat pregătirea pentru Metodica predării Religiei. Au participat: Arhim. Prof. univ. dr. Teofil Tia, Conf. univ. dr. Vasile Timiș și Diac. asist. univ. drd. Olimpiu-Nicolae Benea.

*

Între 3 și 13 iulie 2017 Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a găzduit Școala de vară: *Orthodox Christianity and Contemporary Global Challenges*.

*

În perioada 3-14 iulie 2017 s-au desfășurat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Cursurile pastorale și de îndrumare misionară a clerului, seria 102: definitivat și gradul II. În deschidere a fost săvârșită în capela Facultății cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae” din incinta Campusului teologic Nicolae Ivan slujba de Te Deum. ÎPS Sa Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei, a adresat celor prezenți un scurt cuvânt.

Au participat preoți din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Episcopia Sălajului și Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților. Prelegerile și seminariile au fost susținute de cadrele didactice ale facultății. Programul liturgic a cuprins Sfânta Liturghie și vecernia săvârșite zilnic, la începutul și sfârșitul programului, în capela instituției.

În data de 14 iulie 2017 a avut loc colocviul pentru obținerea gradului profesional I.

*

La Mănăstirea „Sfânta Treime” din Feleacu a avut loc, sâmbătă 8 iulie 2017, conferința *Feleacul, Clujul și Transilvania în Evul Mediu*, în cadrul manifestărilor organizate cu ocazia aniversării a 650 de ani de la atestarea documentară a localității. Cu această ocazie a avut loc și lansarea volumu-

lui *De verice montis. Feleacul, Clujul și Transilvania în Evul Mediu*, scrisă de Acad. prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul Universității „Babeș Bolyai”, arheologul Dana Istrate Marcu și istoricii Tudor Sălăgean și Alexandru Șimon. A participat IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și Pr. prof. dr. Ioan Chirilă, președinte al Senatului UBB.

*

Marți, 18 iulie 2017, numeroși oameni de cultură, academicieni, cercetători, preoți și credincioși au luat parte la Simpozionul organizat la biserica „Sfânta Treime” din Cluj-Napoca, pe tema *Părintele Florea Mureșan - mărturisitor al Ortodoxiei în timpul comunismului*, cu scopul de a rememora personalitatea părintelui martir, fost protopop de Cluj, paroh al acestei biserici și cadru didactic la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj între 1940-1946. În deschidere a fost oficiată o slujbă de parastas. Facultatea noastră a fost reprezentată de părintele decan, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu. A fost prezent la manifestare ÎPS Sa Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei.

*

Între 20 și 24 iulie 2017 s-a desfășurat la Pitești, Școala de Vară *Fenomenul Pitești*, a IV-a ediție, în organizarea Centrului de Studii în Istorie Contemporană.

Primul curs a fost susținut de Conf. univ. dr. Radu Preda, președinte al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Între cei 15 cursanți, reprezentanți ai facultății noastre au fost: stud. Alexandru-Viorel Coman (master) și stud-drd. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu.

*

Marți, 25 iulie 2017, la Mănăstirea Rebra-Parva a avut loc întrunirea celor 85 de preoți coordonatori ai cercurilor preoțești din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Ședința a fost prezidată de Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Andrei. Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, duhovnicul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, a susținut prelegerea: *Cercurile pastorale – instrument eclesial de formare clericală continua, vector misionar relevant*. În calitate de coordonator al Cercului Preoțesc „Așchileu”, a participat și Pr. lect. univ. dr. Șanta Gheorghe.

*

În perioada 12-27 iulie 2017 s-a desfășurat examenul de admitere la Facultatea de Teologie Ortodoxă, nivel licență și master.

Între 12 și 14 iulie a avut loc înscrierea candidaților, în ziua de 18 iulie examenul eliminatoriu (pentru candidații la specializarea Teologie pastorală), examenul oral (pentru specializările Teologie didactică și Teologie asistență socială), iar în 19 iulie probele specifice: proba scrisă la Teologie Fundamentală și Dogmatică cu fundamentare biblică (Teologie pastorală) și proba practică de desen și culoare (Artă sacră).

Pentru admiterea la studiile de master, la fiecare dintre cele șase programe de studii (Doctrină și hermeneutică creștin ortodoxă, Ortodoxie românească și viață liturgică, Pastorație și duhovnicie, Artă Sacră – Conservarea, restaurarea și crearea bunurilor culturale, Bioetică – Morală, etică și deontologie și Consiliere pastorală și asistență psihosocială) evaluarea candidaților s-a făcut pe baza unui proiect de cercetare.

*

În perioada 20-29 iulie 2017, la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, Mănăstirea Rohița și Catedrala episcopală „Sf. Treime” din Baia Mare s-au desfășurat manifestările din cadrul Zilelor Culturale Nicolae Steinhardt, ediția a XIX-a. În cadrul acestora a avut loc vineri 28 iulie 2017, lansarea volumului *N. Steinhardt despre Eliade, Cioran, Ionescu și Noica* – îngrijit de Conf. Univ. Dr. Florian Roatiș, Editura Polirom, Iași, 2017. A participat și a luat cuvântul Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie.

*

Mănăstirea „Buna Vestire” de la Pătrângenii, județul Alba, a găzduit în perioada 1-15 august 2017 a douăsprezecea ediție a Simpozionului Național de Artă Sacră, organizată în colaborare cu Centrul de Creație și Cercetare Continuă “Sfântul Evanghelist Luca” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Tema ediției din anul acesta a fost: *Îngerul din albastru văzut de artiști*.

Programul a inclus: excursii de documentare, ateliere (iconografie, manuscris miniat, picture de șevalet, fotografie artistică), seri duhovnicești, expoziții, precum și inaugurarea Muzeului de Artă Contemporană DMG din incinta mănăstirii. Invitat de onoare a fost artistul fotograf Feleky Istvan, Lect. univ. dr. la Facultatea de Teatru și Televiziune a UBB.

Proiectul este coordonat de Lect. univ. dr. Marius-Dan Ghenescu, președinte al Centrului „Sfântul Evanghelist Luca”.

*

În cadrul Proiectului „Berăria Culturală”, miercuri 2 august 2017, în sala „Euphoria” a Fabricii de Bere Ursus a avut loc dezbateră: *Familia - între nevoie, lege, taină și interese*. Au participat: și Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană și judecătorul Cristi Danileț.

*

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat în perioada 7-20 august 2017 o școală de vară, cu tema: *Abilități și competențe pentru elevi, viitori student ai facultății*. 32 de tineri din mai multe județe din țară (Bistrița, Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Timiș, Caraș-Severin, Brașov) au avut posibilitatea să cunoască viața de student, au participat la cursuri și la ateliere practice susținute de cadrele didactice ale facultății. Au fost organizate și 2 excursii de studii în Moldova și Bucovina, respectiv Maramureșul istoric.

Această școală de vară face parte din proiectul ROSE, ce se desfășoară la nivel național și care se adresează în special elevilor de liceu, viitori studenți ai universităților din țara noastră. Proiectul se va derula pe parcursul a trei ani și este finanțat de Banca Mondială. Coordonatorul activității este Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea, prodecanul facultății.

*

Joi, 10 august 2017 a avut loc ședința lunară a preoților Protopopiatului Cluj I. Invitatul special a fost Preacuviosul Arhimandrit Prof. univ. dr. Teofil Tia, duhovnic al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, care, în prima parte a ședinței, a vorbit preoților prezenți despre o temă de mare actualitate: „Pastorația într-o societate ostilă. Pledoarie pentru precauție, într-o epocă în care preotul a devenit incomod”.

*

În ziua de 11 august 2017, Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, a susținut o conferință la Cercul Preoțesc Chiuiiești-Strâmbu (Protoieria Dej), și a participat la școala de vară din localitate.

*

Cu ocazia Praznicului Adormirii Maicii Domnului, la Mănăstirea Nicula, a fost săvârșită în seara zilei de 14 august 2017 de către Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Mramureșului și Sălajului, Înaltpreasfințitul Iosif, Mitropolitul Europei Occidentale și Meridionale, Înaltpreasfințitul Luca, Mitropolit de Zaporozhye și Melitopol (Ucraina) și Preasfințitul Emilian Crișanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Aradului, Vecernia cu Litie și Slujba privegherii. La Vecernie a predicat Înaltpreasfințitul Iosif. La finalul slujbei Prohodului Maicii Domnului a predicat Preasfințitul Emilian Crișanul.

Marti, 15 august 2017, la Sfânta Liturghie, oficiată în sobor de arhieriei - Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului care a rostit și un cuvânt de învățătură, Înaltpreasfințitul Iosif, Înaltpreasfințitul Luca, și Preasfințitul Emilian Crișanul - înconjurați de un sobor impresionant de preoți și diaconi, în prezența a peste 40000 de credincioși.

Răspunsurile la strană, la toate aceste sfinte slujbe, au fost date de Corul „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijat de către Părintele prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății.

*

Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Pr. lect. univ. dr. Cristian Sonea, decanul și prodecanul facultății au participat, împreună cu un grup de studenți la Wittenberg, în perioada 20-28 august 2017, la o reuniune ecumenică organizată pentru celebrarea a 500 de ani de la Reformă.

*

În perioada 30-31 august 2017 s-a desfășurat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă, examenul pentru obținerea gradului didactic II pentru profesorii de Religie. Au participat candidați din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, Episcopia Sălajului și Arhiepiscopia Romanului și Bacăului. Președintele comisiei de evaluare a fost Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia.

*

În perioada 6-15 septembrie 2017 a avut loc examenul de admitere la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, nivel licență și master sesiunea a II-a.

*

Asociația Creștină Agape, în parteneriat cu Casa de Cultură a Studenților Cluj-Napoca a organizat vineri, 8 septembrie 2017, cu ocazia Praznicului Nașterii Maicii Domnului, un concert de binefacere (muzică sacră, populară și patriotică) pentru repictarea Bisericii militare cu hramurile Sf. Mare Mc. Gheorghe și Sf. Mc. Varvara din Florești. În deschidere Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană a susținut o prelegere.

*

Marti, 12 septembrie 2017, în Aula Facultății, s-a desfășurat, cu participarea IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, consfătuirea anuală a prefeșorilor care predau disciplina Religie ortodoxă în județul Cluj. Au fost prezenți: Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății, Pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci, directorul Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca și Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului UBB care a susținut o prelegere.

*

În zilele de 18 și 19 septembrie 2017 s-a desfășurat examenul de admitere la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran” a Facultății noastre. În cadrul acestei școli sunt afiliați 10 conducători de doctorat: ÎPS Pr. prof. univ. dr. Andrei Andreicuț - *Spiritualitate ortodoxă*, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu - *Muzică bisericească și Ritual*, Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă - *Teologia Vechiului Testament, cu elemente de arheologie biblică și limbă ebraică*, Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru - *Istoria Bisericii Ortodoxe Române cu noțiuni de paleografie*, Pr. prof. univ. dr. Valer Bel - *Misiologie și ecumenism*, Pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb - *Istorie bisericească universală*, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană - *Studiul biblic și exegetic al Noului Testament*, Pr. prof. univ. dr. Vasile Gordon - *Omiletică și Catehetică*, Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia - *Teologie Pastorală* și Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie - *Morală creștină*.

*

În anul universitar 2016-2017 au activat următoarele cercuri studențești: Cercul de Film Artistic, responsabil Leon Drăgan,

- Cercul de Psihoterapie Pastorală, responsabilă Ana-Maria Cristina Băldean,
 Cercul de Șah, responsabil Cătălin-Mihai Petrovai,
 Cercul de Muzică Psaltică, responsabil Cristi-Dan Tomoș,
 Cercul de Film Documentar, responsabil Alexandru Chiorean,
 Cercul de Tanatologie Ortodoxă, responsabil Cătălin-Adrian Bărăian,
 Cercul de Apologetică, responsabil Sergiu-Mihai Cioșan,
 Cercul de Literatură Patristică și Filosofică, responsabil Daniel-Ciprian Achim,
 Cercul „Femeia în Biserica Ortodoxă”, responsabilă Alexandra-Felicia
 Coroian-Georgiu,
 Cercul de Practică Liturgică, responsabil Alexandru Stanciu, paraclisier,
 Cercul „Baladă pentru Basarabia”, responsabil Vitalie Ciobanu,
 Cercul de Sectologie, responsabil Călin-Vasile Mureșan,
 Cercul de Studiu Biblic, responsabil Bogdan-Andrei Mustea,
 Cercul de Ciclism, responsabil Vlad-Alexandru Decea,
 Cercul de Tenis de Câmp, responsabil Roman Onica,
 Cercul de Tenis de Masă, responsabil Cristian-Vasile Coroian-Georgiu,
 Cercul de Poezie, Lirică și proză, responsabil Mihai-Vasile Repede,
 Cercul de Tipic Bisericesc, responsabil Florin Nan,
 Cercul de Consiliere Pastorală, responsabil Iacob Năsăudean,
 Cercul de Filantropie Studentească, responsabilă Alexandra-Felicia
 Coroian-Georgiu,
 Cercul de Fotografie în Perimetrul Eclezial, responsabil Paul-Cătălin Popescu,
 Cercul de Muzică Liniară și Cunțanu pentru Începători, responsabilă
 Iozefa-Antoanela Rus,
 Cercul de Istoria Spiritualității Românești, responsabil Maxim (Iuliu-
 Marius) Morariu,
 Cercul Studentesc de Pictură Artă Sacră *Dionisie din Furna*, respon-
 sabil Conf. univ. dr. habil. Marcel Gheorghe Muntean,
 Cercul de Pelerinaje și Drumeții Duhovnicești, responsabil Cristi-Dan Tomoș,
 Grupul de Femei Slujitoare *Podoaba Casei Tale*, responsabilă Mădălina-
 Maria Popa,
 Cercul de Măiestrie Didactică și Tehnică Catehetică, responsabil Cătălin-
 Petru Oargă,
 Cercul de Exersare în Dialogul cu Intelectualitatea, responsabil Serafim Armancă,
 Cercul de Dans Sportiv, Popular și de Coregrafie Tradițională, respon-
 sabil Alin-Dumitru-Marcel Rodilă,
 Cercul *Tradiționaliștii Postmoderniști*, responsabilă Justiniana Armancă,
 Septetul Vocal Bărbătesc *Doxologia Clujeană*, responsabil Roland Perde,
 Mini-Corală Mixtă *Sf. Nicolae*, responsabil Nicolae Badiu,
 Cercul de Bal Mascat și Defilare în Costume de Epocă, responsabil
 Maria-Mihaela Badiu,

- Cercul "Gardianul Editorial". *Semnalarea aparițiilor de referință*, responsabil Grigore Chira,
- Cercul de Artefacte Sacre de Crăciun și Paști (încondeiere ouă), responsabilă Andreea-Maria Nicoară,
- Cercul de Chitară, responsabil Petru-Dumitru Covrig,
- Revista Teologică Studențească *Flacăra Credinței*, responsabil Bogdan-Viorel Burlă,
- Atelierul de Toacă, responsabil Nicolae-Rareș Bleahu,
- Atelierul de Litografiere, responsabilă Maria Iustina Mălai,
- Universitatea de Vară de la Sângeorz-Băi, responsabil Arhim. Prof. univ. dr. Teofil Tia,
- Cercul Amatorilor de Folklor (românesc și străin),
- Cercul Radiofoniștilor Voluntari,
- Cercul de Evaluare a Disciplinei Duhovnicești și de Prognoză Vocațională, Vizitatorii Muzeelor Clujene,
- Cercul de Bizantinologie, responsabilă Daniela-Luminița Ivanonovici,
- Cercul de Gestionare a Paginii de Facebook, responsabil Darius-Ionuț-Sorin Echim,
- Cercul de Croitorie "Veste preotești și Reverenzi", responsabilă Alexandra-Mihaela Șuiu,
- Cercul de Teatru și Dramaturgie, responsabilă Maria Mădălina Popescu,
- Cercul de Etică Sexuală Ecumenică, responsabil Serafim Armanca,
- Cercul de Grădinărit și Amenajări Floricole, responsabil Ioan Nemțiu,
- Cercul de Psihanaliză, responsabil Călin Drăgan,
- Cercul de Împletit Mătaniei (și brățări duhovnicești), responsabilă Alexandra Chira,
- Cercul Bunelor Maniere și al Vestimentației Rafinate, responsabilă Ioana Radu,
- Cercul de Persuasiune și Tehnică Asertivă, responsabil Alexandru Lucaci,
- Cercul Stomatologic (Dentiție și Igienă Orală de Performanță), responsabil Alexandru Lucaci

**F. ACTIVITATEA DIDACTICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ A CADRELOR FACULTĂȚII
DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN CLUJ-NAPOCA
ÎN ANUL UNIVERSITAR 2016-2017**

PR. PROF. UNIV. DR. VASILE STANCIU

PUBLICAȚII:

Cântați Domnului tot pământul (Cântări la Sfânta Liturghie, privesne, colinde și cântări la Paraclisul Maicii Domnului), Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 350 p.

Cuvânt de deschidere la Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, în vol. Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare, vol. I, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016 (coord. volum împreună cu Pr.lect. univ.dr. Cristian Sonea).

Nevoia intensificării misiunii prin muzică în parohiile ortodoxe. Concluziile unei anchete misionare (prim autor, publicat împreună cu Arhid. prof.dr. Daniel Mocanu), în vol. Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare, vol. II, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016. (coord. volum împreună cu Pr.prof.dr. Daniel Mocanu).

Între închisoare și împărăție. Un interviu inedit cu Părintele Profesor Ioan Bunea (aprilie 1990), Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 190 p.

PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI CULTURAL ARTISTICE :

13-16 noiembrie 2016 – cuvânt inaugural la Simpozionul Internațional „Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

13-16 noiembrie 2016 - *Contexte nonformale de învățare a muzicii bisericești. Analiză de caz: oferta noilor media* (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) – cu Daniel Mocanu

9-12 octombrie 2016 participare la al VII-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, cu tema: *Misiune și educație religioasă. Rolul Facultăților de Teologie în contextul învățământului religios*, Alba Iulia

11-13 noiembrie 2016, la Facultatea de Teologie Romano-catolică din Cluj-Napoca conferința: Teologie pentru societate, prilejuită de împlinirea a 29 de ani de existență a acestei facultăți în Universitatea “Babeș-Bolyai”, comunicarea: *Prieteni catolici ai Bisericii Ortodoxe*.

4 decembrie 2016, la Sfânta Liturghie, oficiată de IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și PS Evloghie, Episcopul Adrianopolului în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, miniconcert de colinde, susținut de corul catedralei, dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

5-8 decembrie 2016 organizează activități dedicate *Săptămânii Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca*.

Marti, 6 decembrie 2016, după slujba vecerniei, în Catedrala Mitropolitană a avut loc un concert de colinde susținut de Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica și Corul bărbătesc mixt ale Facultății de Teologie Ortodoxă dirijate de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Arhid. dr. Daniel Mocanu. În program au fost lucrări de Gheorghe Danga, Vasile Popovici, Geraert, Stelian Ionașcu, Gelu Stratulat, D. G. Kiriac și Ioan Bocșa.

9-16 decembrie 2016, Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, a efectuat, la invitația Institutului Diakonie din Neuendettelsau, un turneu de promovare a spiritualității românești în Germania, susținând concerte de cântări religioase, prelucrări folclorice și colinde la: Neuen, Rügland, Mitropolia Ortodoxă Română Nürnberg, Erlagen și Parohia Ortodoxă Română din Ansbach.

18 decembrie 2016 a avut loc concerul de colinde al corului Catedralei mitropolitane, dirijori: Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu și Sergiu Stanciu. În program au fost lucrări de Gheorghe Șoima, Iulian Cârstoiu, Cornel Groza, Paul Constantinescu, Petru Gherman, C. Albu, Tiberiu Brediceanu, V. Popovici, Emil Monția, Vasile Stanciu.

21 decembrie 2016, la Catedrala mitropolitană a avut loc un eveniment devenit tradițional în municipiul nostru și cu impact în viața cetății, Concertul ecumenic de colinde și cântece de Crăciun, la care au participat corurile Bisericilor istorice din Cluj-Napoca (ortodocși, romano-catolici, reformați, greco-catolici), însoțite de reprezentanții acestor Biserici: IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, PS Florentin Crihălmeanu, Episcop Greco-catolic de Cluj-Gherla, Pr. Kovács Sándor, Protopop romano-catolic de Cluj-Dăbâca, lect. univ. dr. Lukács Olga, decanul Facultății de Teologie Reformată a UBB.

Corul Magnificat al Bisericii Greco-catolice, dirijor: Prof. dr. Alexandru Suci,

Corul Sfânta Cecilia al Parohiei Romano-catolice Sf. Mihail, dirijor: Prof. Dr. Potyo István,

Corul Sf. Ieronim al Facultății de Teologie Romano-catolice, dirijor: Márton Szabolcs,

Corul de cameră al Facultății de Teologie Reformată, dirijor: Windhager-Gered Erzsébet,

Corul mixat al Facultății de Teologie Ortodoxă, dirijor: Arhid. dr. Daniel Mocanu,

Corul de fete Oremus al Seminarului Teologic Ortodox, dirijor: Arhid. dr. Daniel Mocanu,

Corul de Cameră Psalmodia Transylvanica dirijor Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

26-30 ianuarie 2017 – organizează întregul program dedicat Sfinților Trei Ierarhi, Vasile, Grigorie și Ioan, patronii învățămîntului teologic ortodox.

3-6 martie, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost invitatul Centrului de Studii Teologice Dumitru Stăniloae de la Bruxelles, unde împreună cu Pr. conf. univ. dr. Patriciu Vlaicu au pregătit lucrările conferinței internaționale:

Sfântul și Marele Sinod din Creta Eveniment eshatologic sau normalitate canonică ?, care se va desfășura la sediul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în perioada 23-26 aprilie 2017

17 martie 2017 părintele decan Vasile Stanciu, împreună cu un grup de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca au făcut o vizită la penitenciatul din Bistrița, unde au discutat cu deținuții, s-au rugat împreună și și-au împărtășit din problemele cu care se confruntă.

18 martie 2017, în Sala Mare a Teatrului Național și a Operei Române din Cluj-Napoca, Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica“ al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a susținut un recital, interpretând următoarele piese corale: *Clopote de seară* - din repertoriul clasic rus, *Graiurile mele* - Al. Delcea, *Miorița* - Mircea Neagu, *Fie, Doamne, mila Ta* - Gheorghe Danga și fragment din *Oratoriul Messias* de Georg Friedrich Händel, *Aleluia*.

18-22 aprilie 2017, Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca a fost gazda, etapei naționale a olimpiadei de Religie pentru Seminariile și Liceele Teologice Ortodoxe, Președintele comisiei a fost Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății.

22 aprilie 2017, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a săvârșit slujba parastasului la mormântul marelui compozitor Gheorghe Dima din Cimitirul central al Clujului, la care au participat profesorii și studenții Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” și ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

26-28 aprilie 2017, organizează conferința internațională: *Sfântul și Marele Sinod - eveniment eshatologic sau normalitate canonică ?*, organizată la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca și rostește o alocuțiune în deschiderea lucrărilor.

5-16 mai 2017, Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica“ a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijat de către Pr. prof.univ.dr. Vasile Stanciu, decanul facultății, a efectuat, la invitația Mișcării Foclolarelor din Biserica romano-catolică, un turneu în Italia, susținând o serie de concerte în: Celje (Slovenia), Udine, Roma, Padova și Bassano del Grappa.

10 mai 2017, a susținut, conferința: *Dialogul credinței și primatul iubirii*, la Castelgandolfo – Roma.

13 iunie 2017, în cadrul manifestărilor dedicate Zilelor Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, la ședința festivă de deschiderea care a avut loc în Aula Magna a Universității Babeș-Bolyai, Corul de camera *Psalmodia Transylvanica* al Facultății de Teologie Ortodoxă dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul Facultății a susținut un concert de muzică corală românească.

27 iunie 2017 a avut loc cursul festiv al absolvenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, promoția 2017, rostește o alocuțiune

30 iunie 2017, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a participat la Facultatea de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae a Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, ca membru al comisiei de evaluare, la concursul pentru ocuparea unui post de conferențiar universitar.

18 iulie 2017, participă la Simpozionul organizat la biserica „Sfânta Treime” din Cluj-Napoca, pe tema *Părintele Florea Mureșan - mărturisor al Ortodoxiei în timpul comunismului*.

14-15 august 2017, participă la manifestările legate de Hramul mănăstirii Nicula, răspunsurile la strană, au fost date de Corul „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

20-28 august 2017, participă la manifestările organizate de către International Ecumenical Fellowship la Wittenberg pentru celebrarea a 500 de ani de la Reformă și susține o serie de concerte cu Psalmodia Transylvanica.

12 septembrie 2017, participă în Aula Facultății, “Episcop Nicolae Ivan” la consfătuirea anuală a profesorilor care predau disciplina Religie ortodoxă în județul Cluj.

14 septembrie 2017, biserica de pe str. Plopilor din municipiul Cluj-Napoca slujește la Sfânta Liturghie și susține cuvântul de învățătură.

18-19 septembrie 2017 participă la examenul de admitere la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran” a Facultății

30 septembrie 2017 este prezent la inaugurarea cursurilor unei noi serii de cântăreți bisericești la Facultatea de Teologie Ortodoxă, în calitate de coordonator al acestor activități.

PR. PROF. UNIV. DR. VALER BEL

ACTIVITATEA DIDACTICĂ

a predat cursurile la nivel Licență la disciplina Teologie fundamentală și dogmatică:

Teologie pastorală, an IV: *Sensul eshatologic al creației* semestrul I; Întruparea, Jertfa și Învierea Domnului, semestrul II.

La nivel Master a predat cursurile:

Sfânta Treime în credința Bisericii anul I, semestrul I; *Treime, Biserică și misiunea în Teologia părintelui Dumitru Stăniloae*, anul II, semestrul IV - specializarea Doctrină și hermeneutică creștin-ortodoxă și *Eclesiologia și Eshatologia*, anul I, semestrul II – specializarea Consiliere pastorală și asistență psiho-socială.

În cadrul Școlii doctorale a predat cursul: *Misiunea Bisericii în lumea contemporană (aprofundarea premizelor teologice, a aspectelor și exigențelor misiunii creștine)*.

A ținut cursuri și seminarii în cadrul *Cursurilor de îndrumare misionar-pastorală a preoților*, desfășurate la Facultatea de Teologie Ortodoxă din

Cluj-Napoca în perioada 3-14 iulie 2017: *Misiunea creștină. Temeiuri teologice, aspecte și exigențe; Prozelitism sau contra-mărturie. Principii, mijloace și metode de prozelitism și prevenirea acestora.*

A îndrumat 3 lucrări pentru gradul I în preoție.

A coordonat activitatea de cercetare a 18 doctoranzi aflați sub îndrumare: Ierom. Cruceanu Serafim Ioan (2006), Pr. Pop Claudiu (2007), Pr. Pripon Ionuț (2009), Salvan Gabriela (2009); Pr. Buta Dragoș (2010), Pr. Lăpuște Iosif (2010), Marin Georgeta (2010), Săvărășan Gelu (2010), Boamfă Liliana (2011), Codreanu Lucian-Nicodim (2012), Nicoară Ciprian (2012), Buchiu Eugen (2013), Pr. Racolța Mihai (2013), Pr. Petrescu Adrian (2014), Pr. Pop Ionuț (2014), Axinte Alex (2015), Pr. Munteanu Nicolae (2015), Pr. Rus Ciprian (2015).

Dintre aceștia, în anul 2017, 2 doctoranzi și-au susținut lucrarea în sedință publică și au obținut doctoratul în teologie:

- 1 iulie 2017: Lucian-Nicodim Codreanu, *Caracterul kenotic și duhovnicesc al misiunii creștine,*

- 1 iulie 2017: pr. Iosif-Nicolae Lăpuște, *Misiune și mărturie creștină ortodoxă contemporană în Canada.*

Membru în comisia de abilitare a Pr. prof. univ. dr. Dumitru Megheșan de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Vasile Coman”, Universitatea din Oradea, teza cu titlul: *Logositatea creației*, 4 mai 2017, Școla doctorală Isidor Todoran, Facultatea de teologie Ortodoxă Cluj-Napoca.

II. MEMBRU ÎN DIFERITE COMISII ȘI ORGANIZAȚII PROFESIONALE:

Membru al International Association of Orthodox Dogmatic Theologians (IAODT);

Membru în mai multe comisii de acordare a doctoratului în teologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, Universitatea București,

III. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ:

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE ÎN REVISTE DIN ȚARĂ RECUNOSCUTE CNSIS SAU BDI

The Liberty of God and the Liberty of Man in Father Dumitru's Staniloe Theology în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”*. *Theologia Orthodoxa*, 2016, nr. 2, p. 73-82.

Profesorii care au activat la Academia Teologică (1924-1948) și la Institutul Teologic Ortodox (1948-1952) din Cluj în cadrul secției: Teologie Sistematică în *Anuar XVIII*, (2014-2015), Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, *Renașterea*, Cluj-Napoca, 2016, pp. 111-121.

Considerații teologice și istorice asupra catolicității și autorității Bisericii în primul mileniu în Anuar XIX, (2015-2016), Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, pp. 293-301;

CAPITOLE ÎN CĂRȚI

Sfânta Treime în credința Bisericii, capitol în: *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I. Colecția Cursuri, Manuale și Compendii de Teologie Ortodoxă, coordonator Pr. prof. dr. Ștefan Buchiu, Editura Basilica, București, 2017, ISBN 978.606.29. 0115-8, pp. 266 - 361.

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE ÎN VOLUMELE UNOR CONFERINȚE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE

Pentru o propovăduire misionară în vol. *Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare*, vol. I, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp. 26-32.

Vocația misionară și doxologică a teologiei academice în vol. *Teologia academică și responsabilitatea ei în misiunea Bisericii*, Ed. Doxologia, Iași, 2016, pp. 148-157.

Educația pentru comuniune și comunitate. O abordare din perspectiva teologiei fundamentale Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției, Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, p. 155-164.

IV. PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE CU REFERATE:

Participare la Simpozionul Național de Teologie, sub genericul: *Teologia în Universitate. 25 de ani: asumare a tradiției de formare teologică și cercetare științifică* în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea” din Arad (1991-2016). 30 octombrie - 2 noiembrie 2016 cu referatul: *Vocația misionară și doxologică a teologiei academice*

V. ACTIVITATE MISIONARĂ:

A slujit, în calitate de preot îmbisericit, și a ținut predici în Catedrala Mitropolitană „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Cluj-Napoca, în biserici parohiale din municipiu, în calitate de invitat.

PR. PROF. UNIV. DR. IOAN CHIRILĂ

ACTIVITATEA DIDACTICĂ

A predat cursurile la nivel licență la disciplinele: Exegeza Vechiului Testament, Teologia Vechiului Testament.

La nivel Master a predat cursurile: Expresii trinitare în Pentateuh și la Profeti, Expresii trinitare în cărțile didactico-poetice și apocrife, Fundamentele biblice ale discursului (bio)etic, Interdisciplinaritate: Dialogul știință - religie/teologie.

În cadrul Școlii Doctorale a funcționat în calitate de conducător de doctorat la Teologia Vechiului Testament. Tot în cadrul Școlii doctorale, a predat cursurile: Metode generale de cercetare și metoda elaborării de lucrări științifice; Davar, Memra și Ruah în Torah; Limba ebraică.

A ținut cursuri și seminarii în cadrul Cursurilor de îndrumare misionar-pastorală a preoților desfășurate la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în luna iulie.

A făcut parte din comisia de titularizare a cadrelor didactice pentru Religia Ortodoxă din învățământul preuniversitar, a îndrumat lucrări pentru obținerea gradului I profesional la profesori de religie și clerici, lucrări de licență și disertații.

La alte facultăți din cadrul Universității Babeș-Bolyai, a predat următoarele cursuri: Etică și legislație în comunicare și relații publice (Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării), Expresii trinitare în Pentateuh (Facultatea de Teologie Greco-catolică), Etica discursului (Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării), Arheologie biblică și limbă ebraică (Facultatea de Studii Europene).

MEMBRU ÎN DIFERITE COMISII ȘI ORGANIZAȚII PROFESIONALE:

A fost președinte și membru în comisii de doctorat Cluj-Napoca (Universitatea „Babeș-Bolyai”), Constanța (Universitatea „Ovidius”), Iași (Universitatea „Al. I. Cuza”).

COORDONATOR ÎN COMISII DOCTORALE:

Mărginean Călin – „Referatul creației (Fac 1-3) în interpretarea rabinică și patristică”

Ficior Călin – „Etica profesională în scrierile sapiențiale ale Vechiului Testament”

Platon Adrian – „Temple în Canaan și Templul Sfânt în iudaism”

Bultz Gabriel – „Slava divină – semnificația și folosirea noțiunii kavod în Vechiul Testament”

REFERENT DE SPECIALITATE ÎN COMISII DOCTORALE:

Codreanu Nicodim – „Caracterul kenotic și duhovnicesc al misiunii creștine”, Cluj-Napoca (coordonator pr. prof. univ. dr. Valer Bel)

Ioan Dănilă – „Familia creștină în învățăturile Sfântului Apostol Pavel”, Constanța (coordonator IPS. prof. univ. dr. Teodosie Petrescu)

Negrea Marius – „Antropologia – tema centrală a epistolelor Sfântului Apostol Pavel” (coordonator IPS. prof. univ. dr. Teodosie Petrescu)

Szasz Ioan – „Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola I Corinteni”, Cluj-Napoca (coordonator pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană)

Sabou (Bia) Bianca – „De la textul biblic la subiectul uman în formarea identității creștine”, Cluj-Napoca (coordonator pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană)

Lingurar (Bodai) Ana-Maria – „Femeia pe care mi-ai dat-o ca să fie cu mine (Facerea 3,12)”, Iași (coordonator pr. prof. univ. dr. Petre Semen)

MEMBRU ÎN STRUCTURI ȘTIINȚIFICE ȘI DE CERCETARE:

Membru în comitetele de redacție ale revistelor *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* – *Theologia Orthodoxa*; *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* – *Bioethica*; *Revista Centrului de Studii Clasice și Orientale Orientalia*; *ROOTS* – *Romanian Orthodox Old Testament Studies*; *Studii Teologice*; *Sacra Scripta*; *Renașterea*; *Ortodoxia Maramureșeană*; *Sacra Scripta a Centrului de Studii Biblice UBB*; *Transdisciplinarity in Science and Religion*.

Membru Advisory Board al *JSRI – Journal for the Study of Religions and Ideologies* (revistă ISI)

Membru IASSO – Institutul pentru Studii Avansate în Știință și Ortodoxie

Membru ETRF – Ecumenical Theological Research Fraternity, Ratisbon, Ierusalim, Israel

Membru Comisia Națională de Istorie Bisericească Comparată

Membru al Institutului de Istorie Ecclesiastică, Universitatea Babeș-Bolyai

Membru al Centrului de Studii Biblice, Universitatea Babeș-Bolyai

Membru (fondator) al Centrului de Bioetică, Universitatea Babeș-Bolyai

Membru (fondator) al Centrului de Studii Clasice și Orientale

„*Orientalia*”, Universitatea Babeș-Bolyai

ACTIVITATEA DE ADMINISTRAȚIE

În anul universitar 2016-2017, Pr. Prof. dr. Ioan Chirilă și-a continuat activitatea în cadrul structurii de conducere a Universității Babeș-Bolyai în calitate de Președinte al Senatului, fiind reales în această funcție în cursul anului 2016 pentru un al doilea mandat. În această calitate, și-a îndeplinit toate atribuțiile aferente postului, reprezentând Universitatea în activitățile mediului academic clujean, național și internațional.

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

STUDII ISI

Ioan Chirilă, Stelian Pașca-Tușa și Elena Onețiu, „Reconstitution of Melchizedek’s history in rabbinic and christian traditions,” *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 48 (2017): 3-15. (co-autor)

STUDII BDI

Ioan Chirilă, „Le Psautier de David – La Torah sous forme lyrique?,” *Studii Teologice* 4 (2017).

STUDII ÎN VOLUME COLECTIVE

Ioan Chirilă, *Sub semnul armoniei și frumuseții rațiunii (discursul filosofic a lui D. D. Roșca și sfera valorilor eterne)*, în *Personalități ale Universității Babeș-Bolyai*, Ioan Chirilă ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 33-40.

Ioan Chirilă, *Mihai Viteazul – chip al fermității în credință și apărător al creștinilor europeni în Arhivele Bistriței II.1. Mihai Viteazul, apărător al creștinătății*, Mircea Gelu Buta ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 41-54.

Ioan Chirilă, „Valahii schismatici” – definiție a unei rupești ale „Ecclesiei una” sau lipsă de diplomatie în comunicatele medievale?” în *Arhivele Bistriței II.2. Relații interconfesionale în Transilvania*, Mircea Gelu Buta ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 17-22.

Ioan Chirilă, „Mănăstirea Sfânta Ana Rohia – izvor al misiunii creștine,” *Ortodoxia maramureșeană* 21 (2016): 163-68.

Ioan Chirilă, *Heilige Schrift und Tradition*, în *Die Orthodoxe Kirche in der Selbstdarstellung*, eds. Ioan Vasile Leb, Konstantin Nikolakopoulos și Ilie Ursa (Berlin: LIT Verlag Dr. W. Hopf, 2016), 101-12.

Ioan Chirilă și Stelian Pașca-Tușa, „Recurgem la exegeza iudaică în cazul interpretării textelor psalmice?,” în *Lucrările simpozionului „Identitatea ortodoxă a studiilor biblice”*, eds. Marian Vild, Cosmin Pricop, Alexandru Mihăilă (București: Universității din București, 2016), 9-27. (co-autor)

Ioan Chirilă, „Presa religioasă în Transilvania sec. XIX-XX (relatarea Marii Uniri – ca accent major pe „Telegraful român”),” în *Tradiții ale presei religioase din România*, ed. Carmen Țăgșorean și Ilie Rad (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 48-58.

Ioan Chirilă, „Discursul qumranit despre modul de dobândire a mântuirii,” în *Mărturisire și dăruire celui între dascăli părintelui nostru profesor univ. dr. Ioan Ică sr*, ed. Nicolae Mosoiu, Stelian Manolache și Vasile Bîrzu (Sibiu: Andreiană/Astra Museum, 2017), 214-230.

Ioan Chirilă, „Antropologia integrală: chestiunea genurilor și viața,” în *Medicii și Biserica*, vol. 15, ed. Mircea Gelu Buta (Cluj-Napoca: Renașterea, 2017).

Ioan Chirilă, „Paideia și antropologia integrală la Sfântul Ioan Gură de Aur,” în *Medicii și Biserica*, vol. 14, ed. Mircea Gelu Buta (Cluj-Napoca: Renașterea, 2016), pp. 633-47.

Ioan Chirilă, „Discursul eshatologic al psalmilor de mulțumire de la Qumran,” în *Volumul omagial dedicat IPS Laurențiu Streza* (Sibiu, 2017) – în curs de apariție.

VOLUME COORDONATE

Personalități ale Universității Babeș-Bolyai, Ioan Chirilă ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 207.

CUVÂNT ÎNAINTE

Ioan Chirilă, *Cuvânt înainte. Despre cultura eeclesiastică*, în *Personalități ale Universității Babeș-Bolyai*, Ioan Chirilă ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 7-10.

Ioan Chirilă, *Prolegomena*, în *Personalități ale Universității Babeș-Bolyai*, Ioan Chirilă ed. (Cluj-Napoca: PUC, 2017), 65.

PARTICIPARE LA CONFERINȚE

28 octombrie 2017, participare la Simpozionul *Luther și Scrisoarea către Romani. De la conflict la comuniune*, Blaj, cu comunicarea: „Rom 9,3 și Ieș 32,32 – interdeterminări și diferențe”

16 iunie 2017, participare la conferința Centrului de Studii biblice *Religie și drepturile omului*, cu comunicarea: „Bazele biblice ale drepturilor omului: o dezbatere focalizată pe drept și demnitate”.

15-16 mai 2017, participare la Simpozionul Național al Bibliștilor Ortodocși din România, cu comunicarea: „Hermeneutica biblică din perspectivă răsăritean-ortodoxă”.

8-9 mai 2017, participare la Seminar Internațional de Medicină și Teologie „Resacralizarea relației medic-pacient”, Bistrița-Năsăud.

13-16 noiembrie 2016, participare la Simpozionul Internațional de teologie, istorie, muzicologie și artă – Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției, Cluj-Napoca.

11-12 noiembrie 2016, participare la Simpozionul Național al Bibliștilor Ortodocși din România, București, cu comunicarea: „Recurgem la exegeza iudaică în cazul interpretării textelor psalmice?”. (în calitate de co-autor)

PROIECTE

Director științific, Proiect POC Parteneriat pentru transferul de tehnologii inovative și materiale avansate în domeniul artelor vizuale (producție, conservare, restaurare) (UBB-TeMATIC-Art), proiect național, FEDR, 2016.

Director, Proiect PCCA Identificarea și corelarea conceptelor din manuscrise și cărți vechi românești, cu ajutorul unei aplicații informatice, în vederea dinamizării sociale prin valorificarea producției culturale (MCVRO), proiect național, UEFISCDI, 2014.

INTERVIURI ȘI EMISIUNI

Emisiune săptămânală pe teme vechitamentare la Radio Renașterea, „În umbra Legii”, în fiecare joi, de la 21.30-22.00, începând din 2012; moderator diac. Olimpiu Benea.

PR. PROF. UNIV. DR. ȘTEFAN ILOAIE

ACTIVITATE DIDACTICĂ

În anul universitar 2016-2017, a predat cursurile la disciplina *Morala creștină* și *Morala creștină specială* la anii III și IV, nivel licență.

În cadrul cursurilor pentru Studii postuniversitare, Master, a susținut cursurile: *Morala creștină și problemele lumii contemporane*, *Morala ortodoxă și regresul etic contemporan* și *Relativismul religiozității postmoderne*.

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ

STUDII ȘI ARTICOLE

„Responsabilitatea morală ca dar - manifestare a chipului lui Dumnezeu în om”, în vol. Nicolae Moșoiu, Stelian Manolache, Vasile Bîrzu (ed.), *Mărturisire și dăruire celui între dascăli părintelui nostru profesor univ. dr. Ioan Ică sr*, Editura Andreiana/Astra Museum, Sibiu, 2017, pp. 439-452.

„Între ideal și realitate. Probleme sociale și morale ale familiei, în România ultimelor două decenii”, în vol.: MIRCEA GELU BUTA (coord.) *Medicii și Biserica*, vol. 15: *Tendențe și politici demografice ale României într-o Europă unită*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, pp. 161-176; ISBN 978-606-607-219-9.

„Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgorean - contribuția teologică la Morala creștină”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca* 18 (2014-2015), pp. 137-144; ISSN 1454-2927.

„Reorganizarea învățământului teologic, în viziunea lui Nicolae Colan”, *Tabor* 11 (2017), nr. 4, pp. 60-64; ISSN 1843-0287.

„Rolul cultural al Mănăstirii Rohia în spațiul românesc”, *Ortodoxia maramureșeană*, 21 (2016), nr. 21, pp. 189-195.

PREDICI

„Omul frumos”. Predică la duminica a 23-a după Rusalii”, în *Ziarul Lumina. Lumina de duminică*, 23 octombrie 2016.

PARTICIPĂRI LA SIMPOZIOANE, CONFERINȚE, SEMINARI (SELECTIV)

Profesor invitat la Școala de Vară: *Ecumenical and Interreligious Approaches to Bioethics*, Facultatea de Teologie Catolică, Viena, 12-18 iunie 2017,

Colegiul decanilor Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, organizat de Facultatea de Teologie a Universității „Valahia” din Târgoviște, 10-11 mai 2017,

Simpozionul „Medicină și Teologie”, ediția a XVI-a, Bistrița, 8-9 mai 2017, „Resacralizarea relației medic-pacient”; cu referatul: „*Bolnav am fost și M-ați cercetat...*” (Matei 25, 36). *Comunicarea cu bolnavul însingurat de boală*

Simpozionul „Medicină și Teologie”, ediția a XV-a, Bistrița, 9-10 mai 2016, „Tendințe și politici demografice ale României într-o Europă unită”; cu referatul: Între ideal și realitate. Probleme sociale și morale ale familiei, în România ultimelor două decenii,

Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, Cluj-Napoca, 13-16 noiembrie 2016; Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca; cu referatul: *Formarea morală a tinerilor în viziunea Mitropolitului Bartolomeu al Clujului*,

Congresul Societății Naționale de Medicina familiei, ediția a VIII-a, Iași, 26-29 octombrie 2016, secțiunea „etică, politici de sanatate și responsabilitate în medicina de familie”; organizator: Societatea Națională de Medicina Familiei; cu referatul: *Provocările responsabilității morale: libertate personală - constrângeri legislative, valori comunitare - valori personale, eu-celălalt...*,

Jahrestagung: Bioethicists in Central Europe - „Unfruchtbarkeit als ethische Herausforderung”, Praga, 21-23 octombrie 2016.

PR. PROF. UNIV. DR. ALEXANDRU MORARU

I. ACTIVITATEA DIDACTICĂ

A. Curs master:

a. Ortodoxie românească și viață liturgică, cursul: *Isihasmul în ortodoxia românească* (an. I, sem. II);

b. Doctrină și hermeneutică creștină ortodoxă, cursul: *Isihasmul în ortodoxia românească* (an. I, sem. II);

c. Artă sacră. Conservarea, restaurarea și crearea bunurilor culturale, cursul: *Isihasmul în ortodoxia românească* (an. I, sem. II);

B. Cursuri doctorat:

Ierarhi de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române (an. I).

II. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

STUDII, ARTICOLE, RECENZII, SIMPOZIOANE

Aspecte istorice și religioase în lucrarea „În legături” a Episcopului Nicolae Colan de la Cluj (1936-1957), în vol. „Misiunea Parohiei și a mănăs-

tirii într-o lume în continuă schimbare”. *Lucrările Simpozionului internațional de Teologie: Istorie, Muzicologie și Artă*, 3-4 noiembrie 2015 (Coord. Vasile Stanciu și Cristian Sonea), vol. I, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2016, pp. 311-320.

„*Păstorul și turma*”. *Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului*, în vol. „*Mitropolitul Andrei – un dar al Transilvaniei*”, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2016, pp. 107-109.

Nicolae Ivan al Clujului și începuturile Mănăstirii „Sfânta Ana”, Rohia, în „*Ortodoxia Maramureșană*”, XXI (2016), nr. 21, pp. 185-188.

Tipăriturile Centrului Eparhial Ortodox Român Cluj (Cluj-Napoca), 1919-1989, în „*Tabor*”, X (2016), nr. 12, pp. 17-31.

Tiparul bisericesc ortodox românesc în perioada interbelică. Probleme generale, în vol. „*Litere vii. Tiparul în Biserica Ortodoxă Română – între misiune și necesitate –*” (Coord. † Dr. Laurențiu Streza, Pr. Acad. Mircea Păcurariu, Lect. Dr. Emanuel Tăvală), Sibiu, Editura Andreiana/ASTRA Museum, 2016, pp. 441-466.

Preotul prof. univ. dr. Ioan Lupaș - cadru didactic la Academia Ortodoxă Română din Cluj (1934-1939), în „*Anuar*” XVIII, 2014-2015, Universitatea „Babeș-Bolyai”. Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2016, pp. 75-89.

Igiena și Medicina pastorală în învățământul teologic universitar ortodox din Cluj (1924-1952), în „*Anuar*” XVIII, 2014-2015, Universitatea „Babeș Bolyai”. Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, 2016, pp. 207-214.

Primul ziar al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, „Foaia Bisericească (1919-1920)”, în vol. „*Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției. Simpozion internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă*, 13-16 noiembrie 2016” (Editori: Vasile Stanciu și Cristian Sonea), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017, pp. 429-448.

Academicianul HORIA COLAN la 90 de ani; o sărbătoare a lumii academice clujene. Ed. îngrijită de dr. Ioan Lăcătușu și dr. Vasile Lechințan. Colecția: Centenarul Marii Uniri (1918-2018), Sf. Gheorghe, Editura Carpatina, 2016, 207 p. și cu ilustrații (recenzie), în „*Renașterea*”, XXXVIII (2017), nr. 3, p. 4.

Sfântul Vasile cel Mare și creștinismul daco-roman din nordul Dunării, în „*Tabor*”, XI (2017), nr. 2, pp. 12-23.

S-a înfăptuit „Unirea” cu Biserica Romei sub Teofil al Transilvaniei (1692-1697)? Actele Sinodului din anul 1697. Analiză istorico-teologică, în vol. „*Arhivele Bistriței, Anul II, Fascicola 2 (6). Relații interconfesionale în Transilvania*”, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017, pp. 23-55.

Domnitorul Mihai Viteazul (1593-1601) - ostașul lui Hristos și apărătorul creștinătății europene, în „*Tabor*”, XI (2017), nr. 10, pp. 10-16.

III. ACTIVITATEA PASTORAL-MISIONARĂ

În fiecare duminică și sărbătoare a săvârșit Sfinte Slujbe în diferite biserici din Cluj-Napoca sau din țară; în cele de mai jos se vor evidenția numai acelea în care a rostit cuvânt de învățătură.

2 X 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Iubirea vrăjmașilor*.

9 X 2016 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Minunea învierii tânărului din Nain*.

14 X 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Viața Sfintei Cuvioase Parascheva*.

23 X 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Bixad, jud. Maramureș și a predicat despre: *Vindecarea bolilor sufletești*.

26 X 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Viața Sf. Dimitrie Izvorătorul de Mir*.

30 X 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Despre bogăția sufletească*.

6 XI 2016 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Învierea fiicei lui Iair*.

8 XI 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*.

13 XI 2016 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Samarineanul milostiv*.

20 XI 2016 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Capcanele bogăției materiale*.

30 XI 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Sfântul Apostol Andrei – Apostolul nostru*.

4 XII 2016 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Gârbovirea sufletească*; la Vecernia de la aceeași biserică a prezentat o cateheză despre: *Psalmi – generalități*.

18 XII 2016 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a prezentat o cateheză despre: *Psalmul 50*.

27 XII 2016 – a săvârșit Sfânta Liturghie în sobor (18 ierarhi și 18 clerici) la instalarea vlădicăi *Iustin Hodea* ca episcop titular al Eparhiei Maramureșului și Sătmăruului, în Catedrala Eparhială din Baia Mare.

1 I 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Întreita prăznuire de Anul Nou*.

6 I 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Botezul Domnului – Botezul creștin*.

15 I 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Lepra păcatelor*; la Vecernia, de la aceeași biserică, a predicat despre: *Păcatele – ucigătoare de suflete*.

30 I 2017 – a participat la Sfânta Liturghie închinată Sfinților Trei Ierarhi, în Catedrala Arhiepiscopală din Cluj; la Vecernia de la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca a predicat despre: *Sfinții Trei Ierarhi*.

2 II 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Întâmpinarea Domnului*.

5 II 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Mântuirea Vameșului*.

12 II 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Întoarcerea păcătoșilor la Hristos*.

26 II 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Post*.

12 III 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Proscomidie* (cateheză).

26 III 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Vindecarea bolilor sufletești*; la Vecernia de la aceeași biserică a predicat despre: *Sfânta Liturghie – generalități* (cateheză).

18 IV 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Martori ai Învierii Domnului*.

7 V 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Harul Vitezdei*.

21 V 2017 - a săvârșit Vecernie și Acatist la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Sfântul Împărat Constantin cel Mare și mama sa Elena*.

25 V 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Înălțarea Domnului*.

11 VI 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat: *Despre Sfinți*; la Vecernia de la aceeași biserică a predicat despre: *Rolul Sfinților în viața credincioșilor*.

25 VI 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Încercările vieții*.

2 VII 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Minunea vindecării slugii sutașului*.

9 VII 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Vindecarea prin credință*.

23 VII 2017 - a săvârșit Vecernia la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Orbirea sufletească*.

30 VII 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Sfânta Euharistie*.

15 VIII 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Adormirea Maicii Domnului*.

27 VIII 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Dilema tânărului bogat*.

14 IX 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Înălțarea Sfintei Cruci*.

17 IX 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie în sobor la Mănăstirea Bixad și a predicat despre: *Urmarea lui Hristos prin luarea Sfintei Cruci*.

24 IX 2017 - a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca și a predicat despre: *Minunea pescuirii minunate*.

ARHIM. PROF. UNIV. DR. TEOFIL TIA

PUBLICAȚII ÎN EXTENSO, APĂRUTE ÎN LUCRĂRI ALE PRINCIPALELOR CONFERINȚE INTERNAȚIONALE DE SPECIALITATE:

Parohia: familia lui Dumnezeu pe Pământ. Exigențele minimale ale unei pastorații fertile, Conferința Internațională: „Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare”, Ed. Renașterea, 2016, ISBN 978-606-607-201-4, p. 80-99.

Experiența desomatizării și tanatologia. Fortificarea speranței prin consiliere pastorală și psihoterapie vertebrată mistic Medicii și Biserica. Valorile creștine ale educației pentru sănătate, vol. al XIV-lea, (coord. Prof. dr. Mircea Gelu Buta), Ed. Renașterea, 2016, ISBN 9-786066-071789, p. 370-385.

Tânărul postmodern și construcția viitorului. Demersuri pastorale pentru o contextualizare eclezială a proiectului de viață. Conferința Internațională „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, Ed. Renașterea, 2016, ISBN 978-606-607-201-4, p. 121-137.

ALTE LUCRĂRI ȘI CONTRIBUȚII ȘTIINȚIFICE. STUDII ȘTIINȚIFICE PUBLICATE ÎN VOLUMELE UNOR SIMPOZIOANE NAȚIONALE

Familia preotului - fostă amfitrioană tipologică în comunitate, „cetea de deasupra muntelui” (Matei 5,4), Volumul Conferinței (Inter)Naționale (Ediția a XV-a) „Tendențe și politici demografice ale României într-o Europă unită”, Bistrița, 2016, 978-606-607-219-9, anul apariției: 2017, p. 361-380.

Posibile dimensiuni psihanalitice ale consilierii din arealul pastoral. Vectorii teoretico-practici ai abordării lui Isidor Baumgartner, Volumul Conferinței (Inter)Naționale (Ediția a XVI-a) „Medicină și Teologie. Christian confession in medical practice/Mărturisirea creștină în practica medicală”, Bistrița, 2017.

ALTE STUDII (ANALIZE, POZIȚIONĂRI ACADEMICE):

Drogurile - o alternativă suicidară. Profilaxie, manifestări psiho-mediceale și terapie Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Sesiunea Științifică

Anuală a Academiei Române. Departamentul de Cercetări Socio-Umane, (coautori: M. L. G. Rusu, L. D. Rusu – UMF Cluj, Olivia Florena Nemeș, Mihaela Lidia Gheban), ISSN,

Iubirea ca sanogeneză educațională, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca Sesiunea Științifică Anuală a Academiei Române. Departamentul de Cercetări Socio-Umane, (coautori: L. Vidican-Manci, Roxana M. Călea, Antonia Bodea, Persida Rugu Măruțoiu), ISSN,

Tratarea psiho-socio-medicală, în stările de criză, a pacienților cu SIDA, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, 23 iunie 2017, Secțiunea *Psihologie și Științele Educației* Zilele Academiei Clujene. Sectorul de Psihologie și Institutului de Istorie *George Barițiu* Științele Educației al (coautori: M. L. G. Rusu, Lucian D. Rusu, Olivia F. Nemeș, Bogdan A. Gheban).

CONFERINȚE PUBLICE UNIVERSITARE, PARTICIPĂRI CU PRELEGERI LA SIMPOZIOANE INTERNAȚIONALE:

Tânărul postmodern și construcția viitorului. Demersuri pastorale pentru o contextualizare eclezială a proiectului de viață, Cluj-Napoca, 16 noiembrie 2016, *Conferința Internațională „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”*.

CONFERINȚE PUBLICE UNIVERSITARE, PARTICIPĂRI CU PRELEGERI LA SIMPOZIOANE NAȚIONALE:

Pastorația grupurilor minoritare și a identităților nearticulate. Demasculinizarea recentă a umanului, Bistrița (Metropolis), 9-10 mai 2016, Conferința (Inter)Națională (Ediția a XV-a) „Medicină și Teologie. Tendințe și politici demografice ale României într-o Europă unită”,

Psihoterapie medicală și multicultural-religioasă în contemporaneitate, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, 20 mai 2016,

Cercetări teoretice și aplicative în psihologie și științele educației Sesiunea Științifică Anuală a Academiei Române. Departamentul de Cercetări Socio-Umane (coautori: M. L. G. Rusu, L. D. Rusu - UMF Cluj, Olivia Florena Nemeș).

Drogurile - o alternativă suicidară. Profilaxie, manifestări psiho-medicale și terapie, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, 18-19 noiembrie 2016, *Secțiunea Psihologie și Științele Educației*, Sesiunea Științifică Anuală a Academiei Române. Departamentul de Cercetări Socio-Umane (coautori: M. L. G. Rusu, L. D. Rusu – UMF Cluj, Olivia Florena Nemeș, Mihaela Lidia Gheban),

Iubirea ca sanogeneză educațională, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, 18-19 noiembrie 2016, *Secțiunea Psihologie și Științele Educației*, Sesiunea Științifică Anuală a Academiei Române. Departamentul de Cercetări

Socio-Umane (coautori: L. Vidican-Manci, Roxana M. Câlea, Antonia Bodea, Persida Rugu Măruțoiu),

Posibile dimensiuni psihanalitice ale consilierii din arealul pastoral. Vectorii teoretico-practici ai abordării lui Isidor Baumgartner, Bistrița (Metropolis), 8-9 mai 2017 Conferința (Inter)Națională, (Ediția a XVI-a), „Medicină și Teologie. Christian confession in medical practice/Mărturisirea creștină în practica medicală” ,

Tratarea psiho-socio-medicală, în stările de criză, a pacienților cu SIDA, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, 23 iunie 2017, Secțiunea Psihologie și Științele Educației Zilele Academiei Clujene. Sectorul de Psihologie și Științele Educației al Institutului de Istorie George Barițiu (coautori: M. L. G. Rusu, Lucian D. Rusu, Olivia F. Nemeș, Bogdan A. Gheban).

CONFERINȚE PUBLICE UNIVERSITARE, SUSȚINUTE LA INVITAȚIE NOMINALĂ:

Vederea lui Dumnezeu – obiectiv al demersului spiritual-pastoral ortodox, Protopopiatul Ortodox Năsăud, 24 martie 2016, Biserica Dumitra, în cadrul Cercului Pastoral al Protopopiatului Năsăud,

Despre demnitatea suferinței. Suferința ca opus al păcatului în conștiința colectivă ortodoxă, Protopopiatul Ortodox Cluj 2, 3 aprilie 2016, Biserica Adormirea Maicii Domnului, Mănăstur, Cluj-Napoca,

Regăsirea identității de sine a Europei, sub presiune islamică, Protopopiatul Ortodox Cluj 1, 12 mai 2016, Sala de Conferințe a Protopopiatului Ortodox Cluj 1,

Curențele anti-sistem în arealul religios, Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 8 martie 2017, Programul de Formare Duhovnicească Continuă a Clerului organizat de Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, pentru județul Cluj, 6-10 martie 2017,

Religiozitatea experiențială în practica Ortodoxiei Răsăritene, Mănăstirea Nicula, 12 martie 2017, Ciclul de Predici Academice al Profesorilor Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca la Mănăstirea Nicula, Ediția 2017,

Abordări pastorale pentru o lume post-occidentală. Impactul curențelor anti-sistem asupra perimetrului sacral, Mănăstirea Parva, Bistrița, martie 2017, Programul de Formare Duhovnicească Continuă a Clerului organizat de Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, pentru județul Bistrița, martie 2017,

Cercurile Pastorale – instrument eclezial de formare clericală continuă, vector misionar relevant, Mănăstirea Parva, Bistrița, 25 iulie 2017, Program de Formare Preoțească Continuă organizat de Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, iulie 2017,

Pastorația într-o societate ostilă. Pledoarie pentru precauție și prezență discretă, Protopopiatul Cluj 1, 10 august 2017, Program de Formare Preoțească Continuă organizat de Protopopiatul Cluj 1,

Elena Augusta. Pastorală derapajelor psihoafective și gestionarea religioasă a dezorientărilor din plan intim, Cercul Pastoral Chiuiiești-Strâmbu, 11 august 2017, Program de interacțiune cu credincioșii și participanții la Școala de Vară Strâmbu.

Broșuri academice (Editura *Renașterea*, Colecția *Pedagogia Pastorală*, ISBN 973-8252-46-6)

DOMENIUL: TEOLOGIE PASTORALĂ. DINAMICA ELEMENTARĂ A CREDINȚEI
Cercurile preoțești – instrument de formare clericală cotinuuă, vector misionar relevant, 48 p.

Tânărul postmodern și construcția viitorului. Demersuri pastorale pentru o contextualizare eclezială a proiectului de viață, 48 p.

DOMENIUL: PSIHOTERAPIE PASTORALĂ
Să ne dăruim timpul de a sta cu Dumnezeu. Poate fi plicticos Creatorul? 48 p.

Foamea de dragoste. Ce parametri interiori constelează maturizarea spirituală? 48 p.

Metabolismul unei vieți fericite: resacralizarea spațiului contextual. Familia în imaginarul colectiv contemporan, 48 p.

REDACTOR REALIZATOR AL UNEI RUBRICI SĂPTĂMÂNALE LA RADIO *RENAȘTEREA*
Călătorie în adâncurile sinelui. Abordări psihanalitico-pastorale (difuzată Joia

COORDONATOR DE COLECȚIE DE CARTE
2016, Editura „*Renașterea*” Cluj-Napoca, Colecția „*Pastoralia*”, din care au apărut 7 numere

CONSULTANT DE SPECIALITATE:
2016, Editura *Corint Educational*, *Manual de Religie, învățământ primar*

FORMATOR; COOPTAT ÎN PROGRAMELE DE FORMARE CONTINUĂ A CLERULUI
2016 - cooptat în programele anuale de formare profesională post-universitară a clerului din județele Cluj și Bistrița, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului

MEMBRU ÎN COMISII DE CONCURS LA UNIVERSITATEA AL. I. CUZA DIN IAȘI
2017 (30 iunie), pentru ocuparea postului de Conferențiar universitar
(poziția 12, Practică Liturgică și Pastorală), post ocupat de Pr. Dr. Adrian
Dinu;

ALTE ACTIVITĂȚI:

Președinte al Comisiei pentru obținerea Gradului Didactic II (august
2017); coordonator al unor teze de gradul I didactic; coordonarea unor teze
de licență, master și doctorat; participarea la misiunile Facultății cu stu-
denții în posturile mari de peste an; activități constante de consiliere spi-
ritual-pastorală a studenților; participarea și în calitate de invitat la emi-
siuni radio etc.

PR. CONF. UNIV. DR. PATRICIU VLAICU

Iunie 2016 - Consilier special în cadrul Delegației Patriarhiei Române
la Sfântul și Marele Sinod, Creta, Grecia.

16-21 septembrie: Joint International Commission for The Theological
Dialogue Between the Roman Catholic Church And The Orthodox Church,
Chieti, Italia.

27-30 sept. 2016 - Coordonator al comitetului de organizare a celei de-a
IV-a Conferințe anuale a Centrului de studii și cercetare Dumitru Stăniloae,
Madrid, Valle de los Caídos, Spania.

28 sept. 2016 Prezentarea Prelegerii: „Sfântul și Marele Sinod al Bisericii
Ortodoxe, provocări și perspective”, în cadrul celei de-a IV-a Conferință
anuală a Centrului de studii și cercetare Dumitru Stăniloae, Paris, cu titlul
„ Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, provocări și perspective”,
Madrid, Valle de los Caídos, Spania.

6 decembrie 2016 - prezentarea prelegerii „Approche canonique sur
les défis actuels de la diaspora dans l'Église Orthodoxe”, în cadrul conferin-
ței „Eastern and Oriental Churches in the West in the Twenty-First Century:
Challenges and Opportunities” organized by the Leuven Centre for Eastern
and Oriental Christianity (LOCEOC), 5-7 decembrie 2016, Universitatea
catolică din Leuven, Belgia.

26-28 aprilie 2017 – Conferința internațională „Sfântul și Marele Sinod.
Eveniment eshatologic sau normalitate canonică?”

15 iunie 2017 - Participare la Seminarul academic organizat de Facultatea
de Teologie Ortodoxă din București pe tema Sfântului și Marelui Sinod, cu
referatul „Problematika diasporei ortodoxe din perspectiva documentului
Sfântului și Marelui Sinod”.

LUCRĂRI PUBLICATE

Patriciu Vlaicu, „Perspectives canoniques sur la Confession”, în *Métropole orthodoxe Roumaine d'Europe occidentale et méridionale, La confession. Actes de l'Université d'été 2015*, Éditions Apostolia, Limours, 2016, pp. 127-144.

Patriciu Vlaicu, „Petite histoire de la confession”, în: *La confession dans l'Église orthodoxe*, Apostolia, Limours, 2017, pp. 19-42. ISBN 979-10-97454-02-9

Patriciu Vlaicu, „Autonomy and Orthodox Diaspora from the Point of View of the Documents adopted by the Holy and Great Council”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai - Theologia Orthodoxa*, LXII/2017, nr. 1, pp. 115-130 (indexat în CEEOL, EBSCOhost)

Patriciu Vlaicu, „Concluziile conferinței internaționale „Sfântul și Marele Sinod - eveniment eshatologic sau normalitate canonică?” Cluj-Napoca, 26-28 aprilie 2017”, *Revista Renașterea*, Numărul Mai 2017, nr. 5 (325), an XXVIII, p. 2

Patriciu Vlaicu, „Comuniunea ierarhic-sinodală și problematica încetării pomenirii chiriarhului în cadrul slujirii liturgice”, *Revista Renașterea*, octombrie, 2016, p. 6.

„Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, expresie a coresponsabilității ecleziale (1)”, în: *Apostolia*, nr. 98, mai, 2016, p. 14.

„Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, expresie a coresponsabilității ecleziale (2)”, în: *Apostolia*, nr. 99, iunie, 2016, p. 22.

„Sfântul și Marele Sinod, împliniri, provocări și perspective”, în: *Apostolia*, nr. 107, ian-februarie, 2017, p. 32.

„Sfântul și Marele Sinod, expresie a naturii sinodale a Bisericii”, în: *Apostolia*, nr. 108, martie, 2017, p. 25.

„Calea Spre Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe întrunit în Creta”, în: *Apostolia*, nr. 109, aprilie, 2017, p. 23.

„Cadrul de organizare și funcționare a Sfântului și Marelui Sinod”, în: *Apostolia*, nr. 110, mai, 2017, p. 15.

„Documente adoptate de Sfântul și Marele Sinod. Importanța postului și respectarea lui astăzi”, în: *Apostolia*, nr. 111, iunie, 2017, p. 10

„Autonomia bisericească din perspectiva clarificărilor aduse de documentul Sfântului și Marelui Sinod”, în: *Apostolia*, nr. 112-113, iulie-august, 2017, p. 30

PR. CONF. UNIV. DR. GABRIEL-VIOREL GÂRDAN

ACTIVITATE DIDACTICĂ

A. CURSURI:

Istoria Bisericească Universală, anul I, semestrul I, Teologie Pastorală, Teologie Didactică, Teologie Socială, Artă Sacră.

Istoria Bisericească Universală, anul I, semestrul al II-lea, Teologie Pastorală, Teologie Didactică

Instituții ecleziastice ortodoxe în Transilvania – secolul al IX-lea, Masterat, semestrul I

Diaspora ortodoxă și problemele ei, Masterat, semestrul al II-lea

B. LUCRĂRI DE LICENȚĂ, DIZERTAȚIE ȘI GRADUL I ÎN PREOȚIE ȘI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT COORDONATE

Cârcu Sergiu-Florin, *Controverse legate de viața și activitatea împăratului Constantin cel Mare în lumina literaturii istorice contemporane* (lucrare de licență)

Ciuta Gheorghe, *Viața românilor ortodocși din Marea Britanie* (lucrare de licență)

Ciurbe Călin-Radu, *Personalități ale vieții ecleziale ortodoxe sălăjene (1850-1948)* (lucrare de disertație)

Bleahu Gabriel-Nicolae, *Context și personalități marcante la Sinodul Konstanz (1414-1418)* (lucrare de disertație)

Ivanovici Daniela-Luminița, *Eunucii, între Imperium și Ecclesia. Studiu de caz: Teofilact al Ohridei „În apărarea eunucilor”* (lucrare de disertație)

Storoja Radu, *Activitatea misionară a Bisericii Ortodoxe Române în rândul populației transnistrene* (lucrare de disertație)

Pr. Roman Florin, *Sfântul și Marele Sinod Ortodox - Creta 2016*, (gradul I preoție)

Pr. Ardelean Vasile, *Reînvierea creștinismului după anul 313. Împăratul Constantin cel Mare*, (gradul I preoție)

Pr. Boșca Dănuț, *Mănăstirea Bic vatră de spiritualitate ortodoxă în Țara Silvaniei*, (gradul I preoție)

Pr. Dobocan Mihai-Adrian, *Monografia satelor Recea Mare și Recea Mică*, (gradul I preoție)

Pr. Ghiran Daniel Cosmin, *Monografia parohiei Nușfalău cu filia Bozieș*, (gradul I preoție)

Pr. Oancea Cristian, *Monografia parohiei Popteleac*, (gradul I preoție)

Pr. Vereș-Pop Călin, *Școlile catehetice în epoca Bisericii primare*, (gradul I preoție)

Pr. Șandor Sorin-Florian, *Monografia parohiei Crasna*, (gradul I preoție)

Prof. Ardelean Ciprian, *Arta iconografică de la întemeierea Constantinopolului la Proto-Renașterea Bizantină* (gradul I învățământ)

C. MEMBRU ÎN COMISIA PENTRU SUSȚINEREA TEZEI DE DOCTORAT

Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 22 septembrie, teza „*Dimanica structurilor ecleziale în Arhiepiscopia Atenei și în Patriarhia*”

Română în perioada 1948-2008. O perspectivă istorică”, candidat: Claudiu Gabriel Enache, coordonator: pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 22 septembrie 2017, teza: „*Confruntare și conviețuire pentru Ierusalim în perioada cruciadei I*”, candidat Daniel-Marius Cergan, coordonator: pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 21 septembrie 2017, teza: „*Motivul spațiului sacru și al călugărului în prima perioadă iconoclastă: o analiză serială a acestora în viața Sfântului Ștefan cel Nou*”, candidat: Aniela-Flavia Astăluș, coordonator: pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 21 septembrie 2017, teza, „*Ortodoxie și națiune în Sud-Estul Europei în secolul al XIX-lea (România, Grecia, Serbia)*”, candidat: Ionuț-Florin Biliuță, coordonator: pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 1 iulie 2017, teza „*Misiune și mărturie creștină ortodoxă contemporană în Canada*”, candidat: Pr. Nicolae Lăpuște, coordonator: pr. prof. univ. dr. Valer Bel

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, 7 decembrie 2016, teza „*Cruciada a IV-a și consecințele ei în spațiul Est European*”, candidat: Alexandru Leau, coordonator: pr. prof. univ. dr. Emanoil Băbuș

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, 7 decembrie 2016, teza „*Importanța misionarismului bizantin în dezvoltarea politico-religioasă a Rusiei medievale*”, candidat: Mihai-Adrian Jianu, coordonator: pr. prof. univ. dr. Emanoil Băbuș

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, 5 decembrie 2016, teza „*Dialogul ortodox-anglican din 1973 până în 2013*”, candidat: Pr. Florinel Văsie, coordonator: pr. prof. univ. dr. Viorel Ioniță

II. ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ

A. STUDII PUBLICATE ÎN STRĂINĂTATE

Gabriel-Viorel Gârdan, *Die Orthodoxe Kirche in Amerika*, în Ioan Vasile Leb, Konstantin Nikolakopoulos, Ilie Ursa (Hg.), *Die Orthodoxe Kirche in der Selbstdarstellung. Ein Kompendium*, Lit Verlag, Berlin, 2016, pp. 305-333.

B. STUDII ÎN VOLUME ALE UNOR CONFERINȚE NAȚIONALE

Dimensiunea ecumenică a educației teologice contemporane, în Cristinel Ioja, Filip Albu, Tiberiu Ardelean (coord.), *Teologia în Universitate*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, pp. 305-312.

C. CONFERINȚE ORGANIZATE

8-9 mai 2017, Bistrița, a făcut parte din comitetul de organizare al seminarului internațional *Medicină și Teologie*, ediția a XVI-a.

9 martie 2017, Cluj-Napoca, a făcut parte din comitetul de organizare a sesiunii de comunicări științifice *Influențe ale Reformei asupra vieții religioase ortodoxe* organizată la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj.

13-16 noiembrie 2016, Cluj-Napoca, a făcut parte din comitetul de organizare al Simpozionul Internațional *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*.

D. PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

5-7 noiembrie 2017, Cluj-Napoca, a participat la Simpoziomul internațional *Icoana, mărturie creștină, totalitarism*. A prezentat comunicarea *Biserica ortodoxă și regimurile comuniste din Europa Răsăriteană în lumina unor documente ale serviciilor secrete americane*.

4-7 octombrie 2017, Craiova, amparticipat la Simpoziomul internațional *Facultatea de Teologie: statut academic și misiune ecșesială*. A prezentat comunicarea *Misiune și dialog, exigențe ale teologiei academice contemporane*.

30-31 mai 2017, Târgoviște, a participat la Simpozionul internațional *Teologie, iconografie, mărturisir – rezistența Bisericii prin cultură și spiritualitate*. A prezentat comunicarea *Biserica ortodoxă și regimurile comuniste din Europa Răsăriteană în lumina unor documente ale serviciilor secrete americane*

8-9 mai 2017, Bistrița, a participat la seminarului internațional *Medicină și Teologie*, ediția a XVI-a. A prezentat comunicarea *Dimensiunea tămăduitoare a istoriei în societatea contemporană*

9 martie 2017, Cluj-Napoca, a participat la sesiunea de comunicări științifice *Influențe ale Reformei asupra vieții religioase ortodoxe*. A prezentat comunicarea: *O nouă dimensiune a dialogului teologic în secolul Reformei. Teologii de la Tübingen și Patriarhul ecumenic Ieremia al II-lea*.

13-16 noiembrie 2016, Cluj-Napoca, a participat la Simpozionul Internațional *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*. A prezentat comunicarea *Substratul geopolitic al caterisirii mitropolitului Antim Ivireanul*.

2 noiembrie 2016, Sibiu, a participat la Seminatul național *Right to food and sustainable agriculture*, organizat de Consiliul Mondial al Bisericilor și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

30 octombrie - 1 noiembrie 2016, Arad, a participat la Simpozionul *Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea” din Arad (1991-2016)*. A prezentat comunicarea *Dimensiunea ecumenică a educației teologice contemporane*.

E. MEMBRU ÎN STRUCTURI ADMINISTRATIVE ACADEMICE, ȘTIINȚIFICE ȘI DE CERCETARE

Membru în Cosiliul de Departament al Facultății (2012 -
 Membru în Consiliul Profesorat al Facultății (2012 -
 Membru în Senatul Universității Babeș-Bolyai (2012 -
 Membru în Comisia de Etică a Universității Babeș-Bolyai (2016 -
 Membru în North American Patristic Society
 Membru în American Society of Church History
 Cercetător în cadrul Institutului de Istorie Ecleziastică
 Membru al Asociației pentru Dialog între Religie și Știință, polul Cluj
 Membru al Centrului de Studii Ecumenice și Interreligioase, al
 Universității Babeș-Bolyai
 Redactor coordonator al revistei *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*,
Theologia Orthodoxa
 Membru în comitetul de redacție al Anuarului Facultății de Teologie
 Ortodoxă Cluj-Napoca
 Referent științific al Editurii Presa Universitară Clujeană
 Referent științific al Editurii Renașterea
 Referent științific al Editurii Episcopiei Sălajului „Credință și viață în
 Hristos”

F. PREMII ȘI DISTINCȚII ACADEMICE ȘI ECLEZIASTICE

2016, *Premiul pentru dezvoltare instituțională* în calitate de membru
 al Comisiei de Etică a Universității Babeș-Bolyai, acordat de Universitatea
 Babeș-Bolyai
 2017, *Premiul Excelență în cultură*, acordat de Ministerul Culturii și
 Identității Naționale, Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj.

III. ACTIVITATE ADMINISTRATIVĂ ȘI PASTORALĂ

preot slujitor la Catedrala Episcopală „Înălțarea Domnului” din muni-
 cipiul Zalău
 director executiv al Centrului de Servicii Sociale „Sfântul Gheorghe”,
 Românași, Sălaj

PR. CONF. UNIV. DR. IOAN BIZĂU

A. ACTIVITATEA DIDACTICĂ

În cursul anului universitar 2016-2017 a predat *Teologie liturgică*
 și *Teologia și arta icoanei* (cursuri Licență), *Celebrare liturgică și mis-
 tagogie*, *Tainele inițierii creștine* (cursuri Master), în conformitate cu
 programele analitice ale disciplinelor respective; a îndrumat studen-

ții în munca de elaborare a lucrărilor de seminar, a tezelor de licență și a disertațiilor masterale; i-a inițiat în practica liturgică, în pedagogia pastorală și în arta icoanei; a predat cursuri și a susținut seminarii în cadrul sesiunii anuale de pregătire pastorală și misionară a preoților din Arhiepiscopia Clujului.

B. OMILII ȘI CATEHEZE

1) 2 octombrie 2016, Duminica a 19-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Iubirea milostivă – semnul identității creștine.*

2) 14 octombrie, Cuvioasa Parascheva: Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” de la Florești (jud. Cluj): *Cuvioasa Parascheva – pildă de asumare a vieții în Hristos.*

3) 16 octombrie, Duminica a 21-a după Rusalii: Parohia „Înălțarea Sfintei Cruci” din Cluj-Napoca: *Tainele credinței descoperite în parabolele evanghelice.*

4) 30 octombrie, Duminica a 22-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Taina morții și a vieții de dincolo oglindită în parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr.*

5) 6 noiembrie, Duminica a 24-a după Rusalii: Parohia Rediu (jud. Cluj): *Memoria credinței activată în viața liturgică a Bisericii.*

6) 8 noiembrie, Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil: Parohia „Înălțarea Sfintei Cruci” din Cluj-Napoca: *Sfântul Arhanghel Mihail în istoria românilor transilvăneni.*

7) 20 noiembrie, Duminica a 26-a după Rusalii: Parohia Năsal (com. Țaga, jud. Cluj): *Liturghia Bisericii – mediul întâlnirii oamenilor cu Dumnezeu.*

8) 27 noiembrie, Duminica a 30-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Exigențele moralei evanghelice.*

9) 30 noiembrie, Sfântul Apostol Andrei: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Pecetea apostolică a formării/creștinării poporului român.*

10) 4 decembrie, Duminica a 27-a după Rusalii: Mănăstirea „Cuvioasa Parascheva” de la Râșca (jud. Cluj): *Omul se împlinește spiritual când caută spre cele cerești.*

11) 26 decembrie, Soborul Maicii Domnului: Mănăstirea „Sfânta Elisabeta” din Cluj-Napoca: *Participarea Fecioarei Maria la descoperirea tainei „plinirii vremii”.*

12) 27 decembrie 2016, Sfântul Arhidiacon Ștefan: Parohia Maieru (jud. Bistrița-Năsăud): *Comunitate de credință și comuniune fraternă exprimate în orizontul sărbătorii întâiului martir creștin.*

13) 1 ianuarie 2017, Tăierea-împrejur cea după trup a Domnului; Sfântul Vasile cel Mare; Anul Nou: Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” de la Florești (jud. Cluj): *Timpul vieții pământești – dar dumnezeiesc și mediu al rodirii spirituale.*

14) 8 ianuarie, Duminica după Botezul Domnului: Parohia „Pogorârea Sfântului Duh” din Cluj-Napoca: *Hristos Și-a asumat firea omenească pentru a o restaura și îndumnezei.*

15) 15 ianuarie, Duminica a 29-a după Rusalii: Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula: *Dumnezeu Se împărtășește oamenilor în bunătate.*

16) 22 ianuarie, Duminica a 32-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Nevoia de împlinire și rodire spirituală.*

17) 5 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii: Mănăstirea „Sfânta Elisabeta” din Cluj-Napoca: *Ce ne învață parabolele evanghelice?*

18) 19 februarie, Duminica Înfricoșătoarei Judecăți: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Taina Judecății universale.*

19) 26 februarie, Duminica Izgonirii lui Adam din Rai: Mănăstirea „Cuvioasa Parascheva” de la Râșca (jud. Cluj): *Izgonirea lui Adam din rai în mistica liturgică a Postului mare.*

20) 12 martie, Duminica a 2-a din Postul Mare: Parohia „Sfântul Dimitrie izvorătorul de mir” din Cluj-Napoca: *Postul Mare – timp al înnoirii spirituale.*

21) 19 martie, Duminica a 3-a din Postul Mare: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Jertfa lui Hristos actualizată în Liturgia Bisericii.*

22) 25 martie, Buna Vestire: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Fecioara Maria în istoria mântuirii.*

23) 26 martie, Duminica a 4-a din Postul Mare: Parohia „Sfântul Ioan Botezătorul” din Cluj-Napoca (cart. „Europa”): *Nevoia de creștere și împlinire spirituală.*

24) 2 aprilie, Duminica a 5-a din Postul Mare: Parohia „Sfinții Martiri Brâncoveni” din Cluj-Napoca: *În Liturghie creștinii devin părtași la arhieria lui Hristos.*

25) 9 aprilie, Duminica a 6-a din Postul Mare: Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula: *Bucuria virtuților.*

26) 13 aprilie, Sfânta și Marea Joi (Denia celor 12 Evanghelii): Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Taina Patimilor lui Hristos.*

27) 14 aprilie, Sfânta și Marea Vineri (Denia Prohodului Domnului): Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Taina morții lui Hristos.*

28) 17 aprilie, Sfintele Paști (a doua zi): Mănăstirea „Cuvioasa Parascheva” de la Râșca (jud. Cluj): *Învierea Domnului – praznicul bucuriei depline și al speranței neînșelate.*

29) 23 aprilie, Duminica a 2-a după Paști; Sfântul Mare Mucenic Gheorghe: Parohia „Sfântul Gheorghe” Șoimeni (jud. Cluj): *Sfântul Mucenic Gheorghe în istoria și în spiritualitatea poporului român.*

30) 14 mai, Duminica a 5-a după Paști: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *„Apa vie” și simbolismul ei în Evanghelia de la Ioan.*

31) 21 mai, Duminica a 6-a după Paști; Sfinții Împărați Constantin și Elena: Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula: *Vindecarea orbului din naștere – „semn” revelator al dumnezeirii lui Hristos.*

32) 28 mai, Duminica a 7-a după Paști: Parohia „Pogorârea Sfântului Duh” din Cluj-Napoca: *Lucrarea Sfântului Duh în viața lumii și în Biserică.*

33) 5 iunie, Sfânta Treime: Parohia „Sfânta Treime” din Cluj-Napoca: *Praznicele credinței ca experiențe mistice și sacramentale.*

34) 11 iunie, Duminica întâi după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Sfinții – modele de viață în Hristos.*

35) 24 iunie, Nașterea Sfântului Proroc Ioan Botezătorul: Mănăstirea „Cuvioasa Parascheva” de la Râșca (jud. Cluj): *Proorocul Ioan Botezătorul în tradiția liturgică și în iconografia Răsăritului ortodox.*

36) 25 iunie, Duminica a 3-a după Rusalii: Mănăstirea „Sfânta Elisabeta” din Cluj-Napoca: *Văzul și mintea în definiția ontologică a făpturii umane.*

37) 29 iunie, Sfinții Apostoli Petru și Pavel: Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Cluj-Napoca (cart. Grigorescu): *Apostolatul creștin și apostolicitatea Bisericii.*

38) 2 iulie, Duminica a 4-a după Rusalii: Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula: *Hristos – doctorul sufletelor și al trupurilor.*

39) 9 iulie, Duminica a 5-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Hristos are putere asupra spiritelor demonice.*

40) 16 iulie, Duminica a 6-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Aspectul comunitar al mântuirii.*

41) 23 iulie, Duminica a 7-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Hristos S-a întrupat pentru a restaura firea umană.*

42) 30 iulie, Duminica a 8-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Ce ne învață minunea evanghelică a înmulțirii pâinilor?*

43) 6 august, Schimbarea la Față a Domnului: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Introducere în teologia evenimentului de pe Tabor.*

44) 13 august, Duminica a 10-a după Rusalii: Mănăstirea „Cuvioasa Parascheva” de la Râșca (jud. Cluj): *Maica Domnului în spiritualitatea poporului român.*

45) 15 august, Adormirea Maicii Domnului: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Fecioara Maria – Maica Vieții și mijlocitoarea mântuirii.*

46) 20 august, Duminica a 11 după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Calea împărătească a iertării fraterne.*

47) 27 august, Duminica a 12-a după Rusalii: Parohia „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca: *Taina vieții veșnice.*

48) 3 septembrie, Duminica a 13-a după Rusalii: Biserica „Nașterea Maicii Domnului” a filiei Bozieș, parohia Chiochiș (jud. Bistrița-Năsăud): *Celebrarea Euharistiei și preoția împărătească a Noului Legământ.*

49) 8 septembrie, Nașterea Maicii Domnului: Mănăstirea „Sfinții Împărați Constantin și Elena” de la Dobric (jud. Bistrița-Năsăud): *Prerogativele Maicii Domnului.*

50) 10 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci: Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” de la Florești (jud. Cluj): *Întruparea lui Hristos – expresia desăvârșită a iubirii dumnezeiești față de lume.*

51) 17 septembrie 2017, Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci: Mănăstirea „Sfânta Elisabeta” din Cluj-Napoca: *Moartea și înțelesurile ei în Noul Testament.*

C. ACTIVITATE LA RADIO „RENAȘTEREA”

I. EMISIUNEA „EVANGHELIE ȘI LITURGHIE”

(duminica și în sărbători, între orele 8 – 8,30; reluare în aceeași zi, de la orele 12)

1) 2 octombrie 2016, Duminica a 19-a după Rusalii: *Viața în Hristos ca experiență a Împărăției cerurilor.*

2) 9 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii: *Pericopa evanghelică a duminicii în interpretarea mitropolitului Andrei Andreicuț.*

3) 14 octombrie, Cuvioasa Parascheva: *Cultul sfinților în spiritualitatea Răsăritului creștin.*

4) 16 octombrie, Duminica a 21-a după Rusalii: *Taina cuvântului.*

5) 21 octombrie, Sărbătoarea mărturisitorilor și cuvioșilor transilvăneni: *Evocarea mărturisitorilor dreptei credințe în Transilvania sec. al XVIII-lea.*

6) 23 octombrie, Duminica a 23-a după Rusalii: *Slujirea misionară a creștinilor.*

7) 26 octombrie, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie: *Relicvele sfinților în conștiința Bisericii primare.*

8) 27 octombrie, Cuviosul Dimitrie cel Nou Basarabov: *Smerenie și delicatețe în viața Cuviosului Dimitrie cel Nou.*

9) 30 octombrie, Duminica a 22-a după Rusalii: *Moartea și viața de dincolo în pericopa evanghelică a duminicii.*

- 10) 6 noiembrie, Duminica a 24-a după Rusalii: *Credință și recunoștință.*
- 11) 8 noiembrie, Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil: Îngerii în spiritualitatea și în tradiția liturgică a Răsăritului creștin.
- 12) 13 noiembrie, Duminica a 25-a după Rusalii: *Lección de viață a parabolii Samarineanului milostiv.*
- 13) 20 noiembrie, Duminica a 26-a după Rusalii: *Taina sufletului.*
- 14) 21 noiembrie, Intrarea în biserică a Maicii Domnului: *Evenimentul sărbătorit în interpretarea Sfântului Grigorie Palama.*
- 15) 27 noiembrie, Duminica a 30-a după Rusalii: *Decalogul se împlinește în Evanghelie.*
- 16) 30 noiembrie, Sfântul Apostol Andrei: *Viața Apostolului Andrei în Legenda Aurea a lui Iacob de Voragine.*
- 17) 4 decembrie, Duminica a 27-a după Rusalii: *Femeia gârbovă din pericopa evanghelică a duminicii – parabolă a omului căzut în robia patimilor.*
- 18) 6 decembrie, Sfântul Ierarh Nicolae: *Părintele Dumitru Stăniloae despre gingășia și delicatetea sfinților.*
- 19) 11 decembrie, Duminica a 28-a după Rusalii: *Chemarea dumnezeiască la Ospățul euharistic.*
- 20) 18 decembrie, Duminica dinaintea Nașterii Domnului: *Istorie și teologie în „Cartea neamului lui Iisus Hristos”.*
- 21) 25 decembrie, Nașterea Domnului: *Taina întrupării lui Hristos.*
- 22) 26 decembrie, Soborul Maicii Domnului: *Fecioara Maria în poezia liturgică a Sfântului Efreem Sirul.*
- 23) 27 decembrie 2016, Sfântul Arhidiacon Ștefan: *Martorul mesianic și martirul Ștefan.*
- 24) 1 ianuarie 2017, Tăierea-împrejur cea după trup a Domnului; Anul Nou: *Timpul ca mediu al împlinirii spirituale și al participării oamenilor la viața dumnezeiască.*
- 25) 6 ianuarie, Botezul Domnului; *Omilia Sfântului Grigorie Palama la Sărbătoarea luminilor.*
- 26) 7 ianuarie, Soborul Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul: *Misiunea profetului de la Iordan.*
- 27) 8 ianuarie, Duminica după Botezul Domnului: *Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu.*
- 28) 15 ianuarie, Duminica a 29-a după Rusalii: *Euharistia – Taina mulțumirii.*
- 29) 22 ianuarie, Duminica a 32-a după Rusalii: *Zaheu – parabolă vie a căutării și regăsirii mântuitoare.*
- 30) 29 ianuarie, Duminica a 17-a după Rusalii: *Pilda de credință a păgânei din ținutul Tirului și al Sidonului.*

31) 2 februarie, Întâmpinarea Domnului: *Dreptul Simeon Îl descoperă lumii pe Mântuitorul.*

32) 5 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii: *Restaurare spirituală prin rugăciunea inimii.*

33) 12 februarie, Duminica a 34-a după Rusalii (a întoarcerii Fiului risipitor): *Pocăința – calea împărătească a regisirii de sine și a restaurării ființei.*

34) 19 februarie, Duminica Înfricoșatei Judecăți: *Actualizarea Judecății universale în timpul Bisericii.*

35) 26 februarie, Duminica Izgonirii lui Adam din Rai: *Sensul restaurator al Postului pascal.*

36) 5 martie, Duminica întâi din Post: *Ortodoxia ca experiență a cerurile deschise.*

37) 12 martie, Duminica a 2-a din Postul Mare: *Mitropolitul Antonie de Suroj despre chemarea evanghelică a slujirii fraterne.*

38) 19 martie, Duminica a 3-a din Postul Mare: *Taina Jertfei lui Hristos.*

39) 25 martie, Buna Vestire: *Fecioara Maria în iconomia mântuirii.*

40) 26 martie, Duminica a 4-a din Postul Mare: *Postul Mare ca timp al înălțării la cele cerești.*

41) 2 aprilie, Duminica a 5-a din Postul Mare: *Hristos – modelul suprem și puterea slujirii fraterne.*

42) 9 aprilie, Duminica a 6-a din Postul Mare: *Mistica Duminicii Floriilor.*

43) 16 aprilie, Învierea Domnului: *Praznicul întâlnirii lui Hristos cu Adam în iad.*

44) 17 aprilie, Sfintele Paști: *Sfântul Grigorie de Nyssa despre cele trei zile ale șederii lui Hristos cu trupul în mormânt.*

45) 18 aprilie, Sfintele Paști: *Data și modul sărbătoririi Învierii Domnului în comunitățile creștine primare.*

46) 21 aprilie, Izvorul Tămăduirii: *Născătoarea de Dumnezeu – „icoana” Bisericii.*

47) 23 aprilie, Duminica a 2-a după Paști: *Experiența Apostolului Toma în innografia și iconografia Răsăritului ortodox.*

48) 24 aprilie, Sfinții Ierarhi Ilie Iorest, Simion Ștefan, Sava Brancovici și Iosif Mărturisitorul: *Evocarea Sfinților Ierarhi sărbătoriți și a condițiilor apăsătoare în care trăiau românii transilvăneni în sec. al XVII-lea.*

49) 7 mai, Duminica a 4-a după Paști: *Vindecarea paralticului de la Betezda – „semn” al dumnezeirii lui Hristos.*

50) 14 mai, Duminica a 5-a după Paști: *Hristos Se oferă oamenilor ca izvor al vieții veșnice.*

51) 21 mai, Duminica a 6-a după Paști: *Taina luminii dumnezeiești în Sfânta Scriptură.*

52) 25 mai, Înălțarea Domnului: *Teologia Înălțării Domnului în imnografia praznicului.*

53) 28 mai, Duminica a 7-adupă Paști: *Erezia lui Arie și învățătura Bisericii cu privire la dumnezeirea lui Hristos.*

54) 4 iunie, Pogorârea Sfântului Duh: *La Pogorârea Sfântului Duh a fost vindecat râul „împărțirii limbilor”.*

55) 5 iunie, Sfânta Treime: *Sensul prezenței elementelor creației cosmice în cultul Bisericii.*

56) 11 iunie, Duminica întâi după Rusalii: *Învățătura ortodoxă despre sfințenie și sfinți.*

57) 18 iunie, Duminica a 2-a după Rusalii: *Mitropolitul Andrei Andreicuț despre sfinții români.*

58) 24 iunie, Nașterea Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul: *Sfântul Ioan Botezătorul în istoria mântuirii.*

59) 25 iunie, Duminica a 3-a după Rusalii: *Pronia dumnezeiască și responsabilitatea oamenilor.*

60) 29 iunie, Sfinții Apostoli Petru și Pavel: *Apostolii și apostolatul în viața Bisericii.*

61) 2 iulie, duminica a 4-a după Rusalii: *Sensul mântuitor al minunilor evanghelice.*

62) 9 iulie, Duminica a 5-a după Rusalii: *Natura spiritelor demonice și lucrarea lor distructivă.*

63) 16 iulie, Duminica a 6-a după Rusalii: *Taina lui Hristos în mărturisirea de credință a Sinodului IV Ecumenic.*

64) 20 iulie, Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul: *Martorul lui Dumnezeu și sacerdotul cultului legitim.*

65) 23 iulie, Duminica a 7-a după Rusalii: *Iisus Hristos – Doctorul sufletelor și al trupurilor.*

66) 30 iulie, Duminica a 8-a după Rusalii: *Euharistia – Pâinea vieții veșnice.*

67) 6 august, Schimbarea la Față a Domnului: *Teofania de pe Tabor în iconomia mântuirii.*

68) 13 august, Duminica a 10-a după Rusalii: *Conlucrarea omului cu Harul dumnezeiesc în opera mântuirii.*

69) 15 august, Adormirea Maicii Domnului: *Născătoarea de Dumnezeu în memoria creștinătății europene.*

70) 20 august, Duminica a 11-a după Rusalii: *Pericopa evanghelică a duminicii în interpretarea părintelui Nicolae Steinhardt.*

71) 27 august, Duminica a 12-a după Rusalii: *Bunurile materiale în lumina moralei evanghelice.*

72) 29 august, Tăierea capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul: *Înțelesul teologic al martiriului lui Ioan Botezătorul.*

73) 3 septembrie, Duminica a 13-a după Rusalii: *Rodirea spirituală ca vocație și responsabilitate.*

74) 8 septembrie, Nașterea Maicii Domnului: *Fecioara Maria în istoria mântuirii.*

75) 10 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci: *Taina intrării oamenilor în Împărăția lui Dumnezeu.*

76) 14 septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci: *Taina Patimilor și Răstignirii Domnului.*

77) 17 septembrie, Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci: *Sensul mântuirii al lepădării de sine și al asumării crucii personale.*

78) 24 septembrie 2017, Duminica a 18-a după Rusalii: *Apostolii, apostolicitatea Bisericii și apostolatul credincioșilor.*

II. EMISIUNEA „LITURGHIE ȘI ICOANĂ ÎN MILENIUL III”

(vinerea, între orele 20,30 – 21; reluare luna, de la orele 23,15)

1) 7 octombrie 2016: *Funcția sacramentală a icoanei.*

2) 14 octombrie: *Biserica episcopală de la Feleacu – vatră de spiritualitate ortodoxă.*

3) 21 octombrie: *Biserica și centrul episcopal de la Vad.*

4) 28 octombrie: *Nikolai Afanasiev despre raporturile Bisericii cu Statul și cu dreptul.*

5) 4 noiembrie: *Sfântul Grigorie de Nyssa despre alcătuirea omului.*

6) 11 noiembrie: *Postul Crăciunului. Istoric și mod de asumare.*

7) 18 noiembrie: *Nevoia de renaștere și înnoire spirituală.*

8) 25 noiembrie: *Cum poate fi convertit fenomenul secularizării în experiență înnoitoare?*

9) 2 decembrie: *Artur Enășescu, „Balada crucii de mesteacăn”; Ioan Alexandru, „Soldatul român”, „Țăranul și țara”, „Nădejde în suferință”; acad. Ioan-Aurel Pop despre rostul lecției de istorie în formarea caracterului.*

10) 9 decembrie: *Hristos – „plinirea vremii”.*

11) 16 decembrie: *Fecioara Maria în icoana Nașterii Domnului.*

12) 30 decembrie 2016: *Timpul lumii și veșnicia lui Dumnezeu.*

13) 6 ianuarie 2017: *Taina apei.*

14) 13 ianuarie: *Mircea Vulcănescu despre dimensiunea românească a ființei I.*

15) 20 ianuarie: *Mircea Vulcănescu despre dimensiunea românească a ființei II.*

- 16) 27 ianuarie: *Mircea Vulcănescu despre ființa ființei.*
- 17) 3 februarie: *Petru Creția despre ticăloșie și ticăloși.*
- 18) 17 februarie: *Acad. Ioan-Aurel Pop despre datoria de a-și asuma fără complexe istoria patriei.*
- 19) 3 martie: *Istoricul Gelu Neamțu despre persecuțiile și abuzurile suferite de către preoții ortodocși din Transilvania în vara anului 1848.*
- 20) 17 martie: *Memoriul adresat de către Onisifor Ghibu lui Petre Groza în martie 1949 (fragmente).*
- 21) 7 aprilie: *Rânduiețile liturgice din Săptămâna Patimilor.*
- 22) 21 aprilie: *Liturghia de după Liturghie.*
- 23) 5 mai: *Reflecții asupra „sufletului” Europei contemporane.*
- 24) 12 mai: *Responsabilitățile comunităților ortodoxe într-o Europă marcată de maladia secularizării.*
- 25) 26 mai: *Înălțarea Domnului în iconografia Răsăritului ortodox.*
- 26) 2 iunie: *Cultul morților în tradiția ortodoxă.*
- 27) 9 iunie: *Duhul Sfânt în viața Bisericii.*
- 28) 16 iunie: *Biserica – Trupul lui Hristos și Templul Sfântului Duh.*
- 29) 30 iunie: *„Moartea lui Dumnezeu” și nașterea „supraomului”.*
- 30) 7 iulie: *De la „totul este permis” la moartea spirituală a „supraomului”.*
- 31) 14 iulie: *De la „rațiunea autonomă” la prăbușirea umanismului și instaurarea fărădelegii.*
- 32) 21 iulie: *Ateismul și nihilismul în viziunea lui Dostoievsky.*
- 33) 28 iulie: *Cuvântul între adevăr și minciună.*
- 34) 4 august: *Maica Domnului în iconografia Răsăritului ortodox.*
- 35) 11 august: *Adormirea Maicii Domnului în viziunea teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul.*
- 36) 18 august: *Violența devine „naturală” într-o societate secularizată.*
- 37) 25 august: *Intoleranță și fanatism în „epoca luminilor”.*
- 38) 1 septembrie: *Mitul fericirii generale și procesul creștinismului în „epoca luminilor”.*
- 39) 8 septembrie: *Specificul luminismului transilvănean.*
- 40) 29 septembrie 2017: *Podoaba spațiului liturgic și exigențele vieții în Hristos.*

D. CONFERINȚE/PRELEGERI

- 1) 3 octombrie 2016: cu prilejul festivității deschiderii anului universitar 2016-2017 la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, a susținut prelegerea inaugurală cu tema „Omul și Cosmosul în Liturghia Bisericii”.
- 2) 14 noiembrie 2016: în cadrul Simpozionului internațional *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, orga-

nizat la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (13-16 noiembrie 2016), a susținut conferința „Antim Ivireanul – întâiul editor al slujbei consacării spațiului liturgic”.

3) 8 decembrie 2016: la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, a susținut prelegerea „Beneficiari privilegiați ai filantropiei dumnezeiești” (invitat ASCOR, filiala Alba Iulia).

4) 10 martie 2017: în cadrul Săptămânii duhovnicești instituită la Parohia Frata, jud. Cluj, a susținut prelegerea „Hristos a deschis oamenilor cerul”.

5) 16 martie 2017: la cursurile de pastorație și îndrumare duhovnicească a preoților din Arhiepiscopia Clujului, găzduite la Mănăstirea de la Rebra-Parva, jud. Bistrița-Năsăud, a susținut prelegerea „Legătura dintre Spovedanie și Euharistie”.

6) 24 martie 2017: la Muzeul de artă comparată din Sângeorz-Băi (jud. Bistrița-Năsăud), a susținut conferința „Buna Vestire în arta Răsăritului ortodox”.

7) 27 aprilie 2017: la Librăria Bizantină din București, a susținut prelegerea/evocare „Pictorul ortodox Paul Gherasim. Contribuția sa exemplară la redescoperirea și înnoirea tradiției artistice românești”.

8) 11 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatele Cluj I și II, a susținut prelegerea „Școala modelelor iconografice consacrate/validate în cultul Bisericii; sacerdoțiul iconografilor este decisiv pentru asumarea viața creștină”.

9) 15 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Dej, a susținut prelegerea „Funcția sacramentală a icoanei; sacerdoțiul iconografului ortodox”.

10) 16 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Năsăud, a susținut prelegerea „*Trupurile duhovnicești* reflectate în oglinda icoanei Bisericii; responsabilitatea eclesială a iconografului ortodox”.

11) 18 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Beclean, a susținut prelegerea „Idealul icoanei: asemănarea cu Dumnezeu; *trupurile duhovnicești* reflectate în oglinda icoanei Bisericii; responsabilitatea eclesială a iconografului ortodox”.

12) 22 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Turda, a susținut prelegerea „Întruparea lui Hristos – temeiul dogmatic al icoanei; realizarea și înțelegerea icoanei sunt acte eclesiale de mărturisire a tainei mântuirii și de asumare a consecințelor Întrupării”.

13) 23 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Bistrița, a susținut prelegerea „Icoana reflectă conținutul adevărului de credință, dar și deformările acestuia; fenomenul redescoperirii icoanei în sec. XX; icoana ortodoxă – topos ecumenic privilegiat”.

14) 29 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Gherla, a susținut prelegerea „Născătoarea de Dumnezeu în iconografia Răsăritului ortodox (varietatea tipologică; Evanghelistul Luca – întâiul iconograf al Maicii Domnului; *Hodighitria* – schema artistică a icoanei și conținutul ei teologic).

15) 30 mai 2017: la Conferința de primăvară a preoților din Protopopiatul Huedin, a susținut prelegerea „Funcția sacramentală a icoanei; deosebirea dintre icoana ortodoxă și tabloul cu subiect religios; slujirea eclesială a iconografului ortodox”.

16) 27 iunie 2017: la Simpozionul „Minunea timpului trăit: Familia Pillat și cultura română”, organizat la Biblioteca județeană „George Coșbuc” din Bistrița, a susținut conferința „Dinu Pillat și teroarea istoriei”.

17) 28 septembrie 2017: la Sinaxa liturgică și de îndrumare pastorală a preoților din Protopopiatul Cluj I (biserica parohiei Șutu, jud. Cluj), a susținut prelegerea „Demnitatea și responsabilitatea preotului”.

CONF. UNIV. DR. HABILIT. MARCEL GHEORGHE MUNTEAN

CURSURI:

Studiul general al compoziției, an I licență.

Studiu general desen și culoare, an I licență.

Culoare pentru pictura bisericească, an II licență.

Curs de culoare pentru frescă an II licență.

Curs de desen pentru pictura bisericească an III.

Curs de desen pentru pictura bisericească an III.

Tipologia artei bizantine, an III licență.

Desen pentru pictura bisericească, an III licență.

Tehnici de gravură, an III licență.

Structuri canonice și plastice, an I master.

Replici iconografice, an II master.

Coordonator științific al lucrărilor de licență și master.

Pictor iconar autorizat de Comisia de Pictură Bisericească a Patriarhiei Române, 2016.

Coordonatorul cercului de pictură sacră *Dionisie din Furna* a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj - Napoca.

Cooordonatorul Clubului de pictură pentru studenți – Casa de Cultură a Studenților – Cluj-Napoca.

Colaborator permanent - Revista *Renașterea*, Cluj-Napoca.

REFERENT DE SPECIALITATE LA TEZE DE DOCTORAT

2017 Referent în comisia tezei de doctorat a drd. Diana Iuliana Sturzu (căsătorită Barbu) cu tema „*Tehnici ale picturii religioase în secolul al XIX-lea*”, Facultatea de Arte și Design, Timișoara.

2017 Referent în comisia tezei de doctorat a drd. Cristian Andrei Hideg cu tema „*Ipostaze simbolice și iconografice ale Paradisului*”, Facultatea de Arte și Design, Timișoara.

COMISII DE EVALUARE MANIFESTĂRI ARTISTICE

2017 Președintele Concursului Național *Icoana Micului creștin*, ediția a VII-a, Sfânta Mănăstire Râșca.

2017 Președinte al juriului pentru jurizarea expoziției de pictură *Tradiții și obiceiuri oglindite în arta plastică din cadrul Festivalului Național de Tradiții și Obiceiuri Populare “La Porțile Apusenilor”*, ediția a VII-a, Alba Iulia.

2017 Membru în comisia de jurizare a Concursului Național *Olimpiada de Meșteșuguri Artistice și Tradiționale*, faza județeană, Cluj-Napoca.

2017 Vicepreședintele al juriului pentru jurizarea expoziției de icoane a Concursul Internațional de Meșteșuguri Tradiționale *Mâini de Aur*, ediția a X-a, Huedin.

2017 Președinte al juriului a Festivalului Concurs *Sfântan Sărbătoare a Paștelui - Tradiție și Contemporaneitate*, ediția a VII-a, Școala gimnazială Liviu Dan, Mociu.

2016 Președintele Concursului Național *Icoana Micului creștin*, ediția a VI-a, Sfânta Mănăstire Râșca.

COMISII DE SPECIALITATE DIDACTICĂ

2017 Comisia de titularizare pe post didactic - conf. univ. dr. Merișor Dominte, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Iași.

2017 Comisia de titularizare pe post didactic - lect. univ. dr. Marius Dan Ghenescu, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca.

EXPOZIȚII DE GRUP ÎN ROMÂNIA

2017 Bienala Națională de Gravură *Gabriel Popescu*, ediția a VI-a, Târgoviște.

2017 Bienala Națională de Artă Plastică *Lascar Vorel*, ediția a XV-a, Muzeul de Artă, Piatra Neamț.

2017 Expoziție de artă sacra, Atelierele Museikon, ediția I, Alba Iulia

2017 Expoziție națională de icoane *Icoana Ortodoxă – Lumina credinței*, ediția a VI-a, Palatul Patriarhiei Române, București.

2017 Expoziție de icoane Saloanele Hotelului Metropolis, Bistrița.

2016 Expoziție de icoane *Zilele Artei Bizantine*, Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca.

2016 Salonul anual de artă, Muzeul de Artă Cluj-Napoca.

2016 Expoziția de portret și anatomie artistică, Ziua a 6-a, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca.

COORDONATOR DE EXPOZIȚII CU STUDENȚII ȘI MASTERANZII

2017 Expoziție de icoane Conferința națională *Medicii și Biserica - Resacralizarea relației medic- pacient* Bistrița 8-9 mai. Saloanele Hotelului Metropolis, Bistrița.

2017 Expoziție de icoane, *Sfinții Trei Ierarhi hramul instituțiilor teologice din Patriarhia Română*, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca.

2016 Expoziție de icoane, *Salonul icoanei ardelene*, ediția a XVII-a, foaierea bibliotecii județene *Octavian Goga*, Cluj-Napoca.

2016 Expoziție *Iconari Clujeni*, Biblioteca Județeană *Octavian Goga*, Cluj-Napoca.

2016 Expoziție de artă, Tabăra Studențească de Arte Vizuale, Petroșani.

2016 Expoziție de icoane *Icoane pe sticlă* în cadrul Seminarului Medicină și Teologie, ediția a XV-a, Bistrița.

2016 Expoziție de icoane în cadrul Festivalului studențesc național de *Artă Religioasă*, ediția a XXXIV-a, Petroșani.

CONFERINȚE LA CARE AU PARTICIPAT STUDENȚII ȘI MASTERANZII SUB COORDONARE

2017 Sesiunea de comunicări în cadrul Simpozionului național studențesc *Mărturisirea credinței prin cuvânt și artă în Biserica Ortodoxă Română în perioada comunistă* - studenta Loredana Lorinț cu lucrarea *Cunoașterea lui Dumnezeu și convertirea la Ortodoxie prin artă*, nivel licență; studenta Pop Alina cu lucrarea *Reprezentările lui Hristos în arta paleocreștină*, nivel licență; studenta Fronea Teodora cu lucrarea *Arhimandritul Sofian Boghiu, model al iconarului și păstorului de suflete*, nivel licență; studenta Babău Magda cu lucrarea *Iconografia Maicii Domnului. Studiu de caz; masteranda Popescu Maria Mădălina cu lucrarea *Maica Domnului Hodighitria în iconografia romaânească*, nivel master; masteranda Pauliuc Lavinia cu lucrarea *Punerea în mormânt a Domnului în iconografie*, nivel master; masterand Petran Alexandru cu lucrarea *Sfântul Ierarh Spiridon în iconografia bizantină și postbizantină*, nivel master.*

2017 Sesiunea de comunicări în cadrul Simpozionului național studențesc, ediția a X-a Mănăstirea Tismana, Gorj: *Sfintele icoane în teologia și viața Bisericii și Preoți ortodocși mărturisitori ai dreptei credințe în timpul regimului comunist* - studenta Loredana Lorinț cu lucrarea *Sfânta Muceniță Filoftea în tradiția și iconografia Bisericii Ortodoxe*.

2016 Sesiunea de comunicări în cadrul Simpozionului Internațional *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției* - masteranda Budai Veronica cu lucrarea *Praznicul Nașterii Domnului în didahia Sfântului Mitropolit Antim Ivireanu*, nivel master; Gheorghe Marius Tănase cu lucrarea *Icoana Sfintei Treimi. Studiu de caz Andrei Rubliov*.

PREFEȚE, POSTFEȚE, EDITORIALE

2016 *Tradiții oglindite în pictură*, cuvânt la catalogul revistei Festivalului Național de Tradiții și Obiceiuri Populare "La Porțile Apusenilor", ediția a V-a, Alba Iulia, 2014.

CUVÂNT LA DESCHIDEREA UNOR EXPOZIȚII

2017 Cuvânt la expoziția de icoane "Icoana în contextul timpului nostru" la Conferința națională *Medicii și Biserica - Resacralizarea relației medic-pacient* Bistrița 8-9 mai. Saloanele Hotelului Metropolis, Bistrița

2016 Cuvânt la vernisajul expoziției *Salonul icoanei ardelene* - „Apariția și dezvoltarea icoanei pe sticlă de la Nicula”, foaierea Bibliotecii Județene *Octavian Goga*, Cluj-Napoca.

2016 Cuvânt la vernisajul expoziției *Iconari Clujeni*, Biblioteca Județeană *Octavian Goga*, Cluj-Napoca.

REFERINȚE DESPRE AUTOR

2017 ianuarie, ziarul *Făclia de Cluj*, *Creație, spirit, inovație la Salonul Anual de Artă 2016-2017*, p. 6

2016 decembrie, ziarul *Făclia de Cluj*, *Revelatoare sinteză a Salonului anual de artă*, p. 6.

2016 catalogul Bienalei Artelor Plastice *Ion Andreescu*, ediția a IX-a, Buzău, octombrie-decembrie, pp. 22, 30.

2016, *Aman's Book of Abstracts 9th International Conference State and Society in Europe*, vol. 2, no. 2, pp. 147, 148.

ARTICOLE ȘI STUDII ÎN REVISTE, ANUARE, PERIODICE

2017 aprilie - revista „*Renașterea*”, articolul *Învierea Domnului*, în iconografie, p. 3.

2017 martie, - revista „*Renașterea*”, articolul *Bunavestire în iconografia ortodoxă*, p. 3.

2017 februarie,- revista „*Renașterea*”, articolul *Sfinții Teodori Stratilat și Tiron în inmografie și iconografie* p. 3.

2017 ianuarie ziarul - *Făclia de Cluj*, *Omagiu pictorului Marin Gherasim la 79 de ani*, p. 5.

2016 decembrie ziarul - Făclia de Cluj, *Martiriul Sfântului Arhidiacon Ștefan în tripticul lui Peter Paul Rubens de la Musee des Beaux Arts, Valenciennes*, p. 5.

2016 decembrie, revista Semn, nr. 10 - *Icoana pe sticlă de la Nicula. Apariție și considerații*, pp. 48-51.

2016 decembrie ziarul - Făclia de Cluj, *Salonul Icoanei Ardelene*, p. 5.

2016 noiembrie, anul X, nr. 11, - revista Tabor, articolul *Biserica Mănăstirii Chora din Constantinopol*, pp. 31-42.

2016 noiembrie, - revista „Renașterea”, articolul *Praznicul Intrării în Biserică a Maicii Domnului*, p. 7.

CAPITOLE, STUDII ÎN CĂRȚI

2016 *Misiunea prin icoană - Icoana Cincizecimii* în vol. Slujire și Educație, Ed. Presa Universitară Clujeană/Ed. Episcopiei Caransebeșului, pp. 150-167.

2016 *Anastase Demian, făuritorul picturii Catedralei mitropolitane Sfinții Trei Ierarhi din Timișoara* în vol. Acta Musei Apulensis Apulum E III, Ed. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, 2016, pp. 37-54.

2016 *Sfântul Ioan Gură de Aur în iconografia creștină*, în vol. Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, pp. 135-159.

2016 *Un fidel ctitor și păstrător de nestemate valori spirituale și artistice, sacre- IPS Andrei, Arhiepiscopul și Mitropolitul nostru*, în vol. *Mitropolitul Andrei - un dar al Transilvaniei*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, pp. 177-180.

2016 *Răstignirea ipostaze iconografice în pictura răsăriteană și apuseană. Studiu de caz*, în vol.: MIRCEA GELU BUTA (coord.) *Medicii și Biserica*, vol. 14: *Valorile creștine ale educației pentru sănătate*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2015, pp. 507-522.

CONFERINȚE, SIMPOZIOANE, PRELEGERI ÎN ȚARĂ ȘI STRĂINĂTATE

2017 Prelegere susținută cu tema *Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Sfântul Andrei Șaguna pictată de Anastase Demian*, Simpozionul Facultății de Teologie Ortodoxă - Icoană, Mărturie creștină, Totalitarism, Cluj-Napoca.

2017 Prelegere susținută cu tema *Evoluția veșmintelor liturgice*, Atelierele Museikon, ediția I, Alba Iulia.

2017 Prelegere susținută cu tema *Reprezentările ierarhilor în iconografie*, Atelierele Museikon, ediția I, Alba Iulia.

2017 Prelegere susținută cu tema *Catedrala Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul de la Arad*. Elemente de istorie, arhitectură și pictură, Facultatea de Teologie Ortodoxă *Dumitru Stăniloae*, Iași.

2017 Prelegere susținută cu tema *Eremia Profeta pictorul Catedralei Ortodoxe Sfinții Trei Ierarhi din Aiud*, Sesiunea de comunicări științifice Multiculturalitate și patrimoniu istoric în Transilvania, Sebeș.

2017 Prelegere susținută cu tema *Anastasiu Demian (1899-1977) - Biserica Sfânta Treime din Sighișoara*. Conferința națională *Medicină și Biserica - Resacralizarea relației medic-pacient* Bistrița 8-9 mai.

2017 Prelegere susținută cu tema *Anastasiu Demian, pictorul Catedralei Mitropolitane Sfinții Trei Ierarhi din Timișoara* Simpozionul Internațional *Zilele credinței și culturii în Episcopia Caransebeșului*, ediția a IX-a, 23-30 aprilie, Episcopia Caransebeș.

2016 Prelegere susținută cu tema *Anastasiu Demian (1899-1977) pictor de biserici. Studiu de caz - Biserica Sfântul Nicolae din Cluj*. Conferința națională *Unitate, continuitate și independență în istoria poporului român. 98 de ani de la Marea Unire (1918 - 2016)* - Alba Iulia 17-18 noiembrie.

2016 Prelegere susținută cu tema *Biserica Mănăstirii Tuturor Sfinților (Toți Sfinții Antim) ctitoria Mitropolitului Antim Ivireanu. Studiu de caz*. Conferința Internațională *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției* - Cluj-Napoca - 13-16 noiembrie.

2016 Prelegere susținută cu tema *The painter Cornel Cenan (1935-1996), the iconographer of the church of Saint Nicholas in Teius*, International Conference State & Society in Europe, Craiova.

EMISIUNI LA RADIO RENĂȘTEREA, TRINITAS:

2017 noiembrie 25, *Influența bizanțului și a popoarelor migratoare în arta românească*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 noiembrie 18, *Arta daco-romană*. Cluj-Napoca (25:01).

2017 noiembrie 11, *Artele plastice în Dacia*. Cluj-Napoca (25:01).

2017 noiembrie 04, *Zugrăvi de biserici din Maramureș*. Cluj-Napoca (25:01).

2017 octombrie 21, *Pictura bisericile de lemn din Transilvania*. Cluj-Napoca (25:01).

2017 octombrie 14, *Construcții de lemn țărănești din Maramureș*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 octombrie 07, *Incursiuni în arta sacră*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 aprilie 28, *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe în iconografia răsăriteană și românească*, Cluj-Napoca (25: 01).

2017 aprilie 21, *Izvorul Tămăduirii în iconografia răsăriteană*, Cluj-Napoca (25: 01).

2017 aprilie 13, *Răstignirea Domnului în iconografia răsăriteană*, Cluj-Napoca (25: 01).

2017 martie 9, *Sinții 40 de mucenici din Sevastia Armeniei în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 februarie 17, *Sfântul Mare Mucenic Teodor Tiron în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 februarie 8, *Sfântul Mare Mucenic Teodor Stratilat în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 ianuarie 27, *Iconografia Sfinților Trei Ierarhi*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 ianuarie 20, *Iconografia Sfântului Cuvios Antonie cel Mare*, Cluj-Napoca (25:01).

2017 ianuarie 07, *Botezul Domnului în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 decembrie 30, *Sfântul Arhidiacon Ștefan în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 decembrie 23, *Nașterea Domnului în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 decembrie 16, *Sfântul Ierarh Spiridon în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 decembrie 9, *Sfântul Ierarh Nicolae, făcătorul de minuni în iconografie*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 decembrie 2, *Sfântul Ierarh Nicolae, făcătorul de minuni*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 noiembrie 25, *Tipologia reprezentării iconografice a sfinților*, Cluj-Napoca (25:01).

2016 noiembrie 18, *Tipologia reprezentării iconografice a Intrării în Biserică a Maicii Domnului*, Cluj-Napoca (25:01).

PROIECTE ARTISTICE DE PICTURĂ MONUMENTALĂ:

2017 Proiect artistic Sf. Ier. Simion Ștefan Mitropolitul Transilvaniei - pictură pe sticlă și gravură. Atelierele Museikon, ediția I, Alba Iulia, 2017.

2017 Proiect artistic Icoane tradiționale românești pe înțelesul copiilor cu elevii Școlii generale Liviu Rebreanu din Cluj-Napoca.

2017 Proiect artistic de decorare a Școlii generale Liviu Rebreanu din Cluj-Napoca.

2017 Proiect artistic de valorificare a icoanei transilvănene din Colecția Mănăstirii Feleac.

2016-2017 Proiect artistic de decorare a Capelei Școlii generale Ion Agârbiceanu Mucenici și eroi ai neamului românesc din Cluj-Napoca.

PREMII ȘI DISTINCȚII:

DOMENIU ARTISTIC:

2017 Diplomă la concursul național *Icoana Ortodoxă - Lumina credinței*, Patriarhia Română, București.

2016 Nominalizare premiu grafică - Bienala Artelor Plastice *Ion Andreescu*, ediția a X-a, Buzău.

DOMENIU EDUCAȚIE:

2017 Diploma de onoare a Festivalului Concurs *Sfântan Sărbătoare a Paștelui - Tradiție și Contemporaneitate*, ediția a VII-a, Școala gimnazială Liviu Dan, Mociu.

2016 Diplomă de participare la Conferința Internațională *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției* - Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca. **2016** Diploma of Participation at the 9th edition of the International Conference State & Society, Craiova 25 of October-2 November.

EXCURSII TEMATICE DE DOCUMENTARE CU STUDENȚII ȘI MASTERANZII

2017 Mănăstirile din județele Suceava și Iași.

2016 Mănăstirile din județele Vâlcea și Gorj.

CONF. UNIV. DR. MARIN COTEȚIU

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

Curs și seminar de Tehnici și metodologii avansate de conservare și restaurare a bunurilor culturale:

master anul II, semestrul 1;

Curs și seminar de Conservarea bunurilor culturale:

master anul I, semestrul 1;

Curs de Elaborarea lucrării de licență în restaurare:

licență anul III, semestrul 2;

Curs de Metodologia restaurării picturii în tempera și documentație de restaurare:

licență anul II, semestrul 2 și anul III, semestrul 1;

Curs de Metodologia restaurării picturii în ulei și documentație de restaurare:

licență anul II, semestrul 1;

Curs de Arhitectură eclezială:

licență anul II, semestrul 2;

Curs de Teoria generală a restaurării:

licență anul I, semestrul 2;

Curs de Istoria artei universale:

licență anul I, semestrul 2.

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ:

STUDII

”Restaurarea icoanei *Aducerea Sfintei Mahrame*, tempera pe lemn, secolul XVIII, zona Vâlcea”. Articol publicat în volumul simpozionului internațional organizat în luna noiembrie a anului 2015 de către Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Ed. *Renașterea*, Cluj-Napoca, 2016.

„Utilizarea unor materiale de secol XX în restaurarea picturii pe lemn. Studiu de caz – Restaurarea icoanei *Adormirea Maicii Domnului*, datând de la începutul secolului XIX”. Articol publicat în volumul colectiv *Medicii și Biserica*, vol. 15, Ed. *Renașterea*, Cluj-Napoca, 2017.

CONFERINȚE

Participare la *Simpozionul internațional „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”*, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 13-16 noiembrie 2016. Comunicarea susținută: „Restaurarea ușilor împărătești ale bisericii *Sfântul Gheorghe* din Mogoșoaia”.

Participare la *AL XVI-lea Seminar Internațional de Medicină și Teologie*, organizat la Bistrița, în 8-9 mai 2017. Comunicarea susținută: „Restaurarea coronamentului iconostasului brâncovenesc de la biserica *Sfântul Gheorghe* din Mogoșoaia”.

Participare la *Simpozionul internațional „Icoană. Mărturisire creștină. Totalitarism”*, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 5-7 noiembrie 2017. Comunicarea susținută: „Starea de conservare și necesitatea restaurării picturii bisericii din Brănești”.

PROIECTE DE CERCETARE

membre în echipa proiectului UBB-TeMATIC-Art *Parteneriat pentru transferul de tehnologii inovative și materiale avansate în domeniul artelor vizuale (producție, conservare, restaurare)* (P-40-374). Contract de angajare nr. 12024/12.01.2017, perioada activității: ianuarie-iunie 2017. Director de proiect: Lect. dr. Alin Mihăilă.

ACTIVITATE DE CONSERVARE-RESTAURARE PICTURĂ PE LEMN

Lucrări de conservare-restaurare a iconostasului brâncovenesc de la biserica *Sfântul Gheorghe* din Mogoșoaia, jud. Ilfov.

Lucrări de conservare-restaurare a unor icoane din Muzeul Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului.

ALTE ACTIVITĂȚI

Comunicare susținută în cadrul cursurilor pastorale și de îndrumare misionară a clerului din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Seria 101, anul 2017, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Titlul comunicării: „Starea patrimoniului bisericesc și nevoia salvării lui”. 13 iulie 2017.

PR. LECT. UNIV. DR. GHEORGHE ȘANTA

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

În cursul anului universitar 2016-2017 a predat următoarele discipline:
Instituția duhovniciei în spațiul ortodox, Teologie pastorală;
Spovedanie și duhovnicie - coordonate practice, Teologie pastorală,
Pedagogia creștină și viața duhovnicească, Teologie pastorală și
 Teologie didactică - cursuri pentru nivel licență,

Călăuzire și paternitate duhovnicească, Teologie pastorală și Teologie didactică - cursuri pentru nivel licență,

Practică liturgică și duhovnicie - nivel Master, specializarea Pastorație și duhovnicie

Mărturie creștină și filantropie - nivel Master,

Aplicații practice la parohii - nivel Master, specializarea Pastorație și duhovnicie în conformitate cu programele analitice ale disciplinelor respective, a îndrumat studenții în munca de elaborare a lucrărilor de seminar și a tezelor de licență;

De asemenea a predat cursuri și a susținut seminarii în cadrul programului de formare continuă a preoților; a îndrumat și coordonat lucrări de gradul I didactic în învățământ pentru profesorii de Religie și lucrări pentru obținerea gradului profesional I a personalului clerical.

A efectuat inspecții speciale și a făcut parte din comisiile de evaluare pentru obținerea gradului didactic II pentru cadrele din învățământul preuniversitar (disciplina Religie ortodoxă).

B. STUDII:

Educația religioasă și valoarea sa integrativă în vol. *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, p. 279-287 (coord. Vasile Stanciu și Cristian Sonea),

Cuvânt înainte la vol. Prof. Maria-Viorica Jolopciuc, *Experiența liturgică, cale de modelare a personalității tânărului*, Ed. Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2017, p. 5-7.

Misiunea educativă a parohiei în vol. omagial al Pr. prof. univ. dr. Valer Bel, în curs de publicare.

C. PARTICIPĂRI LA SIMPOZIOANE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

1. Simpozionul internațional al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca: *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, 14-15 noiembrie 2016, cu referatul: *Educația religioasă și valoarea sa integrativă*.

D. CONFERINȚE SUSȚINUTE:

28 septembrie 2016: *Rugăciunea și dimensiunea ei liturgică*, Gherla (Asociația Ortodoxă Oastea Domnului),

16 decembrie 2016: *Și a fost Iisus copil, în cadrul concertului caritabil de Crăciun organizat de Asociația Ortodoxă Oastea Domnului, Cluj-Napoca*.

E. PARTICIPĂRI LA PROIECTE:

membru în echipa Convergența pregătirii universitare cu viața activă, AMPOSDRU, FINANȚE. BĂNCI. ASIGURĂRI, expert practică a studenților.

F. ACTIVITATE MISIONAR-PASTORALĂ:

În fiecare duminică și sărbătoare a săvârșit Sfânta Liturghie în Parohia Așchileu Mic, jud. Cluj, unde a ținut cuvânt de învățătură.

În 25 iulie 2017 a participat la Mănăstirea Rebra-Parva, la întrunirea celor 85 de preoți coordonatori ai cercurilor preoțești din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

PR. CONF. UNIV. DR. CRISTIAN-SEBASTIAN SONEA

I. ACTIVITATE DIDACTICĂ

CURSURI:

NIVEL LICENȚĂ:

Teologie Pastorală (semestrul V): *Introducere în Misiologia Ortodoxă. Fundamentele teologice și exigențele misiunii creștine*

Teologie Pastorală (semestrul VI): *Misiunea ortodoxă în lumea contemporană. Provocările Bisericii în contextul pluralismului creștin și religios*

Teologie Pastorală (semestrul VII): *Mărturia creștină ortodoxă în contextul dialogului inter-creștin și inter-religios*

Teologie Pastorală (semestrul VIII): *Misiune și pastorație la nivelul comunității locale*

Teologie Ortodoxă Socială (semestrul II): *Fundamentele biblice ale misiunii creștine*

Teologie Ortodoxă Didactică (semestrul VI): *Premisele misiunii creștine*

Teologie Ortodoxă Didactică (semestrul VI): *Exigențele misiunii creștine*

NIVEL MASTER:

Pastorație și duhovnicie (semestrul I): *Paradigme misionare contemporane*

Consiliere Pastorală și Asistență Socială (semestrul III): *Religie și societate*

Consiliere Pastorală și Asistență Socială (semestrul III): *Emigrație și convertire. Consilierea pastoral-misionară a emigranților din diaspora și a convertiților la Ortodoxie*

2. LUCRĂRI COORDONATE

LICENȚE:

Crișan I. Ioan, *Biserica trăită în diaspora*, sesiunea iunie 2017

II. ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ

VOLUME DE AUTOR:

Paradigme misionare. De la Edinburgh la Sinodul din Creta, Presa Universitară Clujeană, 2016, 248 p.

Teologia dialogului intercreștin. O introducere, Presa Universitară Clujeană, 2017, 372 p.

Lumea după Babel, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 198 p.

VOLUME COORDONATE

Stanciu Vasile, Sonea Cristian, *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, Presa Universitară Clujeană, 2017, 783 p.

Stanciu Vasile, Sonea Cristian, *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, vol. II, Presa Universitară Clujeană, 2017.

Stanciu Vasile, Sonea Cristian, *Mărturisirea credinței prin cuvânt și artă în Biserica Ortodoxă Română în perioada comunismului, (Tineri cercetători)* Presa Universitară Clujeană, 2017.

Sonea Cristian-Sebastian (Guest Editor), *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Vol. 62, No. 2 (December 2017)

ARTICOLE ÎN REVISTE ȘI PUBLICAȚII RECUNOSCUTE

Sonea Cristian-Sebastian, „Missio Dei – the contemporary missionary paradigm and its reception in the Eastern Orthodox missionary theology”, în *Review of Ecumenical Studies* Nr. 1/2017, pp. 70-91.

Sonea Cristian, „The Issue of the Women Ordination. A Challenge for Orthodox Theology in 21st Century”, *Teologia*, vol. 70, nr. 1 (ianuarie-martie), 2017

Sonea Cristian-Sebastian, „The Ecumenical Dialogue according to Holy and Great Council of the Orthodox Church, Crete, 2016. A few Explanations”, în *Roczniki Teologiczne*, Tom 64, nr. 3, 2017.

Sonea Cristian, Siladi Paul, Perșa Răzvan, *Enciclica Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe Creta 2016 (traducere și prezentare)*, *Tabor* Nr. 10/2016, 2016, pp. 5-11.

Sonea Cristian, „Arhim. Dumitru Cobzaru, părinte și autor”, în Arhim. Dumitru Cobzaru (Ed.) *M'am vrut vouă...!*, *Renașterea*, 2017, pp. 16-29.

Sonea Cristian, „Die Rumänische Region der IEF in Wittenberg”, în *IEF Rundbrief*, nr. 85, Nov. 2017, ISSN 219-7361, pp. 30-31.

GRANTURI (MEMBRU)

2017-2020: Director proiect ROSE: *Abilități și competențe pentru Elevi, viitori studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă – APEFTO*, 60.000 EURO – finanțare Banca Mondială

2016: Director grant: *Religia și violența colectivă*, 6700 RON – finanțare Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării UEFISCDI

CONFERINȚE ORGANIZATE

În 5-7 noiembrie 2016: Simpozionul internațional: *Icoană. Mărturie creștină. Totalitarism*, Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”.

PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

În perioada 5-7 noiembrie 2017 am participat la conferința internațională *Icoană. Mărturie creștină. Totalitarism*, organizată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu comunicarea: „Mărturia creștină în perioada comunistă în timpul Patriarhului Justinian Marina. *Apostolatul social*”.

În 11 octombrie 2017, în cadrul consultării teologice organizate de Comisia pentru Educație și Formare Ecumenică din cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor la Cluj-Napoca, am susținut comunicarea: „Challenges of the Theological Education and Ecumenical Formation in the Orthodox Schools”.

În perioada 3-7 octombrie 2017 am participat la consultarea teologică *Ecumenical Perspectives on the Role of Women in the Church: Continuing the Conversation*, la mănăstirea Bose, Italia, unde am prezentat comunicarea: „The Issue of the Women Ordination. A Challenge for Orthodox Theology in 21st Century”.

În perioada 21-28 august 2017, am participat la a 44-a conferința internațională a *International Ecumenical Fellowship*, intitulată: „From the True Treasure of the Church(es): Rediscovering the Gospel Together 1517/2017”, în Wittenberg, Germania.

În perioada 11-13 iunie 2017, am participat la Seminarul internațional *La vita nello Spirito tra Oriente e Occidente un'unica via, due sentieri per rispondere alle sfide dell'oggi*, organizat de Institutul *Sophia* din Loppiano, Italia, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „Il Sinodo panortodosso: Missione e Relazioni con le altre Chiese e Comunità ecclesiali.”

În perioada 22-23 mai 2017, am participat la simpozionul național *Reformă și Ortodoxie* organizat de *Centrul de Cercetare Ecumenică* din Sibiu, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „*Missio Dei* și misiologia ortodoxă”.

În perioada 26-27 aprilie 2017 am participat la conferința internațională dedicată Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe din Creta, organizată de *Facultatea de Teologie Ortodoxă* și *Centrul de Studii Nomocanonice* al Universității „Babeș-Bolyai”, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „Ce model de dialog ecumenic promovează documentul *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine?*”

În perioada 20-27 aprilie 2017, am participat la întâlnirea comisiei teologice a *International Ecumenical Fellowship (IEF)*, organizată la Köln, Germania. În cadrul acestei am prezentat documentele Sfântului și Marelui Sinod din Creta care abordează chestiunea dialogului ecumenic.

În perioada 22-25 februarie 2017, am participat la conferința internațională *Religious Plurality and Religious Identity* organizată de International Association of Catholic Missiologists, *Missio Aachen* și *Katedra Misjologii UKS*, Varșovia, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „Confessional Education - a Bridge between Churches and Religions. The Transylvanian Case”.

În perioada 13-17 februarie 2017 februarie, am participat la conferința internațională *Love, Live, and Delight: Conversations in Central and Eastern Europe on Present Day Documents on Mission* organizată de CEEAMS la Osijek, Croația, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „Mission as a Common Witness: An Eastern Orthodox Perspective”.

În perioada 30 aprilie - 4 mai 2017, am participat la *Latin American Consultation on Together towards Life and the World Mission Conference*, organizată de WCC-CWME, în Rosario, Argentina.

În perioada 1-6 noiembrie 2016 am participat la miniconferința IEF cu titlul: *The Suffering Society*, organizată de IEF, regiunea Polonia la Lublin, unde am prezentat comunicarea cu titlul: „The Ecumenical Suffering. From communist prisons to post-communist estrangement”.

VI. MEMBRU ÎN STRUCTURI ACADEMICE, ȘTIINȚIFICE ȘI DE CERCETARE

2016 – prezent: Director al *Centrului de cercetare, formare și strategie misionară* din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca

2016 – prezent: Membru al *Centrului de Studii ecumenice și Interreligioase (CSEIR)* din cadrul UBB

2016 – prezent: Membru al *Central and Eastern European Association for Mission Studies (CEEAMS)*

2016 – prezent: Membru în *Societas Oecumenica*

2015 – prezent: Membru în *International Association for Mission Studies (IAMS)*

2013 – prezent: Membru al *International Ecumenical Fellowship (IEF)* (din 2015, președinte IEF Romania)

2012 – prezent: Membru în *International Association of Orthodox Dogmatic Theologians (IAODT)*

2016 – prezent: Membru supleant în *Consistoriul superior bisericesc*
Redactor corespondent pentru revista *Studii Teologie* din partea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

Recenzor pentru *Revista Ecumenică Sibiu*.

ACTIVITATE ADMINISTRATIVĂ

Activitate managerială în calitate de prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

PR. LECT. UNIV. DR. GRIGORE DINU MOȘ

ACTIVITATE DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ:

studiu ISI în volum conferință, „Transcendence and Transcending in the Theology of Father Dumitru Staniloae”, *Dialogo* 2, no. 2, 2016, (Revistă BDI indexată în Thomson Reuters - Web of Science, CEEOL, ERIH PLUS, INDEX COPERNICUS, RELIGIOUS AND THEOLOGICAL ABSTRACTS), ISSN: 2457-9297, pp. 111 – 122.

studiu, „Contribuția teologică a Părintelui profesor Isidor Todoran”, *Anuarul Facultății de teologie ortodoxa din Cluj-Napoca*, tomul XVIII (2014-2015), Editura RENASTEREA, An: 2016, pp. 169 – 179.

studiu în volum colectiv, „Is sacramental oikonomia a coherent and faithful expression of Orthodox ecclesiology and its useful for its ecumenical-

vacation? Reflection on some theological conceptions and official statements”, în: Patriciu Vlaicu, Răzvan Perșa (ed.), *Tradiția canonică și misiunea Bisericii*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2017, pp. 102-131.

studiu în volum conferință internațională, „Sfinții Trei Ierarhi în raport cu știința epocii lor și actualitatea viziunii lor”, în: Vasile Stanciu, Cristian Sonea (ed), *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției*, Presa Universitară Clujeană, 2017, pp. 267-278.

CURSURI DE PERFECTIONARE:

Complementary Certificate in Ecumenical Studies of the University of Geneva, The Ecumenical Institute of Bossey (iunie 2016- ianuarie 2017)

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

Teologie Dogmatică (nivel licență, anul III și anul IV, curs și seminarizare)

Elemente fundamentale de Antropologie creștină (nivel master, anul I, curs și seminarizare)

ACTIVITATE MISIONARĂ:

Predici la Catedrala mitropolitană, Capela Seminarului Teologic, Capela Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj Napoca și în alte biserici unde a fost invitat sau trimis în misiune; consilierea spirituală a unui număr semnificativ de tineri.

PR. LECT. UNIV. DR. ADRIAN AUREL PODARU

CONFERINȚE

1. Participare la Simpozionul Internațional: *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, Cluj-Napoca, 13-16 noiembrie 2016, cu comunicarea *Educatorul în viziunea Părinților Bisericii*.

STUDII, ARTICOLE

1. *Ecclesiologia Sfântului Ciprian. Problematizări pe marginea unui pasaj controversat din „De unitate”*, în Alin Tat (ed.), *Cuvânt și Taină. Studii patristice și ecumenice*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2017, pp. 69-85.

PR. LECT. UNIV. DR. COSMIN COSMUȚA

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

Curs de Istoria Bisericii Ortodoxe Române:
anul I, semestrele 1 și 2;

anul II, semestrele 1 și 2;
Curs de Istoria și spiritualitatea Bizanțului
 anul I, semestrul 2;
Seminarii de Istoria Bisericii Ortodoxe Române:
 anul I, semestrele 1 și 2;
 anul II, semestrele 1 și 2;
Seminar de Istoria și spiritualitatea Bizanțului
 anul I, semestrul 2;

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ:

STUDII

„Legăturile Mitropolitului Antim Ivireanul cu Constantinopolul”, în revista *Tabor*, nr. 10, anul 2016, pp. 6-9.

„The Contents of the Records of „Sfantul Nicolae” Church of Șcheii Brașovului”, coautor Alexandru Moraru, în vol. *Teologia Ortodoxă în dialog - Evocări, analize, perspective - Volum dedicat Părintelui profesor doctor Viorel Ioniță la împlinirea vârstei de 70 de ani*, București, Ed. Universității din București, 2016, pp. 105-114.

„Pr. Emil Nicolescu - Cadru didactic de Istorie bisericească la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj (1940-1945)”, în *Anuar XVIII (2014-2015)*, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2016, pp. 105-114.

„Disciplinele contabilitate, administrație bisericească, economie și îndrumări agricole la Institutul Teologic Universitar din Cluj (1924-1952)”, în *Anuar XVIII (2014-2015)*, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2016, pp. 231-240.

„Tiparul bisericesc ortodox în România între 1940-1989. Aspecte generale”, în vol. †Dr. Laurențiu Streza, Pr. Acad. Mircea Păcurariu, Lect. Dr. Emanuel Tăvală (coordonatori) *Litere vii. Tiparul în Biserica Ortodoxă Română – între misiune și necesitate*, Sibiu, Ed. Andreiana/Astra Museum, 2016, pp. 467-505.

„Mitropolitul Antim Ivireanul, personalitate marcantă a istoriei noastre naționale și bisericești”, în *Anuar XIX (2015-2016)*, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2017, pp. 203-216.

„Vlădica Nicolae Colan al Ardealului (1957-1967) – două momente însemnate din perioada sibiană: instalarea ca mitropolit și trecerea la cele veșnice”, în rev. *Tabor*, nr. 4, an 2017, pp. 78-91.

„Renașterea – Adaos pentru popor la foaia oficială a Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului”, în vol. Vasile Stanciu, Cristian Sonea (editori), *Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției*, Cluj-Napoca, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2017, pp. 449-462.

RECENZII

Recenzie la: Pr. prof. dr. Alexandru Moraru, „Dicționarul ierarhilor români și străini - slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române”, Ed. Basilica, București, 2015, 560 p., în *Anuar XVIII (2014-2015)*, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2016, pp. 444-446.

Recenzie la: Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru și Protosinghel Gavril Horț, „Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” Piatra Fântânele, jud. Bistrița-Năsăud (1927-2015)” Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, 320 p., în revista *Renașterea*, nr. 12, an XXVII (2016), p. 6.

CONFERINȚE

Simpozionul internațional „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, în Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, participant cu comunicarea „RENAȘTEREA – Adaos pentru popor la foaia oficială a Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului”; Cluj-Napoca, 13-16 noiembrie 2016.

Simpozionul internațional „Teologie, iconografie, mărturisire – rezistența Bisericii prin cultură și spiritualitate”, în Facultatea de Teologie Ortodoxă și Științele Educației, Universitatea „Valahia”, Târgoviște, 2017, participant cu comunicarea: „Edificarea de biserici în anii □80 ai secolului al XX-lea în nordul Transilvaniei. Studiu de caz”; Târgoviște 30-31 mai 2017.

Conferința internațională „Politică. Diplomatie. Cultură”, în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova, participant cu comunicarea „Contacte timpurii între Vicariatul Ortodox Român de Alba Iulia și Armata Roșie, în toamna anului 1944”; Craiova 8-9 iunie 2017.

Simpozionul național „Martiri și mărturisitori ai dreptei credințe în anii regimului comunist. 70 de ani de la (re)înființarea Mitropoliei Banatului”, în Facultatea de Litere, Istorie și Teologie din Timișoara, participant cu comunicarea: „Preoți ai Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului în închisorile comuniste. Părintele Gavril Relea (1910-2005)”; Timișoara 21 octombrie 2017.

Proiecte de cercetare

membru în echipa proiectului *Identificarea și corelarea conceptelor din manuscrise și cărți vechi românești, cu ajutorul unei aplicații informatice, în vederea dinamizării sociale prin valorificarea producției culturale* (MCVRO); director de proiect: Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă;

ACTIVITATE MISIONAR-PASTORALĂ:

În fiecare duminică și sărbătoare a slujit Sfânta Liturghie în biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Câmpenești, sau în alte lăcașuri de cult din

țară; în cele de mai jos vom prezenta numai duminicile și sărbătorile în care a rostit și cuvânt de învățătură:

23 octombrie 2016 a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Schimbarea la Față” din municipiul Cluj-Napoca și a ținut o predică la Evanghelia despre *Vindecarea demonizatului din ținutul Gherghesenilor*.

8 noiembrie 2016 a săvârșit Sfânta Liturghie la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, unde a vorbit despre *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*.

27 noiembrie 2016, în parohia Runcu Salvei a săvârșit Sf. Liturghie și a ținut o predică despre *Dregătorul bogat și păzirea poruncilor*, coordonând o grupă de studenți de la facultatea noastră, în cadrul misiunii pe care facultatea o organizează în fiecare duminică din Postul Crăciunului.

27 decembrie 2016 a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpenești și a predicat despre *Jertfa Sf. Arhidiacon Ștefan*.

8 ianuarie 2017 a săvârșit Sfânta Liturghie în parohia Ungureni, protopopiatul Lăpuș, județul Maramureș; a predicat despre Începutul activității de propovăduire a Domnului Iisus Hristos.

5 februarie 2017 a săvârșit Sfânta Liturghie în sobor, la mănăstirea Nicula și a ținut o predică la *Duminica vameșului și a fariseului*.

19 februarie 2017 a săvârșit Sf. Liturghie la biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpenești și a predicat despre *Duminica înfricoșătoarei judecăți*.

9 aprilie 2017 a săvârșit slujba Vecerniei la biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpenești și a ținut o cateheză despre *Sf. Euharistie*.

16 aprilie 2017 a săvârșit Sfânta Liturghie în parohia Câmpenești și a dat citire Pastoralei de Paști a IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

7 mai 2017 Sf. Liturghie la Mănăstirea Nicula și predică despre *Vindecarea trupului – urmare a vindecării sufletului*.

24 iunie 2017 a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpenești și a predicat despre *Nașterea Sf. Ioan Botezătorul*.

30 iulie 2017 Sf. Liturghie la biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpenești și a predicat despre *Minunea săturării mulțimii cu cinci pâini și doi pești*.

6 august 2017 Sfânta Liturghie la biserica parohiei Coaș, protopopiatul Chioar, județul Maramureș, a vorbit despre *Schimbarea la față a Domnului și chemarea creștinului la vederea luminii divine*.

8 septembrie 2017 a săvârșit Sf. Liturghie în Câmpenești și a predicat despre *Nașterea Maicii Domnului*.

ALTE ACTIVITĂȚI

În cadrul conferințelor preoțești de toamnă din 2016 a participat la conferințele de la Protopopiatele Huedin, Bistrița, Beclean, Dej și Gherla,

în cursul lunii octombrie 2016, cu o prelegere pe tema *Anul comemorativ al Sfântului ierarh Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești*.

A vorbit despre „Biserica Ortodoxă Română în timpul păstoririi Patriarhului Justinian Marina și rezistența împotriva comunismului” în cadrul conferinței cu tema *Apărătorii ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română*, ținută la 17 martie 2017 în biserica „Înălțarea Domnului” din Reghin; organizatori: Primăria Municipiului Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior” din Reghin, Protopopiatul Ortodox Reghin, Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, Inspectoratul Școlar Județean Mureș, Despărțământul Central Județean Mureș al Astreii

Pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci

STUDII ȘI ARTICOLE

„Vocația catehetică și omiletică a Pr. Prof. Dr. Andrei Buzdug în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, tomul XVIII (2014-2015), *Renașterea*, Cluj-Napoca, 2016, pp. 263-271.

„Provocările catehetului ortodox în fața „digital natives” în vol. conferinței internaționale *Teologie și Pedagogie. Identitate specifică și responsabilitate comună în actul educației*, Doxologia, Iași, 2016, în curs de apariție.

„Generații spre catehizare „Digital Natives” dintr-o dublă perspectivă, în vol. *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea evaluării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul model al educației prin cultură*, Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică-Omiletică, 30 oct.-1 nov.2016, Ed. Univeristății Valahia, Târgoviște, pp. 50-57.

„Catehizarea Bisericii Ortodoxe pe „continentul digital”, în vol. 1. al conferinței internaționale „Misiunea Parohiei și mănăstirii într-o lume într-o continuă schimbare”, Ed. *Renașterea*, Cluj-Napoca, 2016, pp. 200-207.

„Educație în școala Bisericii”, *Ziarul Lumina*, suplimentul Lumina Educației/16 septembrie 2017, <http://ziarullumina.ro/educatie-in-scoala-bisericii-126232.html>

„Elevul la ora performanței”, *Ziarul Lumina*, suplimentul Lumina Educației/20 mai 2017, <http://ziarullumina.ro/editorial-elevul-la-ora-performantei-122769.html>

„Violența în școala românească. Un fenomen în creștere”, *Ziarul Lumina*, 11 decembrie 2017, <http://ziarullumina.ro/violenta-in-scoala-romaneasca-un-fenomen-in-crestere-118166.html>

„Statutul elevului și începutul de an școlar”, *Ziarul Lumina*, 11 septembrie 2016, <http://ziarullumina.ro/statutul-elevului-si-inceputul-de-an-scolar-115396.html>

„Abandonul școlar, o problemă ce poate fi rezolvată”, Ziarul Lumina, 29 mai 2016, <http://ziarullumina.ro/abandonul-scolar-o-problema-ce-poate-fi-rezolvata-112549.html>

„Educația religioasă și ordinea morală”, 10 ianuarie 2016, <http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-ordinea-morala-108366.html>

„De la a gândi pentru a gândi la gândirea în Dumnezeu, 6 decembrie 2015, <http://ziarullumina.ro/de-la-a-gandi-pentru-a-gandi-la-gandirea-in-dumnezeu-107579.html>

„În căutarea pedagogului ideal”, Ziarul Lumina, 5 septembrie 2015, <http://ziarullumina.ro/In-cautarea-pedagogului-ideal-104990.html>

„Mai învață elevii școlii românești?”, Ziarul Lumina, 29 mai 2015

CONFERINȚE ȘI PRELEGERI

13.03.2017, Cluj-Napoca, Parohia Adormirea Maicii Domnului, Cluj-Napoca, *Viața în închisorie comuniste*

14.03.2017, Bistrița, Catedrala, *Postul și rugăciunea în viața creștină*

01.03.2017, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, *Explicarea Sfintei Liturghii*

29.10.2017, Timișoara, *Protestul prin predica împotriva regimului comunist la predicatori*

LECTOR UNIV. DR. ANA BACIU

În cursul anului școlar 2016- 2017 a desfășurat activitate didactică (predare și îndrumare), predând limba latină la anul II, la toate secțiile, în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a UBB Cluj-Napoca și a participat la simpozioane și conferințe organizate de facultate precum și la alte activități didactice și academice ale UBB.

STUDII PUBLICATE

1. *Resurecția catolicismului în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, în Europa de Est*, în Anuarul Facultății, tomul XVIII, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp. 317-331.

2. *Ierararhul în contemporaneitate*, în vol. Mitropolitul Andrei, un dar al Transilvaniei, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp.171-176

3. *Precreștinism și creștinism în Dacia Septentrională*, în Anuarul Facultății, tomul XIX, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, pp. 217-227.

4. *Educația creștină și responsabilitatea omului în vol. Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, Ed.

Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, p. 415-427 (coord. Vasile Stanciu și Cristian Sonea), pp. 335-344.

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

Educația creștină și responsabilitatea omului la Simpozionul Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției*, 15 noiembrie 2016.

Traduceri patristice în mediul reformat transilvănean în cadrul seriei de conferințe pe tema: *Luther. 500 de ani de Reformă*, organizată de Universitatea Babeș-Bolyai și Biblioteca Academiei Române Cluj-Napoca, 9 martie 2017.

Modele iconografice inedite în Mss. Vat. Rom. 6 din Biblioteca Apostolică Vaticană în cadrul celui de-al XVI-lea Seminar de Medicină și Teologie *Resacralizarea relației medic-pacient*, Bistrița, 8-9 mai 2017.

LECT. UNIV. DR. CLAUDIA COSMINA TRIF

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

În perioada octombrie 2016-septembrie 2017, a predat:

Studiul desenului I (C+S), AS I, 2 ore curs, 2 ore seminar

Studiul desenului II (C+S), AS I, 2 ore curs, 2 ore seminar

Studiul desenului III (C+S), AS II, 2 ore curs, 2 ore seminar

Pictură în ulei (SO), AS II, 2 ore

Icoană pe sticlă I (CO+SO), AS I, 1 oră curs, 2 ore seminar

Icoană pe sticlă II (CO+SO), AS II, 2 ore curs, 1 oră seminar

PUBLICAȚII:

Sfânta mare muceniță Ecaterina - model al pătimirii pentru Hristos, în reprezentări iconografice, *Medicii și Biserica*, vol. XIV, *Renașterea*, 2016, p. 545-553.

Vitraliul, modalitate de înfrumusețare a spațiului eclezial, *Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare*, vol. II, *Renașterea*, 2016, p. 160-166.

PARTICIPARI CONFERINȚE:

octombrie 2016, participare la Conferința internațională State & Society in Europe, Craiova, cu lucrarea: *O prezență feminină remarcabilă în arta iconografică contemporană – Olga Greceanu*,

noiembrie 2016, participare la Simpozionul internațional Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției, Cluj-

Napoca, cu lucrarea: *Pictori celebri prezenți în ansamblul bisericii mănăstirii Antim din București*

Cercetător științific în cadrul proiectului - UBB-TeMATIC-Art – *Parteneriat pentru transferul de tehnologii inovative și materiale avansate în domeniul artelor vizuale (producție, conservare, restaurare)* – proiect FEDR

WORKSOPURI:

Demonstrație artistică – tehnica vitraliului, Cluj-Napoca, decembrie 2016

PARTICIPARE LA EXPOZIȚII:

Salonul anual de artă al Uniunii Artiștilor Plastici din Cluj, *Peisaj*, acrilic pe pânză.

Expoziția profesorilor, Liceul de Artă Romulus Ladea, Cluj-Napoca, *Nostalgie*, acrilic pe pânză.

Expoziția *Ziua a șaptea*, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, *Studiu de expresie*, grafică.

LECT. UNIV. DR. ALIN RĂZVAN TRIFA

a participat la Simpozionul Internațional de Teologie de la Facultatea noastră, din luna noiembrie, cu lucrarea intitulată *Artă bizantină la Mănăstirea Piatra Scrisă*.

a participat la Simpozionul Internațional de Medicină și Teologie de la Bistrița, organizat în intervalul 21-22 mai 2017, cu lucrarea *Mănăstirea Călugăra din Caraș-Severin*.

a coordonat lucrările de licență a 5 studenți ai secției de Artă Sacră, având ca teme: *Sf. Siluan Athonitul, Sfântul Nectarie din Eghina în iconografie, Sfântul Nicolae – chipul blândeții, Sfântul Ierarh Iosif de la Partoș și Sfântul Iustin Martirul și Filosoful în icoana bizantină*.

a coordonat stagii de practică pentru 7 studenți, din toți anii, pe șantierul de pictură murală a unei biserici mănăstirești. Lucrările de pictură au fost finalizate și încununat cu sfințirea edificiului.

a intermediat stagiul de practică pe două șantiere de restaurare pictură murală pentru trei studenți ai secției de Artă Sacră.

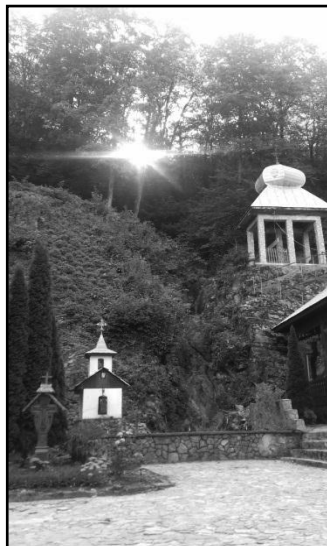
a coordonat lucrările de restaurare a ușilor împărătești de la capela cu hramul Sf Luca, din Cluj-Napoca, dar și integrări cromatice în registrul inferior al picturii murale din altar, lucrări care au fost efectuate de două studente ale secției noastre.

a organizat o excursie de documentare în Grecia, în perioada 23 mai - 3 iunie 2017, în care am vizitat împreună cu 28 de studenți (majoritatea de la specializarea Artă Sacră), dar și cu prof. Victor Măruțoiu, cele mai importante monumente din perioada bizantină aflate în Tesalonic, Mănăstirile din Meteora, care păstrează ansambluri prestigioase de pictură murală, dar și Mănăstirile Osios Efrem și Sf. Dionisie din Olimp.

s-a implicat în activitatea de promovare a specializării Artă Sacră

a organizat un workshop la care au participat peste 65 de studenți și absolvenți ai specializării Artă Sacră, invitatul de onoare fiind părintele iconograf Ilie Boboianu.

LECT. UNIV. DR. NICOLAE TURCAN

CĂRȚI DE AUTOR:

Apologia după sfârșitul metafizicii. Teologie și fenomenologie la Jean-Luc Marion (Universitas), Eikon, București, 2016.

Paradoxuri și îngenuncheri. Meditații despre filosofie și credință, Eikon, București, 2017.

CĂRȚI EDITATE:

TAT, ALIN și NICOLAE TURCAN (coord.), *Simetriile înțelepciunii. Studii de filosofie și teologie* (Theologia et Philosophia 1), Eikon, București, 2017.

CĂRȚI TRADUSE:

BOBRINSKOY, BORIS, *Compașiunea Tatălui*, introducere de Maxim Egger, traducere de NICOLAE TURCAN, Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

CAPITOLE DE CARTE:

„Jean-Luc Marion și Dumnezeu postmetafizic”, în ALIN TAT (coord.), *Deja, dar nu încă. Studii ecumenice*, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2016, pp. 137-164.

„Misiunea azi, între exercițiul rațiunii și lucrarea harului”, în VASILE STANCIU și CRISTIAN SONEA (coord.), *Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare. Lucrările simpozionului internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, 3-4 noiembrie 2015* (1), Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp. 175-183.

„Fenomenologia darului și educația religioasă”, în VASILE STANCIU (coord.), *Simpozionul Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă „Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

„Fenomenologia fără epoché: Problema religiei la Husserl”, în ALIN TAT și NICOLAE TURCAN (coord.), *Simetriile înțelepciunii. Studii de filosofie și teologie* (Theologia et Philosophia 1), Eikon, București, 2017, pp. 35-56.

„Prefață. Babelul ca neîntâlnire și răspunsul teologiei”, în CRISTIAN SONEA, *Lumea după Babel*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, pp. 7-12.

STUDII ÎN REVISTE INDEXATE ÎN BAZE DE DATE INTERNAȚIONALE:

„Transcendență și Revelație: de la fenomenologie la teologie”, *Tabor X*, nr. 9 (2017), pp. 11-18.

STUDII ÎN REVISTE ȘTIINȚIFICE NEINDEXATE:

„Filosofie și teologie la Arhid. prof. univ. dr. Nicolae Balca (1903-1983)”, *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai* (2016), pp. 181-186.

CONFERINȚE INTERNAȚIONALE:

„Fenomenologia darului și educația religioasă”, *Simpozionul Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă „Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”* (15 noiembrie 2016).

ARTICOLE:

- „Lumina în pictura lui Silviu Oravitzan”, *Tribuna*, nr. 340 (2016), p. 26.
 „Fenomenele religioase și contra-reducția”, *Tribuna*, nr. 351 (2017), p. 23.
 „(Dez)locuiri”, *Tribuna*, nr. 355 (2017), p. 22.
 „Filosofic, despre Părintele Dumitru Stăniloae”, *Tribuna*, nr. 342 (2016), p. 23.
 „Credinciosul, ateul și o asimetrie”, *Tribuna*, nr. 357 (2017), p. 28.
 „Imperfecțiuni”, *Tribuna*, nr. 360 (2017), p. 29.
 „Sfinți și sfințenie la Cioran”, *Tribuna*, nr. 358 (2017), p. 28.

RECENZII:

- „Filosofic, despre Părintele Dumitru Stăniloae”, *Tribuna*, nr. 342 (2016), p. 23.
 „George Remete, *Ființa și credința*, vol. III: *Credința* (Ed. Paideia, București, 2016), 623 p.”, *Tabor X*, nr. 4 (2017), pp. 128-130, recenzie la George Remete, *Ființa și credința*, vol. III: *Credința* (Ed. Paideia, București, 2016).
 „Inițierile luminii”, *Tabor X*, nr. 2 (2017), pp. 100-101, recenzie la Basarab Nicolescu, Silviu Oravitzan, *Lumină în lumină*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2016.
 „Teodor Vidam, *Revirimentul eticii în gândirea filosofică românească*”, *Revista de filosofie* LXIV, nr. 2 (2017), pp. 315-316, recenzie la Teodor Vidam, *Revirimentul eticii în gândirea filosofică românească*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.

PREMII:

2016: Premiul pentru Cercetare Științifică al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Pentru rezultatele obținute în cercetare academică, în anul 2016.

ACTIVITATE PENTRU CONSOLIDAREA FACULTĂȚII ȘI A UNIVERSITĂȚII:

Înființarea Centrului de Dialog între Teologie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai (membru fondator și director)

PROTOS. LECT. UNIV. DR. BENEDICT (VALENTIN) VESA

1. PARTICIPĂRI LA SIMPOZIOANE

Simpozionul Internațional „Silence, Music and Sign in Patristic Theology”, Nyireghyaza, 11-12 septembrie 2017;

Simpozionul Internațional „Viața în Duh, între Orient și Occident – un drum unic, două căi pentru a răspunde provocărilor de astăzi”, Institutul Universitar Sophia, Loppiano, 12-13 iunie 2017;

Al XVI-lea seminar de Medicină și Teologie „Resacralizarea relației medic-pacienți”, Bistrița, 8-9 Mai 2017.

International Symposium “Ars Liturgica. From the Image of Glory to the Images of the Idols of Modernity”, Alba Iulia, 8-9 Mai 2017.

International Colloquium “Anaphora in Syriac Rites”, Holy Spirit University of Kaslik, 26-28 Aprilie 2017.

Simpozionul internațional „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției”, Cluj-Napoca, 13-15 noiembrie 2016.

Conferința internațională „Educație, religie, familie în societatea contemporană”, Beclean, 10-11 noiembrie 2016;

„Ad Fontes Liturgicos VII. Il tempo et il calendario liturgico”, St Athanasius Greek Catholic Theological Institute, Nyregyháza, 25-26 octombrie 2016;

Simpozionul Internațional „Milostivi asemenea Tatălui”, Facultatea de Teologie Greco-Catolică, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 14-15 octombrie 2016.

2. PUBLICAȚII ACADEMICE

„Milostivi asemenea Tatălui” în scrierile Sfântului Isaac Sirul. Dreptatea și iubirea lui Dumnezeu, dreptatea și iubirea omului, în „Anuar XIX, 2015-2016. Facultatea de Teologie Ortodoxă”, Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, p. 303-310.

Teologul, educația teologică și mărturia Bisericii, în „Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, p. 225-236.

The Soul's Powers and the Process of Knowledge in the Writings of Simon Taibuteh: Between Anatomy and Spirituality, in „Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Ortodoxa”, 62 (2017), 1, p. 171-186.

Icons and Iconography in the West Syriac Church, în „Ars Liturgica. From the Image of Glory to the Images of the Idols of Modernity”, Alba Iulia, Reîntregirea 2017, p. 385-400.

Arhetipul sinelui și realizarea de sine – o perspectivă teologică, în „Medicii și Biserica, vol. XV. Tendințe și politici demografice ale României într-o Europă unită”, Cluj-Napoca, Renașterea, 2017, p. 227-240.

Education and Experience – the itinerary from text to context. A theological Perspective, in „Education, Religion, Family in the Contemporary Society”, Saarbrücken, Lambert Academic Publishing, 2017, p. 89-95.

Богословское образование в г. Клуж-Напока: история и перспективы, „Труди Київської Духовної Академії”, 24 (2016), p. 327-333.

The participation of the Persian Church to the First Ecumenical Council. The reception of the Nicene Creed in the East-Syriac Community (Council of Seleucia), în „Faith and Politics: Emperor Constantine, Orthodox Church and Freedom”, Institute for Peace Studies in Eastern Christianity/ Cluj-University Press, Cambridge/Cluj-Napoca, 2015, în curs de apariție.

Avraam de Kashkar și viața monahală în Imperiul Persan, secolele VI-VII, în „Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare. Lucrările simpozionului internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, Cluj-Napoca, 3-4 noiembrie 2015”, vol. I, Cluj-Napoca, Renașterea, 2016, p. 244-254.

3. DIVERSE PUBLICAȚII

„Patriarhul Pavle și simplitatea evangheliei trăite”, în *Renașterea*, 10 (2016), p. 5.

„Arhiepiscopul Justinian Chira – „omul deplin” care îi cuprinde pe păstoriții săi”, în *Renașterea*, 11 (2016), p. 5.

„Patriarhul Athenagoras, după asemănarea lui Dumnezeu”, în *Renașterea*, 12 (2016), p. 5.

„Abouna Matta El-Meskin și teologia ieslei din Betleem”, în *Renașterea* 1 (2017), p. 5.

„Sfântul Ioan Maximovici – lecție de sfințenie pentru omul contemporan”, în *Renașterea* 2 (2017), p. 5.

„Căutați pe Iisus cel răstignit? Crucea între *nebulie* și *putere*”, în *Cetatea credinței*, 2 (2017), p. 6-7.

„Stând de veghe, în lume și în afara lumii. Mitropolitul Andrei la șase ani de la întronizare”, în *Renașterea* 3 (2017), p. 5.

„Cuviosul Charbel Makhlof și calea dragostei”, în *Renașterea* 4 (2017), p. 5.

„Cardinalul Nguyen van Thuan și drumul speranței”, în *Renașterea* 5 (2017), p. 5.

„Părintele Virgil Gheorghiu, poetul lui Hristos și al României”, în *Renașterea* 6 (2017), p. 5.

„Clive Staples Lewis și cele patru iubiri”, în *Renașterea* 7 (2017), p. 5.

„Părintele Benedict Ghiuș și mireasma duhovniciei”, în *Renașterea* 8 (2017), p. 5.

„Mitropolitul Antonie de Suroj și aventura credinței”, în *Renașterea* 9 (2017), p. 5.

4. TRADUCERI:

Reguli scrise în timpul sfântului Rabban Mar Avraam, preot și eremit, superior al fraților pelerini care locuiesc în comunitatea lavrei din Marde,

adică Marea Mănăstire, care este pe Muntele Izla, în „Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare. Lucrările simpozionului internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, Cluj-Napoca, 3-4 noiembrie 2015”, vol. I, Cluj-Napoca, Renașterea, 2016, p. 250-254.

5. CONFERINȚE PASTORALE

Dumnezeu se face mic ca pe om să-l facă mare, Parohia Adormirea Maicii Domnului, Cluj-Napoca, 18 decembrie 2016;

Noi pe Domnul căutăm, Parohia Sfântul Nicolae, Zalău, 22 decembrie 2016;

Spovedania lui Dumnezeu, spovedania omului, Biserica Coroana, Bistrița, 28 martie 2017;

Căutați pe Iisus cel răstignit? Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 3 aprilie 2017.

DIACON ASIST. UNIV. DR. NICOLAE-OLIMPIU BENEĂ

ACTIVITATEA DIDACTICĂ:

Studiul Noului Testament I (S) - secția Teologie Pastorală An I; Teologie Didactică An I; Teologie Asistență Socială An I; Teologie Artă Sacră An I

Studiul Noului Testament II (S) - secția Teologie Pastorală An I; Teologie Didactică An I

Creștinismul primar în descrierea Faptelor Apostolilor și a Epistolelor pauline mari (S) – secția Teologie Pastorală An II; Teologie Didactică An II

Teologia Epistolelor Captivității și a Pastoralelor (S) - secția Teologie Pastorală An II; Teologie Didactică An II

PUBLICAȚII:

Olimpiu-Nicolae BENEĂ, „Epafras – ucenicul paulin din valea Lycusului. Un model al ucenicului în duhul Tradiției Apostolice”, în volumul: *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției (13-16 noiembrie 2016)*, Simpozionul Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, ed. Vasile Stanciu, Cristian Sonea, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 319-334. (ISBN 978-606-37-0251-8)

Olimpiu Nicolae BENEĂ, „Evanghelia de Duminică: Întâlnirea cu Dumnezeu: credința și mărturisirea păcatelor – Duminica a 5-a după Paști (a Samaritencei) (Ioan 4,5-42)”, în *Lumina – săptămânal de spiritualitate și atitudine creștină*, Nr. 19 (594), Anul XIII, serie națională, 2017, pp. 5-6.

Olimpiu Nicolae BENEĂ, „Pr. Prof. Dr. Liviu Galaction Munteanu – reper biografic și științific în spațiul biblic românesc” – *Analele Științifice ale Facultății de Teologie Ortodoxă. Anuar Tomul XVIII (2014-2015)*, Universitatea „Babeș-

Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp. 43-74. (ISSN 2457-6719 ISSN-L 2457-6719)

Olimpiu Nicolae BENEĂ, „Interpretations of the Epistle to the Colossians. A Brief Historical Perspective”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologica Orthodoxa*, vol. 61, No. 1 (2016), pp. 5-26.

REFERATE SUSȚINUTE LA SESIUNI DE COMUNICĂRI / CONFERINȚE/ SIMPOZIOANE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE:

Referatul: „Noi accente ale și interpretări ale isagogiei și teologiei Epistolei către Coloseni” – în cadrul Școlii Biblice din Chiuiești: „70 de ani de la primul studiu biblic al Oastei Domnului din Biserica Chiuiești”, parohia Chiuiești, Protopopiatul Ortodox Dej, jud. Cluj – 9 septembrie 2017.

Referatul: „Accentul parenetic al Epistolei către Evrei” – în cadrul Conferinței preoțești a Protopopiatului Ortodox Dej, jud. Cluj, 15 iunie 2017.

Referatul: „Argumente biblice ale închinării liturgice ortodoxe” – în cadrul Conferințelor pentru tineri „9 în Unul – Eclesia”, Cluj-Napoca, 9 aprilie 2017.

Referatul: „Sfânta Taină a Botezului. Argumente biblice pentru pedobaptism” – în cadrul proiectului misionar organizat sub patronajul Mitropoliei Clujului la parohia Ciceu-Poieni, protopopiatul Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, 26 februarie 2017.

Referatul: „Apropierea de Dumnezeu. Perspective teologice ale Epistolelor către Romani și Evrei” – în cadrul Conferinței Întoarcerea la Hristos. Convertirea (22-26 februarie 2017), organizate sub patronajul Mitropoliei Clujului, la Parohia Sf. Ierarh Alexandru, Cluj-Napoca – 25 februarie 2017.

Referatul: „Rugăciunea de mijlocire în contextul Primei Epistole a Sf. Apostol Pavel către Timotei” - în cadrul Săptămânii Facultății de Teologie Ortodoxă (5-8 Decembrie 2016), secțiunea *Workshopuri tematice*. <http://ot.ubbcluj.ro/events/saptamana-facultatii-2016>

Referatul: „Epafras – ucenicul paulin din Valea Lycusului. Un model al uceniciei în duhul tradiției Apostolice” („Epaphras – The Pauline Disciple at Lycus Valley. A Model of Discipleship in the Spirit of the Apostolic Tradition”) – în cadrul Simpozionul Internațional „Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției”, 13-16 noiembrie 2016, Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca.

ACTIVITATE MISIONARĂ:

PREDICI, CATEHEZE:

Predică în cadrul Sf. Liturghii la praznicul Înălțării Sfintei Cruci la Parohia Ortodoxă din Mintiu Gherlii (14 septembrie 2017). Tema: „Relevanța asumării Crucii în viața creștină”.

Predică în cadrul Sfintei Liturghii la praznicul *Tăierii capului Sf. Proroc Ioan Botezătorul* în Parohia „Sf. Ierarh Alexandru” din Cluj-Napoca, 29 august 2017. Tema: „Asumarea matură a umblării cu Dumnezeu”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 11-a după Rusalii (*Pilda datornicului milostiv*) la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 20 august 2017. Tema: „Între iertare și asumare (1 Cor 9,2-12, Matei 18,23-25)”.

Predică în cadrul Sfintei Liturghii din Duminica a 10-a după Rusalii (*Vindecarea lunaticului*) în Parohia „Sf. Ierarh Alexandru” din Cluj-Napoca, 13 august 2017. Tema: „Între vindecare și slujire (1 Cor 4,9-16, Matei 17,14-23)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 4-a după Rusalii (*Vindecarea slugii sutașului*) la capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 2 iulie 2017. Tema: „Credință, mijlocire, vindecare (Rom 6,18-23, Matei 8,5-13)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii la Praznicul *Sf. Apostoli Petru și Pavel* la capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 29 iunie 2017. Tema: „Chemarea noastră: între Simon și Petru”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii la Praznicul *Nașterii Sf. proroc Ioan Botezătorul* la capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 24 iunie 2017. Tema: „Destinul misionarului”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 2-a după Rusalii (*a Sf. Români*) la Parohia Ortodoxă Sf. Ap. Bartolomeu din Cluj-Napoca, jud. Cluj, 18 iunie 2017. Tema: „Între chemarea și trimiterea Apostolilor: perspective ale formării ucenicilor” (*Matei 4,18-23; 28,19-20*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 7-a după Paști (*a Sf. Părinți de la Sinodul I Ecumenic*) la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 28 mai 2017. Tema: „Modelul apostolic paulin de slujire” (*Fapte 20,16-36*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii la praznicul Înălțării Mântuitorului la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 25 mai 2017. Tema: „Înălțarea Mântuitorului și slujirea liturgică” (*Fapte 1; Evrei 8*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii la Praznicul *Sf. Mari Împărați și întocmai cu Apostolii, Constantin și Elena* la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 21 mai 2017. Tema: „Subordonarea vieții mandatului hristic”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 5-a după Paști (*a Samarinenței*) la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 14 mai 2017. Tema: „Întâlnirea cu Dumnezeu: credința și mărturisirea păcatelor” (*Ioan 4,5-42*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica Intrării Domnului în Ierusalim (a Floriilor)* la Parohia Ortodoxă *Sf. Antonie cel Mare*, Cluj-Napoca,

jud. Cluj, 9 aprilie 2017. Tema: „Intrarea în Ierusalim a Mântuitorului în contextul profețiilor vetero-testamentare” (*Evrei 9,11-14; Galateni 3,23-29; Marcu 10,32-45; Luca 7,36-50*)”.

Predică în cadrul slujbei Sf. Maslu de la Parohia *Dimitrie cel Nou*, Cluj-Napoca, 7 aprilie 2017. Tema: „Noul Legământ în lumina sărbătorii pascale” (*Evrei 8-10; Ieșirea 1-12*).

Predică în cadrul Vecerniei din cadrul serilor duhovnicești la Biserica Corona, Bistrița, 4 aprilie 2017. Tema: „Jertfa Mântuitorului și jertfa credinciosului (*Evrei 8-9; Romani 12*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 5-a a Postului Mare (*a Sf. Cuv. Maria Egipteanca*) la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 2 aprilie 2017. Tema: „Dimensiunea ascetică a urcușului duhovnicesc” (*Evrei 9,11-14; Galateni 3,23-29; Marcu 10,32-45; Luca 7,36-50*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a Patra a Postului Mare (*a Sf. Cuv. Ioan Scărarul*), la Parohia Ortodoxă Aghireș Sat, protopopiatul Cluj, jud. Cluj, 19 martie 2017. Tema: „*Predica de pe Munte*” – *Constituția Împărăției lui Dumnezeu* (*Evrei 6,13-20; Matei 5,1-12; Ioan 10,9-16*).

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a Doua a Postului Mare (*Vîndecarea slăbănogului din Capernaum*), la Parohia Ortodoxă Batin, protopopiatul Dej, jud. Cluj, 12 martie 2017. Tema: „*O mântuire așa de mare*” – *avertismentul nepăsării și binecuvântarea iertării* (*Evrei 1,10 – 2,3; 7,26 – 8,2; Marcu 2,1-12; Ioan 10,9-16*)

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 36-a după Rusalii (*a Izgonirii lui Adam din Rai*) la Parohia Ortodoxă din Ciceu Poieni, protopopiatul Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, 26 februarie 2017. Tema: „Postul în contextul relației cu semenii și cu noi înșine (*Romani 13,11-14; 4,1-4; Matei 6,14-21*)”.

Predică în cadrul Sf. Liturghii din Duminica a 34-a după Rusalii (*a Întoarcerii Fiului risipitor*) la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 12 februarie 2017. Tema: „Întoarcerea omului la Dumnezeu în lumina dreptății și iubirii dumnezeiești (*1 Corinteni 6,12-20; Luca 15,11-32*)”.

Predică în cadrul Vecerniei (miercuri) din săptămâna duhovnicească a Postului Nașterii Mântuitorului în Catedrala mitropolitană „Adormirea Maicii Domnului” din Cluj-Napoca, 16 noiembrie 2016. Tema: „Umblarea întru iubire a creștinilor (*Efeseni 5,1-2*)”.

Predică în cadrul Adunării Naționale de Tineret a Oastei Domnului în Parohia „Sf. Ana” din Bistrița, 13 noiembrie 2016. Tema: „Hristos, dreptatea lui Dumnezeu pentru noi (*Romani 1-3*)”.

Predică în cadrul Sfintei Liturghii la Duminica a 25-a după Rusalii în Parohia „Sf. Ierarh Alexandru” din Cluj-Napoca, 13 noiembrie 2016. Tema: „Milostenia în *Evangelia după Luca*”

Predică în cadrul Sfintei Liturghii la Praznicul Acoperământului Maicii Domnului” în Parohia „Învierea Domnului” din Turda, 1 octombrie 2016. Tema: „Perspectiva mariologică a Apostolului din *Filipeni 2,5-11*”

MEDITAȚII EXEGETICE LA PERICOPELE APOSTOLULUI PREZENTATE LA RADIO RENĂȘTEREA (1 OCTOMBRIE 2016 - 30 SEPTEMBRIE 2017):

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVII-a după Rusalii – 1 Cor 14,20-25 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XVII-a după Rusalii – Ef 4,17-25 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca
Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVI-a după Rusalii – 1 Cor 10,23-28 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca
Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XVI-a după Rusalii – Ef 1,7-17 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XV-a după Rusalii – 1 Cor 4,17-21; 5,1-5 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XV-a după Rusalii – Gal 4,8-21 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XIV-a după Rusalii – 1 Cor 4,1-5 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca –

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XIV-a după Rusalii – Gal 2,6-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XIII-a după Rusalii – 1 Cor 2,6-9 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca –

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XIII-a după Rusalii – 2 Cor 11,5-21 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul sărbătorii: Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XII-a după Rusalii – 1 Cor 1,26-31; 2,1-5 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XI-a după Rusalii – 1 Cor 1,3-9 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XI-a după Rusalii – 2 Cor 4,13-18 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: aducerea Sf. mahrame a Domnului – 1 Tim 3,13 – 4,5 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: Adormirea Maicii Domnului – Fil 2,5-11 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a IX-a după Rusalii – Rom 14,6-9 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a IX-a după Rusalii – 1 Cor 14,26-40 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a VIII-a după Rusalii – Rom 13,1-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a VIII-a după Rusalii – 1 Cor 11,8-23 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a VII-a după Rusalii – Rom 12,1-3 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a VII-a după Rusalii – 1 Cor 7,35-40; 8,1-7 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a VI-a după Rusalii – Rom 9,1-5 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a VI-a după Rusalii – 1 Cor 4,5-8 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a V-a după Rusalii – Rom 8,14-21 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a V-a după Rusalii – Rom 16,1-16 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a IV-a după Rusalii – Rom 6,11-17 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a IV-a după Rusalii – Rom 9,6-19 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a III-a după Rusalii – Rom 3,28-31; 4,1-3 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a III-a după Rusalii – Rom 9,6-19 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a II-a după Rusalii – Rom 3,19-26 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a II-a după Rusalii – Rom 5,17-21; 6,1-2 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna I după Rusalii – Rom 1,7-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna I după Rusalii – Rom 2,14-29 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a VII-a după Paști – FA 28,1-31 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a VII-a după Paști – FA 27,1-44; 28,1 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a VI-a după Paști – FA 20,7-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a VI-a după Paști – FA 19,1-8 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a V-a după Paști – FA 15,35-41 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a V-a după Paști – FA 15,5-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a IV-a după Paști – FA 12,1-11 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a IV-a după Paști – FA 10,44-48; 11,1-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a III-a după Paști – FA 9,19-31 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a III-a după Paști – FA 8,40; 10,1-19 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a II-a după Paști – FA 5,21-32 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a II-a după Paști – FA 5,1-11 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna I după Paști – FA 3,11-16 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna I după Paști – FA 3,1-8 / Apostolul praznicului Izvorul Tămăduirii (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: Sfânta și Marea Sâmbătă din săptămâna a șasea a Postului – Romani 6,3-11 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a șasea a Postului – Evrei 12,28; 13,1-8 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a cincea a Postului – Evrei 9,24-28 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a patra a Postului – Evrei 6,9-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a treia a Postului – Evrei 10,32-38 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbăta din săptămâna a doua a Postului – Evrei 3,12-16 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din Săptămâna întâi a Postului – Evrei 1,1-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXVI-a după Rusalii – Rom 14,19-23; 16,25-27; Gal 5,22-25; 6,1-2 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXV-a după Rusalii – 1 Cor 10,23-38; 1 Tes 4,13-17 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXXV-a după Rusalii – 2 In 1,1-13 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXIV-a după Rusalii – 2 Tim 3,1-9 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXXIV-a după Rusalii – 1 In 2,7-17 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXIII-a după Rusalii – 2 Tim 2,11-19 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXXIII-a după Rusalii – 2 Ptr 1,1-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXII-a după Rusalii – 1 Tes 5,14-23 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXXII-a după Rusalii – 1 Ptr 1,1 – 2,10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXXI-a după Rusalii – Col 1,1-6 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXXI-a după Rusalii – Iacov 2,1-13 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXX-a după Rusalii – Ef 5,1-8 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca
Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXX-a după Rusalii – Evr 11,8-16 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXIX-a după Rusalii – Sâmbăta după Botezul Domnului – Ef 6,10-17, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXIX-a după Rusalii – Evr 7,18-25 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXVIII-a după Rusalii – Sâmbăta dinaintea Botezului Domnului 1 Tim 3,13 – 4,5, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXVIII-a după Rusalii – Tit 1,15 – 2,10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXVII-a după Rusalii – Sâmbăta de după Nașterea Domnului – 2 Tim 3,1-9, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXVII-a după Rusalii – Sf. Arh. Ștefan, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXVI-a după Rusalii – Gal 3,8-12 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXVI-a după Rusalii – 1 Tim 4,4-8.16 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXV-a după Rusalii – Gal 1,3-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXV-a după Rusalii – 2 Tes 3,16-18 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXIV-a după Rusalii – 2 Cor 11,1-6 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXIV-a după Rusalii – Sf. Nicolae – Evrei 13,17-21, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXIII-a după Rusalii – Sf. Ap. Andrei – 1 Cor 4,9-16, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXIII-a după Rusalii – 1 Tes 2,14-20 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXII-a după Rusalii – 2 Cor 5,1-10 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXII-a după Rusalii – Col 4,10-18 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: marți din săptămâna a XXII-a după Rusalii – Col 2,20-23; 3,1-3 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: luni din săptămâna a XXII-a după Rusalii – Col 2,13-20 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XXI-a după Rusalii – 2 Cor 3,12-18 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XXI-a după Rusalii – Col 2,1-7 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XX-a după Rusalii – 2 Cor 1,8-11 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XX-a după Rusalii – Soborul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril – Evrei 2,2-10, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XIX-a după Rusalii – 1 Cor 15,58;16,1-3 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XIX-a după Rusalii – Flp 1,27-30;2,1-4 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVIII-a după Rusalii – 1 Cor 15,39-45 (serie nouă), în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVIII-a după Rusalii – Sf. Mc. Dimitrie – 2 Tim 2,1-10; Evrei 12,11-13.25-27, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVII-a după Rusalii – 1 Cor 14,20-25, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XVII-a după Rusalii – Ef 4,17-25, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XVI-a după Rusalii – 1 Cor 10,23-28, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: vineri din săptămâna a XVI-a după Rusalii – Ef 1,7-17, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

Meditație exegetică la Apostolul zilei: sâmbătă din săptămâna a XV-a după Rusalii – 1 Cor 4,17-21; 5,1-5, în cadrul emisiunii „Cuvântul vieții” la Radio Renașterea Cluj-Napoca

INVITAȚII ÎN EMISIUNI TV: TVR CLUJ, TVR 3

Invitat în cadrul emisiunii *Sfântă Maria Mare la Mănăstirea Nicula* pentru comentarii explicative la Sf. Liturghie - transmisie în direct TVR3 și TVR Cluj a Sf. Liturghii săvârșite la mănăstirea Nicula în 15 august 2017 (*Praznicul Adormirii Maicii Domnului*).

Invitat în cadrul emisiunii *Liturghia de Duminică* pentru comentarii explicative la Sf. Liturghie - transmisie în direct TVR3 și TVR Cluj, a Sf. Liturghii arhieresti săvârșite în Catedrala mitropolitană Cluj-Napoca, 16 aprilie 2017 (*Sfintele Paști*).

Invitat în cadrul emisiunii *Proiect România* – cu tema „Tinerii și Biserica de astăzi”, transmisie TVR Cluj și TVR3, moderator Sebeși Karen, Redactor Emilia Raisa Avram, 13 aprilie 2017.

EMISIUNI TEOLOGICE SĂPTĂMÂNNALE LA RADIO RENĂȘTEREA – REDACTOR (208 EMISIUNI):

Emisiunea ATELIER BIBLIC (sâmbătă/duminică) – un dialog pe teme biblice și hermeneutice (*52 emisiuni*) cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. STELIAN TOFANĂ

Emisiunea ÎN LUMINA TABORULUI (luni) – un dialog exegetic pe *Epistola către Coloseni* (*41 emisiuni*) cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. STELIAN TOFANĂ

Emisiunea ÎN UMBRA LEGII (marți) – un dialog exegetic pe cartea prorocului Daniel cartea prorocului Isaia, Hermeneutică biblică (*40 emisiuni*), cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. IOAN CHIRILĂ

Emisiunea DOGMELE DREPTEI CREDINȚE (joi) – un dialog pe teme dogmatice (*39 emisiuni*) cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. VALER BEL

Emisiunea PAGINI DE POVESTE – *Micul prinț* (*8 emisiuni*), *Poezie clasică* (*3 emisiuni*)

Emisiunea TAINA INIMII – *Virgil Gheorghiu: Tatăl meu, preotul care s-a urcat la cer* (*12 emisiuni*)

Emisiunea VOCI TEOLOGICE – *Sf. Simeon Noul Teolog: Imnele iubirii*
(13 emisiuni)

EMISIUNI TEOLOGICE SĂPTĂMÂNNALE LA RADIO TRINITAS DIN CADRUL PATRIARHIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE – REDACTOR (104 EMISIUNI):

Emisiunea ATLAS BIBLIC (NOUL TESTAMENT - luni) – un dialog exegetic pe *Epistola către Coloseni* (52 emisiuni) cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. STELIAN TOFANĂ

Emisiunea ATLAS BIBLIC (VECHIUL TESTAMENT - joi) – un dialog exegetic pe cartea prorocului *Daniel*, cartea prorocului *Isaia*, *Hermeneutică biblică* (52 emisiuni), cu invitatul permanent Pr. Prof Univ. Dr. IOAN CHIRILĂ

SLUJIRE LITURGICĂ:

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la praznicul Înălțării Sfintei Cruci la Parohia Ortodoxă din Mintiu Gherlii, 14 septembrie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii în Parohia Ortodoxă Chiuiuști, protopopiatul Dej, 9 septembrie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii arhieresti din *Duminica a 13-a după Rusalii*, la Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 3 septembrie 2017.

Slujire în cadrul Sfintei Liturghii la Praznicul *Tăierii capului Sf. Proroc Ioan Botezătorul* în Parohia „Sf. Ierarh Alexandru” din Cluj-Napoca, 29 august 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 11-a după Rusalii (Pilda datornicului milostiv)* la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 20 august 2017.

Slujire în cadrul Sfintei Liturghii din *Duminica a 10-a după Rusalii (Vindecarea lunaticului)* în Parohia „Sf. Ierarh Alexandru” din Cluj-Napoca, 13 august 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la *Praznicul Schimbării la Față a Mântuitorului*, la Parohia ortodoxă din Săcel, jud. Cluj, 6 august 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 4-a după Rusalii (Vindecarea slugii sutașului)* la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 2 iulie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la *Praznicul Sf. Apostoli Petru și Pavel* la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 29 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii Arhieresti la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca – încheierea anului universitar, 27 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la Praznicul *Nașterii Sf. proroc Ioan Botezătorul* la capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 24 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 2-a după Rusalii (a Sf. Români)* la Parohia Ortodoxă Sf. Ap. Bartolomeu din Cluj-Napoca, jud. Cluj, 18 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica întâi după Rusalii*, la Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 11 iunie 2017

Slujire în cadrul Vecerniei arhieresti din *Duminica Pogorării Sf. Duh*, la Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 4 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii arhieresti din *Duminica Pogorării Sf. Duh*, la Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 4 iunie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 7-a după Paști (a Sf. Părinți de la Sinodul I Ecumenic)*, la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 28 mai 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la praznicul Înălțării Mântuitorului, la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 25 mai 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii la Praznicul *Sf. Mari Împărați și întocmai cu Apostolii, Constantin și Elena* la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 21 mai 2017.

Slujire în cadrul slujbelor de Te-Deum și Parastas la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 15 mai 2017 (*Conferința Societății Bibliștilor Ortodocși din România*)

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 5-a după Paști (a Samaritencei)* la Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, jud. Cluj, 14 mai 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din Capela Facultății de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 4 mai 2017.

Slujire în cadrul slujbei de Parastas la Capela Facultății de Teologie ortodoxă Cluj-Napoca, 2 mai 2017.

Slujire în cadrul slujbei Sf. Maslu la Capela Facultății de Teologie ortodoxă Cluj-Napoca, 28 aprilie 2017.

Slujire în cadrul *Slujbei din noaptea Învierii*, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 16 aprilie 2017.

Slujire în cadrul *Deniei din Sfânta și Marea Joi (Denia celor 12 Evanghelii)*, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 13 aprilie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica Intrării Domnului în Ierusalim (a Floriilor)* la Parohia Ortodoxă Sf. Antonie cel Mare, Cluj-Napoca, jud. Cluj, 9 aprilie 2017.

Slujire în cadrul slujbei Sf. Maslu de la Parohia Dimitrie cel Nou, Cluj-Napoca, 7 aprilie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 5-a a Postului Mare (a Sf. Cuv. Maria Egipteanca)* la Mănăstirea Nicula, jud. Cluj, 2 aprilie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a Patra a Postului Mare (a Sf. Cuv. Ioan Scărarul)*, la Parohia Ortodoxă Aghireș Sat, protopopiatul Cluj, jud. Cluj, 19 martie 2017.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a Doua din Postul Mare (Vindecarea slăbănogului din Capernaum)*, 12 martie 2017, în Parohia Ortodoxă Batin, protopopiatul Dej, jud. Cluj.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii arhieresti din 5 martie 2017, *Duminica întâi din Post*, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii arhieresti a Darurilor Înainte Sfințite din 1 martie 2017 în Capela Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din *Duminica a 36-a după Rusalii (a Izgonirii lui Adam din Rai)*, 26 februarie 2017 în Parohia Ortodoxă Ciceu Poieni, protopopiatul Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud.

Slujire în cadrul Vecerniei arhieresti din 25 februarie 2017, în Parohia „Sf. Alexandru” din Cluj-Napoca

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 25 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei arhieresti din 12 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 12 februarie 2017, *Duminica a 34-a după Rusalii*, la Mănăstirea Nicula, Jud. Cluj.

Slujire în cadrul Vecerniei Mari din 11 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei din 9 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 8 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei arhieresti din 5 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 5 februarie 2017, *Duminica a 33-a după Rusalii*, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei mari din 4 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 4 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei cu Sfințire mică a apei din 3 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 3 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei din 2 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 2 februarie 2017, *Praznicul Întâmpinării Domnului*, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei cu Litie din 1 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 1 februarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Slujire în cadrul Vecerniei din 31 ianuarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca

Slujire în cadrul Sf. Liturghii din 31 ianuarie 2017 în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca.

Hirotonit diacon în cadrul Sf. Liturghii arhieresti din 30 ianuarie 2017, praznicul Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur, în Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca de către ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

MEMBRU ÎN ORGANIZAȚII BIBLICE:

Uniunea Bibliștilor din România (UBR), Sibiu

Centrul de Studii Biblice (CSB), UBB Cluj-Napoca

Societatea Bibliștilor Ortodocși Români (SBOR), București

COLABORATOR la „Colecția Biblică” a Editurii Mega, Cluj-Napoca, coordonată de Pr. Prof. Univ. dr. Stelian Tofană

LECT. UNIV. DR. MARIUS DAN GHENESCU

ACTIVITATE DIDACTICĂ:

Expoziții proiect în cadrul Centrului de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca”, al Facultății de Teologie Ortodoxă, UBB, Cluj: decembrie 2016 - ianuarie 2017 Salonul de Iarnă UAP Muzeul Național de Artă, Cluj-Napoca

13-23 aprilie 2017 *Salonul Studențesc de Artă Religioasă*, Petroșani - reprezentant al Departamentului de Artă Sacră al Facultății de Teologie Ortodoxă, Cluj, un parteneriat al Centrului de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca”, UBB, Cluj, și Casa de Cultură a Studenților, Petroșani, Expoziție Proiect nr. 45

În cadrul *Salonului Național de Artă Religioasă*, Ediția XXXIV proiectul expozițional: *Noul timp* Expoziție Proiect nr. 47

Director de Program și expozant: Marius Dan Ghenescu

Expozanți: studenți, masteranzi, absolvenți, membrii ai Grupului Luca 29 mai-3 iunie 2017 la Casa de Cultură a Studenților din Petroșani - Tabăra Studențească de Arte vizuale

1-15 august 2017 a douăsprezecea ediție a Simpozionului Național de Artă Sacră, organizată în colaborare cu Centrul de Creație și Cercetare

Continuă “Sfântul Evanghelist Luca” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Tema ediției a fost: Îngerul din albastru văzut de artiști, Expoziție Proiect nr. 48

24 iunie-24 august 2017 la sediul facultății expoziția *Compoziția infinită*, lucrări ale Lect. univ. dr. Marius-Dan Ghenescu

Expoziție Proiect nr. 46: *Școala Națională de Vară de la Mănăstirea Buna - Vestire*, Tema: *Lacrimile Maicii Domnului pentru Europa*

PUBLICAȚII

2017 Catalogul Expoziției Școala Națională de Vară de la Mănăstirea Buna-Vestire, Pătrângenii, Alba,

SIMPOZIOANE-CONFERINȚE:

14-15 noiembrie 2016, *Amprenta artistică*, Simpozion Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă: *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției* Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

8-9 mai 2017: Simpozionul Internațional de Medicină și Teologie, ediția a XVI-a *Resacralizarea relației medic-pacient*”, Saloanele Hotelului Metropolis, Bistrița, Secțiunea de Artă Sacră: *Identitate și național în arta și iconografia românească*, cu tema: *Urmele mele*.

Cursuri de perfecționare-practică de vară pentru studenți

Expozanți: studenți, masteranzi, absolvenți, membrii ai Grupului Luca

PREMII ȘI DISTINCȚII:

2016 Diplomă de participare, Simpozion Internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă: *Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției* Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

2017 Diplomă de participare, Salonul Național Studențesc de Artă Religioasă, Ediția XXXIV, Petroșani

2017 Diplomă de excelență pentru participarea la tabăra studențească de Arte Vizuale Ediția a XVI-a Petroșani

grafician al revistei mitropolitane Tabor.

Membru Uniunea Artiștilor Plastici

Membru fondator și manager al Centrului de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca”

Fondator și manager al Coralei Luca – Manager în cadrul Centrului de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca”

ASIST. UNIV. DR. VICTORIA GRĂDINAR

ACTIVITATE DIDACTICĂ

Cursuri și seminarii- nivel licență:

- Etiopatogenia operei de artă (curs)
- Metodologia restaurării picturii murale și documentație de restaurare (curs și seminar)
- Teoria generală a restaurării (curs și seminar)
- Studiul desenului pentru restaurare (curs și seminar)
- Studiul culorii pentru restaurare (curs și seminar)
- Mecanismele degradării picturii murale (curs și seminar)
- Metodologia restaurării picturii în tempera și documentație de restaurare (seminar)
- Metodologia restaurării picturii în ulei și documentație de restaurare (seminar)
- Studiul compoziției (seminar)
- Arhitectura ecleziastică (seminar)

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ:

-Studiu: *Deacon Coresi's image in historical records*, Studia Universitatis Babes-Bolyai - Theologia Orthodoxa, LXI/2016, Cluj-Napoca, pp. 221-231.

Studiu: *Originalitate, estetică și actualitate în opera grafică a lui Antim Ivireanul*, Simpozionul internațional „Arta iconografică în contemporaneitate”, Facultatea de Teologie Ortodoxă Craiova/ volum în curs de apariție 2016, ”, Facultatea de Teologie Ortodoxă Craiova- *Aman's book of abstracts, 9th International Conference State and Society in Europe*, ISSN - L 2457-4120, p. 130.

Studiu: *Culoarea în pictura murală- virtute în conservare și restaurare*, Simpozionul internațional de teologie, istorie, muzicologie și artă - „Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției”, Facultatea de Teologie Ortodoxă- Cluj / volum în curs de apariție 2016.

Membru în programul național: *Granturi pentru susținerea cercetării de excelență* - UBB cu titlul: *Restaurarea picturii murale din Auditorium Maximus- UBB* în perioada: 15.01. 2014- 20.02.2016. (manager proiect . conf. univ. dr. Annamaria Baciu)

EXPERIENȚĂ PROFESIONALĂ:

2016 Realizarea picturii murale exterioare „Schimbarea la Față” de pe fațada Bisericii Ortodoxe din Loc. Sânpaul, jud. Cluj.

PRECIZARE

*Fiecare autor este răspunzător
de conținutul lucrării sale*